

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

12

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

12

říjen 1905 - duben 1906

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA
PRAHA 1983

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 12, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976

Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1983

PŘEDMLUVA

Dvanáctý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje práce napsané mezi říjnem 1905 a dubnem 1906, v období největšího rozmachu první buržoazně demokratické revoluce v Rusku.

Vývoj revoluce v roce 1905 potvrzoval správnost a životnost bolševické strategie a taktiky, jak je vypracoval Lenin a jak je schválil třetí sjezd strany.

Na podzim roku 1905 se ve městech rozvíjelo mohutné stávkové hnutí, přičemž stávky hospodářské přerůstaly ve stávky politické. Konaly se demonstrace a stále častěji docházelo k ozbrojeným srážkám revolučních mas s policií. Jako záplava se šířila rolnická povstání. Zvláště významně se rozvinulo rolnické hnutí v Povolží, v mnoha oblastech Ukrajiny, v Pobaltí a v Gruzii.

Spojení dělnického boje s rolnickými akcemi rozkolísalo carskou armádu a námořnictvo. Na podzim roku 1905 došlo k revolučním nepokojům mezi vojáky v Charkově, Kyjevě, Minsku, Taškentu, Voroněži, Pskově a jiných městech; nepokoje propukly i ve vojenských jednotkách na Dálném východě; v Kronštadu a v Sevastopolu došlo k ozbrojeným vzpourám námořníků a vojáků.

V září 1905 začala v Moskvě politická stávka, kterou podporovali dělníci z Petrohradu a jiných průmyslových středisek Ruska. Lenin nazval revoluční události v Moskvě prvním zábleskem bouře, který vrhl světlo na nové pole bojových střetnutí. Události v Moskvě se staly prologem k říjnové celoruské politické stávce. Vzestupnou linii ruské revoluce po 9. lednu 1905 charakterizoval Lenin slovy:

„Hnutí začalo v Petrohradě, přes okrajová území obešlo celé Rusko, zmobilizovalo Rigu, Polsko, Oděsu, Kavkaz a teď požár přeskočil do samého ‚srdce‘ Ruska“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 373). V souladu s pokyny moskevského výboru strany ze dne 6. (19.) října se shromáždění zástupců bolševických organizací Kazaňské, Jaroslavské a Kurské dráhy usneslo zahájit 7. (20.) října stávkou železničářů. Dne 10. (23.) října vyzvala městská moskevská konference SDDSR dělníky k všeobecné stávce a ozbrojenému povstání. Stávka se rychle rozšířila do všech průmyslových středisek a změnila se v celoruskou. Vyústila v mohutné politické vystoupení proletariátu a probíhala pod heslem „Pryč se samoděržavím! Ať žije demokratická republika!“ Počet stávkujících přesáhl dva milióny a z toho bylo asi milión průmyslových dělníků.

Všeobecná politická stávka nejen ukázala sílu proletariátu jako předního bojovníka a organizátora všelidového boje proti carismu, ale zároveň paralyzovala vládu a donutila ji k chvatným ústupkům, k tomu, aby 17. (30.) října 1905 vydala manifest, v němž slibovala obyvatelstvu občanské svobody a svolání zákonodárné dумы. Vydání carského manifestu bylo prvním vítězstvím ruské revoluce, ve které proletariát sobě i všemu lidu v Rusku vydobyl — byť i jen na krátký čas — do té doby nebývalou svobodu slova a tisku i svobodu spolčování v politických, odborových a jiných organizacích dělnické třídy.

Všeobecná stávka v říjnu 1905 přivedla dělnickou třídu až na sám práh ozbrojeného povstání, této nejvyšší formy třídního boje.

O všeobecné politické stávce v Rusku dostal Lenin zprávu v Ženevě, kde žil od dubna roku 1903, aby unikl pronásledování carské vlády.

V článku Celoruská politická stávka Lenin vysoce hodnotí revoluční vystoupení proletariátu v říjnových dnech roku 1905 a nazývá je „jednou z největších občanských válek, válek za svobodu, jaké kdy lidstvo zažilo“ (tento

svazek, s. 23). Dospívá k neobyčejně závažnému závěru, že celoruská politická stávka skvěle potvrdila správnost taktiky strany, ukázala, jaký význam má masová politická stávka pro přípravu ozbrojeného povstání i pro přechod k němu. Vyzývá proletariát k dalšímu, ještě rozsáhlejšímu a houževnatějšímu boji, aby se nepřítel nemohl vzpamatovat.

Celoruská politická stávka přiblížila vítězství revoluce a „vehnala nepřítele do předsmrtných křečí“ (s. 26). Avšak revoluce ještě nebyla s to zasadit samoděržaví rozhodující úder, konstatoval Lenin, přičemž samoděržaví už nebylo s to se otevřeně postavit proti revoluci. V člancích z tohoto období Lenin analyzuje určitou rovnováhu tříd-
ních sil, jež se v Rusku vytvořila a nevyhnutelně vyvolala ve vládnoucích vrstvách nejistotu, a vyzývá dělníky a rolníky Ruska, aby nevěřili papírové „ústavě“ v podobě carského manifestu a pokračovali v boji až do svržení carismu.

Situaci, jež se v zemi vytvořila po celoruské politické stávce, charakterizoval Lenin slovy, že „země strnula v očekávání bouře“ (s. 47). Proletariát se ocitl před úkolem rozšířit a prohloubit základnu revoluce, přenést ji na vesnice a dosáhnout tak úplného přechodu armády na stranu lidu. Bez těsného svazku proletariátu a rolnictva, bez bojového spojení všech revolučních demokratů nemůže ruská revoluce dosáhnout plného úspěchu, zdůrazňoval Lenin. Projevilo se v tom umění politického стратега, který dokázal, že je nezbytné semknout různorodé sociální síly země do jednoho šiku proti společnému nepříteli.

Lenin ještě předtím, než započala revoluce roku 1905, masám vysvětloval, že carismus lze svrhnout jedině ozbrojeným povstáním, avšak po 9. lednu 1905 prosazoval přípravu revolučního ozbrojeného povstání již jako praktický konkrétní úkol. Třetí sjezd strany pak na základě Leninových pokynů uložil ve svých usneseních o ozbrojeném povstání všem stranickým organizacím, aby proletariátu

vysvětlovaly nejen politický význam, nýbrž i praktickou organizační stránku nadcházejícího povstání a úlohu masových politických stávek, jež mohou mít důležitý význam jak při zahájení povstání, tak i v jeho průběhu.

V listopadu 1905 se Lenin vrátil do Petrohradu, aby se mohl přímo účastnit revoluce a řídit práci bolševické strany zaměřenou na vedení mas a na přípravu ozbrojeného povstání. Řídil činnost ústředního výboru i legální bolševický deník *Novaja žizň*, účastnil se zasedání petrohradského výboru strany, vystupoval na stranických schůzích, konferencích a poradách v Petrohradě a v Moskvě, stýkal se se stranickými funkcionáři. Bolševici začali pod jeho vedením houževnatě a systematicky připravovat ozbrojené povstání. Lenin postavil před stranu úkol vytvořit bojové organizace a revoluční armádu.

Konference moskevských bolševiků, konaná 5. (18.) prosince 1905 a tlumočící vůli dělnictva, se usnesla vyhlásit stávkou a zahájit ozbrojený boj. Dne 7. (20.) prosince byla pak na vyzvu moskevského sovětu zahájena všeobecná stávka, která přerostla v ozbrojené povstání. V prvních dvou dnech stávkovalo v Moskvě přes sto padesát tisíc lidí. Došlo k prudkým ozbrojeným potyčkám v prostoru Presni, Zamoskvoreč, Kazaňského nádraží a v jiných moskevských čtvrtích. Obětavý boj dělníků trval celých devět dní. Zvláště urputné boje sváděli obránci Presni.

Prosincové ozbrojené povstání v Moskvě se setkalo s živou odezvou v mnoha dalších městech země a mělo velký vliv na růst revoluční uvědomělosti proletariátu a všeho lidu Ruska. V prosinci 1905 a v lednu 1906 vzplanula povstání na Ukrajině, na Uralu a na Sibiři. Velkého rozsahu nabyl boj v Polsku, v Pobaltí, v Zakavkazsku a ve Finsku. Avšak přes hrdinský a houževnatý odpor dělníků se carské vládě přece nakonec podařilo všechna tato povstání s neuvěřitelnou krutostí potlačit.

Lenin hodnotil prosincové události v Rusku jako kulminální bod ve vývoji revoluce. Konstatoval, že byly největ-

ším proletářským hnutím od Pařížské komuny z roku 1871 a že měly nesmírný historický i mezinárodní význam. Proto se nejednou vracel ke studiu zkušeností z těchto dnů a snažil se je učinit majetkem mas. V roce 1906 napsal článek Poučení z moskevského povstání, ve kterém podrobně rozebral příčiny jeho porážky a zdůvodnil ofenzivní taktiku. Na rozdíl od kapitulantského a zbabělého hodnocení povstání ze strany menševiků, kteří Plechanovovými ústy prohlásili, že „se nemělo sahat ke zbraním“, Lenin naopak zdůrazňoval, že se mělo použít zbraní s větší rozhodností, aby bylo dosaženo úspěchu. V tomto článku Lenin rozvinul marxistické učení o povstání a dospěl k velmi významným závěrům, jimiž se pak bolševici řídili v dalším boji za vítězství revoluce. V roce 1920 charakterizoval Lenin význam prosincového povstání těmito slovy: „Po prosinci to už byl jiný lid. Přerodil se. Dostal bojový křest. Zocelil se v povstání. Připravil řady bojovníků, kteří zvítězili v roce 1917...“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 536). Dělnická třída byla v boji proti carismu poražena, ale nebyla rozdracena. Dosáhla toho, že se všechny revoluční síly lidu v boji semkly, a nedala se zdemoralizovat ústupem. Proletariát poprvé v dějinách Ruska masám ukázal, že je možné a nezbytné bojovat až do konce.

Ve dnech celoruské politické stávky a prosincového ozbrojeného povstání roku 1905 se jasně a zřetelně projeví dvě linie: revoluční marxistická linie proletariátu v čele s bolševiky a linie liberální buržoazie, kterou v podstatě prosazovali menševici.

Lenin hluboce věřil v nevyčerpatelné síly proletariátu, schopného dovést buržoazně demokratickou revoluci v Rusku až k vítěznému konci a seskupit kolem sebe mnohamilionové masy rolnictva. V článcích První výsledky politické diferenciace, Mezi dvěma bitvami, Současná situace v Rusku a taktika dělnické strany, Ruská revoluce a úkoly proletariátu, v brožůře Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany a v dalších pracích Lenin hluboce analyzuje průběh ruské

revoluce v době všeobecné stávký a ozbrojeného povstání, ukazuje vzájemný poměr třídních sil v Rusku a historický význam bojů, jež proletariát Ruska sváděl mezi říjnem a prosincem roku 1905.

Lenin ukázal, že ve srovnání s buržoazními revolucemi 18. a 19. století v západoevropských zemích se první ruská revoluce vyznačovala velkou rozmanitostí forem a prostředků, jichž používali dělníci a rolníci v boji. Dělnická třída Ruska rozvinula v období bouřlivého rozmachu revolučního hnutí nové formy boje, jež se projeví ve spojení masové politické stávký s povstáním. Masová politická stávka se stala poprvé v dějinách hlavním prostředkem boje proletariátu, konstatoval Lenin, a přispěla k velkému rozmachu a svéráznému charakteru ruské revoluce.

Ruská revoluce roku 1905 byla revolucí proletářskou nejen v tom smyslu, že proletariát byl vedoucí silou, předvojem hnutí, „nýbrž i v tom smyslu, že specificky proletářský prostředek boje, totiž stávka, byl hlavním prostředkem, jak pohnout masami, a nejcharakterističtějším jevem rozhodujících událostí, které narůstaly jako vlna“ (Spisy 23, Praha 1957, s. 252).

První ruská revoluce zahájila novou etapu v mezinárodním dělnickém hnutí a měla velký vliv na rozvoj národně osvobozenického boje v koloniálních a závislých zemích. Hrdinský boj dělníků a rolníků Ruska si získal vřelé sympatie a podporu evropského a amerického proletariátu. Vzápětí po ruské revoluci došlo k revoluci v asijských zemích. Nastala epocha hlubokých politických otřesů a revolučních bitev. Revoluce roku 1905 ukázala, že se těžiště světového revolučního hnutí přesunulo do Ruska a že hrdinský proletariát Ruska se stal předvojem revolučního proletariátu celého světa. Zkušenosti z první ruské revoluce potvrdily velmi důležitou poučku marxismu-leninismu, že proletariát je nejpokrokovějším a nejdůslednějším bojovníkem za demokracii a za socialismus.

V bouřlivém údobí revolučního hnutí, kdy revoluce

v Rusku spěla kupředu s ohromující rychlostí, vznikaly z iniciativy mas ve velkých průmyslových střediscích země (v Moskvě, Petrohradě, Ivanovu-Vozněsensku, Tveru, Kostromě, Lugansku, Jekatěrinoslavi, Saratově, Rostově na Donu, Kyjevě, Oděse, Baku, Krasnojarsku a dalších městech a dělnických osadách) sověty dělnických zástupců, jež měly od samého začátku své činnosti velkou autoritu mezi masami. Vedle sovětů dělnických zástupců vznikaly sověty vojenských, železničářských a rolnických zástupců. Sověty byly orgány revolučního lidu a počínaly si jako představitelé státní moci. Obsazovaly tiskárny, zatýkaly policisty, kteří lidu bránili uplatňovat jeho práva, konfiskovaly peníze staré vlády a vynakládaly je na potřeby sovětů. Sověty vydávaly svá usnesení, pokyny a příkazy, z vlastní moci zaváděly osmihodinový pracovní den a demokratické svobody. Vznik sovětů vyplynul z potřeb revolučního boje dělnické třídy; masové stávky a ozbrojená povstání daly na pořad otázku revoluční moci.

„Sověty dělnických zástupců jsou *orgány přímého boje mas*,“ napsal Lenin. „Vznikly jako orgán boje *stávkového*. Staly se velmi rychle, pod tlakem nutnosti, orgány *společného revolučního* boje proti vládě. Přeměnily se nezadržitelně, vlivem vývoje událostí a přechodu od stávky k povstání *v orgány povstání*“ (Spisy 11, Praha 1956, s. 118—119).

Na základě zkušeností prvních sovětů dělnických zástupců ukázal Lenin jejich velkou dějinnou budoucnost, jasně předpověděl, že se stanou řídicími orgány revolučního boje proletariátu a všech pracujících, kteří se kolem něho semknou k boji za vítězství revoluce.

Do tohoto svazku jsou zařazeny články Naše úkoly a sověť dělnických zástupců, Skomírající samoděržaví a nové orgány lidové moci, brožury Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany a další práce, ve kterých Lenin teoreticky rozpracovává otázku sovětů jako orgánů lidové moci, ukazuje jejich podstatu a úkoly. Skutečnost, že Lenin již při vzniku sovětů dovedl určit jejich význam, je zvláště výmluvným

svědectvím o genialitě tohoto velkého myslitele, který marxistickou tezi o diktatuře proletariátu obohatil o zkušenosti z první ruské revoluce.

Před otištěním Leninova článku Naše úkoly a sověť dělnických zástupců nebyla otázka významu a úlohy sověťů dělnických zástupců a vztahu proletářské strany k nim správně řešena. Menševici nahrazovali heslo ozbrojeného povstání a vytvoření ústřední revoluční moci heslem „revoluční samosprávy“, přičemž sověty považovali jen za orgány místní samosprávy nebo za stávkové výbory.

Lenin ve svém článku demaskuje tyto oportunistické názory menševiků na úlohu sověťů a pohlíží na sověty jako na orgány povstání, jako na revoluční, nanejvýš demokratickou moc, schopnou sjednotit revoluční síly země a vyjadřovat skutečnou vůli lidu. V programu této moci „musí být na prvním místě požadavek důsledného a skutečného prosazení politické svobody... Zrušení všech zákonů omezujících svobodu slova, svědomí, shromažďování, tisku, spolčování a stávek a odstranění všech institucí omezujících tuto svobodu“ (s. 87). Přitom Lenin zdůrazňoval, že sověť dělnických zástupců by měl být pokládán za zárodek nové vlády; byl toho názoru, že petrohradský sověť by se měl prohlásit za prozatímní revoluční vládu celého Ruska, anebo takovou vládu vytvořit.

Lenin také přesně a jasně vymezil, jaký má být vzájemný vztah mezi stranou a sověty. Strana musí mít v sovětech vedoucí úlohu, prohlásil. Musí do nich přímo vstupovat a využít jich „k neúnávnému, vytrvalému hlásání *jediného* důsledného, *jediného* skutečně proletářského světového názoru — *marxismu*“ (s. 83).

O zkušenosti sověťů z roku 1905 se Lenin opíral i později, když vypracovával učení o sovětech jako státní formě diktatury proletariátu.

V brožuře Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany, zobecňující zkušenosti z bojů ruského proletariátu v době mezi říjnem a prosincem 1905 a odhalující kontrarevoluční

podstatu vedoucí strany liberálně monarchistické buržoazie, podává Lenin marxistický výklad významu revoluce a kritizuje kadetské názory na vývoj společnosti. Kadeti se snažili podržet dělníky a rolníky svému vlivu a zabránit svržení carské samovlády; jejich politika měla dvojí tvář — snažili se „svobodu lidu“ spojit vjedno s kontrarevolucí, tj. se svobodou samoděržaví utlačovat lid. Lenin odhalil pokrytectví a politické intrikánství této buržoazní strany a nazval kadety „hrobařky revoluce“, kteří jsou užiteční leda tím, že dobře kypří půdu. Zároveň poukázal na tvůrčí schopnosti lidu v revoluci, jež se projevily v tom, že se lid vlastní silou chopil moci a vytvořil nové mocenské orgány — sověty dělnických, vojenských, železničářských a rolnických zástupců, s nimiž dosavadní zákony nepočítaly, a že použil násilí vůči těm, kteří se dopouštěli násilí na lidu. Lenin v této práci demaskoval kadety, kteří komolili pojem diktatury, aby tak zlehčili význam revolučního boje, vymezil skutečně vědecký pojem diktatury a poukázal na zásadní rozdíl mezi diktaturou buržoazní jakožto diktaturou menšiny nad většinou, a diktaturou obrovské většiny lidu nad hrstkou násilníků, lupičů a uzurpátorů moci nad lidem. Sověty jako vláda dělníků a rolníků, jako diktatura převážné většiny se mohly opírat a také se opíraly výhradně o důvěru této většiny, jež byla získávána k co nejširší účasti na vládě. Sověty dělnických zástupců byly zárodkem diktatury revolučního lidu, obrovské většiny nad menšinou, vládou, jež se před nikým neuzavírala a nic nedělala potají. Právě v tom spočívá veliký historický význam sovětů.

Život v plné míře potvrdil správnost Leninova názoru na sověty, jež byly předobrazem sovětské moci, kterou nastolil proletariát pod vedením bolševické strany v roce 1917.

V člancích Maloburžoazní a proletářský socialismus, Proletariát a rolnictvo, Současná situace v Rusku a taktika dělnické strany, Ruská revoluce a úkoly proletariátu, v brožuře Revize agrárního programu dělnické strany,

ale také v osnově článku Etapy, směr a perspektivy revoluce i v dalších pracích zařazených do tohoto svazku nastiňuje Lenin další vývoj revoluce v Rusku, budoucí přerůstání buržoazně demokratické revoluce v revoluci socialistickou. Zároveň s tím v nich podává všestrannou marxistickou charakteristiku rolnictva jako spojence dělnické třídy v revoluci a rolnického hnutí v různých etapách boje proletariátu.

Významné místo zaujímají v tomto svazku Leninovy práce věnované upevňování proletářské strany a rozvíjení její činnosti v nových podmínkách, jež se vytvořily v důsledku revolučního rozmachu.

V článku O reorganizaci strany nastínil Lenin úkol směle přebudovat stranickou činnost na základě širokého využití legálních možností vydobytých během všeobecné politické stávkové v říjnu 1905. Navrhoval, aby byli do strany stále získáváni noví členové především z řad dělníků, aby byla uplatňována zásada volitelnosti stranických orgánů, aby byly vytvářeny legální a pololegální stranické orgány a síť organizací těsně s nimi spjatých. Tato reorganizace stranické činnosti uvolňovala prostor pro iniciativu členů strany, umožňovala jim otevřeně se obracet k masám, předkládat jim program strany a bojovat za něj. Proto se setkávala u členů strany s jednomyslnou podporou a získávala velký počet aktivních stoupenců taktiky a programu bolševické strany. Strana doplnila své řady nejlepšími a nejvyspělejšími dělníky a ze svazku ilegálních kroužků, jímž byla na jaře roku 1905, se podle Leninových slov na podzim téhož roku „stala stranou *miliónových mas* proletariátu“ (Spisy 15, Praha 1957, s. 155). V praxi se začal uplatňovat princip demokratického centralismu.

Leninův článek O reorganizaci strany se stal podkladem pro rezoluci s tímž názvem, jež byla schválena na první konferenci SDDSR v Tammerforsu v prosinci 1905, konané za Leninova vedení. Konference schválila rovněž usnesení o obnově jednoty strany, rozštěpené de facto

na strany dvě, a uložila sjednocenému ústřednímu výboru SDDSR, aby svolal sjezd strany.

Úkol sjednotit všechny sociálně demokratické dělníky do jedné centralizované a skutečně marxistické strany byl v tomto období svrchovaně aktuální a měl velký význam pro úspěšný boj za vítězství revoluce. Snaha po sjednocení, po koordinovanosti revolučních akcí se zvláště silně projevovala v širokých členských masách, mezi dělníky. To, že v jednotlivých místech existovaly oddělené bolševické a menševické organizace, budilo mezi dělníky nespokojenost. Stranické masy se na vlastních zkušenostech přesvědčovaly o zrádčovství menševiků a uvědomovaly si, že jedinými zastánci zájmů dělnické třídy jsou bolševici.

Leninovy práce věnované čtvrtému (sjednocovacímu) sjezdu SDDSR, zařazené do tohoto svazku, ukazují, jak vytrvale a zásadově Lenin bojoval za upevnění proletářské strany, když demaskoval rozbíječskou činnost menševiků.

Leninovy stati Ruská revoluce a úkoly proletariátu, Taktická platforma k sjednocovacímu sjezdu SDDSR a brožura Revize agrárního programu dělnické strany, napsané těsně před čtvrtým (sjednocovacím) sjezdem, objasňují postoj bolševické strany k otázce sjednocení s menševiky. Lenin měl za to, že takové sjednocení je možné jedině na principiálním základě, na základě revolučního marxismu, na základě bolševického názoru na revoluci, bolševické strategie a taktiky revoluce. Tyto Leninovy práce a zejména Taktická platforma k sjednocovacímu sjezdu SDDSR, obsahující návrhy bolševických rezolucí, objasňovaly stanovisko strany ke všem základním otázkám ruské revoluce, jako: perspektivy revoluce, ozbrojené povstání, prozatímní revoluční vláda, sověty dělnických zástupců, vztah k buržoazním stranám a ke Státní dumě, vztah k sociálně demokratickým stranám a odborovým organizacím jednotlivých národů a národností, i stanovisko

k organizačním otázkám. Zároveň se v těchto pracích vymezují nejbližší úkoly proletářské strany.

Čtvrtý (sjednocovací) sjezd se konal v dubnu 1906 ve Stockholmu. Schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov, a tím odmítl oportunistickou formulaci Martovovu. Poprvé byla do stanov zahrnuta bolševická formulace demokratického centralismu. Sjezd schválil usnesení o sjednocení s polskou a lotyšskou sociálně demokratickou stranou a také návrh podmínek pro sjednocení Bundu s SDDSR, ale ve zvláštní rezoluci se rozhodně vyslovil proti organizování proletariátu podle národností. Sjednocení národních a národnostních sociálně demokratických stran Ruska v rámci Sociálně demokratické dělnické strany Ruska patřilo k největším úspěchům, jichž bylo na IV. sjezdu dosaženo.

Na sjezdu se projevila hluboká zásadní odlišnost mezi stanoviskem bolševiků a menševiků ke všem základním otázkám ruské revoluce a došlo na něm pouze k formálnímu sjednocení obou frakcí.

Demaskování oportunistické taktiky menševiků a obhajobě myšlenky hegemonie proletariátu věnoval Lenin svá vystoupení na IV. sjezdu, ale také některé práce napsané po něm, jako např. Provolání delegátů sjednocovacího sjezdu, kteří patřili k bývalé frakci „bolševiků“, adresované straně a Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR.

Menševici odmítali vedoucí úlohu dělnické třídy v rozvíjející se revoluci, snažili se revoluci zabrzdit a svést ji do parlamentních kolejí. Plnili úlohu vykonavatelů buržoazního vlivu na dělnickou třídu.

Lenin a bolševici vytrvale bojovali proti konstitučním iluzím, proti podvodným slibům absolutistické vlády a proti jejím pokusům získat revoluční lid pro carskou „ústavu“.

Postoj ke konstitučním iluzím považoval Lenin za průběžský kámen, s jehož pomocí lze nejspíše odlišit oportunistu od stoupence dalšího rozvíjení revoluce. Nutnost aktivně bojkotovat první Státní dumu zdůvodnil Lenin

v článcích Máme bojkotovat Státní dumu?, Státní дума a sociálně demokratická taktika, Současná situace v Rusku a taktika dělnické strany, ale i v dalších pracích z ledna až února 1906, zařazených do tohoto svazku. Bolševickou taktiku hájil Lenin také na IV. sjezdu SDDSR.

Leninovy práce Proletariát a rolnictvo, Revize agrárního programu dělnické strany, projevy na IV. sjezdu strany o agrární otázce a další materiály svědčí o jeho boji za marxistický revoluční agrární program.

Leninovy teoretické práce o agrární otázce byly součástí boje strany bolševiků o získání rolnictva jako spojence proletariátu v revoluci a úzce souvisely s teorií o přerůstání buržoazně demokratické revoluce v revoluci socialistickou.

Vztah sociální demokracie k rolnickému hnutí hrál vždy důležitou úlohu při určování jejího programu a taktiky, psal Lenin v článku Proletariát a rolnictvo. Na růstu uvědomělosti rolnictva podle jeho názoru závisel průběh a výsledek ruské revoluce. Agrární otázka proto patřila ke stěžejním problémům, jimiž se IV. sjezd zabýval. Referát o této otázce přednesl Lenin.

Bolševický návrh agrárního programu zformulovaný Leninem obsahoval takové praktické požadavky jako vytvoření rolnických výborů, konfiskaci veškeré statkářské, církevní, klášterní, údělné, státní a jiné půdy ve prospěch rolníků, a dále pak nacionalizaci veškeré půdy, jež by proletariátu ve svazku s vesnickou chudinou usnadnila přechod k socialistické revoluci. Agrární program bolševiků vyzýval rolníky k revoluci proti statkářům, k likvidaci všech pozůstatků nevolnictví.

Naproti tomu menševický agrární program počítal s polovičatým výsledkem revoluce a v podstatě byl programem kompromisnickým. Podle tohoto programu měla statkářská půda přejít do správy municipálních orgánů a rolníkům se mělo umožnit propachtovávat si tuto půdu.

Lenin ukázal naprostou pochybenost menševického

programu municipalizace půdy a kvalifikoval jej jako pro revoluci škodlivý, jako „výzvu k řešení otázky nikoli povstáním, nýbrž dohodou se statkáři, dohodou s reakční ústřední mocí...“ (s. 279).

Protože některé bolševické organizace byly během pro-sincového ozbrojeného povstání z roku 1905 a po něm rozdraceny a nemohly tudíž na sjezd vyslat své delegáty, získali na sjezdu nepodstatnou početní převahu menševici, což způsobilo, že sjezdová usnesení k řadě otázek měla menševický charakter.

V Provolání adresovaném straně a ve Zprávě o sjednocovacím sjezdu SDDSR, otištěném v následujícím svazku, upozorňuje Lenin bolševiky, že musí vynaložit veškeré úsilí na to, aby se dělnická strana neodchýlila z revoluční cesty a aby proletariát splnil do všech důsledků své veliké poslání předního bojovníka za svobodu. „Jestliže se proletariát celého Ruska pevně semkne,“ psal Lenin, „jestliže dokáže na svou stranu získat všechny opravdu revoluční vrstvy lidu schopné boje, a nikoli kompromisů, jestliže se k boji dobře připraví a zvolí si pro konečnou bitvu za svobodu správnou chvíli, pak určitě zvítězí“ (s. 411). V Provolání adresovaném straně a ve Zprávě o sjezdu podrobil Lenin jménem bolševických delegátů zásadové kritice menševická usnesení čtvrtého sjezdu, jež byla schválena přes protesty bolševiků, a vyzval všechny sociální demokraty, aby se na příštím sjezdu zasadili o odvolání menševického programu municipalizace půdy.

Svazek obsahuje dále Leninovy práce Stranická organizace a stranická literatura a Socialismus a náboženství, věnované otázkám ideologického boje strany. Vymezuje se v nich místo ideového boje v celkové činnosti strany a zdůrazňuje významnou úlohu vědy, literatury a umění v boji za vědecký, materialistický světový názor, za vítězství socialismu.

Otázka stranickosti literatury vyvstala před proletářskou stranou za nové situace, jež v Rusku vznikla po všeobecné

politické stávce v říjnu 1905, kdy se začal stírat rozdíl mezi ilegálním a legálním tiskem. Za této situace musel proletariát „razit zásadu *stranické literatury*, rozvinout ji a uvést v co nejuplnějši a nejucelenější podobě v život“, (s. 120), konstatoval Lenin. V článku *Stranická organizace a stranická literatura* Lenin objasnil, v čem spočívá podstata této zásady, konstatoval, že publicistická činnost se musí stát součástí celkové činnosti strany. Uvědomoval si, že je to pro stranu úkol nesnadný a nový, a doporučoval redakcím novin a časopisů i vydavatelstvím, aby okamžitě přikročily k jeho realizaci. Avšak při neústupném zdůrazňování nutnosti, aby se strana ujala řízení publicistických záležitostí, Lenin zároveň vždy zdůrazňoval, že publicistům a umělcům je třeba ponechat větší prostor pro osobní iniciativu, pro jejich individuální záliby, prostor pro myšlenky a fantazii. Vyzýval bolševiky, aby demaskovali pokrytecké fráze buržoazních ideologů o nezávislosti umělecké a vědecké tvorby kulturních pracovníků. Žít ve společnosti, ale přitom být na ní nezávislý není možné, psal Lenin. Poukazoval na to, že takzvaná svoboda buržoazního publicisty je ve skutečnosti jen zamaskovaná závislost na buržoazii, a proti literatuře domněle svobodné razil požadavek literatury skutečně svobodné, nepokrytě spjaté s proletariátem. „Bude to literatura svobodná proto, že nikoli zisk a nikoli kariéra, nýbrž idea socialismu a sympatie k pracujícím budou do jejích řad získávat další a další síly,“ vysvětloval Lenin (s. 124).

Tento Leninův programový článek měl určující vliv na vývoj proletářské literatury. Jeho stěžejní poučky jsou neobyčejně aktuální i dnes, v období výstavby nové, komunistické společnosti, kdy před naší stranou v celé své důležitosti vyvstávají otázky komunistické výchovy a boj proti přežitkům kapitalismu ve vědomí sovětských lidí.

V článku *Socialismus a náboženství* odhalil Lenin třídní kořeny náboženství a vymezil postoj proletářské strany k němu. Marxistická strana jako svazek uvědomělých

a pokrokových bojovníků za osvobození dělnické třídy nemůže a nesmí být lhotejná vůči tmářství a zpátečnictví náboženské věrouky. Je povinna široce objasňovat svůj stranický program vybudovaný na vědeckém, materialistickém světovém názoru. Jedině tento světový názor odhaluje skutečné historické a ekonomické kořeny náboženství. V boji proti náboženským předsudkům přisuzoval Lenin mimořádnou úlohu propagování vědeckých znalostí.

Svazek obsahuje 14 dokumentů, jež byly do Leninových spisů zařazeny poprvé. Jedním z nich je druhá vsuvka do článku V. Kalinina (pseudonym V. A. Karpinského) Rolnický sjezd, kritizující rezoluci o taktice, kterou schválil I. sjezd rolnického svazu (v srpnu 1905), dále pak 7 krátkých Leninových diskusních příspěvků na petrohradských městských konferencích SDDSR, jež se konaly 11. (24.) února a koncem února až začátkem března 1906, a konečně 6 dokumentů ze čtvrtého (sjednocovacího) sjezdu SDDSR.

V oddílu Přípravné materiály jsou otištěny Leninovy poznámky k článkům Celoruská politická stávka, První vítězství revoluce a osnova článku Maloburžoazní a proletářský socialismus, jež dávají nahlédnout, jakým způsobem Lenin tyto své články psal.

INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS

CELORUSKÁ POLITICKÁ STÁVKA

Ženeva 26. (13.) října

Barometr ukazuje bouřku! — prohlašují dnešní zahraniční noviny, přinášející telegrafické zprávy o tom, jak mohutně se rozrůstá *celoruská politická stávka*.

A nejen barometr ukazuje bouřku, obrovská vichřice solidárního proletářského náporu už otrásá kdečím. Revoluce spěje kupředu s tak ohromující rychlostí a nese s sebou tak překvapivé množství událostí, že kdybychom chtěli našim čtenářům podrobně vypsát byť jen historii posledních tří nebo čtyř dnů, museli bychom napsat celou knihu. Ponecháme však budoucím pokolením, aby sepsala podrobné dějiny. Nyní se musíme vrhnout do proudu života a věnovat všechny své síly jedné z největších občanských válek, válek za svobodu, jaké kdy lidstvo zažilo a jejíž strhující výjevy se právě odehrávají před našima očima.

Bouře již propukla, a jak nicotné se teď zdají všechny ty liberální a demokratické řeči, předpoklady, dohady a plány kolem dumy! Jak už zastaraly — v několika dnech, v několika hodinách — všechny naše spory o dumu! Někteří z nás byli na pochybách, zda je revoluční proletariát schopen zmařit tuto odpornou komedii policejních ministrů, někteří z nás se báli mluvit s dostatečnou rozhodností o bojkotu voleb. A vida, volby ještě ani všude nezačaly a pouhé mávnutí rukou stačilo, aby se domeček z karet začal hroutit. Pouhé mávnutí rukou přimělo nejenom liberály a nejenom zbabělé osvobožděnovce, nýbrž i pana Vitteho, hlavu nové „liberální“ carské vlády, mluvit (zatím ovšem jenom *mluvit*) o reformách, jež by vzaly vítr z plachet celé té důmyslné Bulyginově frašce.

Ruka, jejíž mávnutí způsobilo převrat v otázce dumy, je ruka ruského proletariátu. „Všechna kola se zastaví, zachce-li se tvé mocné ruce,“ zpívá se v jedné německé socialistické písni. A nyní se tato mocná ruka zdvihla. Naše upozornění a předpovědi, jak velký význam může mít pro ozbrojené povstání masová politická stávka, se skvěle potvrdily. *Geloruská politická stávka* tentokrát skutečně zachvátila celou zemi a v hrdinském vzepětí nejutlačenější a nejpokrokovější třídy spojila v jedno *všechny národy* proklaté ruské „říše“. Proletáři všech národů této říše útlaku a násilí se nyní šikují do jedné veliké armády svobody a socialismu. Moskva a Petrohrad se mezi sebou podělily o čest revoluční proletářské iniciativy. Obě sídelní města vstoupila do stávky. Stávkuje Finsko. K hnutí se připojilo Pobaltí v čele s Rigou. Také hrdinné Polsko znovu stanulo v řadách stávkujících, zrovna jako na posměch bezmocné zlobě svých nepřátel, kteří měli v úmyslu je svými údery zničit, ale zatím jen ještě víc zocelili jeho revoluční síly. Povstává Krym (Simferopol) a jih. V Jekatěrinoslavi se stavějí barikády a teče krev. Stávkuje Povolží (Saratov, Simbirsk, Nižnij) a začínají stávkovat i středoruské zemědělské gubernie (Voroněž) a průmyslové středisko (Jaroslavl).

A do čela této mnohamilionové dělnické armády, hovořící mnoha jazyky, se postavila skromná delegace Svazu železničních zaměstnanců¹. Na scénu, kde páni liberálové právě rozehrávali svou politickou komedii s nabubřelými a zbabělými výzvami k carovi a pitvornými posunků na Vitteho adresu, na tuto scénu vtrhli dělníci a předložili nové hlavě nové „liberální“ carské vlády, panu Vittemu, své *ultimátum*. Delegace železničních dělníků nemínila čekat na „měšťácký orgán“, na Státní dumu. Delegace dělníků se ani nepokoušela ztráct drahocenný čas „kritikou“ této loutkové komedie. Delegace dělníků nejprve *kritizovala činy* — politickou stávkou — a teprve poté prohlásila tatrmanckému ministrovi, že je možné jen jedině řeše-

ní, a to svolání ústavodárného shromáždění na základě všeobecného a přímého volebního práva.

Tatrmanský ministr mluvil, jak se výstižně vyjádřili sami železniční dělníci, „jako pravý ouřada, vykrucoval se jako vždycky a nezavázal se k ničemu určitému“. Sliboval nařízení o svobodě tisku, ale odmítal všeobecné volební právo a o ústavodárném shromáždění se — podle zahraničních telegrafických zpráv — vyjádřil, že „teď není možné“.

Delegace dělníků tedy vyhlásila všeobecnou stávkou. Delegace dělníků odešla od ministra na univerzitu, kde se konají desetitisícová politická shromáždění. Proletariát dovedl využít tribuny, kterou mu poskytlo revoluční studentstvo. A na prvních masových, legálně svolávaných, svobodných politických shromážděních v Rusku, ve všech městech, školách, závodech a na všech ulicích se diskutuje o odpovědi tatrmanského ministra, mluví se o nevyhnutelnosti rozhodného ozbrojeného boje, který povede k tomu, že svolání ústavodárného shromáždění bude nejen „možné“, nýbrž i *nezbytné*. Zahraniční buržoazní tisk, dokonce i ten nejliberálnější, zděšeně blábolí o „teroristických a buřičských“ heslech, jež proklamují řečníci na svobodných lidových shromážděních, jako by nutnost a nevyhnutelnost povstání nevyvolala sama carská vláda celou svou politikou útlaku.

Povstání se blíží, vyrůstá před našima očima z celoruské politické stávky. Jmenování tatrmanského ministra, ujišťujícího dělníky, že všelidové ústavodárné shromáždění „teď“ není možné, je jasným svědectvím rozmachu revolučních sil a úpadku sil carské vlády. Samoděržaví *už* není s to otevřeně se postavit proti revoluci. Revoluce *ještě* není s to zasadit nepříteli rozhodující úder. Tato rozkolísanost téměř vyrovnaných sil nevyhnutelně vede k rozpačitému počínání vlády, k tomu, že se od represálií uchyluje k ústupkům, k zákonům o svobodě tisku a o svobodě shromažďování.

A proto kupředu, vstříc novému, ještě rozsáhlejšímu a úpornějšímu boji, aby se nepřítel nemohl vzpamatovat! Proletariát už dokázal pro vítězství revoluce vykonat divy. Celoruská politická stávka nesmírně přiblížila její vítězství a vehnala nepřítele do předsmrtných křečí. Přesto jsme ještě ani zdaleka neudělali všechno, co můžeme a musíme udělat pro dosažení konečného vítězství. Zápas spěje ke skutečnému rozuzlení, ale ještě k němu nedospěl. Dělnická třída se právě nyní pozvedá, mobilizuje a ozbrojuje v dosud nevídaném rozsahu. A nakonec úplně smete nenáviděné samoděržaví, vyžene všechny tatrmancké ministry, nastolí *svou* prozatímní revoluční vládu a ukáže všem národům Ruska, že je nejen „možné“, ale nezbytné právě „teď“ svolat skutečně všelidové a skutečně ústavodárné shromáždění.

Proletarij, č. 23
31. (18.) října 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

ROVNOVÁHA SIL²

1. Dosavadním výsledkem [do pondělí 30. (17.) října] je rovnováha sil, jak jsme na to poukázali již ve 23. čísle^[76] listu *Proletarij*³.

2. Carismus *už není* s to a revoluce *ještě není* s to zvítězit.

3. Důsledkem toho je velká rozkolísanost. Nesmírné, obrovité narůstání revolučních jevů (stávky, veřejná shromáždění, barikády, výbory pro bezpečnost veřejnosti, úplné ochromení vlády etc.)

— a zároveň: žádná důrazná represivní opatření. *Armáda váhá.*

4. Dvůr váhá (Times⁴ a Daily Telegraph⁵) mezi diktaturou a ústavou.

Dvůr váhá a *vyčkává*. Z jeho strany je to vlastně správná taktika: rovnováha sil nutí tyto kruhy vyčkávat, *neboť moc je v jejich rukou.*

Revoluce dospěla k takovému momentu, kdy je *pro kontrarevoluci nevýhodné útočit, přejít do ofenzivy.*

Nám proletářům a důsledným revolučním demokratům to však *ještě nestačí*. Nepokročíme-li ještě o kus dál, nevzchopíme-li se sami k útoku, nezlomíme-li síly carismu, nerozdrtíme-li jeho faktickou moc, pak zůstane revoluce v půli cesty a *buržoazie bude vodit dělníky za nos.*

5. Proslýchá se, že již bylo rozhodnuto o *ústavě*. Je-li tomu tak, pak se zřejmě car poučil z roku 1848 a dalších revolucí: *bez ústavodárného shromáždění, před ústavodárným shromážděním, mimo ústavodárné shromáždění darovat ústavu.* Jakou? V nejlepším případě (pro cara) = kadetskou.

Znamená to: uskutečnit ideál konstitučních demokratů a přeskočit revoluci. Oklamat lid, neboť úplné a reálné svobody voleb *tak jako tak nebude dosaženo.*

Neměla by tedy raději revoluce přeskočit tuto milostivě *darovanou* ústavu?

*Napsáno 17. (30.) října 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V*

Podle rukopisu

PRVNÍ VÝSLEDKY POLITICKÉ DIFERENCIACE

Zpráva o konferenci sociálně demokratických stran a organizací Ruska⁶, kterou jsme přinesli v předešlém čísle, umožňuje shrnout určité, byť jen předběžné výsledky současné politické diference. Konference sociálně demokratických stran a organizací^[66] (SDDSR — ÚV, Bund⁷, Lotyšská SDDS⁸, Polská sociální demokracie⁹ a Revoluční ukrajinská strana¹⁰) schválila jednomyslně taktiku aktivního bojkotu Státní dumy. Bez nadsázky lze říci, že nutnost zesílit agitaci proti Státní dumě v přímém smyslu slova, nutnost agitovat proti všem stranám připouštějícím účast ve Státní dumě, a konečně nezbytnost přípravy ozbrojeného povstání uznala nyní celá revoluční sociální demokracie bez ohledu na národnostní rozdíly. Zásady této taktiky, kterou schválil ÚV SDDSR a kterou jsme v našem listu Proletarij hájili od jeho 12. čísla^[72], tj. už 2¹/₂ měsíce, přijala nyní za své téměř celá sociální demokracie Ruska až na jednu politováníhodnou výjimku.

Jak je čtenářům známo, touto výjimkou je Jiskra¹¹ a „menšina“, jež se odštěpila od SDDSR. Organizační komise — její faktické ústředí — byla na konferenci zastoupena. Jak hlasoval její delegát, to nevíme, skutečností však je, že organizační komise odmítla podepsat rezoluci konference. Dalo se to ovšem čekat poté, kdy jihoruská „ustavující“ konference novojiskrovců¹² schválila nanejvýš nerozumnou a svým zásadním významem oportunistickou rezoluci^[210] o Státní dumě, kterou jsme podrobně rozebrali ve 21. čísle^[93] listu Proletarij*.

* Viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 376—393. *Red.*

Politická diferenciacie se tedy jasně projevila. Otázka postoje ke Státní dumě přiměla opoziční i revoluční strany, legální i ilegální tisk snad poprvé k tomu, aby spolu jednaly o politické taktice. Ve srovnání s předešlou etapou hnutí to byl obrovský krok kupředu. Dříve dělila opozici od revolucionářů, legální činnost od ilegální činnosti celá propast. Dnes hnutí pokročilo během nějakých deseti měsíců tak výrazně kupředu, že tuto propast takřka úplně překlenulo: revoluční boj vynesl „legální“ opozici na hřeben vlny, téměř až k uznání revoluce jako faktu. Dříve jsme se vlastně ani nemohli s představiteli legální opozice přít o taktiku, o to, jak mají politické strany postupovat, protože žádné strany kromě revolučních, ilegálních, neexistovaly, protože veškerá „politická činnost“ se beze zbytku kryla s činností „politických delikventů“, ponecháme-li stranou „činnost“ samoděržaví a jeho lokajů. Nyní se Státní дума stala přirozeně a nevyhnutelně předmětem diskuse širokých vrstev lidu, všech názorových odstínů, všech směrů a stran. Revoluční boj prorazil revoluční diskusi cestu jak do legálního tisku, tak na zasedání zemstev, jak na studentské schůze, tak na masová dělnická shromáždění.

Snad vůbec první zahájili diskusi o postoji ke Státní dumě zemstevní činitelé a radikální inteligence, kteří měli na carské almužně bezprostřední zájem nejvíc a byli o ní také nejlépe informováni již před vydáním manifestu ze 6. srpna¹³. Poté však se tato diskuse přenesla do veškerého politického tisku Ruska, jak svobodného, tj. ilegálního, který všechny své argumenty a všechna svá hesla vyslovoval naplno, tak i legálního, který psal ezopovským jazykem pro bojkot a svobodně proti bojkotu.

Politická diferenciacie, tato předzvěst vyhraněného rozeskupení politických stran a tříd všech národů Ruska, začala probíhat právě v souvislosti s bojkotem. Jít do dumy, nebo nejít? Zmařit dumu, nebo ji přijmout? Bojovat v dumě, v rámci dumy, nebo vně dumy, mimo dumu, proti dumě? — tato otázka nevyhnutelně vystala jak před hrstkou

privilegovaných voličů, tak před „bezprávnými“ masami lidu. A nyní tedy máme k této otázce, jež byla samozřejmě řešena z přemnoha rozmanitých hledisek, v přemnoha variantách a podle přemnoha „různých názorů“, první *souhrnné výsledky* onoho „výzkumu“ veřejného mínění, jak je přináší všechen tisk i veškerá prohlášení všech politických organizací, politických shromáždění, schůzí atd.

Jde o tyto souhrnné výsledky:

Výrazně se vyhraňují tři základní typy názorů na dumu, jež plně odpovídají třem základním a nejvýznamnějším sociálním silám nynější revoluce: *černosotňovský* (samoděržaví), *liberální* (buržoazie) a *revoluční* (proletariát). Černosotňovci se chytili dumy jako nejlepšího a snad jedině možného, ba jedině myslitelného prostředku, jak uhájit samoděržaví. Liberálové dumu zkritizovali, ale přijali ji, neboť je to neodolatelně táhne k legálním cestám a k dohodě s carem. Revoluční lid v čele s proletariátem postavil dumu na pranýř, vyhlásil jí aktivní bojkot a svými činy již prokázal snahu přeměnit tento aktivní bojkot v ozbrojené povstání.

Těchto tří základních typů stojí za to si trochu podrobněji povšimnout.

Pokud jde o černosotňovce, dalo se očekávat (a ti, kdo měli sklon brát dumu vážně, dokonce i jiskrovci, nemýlíme-li se, to očekávali), že stoupenci samoděržaví budou přímo nebo nepřímou sympatizovat s bojkotem neboli — jak se často vyjadřuje náš servilní tisk — s abstencí. Jen ať prý si bojkotují, tím lépe pro nás, дума složená jen z černosotňovců bude jednodušší a vyhraněnější. A protože máme v Rusku konzervativní tisk, který je schopen štvát proti carským ministrům, že jsou příliš liberální, a brojit proti „příliš slabé“ vládě, je docela možné, že se takovýto názor prosadí stejně důrazně, ba možná ještě důrazněji než mnohé názory konstitucionalistů. Jenže právě zde se projevila chyba těch, kteří brali dumu vážně a začali mluvit o boji v rámci dumy, o podpoře boje vedeného v dumě atd. atp.

Právě zde se okamžitě ukázalo, že samoděržaví nesmírně potřebuje, aby mělo v dumě legální opozici, a nesmírně se bojí bojkotu. Proč? To je velmi jednoduché: zcela nesporně se ukázalo, že je naprosto nemožné řídit stát bez dohody alespoň s částí buržoazie jakožto třídy. Bez dohody s pravým křídlem buržoazie nelze řídit stát, nelze získat peníze, nelze dále existovat. Ať je naše samoděržaví sebevíc asiatsky divošské, ať je v něm sebevíc předpotopního barbarství, jež se tu v neobyčejně ryzí podobě uchovalo po celá staletí, přes to všechno je tato absolutistická vláda vládou kapitalistické země, jež je tisícerými pouty pevně spjata s Evropou, s mezinárodním trhem, s mezinárodním kapitálem. Závislost samoděržaví na buržoazii celého Ruska je tou nejsilnější materiální závislostí, která se nutně musí v rozhodujících chvílích života lidu výrazně projevit, i když se může maskovat stovkami středověkých příkras, i když se jí může carský dvůr snažit oslabit milióny úplatků poskytovaných jednotlivcům nebo celým skupinám (hodnosti, úřady, koncese, milodary, úlevy aj. aj. aj.).

A vidíme-li dnes, že pan Vitte začíná nadbřhat liberálům, že vede liberální řeči, o kterých přináší zprávy legální tisk, že „neoficiálně vyjednává s panem Gessenem“, vůdcem kadetů (telegrafická zpráva petrohradského dopisovatele Timesů), že zahraniční tisk je zaplavován zprávami o liberálních záměrech cara, pak to všechno není náhoda. Samosebou je v tom všem spousta lži a intrik, ale vždyť carská vláda a vůbec žádná buržoazní vláda nemůže ve své politice udělat ani jediný krok bez lži a intrik! Samozřejmě je v tom i značný kus vypočítavého šejdířství souvisejícího s tím, že do Petrohradu přijeli zmocněnci francouzských a německých bankéřů vyjednávat o nové půjčky ve výši půl miliardy rublů, kterou carská vláda potřebuje jako sůl. Vždyť celý systém závislosti vlád na buržoazii nevyhnutelně vede k šejdířství při všech těch čachrářských machinacích a transakcích, jimiž se tato závislost realizuje.

Samoděržaví potřebuje „smír“ s buržoazií a je nuce-

no o něj usilovat, ale přitom samozřejmě chce* obalamutit veřejné mínění Evropy i Ruska. A Státní дума je výtečný prostředek k dosažení tohoto cíle. Legální buržoazní opozice v dumě je právě onou fasádou státního zřízení uznávaného buržoazií, která by snad ještě mohla samoděržaví pomoci vybřednout z nesnází.

Proto je pochopitelné, proč Moskovskije vědomosti¹⁴, tento orgán konzervativní opozice proti vládě, nemluví o bojkotu dumy ani škodolibě, ani s úsměškem, ale se zuřivým vztekem a s pěnou u úst. Proto je pochopitelné, proč orgán černosotňovců Novoje vremja^[246]¹⁵ napadá „abstentisty“ a pokouší se získat k boji proti myšlence bojkotu dokonce i Bebel (Proletarij^[74], č. 20**). Černosotňovci se obávají bojkotu a jenom slepí anebo ti, kdo mají zájem ospravedlňovat liberály, mohou dnes popírat, že úspěch bojkotu by byl zcela určitě zajištěn, kdyby se pro něj vyslovily sjezdy zástupců zemstev a měst.

Jenže potíže je právě v tom, že všechny stěžejní třídní zájmy přitahují liberální buržoazii k monarchii, k oběma parlamentním komorám, k zákonnému pořádku, k umírněnosti, k boji proti „hrůzám“ „permanentní revoluce“, proti „hrůzám“ revoluce po francouzském vzoru... Obrat liberální buržoazie, osvobožďenovců¹⁶ a konstitučních demokratů¹⁷ od radikálních frází o bojkotu k rozhodnému boji proti němu je *první* velký politický krok veškeré ruské buržoazie jakožto třídy, krok svědčící o její proradnosti, o jejím „zločinném záměru“, jemuž se říká zrada revoluce. A nejde tu už jen o pouhý záměr (ten není podle žádných zákonů trestný, jak by nám třeba mohl namítnout nějaký šprýmař z řad osvobožďenovských právníků), nýbrž o úklad, a dokonce o dokonaný úklad. Žijeme dnes rychle. Dávno, pradávno minuly doby (podle běžné chronologie teprve nedávné, jenže tato chronologie pro revoluci neplatí),

* V rukopisu po slově „chce“ následuje: „chce smír jen předstírat“. Red.

** Viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 319–320. Red.

kdy jsme *museli* politické uvědomění v buržoazii teprve probouzet. A minuly i doby, kdy jsme *museli* pomáhat buržoazii vytvořit politickou opozici. Nyní se již probudila, zorganizovala a na pořadu se octl zcela jiný a nemalý úkol, který vznikl a mohl se stát reálným jen díky mřlovým krokům revoluce — úkol dohodnout se s carem (úkol kapitálu) a úkol neutralizovat proradný kapitál (úkol práce).

Právě tohoto úkolu se chopil revoluční proletariát, kráčeující v čele revolučního lidu a věrný své povinnosti burcovat, podněcovat, vybízet své „druhy“ v boji proti středověku a nevolnictví a postupovat přitom od méně revolučních k revolučnějším. Revoluční proletariát vedený sociální demokracií „vzal vážně“ nikoli dumu, ale všechna ta slova, sliby a hesla o jejím bojkotu, která kdy vyklouzla z úst radikálním buržoazním krasořečníkům — ať už z lehkomyšlnosti, z mladistvé nerozvážnosti anebo proto, že se nechali unést. Frázi o bojkotu přeměnil proletariát v reálnou skutečnost tím, že otevřeně a přímo pozvedl prapor ozbrojeného povstání^[148], tím, že rozvinul nejen co nejširší agitaci, nýbrž i přímý pouliční boj (v Moskvě), tím, že se sbratřil s radikální mládeží, tímto předvojem širokých, třídně ještě ne zcela vyhraněných, avšak nesmírně utlačovaných a vykořisťovaných mas lidu, zejména rolnictva. Socialistický proletariát se na základě praktického bojového úkolu bez jakýchkoli dohod a úmluv spojil s pročitnějšími vrstvami revoluční buržoazní demokracie. Ve velkých moskevských dnech (velkých ve smyslu předzvěsti, nikoli události samé) proletariát a revoluční demokraté bojovali, kdežto liberálové, osvobožděnovci a konstituční demokraté se samoděržavím vyjednávali.

Politická diferenciacie nabyła jasných obrysů: pro dumu v zájmu zachování samoděržaví, pro dumu v zájmu omezení samoděržaví, proti dumě v zájmu likvidace samoděržaví. Jinými slovy: pro dumu v zájmu potlačení revoluce, pro dumu v zájmu zastavení revoluce, proti dumě v zájmu dovedení revoluce do vítězného konce.

Výjimkou, smutnou a politováníšhodnou výjimkou, jež narušila jasnou vyhraněnost třídní diferenciace (ale jako každá výjimka zároveň potvrdila pravidlo), se stalo oportunistické křídlo sociální demokracie, představované novou Jiskrou. Avšak i v této výjimce, v úzké oblasti zahraničních, nelegálních organizací, se projevila velmi podstatná a velmi poučná zákonitost, kterou jsme předem předpověděli. Konference, o které tu již byla řeč, sjednotila revoluční sociální demokracii. Jiskra však zůstala *sjednocena s časopisem Osvobožděníje*, ne snad podle nějaké dohody, ale pod tlakem událostí. V ilegálním tisku se za aktivní bojkot postavili revoluční sociální demokraté a krajní levice revoluční buržoazní demokracie. Proti bojkotu se postavili oportunističtí sociální demokraté a krajní pravice buržoazní demokracie.

Tak se potvrdilo, co ukázal rozbor nejdůležitější rezoluce novojiskrovců o taktice (Leninovy Dvě taktiky^[81]*), že totiž Jiskra sklouzává na úroveň liberálních statkářů, kdežto Proletarij pozvedá na svou úroveň masy rolnictva, že Jiskra sklouzává na úroveň** liberální buržoazie, kdežto Proletarij pozvedá na svou úroveň revoluční*** maloburžoazii.

Kdo zná sociálně demokratickou literaturu, zná frázi, kterou kdysi dávno pustila do světa Jiskra, že prý se bolševici a Proletarij přiklonili k socialistům-revolucionářům¹⁸, ke krajní buržoazní demokracii. V této frázi je jako v každé běžné frázi zrnko pravdy. Vyjadřuje nejenom nevoli jiskrovců, ale obráží i skutečný jev, jenže tak, jako zobrazuje předměty vypouklé zrcadlo. Tímto skutečným jevem je *fakt*, že menševici tvoří oportunistické a bolševici revoluční křídlo sociální demokracie Ruska. Protože se jiskrovcí přiklonili k oportunismu, museli nevyhnutelně dospět

* Viz Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 57—58. *Red.*

** V rukopisu následuje po slově „úroveň“ slovo „monarchistické“. *Red.*

*** V rukopisu následují na tomto místě slova „a republikánskou“. *Red.*

k názoru, že bolševici (v pojmech osmnáctého století pro politické třídění) jsou „jakobíni“¹⁹. Tato obvinění jen *potvrzují* náš názor na pravé a levé křídlo soudobé sociální demokracie. Tato obvinění ze strany oportunistů jsou pro nás *právě tak lichotivá*, jako když nás v roce 1900 Rabočaja mysl²⁰ obvinila z „narodovoljovství“. Nynější skutečné politické rozeskupení všech politických směrů v celém Rusku v nejdůležitější otázce taktiky potvrdilo v praxi správnost našeho hodnocení celého jiskrovského stanoviska po II. sjezdu SDDSR²¹.

Rozeskupení ilegálních stran, dovršené konferencí všech sociálních demokratů, tak zcela přirozeně doplňuje rozeskupení všech ostatních stran v otázce dumy. A jestliže se jiskrovci ukázali jako politováníhodná výjimka, pak nás skutečnost, že jsou právě jen výjimkou, naplňuje novou vírou v platnost pravidla, ve vítězství revoluční sociální demokracie, v to, že ruská revoluce uskuteční její důsledná hesla. Jestliže se přizemnost liberálů a vulgarizace marxismu některými marxisty mohou ve chvílích skleslosti zdát předzvěstí toho, že i naše revoluce skončí vulgarizací, že zůstane pokřivená, nedokončená jako německá revoluce z roku 1848, tu v nás naopak životnost zásad revoluční sociální demokracie vzbuzuje odvahu a víru a akce hrdinné dělnické třídy tuto víru posilují. Revoluce velmi ostře vyhraňuje politické směry a dovádí nesprávné názory ad absurdum. Revoluce v Rusku probíhá tak, že nás prozatím opravňuje k nadějším na její úplné vítězství, které v nás vzbuzuje současná zahraniční i vnitřní situace. Při pohledu na chaos, do něhož upadlo samoděržaví, na rozpaky liberálů a na čínorodou revoluční energii proletariátu, který za sebou táhne rolnictvo, jsme ochotni věřit, že „naš vlak pojedje jinak, než jel ten německý“²².

Náš článek První výsledky politické diferenciacie^[88] byl již napsán, když jsme dostali 112. číslo Jiskry s jakýmsi nervózním článkem pod názvem Plody kroužkaření^[176], plným zloby a slz, výkřiků a stesků. Nelze to věru nazvat jinak než hysterií. V celém tom hysterickém lamentování byste totiž marně hledali byť i jenom stín nějakých *argumentů*. Jaképak řeči o kroužkaření, milí soudruzi z Jiskry, když *vy sami jste dobrovolně šli* na konferenci různých sociálně demokratických stran a organizací Ruska^[66]! Zamyslete se nad tím aspoň trochu, pokud jste ještě docela neztratili schopnost usuzovat, zamyslete se aspoň tehdy, až vás přejde záchvat hysterie! Vždyť přece když jste souhlasili s účastí na konferenci a váš delegát na ní byl, svědčí to o tom, že vy sami jste uznali tuto konferenci za důležitou, pro stranu významnou a pro proletariát závaznou. Vždyť se sami v očích jen trochu uvažujících dělníků definitivně diskreditujete, když teď *dodatečně* nadáváte, po své porážce na poradě, kterou jste předtím svou dobrovolnou účastí sami uznali za důležitou a nezbytnou!

Je vám proti myslí, že konference podle vašeho názoru přfliš ostře odsoudila vaši taktiku a označila účast v dumě za zradu na díle svobody? Ale copak jste nevěděli, milí soudruzi z Jiskry, že jdete na konferenci s ÚV SDDSR a že orgán tohoto ÚV — Proletarij — už dávno a dávno poukazuje v brožurách i člancích na to, že se z vás stali nohsledi monarchistické liberální strany? Věděli jste to dobře, milí soudruzi z Jiskry, a když se teď nepřítčně rozčilujete, nemůžeme vám opravdu pomoci. Vždyť

je to fakt, nezvratný a nesporný fakt, že jste jako jediní ze všech ilegálních stran, organizací, směrů a orgánů všech národů Ruska setrvali ve spolku s Osvobožděním. Právě tento *fakt* je nejpádnejším obviněním proti vám, obviněním, jaké má v dějinách zřídka obdoby, ale vy jste usoudili, že vše zavinila jen ostrá *slova* o „zradě na díle svobody“!

Ztratili jste už hlavu natolik, že po své porážce na konferenci spouštíte divoký pokřik o škodlivosti federalismu v organizaci, ve které se zhlédl Bund a jiné národnostní sociálně demokratické skupiny. Jak je to od vás nerozumné, milí soudruzi z Jiskry: tím jen *zdůrazňujete* hloubku své porážky. Opravdu byste se měli nad tím vším zamyslet, milí soudruzi z Jiskry: Kdopak celé dva roky obhajoval a obhajuje i dnes organizační rozplizlost a mlhavost, zásady dohody a decentralizace? Právě vy, právě novojiskrovci. A právě federalisté z Bundu a ze sociálně demokratické dělnické strany Lotyšska a Polska svého času omflali v tisku všechny vaše dezorganizátorské výzvy proti údajným výstřelkům centralismu aj. apod. Vždyť je to opět fakt, nezvratný a nesporný fakt, že *všichni* federalisté z uvede-ných stran psali a uveřejňovali články v duchu menšiny! Jen se pěkně podívejte, milí soudruzi z Jiskry, jak nevhodně jste připomněli federalismus! Tím jste jen zdůraznili, že vaši včerejší příznivci ze sociálně demokratického Bundu a z lotyšské a polské strany byli nuceni vás opustit, protože nemohli strpět celou tu vaši nechutnou taktiku v otázce dumy! Ba ne, milí soudruzi z Jiskry, až se uklidníte a až si to trochu promyslíte, uvidíte sami, co vidí všichni: že se „většina“ nepřiklonila k federalismu, ale že se Bund a lotyšští i polští sociální demokraté* přiklonili vlivem objektivní logiky revolučních událostí k stanovisku, jaké vždy zastávala „většina“.

Utrpěli jste těžkou porážku, milí soudruzi z Jiskry, to

* V rukopisu: „připojili k většině, neboť se přesvědčili o správnosti *zásad* její taktiky“. *Red.*

je nesporné. Její příčinou však nejsou zlovolné intriky „většiny“ nebo polských sociálních demokratů apod., nýbrž beznadějný názorový zmatek, který se projevil už v rezolucích celoruské konference menševiků o taktice²³. Dokud budete vycházet z těchto rezolucí, budete stát s *Osvobožděním* „samojedínt“ proti všem sociálním demokratům, a dokonce i proti všem revolučním demokratům.

Proletarij, č. 23
31. (18.) října 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

ULTIMÁTUM REVOLUČNÍ RIGY

Německé noviny, které obvykle věnují velkou pozornost událostem v Pobaltí, informují o tomto velmi poučném faktu. Na řížské technice se události vyvíjejí tak jako na jiných vysokých školách: studentské schůze se změnily v politická shromáždění. Studenti se organizují v bojovou sflu revoluce. Liberální předáci se mračí a potají si bručí, že vláda je slabá. Zato v Livonsku se páni statkáři dostali do takové tísně, že začali energicky organizovat ozbrojenou ochranu svých statků, aniž spoléhali na vládu, která není schopna nic pořádit ani s rolníky, ani s dělníky, ani se studenty. Pobaltští baroni organizují občanskou válku s veškerou důkladností: najímají si rovnou celé oddíly, vyzbrojují je dobrými opakovacími a rozmisťují je po svých rozlehlých statcích. Jenže se ukázalo, že do těchto oddílů vstoupila část německých studentů, členů studentských organizací v Pobaltí! A lotyšští a ruští studenti samozřejmě nejenže vyhlásili bojkot těmto černosotňovcům ve studentských uniformách, ale navíc jmenovali zvláštní komisi, jež měla vyšetřit účast studentů ve statkářských černosotňovských oddílech. Dva členové této komise byli vysláni na venkov, aby tam získávali od rolníků informace. Vláda však delegáty zatkla a odvezla je do řížské věznice.

A tu se lotyšští a ruští studenti vzbouřili. Svolali velké shromáždění. Schválili velmi radikální rezoluci. Pozvali si ředitele techniky a požadovali, aby okamžitě podnikl kroky k osvobození zatčených. Rezoluci zakončili přímým ultimátem: Nebudou-li zatčení během tří dnů do určité hodiny propuštěni, pak si studenti s pomocí řížských děl-

níků vymohou jejich osvobození jakýmikoli prostředky.

Gubernátor nebyl v té době v Rize, odjel do Petrohradu, aby si tam vymohl plnou moc generálního gubernátora. Gubernátorův zástupce se vylekal a uchýlil se k diplomatickému „tahu“. Pozval prý (jak sděluje *Vossische Zeitung*²⁴ z 20. října podle nového kalendáře) ředitele i oba zatčené k sobě a zeptal se studentů, jsou-li si vědomi nezákonnosti svého počínání. Oni samozřejmě odpověděli, že v něm nic nezákonného nevidí. A tu prý jim gubernátorův zástupce — dle údajného sdělení jednoho rižského listu — důrazně doporučil, aby se napříště podobných nezákonných akcí vystříhali, a — propustil je oba na svobodu.

„V očích studentů i v očích široké veřejnosti, jež za nimi stojí, vláda před ultimátem kapitulovala,“ dodává s politováním dopisovatel vřele sympatizující s pobaltskými barony. „Ale i nezúčastnění pozorovatelé nutně museli nabýt stejného dojmu.“

Proletarij, č. 23
31. (18.) října 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

PLÁNY TATRMANSKÉHO MINISTRA

Pro lepší pochopení dnešní politiky nemůže být na škodu, když se občas ohlédneme i na tu včerejší. Všimněme si například, co telegrafoval 10. (23.) října z Petrohradu obvykle dobře informovaný dopisovatel londýnských *Timesů*:

„Ze spolehlivého pramene jsem se dověděl, že se vláda rozhodla poskytnout čtvero svobod, jichž se dožadovali reformátoři, samozřejmě s jistými omezeními. Očekává se, že tento ústupek získá na její stranu umírněné. Hrabě Vitte měl včera o této otázce dlouhou poradu s carem. Pan Goremykin vypracovává návrh zákona o přidělení státní půdy rolníkům. Jakmile se дума sejde, bude jí tento návrh předložen. Je naděje, že tímto způsobem získají hlasy rolníků.

Takový je ve stručnosti plán vládní kampaně. Zjevně vylučuje dobrovolné poskytnutí ústavy dříve, než se sejde дума, i když v to konstituční demokraté do jisté míry doufají. Jednou z hlavních otázek, o níž ve středu jednali na svém sjezdu, je otázka, jak má strana postupovat v případě, že bude ústava darována již při zahajovacím jednání dumy, nebo dokonce ještě předtím, zda má strana v takovém případě souhlasit s tím, že bude pracovat v dumě, anebo trvat na svolání ústavodárného shromáždění na základě všeobecného hlasovacího práva.

Stoupenci samoděržaví doufají, že tyto ústupky vlády snad konečně zabrzdí konstituční snahy, aniž bude nutné rozšířit volební právo a poskytnout zákonodárná práva dumě, ale všechno nasvědčuje tomu, že jsou to naděje liché.“

Ano, „plán“ vládní „kampaně“ je jasný. A pro všechny nezaslepené lidi je jasná i „kampaň“ pánů konstitučních demokratů, kteří se paktují s vládou. V jednom však mají smůlu: dělnická třída se dala do pohybu, a to tak, že se

všechny důmyslné plány pánů Vittů i pánů konstitučních demokratů hrouť jako domečky z karet.

Proletarij, č. 23
31. (18.) října 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

Z O S T Ř E N Í S I T U A C E V R U S K U

Pod tímto titulkem otiskují liberální berlínské noviny *Vossische Zeitung* tuto zprávu, která nepostrádá zajímavosti:

„V carské říši nabývají události prudkého spádu. Každému nezaujatému pozorovateli je jasné, že tam pádem situace není ani vláda, ani kterákoli opoziční nebo revoluční strana. Předčasně zemřelý kníže Trubeckoj a jiní vysokoškolští profesori se marně snažili ruské studenty odradit od nebezpečné cesty, po níž se vydali, když se rozhodli přeměnit univerzity v místa politických shromáždění lidu. Studenti s entuziasmem uctili památku Trubeckého, společně doprovodili jeho pozůstatky na hřbitov a učinili z jeho pohřbu působivou politickou demonstraci, avšak jeho rady, aby na půdu univerzity nevpuštěli cizí živly, neuposlechli. Jak na petrohradské univerzitě, tak na báňské akademii i na technice se konají obrovská shromáždění lidu, na nichž bývají studenti často v menšině a jež mnohdy trvají od časného rána do pozdního večera. Pronášejí se tu vášnivé a strhující projevy, zpívají se tu revoluční písně. Mimoto se tam horlivě spílá liberálům, hlavně pro jejich „polovičitost“, jež prý není jen nějakou nahodilou vlastností ruského liberalismu, nýbrž je podmíněna odvěkými dějinnými zákonitostmi.

V těchto výtkách se zračí cosi hluboce tragického. Přes všechnu snahu o jejich historické zdůvodnění jsou totiž ve skutečnosti naprosto nehistorické už proto, že liberálové v Rusku nemají vůbec možnost projevit byť i sebemenší polovičitost, jež by mohla nějak poškodit samo osvobození, tak důležité pro všechny strany. Nikoli činy, ale strasti liberálů brzdí jejich životní dráhu. Vláda je vůči těmto událostem právě tak *bezmocná* (podtrženo v originále), jako je bezmocná i vůči tomu, že mezi dělnictvem jsou nepokoje a všude to vře. Je ovšem možné, že znovu pomýšlí na velké krveprolití a čeká jen na chvíli, kdy hnutí dozraje pro útok kozáckých jednotek. Ale i kdyby to došlo tak daleko, není si beztak nikdo z držitelů moci jist, zda by to nevedlo k ještě bouřlivějšímu výbuchu nevole. Dokonce i generál Trepov už zračí sebedůvěru. Před svými přáteli se netají přesvědčením, že je

odsouzen k smrti, a tím, že neočekává od své služební činnosti žádné pozitivní výsledky. „Plním už jen svou povinnost a splním ji do písmene,“ prohlásil.

Musí to být asi s carským trůnem dost nahnuté, dochází-li náčelník policie k takovýmto závěrům! A vskutku je nutno přiznat, že napjatá situace se od minulého roku přes všechno Trepovovo úsilí a přes veškerou horečnou činnost spousty komisí a konferencí nejen neuvolnila, ale naopak vyhrotila. Kamkoli se člověk podívá, všude je dnes situace horší a nebezpečnější, všude se očividně zostřila.“

V tomto hodnocení je hodně pravdy, ale také hodně liberálního omezenectví. „Liberálové neměli možnost projevit polovičatost, která by mohla věc poškodit.“ I to se podívejme! A jakpak to, že se tito ubozí liberálové přesto *mohli* projevit otevřeněji a svobodněji než ostatní strany? Ba ne! Jestliže se studenti tak horlivě distancují od konstitučních demokratů a diskreditují je v očích lidu, vede je k tomu zdravý revoluční instinkt, posilovaný navíc jejich styky s proletariátem. Zítřek nám přinese velké, světodějně boje za svobodu. Je možné, že bojovníci za svobodu budou ještě nejdnou poraženi. Ale tyto porážky jen ještě víc vyburcují dělníky a rolníky, jen ještě víc zostří krizi, jen se ještě mnohem víc přiblíží nevyhnutelné konečné vítězství svobody. A my uděláme všechno pro to, aby se k tomuto vítězství nepřisály buržoazní pijavice monarchistického statkářského liberalismu, aby tohoto vítězství nevyužili především páni velkoburžoové, jak se to nejdnou stalo v Evropě. Uděláme všechno pro to, aby vítězství rolníků a dělníků bylo důsledně dovršeno, aby vedlo k úplnému rozdrncení všech nenáviděných institucí samoděržaví, monarchie, byrokracie, militarismu a nevolnictví. Jedině takové vítězství vtiskne proletariátu do rukou opravdovou zbraň — a pak zažehneme požár v Evropě, abychom učinili z ruské demokratické revoluce prolog evropského socialistického převratu.

POZNÁMKY K ČLÁNKU
BRITSKÉ DĚLNICKÉ HNUTÍ
A KONGRES TRADE UNIONŮ²⁵

1

Oč se vlastně jednalo: Správa železnice v Taff-Vale* podala na Svaz železničních dělníků žalobu o náhradu ztrát, jež byly železniční společnosti způsobeny stávkou. Buržoazní soudcové tuto náhradu přes urputný odpor dělníků kapitalistům přiznali! Odsuzovat dělnické odbory k náhradě ztrát, způsobených pánům kapitalistům stávkou, ve skutečnosti znamená likvidovat svobodu stávek. Když jde o střetnutí mezi prací a kapitálem, dokážou soudcové, lokajsky poklonkující před buržoazií, anulovat dokonce i svobody zajištěné ústavou.

2

Jak se zdá, bude anglické dělnické hnutí^[8] bohužel ještě dost dlouho žalostnou ukázkou toho, jak odtrženost dělnického hnutí od socialismu nutně vede k jeho degeneraci a zburžoaznění.

Proletarij, č. 23
31. (18.) října 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

* — v Taffském údolí. *Red.*

P R V N Í V Í T Ě Z S T V Í R E V O L U C E [87]

Ženeva 1. listopadu (19. října)

V pondělí pozdě večer přinesl telegraf Evropě zprávu o carově manifestu ze 17. října^[115]. „Lid zvítězil. Car kapituloval. Samoděržaví přestalo existovat,“ oznamoval dopisovatel *Timesu*. Jinak se vyjádřili vzdálení přátelé ruské revoluce, kteří poslali z Baltimoru (Sev. Amerika) listu Proletarij tento telegram: „Blahopřejeme k prvnímu velkému vítězství ruské revoluce!“

Toto druhé hodnocení událostí je nepochybně mnohem správnější. Máme plné právo triumfovat. Carův ústupek je skutečně velikým vítězstvím revoluce, ale toto vítězství zdaleka ještě nerozhodne o celém osudu svobody. Car zdaleka ještě nekapituloval. Samoděržaví vůbec ještě nepřestalo existovat. Jenom ustoupilo, vyklidilo nepříteli bojiště, ustoupilo v neobyčejně významné bitvě, ale zdaleka ještě není poraženo, ještě sbírá své síly a revoluční lid bude muset vyřešit ještě velmi mnoho závažných bojových úkolů, aby dovedl revoluci ke skutečnému a úplnému vítězství.

Do dějin vejde 17. říjen jako jeden z velkých dnů ruské revoluce. Všeobecná stávka, jaká nemá ve světě obdoby, dosáhla svého vrcholu. Mocná ruka proletariátu, zburcovaného ve všech končinách Ruska strhující vlnou hrdinné solidárnosti, zastavila veškerý život průmyslu, obchodu i státu. Země strnula v očekávání bouře. Hned z jednoho, hned z druhého velkého města docházely poplašné zprávy, jedna horší než druhá. Armáda začala kolísat. Vláda se zdržovala represálií, revolucionáři se nepouštěli do velkých otevřených útoků, ale povstání si všude razilo cestu jako živelná síla.

V poslední chvíli však carská vláda ustoupila, neboť pochopila, že výbuch je nevyhnutelný, že již v žádném případě a za žádných okolností není s to dosáhnout úplného vítězství, ale že velmi lehce, zcela snadno může utrpět naprostou porážku. „Nejprve bude krveprolití a potom ústava,“ prohlásil údajně Trepov. O nutnosti ústavy, dokonce i kdyby bylo toto povstání potlačeno, už nikdo nepochyboval. A vláda usoudila, že bude lepší neriskovat rozsáhlé krveprolití, neboť v případě vítězství lidu by pak byla carská moc úplně smetena.

Známe jen nepatrný zlomek oněch informací, jež se v pondělí 17. října soustředily v rukou vlády a přiměly ji, aby se vzdala beznadějného boje a ustoupila. Místní i ústřední úřady totiž zaměřily všechno své úsilí na to, aby zprávy o hrozivém růstu povstání buď zadržely, nebo oklestily. Ale i ty skrovné, nahodilé a kusé informace, které pronikly do evropského tisku, nikoho nenechávají na pochybách, že šlo o skutečné povstání, jež dokázalo nahnat carovi i jeho ministrům smrtelnou hrůzu.

Síly carismu a revoluce se vyrovnaly, napsali jsme před týdnem na základě prvních zpráv o celoruské politické stávce^[76]. Carismus už není s to potlačit revoluci. Revoluce ještě není s to rozdrtit carismus*. Avšak za takovéto rovnováhy sil bylo pro carismus jakékoli prodlení mimořádně nebezpečné, neboť nutně rozkolísá armádu.

Povstání se šířilo. Ve všech končinách Ruska již tekla krev. Lid se bil na barikádách od Revelu až po Oděsu, od Polska až po Sibiř. Armáda v jednotlivých drobných potyčkách vítězila, ale zároveň začaly docházet zprávy o novém, dosud nevidaném jevu, který jasně svědčil o *vojenské* bezmocnosti samoděržaví. Byly to zprávy o *vyjednávání* carského vojska s účastníky lidového povstání (v Charkově), zprávy o *stažení* vojska z měst (Charkov, Revel) jako o *jedíném* prostředku k obnovení klidu. Vyjed-

* Srov. tento svazek, s. 25. Red.

návání s účastníky lidového povstání a stažení vojska — to je začátek konce. To ukazuje líp než všechny úvahy, že si vojenské orgány uvědomily mimořádnou vratkost svého postavení. To ukazuje, že nespokojenost v armádě dosáhla vskutku hrozivých rozměrů. Ojedinelé zprávy a zvěsti o tom pronikaly i do zahraničního tisku. V Kyjevě byli zatýkáni vojáci, kteří odmítli střilet. V Polsku se vyskytly podobné případy. V Oděse drželi pěchotu v kasárnách, protože se jí báli pustit do ulic. V Petrohradě to začalo mezi námořníky vřít a docházely zprávy o naprosté nespolehlivosti gardy. A o černomořském loďstvu se nám dosud nepodařilo zjistit skutečnou pravdu. Už 17. října přicházely telegrafické zprávy, že se ustavičně šíří pověsti o nové vzpouře námořnictva, ale že úřady zachycují všechny telegramy a používají všech prostředků, aby zabránily šíření zpráv o probíhajících událostech.

Porovnáme-li navzájem všechny tyto úryvkovité zprávy, nutně musíme dospět k závěru, že se samoděržaví octlo i z čistě vojenského hlediska v zoufalé situaci. Sice ještě potlačovalo jednotlivé výbuchy, jeho armáda ještě tu a tam dobývala barikády, avšak tyto dílčí potyčky jen rozněcovaly vášně, jen stupňovaly pobouření, jen přibližovaly ještě silnější všeobecný výbuch, a právě toho se vláda, která se už nemohla spolehnout na armádu, obávala.

Nepřítel se vyhnul velké bitvě. Nepřítel ustoupil a vykldil bojiště revolučnímu lidu — ustoupil na nové pozice, jež se mu zdají být lépe opevněné a kde hodlá shromáždit spolehlivější síly, stmelit je, dodat jim odvahy a zvolit nejvhodnější okamžik k útoku.

Celá řada poměrně „nezaujatých“ komentářů v evropském buržoazním tisku potvrzuje právě takovéto hodnocení onoho významného dne, jakým byl 17. říjen.

Evropská buržoazie si na jedné straně klidně oddechla. Carský manifest slibuje skutečnou ústavu: дума dostává zákonodárná práva, ani jediný zákon nemůže nabýt platnosti, není-li schválen zástupci lidu, milostivě se přenáší

odpovědnost na ministry, přiznávají se občanské svobody, osobní nedotknutelnost, svoboda svědomí, slova, shromažďování a spolčování. I burza se honem snaží projevit větší důvěru k ruským financím. Kurs ruských cenných papírů, který v posledních dnech poklesl, opět stoupá. Cizí bankéři, kteří horempádem opustili revoluční Petrohrad, slibují, že se za čtrnáct dní vrátí. Ústava se zdá být evropské buržoazii zárukou „pokojných“ drobných ústupků, plně uspokojujících majetné třídy a zároveň znemožňujících, aby revoluční proletariát získal „příliš mnoho“ svobod.

Na druhé straně však dokonce ani liberální buržoové nemohou nevidět, že carův manifest obsahuje jen a jen slova, jen a jen sliby. A kdopak dnes uvěří pouhým slibům? Nejsou všechny ty fráze o osobní nedotknutelnosti a o svobodě slova výsměchem, když jsou věznicе stále ještě přeplněné takzvanými politickými delikventy a když je zde stále ještě cenzura? Jací lidé budou plnit carovy sliby? Vitteho vláda, jejímiž členy mají být údajně Kuzmin-Karavajev, Kosič a Koni? Nebude to dokonce ani vláda liberální buržoazie. Bude to nanejvýš vláda liberální *byrokracie*, se kterou reakční dvorská klika už tolikrát dokázala zatočit. Proléval snad lid svou krev v boji za svobodu jen proto, aby se pak spoléhal na liberální byrokraty, kteří se ze všeho vykrucují prázdnými slovy a sliby?

Ne, carismus zdaleka ještě nekapituloval. Samoděržaví zdaleka ještě nepadlo. Revoluční proletariát musí svést ještě mnoho velkých bitev, a právě první vítězství mu pomůže sjednotit síly a získat nové spojení v boji.

„Už jenom tento úspěch v boji za svobodu vyburcuje reakční živly k nové činnosti,“ napsal dopisovatel Timesů v den uveřejnění manifestu, „a dokud armáda zůstane v rukou svých dřívějších velitelů, Rusko nemůže vyloučit možnost *pronunciamenta**.“ „Je tu ještě otázka, zda se vynucený ústupek vlády nestane v době největšího revoluč-

* — vojenského převratu. *Red.*

ního rozmachu signálem k novému náporu revoluce.“ „Neví se, zda byla byrokracie vytačena ze své bašty, anebo jen ustoupila ze svých předních pozic,“ podotýkají optimisté z řad buržoazie, ačkoli fakta jasně ukazují, že „bašta“ samoděržaví zde ještě stojí v plné síle.

Umírněnou buržoazii nejvíce znepokojuje skutečnost, že ústupek byl vynucený. Orgán francouzského vládnoucího peněžního žoku Temps²⁶ propadl náramnému rozhořčení nad „anarchií“ a dštil na hlavy organizátorů a účastníků celoruské politické stávkové oheň a síru. A nyní tentýž list, ukonejšžený pouhými carovými konstitučními sliby, znepokojeně podotýká: „Car, místo aby jednal z vlastní iniciativy, prostě potvrdil ‚požadavky‘ liberální opozice. To je špatná metoda, která dodává postupným reformám pečeť čehosi vynuceného, kusého a nepředvídaného. Tato metoda nutí vládu jednat v rozporu s vlastními zájmy a odměňuje násilí. Bohužel věci dospěly tak daleko, jak se až příliš jasně ukazuje, že vládě nezbylo jiné východisko ze slepé uličky, do níž byla vehnána. Proto se snažme co nejrychleji zapomenout na charakter této kapitulace — kapitulace nejen před konstitucionalisty, lidmi umírněnými, jichž bylo třeba především dbát, nýbrž i kapitulace před stávkou, kapitulace před revolucí.“

Ba ne, páni buržoové, dělníci nikdy nezapomenou na to, že carova kapitulace byla vynucená! Dělníci nikdy nezapomenou, že jedině silou, silou své organizovanosti, své jednomyslnosti, svého kolektivního hrdinství si na carismu vynutili uznání svobody manifestem na papíře a vynutí si ji takto i ve skutečnosti.

Řekli jsme před chvílí, že nepřítel ustoupil a vyklidil bojiště revolučnímu proletariátu. Nyní ještě musíme dodat: a proletariát pokračuje v energickém pronásledování ustupujícího nepřítel. V pondělí 17. října byl vydán carův manifest. V úterý 18. října byl podle sdělení Wolfovy agentury zveřejněn manifest Sociálně demokratické dělnické strany Ruska²⁷, vydaný ve velkém počtu výtisků v Petro-

hradě. V tomto manifestu se prohlašuje, že vydáním carského manifestu boj proletariátu nikterak nekončí. Taktika proletariátu musí napříště spočívat v tom, že bude využívat práv, jež mu byla poskytnuta pod vlivem jeho náporu, bude pořádat dělnické schůze k řešení otázky, má-li se pokračovat ve stávce; na ochranu revolučních* práv bude organizovat milice a bude se dožadovat úplné amnestie. Sociálně demokratičtí řečníci prosazují na veřejných lidových shromážděních, aby bylo svoláno ústavodárné shromáždění. Stávkový výbor²⁸ podle telegrafických zpráv požaduje amnestii a okamžité svolání ústavodárného shromáždění na základě všeobecného a přímého volebního práva.

Revoluční instinkt rázem napověděl petrohradským dělníkům správné heslo: Energicky pokračovat v boji, využít právě vydobytých pozic k dalšímu náporu, ke skutečnému rozdrčení samoděržaví. A boj pokračuje. Schůze jsou stále častější a početnější. Radost a oprávněná hrdost na první vítězství nebrání tomu, aby se znovu organizovaly síly k dosažení konečného vítězství revoluce. Úspěch revoluce bude záviset na tom, zda se podaří získat na stranu svobody ještě širší vrstvy lidu, a na jejich poučenosti a organizovanosti. Dělnická třída dokázala celoruskou politickou stávkou svou obrovskou sílu, čeká nás však ještě nemalá práce mezi zaostalými vrstvami městského proletariátu. Musíme vytvořit dělnickou milici, tuto jedinou spolehlivou záštitu revoluce, musíme se připravit na nový a ještě rozhodnější boj, držet se přitom svých dosavadních hesel, ale zároveň věnovat zvláštní pozornost armádě. V jejích řadách musel carův vynucený ústupek nutně vyvolat zvlášť velké rozpaky, a proto musíme nyní vojáky zvat na dělnické schůze, vystupňovat agitaci v kasárnách, rozšiřovat kontakty s důstojníky a vedle revoluční armády dělníků tak vytvářet kádry uvědomělých revolucionářů i v armádě, jež byla ještě

* Místo „revolučních“ je v rukopisu „vybojovaných“. *Red.*

včera výhradně carskou armádou, ale dnes je na nejlepší cestě k přeměně v armádu sloužící lidu.

V památných dnech všeobecné stávký revoluční proletariát armádu paralyzoval, a tím dosáhl její neutralizace. Nyní musí dosáhnout toho, aby armáda přešla úplně na stranu lidu.

Revoluční proletariát dovedl k prvnímu velkému vítězství revoluci ve městech. Nyní však musí revoluční základnu rozšířit a prohloubit tím, že ji přenese na venkov. Pozvednout rolnictvo k uvědomělé obraně myšlenky svobody, dožadovat se radikálních opatření ve prospěch rolnictva, zorganizovat hnutí na venkově tak, aby bylo s to ve spojení s vyspělým městským proletariátem definitivně zničit samodržaví a vydobýt úplnou a opravdovou svobodu — to je nyní nejnaléhavější úkol sociální demokracie Ruska.

Úspěch revoluce závisí na tom, jak velké masy proletariátu a rolnictva povstanou na její obranu a k jejímu dovršení. Revoluční válka se liší od ostatních válek tím, že své hlavní zálohy čerpá z tábora včerejších spojenců svého nepřítel, včerejších stoupenců carismu nebo těch, kdo jej slepě následovali. A úspěch celoruské politické stávký řekne rozumu i srdci mužika víc než spleťtá řeč všelijakých manifestů a zákonů.

Ruská revoluce byla teprve ve stavu zrodu a celou politickou scénu ovládala liberální buržoazie — taková byla situace před rokem.

Revoluce získala půdu pod nohama, když 9. ledna vstoupila na scénu městská dělnická třída.

Revoluce dosáhla prvního vítězství, když proletariát všech národů Ruska společně povstal a otřásl carským trůnem, který přinášel všem národům a zejména pracujícím třídám všech národů tolik nesčíslných útrap.

Revoluce nepřítel dobije a smete trůn krvavého cara z povrchu země, až se dělníci znovu pozvednou a povedou za sebou i rolnictvo.

A mimoto — mimoto má ruská revoluce ještě jednu

zálohu. Minuly doby, kdy národy a státy mohly žít vedle sebe izolovaně. Podívejte se! Evropa se už dala do pohybu. Její buržoazie je znepokojena a je připravena vynaložit milióny a miliardy na uhašení požáru v Rusku. Vládcové evropských vojenských mocností pomýšlejí na vojenskou pomoc carovi. Vilém už vyslal několik křižníků a dvě divize torpédoborců k navázání přímých kontaktů německých žoldáků s Petěrhofem. Evropská kontrarevoluce podává ruku ruské kontrarevoluci.

Zkuste to, jen to zkuste, občane Hohenzollerne! Ruská revoluce má také svou evropskou zálohu. Touto zálohou je mezinárodní socialistický proletariát, mezinárodní revoluční sociální demokracie. Dělníci celého světa s rozehvěním a nadšením vítají vítězství ruských dělníků, a protože jsou si vědomi těsného sepětí mezi jednotlivými oddíly mezinárodní armády socialismu, připravují se i oni k veliké a rozhodující bitvě.

Nejste osamoceni, dělníci a rolníci celého Ruska! A podaří-li se vám svrhnout, dobít a odstranit tyrany nevolnického, policejního, statkářského a carského Ruska, pak se vaše vítězství stane signálem k boji proti tyranii kapitálu na celém světě, k boji za úplné, nejenom politické, nýbrž i hospodářské osvobození pracujících, k boji za vysvobození lidstva z bídy a za uskutečnění socialismu.

*Proletarij, č. 24
7. listopadu (25. října) 1905*

*Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem*

N I K O L A J
E R N E S T O V I Č B A U M A N

Dnešního dne, 3. listopadu podle nového kalendáře, přinesl telegraf zprávu, že byl v Moskvě carskými vojáky zabit člen Sociálně demokratické dělnické strany Ruska, zvěrolékař N. E. Bauman. U jeho hrobu došlo k demonstraci, když vdova po zavražděném, rovněž členka naší strany, pronesla projev k lidu s výzvou k ozbrojenému povstání. Nemáme možnost poskytnout tu ihned podrobná životopisná data o padlém soudruhovi. Prozatím uvedeme jen to hlavní. Pracovat začal v sociálně demokratické organizaci v Petrohradě v devadesátých letech. Byl zatčen, 22 měsíců držen v Petropavlovské pevnosti a pak vypovězen do Vjatecké gubernie. Z vyhnanství uprchl do ciziny a tam se v roce 1900 od prvopočátku podílel jako jeden z hlavních praktických organizátorů na přípravách k vydávání Jiskry²⁹. Často zajížděl nelegálně do Ruska. V únoru 1902 byl v souvislosti s organizováním Jiskry ve Voroněži (na udání lékaře) zatčen a vsazen do kyjevské věznice. V srpnu 1902 však odtud ještě s desíti dalšími soudruhy, sociálními demokraty, uprchl. Byl delegátem moskevského výboru SDDSR na druhém sjezdu strany (pod pseudonymem Sorokin). Účastnil se druhého sjezdu Ligy³⁰ (pod pseudonymem Sarafskij). Pak byl členem téhož moskevského výboru strany. Dne 19. června 1904 byl zatčen a uvězněn na Tagance. Na svobodu byl propuštěn zřejmě až v těchto dnech.

Ať žije věčná památka bojovníka z řad ruského sociálně demokratického proletariátu! Ať žije věčná památka revolucionáře, který padl v prvních dnech vítězné revoluce!

Nechť se pocta, kterou vzdal povstavší lid jeho tělesným pozůstatkům, stane zástavou úplného vítězství povstání a úplného zničení prokletého carismu!

Zavraždění N. E. Baumana jasně ukazuje, jak blízko byli pravdě petrohradští sociálně demokratičtí řečníci, když označovali manifest ze 17. října^[115] za léčku a počínání vlády po jeho vydání za provokaci. Zač stojí všechny ty slibované svobody, dokud moc a ozbrojené síly zůstávají v rukou vlády? A není tato „amnestie“ opravdu jen léčkou, když kozáci mohou střílet na ulici lidi propouštěné z vězení?

Proletarij, č. 24
7. listopadu (25. října) 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

Ženeva 4. listopadu (22. října)

Po „konstitučním“ manifestu^[115] Mikuláše Krvavého následovaly další nespočetné vraždy organizované Trepovem a jeho bandou. Zběsilé řádění kozáků, protizidovské pogromy, střelení právě „amnestovaných“ politických činitelů na ulici, drancování, při němž černosotňovcům pomáhala policie — to všechno se použilo k potlačení revolučního boje.

Car tím revolucionářům znamenitě pomohl, neboť potvrdil jejich hodnocení klamného ústupku, hodnocení odporné komedie s „liberálním“ manifestem. Car chce sám vyprovokovat nový rozhodný boj. Tím líp! Veškerá činnost sociální demokracie, veškerá energie proletariátu se nyní soustředí na to, aby byl připraven další nápor, aby byl zničen nestvůrný carismus, který se v předsmrtných křečích ještě naposled pokouší roznítit temné pudy neuvědomělého davu. Oč je nyní Trepov horlivější, o to jistější je úplný bankrot celé trepovovské bandy a všech Romanovců.

*Poprvé otištěno roku 1925
v publikaci Priloženije
k VI vypusku gazet Vperjod i Proletarij
vydala komise pro studium dějin strany
(Istpart) při ЦВ VKS(b)*

Podle rukopisu

MALOBURŽOAZNÍ A PROLETÁŘSKÝ SOCIALISMUS³¹

Mezi rozmanitými socialistickými teoriemi dnes v Evropě zcela převládá marxismus a boj za vytvoření socialistického zřízení se takřka úplně kryje s bojem dělnické třídy vedené sociálně demokratickými stranami. Této naprosté převahy však proletářský socialismus, opírající se o marxistické učení, nedosáhl ihned, nýbrž až po dlouhém boji proti nej-různějším zastaralým teoriím, proti maloburžoaznímu socialismu, proti anarchismu apod. Před nějakými třiceti lety marxismus ještě nebyl převládajícím směrem dokonce ani v Německu, kde vlastně převažovaly přechodné, smíšené, eklektické názory na pomezí maloburžoazního a proletářského socialismu. A v románských zemích, ve Francii, ve Španělsku a v Belgii, byl zase mezi pokrokovými dělníky ze všech učení nejvíce rozšířen proudhonismus³², blanquismus³³ a anarchismus, nepokrytě vyjadřující postoj nikoli proletáře, nýbrž příslušníka maloburžoazie.

V čem tudíž hledat příčinu onoho rychlého a naprostého vítězství marxismu právě v posledních desetiletích? Celý vývoj moderní společnosti jak v ekonomickém, tak v politickém směru, všechny zkušenosti revolučního hnutí a boje utlačených tříd stále více potvrzovaly správnost marxistických názorů. Úpadek maloburžoazie nevyhnutelně vedl k tomu, že rychleji nebo pomaleji vymizely nej-různější maloburžoazní předsudky a zároveň s tím se rozmach kapitalismu a zostření třídního boje uvnitř kapitalistické společnosti stávaly nejlepší agitací pro ideje proletářského socialismu.

Zaostalost Ruska přirozeně vysvětluje, proč v naší zemi

tak pevně zakotvily různé zastaralé socialistické teorie. Celé dějiny ruského revolučního myšlení za poslední čtvrtstoletí jsou dějinami boje marxismu proti maloburžoaznímu narodnickému socialismu. A jestliže rychlý růst a překvapivé úspěchy ruského dělnického hnutí už přinesly marxismu vítězství i v Rusku, pak ovšem rozvoj nepochybně revolučního rolnického hnutí — zejména po slavných povstáních rolníků v Malorusku v roce 1902³⁴ — přispěl k jistému oživení věkem sešlého narodnictví. Staříčké narodnictví, zrenovované módním evropským oportunistem (revizionismem, bernsteinismem³⁵ a kritikou Marxe) — to je celá svérázná ideová výzbroj takzvaných socialistů-revolucionářů. Proto je rolnická otázka úhelným kamenem všech sporů, jež marxisté vedou jak s ryzími narodniky, tak i se socialisty-revolucionáři.

Narodnictví bylo do jisté míry uceleným a důsledným učením. Popíralo, že v Rusku vládne kapitalismus; popíralo úlohu továrních dělníků jako čelných bojovníků všeho proletariátu; popíralo význam politické revoluce a buržoazních politických svobod; hlásalo bezprostředně socialistický převrat, vycházející z rolnické občiny s její zemědělskou malovýrobou. Z tohoto uceleného učení zbyly dnes už jenom zlomky, ale kdo se chce jaksepatří vyznat v nynějších sporech, kdo nechce, aby se tyto spory zvrhly v hašteření, musí mít ustavičně na zřeteli společné a hluboké narodnické *kořeny* omylů našich socialistů-revolucionářů.

V Rusku je člověkem budoucnosti mužik, soudili narodnici, a tento názor nevyhnutelně vyplýval z víry v socialistický charakter občiny a z nevíry v budoucnost kapitalismu. V Rusku je člověkem budoucnosti dělník, usoudili marxisté, a vývoj ruského kapitalismu jak v zemědělství, tak v průmyslu jejich názory stále více potvrzuje. Nyní si dělnické hnutí v Rusku samo vynutilo své uznání, kdežto v *pojetí* rolnického hnutí se dodnes projevuje mezi narodniky a marxisty propastný rozdíl. Podle narodníků právě rol-

nické hnutí vyvrací marxismus; je to údajně hnutí směřující přímo k socialistickému převratu; neuznává žádnou buržoazní politickou svobodu; vychází nikoli z velkovýrobního, nýbrž z malovýrobního hospodářství. Pro narodníka je zkratka rolnické hnutí oním pravým, skutečně socialistickým a bezprostředně socialistickým hnutím. Narodnická víra v rolnickou občinu a narodnický anarchismus plně vysvětlují nevyhnutelnost takovýchto závěrů.

Pro marxistu je rolnické hnutí právě naopak hnutím nikoli socialistickým, nýbrž demokratickým. Stejně jako v jiných zemích i v Rusku nutně provází demokratickou revoluci, jež je co do svého společenskoekonomického obsahu revolucí buržoazní. Naprosto nesměruje proti základům buržoazního řádu, proti zbožnímu hospodářství, proti kapitálu. Směřuje naopak proti starým, nevolnickým, předkapitalistickým poměrům na vesnici a proti statkářské pozemkové držbě jakožto hlavní opoře všech přežitků nevolnictví. Úplné vítězství tohoto rolnického hnutí proto neodstraní kapitalismus, ale naopak vytvoří širší základnu pro jeho rozvoj, urychlí a vystupňuje ryze kapitalistický vývoj. Úplné vítězství rolnického povstání se může nanejvýš stát záštitou demokratické buržoazní republiky, v níž se také poprvé zcela otevřeně rozvine boj proletariátu proti buržoazii.

Takhle tedy vypadají ony dva protichůdné názory, které si musí jasně uvědomit každý, kdo chce pochopit, v čem spočívá zásadní názorová propast mezi socialisty-revolucionáři a sociálními demokraty. Podle jednoho názoru je rolnické hnutí hnutím socialistickým, podle druhého názoru — hnutím demokraticko-buržoazním. Z toho je patrné, jak nevědomí jsou naši socialisté-revolucionáři, když donekonečna opakují (srovnej např. *Revoljucionnaja Rossija*³⁶, č. 75^[158]), že ortodoxní marxisté kdysi „ignorovali“ (nechtěli brát na vědomí) rolnickou otázku. Proti takové naprosté nevědomosti se dá bojovat jen jediným způsobem: začít od začátku, vysvětlovat staré, důsledně

narodnické názory, poukazovat znovu a znovu na to, že skutečný rozdíl nespočívá v ochotě nebo neochotě brát na vědomí rolnickou otázku, v uznávání nebo ignorování její existence, nýbrž v *rozdílném hodnocení* soudobého rolnického hnutí a soudobé rolnické otázky v Rusku. Ten, kdo tvrdí, že marxisté „ignorují“ rolnickou otázku v Rusku, je za prvé sám naprostý ignorant, neboť všechna stěžejní díla ruských marxistů, počínaje Plechanovovou prací *Naše neshody*^[171] (vydanou před více než dvaceti lety), byla věnována především tomu, aby objasnila právě mylnost narodnických názorů na ruskou rolnickou otázku. Za druhé ten, kdo tvrdí, že marxisté „ignorují“ rolnickou otázku, projevuje tím svou snahu vyhnout se úplnému zhodnocení skutečného zásadního názorového rozdílu v otázce, zda soudobé rolnické hnutí je či není demokraticko-buržoazní, zda svým objektivním významem směřuje či nesměřuje proti pozůstatkům nevolnictví.

Socialisté-revolucionáři nikdy nedali a nikdy nemohou dát na tuto otázku jasnou a přesnou odpověď, neboť se beznadějně potácejí mezi starým narodnickým a soudobým marxistickým názorem na rolnickou otázku v Rusku. Marxisté označují socialisty-revolucionáře za zastánce maloburžoazního hlediska (za ideology maloburžoazie) právě proto, že nejsou s to oprostit se od maloburžoazních iluzí, od narodnických fantazií při hodnocení rolnického hnutí.

A proto tedy musíme znovu všechno opakovat od začátku. Oč usiluje soudobé rolnické hnutí v Rusku? O půdu a o svobodu. — Jaký význam bude mít úplné vítězství tohoto hnutí? Až se domůže svobody, odstraní nadvládu statkářů a byrokratů ve státní správě. Až se domůže půdy, odevzdá statkářskou půdu rolníkům. — Odstraní však být sebeúplnější svoboda a sebeúplnější vyvlastnění statkářů (odnětí půdy statkářům) zbožní hospodářství? Ne, to neodstraní. — Odstraní však být sebeúplnější svoboda a sebeúplnější vyvlastnění statkářů individuální hospodaření rolnických usedlostí na občinové nebo „zesocializované“

půdě? Ne, to neodstraní. — Překlene však být sebeúplnější svoboda a sebeúplnější vyvlastnění statkářů hlubokou propast mezi bohatým rolníkem, vlastníkem mnoha koní a mnoha krav, a zemědělským dělníkem, podruhem, tj. mezi rolnickou buržoazií a vesnickým proletariátem? Ne, to nepřeklene. Naopak, čím úplněji bude nejvyšší *vrstva* (statkáři) poražena a zničena, tím víc se prohloubí *třídní* rozdíly mezi buržoazií a proletariátem. — Jaký objektivní význam bude mít úplné vítězství rolnického povstání? Toto vítězství do kořene vymytí všechny pozůstatky nevolnictví, ale vůbec neodstraní buržoazní hospodaření, neodstraní kapitalismus, neodstraní rozdělení společnosti na třídy, na bohaté a chudé, na buržoazii a proletariát. — Proč je soudobé rolnické hnutí hnutím demokraticko-buržoazním? Protože odstraňuje vládu byrokracie a statkářů a vytváří tak demokratický společenský řád, aniž přitom mění buržoazní základ této demokratické společnosti, aniž odstraňuje panství kapitálu. — Jaký postoj má k soudobému rolnickému hnutí zaujmout uvědomělý dělník, socialista? Musí toto hnutí podporovat, co nejenergičtěji rolníkům pomáhat, důsledně jim pomáhat navzděky svrhnout moc byrokracie i statkářů. Zároveň však musí* rolníkům vysvětlovat, že nestačí jen svrhnout moc byrokracie a statkářů. Při likvidování jejich moci je třeba se zároveň zaměřovat na odstranění moci kapitálu, moci buržoazie, a k tomu je zapotřebí už dnes šířit důsledně socialistické, tj. marxistické učení a sjednocovat, stmelovat, organizovat vesnické proletáře k boji proti rolnické buržoazii a proti veškeré buržoazii Ruska. — Může uvědomělý dělník ve jménu socialistického boje opomíjet boj demokratický nebo ve jménu demokratického boje opomíjet boj socialistický? Nemůže, neboť uvědomělý dělník se nazývá sociálním demokratem právě proto, že pochopil jejich souvislost. Ví, že k socialismu nelze dospět jinak než pro-

* V rukopisu: „neustále musí“. *Red.*

střednictvím demokraticismu a politické svobody. Proto v zájmu dosažení konečného cíle, socialismu, usiluje o úplné a důsledné uskutečnění demokraticismu. — Proč nejsou podmínky demokratického a socialistického boje stejné? Protože dělníci nevyhnutelně budou mít v každém z nich jiného spojence. Demokratický boj vedou dělníci společně s částí buržoazie, zejména maloburžoazie. Socialistický boj vedou dělníci proti veškeré buržoazii. Boj proti byrokratům a statkářům je možné a nutné vést společně se všemi rolníky, dokonce i se zámožnými a středními. Avšak boj proti buržoazii, tedy i proti zámožným rolníkům, lze spolehlivě vést jen společně s vesnickým proletariátem.

Připomeneme-li si všechny tyto základní pravdy marxismu, jejichž rozboru se socialisté-revolucionáři pokaždé raději vyhnou, pak už bude pro nás snadné posoudit jejich další „nejnovější“ námitky proti marxismu.

„Proč bylo zapotřebí,“ vykřikuje Revoljucionnaja Rossija v č. 75, „podporovat nejprve rolníky vůbec proti statkářům a potom (tj. současně) podporovat proletariát proti rolníkům vůbec, místo aby se rovnou podporoval proletariát proti statkářům? Co s tím má společného marxismus, to ví snad jen Alláh!“

To je stanovisko nejprimitivnějšího, dětsky naivního anarchismu. Odstranit „rovnou“ jakékoli a veškeré vykořisťování, o tom sní lidstvo již dávno, po staletí, ba po tisíciletí. Tyto sny však zůstávaly jen a jen sny, dokud se milióny vykořisťovaných nezačaly na celém světě spojovat k důslednému, vytrvalému a všestrannému boji za změnu kapitalistické společnosti ve směru vlastního vývoje této společnosti. Socialistické sny se přeměnily v socialistický boj miliónů lidí až tehdy, když Marxův vědecký socialismus spojil snahy o přeměnu s bojem určité třídy. Mimo třídní boj je socialismus prázdnou frází nebo naivním sněním. A u nás v Rusku jsme svědky dvojího různého boje dvou různých sociálních sil. Proletariát bojuje proti buržoazii všude tam, kde existují kapitalistické výrobní vztahy (a ty

existují — pro informaci našich socialistů-revolucionářů — i uvnitř rolnické obcí, tj. tam, kde je půda z jejich hlediska plně „zesocializována“). Rolnictvo jakožto vrstva drobných vlastníků půdy, maloburžoazie, bojuje proti všem pozůstatkům nevolnictví, proti byrokracii a statkářům. Jen lidé, kteří nemají ani potuchy o politické ekonomii a o dějinách světových revolucí, mohou nepozorovat, že zde probíhají dvě rozdílné, různorodé sociální války. Zavírat oči před různorodostí těchto válek pomocí slůvka „rovnou“ znamená strkat hlavu do písku a zříkat se jakékoli analýzy skutečnosti.

Socialisté-revolucionáři, kterým chybí názorová ucelenost starého narodnictví, pozapomněli už i leccos z učení samých narodníků. „Pomáhá-li pan Lenin rolnictvu vlastňovat statkáře,“ píše tamtéž Revoljucionnaja Rossija, „nevědomky tím napomáhá tomu, aby se na troskách již více či méně vyvinutých forem kapitalistického zemědělství usídlilo hospodářství maloburžoazní. Není to z hlediska ortodoxního marxismu krok zpět?“

Styďte se, pánové! Vždyť vy jste zapomněli na svého pana V. V.! Nahlédněte do jeho Osudů kapitalismu^[17], do Studií pana Nikolaje-ona^[34] i do jiných zdrojů vaší moudrosti! Pak si připomenete, že statkářské hospodářství v Rusku v sobě spojuje kapitalistické i nevolnické rysy. A dovíte se pak o existenci soustavy odpracovávání v hospodářství, která je přímým pozůstatkem roboty. A nahlédnete-li navíc ještě do takové ortodoxně marxistické knihy, jakou je třetí díl Marxova Kapitálu, uvědomíte si, že vývoj robotního hospodářství a jeho přeměna v hospodářství kapitalistické nikde neprobíhaly a nemohly probíhat jinak než prostřednictvím maloburžoazního rolnického hospodářství³⁷. Ve snaze vyvrátit marxismus se uchylujete k příliš prostoduchému a dávno již demaskovanému způsobu: připisujete marxismu groteskně zjednodušený názor, že velké robotní hospodářství bude rovnou vystřídáno velkokapitalistickým hospodářstvím. Uvažujete tak: statkářská

hospodářství mají vyšší výnosy než rolnická hospodářství, a proto je vyvlastnění statkářů krokem zpátky. Takové úvahy jsou však hodny leda studentů z kvarty. No jen se zamyslete, pánové, nad tím, zda vlastně nebylo při pádu nevolnictví „krokem zpět“ oddělení málo výnosné rolnické půdy od vysoce výnosné statkářské půdy?

Soudobé statkářské hospodářství v Rusku v sobě spojuje kapitalistické rysy s nevolnickými. Nynější boj rolníků proti statkářům je co do svého objektivního významu bojem proti pozůstatkům nevolnictví. Ale pokoušet se vypočítat všechny jednotlivé případy a každý jednotlivě zvážit, určit s přesností lékárnických vah, kde přesně končí nevolnictví a kde začíná ryzí kapitalismus, znamená připisovat marxistům svůj vlastní pedantismus. Nemůžeme přesně vyčíslit, jak se na ceně potravin kupovaných u malého hokynáře podílí pracovní hodnota a jak šízení atd. Ale znamená to snad, pánové, že se má zavrhnout teorie pracovní hodnoty?

Soudobé statkářské hospodářství v sobě spojuje kapitalistické rysy s nevolnickými. Jen pedanti však mohou z toho vyvozovat, že jsme povinni v každém jednotlivém případě zvážit, vyčíslit a určit všechny jeho detailní rysy podle jejich sociálního charakteru. Jen utopisté z toho mohou vyvozovat, že „není důvodu“ rozlišovat dvě různorodé sociální války. Ve skutečnosti z toho vyplývá jen a jedině to, že musíme jak ve svém programu, tak ve své taktice spojovat čistě proletářský boj proti kapitalismu s všeobecně demokratickým (a všeobecně rolnickým) bojem proti nevolnictví.

Čím silněji jsou v soudobém polonevolnickém statkářském hospodářství rozvinuty kapitalistické rysy, tím naléhavější je nutnost ihned samostatně organizovat vesnický proletariát, neboť čím dříve se při každé konfiskaci projeví čistě kapitalistický nebo čistě proletářský antagonismus. Čím silnější jsou kapitalistické rysy ve statkářském hospodářství, tím rychleji dá demokratická konfiskace impuls ke skutečnému boji za socialismus, a tím nebezpečnější je

tudíž falešná idealizace demokratického převratu na podkladě slůvka „socializace“. Jedině takový závěr vyplývá ze skutečnosti, že se ve statkářském hospodářství mísí kapitalismus s nevolnictvím.

Je tedy třeba spojovat čistě proletářský boj s bojem všeobecně rolnickým, ale nesměšovat je. Podporovat všeobecně demokratický a všeobecně rolnický boj, ale rozhodně se s tímto netřídním bojem neztotožňovat, rozhodně jej neidealizovat pomocí klamných slůvek, jako je socializace, rozhodně ani na okamžik nezapomínat, že je nezbytné organizovat jak městský, *tak i vesnický* proletariát v naprosto samostatnou třídní stranu sociální demokracie. Tato strana bude důsledně podporovat nejradikálnější demokratismus, ale přitom se nedá svést z revoluční cesty reakčními tužbami a pokusy o vytvoření „rovnosti“ v podmínkách zbožního hospodářství. Boj rolníků proti statkářům je nyní revoluční, konfiskace statkářské půdy je v dané etapě ekonomického i politického vývoje po všech stránkách revoluční, a proto my toto revolučně demokratické opatření podporujeme. Ale nazývat toto opatření „socializací“, klamat sebe i lid představou, že v podmínkách zbožního hospodářství je možné „rovné“ užívání půdy, to už je reakční maloburžoazní utopie, kterou přenecháme socialistům-reakcionářům.

Proletarij, č. 24
7. listopadu (25. října) 1905

*Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem*

M E Z I D V Ě M A B I T V A M I

Ženeva 15. listopadu

Velká bitva, kterou rozpoutal proletariát proti carismu, dospěla ke svému konci. Celoruská politická stávka už zřejmě skoro všude skončila. Nepřítel nejvíc ustoupil na jednom křídle (Finsko), ale zato na druhém křídle své pozice upevnil (výjimečný stav v Polsku). V centrálních oblastech nepřítel ustoupil jen nepatrně, zaujal tu ovšem novou pevnou pozici, odkud se chystá k ještě krvavějšímu a rozhodnějšímu boji. Na celé frontě ovšem neustále dochází k vojenským srážkám. Obě strany se snaží rychle nahradit ztráty, semknout své řady, co možná nejlíp se zorganizovat a vyzbrojit pro příští bitvu.

Přibližně takto vypadá v dané chvíli situace na poli bitvy za svobodu. Občanská válka se přirozeně liší od jiných válek tím, že formy srážek jsou mnohem rozmanitější, počet a složení jejich účastníků lze na obou stranách velmi těžko zjistit a kolísá a pokusy o uzavření míru nebo aspoň příměří nevycházejí z řad bojujících a velmi kuriózně se proplétají s vojenskými akcemi.

Každé dočasné zastavení vojenských akcí působí obzvlášť povzbudivě na podnikavost „usmiřovatelů“. Vitte se může přetrhnout, jak se přímo i prostřednictvím servilního tisku snaží vydávat právě za takového „usmiřovatele“ a všemožně přitom zastírá svou úlohu diplomatického služebníka carismu. Vládní komuniké — k radosti naivních liberálů — přiznává, že se policie podílela na černosotňovském řádění. Tisk přísluhující vládě (například Novoje vremja) předstírá, že odsuzuje výstřelky reakcionářů a samozřejmě i „vý-

střelky“ revolucionářů. Radikální představitelé reakce (Pobědonoscev, Vladimír, Trepov) odcházejí nespokojeni s tak nízkou hrou. Částečně pro svou tupost nechápou, jak výhodná je tato hra pro zachování co největší moci v rukou carismu, a částečně soudí — a soudí správně, že pro ně bude výhodnější, když si zcela uvolní ruce a sami se rovněž této hry zúčastní, jenže v jiné roli: v roli „nezávislých“ bojovníků za panovnickou moc, v roli „svobodných“ mstitelů „potupených (revolucionáři potupených) národních citů ruského lidu“ — zkrátka a dobře, v roli černosotňovských pohlavárů.

Vitte si spokojeně mne ruce, když vidí „veliké“ úspěchy své překvapivě mazané hry. Střeží nevinnost liberalismu, horlivě nabízí ministerská křesla předákům kadetské strany (dle telegrafické zprávy dopisovatele listu *Le Temps* dokonce i Miljukovovi), posílá vlastnoručně psaný dopis panu Struvemu, ve kterém ho zve zpátky do vlasti, a vůbec se snaží ze sebe dělat „bílého“, jemuž jsou stejně vzdáleni jak „rudí“, tak „černí“. Tato nevinnost mu však zároveň vynesla určitý kapitálek, neboť nadále zůstává hlavou carské vlády, jež si v rukou podržela všechnu moc a čeká jen na co nejpříhodnější okamžik k tomu, aby přešla do rozhodného útoku proti revoluci.

Vitteho charakteristika, kterou jsme podali v listu *Proletarij**, se plně potvrzuje. Co do svých metod, „vloha“ a co do své funkce je to tatrmanský ministr^[91]. Co do reálných sil, jež má prozatím k dispozici, je to ministr liberální byrokracie, neboť s liberální buržoazií se mu ještě nepodařilo uzavřít dohodu. Nicméně toto handlování přece jen pomaloučku postupuje kupředu. Obě strany už vyvolaly svou poslední cenu a už si i plácly, ale ještě dohodu odkládají, až jak dopadnou ustanovení zemstevního sjezdu, který se má sejít v nejbližších dnech. Vitte se snaží podplatit buržoazní inteligenci, proto rozšiřuje volební právo pro

* Viz tento svazek, s. 42—43. *Red.*

volby do dumy, určuje cenzus podle vzdělání a přitom hází nepatrné drobtý dokonce i dělníkům (kteří se mají zasytit tím, že dostanou „jako zástupci dělníků“ v systému nepřímých voleb jedenadvacáté místo!!) a zároveň se dušuje, že jen co se sejde дума, jen co se vysloví — buď celá, nebo aspoň její menšina — pro všeobecné volební právo, bude on, Vitte, tento požadavek zcela určitě podporovat.

Přes to všechno zatím toto handlování k ničemu nevede. Handlující strany totiž spolu vyjednávají bez účasti těch, kdo skutečně bojují, což musí nutně paralyzovat úsilí našich „pocitivých makléřů“. Liberální buržoazie by sama o sobě ochotně přijala Státní dumu, vždyť ji přijímala dokonce i jako „poradní orgán“, vždyť se už v září postavila proti jejímu aktivnímu bojkotu. Jenže podstata věci je právě v tom, že za ty dva měsíce, jež od té doby uplynuly, revoluce učinila obrovský krok kupředu, proletariát vybojoval významnou bitvu a poprvé dosáhl naráz velkého vítězství. Státní дума, tato hanebná a opovržená komedie se zastoupením lidu, byla smetena: rozbil ji napadř první úder mohutného proletářského náporu. Revoluce v několika týdnech odhalila krátkozrakost těch, kdo se chystali jít do Bulyginovy dumy anebo podporovat ty, kdo do ní vstupovali. Taktice aktivního bojkotu se tak dostalo nejskvělejšího potvrzení, jaké vůbec může taktika politických stran získat ve chvílích bojového střetnutí: byla potvrzena skutečností, prověřena průběhem událostí a to, co se krátkozrakým lidem a zbabělým čachrářům ještě včera zdálo příliš smělým „skokem do neznáma“, bylo uznáno za nesporný a nevyvratitelný fakt.

Dělnická třída věru pěkně vylekala „dumské“ komedianty; vylekala je tak, že se teď bojí stoupnout na tento křehký, podlomený můstek, že se bojí dokonce uvěřit v trvanlivost této „zbrusu nové“ opravy, narychlo spíchnuté vládními „řemeslníky“. Úlohy se tak trochu vyměnily. Včera ještě chtěli soudruzi Parvus, Čerevanin a Martov vymáhat na těch, kdo se pouštěli na tento můstek, revoluční

závazek, že budou v dumě požadovat svolání ústavodárného shromáždění. Dnes zaujal místo těchto sociálních demokratů předseda vlády hrabě Sergej Juljevič Vitte, který si už sám dává „revoluční“ závazek, že bude podporovat třeba jen jednoho jediného poslance dumy, požadujícího svolání ústavodárného shromáždění.

Jenže liberální buržoové, kadeti, se hned napoprvé tak zostudili, že už nemají chuť zopakovat si tuto trapnou zkušenost. Naši milí parlamentníci z časopisu Osvoboždění a z listu Russkije vědomosti³⁸ měli už úplně zorganizovanou „volební kampaň“; měli už zvolený ústřední výbor pro její řízení; dokonce už zřídili advokátní kancelář, jež by obyvatelstvu udílela rady, má-li obvodní náčelník právo sám o své vůli rozehnat rolnické volitele, anebo se napřed musí dotázat gubernátora. Už se zkrátka skoro úplně uvelebili k spánku na pohovce milostivě darované všem ruským Oblomovům^[28], když tu náhle... proletariát jediným máchnutím nezdvořile smetl dumu i celou „dumskou“ kampaň. Není proto divu, že liberální buržoové nejsou už dnes ochotni věřit „revolučním závazkům“ laskavého hraběte. Není divu, že už dnes nejsou tak ochotni stisknout podávanou jim hraběcí ruku, že se častěji ohlížejí doleva, i když jim tečou sliny při pohledu na nádherný dumský koláč ozdobený novými cukrovými pokroutkami.

Vitteho vyjednávání s vůdci liberální buržoazie má nesporně velmi závažný politický význam, ale jen v tom smyslu, že znovu potvrzuje vnitřní spřízněnost mezi liberalizující byrokracií a obhájci zájmů kapitálu, jedině v tom smyslu, že znovu ukazuje, kdo a jak se právě chystá *pohřbít* ruskou revoluci. Ale toto vyjednávání a paktování nemá úspěch právě proto, že revoluce ještě žije. A revoluce nejen žije — je silnější než kdykoli předtím a ještě ani zdaleka neřekla své poslední slovo, naopak síly proletariátu a rolnictva ji teprve začínají rozvíjet v celé šíři. Právě proto beznadějně vážne vyjednávání a paktování tatrmanského ministra s buržoazií; nemůže mít vážný význam v době,

kdy je boj v plném proudu, kdy nepřátelské síly stojí proti sobě mezi dvěma rozhodnými bitvami.

V takové době musí být politika revolučního proletariátu, který si je vědom svých světodějných cílů, který usiluje nejen o politické, nýbrž i o hospodářské osvobození pracujících, který ani na okamžik nezapomíná na své socialistické úkoly, v takové době musí být jeho politika obzvlášť pevná, jasná a určitá. Proti hanebné lži tatrmanického ministra, proti hloupým konstitučním iluzím liberálů a buržoazních demokratů musí rozhodněji než kdy předtím razit svoje heslo: Svrhnout carskou moc ozbrojeným povstáním všeho lidu. Revolučnímu proletariátu se přičí každé pokrytectví, a proto nemilosrdně bojuje proti všem pokusům o zastírání skutečného stavu věcí. A dnešní řeči o konstitučním režimu v Rusku jsou co slovo, co věta — to stará banální lež, jejímž cílem je zachránit ty či ony pozůstatky absolutisticko-nevolnického Ruska.

Vykládají o svobodě, hovoří o zastoupení lidu, řeční o ústavodárném shromáždění, ale přitom ustavičně, znovu a znovu zapomínají, že bez skutečných záruk jsou všechny tyto krásné věci prázdné fráze. A skutečnou zárukou může být *jedině* vítězné povstání lidu, *jedině* úplná nadvláda ozbrojeného proletariátu a rolnictva nad všemi představiteli carské moci, kteří před lidem o krok ucouvli, ale zdaleka se ještě lidu nepodřídili, zdaleka ještě nebyli lidem svrženi. A dokud nebylo dosaženo *tohoto* cíle, dotud *nemůže být* ani řeči o skutečné svobodě, o skutečném zastoupení lidu, o skutečném *ústavodárném* shromáždění, v jehož silách by bylo nastolit v Rusku nový pořádek.

Co je to ústava? Kus papíru, na němž jsou zapsána práva lidu. Ale v čem je záruka, že tato práva budou skutečně uznávána? V *síle* těch tříd lidu, jež si tato práva uvědomily a dokázaly si je vydobýt. Nenecháme se přece obalamutit slovy — to si mohou dovolit leda mluvkové z řad buržoazní demokracie — a ani na chvíli nezapomeneme, že *síla* se dokazuje *jedině* vítězstvím v boji a že úplného vítězství jsme

ještě ani zdaleka nedosáhli. Nebudeme přece věřit krásným slovům, když právě teď prožíváme dobu, kdy probíhá otevřený boj, kdy se všechna slova a všechny sliby ihned prověřují praxí, kdy slova, manifesty, slibování ústavy slouží k *ohlupování* lidu, mají oslabit jeho síly, narušit jeho řady, přimět jej složit zbraně. Není nic falešnějšího než takové sliby a fráze, my však můžeme s hrдостí prohlásit, že proletariát Ruska již dozrál nejen k boji proti hrubému násilí, nýbrž i k boji proti liberálně konstituční přetvářce. Důkazem toho je výzva železničních dělníků, o níž nedávno přinesly zprávy zahraniční listy (originál bohužel nemáme). Shromážďujte zbraně, soudruzi! praví se v této výzvě; Neúnavně, s desateronásobnou energií se organizujte k boji! Jedině když se ozbrojíme a semkneme své řady, dokážeme uhájit to, co jsme si už vydobyli, a dosáhnout splnění všech svých požadavků. Přejde čas — a znovu všichni jako jeden muž povstaneme k novému, ještě úpornějšímu boji za úplnou svobodu!

Toto jsou naše jediné záruky. Toto je jediná neiluzorní *ústava* svobodného Ruska! Jen se dobře podívejte na manifest ze 17. října^[115] a na ruskou skutečnost: může snad být něco poučnějšího než toto *carovo uznání* ústavy na papíře a „ústava“ skutečná, skutečné uplatňování *carské moci*? Carský manifest sice obsahuje sliby, které mají nepochybně konstituční charakter. Ale podívejte se, zač tyto sliby stojí! Byla vyhlášena nedotknutelnost osoby, ale kdo není samoděržaví po chuti, zůstává nadále vězněm, vyhnancem, psancem. Byla vyhlášena svoboda shromážďování. Ale univerzity, které začaly poprvé na Rusi tuto svobodu v praxi uplatňovat, byly uzavřeny a u jejich bran hlídkuje policie a vojsko. Tisk je svobodný, a proto je orgán hájící dělnické zájmy, list Novaja žižň³⁹, konfiskován, neboť otiskl sociálně demokratický program^[194]. Na místo černosotňovských ministrů dosedli ministři proklamující právní pořádek. Jenže černosotňovci „se činí“ ještě víc než předtím a na ulicích za pomoci policie a vojska volně a beztrestně střílejí,

bijí a mrzačí občany svobodného Ruska, kteří jsou carismu nepohodlní.

Jen lidé slepí či zaslepení třídním egoismem mohou dnes přes tyto názorné životní lekce přisuzovat vskutku velký význam tomu, zda Vitte slibuje všeobecné volební právo, nebo zda car podepíše manifest o svolání „ústavodárného“ shromáždění. I kdyby k těmto „aktům“ opravdu došlo, stejně by nerozhodly o výsledku boje, stejně by nezajistily skutečnou svobodu předvolební agitace, stejně by nezaručily všelidovému shromáždění zástupců skutečně ústavodárný charakter. Ústavodárné shromáždění musí právně zakotvit, vtělit do parlamentních forem způsob života v novém Rusku, ale dříve než může být vítězství nového nad starým zakotveno, než mohou být dány tomuto vítězství právní formy, je třeba skutečně zvítězit, je třeba zlomit sílu starých institucí, smést je z cesty, srovnat starou budovu se zemí, zmařit jakoukoli možnost vážnějšího odporu ze strany policie a jejích band.

Úplnou svobodu voleb, úplnou moc ústavodárného shromáždění může zajistit jedině úplné vítězství povstání, svržení carské moci a její nahrazení prozatímní revoluční vládou. K tomu musí směřovat všechno naše úsilí, v popředí všeho musí bezpodmínečně stát organizace a příprava povstání. Jedině tehdy, bude-li povstání vítězné a jeho vítězství bude znamenat definitivní zničení nepřítelů, jedině tehdy nezůstane shromáždění zástupců lidu všelidové jen na papíře a ústavodárné jen slovy.

Pryč se vším pokrytectvím, s veškerou přetvářkou a vytáčkami! Válka je vyhlášena, válka je v plném proudu a prožíváme jen kratičký oddech mezi dvěma bitvami. Střední cesta neexistuje. Strana „bílých“ je jen podvod. Kdo není pro revoluci, je černosotňovec. To netvrdíme jenom my. Tuto formulaci jsme si nevymysleli my. Křičí to do celého světa krví zbrocená dlažba v Moskvě i v Oděse, v Kronštadu i na Kavkaze, v Polsku i v Tomsku.

Kdo není pro revoluci, je černosotňovec. Kdo nechce

dopustit, aby ruská svoboda byla svobodou policejní z vůle, úplatkářství, ohlupování kořalkou a zákeřného přepadání bezbranných, ten se musí sám vyzbrojit a neprodleně se připravit k bitvě. Musíme si vydobýt nikoli příslib svobody, nikoli svobodu na papíře, ale skutečnou svobodu. Musíme dosáhnout nikoli omezení carské moci, nikoli toho, aby uznala práva lidu, nýbrž odstranění této moci, neboť carská moc je mocí černosotňovců nad Ruskem. Ani tohle není jen a jen náš závěr. Tento závěr vyplynul ze života. Je to poučení z událostí. Je to hlas těch, jimž bylo až dosud cizí jakékoli revoluční učení a kdo nemohou udělat ani jediný svobodný krok, pronést na ulici, na schůzi, doma ani jedině svobodné slovo bez přímého a hrozivého nebezpečí, že budou rozdupáni, roztrháni a rozsápáni smečkou *carových* stoupenců.

Revoluce konečně donutila tuto „lidovou sflu“, sflu *carových* stoupenců, aby ukázala, co je zač. Donutila ji, aby jasně ukázala přede všemi, o koho se skutečně opírá carská moc, kdo tuto moc skutečně podporuje. Pohleďte, to jsou oni, to je ta armáda rozběsněných policajtů, drezúrou napůl zpitomělých vojáků, zdivočelých popů, hulvátských kramářů, kořalce propadlé spodiny kapitalistické společnosti! Tihle lidé dnes *králují* v Rusku, za přímé i nepřímé součinnosti devíti desetin všech našich vládních institucí. Tohle je ta ruská Vendée⁴⁰, která se podobá francouzské Vendée asi tak, jako se „legitimní“ monarcha Mikuláš Romanov podobá dobrodruhu Napoleonovi. A nedejte se oklamat, občané, naše Vendée také ještě neřekla své poslední slovo. Začíná se také teprve jaksepatří rozvíjet. Má také ještě „zásoby hořlavin“, nahromaděné za staletí temna, bezpráví, feudalismu a neomezené moci policie. Spojuje v sobě veškeré asiatské divošství se všemi odpornými stránkami rafinovaného vykořisťování a ohlupování všech, jež nejvíc utlačuje a deptá městská kapitalistická civilizace a kteří žijí hůř než dobytek. Tuto Vendée neodstraní žádné *carovy* manifesty, ani žádné pastýřské listy synodu, ani žádné změ-

ny ve vyšší a nižší byrokracii. Může ji zlomit jen síla organizovaného a uvědomělého proletariátu, neboť jedině on, sám vykořisťovaný, je s to pozvednout všechny, kdo jsou na tom ještě hůř, probudit v nich vědomí, že jsou lidmi a občany, ukázat jim cestu, jak se zbavit veškerého vykořisťování. Jedině on může vytvořit jádro mohutné revoluční armády, mohutné svými ideály, svou kázní, svou organizovaností a svým hrdinstvím v boji, před nimiž neobstojí žádná Vendée.

A proletariát vedený sociálními demokraciemi už také všude přikročil k vytváření této revoluční armády. Do jejích řad musí vstoupit každý, kdo nechce být v armádě černosotňovců. Občanská válka nezná neutrály. Kdo se jí straní, podporuje svou pasivitou jen rozjařené černosotňovce. Také vojsko se rozpadá na rudou a černou armádu. Uplynuly všehovšudy dva týdny, co jsme upozorňovali na to, jak rychle je vtahováno do boje za svobodu.* Názorně to ukázal Kronštadt. Třebas vláda padoucha Vitteho zvítězila nad povstáním v Kronštadtě⁴¹, trebás dnes střílí stovky námořníků, kteří znovu pozvedli rudý prapor — tento prapor zavlaže ještě výš, neboť je to prapor všech pracujících a vykořisťovaných na celém světě. Jen ať si servilní tisk à la Novoje vremja vykřikuje, že vojsko je neutrální — tato hanebná a pokrytecká lež se rozplývá jako dým každým novým hanebným činem černosotňovců. Vojsko nemůže být, nikdy nebylo a nikdy nebude neutrální. Rozpadá se právě nyní velice rychle na armádu svobody a armádu černé sotně. My tento rozpad urychlíme. Postavíme na pranyř všechny váhavce a kolísavce, všechny, kdo zděšeně couvají před myšlenkou okamžitého vytvoření lidové milice (podle posledních zpráv zahraničních novin prý moskevská дума návrh na vytvoření lidové milice zamítla). Zdesateronásobíme naši agitaci mezi masami, naši organizační činnost při vytváření revolučních oddílů. Nakonec armáda

* Viz tento svazek, s. 48—49. *Red.*

uvědomělého proletariátu splyne s rudými oddíly ruského vojska a pak uvidíme, dokážou-li policejní černé sotně zdolat celé to nové, celé to mladé, celé to svobodné Rusko!

Proletarij, č. 26
25. (12.) listopadu 1905

Podle textu listu Proletarij

NAŠE ÚKOLY
A SOVĚT
DĚLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ

(DOPIS REDAKCI)⁴²

*Napsáno 2.—4. (15.—17.)
listopadu 1905
Poprvé otištěno 5. listopadu 1940
v listu Pravda, č. 308*

Podle rukopisu

Upraveno
Lenin: Hlasy
omn. 22. listopadu

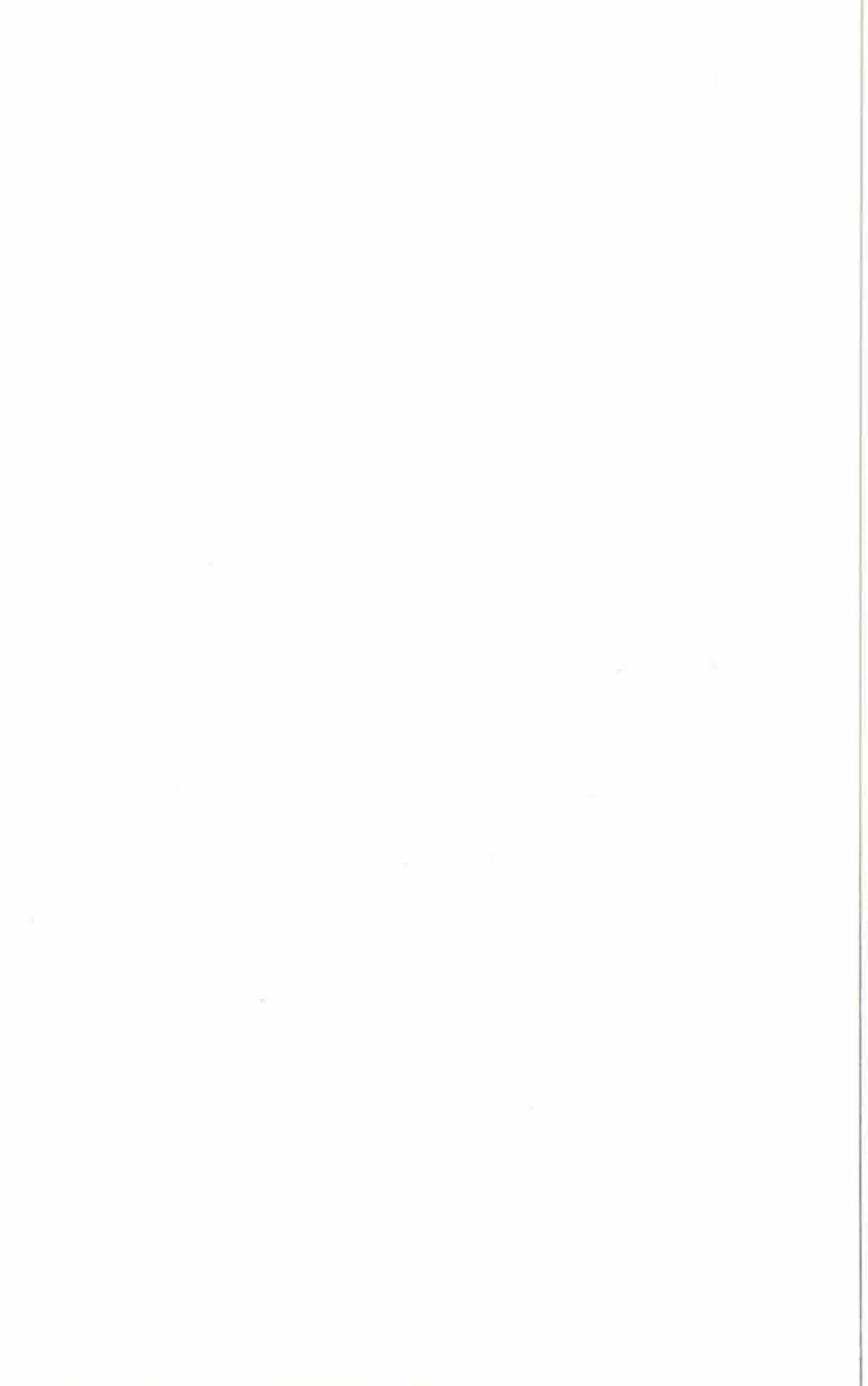
Náš seznam a Coby Petrova
Demokratie

(Náš seznam předovazne)

Shledáme! Uvědomte si v praxi
v jedné Coby Petrova Demokratii nejsem
méně na úroveň své nepřidržování
a zjednotěním a ve své společnosti
vyhledávání. A když je už to spojit.
~~Uvědomte si~~ ^{Uvědomte si} zjednotěním svého
už přímo každý, to svět v těchto
spicích je, a celkem dějstvím
zjednotěním v jednom směru
vždy. A v tomto směru, kde naše
práce. Ať už jde o nás a o
buceme z republiky dříve, než
~~naše práce~~ ^{naše práce} "demokratické"
úplně. A v praxi každému z nás.

První stránka rukopisu Leninovy práce
Naše úkoly a sovět dělnických zástupců. — Listopad 1905

Zmenšeno

Soudruzi! Pro petrohradskou sociální demokracii i pro všechny proletariát hlavního města má dnes prvořadou důležitost otázka, jaký je význam a úloha sovětu dělnických zástupců. Chápu se pera, abych vyložil několik myšlenek o této palčivé otázce, ale než tak učiním, pokládám za naprosto nezbytné předeslat jednu velmi podstatnou výhradu. Vyslovuji se k věci jako člověk, *který nebyl při tom*. Stále ještě jsem nucen psát z proklaté dálky, z odporné emigrantské „ciziny“. A je takřka nemožné, aby si na tak konkrétní praktickou otázku vytvořil správný názor ten, kdo nebyl v Petrohradě, kdo ani jednou neviděl sověť dělnických zástupců a nevyměnil si názory se soudruhy pracujícími na tomto úseku. Ponechávám proto na odpovědnosti redakce, zda tento dopis, který psal člověk neinformovaný, uveřejní nebo neuveřejní. Vyhrazuji si právo změnit svůj názor, až se mi konečně podaří seznámit se s problémem nejenom „na papíře“.

A teď k věci! Zdá se mi, že soudruh Radin nemá pravdu, když v 5. čísle^[210] listu Novaja žizň (viděl jsem jen pět čísel tohoto našeho de facto ústředního orgánu SDDSR) klade otázku: sověť dělnických zástupců, nebo strana? Zdá se mi, že otázku takto klást nelze, že řešení *rozhodně* musí být: *jak* sověť dělnických zástupců, *tak* strana. Otázkou, a to velmi závažnou, je jediné to, jak rozdělit a jak spojit úkoly sovětu a úkoly Sociálně demokratické dělnické strany Ruska.

Zdá se mi, že by nebylo účelné, aby se sověť cele přimkl ke kterékoli jedné straně. Tento názor patrně čtenáře udiví (znovu co nejdůrazněji připomínám, že je to mínění člo-

věka, který nebyl při tom), a proto přejdu rovnou k objasnění svých názorů.

Sověť dělnických zástupců vznikl za všeobecné stávky, v souvislosti se stávkou a pro dosažení cílů stávky. Kdo vedl stávku a dovedl ji k vítězství? *Všechen* proletariát, v jehož řadách jsou i ti, naštěstí v menšině, kdo nepatří k sociálním demokratům. Jaké cíle sledovala stávka? Hospodářské i politické zároveň. Hospodářské se týkaly *všeho* proletariátu, všech dělníků a částečně i všech pracujících, nejenom námezdních dělníků. Politické cíle se týkaly všeho lidu, přesněji řečeno všech národů Ruska. Politickým cílem bylo vysvobození všech národů Ruska ze jha samoděržaví, nevolnictví, bezpráví a policejní zvrůle.

A teď dál. Má proletariát pokračovat v hospodářském boji? Rozhodně ano, na to neexistuje a nemůže existovat mezi sociálními demokraty dvojitý názor. Mají tento boj vést jen sami sociální demokraté, a tedy má být tento boj veden jen pod sociálně demokratickým praporem? Zdá se mi, že nikoli: jsem i nadále toho názoru, který jsem vyslovil (i když za zcela jiných, už přežilých podmínek) v knize *Co dělat?*^[110], totiž že omezovat členskou základnu odborových organizací, a tedy i složení účastníků odborového, hospodářského boje jen na členy sociálně demokratické strany není účelné*. Zdá se mi, že sověť dělnických zástupců by měl jako odborová organizace *usilovat* o to, aby včlenil do svých řad zástupce *všech* dělníků, zaměstnanců, služebnictva, zemědělských dělníků atd., *všech*, kdo vůbec chtějí a jsou schopni společně bojovat za zlepšení života všeho pracujícího lidu, *všech*, kdo se vyznačují aspoň základní politickou poctivostí, všech kromě černosotňovců. A my sociální demokraté se zase vynasnažíme, aby se za prvé všichni členové našich stranických organizací (pokud možno) v plném počtu zapojili do všech odborových svazů a za druhé abychom společného boje se soudruhy

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 126—141. *Red.*

proletáři bez rozdílu jejich přesvědčení využili k neúnavnému, vytrvalému hlásání *jediného* důsledného, *jediného* skutečně proletářského světového názoru — *marxismu*. K tomuto účelu, pro tuto propagandistickou a agitační činnost rozhodně zachováme, upevníme a rozvineme naši zcela samostatnou, zásadově vyhraněnou třídní stranu uvědomělého proletariátu, tj. Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska. Každý krok proletářského boje, nerozlučně spjatý s naší plánovitou a organizovanou sociálně demokratickou činností, bude stále více a více sblížovat *masy* dělnické třídy v Rusku se sociální demokracií.

Tato polovina otázky týkající se hospodářského boje je však poměrně jednoduchá a stěží asi vyvolává nějaké zvláštní názorové rozdíly. Jinak je tomu s druhou polovinou otázky, s otázkou politického vedení, politického boje. I když riskuji, že ještě víc udivím čtenáře, musím nicméně rovnou říci, že i tady se mi zdá neúčelné žádat na sovětu dělnických zástupců, aby převzal sociálně demokratický program^[193] a vstoupil do Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. Zdá se mi, že nyní je k vedení politického boje stejně bezpodmínečně nutný *jak* sověť (*reorganizovaný* způsobem, o kterém hned bude řeč), *tak* strana.

Možná že se mylím, ale zdá se mi (podle zpráv, které mám k dispozici a jež jsou neúplné a pouze „na papíře“), že po stránce politické by měl být sověť dělnických zástupců pokládán za zárodek *prozatímní revoluční vlády*. Zdá se mi, že by se měl co nejdříve prohlásit za prozatímní revoluční vládu celého Ruska nebo že by měl *vytvořit* prozatímní revoluční vládu (což je totéž, jen v jiné formě).

Politický boj dosáhl nyní právě onoho vývojového stupně, kdy se síly revoluce a kontrarevoluce přibližně vyrovnaly, kdy carská vláda *už* nemá sílu potlačit revoluci, ale revoluce *ještě* není dost silná, aby nadobro smetla černosotňovskou vládu. Carská vláda je v úplném rozkladu, leč rozkládajíc se zažíva, otravuje Rusko svým mrtvolným jedem. Proto je bezpodmínečně nutné okamžitě, neprodleně, bez sebe-

menších průtahů proti rozkládajícím se carským, kontra-revolučním silám postavit *organizaci* revolučních sil. A právě v poslední době dělá tato organizace neobyčejně velké pokroky. Svědčí o tom jak vytváření oddílů revoluční armády (obraných družin atd.), tak rychlý rozvoj masových sociálně demokratických organizací proletariátu, jak ustavování rolnických výborů revolučním rolnictvem, tak první svobodná shromáždění našich proletářských bratří v námořnických a vojenských uniformách, kteří si probíjejí těžkou a namáhavou, ale správnou a jasnou cestu ke svobodě a socialismu.

Co dnes ještě chybí, je právě sjednocení všech skutečně revolučních a všech již revolučně působících sil. Chybí celoruské politické ústředí, živé, svěží, silné svými hlubokými kořeny v lidu, mající naprostou důvěru mas, kypící revoluční energií a úzce spjaté s organizovanými revolucními a socialistickými stranami. Takové ústředí může vytvořit jedině revoluční proletariát, který skvěle provedl politickou stávkou, který nyní organizuje ozbrojené povstání všeho lidu, který už Rusku vydobyl polovinu svobody a který mu vydobude svobodu úplnou.

Naskýtá se otázka, proč by zárodkem takového ústředí nemohl být sovět dělnických zástupců. Protože v sovětu nezasedají jenom sociální demokraté? To není minus, nýbrž plus. Pořád jsme mluvili o nutnosti dosáhnout bojové jednoty sociálních demokratů a revolučních buržoazních demokratů. My jsme o tom mluvili, a dělníci to udělali. A dobře že to udělali. Když jsem si v listu Novaja žizň přečetl dopis *soudruhů dělníků*⁴³ patřících ke straně socialistů-revolucionářů a protestujících proti tomu, aby byl sovět včleněn do té nebo oné strany, musel jsem uznat, že tito soudruzi dělníci mají ve velmi mnoha ohledech prakticky pravdu. My se s nimi samozřejmě rozcházejme v názorech a samozřejmě nemůže být ani řeči o splnutí sociálních demokratů se socialisty-revolucionáři, ale vždyť o to také nejde. Dělníci, kteří sdílejí názory socialistů-revolucionářů

a bojují v řadách proletariátu, jsou podle našeho hlubokého přesvědčení nedůslední, neboť bojují za ryze proletářské cíle, ale přitom si uchovávají neproletářské názory. Proti této nedůslednosti jsme povinni co nejenergičtěji ideově bojovat, avšak bojovat tak, aby tím netrpěla neodkladná, naléhavá, životně důležitá, všemi uznávaná a všechny čestné lidi sjednocující věc revoluce. Považujeme i nadále názory socialistů-revolucionářů za názory nikoli socialistické, nýbrž revolučně demokratické. Avšak v zájmu bojových cílů jsme povinni postupovat společně — při zachování naprosté stranické samostatnosti — a sovět je právě bojovou organizací a musí takovou organizací být. Vyhánět oddané a poctivé revolucionáře-demokraty ve chvíli, kdy uskutečňujeme právě demokratickou revoluci, by bylo absurdní a pošetilé. Jejich nedůslednost snadno překonáme, neboť našim názorům dávají za pravdu samy dějiny, dává jim na každém kroku za pravdu sama skutečnost. Nenaučila-li je sociálnímu demokratismu naše knížka, naučí je sociálnímu demokratismu naše revoluce. Nedůslední jsou ovšem i dělníci, kteří zůstávají křesťany, kteří věří v boha, i příslušníci inteligence, kteří jsou zastánci (fuj! fuj!) mystiky, ale my je nebudeme vyhánět ani ze sovětu, ba ani ze strany, neboť jsme pevně přesvědčeni, že skutečný boj, práce v jedné řadě a v jednom šiku s námi přesvědčí o pravdivosti marxismu všechny životaschopné síly a odvrhne všechno, co životaschopné není. Ale o vlastní síle, o drtivé převaze marxistů v Sociálně demokratické dělnické straně Ruska ani na okamžik nepochybujeme.

Sověť dělnických zástupců jako politicky vedoucí revoluční ústředí není podle mého názoru příliš širokou, ale naopak příliš úzkou organizací. Sovět se musí prohlásit za prozatímní revoluční vládu anebo takovou vládu ustavit, a k tomu musí nutně získat nové zástupce nejenom z řad dělníků, ale za první z řad námořníků a vojáků, kteří už všude zatoužili po svobodě, za druhé z řad revolučního rolnictva a za třetí z řad revoluční buržoazní inteligence.

Sověť musí sestavit silné jádro prozatímní revoluční vlády a doplnit je zástupci všech revolučních stran a všech revolučních (ale opravdu jen revolučních, a nikoli liberálních) demokratů. Nebojíme se tohoto širokého a různorodého složení, ale naopak je považujeme za žádoucí, neboť bez spojení proletariátu a rolnictva, bez spojení sociálních demokratů a revolučních demokratů v boji není možné, aby velká ruská revoluce skutečně dosáhla úspěchu. Bude to dočasné spojení pro jasně stanovené nejbližší praktické úkoly, avšak na stráži ještě důležitějších, základních zájmů socialistického proletariátu, na stráži jeho konečných cílů bude neochvějně stát samostatná a zásadově důsledná Sociálně demokratická dělnická strana Ruska.

Někdo snad namítne: bude možné při tak širokém a různorodém složení vytvořit dostatečně semknuté a jednotné ústředí pro praktické vedení? Odpovím otázkou: Čemu učí říjnová revoluce?⁴⁴ Nestal se stávkový výbor *ve skutečnosti* takovým všeobecně uznávaným ústředím, opravdovou vládou? A nepřijal by tento výbor ochotně do svých řad zástupce oné části „svazů“ a Svazu svazů⁴⁵, které jsou skutečně revoluční a skutečně podporují proletariát v jeho nelítostném boji za svobodu? Je pouze zapotřebí, aby základní, ryze proletářské jádro v prozatímní revoluční vládě bylo silné, aby řekněme na stovky dělníků, námořníků, vojáků a rolníků připadaly desítky zástupců revolučních svazů inteligence. Domnívám se, že proletáři brzy dokážou v praxi stanovit jejich správný poměr.

Někdo snad namítne: Lze vůbec vytyčit program takové vlády, natolik úplný, aby zajistil vítězství revoluce, a natolik volný, aby umožňoval dosáhnout bojové jednoty bez jakýchkoli dvojznačností, nejasností, zatajování a přetvářky? Na to odpovím: Takový program už beze zbytku předestřel sám život. Takový program už v zásadě uznali všichni uvědomělí příslušníci naprosto všech tříd a vrstev obyvatelstva, dokonce včetně pravoslavných kněží. V tomto

programu musí být na prvním místě požadavek důsledného a skutečného prosazení politické svobody, kterou tak pokrytecky slíbil car. Zrušení všech zákonů omezujících svobodu slova, svědomí, shromažďování, tisku, spolčování a stávek a odstranění všech institucí omezujících tuto svobodu musí být provedeno okamžitě, reálně, musí být opravdu zajištěno a uskutečněno. Tento program musí požadovat svolání skutečně všelidového ústavodárného shromáždění, jež by se opíralo o svobodný a ozbrojený lid, jež by mělo všechnu moc, takže by bylo zcela v jeho silách nastolit v Rusku nové zřízení. Tento program musí požadovat ozbrojení lidu. Nezbytnost takového ozbrojení se všeobecně uznává. Zbývá jen dokončit a sjednotit akce, které už všude započaly a jsou v plném proudu. Program prozatímní revoluční vlády musí nadále požadovat okamžité poskytnutí skutečné a úplné svobody národům a národnostem utlačeným carskou stvůrou. Zrodilo se svobodné Rusko. Proletariát je na stráži. Nedopustí, aby hrdinné Polsko bylo znovu zdeptáno. Vrhne se sám do boje za svobodu Ruska i Polska už nejen pokojnou stávkou, nýbrž povstane se zbraní v ruce. V tomto programu musí být zakotven osmihodinový pracovní den, který dělníci již sami „zavádějí“, a další neodkladná opatření ke zmírnění kapitalistického vykořisťování. A konečně musí být do tohoto programu bezpodmínečně zahrnuto předání veškeré půdy rolnictvu, podpora všech revolučních opatření rolnictva k záboru veškeré půdy (aniž budou podporovány iluze o „rovné“ drobné držbě půdy) a všeobecné ustavování revolučních rolnických výborů, které začaly už dnes samovolně vznikat.

Kdo kromě černosotňovců a černosotňovské vlády dnes neuznává neodkladnost a praktickou naléhavost tohoto programu? Vždyť i buržoazní liberálové jsou slovy ochotni jej uznat! My jej však musíme silami revolučního lidu uskutečnit v praxi, my k tomu musíme tyto síly co nejdříve sjednotit tím, že proletariát vyhlásí prozatímní revoluční

vládu. Reálnou oporou takové vlády může být samozřejmě jen ozbrojené povstání. Ale vždyť navrhovaná vláda přece nebude ničím jiným než právě *orgánem* tohoto vzrůstajícího se a dozrávajícího povstání. Dokud povstání nenarostlo do rozměrů, které jsou všem zřejmé a takřikajíc všemi hmatatelné, nebylo možné přikročit v praxi k vytvoření revoluční vlády. Teď je však právě nezbytné toto povstání politicky sjednotit, zorganizovat, dát mu jasný program a přeměnit všechny již početné a rychle rostoucí oddíly revoluční armády v oporu a nástroj této nové, skutečně svobodné a skutečně lidové vlády. Boj je neodvratný, povstání nevyhnutelné, rozhodující střetnutí je už za dveřmi. Je načase vydat přímou výzvu, postavit proti rozkládajícímu se carismu organizovanou moc proletariátu, obrátit se ke všemu lidu s manifestem jménem prozatímní revoluční vlády ustavené uvědomělými dělníky.

Dnes už jasně vidíme, že v řadách revolučního lidu se najdou lidé schopní uskutečnit toto velké dílo, lidé bezmezně oddaní revoluci a hlavně lidé s kypící, nezměrnou energií. Dnes už jasně vidíme, že existují zárodky revoluční armády, která podpoří toto dílo, že všechny poutivé, všechny činnorodé, všechny uvědomělé síly ve všech třídách obyvatelstva se od carismu definitivně odvrátí, jakmile nová vláda vyhlásí odumírajícímu, nevolnickému, policejnímu Rusku rozhodnou válku.

Občané! mělo by stát v tomto vyhlášení války, v tomto manifestu revoluční vlády. Občané, vyberte si! Tam je celé staré Rusko, všechny temné síly vykořisťování, útisku a ponížování člověka. Tady je společenství svobodných občanů, rovnoprávných ve všech státních záležitostech. Tam je společenství vykořisťovatelů, boháčů a policajtů. Tady je společenství všech pracujících, všech činnorodých sil lidu, veškeré čestné inteligence. Tam jsou černé sotně, tady jsou organizovaní dělníci bojující za svobodu, za vzdělání, za socialismus.

Občané, vyberte si! Toto je náš program, který už dávno

prosazuje všechen lid. Toto jsou naše cíle, v jejichž jménu vyhlásíme válku vládě černosotňovců. Nevnučíme lidu žádné novoty, které by byly naším výmyslem, pouze se chápeme iniciativy, abychom v praxi uskutečnili to, bez čeho se už nedá v Rusku dál žít — jak se všeobecně a jednomyslně uznává. Neizolujeme se od revolučního lidu, ale předkládáme mu každý náš krok, každé naše rozhodnutí k posouzení, opíráme se cele a bezvýhradně o svobodnou iniciativu pracujících mas samých. Sjednocujeme bez výjimky všechny revoluční strany, voláme do našich řad zástupce všech skupin obyvatelstva, jež jsou ochotny bojovat za svobodu, za náš program, který zajišťuje základní práva a potřeby lidu. Podáváme ruku především soudruhům dělníkům ve vojenských uniformách a našim bratřím rolníkům ke společnému boji proti útlaku statkářů a byrokratů, k boji za půdu a svobodu, který dovedeme až do konce.

Občané! Připravujte se k rozhodujícímu boji! Nedovolíme černosotňovské vládě, aby dál znásilňovala Rusko. Nedáme se oklamat výměnou několika úředníků a odvoláním několika policistů, dokud má celá ostatní černosotňovská policie nadále moc vraždit, loupit a činit lidu všemožná příkoří. Jen ať se liberální buržoové poníženež doprošují této černosotňovské vlády. Černosotňovci se jen smějí, když se jim hrozí stále týmž carským soudem stále týchž carských úředníků. My dáme oddílům naší armády rozkaz zatýkat černosotňovské výtečníky, kteří opíjejí a podplácejí neuvědomělý lid, a odevzdáme všechny takové vyvrhele, jako je kronštatdský policejní náčelník, veřejnému revolučnímu soudu všeho lidu.

Občané! Od carské vlády se odvrátili všichni kromě černých sotní. Sjednocujte se proto kolem revoluční vlády, přestaňte platit všechny dávky a daně, soustředte všechno úsilí na vytvoření a vyzbrojení svobodné lidové domobrany. Skutečná svoboda bude v Rusku zajištěna pouze v té míře, v jaké se revolučnímu lidu podaří zvítězit nad

silami černosotňovské vlády. V občanské válce není a nemůže být neutrálů. Strana bílých — to je jen zbabělé pokrytectví. Kdo se straní boje, podporuje řádění černosotňovců. Kdo není pro revoluci, je proti revoluci. Kdo není revolucionář, je černosotňovec.

Bereme na sebe úkol sjednotit a připravit síly pro lidové povstání. Nechť v Rusku nezůstane k výročí památného 9. ledna ani stopy po carských mocenských institucích! Nechť jarní svátek mezinárodního proletariátu zastihne Rusko již svobodné, se svobodně svolaným všelidovým ústavodárným shromážděním!

Takhle si představuji, že se ze sovětu dělnických zástupců vytvoří prozatímní revoluční vláda. Takové úkoly bych stanovil jako prvořadé pro všechny organizace naší strany, pro všechny uvědomělé dělníky i pro sám sovět, pro nadcházející dělnický sjezd v Moskvě i pro sjezd Rolnického svazu⁴⁶.

N. Lenin

Пролетары всех стран, соединитесь!

Центральный Орган Российской Социалдемократической Рабочей Партии.

Пражские речи.

Теперь у нас в Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

высшие парламентские... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

высшие парламентские... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

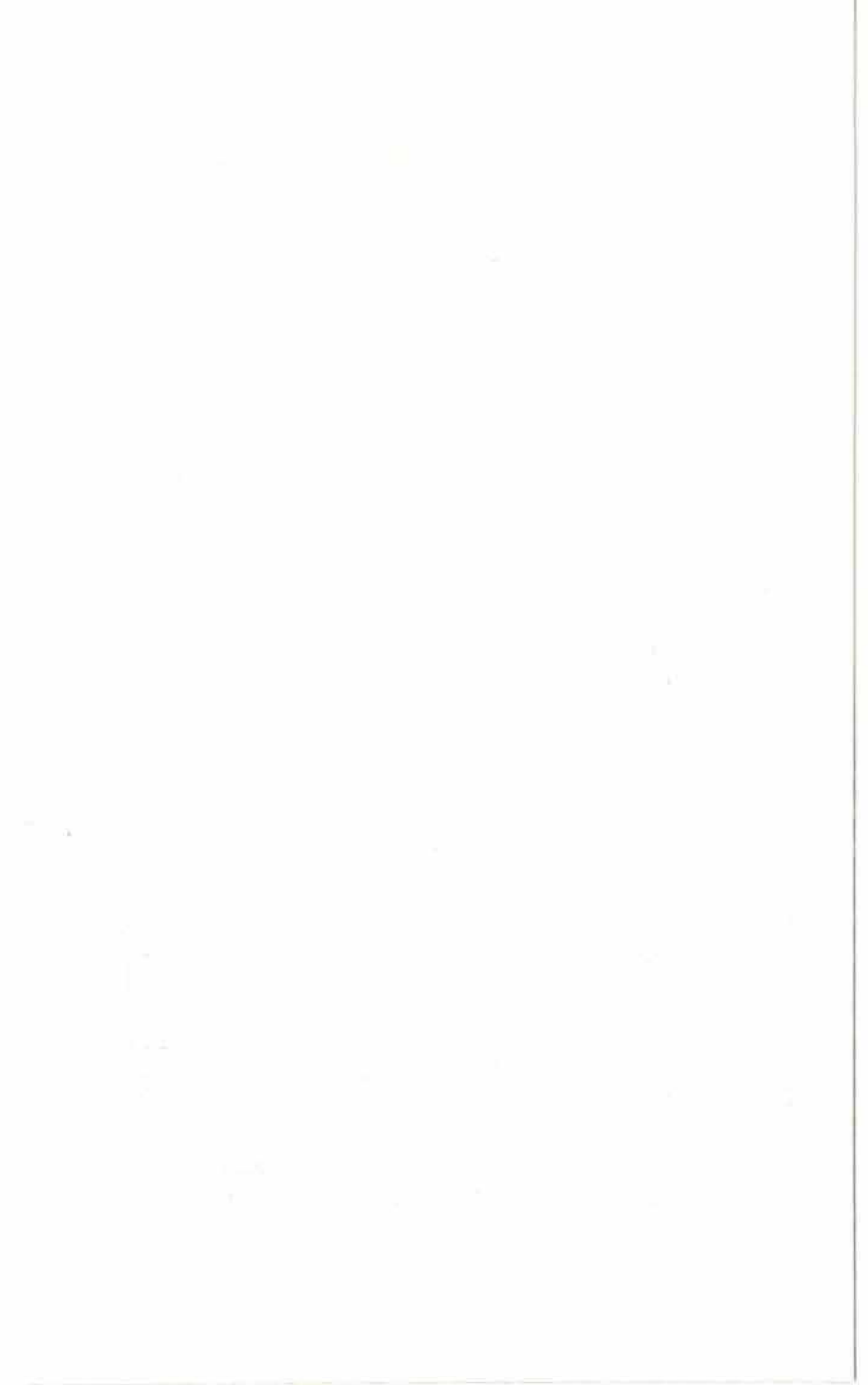
В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

В Праге... речь... в Праге...

První stránka 25. čísla bolševického listu Proletarij s Leninovým úvodníkem. Rozzelení se blíží. — 16. (3 listopadu 1906

Zmėneno

ROZUZLENÍ SE BLÍŽÍ

Síly se vyrovnaly, napsali jsme před dvěma týdny*, když došly první zprávy o celoruské politické stávce^[76], když se začalo ukazovat, že se vláda neodvažuje rovnou použít své vojenské prostředky.

Síly se vyrovnaly, opakovali jsme před týdnem**, když se „nejčerstvější“ politickou novinkou stal manifest ze 17. října^[115], který všemu lidu a celému světu ukázal nerozhodnost a ústup carismu.

Rovnováha sil však naprosto nevyklučuje boj, ale naopak jej neobyčejně zostřuje. Ústup vlády pouze znamená, jak jsme již řekli, že si chce zvolit ke střetnutí novou, pro sebe výhodnější pozici. Vyhlášení „svobod“ skvělých se na círu papíru zvaném manifest ze 17. října je jen pokusem připravit si morální půdu k boji proti revoluci, zatímco Trepov v čele černosotňovců z celého Ruska připravuje pro tento boj materiální podmínky.

Rozuzlení se blíží. Nová politická situace se vyhraňuje s překvapující rychlostí, příznačnou jen pro revoluční údobí. Vláda se slovy dala na ústup, ve skutečnosti však začala ihned připravovat útok. Po konstitučních slibech následovalo nejbrutálnější a nejnestoudnější násilí, jakoby záměrně, aby lidu ještě názorněji ukázalo v celé úplnosti reálný význam reálné moci absolutismu. Rozpor mezi sliby, slovy, círy papíru a skutečností se stal nesrovnatelně hmatatelnějším. Události začaly skvěle potvrzovat onu pravdu, o níž jsme čtenáře už dávno přesvědčovali a budeme vždy

* Viz tento svazek, s. 25. *Red.*

** Tamtéž, s. 48. *Red.*

přesvědčovat: dokud nebude svržena faktická moc carismu, dotud budou všechny jeho ústupky včetně „ústavodárného“ shromáždění jen chimérou, šalbou a odváděním pozornosti.

Petrohradští revoluční dělníci to vyjádřili^[260] neobyčejně výstižně v jednom ze svých denních bulletinů⁴⁷, které se nám ještě nedostaly do rukou, ale o kterých se stále častěji zmiňují zahraniční noviny, ohromené a vyděšené mohutnou silou proletariátu. „Byla nám darována svoboda shromažďování, ale naše shromáždění jsou obkličována vojskem,“ napsal stávkový výbor (překládáme zpětně z angličtiny do ruštiny, což samo sebou nevyhnutelně vede k určitým nepřesnostem). „Byla nám darována svoboda tisku, ale cenzura existuje dál. Byla nám slíbena svoboda vědeckého bádání a výuky, ale univerzitu obsadili vojáci. Byla nám darována nedotknutelnost osoby, ale žaláře jsou přeplněné. Byl nám darován Vitte, ale Trepov je tu dál. Byla nám darována ústava, ale samoděržaví existuje dál. Dali nám všechno, ale nemáme nic.“

Platnost „manifestu“ pozastavil Trepov. Ústavu zadržel Trepov. Pravý význam svobod objasnil týž Trepov. Amnesii vykleštil Trepov.

A kdo je vlastně ten Trepov? Nějaká mimořádná osobnost, kterou by bylo zvlášť důležité odstranit? Nic takového. Je to docela obyčejný policajt, který disponuje vojskem a policií a vykonává tu nejvšednější práci příslušející samoděržaví.

Ale proč najednou tento tuctový policajt a jeho nejvšednější „práce“ nabyly tak nesmírně velkého významu? Protože revoluce udělala nesmírně velký krok kupředu a přiblížila nás k opravdovému rozuzlení. Lid vedený proletariátem politicky vyžívá nikoli den ode dne, nýbrž hodinu od hodiny, anebo chcete-li nikoli rok od roku, nýbrž týden od týdne. A byl-li Trepov pro lid, který se ještě politicky neprobudil, jen docela obyčejným policajtem, pak v očích lidu, který si uvědomil svou politickou sílu, je už Trepov

osobou naprosto neúnosnou, neboť se pro něj stal ztělesněným veškerého barbarství, zločinnosti a nesmyslnosti carismu.

Revoluce učí. Dává všem třídám lidu a všem národům Ruska jedinečné praktické lekce o *podstatě ústavy*. Revoluce učí tím, že předestírá k řešení naléhavé politické úkoly v maximálně názorné a hmatatelné podobě a nutí lidové masy hluboce si tyto úkoly uvědomit, činí jejich vyřešení podmínkou samé existence lidu a prakticky ukazuje, že všechno zastírání, vytáčky, sliby a přiznání nejsou k ničemu. „Dali nám všechno, ale nemáme nic.“ Protože nám „dali“ jen sliby, protože nemáme skutečnou moc. Došli jsme až na práh svobody a donutili kdekoho — ba i cara — uznat její nezbytnost. Jenže my nepotřebujeme uznání svobody, ale skutečnou svobodu. Nepotřebujeme cár papíru slibující zákonodárná práva zástupcům lidu. Potřebujeme skutečnou svrchovanou moc lidu. Čím víc jsme se k ní přiblížili, tím nesnesitelnější teď pro nás je, že jsme jí nedosáhli. Čím vábnější jsou carské manifesty, tím neudržitelnější je carská moc.

Boj se blíží k rozuzlení, k rozhodnutí, zda skutečná moc zůstane v rukou carské vlády. Pokud jde o uznání revoluce, tu již nyní uznali všichni. Uznal ji už dosti dávno pan Struve i osvobožděnovci, uznal ji nyní pan Vitte, uznal ji Mikuláš Romanov. Slibuji vám všechno, co chcete, říká car, jen mi ponechte moc, dovolu, abych sám splnil své sliby. Tak vyznívá carův manifest, a pochopitelně tedy musel nutně zavdat podnět k rozhodnému boji. Dám všechno kromě moci, prohlašuje carismus. Kromě moci je všechno jen iluze, odpovídá revoluční lid.

Skutečný význam zdánlivě nesmyslného stavu, do něhož dospěly záležitosti v Rusku, spočívá ve snaze carismu oklamat a obejít revoluci dohodou s buržoazií. Car slibuje buržoazii stále víc a víc a zkouší, nedojde-li konečně k hromadnému obratu majetných tříd k „pořádku“. Jenže dokud tento „pořádek“ ztělesňuje řádění Trepova a jeho černých

sotní, zdá se, že carova výzva zůstane jen hlasem volajícího na poušti. Car potřebuje právě tak Vitteho jako Trepova: Vitteho — aby vábil jedny, Trepova — aby držel na uzdě druhé; Vitteho, aby sliboval, Trepova, aby jednal; Vitteho pro buržoazii, Trepova na proletariát. A tak se před námi znovu odvíjí, jenže na nesrovnatelně vyšším vývojovém stupni, tentýž výjev, jaký jsme viděli na počátku moskevských stávek: liberálové vyjednávají, dělníci bojují.

Trepov velmi dobře pochopil svou úlohu a svůj pravý význam. Snad jenom přespříliš pospíchal, aspoň pro diplomatického Vitteho, ale vždyť se bál, že přijde pozdě, když viděl, jak rychle revoluce postupuje! Byl dokonce nucen pospíchat, neboť cítil, že sil, jež má k dispozici, ubývá.

Zároveň s konstitučním manifestem začalo samoděržaví podnikat kroky proti ústavě. Černé sotně začaly vyvádět tak, že to Rusko ještě nezažilo. Zprávy o masakrech, pogromech a neslýchaných zvěrstvech se ze všech koutů Ruska přímo hrnou. Zavládl bílý teror. Policie všude, kde se dá, podněcuje a organizuje spodinu kapitalistické společnosti k loupežím a násilnostem, opíjí městskou chátru, pořádá protizidovské pogromy, navádí k masakrování „studentů“ a rebelantů, pomáhá „dávat za vyučenou“ zemstevním činitelům. Kontrarevoluce se náramně činí. Trepov „se osvědčuje“. Střílí se z mitrailleus (Oděsa), vypichují se oči (Kyjev), shazuje se na dlažbu ze čtvrtého patra, celé domy se berou útokem a vydávají napospas plenění a drancování, zakládají se požáry, jež nesmí nikdo hasit, střílí se do těch, kdo se opováží postavit černým sotním na odpor. Od Polska až po Sibiř, od břehů Finského zálivu až po Černé moře — všude jedno a totéž.

Avšak zároveň s tímto běsněním černosotňovců, s těmito orgiemi neomezené moci, s těmito posledními křečemi obludného carismu si zjevně proráží cestu další a další nápor proletariátu, který jako vždy po každém rozmachu hnutí jen zdánlivě utichá, ale ve skutečnosti sbírá síly a připravuje se k rozhodujícímu úderu. Z důvodů, které

jsme již uvedli, má už dnes policejní řádění v Rusku zcela jiný charakter, než jaký mívalo dříve. Souběžně s výbuchy kozácké msty a Trepovovy „odvety“ nezadržitelně pokračuje rozklad carské moci. Je to vidět jak v provinciích, tak ve Finsku, ale i v Petrohradě, projevuje se to jak tam, kde je lid nejzaostalejší a politický vývoj nejméně znatelný, tak v okrajových územích s neruským obyvatelstvem, tak i v hlavním městě, kde se patrně odehraje největší drama revoluce.

Porovnejte si kupříkladu tyto dvě telegrafické zprávy, které vybíráme z vídeňských buržoazně liberálních novin, jež tu máme před sebou⁴⁸: „*Tver*. Za přítomnosti gubernátora Slepceva přepadla lůza sídlo zemstevních orgánů. Dům byl lůzou ze všech stran obklíčen a poté zapálen. Požárníci odmítli hasit. Vojáci postávali opodál a proti útočníkům nic nepodnikli“ (nemůžeme se samozřejmě zaručit za naprostou věrohodnost právě této zprávy, ale že se podobné a stokrát horší věci odehrávají všude, je zcela nesporné). „*Kazaň*. Lid odzbrojil policii. Odebrané zbraně si obyvatelstvo rozdělilo mezi sebou. Byla vytvořena lidová milice. Vládne tu naprostý pořádek.“

Jak je poučné srovnat si tyto dva výjevy, není-liž pravda? Msta, řádění, pogromy. Svržení carské moci a organizování vítězného povstání.

Ve Finsku^[212] jsme svědky týchž jevů v nesrovnatelně širším měřítku. Carův místodržitel byl vyhnán. Lokajské senátory lid sesadil. Ruští četníci jsou vyhazováni. Snaží se mstít tím, že poškozují železniční spoje (telegrafická zpráva z Haparandy ze 4. listopadu podle nového kalendáře). Načež jsou k zatčení řádicích četníků vyslány oddíly ozbrojené lidové milice. V Torneu se shromáždění občanů usneslo zorganizovat dovoz zbraní a necenzurované literatury. Tisíce a desetitisíce lidí ve městech i na vesnicích se hlásí do finské milice. Docházejí zprávy, že ruská posádka mohutné pevnosti (Sveaborg) sympatizuje s povstávším lidem a vydala pevnost lidové milici. Finsko jásá. Car

dělá ústupky, je ochoten svolat sněm, ruší nezákonný manifest z 15. února 1899⁴⁹, přijímá „rezignaci“ senátorů, které lid vyhnal. Zároveň s tím však Novoje vremja radí blokovat všechny finské přístavy a potlačit povstání ozbrojenou silou. Podle telegrafických zpráv zahraničních listů bylo v Helsingforsu rozmístěno množství ruských vojáků (nakolik se tohoto vojska dá využít k potlačení povstání, není známo). Ruské válečné lodě prý vpluly do vnitřního přístavu tohoto města.

Petrohrad. Trepov se mstí za jásos revolučního lidu (nad ústupkem, který si na carovi vynutil). Kozáci řadí. Masakry jsou čím dál horší. Policie nepokrytě organizuje černé sotně. Dělníci se rozhodli uspořádat v neděli 5. listopadu (23. října) obrovskou demonstraci. Chtěli veřejně uctít památku svých hrdinných druhů, kteří padli v boji za svobodu. Vláda se toho chystala využít k velkému krveprolití. Připravovala v Petrohradě totéž, co se v malém měřítku odehrálo v Moskvě (masakr při pohřbu dělnického vůdce Baumana). Trepov chtěl využít situace, kdy ještě nerozdrobil svá vojska odsunem jejich části do Finska a kdy se dělníci chystali manifestovat, a ne se bít.

Petrohradští dělníci však záměr nepřítel prohlédli. Demonstraci odvolali. Dělnický výbor se rozhodl, že do poslední bitvy nepůjde ve chvíli, kterou si pro ni ráčil zvolit Trepov. Dělnický výbor správně usoudil, že odklad boje bude z celé řady příčin (včetně povstání ve Finsku) pro Trepova nevýhodný, zato však výhodný pro nás. A mezitím se usilovně zbrojí. Propaganda v armádě má pozoruhodné úspěchy. Docházejí zprávy o zatčení 150 námořníků 14. a 18. posádky námořního loďstva, o 92 stížnostech, jež byly podány za posledního půldruha týdne na důstojníky pro sympatie s revolucionáři. Proklamace vyzývající vojsko, aby přecházelo na stranu lidu, se rozdávají dokonce i hlídkám „střežícím“ Petrohrad. Svobodu tisku, přislíbenou v rámci dovoleném Trepovem, rozšiřuje revoluční proletariát svou silnou rukou, jak se jen dá.

V sobotu 22. října (4. listopadu) vyšly podle zpráv zahraničních listů jen ty petrohradské noviny, které se připojily k požadavku dělníků ignorovat cenzuru. Dvoje německé petrohradské noviny, které chtěly zůstat „loajální“ (tj. servilní), nemohly vyjít. „Legální“ tisk od chvíle, kdy meze legality začal určovat nikoli Trepov, nýbrž svaz petrohradských stávkujících, hovoří neobvykle smělou řečí. „Stávka byla přerušena jen dočasně,“ sděluje 23. října (5. listopadu) telegrafická zpráva v listu Neue Freie Presse, „prohlašuje se, že stávka bude obnovena, jakmile nadejde okamžik k zasazení poslední rány starému řádu. Ústupky už nedělají na proletariát vůbec žádný dojem. Situace je nanejvýš nebezpečná. Revoluční myšlenky zachvacují stále širší masy. Dělnická třída se cítí pánem situace. Ti, kteří se děsí nadcházející katastrofy, začínají už odtud (z Petrohradu) odjíždět.“

Rozuzlení se blíží. Vítězství lidového povstání je již nedaleko. Hesla revoluční sociální demokracie se uskutečňují s nečekanou rychlostí. Jen ať se Trepov ještě nějaký čas honí sem a tam mezi revolučním Finskem a revolučním Petrohradem, mezi revolučními okrajovými územími a revolučním venkovem. Jen ať si zkusí najít aspoň jediné bezpečné místo, kde by mohl se svým vojskem volně operovat. Jen ať se ještě víc rozšíří carský manifest, jen ať se ještě víc rozšíří zprávy o událostech v revolučních centrech — to nám jen získá další stoupence, to jencm ještě víc rozkolísá a rozloží řídnuoucí řady carových přívrženců.

Celoruská politická stávka skvěle splnila svůj úkol: přiblížila vlastní povstání, zasadila carismu těžké rány, zmařila hanebnou komedii s hanebnou Státní dumou. Generální zkouška skončila. A podle všeho teď co nejdříve začne vlastní drama. Vitte se utápí v záplavě slov. Trepov se utápí v záplavě krve. Carovi už zbylo pramálo slibů, které by ještě mohl dát. Trepovovi už zbylo pramálo černosotňovského vojska, které ještě bude moci vyslat do posledního boje. Zato řady revolučního vojska neustále rostou, síly se

v jednotlivých potyčkách zocelují, rudý prapor se pozvedá
nad novým Ruskem stále výš a výš.

Proletarij, č. 25
16. (3.) listopadu 1905

Podle textu listu Proletarij

V S U V K Y
D O Č L Á N K U V. K A L I N I N A
R O L N I C K Ý S J E Z D ⁵⁰

1

Vidíme tedy, že uvědomělí socialisté musí bezpodmínečně podpořit revoluční boj veškerého, dokonce i zámožného rolnictva proti byrokracii a statkářům, avšak uvědomělí socialisté musí přímo a jasně ukázat, že takzvaný černyj pereděl⁵¹, po kterém rolníci tak touží, ještě zdaleka není socialismus. Socialismus požaduje odstranit moc peněz, moc kapitálu, odstranit veškeré soukromé vlastnictví výrobních prostředků, odstranit zbožní hospodářství. Socialismus vyžaduje, aby půda i továrny přešly do rukou všech pracujících, kteří budou podle celkového plánu organizovat velkovýrobu (a nikoli roztržitěnou malovýrobu).

Boj rolníků za půdu a za svobodu je velký krok k socialismu, ale není to ještě ani zdaleka socialismus.

2

...Rezoluce o taktice, schválená sjezdem, přímo ohromuje svou ubohostí. Podle všeho se zdá, že někdo z příznivců rolnictva (z liberálů) zas jednou něco „vyložil“.

Rezoluce zní takto:

„Rolnický svaz^[152] může podle místních podmínek vyvíjet činnost jak veřejnou, tak tajnou (konspirativní). Všichni členové svazu musí šířit své názory a uskutečňovat své požadavky všemi možnými způsoby, bez ohledu na protiopatření obvodních náčelníků, policie a jiných úředních činitelů. Mimo jiné se důrazně doporučuje využívat práva sestavovat na vesnických a volostních shromážděních i na neoficiálních schůzích společná usnesení o zdokonalení státní správy a zlepšení životní úrovně lidu.“

Takováto rezoluce je krajně neuspokojivá. Místo revoluční výzvy k povstání dává pouze všeobecné liberální rady. Místo aby vytvořila revoluční stranu, vytváří rezoluce pouze přívěsek k liberální straně. Sám průběh hnutí však neodvratně a nevyhnutelně způsobí rozkol mezi liberálními statkáři a revolučními rolníky, a my sociální demokraté se vynasnažíme jej urychlit.

Proletarij, č. 25
16. (3.) listopadu 1905

Podle textu listu Proletarij
porovnaného s rukopisem

I

Podmínky činnosti naší strany se od základu mění. Vydo-
byli jsme si svobodu shromažďování, spolčování a tisku.
Tato práva jsou ovšem víc než nejistá a spoléhat na dnešní
svobody by bylo pošetilé, ne-li trestuhodné. Rozhodující
boj nás teprve čeká a příprava k němu musí stát na prvním
místě. Konspirativní aparát strany se musí zachovat.
Zároveň je však bezpodmínečně nutné v co největší míře
využívat dnešní, relativně dosti široké možnosti. Vedle
konspirativního aparátu je bezpodmínečně nutné vytvářet
další a další legální i pololegální stranické (a se stranou
úzce spjaté) organizace. Je nemyslitelné, že bychom mohli
bez této práce přizpůsobit naši činnost novým podmínkám,
že bychom byli s to řešit nové úkoly...

Dát organizaci nový základ může jen nový sjezd^[258]
strany. Podle stanov se má konat jednou do roka a je stan-
oven na květen 1906, ale nyní je třeba jeho svolání uspí-
šit. Nevyužijeme-li příhodné chvíle, promeškáme ji —
v tom smyslu, že potřeba zorganizovat se, kterou dělníci
tak naléhavě pociťují, vyústí do zvrácených, nebezpečných
forem, posílí všelijaké ty zastánce „nezávislosti“⁵³ atd.
Proto se rychle musíme nově zorganizovat, proto musíme
společně posoudit nové metody, směle a rázně stanovit
„nový kurs“.

Výzva straně, uveřejněná v tomto čísle a podepsaná
ústředním výborem naší strany⁵⁴, určuje tento nový kurs
podle mého hlubokého přesvědčení naprosto správně.
Jako představitelé revoluční sociální demokracie, jako stou-

penci „většiny“ jsme nejednou tvrdili, že při konspirativní práci nebyla důsledná demokratizace strany možná, že za těchto podmínek je „zásada volitelnosti“ jen frází. A život naše slova potvrdil. Ba i někdejší stoupeneci menšiny v literatuře nejednou konstatovali (viz Dělníkovu brožuru s Axelrodovou předmluvou^[3]), dopis Dělníka, jednoho z mnohých v Jiskře a brožuru Dělníci o rozkolu ve straně^[208]), že v praxi se nedařilo dosáhnout nějaké opravdové demokratizace, nějaké skutečné volitelnosti. Ale nutnost přejít za nových podmínek, při přechodu k politické svobodě, k zásadě volitelnosti jsme my bolševici uznávali vždycky. Protokol III. sjezdu^[258] SDDSR⁵⁵ to dokazuje zvláště přesvědčivě, je-li to ještě třeba dokazovat.

Úkol je tedy jasný: zachovat dosavadní konspirativní aparát a vybudovat nový, legální. Vzhledem ke sjezdu tento úkol (jehož konkrétní splnění samozřejmě vyžaduje praktické schopnosti a znalost všech místních a časových podmínek) znamená: svolat IV. sjezd podle stanov a zároveň začít okamžitě, neprodleně uplatňovat zásadu volitelnosti. Ústřední výbor to vyřešil takto: členové výborů se formálně jakožto zástupci plnoprávných organizací a reálně jakožto představitelé stranické kontinuity pravoplatně zúčastní sjezdu s rozhodujícími hlasy. Delegáty zvolené *všemi* členy strany, tudíž i dělnickými masami organizovanými ve straně, *přizval* ÚV, jak je jeho právem, s poradním hlasem. Dále ÚV prohlásil, že sjezdu ihned navrhne, aby tento poradní hlas změnil v hlas rozhodující. Budou s tím plnoprávní delegáti výborů souhlasit?

ÚV prohlašuje, že podle jeho názoru s tím určitě souhlasit budou. Já osobně jsem o tom hluboce přesvědčen. S něčím takovým nelze nesouhlasit. Nelze si představit, že by k tomu nedala souhlas většina vůdců sociálně demokratického proletariátu. Jsme si jisti, že hlasy stranických pracovníků, které tak pečlivě registruje list Novaja žižň, dokážou velmi rychle správnost našeho názoru: i když možná budeme muset za tento krok (za změnu poradního

hlasu v hlas rozhodující) bojovat, o výsledku nemůže být pochyby.

Podívejme se nyní na tuto otázku z jiné stránky, nikoli z formálního hlediska, ale co do její podstaty. Ohrozí nějak sociální demokracii uskutečnění plánu, který navrhuje?

Nebezpečí by se mohlo spatřovat v náhlém masovém vstupu dosud sociálně demokraticky neuvědomělých lidí do strany. Strana se pak rozplyne v mase, přestane být uvědomělým předvojem třídy, ocitne se na chvostu. To by bylo bezpochyby žalostné období. A takové nebezpečí *by* nesporně *mohlo velmi vážně hrozit, kdybychom* měli sklon k demagogii, kdyby základy stranickosti (program, taktická pravidla, organizační zkušenosti) vůbec neexistovaly nebo byly slabé a vratké. Jenže podstata je v tom, že právě toto „kdyby“ neexistuje. My bolševici jsme nejen neměli sklon k demagogii, ale naopak jsme vždy rázně, otevřeně a zpříma bojovali i proti sebemenším pokusům o demagogii, vyžadovali jsme uvědomělost od těch, kdo vstupují do strany, zdůrazňovali obrovský význam kontinuity ve vývoji strany, hlásali kázeň a výchovu *všech* členů strany v jedné ze stranických organizací. Máme svůj pevně stanovený program^[193], který oficiálně uznali všichni sociální demokraté a jehož základní teze nevyvolaly žádnou podstatnou kritiku (kritika jednotlivých bodů a formulací je v každé živé straně zcela oprávněná a nezbytná). Máme rezoluce o taktice^[24, 25], důsledně a soustavně propracovávané jak II.^[19] a III. sjezdem, tak i mnohaletou činností sociálně demokratického tisku. Máme také určité organizační zkušenosti a skutečnou organizaci, která sehrála výchovnou úlohu a nesporně přinesla plody, což sice není patrné na první pohled, ale popírat by to mohli jenom lidé slepí nebo zaslepení.

Ne, soudruzi, nebudeme toto nebezpečí zveličovat. Sociální demokracie si získala jméno, vytvořila směr, vychovávala kádry sociálně demokratických dělníků. A v této chvíli, kdy hrdinský proletariát dokázal skutky svou odhodlanost

k boji a schopnost bojovat solidárně a důsledně za jasně poznané cíle, bojovat v ryze sociálně demokratickém duchu, v takové chvíli by bylo přímo směšné pochybovat o tom, že dělníci, kteří jsou členy naší strany, i ti, kteří se jimi zítra na výzvu ÚV stanou, budou v 99 případech ze 100 sociálními demokraty. Dělnická třída je instinktivně, spontánně sociálně demokratická a víc než desetiletá činnost sociální demokracie přispěla už velmi a velmi mnoho k tomu, aby se tato živelnost změnila v uvědomělost. Nevymýšlejte si neexistující strašáky, soudruzi! Nezapomínejte, že v každé opravdu živé a vyvíjející se straně se vždycky budou vyskytovat nestálé, nepevné, kolísavé živly. Tyto živly se však podřizují a podřídí vlivu pevného a semknutého jádra sociálních demokratů.

Naše strana v ilegalitě příliš ustrnula. A jak se správně vyjádřil jeden delegát III. sjezdu, v posledních letech se v ní dusila. Teď je s ilegalitou konec. A proto směle kupředu, chopte se nových zbraní, rozdávejte je novým lidem, rozšiřujte své opěrné základny, soustřeďte kolem sebe všechny sociálně demokratické dělníky, přijímejte je do stranických organizací po stovkách a po tisících! Ať jejich delegáti vnesou nový život do našich ústředních orgánů, ať tam s nimi pronikne svěží duch mladého revolučního Ruska! Revoluce doposud potvrzovala a potvrdila správnost všech základních teoretických pouček marxismu, všech hlavních hesel sociální demokracie. A potvrdila také správnost *naší*, sociálně demokratické činnosti, oprávněnost naší naděje a víry v opravdovou revolučnost proletariátu. Nebraňme se proto malicherně nezbytné reformě strany a vydejme se ihned novou cestou! Starý konspirativní aparát (který sociálně demokratičtí dělníci nesporně uznávají a schvalují, jak to stokrát důrazněji než jakákoli rozhodnutí a usnesení dokazuje sám život a průběh revoluce) tím neztratíme. A navíc získáme nové, mladé síly, vycházející ze samého středu jediné skutečně revoluční a důsledně revoluční třídy, která už Rusku vybojovala polovinu svobody

a která mu vybojuje svobodu úplnou, která je povede cestou svobody k socialismu.

II

Usnesení ÚV naší strany o svolání IV. sjezdu SDDSR^[55], uveřejněné v 9. čísle listu Novaja žizň, je rozhodným krokem k plné realizaci demokratických principů organizace strany. Volby delegátů na sjezd (budou mít zprvu jen poradní hlas, ale pak nepochybně dostanou hlas rozhodující) se mají provést během jednoho měsíce. Všechny stranické organizace by tedy měly co možná nejdříve začít jednat o osobách kandidátů a úkolech sjezdu. Přitom se nutně musí počítat s tím, že se skomírající samoděržaví znovu pokusí odejmout slíbené svobody a zaútočit na revoluční dělníky, zejména na jejich vůdce. Proto by sotva bylo vhodné uveřejňovat (snad s výjimkou zvláštních případů) pravá jména delegátů. Dokud jsou u moci černosotňovci, nesmíme se zatím ještě zříkat pseudonymů, k nimž jsme se museli uchýlovat v dobách politického otroctví. Také by nebylo na škodu volit stejně jako dříve „pro případ vyzrazení“ náhradníky delegátů. Ale všemi těmito konspirativními opatřeními se tu nebudeme zabývat, protože soudruzi, kteří znají místní podmínky práce, si snadno poradí se všemi potížemi, jež mohou v tomto směru vzniknout. Soudruzi, kteří mají bohaté zkušenosti z revoluční práce za samoděržaví, musí být svými radami nápomocni všem, kdo teprve začínají rozvíjet sociálně demokratickou činnost v nových, „svobodných“ podmínkách (i když svobodných prozatím ještě v uvozovkách). Je samozřejmé, že to bude vyžadovat od členů našich výborů mnoho taktu: dřívější formální prerogativy dnes nevyhnutelně ztrácejí význam a je nutno opět začínat úplně „od začátku“, *dokázat* širokým vrstvám nových soudruhů ve straně veškerou důležitost důsledného sociálně demokratického programu, taktiky a organizace.

Nesmíme zapomínat, že jsme dosud měli příliš často co činit pouze s revolucionáři, kteří k nám přišli z jiné sociální vrstvy, kdežto nyní budeme mít co činit s typickými představiteli mas: tato změna vyžaduje, abychom změnili nejen způsob propagandy a agitace (bude tu zapotřebí větší popularity, umění náležitě problém predestřit a co nejjednodušeji i nejnázorněji a skutečně přesvědčivě vysvětlit základní pravdy socialismu), nýbrž i způsob organizace.

Zde bych se rád pozastavil u jedné stránky nových organizačních úkolů. Usnesení ÚV zve na sjezd delegáty *všech* stranických organizací a vyzývá *všechny* sociálně demokratické dělníky, aby do těchto organizací vstupovali. Aby se však zbožné přání opravdu stalo skutkem, nestačí jenom dělníky „pozvat“, nestačí pouze zvýšit počet organizací dřívějšího typu. Nikoli, k tomu je nezbytné, aby všichni soudruzi vypracovali společně, samostatně a tvůrčím způsobem *nové* formy organizace. Nelze se tu opírat o žádné předem stanovené normy, neboť všechno je tu nové; musí se zde uplatnit znalost místních podmínek a hlavně iniciativa *všech* členů strany. Nová forma organizace, přesněji řečeno, nová forma základní organizační buňky dělnické strany musí být ve srovnání se starými kroužky rozhodně širší. Kromě toho by nová buňka patrně měla být organizací méně formálně vyhraněnou, „volněji“, víc „lose“. Za úplné svobody spolčování a úplného zajištění občanských práv obyvatelstva bychom samozřejmě museli všude zakládat sociálně demokratická (nejen odborová, nýbrž i politická, stranická) sdružení. Za nynějších podmínek musíme usilovat o to, abychom se tomuto cíli přiblížili všemi způsoby a prostředky, jež máme po ruce.

Je zapotřebí okamžitě probudit iniciativu všech stranických pracovníků i všech dělníků sympatizujících se sociální demokracií. Je zapotřebí všude, kde se dá, organizovat přednášky, besedy, mítinky, masová shromáždění a informovat na nich o IV. sjezdu SDDSR, objasnit co nejpobularněji

a nejsrozumitelněji jeho úkoly, upozornit na novou formu organizace sjezdu a vyzvat všechny sociální demokraty, aby se podíleli na budování skutečně proletářské sociálně demokratické strany podle nových zásad. Taková práce přinese mnoho zkušeností, za dva nebo tři týdny (bude-li se pracovat energicky) najdeme mezi dělníky nové sociálně demokratické síly a v daleko širších vrstvách ožije zájem o sociálně demokratickou stranu, kterou jsme se nyní rozhodli společně se všemi soudruhy dělníky nově přebudovat. Na všech schůzích bude okamžitě předestřena otázka vytvoření svazů, organizací a skupin strany. Každý svaz, organizace nebo skupina si ihned zvolí byro nebo vedení nebo výkonnou komisi, zkrátka ústřední a stálý orgán, který bude řídit agendu organizace, udržovat spojení s místními stranickými orgány, opatřovat a rozšiřovat stranickou literaturu, vybírat příspěvky na stranickou práci, pořádat schůze, přednášky a referáty a který rovněž připraví volbu delegáta na sjezd strany. Stranické výbory se budou samozřejmě snažit každé takové organizaci pomáhat, zásobovat ji informačním materiálem o SDDSR, jejích dějinách a dnešních velkých úkolech.

Dále je načase postarat se rovněž o to, aby se zakládala místní hospodářská zařízení, takříkajíc hospodářské opěrné body dělnických sociálně demokratických organizací, jako jsou jídelny, čajovny, výčepy, knihovny, čítárny, tiry* atd. apod., jejichž provozovateli by byli členové strany. Nesmíme zapomínat, že kromě policie, sloužící samoděržá-

* Neznám přílehlavé ruské slovo a označuji francouzským slovem „tir“ místnost, kde se střílí do terče, kde jsou po ruce nejrůznější zbraně a kam každý zájemce přijde a za malý poplatek střílí z revolveru nebo z pušky do terče. V Rusku byla vyhlášena svoboda shromažďování a spolčování. Občané mají právo scházet se i k výcviku ve střelbě. To nemůže být pro nikoho nebezpečné. V každém větším evropském městě najdete veřejně přístupné tiry — ve sklepních bytech, někdy za městem apod. Pro dělníky je rozhodně velmi užitečné učit se střílet a zacházet se zbraní. My se ovšem do toho budeme moci opravdově a v širokém měřítku pustit teprve tehdy, až bude zajištěna

ví, budou sociálně demokratické dělníky pronásledovat také zaměstnavatelé, kteří jsou jeho stoupenci, a budou agitátory propouštět, a proto je zřízení takové základny, co možná nejméně závislé na zvůli fabrikantů, věc nesmírně důležitá.

Nynějšího rozšíření svobody činnosti musíme my sociální demokraté vůbec všestranně využít a čím spolehlivěji bude tato svoboda zajištěna, tím energičtěji budeme razit heslo: „Mezi lid!“ Teď se bude iniciativa dělníků samých projevovat v takovém rozsahu, o jakém jsme se my, včerejší konspirátoři a „kroužkaři“, neodvážili ani snít. Teď se působení socialistických idejí na proletářské masy ubírá a bude ubírat takovými cestami, které často ani nebudeme schopni náležitě prozkoumat. Vzhledem k tomu všemu se budeme muset postarat o lepší rozmístění sociálně demokratické inteligence*, aby se její příslušníci zbytečně nepletli jeden přes druhého, kde se již hnutí postavilo na nohy a vystačí takříkajíc s vlastními silami, ale aby šla „dolů“, kde je práce těžší, podmínky složitější, potřeba zkušených a vzdělaných lidí větší, kde je zdrojů světla méně a politický život pulsuje slaběji. Musíme teď jít „mezi lid“ jak kvůli volbám, jichž se zúčastní všechno obyvatelstvo i z těch nejzapadlejších koutů, tak i pro případ otevřeného boje (což je ještě složitější), abychom paralyzovali reakčnost provinciální Vendée a abychom zajistili rozšíření hesel vycházejících z velkých center po celé zemi, ve všech vrstvách proletariátu.

Každá krajnost je samozřejmě škodlivá; abychom mohli

svoboda spolčování a až bude možné soudně stíhat policajtské ničemy, kteří by se opovážili takové podniky uzavírat.

* Na III. sjezdu strany jsem vyslovil přání^[106], aby ve stranických výborech připadalo na 2 inteligenty asi 8 dělníků (viz Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 182. *Red.*). Jak toto přání zastaralo!

Dnes bychom si měli přát, aby v nových stranických organizacích připadalo na jednoho člena strany z řad sociálně demokratické inteligence několik set sociálně demokratických dělníků!

svou práci zorganizovat opravdu solidně a pokud možno „vzorně“, budeme muset často ještě i dnes soustřeďovat nejlepší síly do toho či onoho významného centra. Zkušenost nám ukáže, jaký poměr máme v tomto směru zachovávat. Naším úkolem teď je ani ne tak vymýšlet normy pro organizaci podle nových zásad, jako spíš rozvinout co nejširší a nejmělejší činnost, abychom už mohli na IV. sjezdu shrnout a zformulovat své zkušenosti ze stranické práce.

III

V prvních dvou částech jsme se zabývali obecným významem zásady volitelnosti ve straně a nutností nových organizačních buněk a organizačních forem. Nyní prozkoumáme ještě jednu svrchovaně naléhavou otázku: otázku sjednocení strany.

Pro nikoho není tajemstvím, že značná většina sociálně demokratických dělníků je nanejvýš pobouřena rozkolem ve straně a žádá její sjednocení. Pro nikoho není tajemstvím, že rozkol mezi sociálně demokratickými dělníky (nebo dělníky připravenými stát se sociálními demokraty) vyvolal jisté ochlazení vůči sociálně demokratické straně.

Že se stranické „špičky“ sjednotí samy, v to už dělníci téměř přestali doufat. Že je nutné sjednotit se, to oficiálně uznal jak III. sjezd SDDSR^[216], tak konference menševiků v květnu tohoto roku. Od té doby už uplynulo půl roku, ale sjednocování téměř nijak nepokročilo. Není proto divu, že dělníci začali projevovat netrpělivost. Není divu, že Dělník, jeden z mnohých, který psal o sjednocení v Jiskře^[156] a v brožuře vydané „většinou“ (Dělníci o rozkolu ve straně^[208]), vydal ÚV, Ženeva 1905), nakonec pohrozil sociálně demokratické inteligenci „pěstí zdola“. Určité části sociálních demokratů (menševiků) se tenkrát tato pohružka dotkla, druhá část (bolševici) ji uznali za oprávněnou a v podstatě za zcela správnou.

Zdá se mi, že teď nadešel čas, kdy *uvědomělit* sociálně demokratičtí dělníci mohou a musí uskutečnit svůj záměr (neříkám „pohrůžku“, neboť z tohoto slova vyznívá obviňování a demagogie a my se musíme obojímu stůj co stůj vyhnout). Opravdu už nadešel či rozhodně nadejde čas, kdy bude možné uplatňovat zásadu volitelnosti ve stranické organizaci nikoli slovy, nýbrž skutky, ne jako líbivou, leč planou frází, nýbrž jako skutečně novou zásadu, která opravdu obrozuje, rozšiřuje a upevňuje stranické vztahy. „Většina“ představovaná ústředním výborem přímo vyzvala k okamžitému uplatňování a zavádění zásady volitelnosti. Menšina jde stejnou cestou. A sociálně demokratičtí dělníci tvoří obrovskou, zdrcující většinu ve všech sociálně demokratických organizacích, institucích, na schůzích, shromážděních atd.

Dnes už tedy opravdu máme možnost nejenom *přesvědčovat* o potřebě sjednocení, nejenom vymáhat *sliby*, nýbrž *se sjednotit* prostým usnesením většiny dělníků organizovaných v té či oné frakci. Nebude tu žádné „donucování“, protože nezbytnost jednoty uznávají v zásadě všichni a dělníkům pouze zbývá tuto otázku, jež už je v zásadě vyřešena, dořešit v praxi.

Poměr mezi funkcí inteligence a funkcí proletářů (dělníků) v sociálně demokratickém dělnickém hnutí se dá vcelku dosti přesně vyjádřit touto všeobecnou formulací: Inteligence umí dobře řešit otázky „zásadně“, dobře kreslit schémata, dobře rozvažovat o nezbytnosti toho či onoho kroku..., zatímco dělníci to provádějí prakticky a přetvářejí šedou teorii v živoucí život.

Ani v nejmenším neupadnu do demagogie, ani nijak nepodcením velkou úlohu uvědomělosti v dělnickém hnutí, nijak neoslabím obrovský význam marxistické teorie a marxistických zásad, když teď řeknu: Vytvořili jsme na sjezdu i na konferenci „šedou teorii“ sjednocení strany; soudruzi dělníci, pomozte nám tuto šedou teorii přeměnit v živoucí život! Vstupujte hromadně do stranických orga-

nizací. Učiňte z našeho IV. sjezdu a druhé menševické konference důstojný a velkolepý sjezd sociálně demokratických dělníků. Začněte společně s námi prakticky řešit otázku sloučení, aby při tomto řešení připadala zcela výjimečně (výjimka nechť tu potvrzuje opačné pravidlo!) jedna desetina teorie na devět desetin praxe. Toto přání je bezesporu nejen oprávněné a historicky nutné, ale i psychologicky pochopitelné. Tolik jsme se v emigraci „nateoretizovali“ (a proč bychom si to nepřiznali — leckdy i naplano), že dnes namouvěru neuškodí, když to trochu, maloučko, jen krapet „přeženeme na druhou stranu“ a posuneme trochu víc do popředí praxi. V otázce sjednocení, na niž jsme vzhledem k příčinám rozkolu spotřebovali moře inkoustu a stohy papíru, je takový postup zcela na místě. Zejména nám emigrantům se stýská po praxi. A přitom jsme již vypracovali velmi dobrý a úplný program celé demokratické revoluce. Nyní se tedy sjednoťme k provedení revoluce!

*Novaja Žizň, č. 9, 13 a 14
10., 15. a 16. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin*

*Podle textu listu
Novaja Žizň*

PROLETARIÁT A ROLNICTVO⁵⁶

Sjezd Rolnického svazu, který se právě koná v Moskvě, znovu dává na pořad naléhavou otázku vztahu sociální demokracie k rolnickému hnutí. Pro ruské marxisty byla tato otázka při určování programu a taktiky vždycky naléhavá. Již první návrh programu ruských sociálních demokratů, který uveřejnila roku 1884 v zahraničí skupina Osvobození práce⁵⁷, věnoval rolnické otázce velkou pozornost.

Od té doby se nevyskytlo ani jediné významnější dílo marxistů věnované všeobecným otázkám, ani jediný sociálně demokratický tiskový orgán, který by neopakoval, nerozvíjel a neaplikoval na jednotlivé případy marxistické názory a hesla.

Nyní se však otázka rolnického hnutí stala naléhavou záležitostí nejen teorie, nýbrž i nejbezprostřednější praxe. Nyní je zapotřebí změnit naše všeobecná hesla v přímé výzvy revolučního proletariátu revolučnímu rolnictvu. Nyní nadešel čas, kdy rolnictvo vystupuje jako uvědomělý tvůrce nového způsobu ruského života. A na růstu jeho uvědomělosti v obrovské míře závisí průběh i výsledek velké ruské revoluce.

Co žádá rolnictvo od revoluce? Co mu může revoluce dát? To jsou dvě otázky, které musí vyřešit každý politik a zejména každý uvědomělý dělník, který je politikem v nejlepší smyslu toho slova, a ne v jeho smyslu zprofanovaném buržoazním politikařením.

Rolnictvo žádá půdu a svobodu. To je všem zcela jasné.

Všichni uvědomělí dělníci ze všech sil podporují revoluční rolnictvo. Všichni uvědomělí dělníci žádají a domáhají se toho, aby rolníci dostali veškerou půdu a úplnou svobodu. Žádat veškerou půdu, to znamená nespokojovat se s žádnými dílčími ústupky a almužnami, to znamená počítat nikoli s dohodou rolníků se statkáři, nýbrž se zrušením statkářského pozemkového vlastnictví. A strana uvědomělého proletariátu, sociální demokracie, se velmi rozhodně vyslovila právě v tomto smyslu. Na svém III. sjezdu^[258], který se konal v květnu tohoto roku, schválila SDDSR rezoluci^[217], v níž se přímo mluví o podpoře revolučních požadavků rolnictva *včetně konfiskace veškeré* půdy v soukromém vlastnictví⁵⁸. Tato rezoluce jasně dokazuje, že strana uvědomělých dělníků podporuje rolníky v jejich požadavku získat veškerou půdu. Po *této* stránce se s rezolucí III. sjezdu SDDSR obsahově zcela shoduje rezoluce^[150] schválená na konferenci druhé poloviny naší strany.

Žádat „úplnou svobodu“, to znamená žádat volitelnost úředníků a veřejných činitelů spravujících společenské a státní záležitosti. „Úplná svoboda“ znamená úplné odstranění takové státní moci, jež by nebyla plně a bezvýhradně závislá na lidu, jež by nebyla lidem zvolena, jež by nebyla lidu odpovědná a jež by nemohla být lidem odvolána. „Úplná svoboda“ znamená, že se nebude lid podřizovat úředníkům, ale úředníci lidu.

Samozřejmě ne všichni rolníci, kteří bojují za půdu a svobodu, činí tak zcela uvědoměle a dospívají až k požadavku republiky. Avšak demokratické zaměření rolnických požadavků je naprosto nepochybné. Proto může rolnictvo spoléhat na to, že proletariát bude jeho požadavky plně podporovat. Rolníci musejí vědět, že rudý prapor, který byl vztyčen ve městech, je praporem boje nejen za nejbližší a naléhavé požadavky průmyslových a zemědělských dělníků, nýbrž i za požadavky miliónů a desítek miliónů drobných zemědělců.

Pozůstatky nevolnictví v nejrůznějších formách a podo-

bách dosud nemilosrdně rdousí nejširší vrstvy rolnictva, a proletáři pod rudým praporem vypověděli tomuto útlačku válku.

Rudý prapor však neznamená pouze, že proletariát podporuje rolnické požadavky. Znamená také samostatné požadavky proletariátu. Znamená nejenom boj o půdu a za svobodu, nýbrž i boj proti jakémukoli vykořisťování člověka člověkem, boj proti zbídačování lidových mas, boj proti nadvládě kapitálu. A tu před námi vyvstává druhá otázka: co může revoluce dát rolnictvu? Mnozí upřímní přátelé rolníků (například včetně socialistů-revolucionářů) ji neberou na vědomí, nevidí její důležitost. Mají za to, že stačí položit si a vyřešit otázku, co chtějí sami rolníci, že stačí získat odpověď: půdu a svobodu. To je velký omyl. Úplná svoboda, úplná volitelnost všech úředníků až po hlavu státu neodstraní nadvládu kapitálu, neodstraní bohatství hrstky lidí a bídu mas. Úplná likvidace soukromého vlastnictví půdy rovněž neodstraní ani nadvládu kapitálu, ani bídu mas. I na půdě patřící všemu lidu bude samostatně hospodařit jenom ten, kdo má kapitál, jenom ten, kdo má náradí, dobytek, stroje, zásoby osiva a vůbec peněžní prostředky atd. Ale ten, kdo nemá nic kromě rukou na práci, nadále zůstane otrokem kapitálu, dokonce i v demokratické republice, dokonce i tehdy, až bude půda patřit všemu lidu. Myšlenka, že lze uskutečnit „socializaci“ půdy bez socializace kapitálu, že je možné rovné užívání půdy za existence kapitálu a zbožního hospodářství, je scestná. Téměř ve všech evropských zemích procházel socialismus údobími, kdy tyto či podobné omyly sdílela většina lidí. Bojové zkušenosti dělnické třídy ve všech zemích však v praxi ukázaly celé nebezpečí tohoto omylu a dnes se již od něj evropští a američtí proletáři socialisté zcela oprostili.

Rudý prapor uvědomělých dělníků tedy za prvé znamená, že ze všech sil podporujeme rolnický boj za úplnou svobodu a veškerou půdu; za druhé, že se s tím nespokojí-

jeme, ale jdeme dál. Kromě boje za svobodu a o půdu svádíme boj za socialismus. Boj za socialismus znamená boj proti nadvládě kapitálu. Tento boj vedou především námezdní dělníci, kteří jsou přímo a naprosto závislí na kapitálu. Drobní hospodáři jsou naproti tomu do jisté míry sami jeho vlastníky a mnohdy sami vykořisťují dělníky. Proto se bojovníky za socialismus nestávají všichni drobní rolníci, ale jen ti, kteří rozhodně a uvědoměle přecházejí na stranu dělníků proti kapitálu, na stranu společného vlastnictví proti soukromému vlastnictví.

Proto tedy sociální demokraté říkají, že bojují společně s veškerým rolnictvem proti statkářům a byrokracii, ale kromě toho že městský proletariát bojuje společně s vesnickým proletariátem proti kapitálu. Boj o půdu a za svobodu je boj demokratický. Boj za odstranění nadvlády kapitálu je boj socialistický.

Pošleme proto vřelý pozdrav Rolnickému svazu, který se usnesl^[186] bojovat svorně a vytrvale, obětavě a neochvějně za úplnou svobodu a o veškerou půdu! Tito rolníci jsou opravdoví demokraté. Jejich mylné představy o úkolech demokratismu a socialismu jim musíme trpělivě a důsledně vysvětlovat jako svým spojencům, s nimiž nás spojuje společný veliký boj. Tito rolníci jsou skuteční revoluční demokraté, s nimiž musíme jít a půjdeme společně do boje za úplné vítězství současné revoluce. S plánem všeobecné stávky, s rozhodnutím, aby příště bok po boku svorně povstali jak městští dělníci, tak všechna rolnická chudina, s tímto plánem a rozhodnutím plně a bezvýhradně souhlasíme. Všichni uvědoměli dělníci vynaloží veškeré úsilí, aby pomohli tento plán uskutečnit. Avšak žádné spojenectví, dokonce ani s nejpoctivějšími a nejradikálnějšími revolučními demokraty, nepřiměje proletáře zapomenout na svůj ještě větší a ještě důležitější úkol, na boj za socialismus, za úplné odstranění nadvlády kapitálu, za osvobození všech pracujících od jakéhokoli vykořisťování. Kupředu, dělníci a rolníci, do společného boje za půdu a svobodu! Kupředu,

proletáři, sjednocení v mezinárodní sociální demokracii,
do boje za socialismus!

Novaja žizň, č. 11
12. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin

Podle textu listu
Novaja žizň

STRANICKÁ ORGANIZACE A STRANICKÁ LITERATURA

V nových podmínkách, jež se v Rusku vytvořily pro práci sociální demokracie po říjnové revoluci, se dostává na pořad otázka stranické literatury. Rozdíl mezi ilegálním a legálním tiskem, toto smutné dědictví z dob nevolnického, absolutistického Ruska, začíná mizet. Ale ještě ani zdaleka není úplně překonáno. Pokrytecká vláda našeho ministerského předsedy si dosud počíná tak nepřístojně, že se dokonce i Izvěstija sověta rabočich děputatov tisknou „ilegálně“, třebaže nejapné pokusy vlády „zakázat“ to, čemu už není schopna zabránit, jí nemohou vynést nic než ostudu a další morální políčky.

Dokud existoval rozdíl mezi nelegálním a legálním tiskem, řešil se problém stranického a nestranického tisku velice jednoduše, velice nesprávně a deformovaně. Všechn nelegální tisk byl stranický, vydávaly jej organizace a řídily skupiny, jež byly tak či onak spjaty se skupinami stranických praktiků. Všechn legální tisk byl nestranický, protože stranickost tisku byla zakázána, nicméně „se přikláněl“ k té či oné straně. Nevyhnutelně tak vznikaly nepřírozené svazky, nenormální „symbiózy“, falešné vývěsní štíty; to, co mohli jen napůl vyjádřit lidé snažící se vyslovit stranické názory, se mísilo s omezenými či zbabělými myšlenkami těch, kteří ještě k těmto názorům nedorostli, kteří vlastně ani nebyli straníky.

Zlořečená doba ezopovské mluvy, literárního patolízalství, otrockého jazyka, nevolnictví ducha! Proletariát skoncoval s touto hanebností, která rdousila všechno živé a zdra-

vé na Rusi, zatím však Rusku vybojoval teprve polovinu svobody.

Revoluce ještě neskončila. Carismus sice už není schopen zvítězit nad revolucí, ale revoluce ještě není schopna zvítězit nad carismem. A my žijeme právě v takové době, kdy se všude a ve všem projevuje toto nepřirozené spojování otevřené, poctivé, přímé a důsledné stranickosti s utajovanou, zastřenou, „diplomatickou“, prohnanou „legalitou“. Toto nepřirozené spojení se projevuje i v našich novinách: ať si pan Gučkov sebevíc vtipkuje o sociálně demokratické tyranii zakazující tisknout liberálně buržoazní, umírněné noviny, faktem nicméně zůstává, že ústřední orgán Sociálně demokratické dělnické strany Ruska Proletarij stále ještě postává za dveřmi *absolutistického* policejního Ruska.

Ale ať už je tomu jakkoli, ta revoluce v půli cesty nás všechny nutí, abychom začali ihned organizovat práci novým způsobem. Literatura teď může být z $\frac{9}{10}$ stranická dokonce i „legálně“. Literatura se musí stát stranickou. Socialistický proletariát musí jako protiváhu buržoazních mravů, buržoazního podnikatelského, komerčního tisku, jako protiváhu buržoazního literárního kariérismu a individualismu, „panského anarchismu“ a honby za ziskem razit zásadu *stranické literatury*, rozvinout ji a uvést v co nejuplnějši a nejucelenější podobě v život.

V čem však spočívá tato zásada stranické literatury? Nejen v tom, že pro socialistický proletariát nemůže být literatura zdrojem zisku jednotlivců nebo skupin, že vůbec nemůže být individuální záležitostí, nezávislou na společné proletářské věci. Pryč s nestranickými literáty! Pryč s literátskými nadlidmi! Literární činnost se musí stát *součástí* společné věci všech proletářů, „kolečkem a šroubkem“ jednoho jediného velkého sociálně demokratického mechanismu, který je uváděn do pohybu celým uvědoměným předvojem celé dělnické třídy. Literární činnost se musí stát součástí organizované, plánovité, sjednocené sociálně demokratické stranické práce.

„Každé srovnání pokulhává“, praví německé přísloví. Pokulhává i moje srovnání literatury se šroubkem, živého pohybu s mechanismem. A možná se dokonce najdou hysteričtí intelektuálové, kteří spustí nářek nad tímto srovnáním, že znevažuje, umrtvuje, „byrokratizuje“ svobodný ideový boj, svobodu kritiky, svobodu literární tvorby atd. atd. V podstatě by byly takové nářky jen výrazem buržoazního intelektuálského individualismu. Je nesporné, že literární tvorba ze všeho nejméně snáší mechanické usměrňování, nivelizování, podřizování menšiny většině. Je nesporné, že na tomto poli rozhodně musíme poskytnout větší prostor pro osobní iniciativu, pro individuální sklony, prostor pro myšlenky a fantazii, pro formu i obsah. To všechno je nesporné, ale to všechno pouze dokazuje, že literární složka stranické činnosti proletariátu nemůže být šablonovitě ztotožňována s jinými složkami stranické činnosti proletariátu. To všechno nikterak nevyvrací tezi pro buržoazii a buržoazní demokracii nepochopitelnou a cizí, že literární činnost se musí nevyhnutelně a bezpodmínečně stát složkou nedílně spjatou s ostatními složkami stranické činnosti sociální demokracie. Noviny se musí stát orgány různých stranických organizací. Publicisté se musí bezpodmínečně stát organizovanými členy strany. Vydavatelství a sklady, knihkupectví a čítárny, knihovny a nejrůznější knižní stánky — to všechno musí napříště podléhat straně, skládat jí účty. O veškerou tuto práci musí pečovat organizovaný socialistický proletariát, musí ji celou kontrolovat, vnášet do celé této práce bez jediné výjimky živý proud živé proletářské činnosti a zbavit tak opodstatnění prastarou, napůl oblomovovskou a napůl kramářskou ruskou zásadu, že spisovatelé si píšou a čtenáři si čtou.

Samozřejmě nebudeme tvrdit, že k této změně na poli literární činnosti, zaneřádné asiatskou cenzurou a evropskou buržoazií, může dojít naráz. Naprosto nemíníme hlásat nějaký standardní systém nebo řešení tohoto úkolu několika předpisy. Nikoli, tato záležitost nestrpí sebemenší

schematismus. Jde nám o to, aby si celá naše strana, všechen uvědomělý sociálně demokratický proletariát v celém Rusku tento nový úkol uvědomil, jasně si jej vymezil a začal jej opravdu všude řešit. Když už jsme se vymanili ze zajetí nevolnické cenzury, nehodláme upadnout a neupadneme do zajetí buržoazně čachrářských poměrů v literatuře. Chceme vytvořit a vytvoříme tisk svobodný nejen vůči policii, nýbrž i ve vztahu ke kapitálu a oproštěný od kariérismu; ale nejen to — oproštěný také od buržoazně anarchistického individualismu.

Tato poslední slova by snad mohla vypadat jako paradox nebo výsměch čtenářům. Jakže? zvolá možná nějaký intelektuál, horlivý zastánce svobody. Jakže? Vy chcete podřídit kolektivnímu rozhodování tak delikátní a individuální záležitost, jakou je literární tvorba? Vy chcete, aby dělníci většinou hlasů rozhodovali o otázkách vědy, filozofie a estetiky? Vy popíráte absolutní svobodu absolutně individuální duševní tvorby?

Uklidněte se, pánové! Za prvé nám jde o stranickou literaturu a o její podřízení stranické kontrole. Každý si může psát a mluvit, co se mu zlíbí, bez nejmenších omezení. Ale každé svobodné sdružení (včetně strany) má také právo svobodně se zbavovat těch členů, kteří pod hlavičkou strany hlásají protistranické názory. Svoboda slova a tisku musí být úplná. Ale i svoboda spolčování přece musí být úplná. Jsem povinen ve jménu svobody slova poskytnout druhému plné právo křičet, lhát a psát, co se mu zlíbí. Ale on mi zas ve jménu svobody spolčování musí poskytnout právo uzavírat nebo rušit svazky s lidmi, kteří hlásají to či ono. Strana je dobrovolné sdružení, ale kdyby se nezbavovala členů, kteří hlásají protistranické názory, nevyhnutelně by se rozpadla, nejprve ideově a pak i materiálně. K určení hranice mezi tím, co je stranické a co protistranické, slouží stranický program, taktické rezoluce strany a její stanovy a koneckonců celá zkušenost mezinárodní sociální demokracie, mezinárodních dobrovol-

ných sdružení proletariátu, který neustále do svých stran přibíral různé ne zcela důsledné, ne zcela vyhraněně marxistické, ne zcela vhodné jednotlivce i směry, ale který také pravidelně, čas od času svou stranu „očisťoval“. A tak tomu bude i u nás, páni zastáncové buržoazní „svobody kritiky“ *uvnitř* strany: naše strana se teď najednou stává masovou, prožíváme teď prudký přechod k veřejné organizaci, teď se k nám nesporně přidá mnoho nedůsledných (z marxistického hlediska) lidí, ba možná dokonce i někteří křesťané, ba možná dokonce i někteří mystikové. Máme dobré žaludky, jsme skálopevní marxisté. Tyto nedůsledné lidi jsme s to strávit. Svoboda myšlení a svoboda kritiky uvnitř strany nás nikdy nedonutí, abychom zapomněli na svobodu seskupovat se ve svobodná sdružení nazývající se stranami.

Za druhé vám musíme, páni buržoazní individualisté, povědět, že vaše řeči o absolutní svobodě jsou pouhopouhé pokrytectví. Ve společnosti založené na moci peněz, ve společnosti, kde masy pracujících trpou bídu s nouzí a hrstka boháčů žije jako paraziti, nemůže být reálná a skutečná „svoboda“. Jste snad, pane spisovateli, nezávislý na svém buržoazním nakladateli, na svém buržoazním publiku, které od vás žádá pornografii v rámech* i obrazech a prostituci jako „doplňk“ „neposkvrněného“ scénického umění? Vždyť tato absolutní svoboda je buržoazní nebo anarchistické frazérství (neboť anarchismus jako světový názor je naruby obrácená buržoaznost). Žít ve společnosti a být na ní nezávislý je nemožné. Svoboda buržoazního spisovatele, umělce, herečky je jen zamaskovaná (nebo pokrytecky zamaskovaná) závislost na peněžním měšci, na korupci, na vydržování.

A my socialisté toto pokrytectví odhalujeme, strháváme falešné vývěsní štíty, a to nikoli proto, abychom získali netřídní literaturu a umění (to bude možné až v socialis-

* V původním textu jde zřejmě o tiskovou chybu, podle smyslu má patrně být: v románech. *Red.*

tické beztrždní společnosti), nýbrž abychom proti literatuře pokrytecky se tvářící jako svobodná, ve skutečnosti však spjaté s buržoazií, postavili literaturu skutečně svobodnou, *nepokrytě* spjatou s proletariátem.

Bude to literatura svobodná proto, že nikoli zisk a nikoli kariéra, nýbrž idea socialismu a sympatie k pracujícím budou získávat do jejich řad další a další síly. Bude to literatura svobodná proto, že nebude sloužit přesyceným hrdinkám a znučeným „horním deseti tisícům“, trpícím nadměrnou otylostí, nýbrž miliónům a desítkám miliónů pracujících, kteří jsou výkvětem země, její silou, její budoucností. Bude to literatura svobodná proto, že bude nejnovější poznatky revolučního myšlení lidstva obohacovat o zkušenosti a živou praxi socialistického proletariátu, zajišťovat neustálé vzájemné působení zkušeností minulých (vědecký socialismus, který je vyvrcholením vývoje socialismu od jeho primitivních, utopických forem) a zkušeností přítomných (dnešní boj soudruhů dělníků).

Nuže do práce, soudruzi! Máme před sebou těžký a nebývalý, ale významný a vděčný úkol — organizovat rozsáhlou, mnohostrannou a rozmanitou literární činnost, v těsném a nerozlučném sepětí se sociálně demokratickým dělnickým hnutím. Veškerá sociálně demokratická literatura musí být stranická. Všechny noviny, časopisy, vydavatelství atd. musí ihned přikročit k reorganizaci své práce a připravit takové podmínky, za nichž by se podle těch či oněch zásad plně začlenily do těch či oněch stranických organizací. Teprve pak bude „sociálně demokratická“ literatura skutečně sociálně demokratická, teprve pak bude schopna splnit svou povinnost, teprve pak bude schopna vymanit se i v rámci buržoazní společnosti z područí buržoazie a splynout s hnutím skutečně pokrokové a důsledně revoluční třídy.

Novaja žizň, č. 12
13. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin

Podle textu listu
Novaja žizň

U S N E S E N Í
V Ý K O N N Ě H O V Ý B O R U
P E T R O H R A D S K Ě H O S O V Ě T U
D Ě L N I C K Ý C H Z Á S T U P C Ů
Z E 1 4 . (2 7 .) L I S T O P A D U 1 9 0 5
O Z P Ů S O B E C H B O J E
P R O T I V Ý L U K Á M ⁵⁹

Občané! V Petrohradě a v jiných městech bylo vyhozeno na dlažbu více než sto tisíc dělníků.

Absolutistická vláda vypověděla revolučnímu proletariátu válku. Reakční buržoazie se spolčuje se samoděržavím a hodlá donutit dělníky hladem, aby se pokořili a zanechali boje za svobodu.

Sověť dělnických zástupců prohlašuje, že propuštění tak nebývalého počtu dělníků je vládní provokace. Vláda chce petrohradský proletariát vyprovokovat k izolovaným výbuchům nespokojenosti; chce využít toho, že dělníci z ostatních měst se ještě dost pevně nespojili s petrohradskými dělníky, a chce je postupně rozdrtit.

Sověť dělnických zástupců prohlašuje, že svoboda je ohrožena. Dělníci se však nedají nachytat na tuto vládní provokaci. Dělníci nepodstoupí boj za nevýhodných podmínek, za nichž jim ho chce vnutit vláda. Musíme vynaložit a vynaložíme všechny síly, abychom sjednotili veškerý boj proletariátu celého Ruska, revolučního rolnictva i armády a námořnictva, kteří se už hrdinsky pozvedají k boji za svobodu.

Vzhledem k tomu se sověť dělnických zástupců usnází:

1. Ve všech závodech, jež byly uzavřeny, musí být okamžitě znovu zahájen provoz a všichni propuštění soudruzi musejí být přijati zpět na svá místa. Vyzýváme všechny

vrstvy lidu, jež si nikoli slovy, nýbrž činy váží svobody, aby tento požadavek podporovaly.

2. Sovět dělnických zástupců považuje za nezbytné apelovat na všechny proletariát Ruska, aby solidárně podporoval tento požadavek, a bude-li jeho splnění zamítnuto, vyzvat k všeobecné politické stávce a k dalším způsobům radikálního boje.

3. Pro přípravu této akce sověť dělnických zástupců ukládá výkonnému výboru, aby okamžitě navázal spojení s dělníky v jiných městech, se svazy železničářů, poštovních a telegrafních zaměstnanců, rolníků a dalšími svazy, jakož i s armádou a s námořnictvem, a to prostřednictvím vyslaných delegátů či jinými způsoby.

4. Jakmile bude tato předběžná práce skončena, výkonný výbor svolá mimořádnou schůzi sovětu dělnických zástupců, na níž bude definitivně rozhodnuto o stávce.

5. Petrohradský proletariát vybídl všechny dělníky a všechny vrstvy veřejnosti a lidu, aby všemi prostředky, hmotnými, morálními i politickými, podporovali propuštěné dělníky.

*Novaja žizň, č. 13
15. listopadu 1905*

*Podle textu listu
Novaja žizň*

NEZDAŘENÁ PROVOKACE

Usnesení sovětu dělnických zástupců*^[94], které otiskujeme v tomto čísle, představuje velmi významnou etapu ve vývoji revoluce.

Vláda spolčená s buržoazií se pokouší rozdrtit proletariát, využívajíc toho, že jeho síly jsou vyčerpány. Na oznámení, že se v petrohradských továrnách a závodech revoluční cestou zavádí osmihodinová pracovní doba, odpovídá buržoazie „výlukou“.

Jde tu o zřejmé spiknutí. Bylo rozhodnuto bojovat proti stávce hromadným propouštěním dělníků. Zároveň s četnými soukromými podniky se zavírají i státní podniky. Desetitisíce dělníků byly vyhozeny na dlažbu. Petrohradský proletariát, vyčerpáný předchozím bojem, má tak být vyprovokován k nové bitvě za podmínek, jež jsou pro něj krajně nevýhodné.

Sověť dělnických zástupců se na pokyn představitelů sociální demokracie rozhodl odhalit před dělníky spiknutí kontrarevoluce a varovat petrohradský proletariát, aby se nedal vlákat do pastí. Na výzvu k izolovanému boji odpověděl výzvou ke sjednocení boje v celém Rusku, odpověděl okamžitými opatřeními k upevnění svazku revolučních dělníků s revolučním rolnictvem i s těmi jednotkami armády a námořnictva, jež se začínají pozvedat ve všech končinách Ruska.

V takové chvíli je víc než kdy jindy důležité zaměřit všechno úsilí na to, aby se armáda revoluce v celém Rusku sjednotila, je důležité šetřit síly, využít vydobyté svobody

* Viz tento svazek, s. 125–126. *Red.*

k stonásobně rozsáhlejší agitaci a organizaci, připravit se k novým, rozhodujícím bitvám. Jen ať se samoděržaví spolčuje s reakční buržoazií! Jen ať si liberální buržoazie (reprezentovaná sjezdem zástupců zemstev a měst v Moskvě⁶⁰) odhlasuje důvěru vládě, která licoměrně mluví o svobodě, a přitom vojenskou silou rdousí Polsko za to, že požaduje nejzákladnější záruky svobody!

Proti spolenectví samoděržaví a buržoazie musíme postavit spolenectví sociální demokracie a veškeré revoluční buržoazní demokracie. Socialistický proletariát podává ruku rolnictvu bojujícímu za svobodu a vybízí jej ke společnému, koordinovanému náporu v celé zemi.

Právě v tom tkví mimořádný význam usnesení sovětu dělnických zástupců. A my, sociální demokraté, se musíme postarat o to, aby celá naše strana přišla sovětu dělnických zástupců na pomoc. Neusilujeme pouze o demokratický převrat. Bojujeme za socialismus, tj. za úplné osvobození pracujících od jakéhokoli, nejen politického, nýbrž i hospodářského útlaku. Sdružujeme v naší straně jenom ty, kdo uznávají tento veliký cíl a ani na chvíli nezapomínají připravovat síly k jeho dosažení.

Avšak právě proto, abychom dosáhli našeho socialistického cíle, usilujeme my socialisté o co nejdůslednější demokratickou revoluci, o vydobytí úplné svobody v zájmu úspěšného boje za socialismus. A proto musíme jít ruku v ruce s revolučními demokraty, kteří se nechtějí s vládou paktovat, nýbrž proti ní bojovat, kteří nechtějí revoluci oklestit, nýbrž ji dovést až do konce — s takovými lidmi musíme jít ruku v ruce, i když s nimi nemíníme splynout. Ať tedy žije spolenectví socialistického proletariátu a všeho revolučního lidu! Pod jejich společným náparem se zhroutí všechny síly reakce, všechny úklady kontrarevoluce.

*Novaja žizň, č. 13
15. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin*

*Podle textu listu
Novaja žizň*

ARMÁDA A REVOLUCE

Povstání v Sevastopolu^[239] se stále rozrůstá.⁶¹ Situace spěje k rozuzlení. Námořníci a vojáci bojující za svobodu se zbavují svých velitelů. Zachovává se přitom naprostý pořádek. Vládě se už nepodaří zopakovat hanebný kronšadtský úskok, nepodaří se jí vyvolat žádné pogromy. Eskadra odmítla vyplout na moře a hrozí, že zakročí proti městu, pokusí-li se někdo vystoupit proti povstalcům. Velení na lodi Očakov převzal propuštěný poručík Šmidt, který byl dán do výslužby za „troufalé“ řeči o tom, že je třeba se zbraní v ruce hájit svobody příslibené manifestem ze 17. října^[115]. Dnes, 15., měla podle zprávy listu Rus⁶² vypršet lhůta, jež byla námořníkům stanovena ke kapitulaci.

Stojíme tudíž před rozhodujícím okamžikem. Nejbližší dny, ba možná už hodiny ukážou, dosáhnou-li povstalci úplného vítězství, nebo budou poraženi, či zda bude uzavřena nějaká dohoda. Ať tak či onak, znamenají sevastopolské události úplný krach starého otrockého režimu v armádě, onoho režimu, který přeměňoval vojáky v ozbrojené stroje a dělal z nich nástroj k potlačování sebemenších projevů touhy po svobodě.

Nenávratně minuly doby, kdy ruská armáda táhla potlačovat revoluci za hranicemi Ruska⁶³, jak tomu bylo v roce 1849. Dnes se už armáda od samoděržaví definitivně odvrátila. Není ještě revoluční celá. Politické uvědomění vojáků a námořníků je dosud na velmi nízké úrovni. Důležité však je, že se v nich už uvědomění probudilo, že už

mezi vojáky započalo *jejich vlastní* hnutí, že duch svobody pronikl už všude, do všech kasáren. Kasárny bývaly v Rusku zpravidla horší než jakékoli vězení; nikde se nedeptala a nepotlačovala lidská osobnost tak jako v kasárnách; nikde nebujelo v tak velké míře týrání, bití a ponižování člověka. A tyto kasárny se nyní stávají ohniskem revoluce.

Sevastopolské události nejsou ojedinělé ani nahodilé. Nebudeme mluvit o dřívějších pokusech o přímé povstání v námořnictvu a v armádě. Porovnejme jen se sevastopolským požárem petrohradské jiskry. Připomeňme si, s jakými požadavky^[257] (otiskli jsme je ve včerejším čísle našeho listu) přicházejí dnes vojáci sloužící v různých petrohradských vojenských jednotkách. Jakým pozoruhodným dokumentem je tento seznam požadavků! Jak zřetelně ukazuje, že se otrocká armáda mění v armádu revoluční! A jaká síla dnes zabrání tomu, aby se podobné požadavky nerozšířily v celém námořnictvu a v celé armádě?

Petrohradští vojáci chtějí dosáhnout zlepšení stravy, výstroje, ubytování, zvýšení služného, zkrácení vojenské služby a denního zaměstnání. Avšak mezi jejich požadavky zaujímají ještě víc místa požadavky jiného druhu, jaké může vznášet jedině voják jakožto občan. Právo navštěvovat v uniformě veškerá shromáždění „jako všichni ostatní občané“, právo číst a mít v kasárnách *všechny* noviny, svoboda svědomí, rovnoprávnost všech národů a národností, úplné zrušení povinnosti prokazovat úctu nadřízeným vojenským osobám mimo kasárny, zrušení funkce důstojnických sluhů, zrušení vojenských soudů a podřízení všech vojenských soudních případů civilnímu soudu, právo podávat kolektivní stížnosti, právo bránit se při sebemenším velitelově pokusu o tělesný trest. To jsou hlavní požadavky petrohradských vojáků.

Tyto požadavky svědčí o tom, že armáda je již ve své převážné většině solidární se Sevastopolany, kteří povstali do boje za svobodu.

Tyto požadavky svědčí o tom, že pokrytecké řeči příslu-

hovačů samoděržaví o neutralitě armády, o nutnosti držet armádu stranou politiky atd. nemohou počítat ani se sebe-menšími sympatiemi vojáků.

Armáda nemůže a nesmí být neutrální. Nezatahovat armádu do politiky — to je heslo pokryteckých lokajů buržoazie a carismu, kteří ve skutečnosti vždycky armádu zatahovali do své reakční politiky, dělali z ruských vojáků přísluhovače černosotňovců a pomocníky policie. Není možné stát stranou všelidového boje za svobodu. Kdo je vůči tomuto boji lhostejný, ten podporuje skandální jednání policejní vlády, která slíbila svobodu, aby si pak z ní tropila posměch.

Požadavky vojáků jakožto občanů jsou totožné s požadavky sociální demokracie, s požadavky všech revolučních stran, s požadavky uvědomělých dělníků. Zařadí-li se vojáci mezi zastánce svobody, přejdou-li na stranu lidu, zajistí vítězství svobody i uskutečnění svých požadavků.

Aby však tyto požadavky byly splněny skutečně v plném rozsahu a natrvalo, je zapotřebí učinit ještě malý krůček kupředu. Je třeba shrnout v jeden celek všechny jednotlivé požadavky vojáků utýraných prokletými kasárenskými galejemi. Celý souhrn těchto požadavků pak bude znamenat zrušení pravidelné armády a její nahrazení všeobecným ozbrojením lidu.

Pravidelná armáda slouží všude, ve všech zemích ani ne tak proti vnějšímu, jako proti vnitřnímu nepříteli. Pravidelná armáda se všude stala nástrojem reakce, sluhou kapitálu v boji proti práci, katanem svobody lidu. Proto se nebudeme v naší velké osvobozené revoluci spokojovat jen s dílčími požadavky. Vyrveme zlo i s kořeny. Odstraníme nadobro pravidelnou armádu. Nechť armáda splyne s ozbrojeným lidem, nechť vojáci předají své vojenské znalosti lidu, nechť zmizí kasárny a nechť jsou nahrazeny svobodnou vojenskou školou. Žádná moc na světě se neodvážá vztáhnout ruku na svobodné Rusko, stane-li se záštitou této svobody ozbrojený lid, který odstranil vojenskou

kastu, učinil ze všech vojáků občany a ze všech občanů schopných nosit zbraň vojáky.

Zkušenosti západní Evropy ukázaly veškerou reakčnost pravidelné armády. Vojenská věda dokázala, že je naprosto reálné vytvořit lidovou milici, schopnou dostát na úrovni vojenským úkolům jak v obranné, tak i v útočné válce. Jen ať si pokrytecká či sentimentální buržoazie sní o odzbrojení! Dokud jsou na světě utiskovaní a vykořisťovaní, musíme usilovat nikoli o odzbrojení, nýbrž o všeobecné ozbrojení lidu. Jedině to může plně zajistit svobodu. Jedině to může zcela smést reakci. Jedině dojde-li k této změně, budou moci užívat svobody opravdu milióny pracujících, a ne jenom hrstka vykořisťovatelů.

Napsáno 15. (28.) listopadu 1905

Otištěno 16. listopadu 1905

v listu Novaja Žizň, č. 14

Podepsán N. Lenin

Podle textu listu

Novaja Žizň

Stav, v jakém je nyní Rusko, bývá často označován slovem anarchie. Toto nesprávné a falešné označení ve skutečnosti vyjadřuje, že v zemi neexistuje žádný ustálený pořádek. Válka nového, svobodného Ruska proti starému Rusku s jeho nevolnictvím a samoděržavím je v plném proudu. Samoděržaví už nemá dost sil porazit revoluci a revoluce ještě nemá dost sil porazit carismus. Starý pořádek je narušen, ale ještě není zlikvidován, a nový, svobodný řád se dosud plně neprosadil, ještě existuje, aniž je uznán, napůl v skrytu a za neustálého pronásledování pochopy samoděržaví.

Tato situace může trvat ještě dost dlouho a nevyhnutelně ji budou provázet projevy nestálosti a kolísání ve všech oblastech sociálního a politického života; v těchto kalných vodách se určitě budou snažit lovit lidé, kteří nenávidí svobodu, ale jako válečnou lest si teď nasazují tvář jejích příznivců. Čím déle však tento přechodný stav bude trvat, tím spolehlivěji povede k úplnému a rozhodujícímu vítězství revolučního proletariátu a rolnictva. Neboť nic nepřispěje tolik k uvědomění nejzaostalejších mas ve městech a na vesnicích, nic tolik nevyburcuje i nejnetečnější a nejliknavější lidi, jako tento vleklý rozklad samoděržaví, které všichni ztratili a které toto zatracení uznalo.

O čem svědčí nejnovější politické události — nová velká stávka poštovních a telegrafních zaměstnanců⁶⁴, stupňující se vření a růst revoluční organizovanosti v armádě, ba i v policejním aparátě, vítězství neuvědomělého a disciplínou spoutaného vojska nad armádou svobody v Sevasto-

polu, dosud nevídaný pokles kursu státních papírů? Svědčí o tom, že samoděržaví vystřeluje své poslední náboje, nasazuje své poslední rezervy. Dokonce ani burza, věrně poddaná, buržoazně zbabělá a buržoazně bažící po potlačení revoluce, ani tato burza nevěří „vítězům“ od Sevastopolu. Tyto události svědčí o tom, že revoluční lid si vydobývá stále širší pozice, získává nové bojovníky, upevňuje své síly, zlepšuje organizaci a směřuje k vítězství, směřuje kupředu nezadržitelně jako lavina.

Zbraň politické stávký se zdokonaluje; s touto zbraní se teď učí zacházet nové šiky pracujících, bez nichž nemůže dnešní civilizovaná společnost existovat ani jediný den. Vědomí, že svoboda je nezbytná, se dále šíří v armádě a v policii a vytváří tak nová ohniska povstání, nové Kronštady a nové Sevastopoly.

Vítězové od Sevastopolu sotva mají proč jásat. Povstání na Krymu bylo poraženo. Povstání v Rusku porazit nelze.

Ať se proto sociálně demokratičtí dělníci připravují na ještě významnější události, jež jim uloží obrovskou odpovědnost!

Ať nezapomenou, že jedině pevně semknutá sociálně demokratická strana může vést k vítězství proletariát Ruska ruku v ruce se sociálně demokratickým proletariátem celého světa!

Novaja žizň, č. 16
18. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin

Podle textu listu
Novaja žizň

Buržoazní demokraté z deníku Naša žižň⁶⁵ zahájili tažení proti „směsici marxismu a barbarství“. Naléhavě doporučujeme všem uvědomělým dělníkům, aby věnovali bedlivou pozornost výkladům radikálních demokratů.

Nic nepřispívá k vyjasnění politické podstaty jevů tolik, jako jejich hodnocení protivníky (nejsou-li ovšem tito protivníci lidé beznadějně hloupi).

Deníku Naša žižň není po chuti „boj jedné části SDDS Ruska proti petrohradskému sovětu dělnických zástupců“, či přesněji řečeno, boj sociálních demokratů proti „nestranickým“ třídním organizacím, jak se deník sám vyjadřuje. Proletáři se musí sjednocovat, míní naši radikálové. Čili... čili mají pravdu ti představitelé sovětu, kteří „usilují o sjednocení *všeho* proletariátu bez rozdílu politického vyznání“. A radikálové nás vítězoslavně usvědčují z toho, že jsme se octli v rozporu se svou vlastní zásadou „*třídního boje*“^[206].

Učte se od nepřátel, soudruzi dělníci, kteří sympatizujete s vytvářením nestranické dělnické organizace nebo jste alespoň vůči této snaze indiferentní! Připomeňte si Marxův a Engelsův Komunistický manifest, kde se mluví o tom, že proletariát se *mění v třídu* úměrně tomu, jak roste nejenom jeho jednota, nýbrž i jeho *uvědomělost*⁶⁶. Připomeňte si například takové země, jako je Anglie, kde proletariát všude svádí a vždy sváděl proti buržoazii třídní boj, ale zůstával přitom roztržštěný, buržoazie korumpovala jeho volené zástupce, ideologové kapitálu rozvraceli jeho uvědomění a jeho síla se tříštila tím, že se od dělnické masy odštěpovala dělnická aristokracie. Připomeňte si tohle všechno, sou-

druzí dělníci, a dospějete k přesvědčení, že jedině sociálně demokratický proletariát je proletariátem, jenž si uvědomil své *třídní* úkoly. Pryč s nestranností! Nestrannost byla vždy a všude nástrojem a heslem buržoazie. Můžeme a za určitých podmínek musíme jít společně s proletáři neuvědomělými, společně s proletáři, kteří přejímají neproletářská učení (program socialistů-revolucionářů^[191]), ale v žádném případě nesmíme oslabovat svou přísnou stranickost, v žádném případě nesmíme zapomínat a dovolit, aby se zapomínalo, že nepřátelství proletariátu vůči sociální demokracii je pozůstatkem buržoazních názorů v jeho řadách.

Novaja žizň, č. 16
18. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin

Podle textu listu
Novaja žizň

REVOLUČNÍ PAPIROVÁNÍ A REVOLUČNÍ ČINY

Naše revoluční hnutí muselo přirozeně a nevyhnutelně dospět k otázce ústavodárného shromáždění. K tomu, aby byly definitivně smety pozůstatky starých, nevolnických institucí absolutistického Ruska a aby bylo stanoveno uspořádání nového, svobodného Ruska, nelze si představit jinou důslednou a logickou cestu než svolání všelidového ústavodárného shromáždění. Život sice jen málokdy plně uskutečňuje důsledná a logická hesla, přináší vždy mnoho nepředvídaností, jež komplikují a ztěžují rozuzlení a směšují staré s novým. Avšak kdo si upřímně přeje skoncovat se starým a dovede usilovat o tento cíl, musí jasně vymezit význam ústavodárného shromáždění a ze všech sil bojovat za jeho ustavení v úplné a ryzí podobě.

Strana uvědomělého proletariátu, sociální demokracie, stanovila požadavek ústavodárného shromáždění již ve svém programu schváleném na druhém sjezdu v roce 1903. „Sociálně demokratická dělnická strana Ruska je plně přesvědčena,“ prohlašuje poslední bod našeho programu^[193], „že úplného, důsledného a trvalého uskutečnění těchto politických a ekonomických přeměn“ (vytvoření demokratického státního zřízení, ochrana práce atd.) „lze dosáhnout jedině svržením samoděržaví a svoláním ústavodárného shromáždění, svobodně zvoleného veškerým lidem.“⁶⁷

Z těchto slov je jasně vidět, že naše strana bere zřetel nejen na formální, nýbrž i na materiální podmínky svolání ústavodárného shromáždění, tj. na podmínky, jež by zaručily, že toto shromáždění bude skutečně všelidové a ústavo-

dárné. Nestačí přece pouze označit shromáždění za „ústavodárné“, nestačí pouze svolat zástupce lidu, byť i byli zvoleni na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva s tajným hlasováním, byť i byla zaručena skutečná svoboda voleb. Kromě všech těchto podmínek je navíc třeba, aby ústavodárné shromáždění mělo moc a sílu nastolit nový řád. Dějiny revolucí znají takové případy, kdy se shromáždění pokládalo za ústavodárné, ve skutečnosti však reálná síla a moc nebyly v jeho rukou, nýbrž v rukou staré absolutistické moci. Tak tomu bylo v německé revoluci roku 1848, a proto si také tehdejší „ústavodárné“ shromáždění, nechvalně proslulý frankfurtský parlament⁶⁸, vysloužilo ostudnou reputaci opovrženímhodné „žvanírny“: toto shromáždění žvanilo o svobodě, nadekretovalo svobodu, ale nepodniklo reálné kroky k odstranění mocenských orgánů, které svobodu deptaly. Je proto zcela přirozené, že toto žalostné shromáždění žalostných žvanilů z řad liberální buržoazie neslavně zmizelo ze scény.

Nyní se svolání ústavodárného shromáždění octlo v Rusku v popředí všech politických otázek současnosti. A neaktuálnějšího významu nabývá dnes právě jeho reálná stránka. Není ani tak důležité, zda bude ústavodárné shromáždění svoláno (s tím bude možná už zítra souhlasit i hrabě Vitte, makléř v ministerském křesle), nýbrž to, zda bude skutečně všelidové a skutečně ústavodárné.

Vždyť už i zkušenosti naší revoluce, ač je teprve v začátcích, názorně ukázaly, co všechno se dá provádět se slovy a sliby vůbec a zejména pak s heslem ústavodárného shromáždění. Vzpomeňte si na nedávný sjezd zástupců zemstev a měst, „kadetů“, v Moskvě. Vzpomeňte si na jejich proslulou formulaci: Státní дума s ústavodárnými funkcemi k vypracování ústavy s panovníkovým schválením... Dokonce i buržoazně demokratický tisk si všiml vnitřní rozpornosti a nesmyslnosti této formulace. „Ustavovat“ nové státní zřízení „se schválením“ hlavy staré vlády — to přece znamená uzákoňovat dvojí moc, dvojí moc (na pa-

příře) stejně svrchovanou: moc povstavšího lidu a moc starého samoděržaví. Je nabíledni, že rovnost mezi nimi je čistě zdánlivá, že „dohoda“ mezi nimi je ve skutečnosti určována převahou *sil* na té či oné straně. Liberální buržoové tudíž ve svém „ideálním“ plánu přechodu od starého Ruska k novému uzákoňovali koexistenci dvou rovných, navzájem si nepřátelských a vzájemně se potírajících sil, tj. uzákoňovali věčný, bezvýchodný boj.

Z hlediska pouhé formální logiky nelze tento rozpor vysvětlit. Plně jej však vysvětluje logika třídních zájmů buržoazie. Buržoazie se bojí úplné svobody, úplné demokracie, neboť ví, že uvědomělý, tj. socialistický proletariát využije svobody k boji proti nadvládě kapitálu. Proto si buržoazie ve skutečnosti nepřeje úplnou svobodu, skutečnou svrchovanou moc lidu, nýbrž dohodu s reakcí, dohodu se samoděržavím. Buržoazie si přeje parlamentarismus, aby zabezpečila nadvládu kapitálu a ne byrokracie, a zároveň si přeje monarchii, pravidelnou armádu a zachování určitých výsad byrokracie, aby znemožnila revoluci dospět až do konce, aby se proletariát nemohl vyzbrojit, přičemž vyzbrojením rozumí jak přímé vyzbrojení zbraněmi, tak i vyzbrojení úplnou svobodou. Rozporuplné třídní postavení buržoazie mezi samoděržavím a proletariátem nevyhnutelně vyvolává, dokonce nezávisle na vůli a vědomí těch či oněch jednotlivců, nesmyslné a nejapné formulace „dohody“. Heslo ústavodárného shromáždění se mění ve frázi, významný požadavek proletariátu, jenž se pozvedl do boje za svobodu, se degraduje na frašku; buržoazie tím, že nahrazuje boj čachrováním, profanuje všechno na světě.

Radikální buržoové v deníku Naša žizň nechápou, že když liberálové s vážnou tváří vychvalují „návrh“^[53] na svolání ústavodárného shromáždění, který vypracovali pánové Falbork a Čarnoluskij a pak i ústřední byro Svazu svazů, nutně formulují tuto otázku lživě a falešně. Je směšné sepisovat takové „návrhy“, pánové! Dáváte se

cestou „kadetů“, kteří zradili revoluci. Zapomínáte, že podobné papírové návrhy stejně jako všelijaké konstituční iluze rozvracejí revoluční uvědomění lidu a oslabují jeho bojovou energii, neboť zatemňují podstatu otázky a zkreslují celou její formulaci. Vždyť vy nepropagujete politickou abecedu, ale predestinujete otázku *prakticky*, jak o tom svědčí celý charakter diskuse o návrhu, kterou jste zosnovali mezi „zástupci extremistických a umírněných stran“. To je manilovovština⁶⁹, vážení demokraté z řad buržoazie, když na jedné straně považujete za žádoucí, aby ústavodárné shromáždění mělo „veškerou“ moc, ale na druhé straně se pokoušíte sjednotit extremistické strany s „umírněnými“, tj. strany, jež si tuto veškerou moc přejí, s těmi, jež si ji nepřejí.

Pryč s falešným pozlátkem! Máme už dost lživých liberálních frází! Je načase, abychom se rozešli. Napravo — samoděržaví a liberální buržoazie, které fakticky semkla nechť odevzdat veškerou, tj. neomezenou, plnou a nedílnou moc ústavodárnému shromáždění. Nalevo — socialistický proletariát a revoluční rolnictvo neboli v širším pojetí veškerá revoluční buržoazní demokracie. Ti žádají veškerou moc pro ústavodárné shromáždění. Proto mohou a musí spolu uzavřít bojové spojení, aniž by ovšem navzájem splývali. Nepotřebují papírové návrhy, ale bojová opatření, nepotřebují organizaci pro byrokratické papírování, nýbrž organizaci pro vítězný boj za svobodu.

Novaja žizň, č. 18
20. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin

Podle textu listu
Novaja žizň

SKOMÍRAJÍCÍ SAMODĚRŽAVÍ A NOVÉ ORGÁNY LIDOVÉ MOCI⁷⁰

Povstání se rozmáhá. Vzrůstá bezmocnost, zmatek a rozklad Vitteho absolutistické vlády. Ve stále větším rozsahu se prohlubuje i rozšiřuje organizování nejrůznějších skupin, vrstev a tříd národa, revolučních i kontrarevolučních sil.

Taková je současná situace. Dá se vyjádřit slovy: organizace a mobilizace revoluce. Po námořní bitvě u Sevastopolu následují bez jakékoli přestávky pozemní boje ve Voroněži a v Kyjevě^[50]. V Kyjevě učinilo ozbrojené povstání zřejmě další krok kupředu, krok ke splnutí revoluční armády s revolučním proletariátem a studentstvem. Svědčí o tom alespoň zpráva v deníku Rus o shromáždění 16 000 osob na kyjevské technice, jež se konalo pod ochranou ženíjněho praporu vzbouřených vojáků.

Je zcela přirozené, že za takových podmínek začíná i liberální buržoazie, která z celého srdce prahne po dohodě se samoděržavím, ztrácet trpělivost, ztrácet víru ve „velikého“ akrobata Vitteho a že se začíná ohlížet doleva a hledat tam sílu schopnou provést převrat, který se stal naprostou nevyhnutelností.

V tomto směru je nesmírně poučné právě stanovisko deníku Rus^[268]. Tento list jasně vidí, že „události začínají narůstat ve stejnou lavinu jako před 17. říjnem“. A tu se na jedné straně obrací k týmž činitelům zemstev, kteří projevíli stejnou bezradnost, slabost a bezmocnost jako absolutistická vláda. Vyzývá je, aby „neotáleli“ a „zúčastnili se nadcházejících událostí“, tak aby „dali výsledku těchto událostí mírné formy, přinášející zemi co nejmenší újmu

a co největší prospěch“. Na druhé straně se táž Rus pře s listem Slovo⁷¹ a prohlašuje, že „nikdo nevěří, že by dnešní vláda byla schopna za současných poměrů svolat Státní dumu“. „Nyní je třeba uvažovat o vytvoření vlády, jež by byla schopna svolat dumu,“ píše Rus.

A tak činí liberální buržoazie pod tlakem revolučního proletariátu další krok doleva. Včera vyjadřovala záměr smlouvat s Vittem a odhlasovala mu (na sjezdu zemstev) konvenční důvěru. Dnes se důvěra k Vittemu vytrácí a kapitál se dožaduje nové vlády. Rus navrhuje všem stranám bojujícím za svobodu, aby vytvořily zvláštní všelidový sovět zástupců^[157], který by se stal „mohutným prostředkem nátlaku na vládu, pokud bude vůbec ještě(!!!) schopna práce, a zároveň už hotovým orgánem lidové moci, připraveným dočasně převzít povinnosti vlády v případě její naprosté neschopnosti a krachu“.

Orgánu lidové moci dočasně přejímajícímu povinnosti vlády, jež zkrachovala, se po našem prostě a jasně říká prozatímní revoluční vláda. Taková vláda musí být prozatímní, neboť její plné moci končí svoláním všelidového ústavodárného shromáždění. Taková vláda musí být revoluční, neboť vystřídává vládu, která zkrachovala, a to tak, že se přitom opírá o revoluci. Samo vystřídání nemůže proběhnout jinak než revoluční cestou. Tato vláda se musí stát „mocenským orgánem lidu“, všude musí uskutečňovat požadavky vznášené lidem a okamžitě, neprodleně všude nahrazovat staré „mocenské orgány“ samoděržaví a černosotňovců orgány lidové moci — tj. buď zmocněnci prozatímní revoluční vlády, nebo volenými zástupci všude tam, kde jsou volby možné, samozřejmě na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva s tajným hlasováním.

Jsme velmi rádi, že liberální monarchistická buržoazie dospěla k myšlence prozatímní revoluční vlády. Jsme tomu rádi ne snad proto, že bychom počítali s přechodem liberálů na stranu revoluce, že bychom náhle uvěřili v jejich

upřímnost, pevnost a důslednost. Nikoli, jsme tomu rádi proto, že je to očividná a nepochybná známka síly revoluce. Revoluce se tedy stala silou, neboť nyní si dokonce i liberální monarchistická buržoazie uvědomila nutnost vytvořit prozatímní revoluční vládu.

Nezapomínáme ovšem, že liberálům nejde ani tak o skutečné nastolení takové vlády, jako spíš o to, aby jím samoděržaví vyhrožovali, podobně jako hrozí kupující prodávajícímu, že odejde do jiného krámu. Ustupte nám, pane Vitte, nebo odejdeme do prozatímní revoluční vlády, „šetrně“ nazývané „společný sovět zástupců“ nebo „všelidový sovět zástupců“! Jedině touto snahou ještě něco usmlouvat si lze vysvětlit ono zdánlivě absurdní a nesmyslné počínání Rusi, která označuje Vitteho vládu za neschopnou svolat zástupce lidu, ale zároveň jedním dechem připouští možnost, že se tato vláda „ještě ukáže schopna práce“.

Ne, páni liberálové, teď není taková doba, aby se mohlo uplatnit chytračení, aby mohlo zůstat neodhaleno obojetnictví! Lid bojuje proti samoděržaví, které přislíbilo (17. října^[115]) svobodu, aby se pak svobodě vysmívalo, aby svobodu hanobilo. Prozatímní revoluční vláda je orgánem lidu bojujícího za svobodu. Boj za svobodu proti vládě, jež po svobodě šlape, je (na určitém stupni vývoje tohoto boje) totožný s ozbrojeným povstáním, které se právě nyní v Rusku rozvíjí na celé frontě. Prozatímní revoluční vláda je orgánem povstání, který sjednocuje všechny, kdo povstali, a povstání politicky vede. Mluvit proto o možnosti a nutnosti nastolit prozatímní revoluční vládu, ale zároveň připouštět dohody se starou vládou, jež má být vystřídána, znamená buď zasévat zmatek, anebo zrazovat. Považte sami, páni publicisté z Rusi: cožpak se najdou mezi přívrženci revoluce takoví hlupáci, aby do prozatímní revoluční vlády dobrovolně vzali členy nebo zástupce nějaké strany, kteří připouštějí „práceschopnost“ staré vlády a nadále k ní zadními vrátky běhají se smlouvat? Považte sami: ruská armáda by vyhrála nebo prohrála,

kdyby do svých řad vzala vlasteneckou mládež Mandžuska? Patrně by prohrála, neboť mandžušti vlastenci by Rusy zradili Japoncům. A stejně tak prohraje revoluční lid Ruska, prodají-li jej „vlastenci“, monarchisticky smýšlející vlastenci peněžního měšce (tj. liberální buržoové) Vitteho absolutistické vládě.

Nechť si je pro liberální buržoazii prozatímní revoluční vláda pouhým strašákem proti samoděržaví. Pro socialistický proletariát, pro revoluční rolnictvo a pro všechny, kdo se rozhodně a neodvolatelně postavili na jejich stranu v boji za svobodu, je to veliký a nesmírně závažný úkol, jehož naléhavost den ze dne roste. Říjnová revoluce a vojenské vzpoury, jež po ní následovaly, oslabilly samoděržaví natolik, že na půdě zkyprené politickou stávkou a zúrodněné krví bojovníků za svobodu začaly spontánně vyrůstat orgány nové lidové moci. Těmito orgány jsou revoluční strany a bojové organizace dělníků, rolníků a dalších vrstev lidu, jež vedou opravdu revoluční boj. Tyto orgány prakticky uskutečňují svazek socialistického proletariátu s revoluční maloburžoazií. Tento bojový svazek musíme nyní rozšířit a upevnit, zformovat a stmelit, aby byly orgány nové moci připraveny na blížící se opakování 17. října, aby pak všichni bojovníci za svobodu vystupovali v celém Rusku se společným programem okamžitých politických přeměn, zorganizovaní, ukáznění, jasně si vědomi cíle, oproštění od všech zrádců, od všech kolísavců, od všech prázdných žvanilů. Pro nás, představitele socialistického proletariátu, je nadcházející demokratický převrat pouze jedním z kroků směřujících k velkému cíli socialistického převratu. Budeme-li to mít na paměti, nikdy nesplyneme s maloburžoazními stranami nebo skupinami, i kdyby byly sebepoctivější, seberevolučnější a sebesilnější; dobře víme, že na cestě k socialismu se dělník a zemědělský malovýrobce spolu častokrát nutně rozejdou. Ale právě v zájmu socialismu teď uděláme všechno pro to, aby byl demokratický převrat proveden co nejrychleji, co nejúplněji a co

nejdůsledněji. Uzavřeme a uzavíráme proto dočasný bojový svazek s veškerou revoluční demokracií, abychom dosáhli našeho nejbližšího společného politického cíle. Vstupujeme proto jak do sovětů dělnických zástupců, tak do jiných revolučních sdružení, i když si přitom přísně zachováváme svou stranickou identitu a samostatnost. Ať žijí nové mocenské orgány lidu! Ať žije jednotný, svrchovaný a vítězný orgán lidové moci!

A radikálním buržoům na rozloučenou řekneme: Žvaníte, pánové, o mocenských orgánech lidu. Mocí může být jen síla. A silou může být v dnešní společnosti jen ozbrojený lid s ozbrojeným proletariátem v čele. Kdyby se sympatie ke svobodě dokazovaly slovy, pak bychom asi museli za přívržence svobody pokládat i autory manifestu ze 17. října. Ale mají-li se dokazovat skutky, pak je nyní třeba dělat jedno jediné — pomáhat vyzbrojovat dělníky, pomáhat vytvořit a upevnit skutečně revoluční armádu. Můžete si vybrat, pánové: buď můžete jít škemrat do předpokoje pana Vitteho o drobtý svobody a handrkovat se tam kvůli jejímu oklešťování, nebo jít do „mocenských orgánů lidu“, do prozatímní revoluční vlády, a obětavě tam bojovat za úplnou svobodu. Vyberte si!

*Novaja žizň, č. 19
23. listopadu 1905
Podepsán N. Lenin*

*Podle textu listu
Novaja žizň*

S O C I A L I S M U S A A N A R C H I S M U S

Výkonný výbor sovětu dělnických zástupců se včera, 23. listopadu, usnesl^[214] zamítnout žádost anarchistů, aby byli jejich zástupci přibráni do výkonného výboru a do sovětu dělnických zástupců. Sám výkonný výbor odůvodnil toto usnesení takto: „1. v celé mezinárodní praxi se sjezdy a socialistické konference konají bez účasti zástupců anarchistů, neboť ti neuznávají politický boj jako prostředek k dosažení svých ideálů; 2. zastoupeny mohou být pouze strany, avšak anarchisté nejsou strana.“

Považujeme usnesení výkonného výboru za nanejvýš správný krok, který má neobyčejný význam jak zásadní, tak i prakticky politický. Kdybychom ovšem pohlíželi na sověť dělnických zástupců jako na dělnický parlament nebo samosprávný orgán proletariátu, pak by odmítnutí anarchistů bylo nesprávné. Vliv anarchistů je sice v našem dělnickém prostředí velmi nepatrný (naštěstí), přesto však určitý počet dělníků nepochybně stojí na jejich straně. Tvoří-li anarchisté stranu, organizaci, skupinu nebo volné sdružení stejně smýšlejících lidí, to je otázka formální, která nemá tak vážný zásadní význam. Nakonec jestliže anarchisté, odmítající politický boj, sami žádají o vstup do orgánu, který takový boj vede, pak tato do nebe volající nedůslednost znovu nepochybně ukazuje, jak vratký je světový názor a taktika anarchistů. Ale vyloučit někoho pro kolísavost z „parlamentu“ či „samosprávného orgánu“ samozřejmě nelze.

Rozhodnutí výkonného výboru se nám zdá být zcela správné a naprosto není v rozporu s úkoly tohoto orgánu

ani s jeho charakterem a složením. Sovět dělnických zástupců není dělnický parlament ani orgán proletářské samosprávy, není to vůbec samosprávný orgán, nýbrž bojová organizace k dosažení určitých cílů.

Tato bojová organizace sdružuje na základě dočasné a neformální bojové dohody zástupce Sociálně demokratické dělnické strany Ruska (strany proletářského socialismu), strany „socialistů-revolucionářů“ (zástupce maloburžoazního socialismu čili krajní levice revoluční buržoazní demokracie) a konečně mnoho dělníků „nestraníků“. To ovšem nejsou lidé zcela nestraniční, jsou to pouze stranicky neorganizovaní revolucionáři, neboť všechny jejich sympatie náležejí revoluci, za jejíž vítězství oddaně a nadšeně, energicky a obětavě bojují. Proto bude zcela přirozené, budou-li do výkonného výboru přibráni také zástupci revolučního rolnictva.

V podstatě je sovět dělnických zástupců neformálním, širokým bojovým svazkem socialistů a revolučních demokratů, přičemž se ovšem pod „stranickou revolučností“ skrývá celá řada přechodných stupňů mezi jedněmi a druhými. Takový svazek je očividně nezbytný pro politické stávky i jiné, aktivnější formy boje za naléhavé demokratické požadavky, které přijala za své a schválila obrovská většina obyvatelstva. V takovém svazku budou anarchisté znamenat nikoli plus, nýbrž minus: vnesou tam jen dezorganizaci, čímž oslabí sílu společného náporu, a ještě „budou s to diskutovat“ o naléhavosti a důležitosti politických přeměn. Vyloučení anarchistů z bojového svazku, který uskutečňuje, abych tak řekl, naši demokratickou revoluci, je proto z hlediska a v zájmu této revoluce naprosto nezbytné. V bojovém svazku je místo jen pro ty, kdo bojují za jeho cíle. A i kdyby například „kadeti“ nebo „Strana právního pořádku“⁷² nabrali do svých petrohradských organizací třeba i po několika stech dělníků, výkonný výbor sovětu dělnických zástupců by asi stěží otevřel své dveře zástupcům takovýchto organizací.

Výkonný výbor se ve snaze vysvětlit své usnesení odvolává na praxi mezinárodních socialistických sjezdů. Vřele vítáme toto prohlášení, jímž orgán petrohradského sovětu dělnických zástupců uznává ideové vedení mezinárodní sociální demokracie. Ruská revoluce již nabyla mezinárodního významu. Její odpůrci už kují proti svobodnému Rusku pikle s Vilémem II. a s nejrůznějšími evropskými tmáři, násilníky, žoldáky a vykořisťovateli. Proto nebudeme ani my zapomínat na to, že k úplnému vítězství naší revoluce je nezbytný svazek revolučního proletariátu Ruska se socialistickými dělníky všech zemí.

Mezinárodní socialistické sjezdy neschválily nadarmo usnesení odmítající anarchistům přístup. Mezi socialismem a anarchismem zeje celá propast, jejíž existenci se agenti provokatéři tajné policie nebo novinářští přísluhovači reakčních vlád marně snaží popírat. Světový názor anarchistů je buržoazní světový názor obrácený naruby. Jejich individualistické teorie, jejich individualistický ideál jsou přímým protikladem socialismu. Jejich názory nevyjadřují budoucnost buržoazního řádu, nezadržitelně spějícího k zespolečenštění práce, nýbrž jeho přítomnost, ba dokonce minulost panství slepé náhody nad izolovaným, osamocněným malovýrobcem. Jejich taktika, omezující se na popírání politického boje, rozděluje proletáře a mění je ve skutečnosti v pasívní účastníky takové či onaké buržoazní politiky, neboť doopravdy zůstat stranou politiky dělníci nemohou a ani nedokážou.

V nynější ruské revoluci vystupuje zvláště naléhavě do popředí úkol sjednotit síly proletariátu, zorganizovat jej, politicky vzdělat a vychovat dělnickou třídu. Čím více řádí černosotňovská vláda, čím horlivěji se činí její agenti provokatéři, aby roznítily nízké vášně zaostalých mas, čím zoufaleji se obhájci zaživa se rozkládajícího samoděržaví chytají pokusů zdiskreditovat revoluci loupežemi, pogromy a zákeřnými vraždami, které sami organizují, i opíjením lůzy, tím většího významu nabývá tento organizační úkol,

doléhající především na stranu socialistického proletariátu. A proto využijeme všech prostředků ideového boje k tomu, aby vliv anarchistů na ruské dělníky zůstal i nadále tak nepatrný, jaký byl až doposud.

Napsáno 24. listopadu (7. prosince) 1905

Vyšlo 25. listopadu 1905

v listu Novaja žizň, č. 21

Podepsán N. Lenin

Podle textu listu

Novaja žizň

S O C I A L I S T I C K Á   S T R A N A A   N E S T R A N I C K Á R E V O L U Č N O S T

I

Revoluční hnutí v Rusku, které rychle zachvacuje další a další vrstvy obyvatelstva, vytváří celou řadu nestranických organizací. Potřeba sjednocení se prosazuje tím důrazněji, čím déle byla potlačována a pronásledována. Neustále vznikají takové či onaké organizace svým charakterem často zcela nevyhraněné a přitom velmi originální. Nejsou vtěsnány do pevného rámce, jaký mívají evropské organizace. Odborové organizace nabývají politického charakteru. Politický boj splývá s bojem hospodářským, například v podobě stávků, a vytváří smíšené formy dočasných nebo víceméně stálých organizací.

Jaký význam má tento jev? Jaký postoj má k němu zaujmout sociální demokracie?

Přísná stranickost je průvodním jevem a výsledkem vysoce rozvinutého třídního boje. A naopak, v zájmu otevřeného a široce rozvinutého třídního boje je nezbytně třeba rozvíjet přísnou stranickost. Proto strana uvědomělého proletariátu, sociální demokracie, vždy zcela zákonitě bojuje proti nestranickosti a vytrvale usiluje o vytvoření zásadově důsledné a pevně stmelené socialistické dělnické strany. Tato práce se mezi masami setkává s tím větším úspěchem, oč hlouběji vývoj kapitalismu rozděljuje všechny lid na třídy a zároveň zostřuje mezi nimi rozpory.

Je zcela pochopitelné, že současná revoluce v Rusku dala a dává vzniknout takovému množství nestranických organizací. Je to revoluce demokratická, tj. svým společenským a ekonomickým obsahem buržoazní. Je to revoluce, která svrhne absolutisticko-feudální zřízení, uvolňuje z jeho

trosek řád buržoazní a uskutečňuje tak požadavky všech tříd buržoazní společnosti. V tomto smyslu je to tedy revoluce všelidová. To ovšem neznamená, že by naše revoluce nebyla třídní, to rozhodně ne. Je však namířena proti třídám a kastám, které dožily a dožívají svůj věk z hlediska buržoazní společnosti, jsou jí cizí a překáží jejímu rozvoji. A protože všechen hospodářský život země je dnes už ve všech svých základních rysech buržoazní, protože obrovská většina obyvatelstva už dnes prakticky žije v buržoazních existenčních podmínkách, je protirevolučních sil pochopitelně jen mizivě nepatrný počet a v porovnání s „lidem“ je jich skutečně jen „hrstka“. Třídní charakter buržoazní revoluce se proto nevyhnutelně projevuje ve „všelidovém“, na první pohled netřídním charakteru boje všech tříd buržoazní společnosti proti samoděržaví a feudalismu.

Období buržoazní revoluce se v Rusku stejně jako v jiných zemích vyznačuje poměrně nerozvinutými třídními rozpory uvnitř kapitalistické společnosti. Je pravda, že v Rusku je dnes kapitalismus rozvinut mnohem víc, než byl v Německu v roce 1848, nemluvě už o Francii v roce 1789, je však nesporné, že ryze kapitalistické rozpory jsou dnes u nás ještě ve velmi značné míře zastírány rozpory mezi „kulturností“ a asiatským barbarstvím, mezi evropanstvím a tatarstvím, mezi kapitalismem a feudalismem, tj. že do popředí vystupují takové požadavky, jejichž splnění přispěje k rozvoji kapitalismu, oprostí jej od feudálního balastu a zlepší životní a bojové podmínky jak proletariátu, tak buržoazie.

A vskutku, všimneme-li si blíže různých požadavků, návrhů a doléances*, jež se dnes v Rusku horečně sepisují v každém závodě, v každé kanceláři a u každého pluku, v každém policejním oddílu, na každé faře, v každé škole atd. atd., pak hned postřehneme, že valná většina těchto

* — stížností. *Red.*

požadavků je, dá-li se tak říci, povahy čistě „kulturní“. Chci říci, že to vlastně nejsou specificky třídní požadavky, nýbrž základní právní požadavky, požadavky, které nepůsobí na kapitalismus destruktivně, ale naopak jej zasazují do rámce evropanství, zbavují jej barbarství, neurvalosti, úplatkářství a jiných „ruských“ přežitků z dob nevolnictví. V podstatě se i proletářské požadavky ve většině případů omezují jen na takové přeměny, jež jsou plně uskutečnitelné v rámci kapitalismu. Ruský proletariát se nedožaduje okamžitě a ihned toho, co podkopává kapitalismus, nýbrž toho, co jej očisťuje, co urychluje a posiluje jeho rozvoj.

Zvláštní postavení proletariátu v kapitalistické společnosti vede ovšem k tomu, že socialistické tužby dělníků a jejich sepětí se socialistickou stranou se živelně prosazují už v nejranějších fázích hnutí. Avšak vlastní socialistické požadavky přijdou na pořad teprve v budoucnu, zatímco dnes jsou na pořadu demokratické požadavky dělníků v oblasti politiky a hospodářské požadavky v rámci kapitalismu v oblasti ekonomiky. Dokonce i proletariát uskutečňuje revoluci, abych tak řekl, v rámci minimálního, a nikoli maximálního programu. O rolnictvu, této obrovské, početně naprosto převládající mase obyvatelstva, už vůbec není třeba mluvit. Jeho „maximální program“, jeho konečné cíle nevybočují z rámce kapitalismu, který by při přechodu veškeré půdy do rukou všeho rolnictva a všeho lidu ještě víc a ještě bohatěji rozkvetl. Rolnická revoluce je dnes revolucí buržoazní, byť by tato slova sebevíc „urážela“ sentimentální ucho sentimentálních rytířů našeho maloburžoazního socialismu.

Tento charakter nynější revoluce vede zcela přirozeně ke vzniku nestranických organizací. Přitom nevyhnutelně vtiskuje ráz vnější nestranickosti, zdání nestranickosti celému hnutí — ale vskutku jen zdání. Potřeba „lidského“, kulturního života, potřeba sjednocení a obrany vlastní důstojnosti, svých lidských a občanských práv zachvacuje všechny bez rozdílu, sjednocuje všechny třídy, daleko přesahuje

jakoukoli stranickost, vzrušuje lidi, kteří ještě zdaleka nejsou schopni ke stranickosti dospět. Naléhavost nejbližších, základních nutných práv a reforem odsunuje takřka jíc do pozadí záměry a úvahy o čemkoli dalším. Zaujetí nynějším bojem, zaujetí nezbytné a přirozené, bez něhož nelze v boji dosáhnout úspěchu, vede k idealizování těchto nejbližších, základních cílů, líčí je v růžových barvách, ba někdy je halí přímo do fantastického roucha; pouhá demokracie, tuctová buržoazní demokracie se už považuje za socialismus a zahrnuje se do „resortu“ socialismu. Všechno bez výjimky jako by bylo „nestranické“, všechno jako by splývalo v jediné „osvobozenecké“ (ve skutečnosti osvobozující celou buržoazní společnost) hnutí: všechno bez rozdílu nabývá lehkého, lehounkého nádechu „socialismu“, zejména zásluhou vedoucí úlohy socialistického proletariátu v demokratickém boji.

Za takových podmínek nutně musí idea nestranickosti sklízet určitá krátkodobá vítězství. Nestranickost se nutně musí stát módním heslem, neboť móda vždy bezmocně klopýtá za životem, a „nejběžnějším“ jevem na povrchu politického života se potom zdá být právě nestranická organizace, nestranický demokratismus, nestranické stávkování, nestranická revolučnost.

Nyní jde o to, jaký postoj *musí* k tomuto faktu nestranickosti a k této ideji nestranickosti zaujmout příslušníci a představitelé různých tříd, a to nikoli v subjektivním, nýbrž v objektivním smyslu, tj. nikoli v tom smyslu, jaký postoj by bylo třeba k tomuto faktu zaujmout, nýbrž v tom smyslu, jaký postoj se nevyhnutelně vytváří v závislosti na zájmech a hlediscích různých tříd.

II

Jak jsme již ukázali, nestranickost je výplodem, či chcete-li výrazem buržoazního charakteru naší revoluce. Buržoazie

nemůže netíhnout k nestrannosti, neboť neexistence stran mezi bojovníky za svobodu buržoazní společnosti znamená, že se nevede proti téže buržoazní společnosti žádný nový boj. Kdo vede „nestranný“ boj za svobodu, ten si buď neuvědomuje buržoazní charakter svobody, nebo tento buržoazní řád schvaluje, anebo boj proti němu, jeho „zdonkonalování“ odkládá ad Kalendas Graecas⁷³. A naopak, kdo stojí uvědoměle či neuvědoměle na straně buržoazního řádu, toho nutně musí vábit idea nestrannosti.

Ve společnosti založené na třídním dělení se boj mezi nepřátelskými třídami na určitém stupni jejího vývoje nevyhnutelně stává bojem politickým. Nejryzejším, nejúplnějším a zjevně nejvyhraněnějším výrazem politického boje tříd je boj mezi stranami. Nestrannost je lhostejnost k boji stran. Tato lhostejnost však není totožná s neutralitou, s neúčastí v boji, neboť v třídním boji nemůže být neutrálů; v kapitalistické společnosti se nelze „zdržet“ účasti na směně výrobků nebo pracovní síly. A směna nevyhnutelně plodí ekonomický boj a hned za ním i boj politický. Proto lhostejnost k boji není ve skutečnosti naprosto vyhýbáním se boji, zdržováním se boje nebo neutralitou. Lhostejnost je mlčenlivá podpora toho, kdo je silný, toho, kdo vládne. Kdo byl v Rusku lhostejný k samoděržaví před jeho pádem v říjnové revoluci, ten samoděržaví mlčky podporoval. Kdo je v dnešní Evropě lhostejný k nadvládě buržoazie, ten buržoazii mlčky podporuje. Kdo je lhostejný k buržoaznímu charakteru boje za svobodu, ten mlčky podporuje svrchovanost buržoazie v tomto boji, svrchovanost buržoazie v rodícím se svobodném Rusku. Politická lhostejnost je politická sytost. Vůči kousku chleba je „nevšímavý“ a „lhostejný“ jen člověk sytý, hladový však bude vždycky vůči kousku chleba „stranný“. „Nevšímavost a lhostejnost“ nějakého člověka ke kousku chleba neznámá, že by chleba nepotřeboval, nýbrž že ho má vždy zajištěn, že o něj nikdy nemá nouzi, že se trvale přidružil ke „straně“ sytých. Nestrannost v buržoazní společnosti je jen pokry-

tecký, zamaskovaný, pasívní výraz příslušnosti ke straně sýtých, ke straně vládnoucích, ke straně vykořisťovatelů.

Nestranickost je idea buržoazní. Stranickost je idea socialistická. Toto tvrzení ve svém úhrnu platí obecně pro celou buržoazní společnost. Je ovšem třeba tuto obecnou pravdu umět aplikovat na jednotlivé dílčí otázky a dílčí případy. Ale zapomínat na tuto pravdu právě v době, kdy celá buržoazní společnost povstává proti nevolnictví a samoděržaví, ve skutečnosti znamená úplně se zříkat socialistické kritiky buržoazní společnosti.

Ruská revoluce, ač je teprve na samém počátku svého vývoje, poskytuje už hodně dokladů potvrzujících shora uvedené obecné úvahy. Přísnou stranickost vždy hájila a hájí jediné sociální demokracie, strana uvědomělého proletariátu. Naši liberálové, mluvčí buržoazie, nemohou socialistickou stranickost ani vystát a o třídním boji nechtějí ani slyšet: stačí si jen připomenout třeba nedávné projevy pana Rodičeva, který snad po sté opakoval, co už předtím tvrdilo a přežvykovalo jak zahraniční Osvoboždění, tak nespočetné vazalské orgány ruského liberalismu. A konečně se ideologie mezitřídy, maloburžoazie, jasně projevila také v názorech ruských „radikálů“ nejružnějších odstínů, počínaje listem Naša žizň, r. d. („radikálními demokraty“)⁷⁴ a konče „socialisty-revolucionáři“. Ti nejzřetelněji prokázali své směšování socialismu s demokratiemem v agrární otázce a zejména v heslu „socializace“ (půdy bez socializace kapitálu). Je rovněž známo, že ačkoli jsou tolerantní vůči buržoaznímu radikalismu, vůči myšlence sociálně demokratické stranickosti tolerantní nejsou.

Analýza, jak se zájmy různých tříd obrážejí v programu a taktice ruských liberálů a radikálů všeho druhu, nespadá do tématu našeho rozboru. Dotkli jsme se zde této zajímavé otázky jen mimochodem a nyní musíme přejít k praktickým politickým závěrům, pokud jde o vztah naší strany k nestranickým organizacím.

Je přípustné, aby socialisté vstupovali do nestranických

organizací? Jestliže ano, tedy za jakých podmínek? Jakou taktiku by v nich měli uplatňovat?

Na první otázku nelze odpovědět bezvýhradným a zásadním „ne“. Bylo by nesprávné tvrdit, že účast socialistů v nestranických (tj. ve více nebo méně uvědoměle či neuvědoměle buržoazních) organizacích není v žádném případě a za žádných okolností přípustná. Odmítnout účast v nestranických organizacích by v období demokratické revoluce znamenalo v určitých případech totéž jako odmítnout účast v demokratické revoluci samé. Je však nesporné, že socialisté musí tyto „určité případy“ jasně vymezit, že smějí tuto účast připouštět jedině za přesně stanovených, vymezených podmínek. Neboť je-li vznik nestranických organizací podmíněn, jak jsme již řekli, poměrně nerozvinutým třídním bojem, pak je zase přísná stranickost jednou z podmínek, jež činí třídní boj uvědomělym, jasným, určitým a zásadním.

Chránit ideovou a politickou samostatnost strany je stálou, neměnnou a bezpodmínečnou povinností socialistů. Kdo tuto povinnost neplní, ten *ve skutečnosti* přestává být socialistou, byť bylo jeho „socialistické“ přesvědčení (socialistické slovy) sebeupřímnější. Účast v nestranických organizacích je pro socialistu přípustná jen jako výjimka. A samy cíle této účasti, její charakter, podmínky atd. musí být cele podřízeny základnímu úkolu: přípravě a organizaci socialistického proletariátu k uvědomělému řízení socialistické revoluce.

Okolnosti nás mohou donutit k účasti v nestranických organizacích, zejména v období demokratické revoluce a zvláště pak takové demokratické revoluce, v níž hraje proletariát významnou úlohu. Taková účast se může ukázat jako nezbytná například proto, že umožňuje hlásat socialismus mezi názorově nevyhraněným demokratickým posluchačstvem nebo v zájmu společného boje socialistů a revolučních demokratů proti kontrarevoluci. V prvním případě bude tato účast prostředkem k uplatňování vlast-

ních názorů, ve druhém — bojovou dohodou k dosažení určitých revolučních cílů. V obou případech může být tato účast pouze dočasná. V obou případech je přípustná jedině tehdy, když je plně zabezpečena samostatnost dělnické strany a celá strana závazně kontroluje a vede své členy a stranické skupiny „delegované“ do nestranických sdružení nebo sovětů.

V dobách, kdy naše strana ještě pracovala tajně, byly taková kontrola a vedení spojeny s obrovskými a někdy téměř nepřekonatelnými obtížemi. Ale dnes, kdy je činnost strany stále více legální, je možné a nezbytné tuto kontrolu a vedení uplatňovat v co nejširší míře, a to nejen ze strany „špiček“, nýbrž i ze strany „širokých členských mas“, všech dělníků organizovaných ve straně. Podávání zpráv o počínání sociálních demokratů v nestranických sdruženích nebo sovětech, referáty o podmínkách a cílech této jejich činnosti, rezoluce stranických organizací nejrůznějšího typu, vztahující se k této činnosti, se nutně musí stát součástí praxe dělnické strany. Jedině takováto *reálná* účast strany jako celku, účast na *usměrňování* veškeré této činnosti může v praxi zajistit, abychom proti všeobecně demokratické aktivitě postavili činnost skutečně socialistickou.

Jakou taktiku bychom měli uplatňovat v nestranických sdruženích? Za prvé bychom měli využívat všech možností k navazování samostatných kontaktů a k propagování celého našeho socialistického programu. Za druhé bychom měli nejbližší politické úkoly současné etapy stanovit tak, aby umožňovaly co nejúplnější a nejrozhodnější demokratický převrat, razit v demokratické revoluci politická hesla, předkládat „program“ takových přeměn, jež musí provádět bojující revoluční demokracie na rozdíl od čachrující liberální demokracie.

Jedině za těchto podmínek může být účast členů naší strany v nestranických revolučních organizacích, vytvářených dnes dělníky, zítra rolníky a pozítří vojáky atd., přípustná a plodná. Jedině za těchto podmínek budeme s to

splnit dvojjediný úkol dělnické strany v buržoazní revoluci:
dovršit demokratický převrat a rozšířit a upevnit kádry
socialistického proletariátu, který potřebuje svobodu k ne-
lítostnému boji za svržení nadvlády kapitálu.

Novaja žizň, č. 22 a 27
26. listopadu a 2. prosince 1905
Podepsán N. Lenin

Podle textu listu
Novaja žizň

S O C I A L I S M U S

A N Á B O Ž E N S T V Í

Celá novodobá společnost je založena na vykořisťování obrovských mas dělnické třídy mizivou menšinou obyvatelstva, náležející ke třídě statkářů a kapitalistů. Je to společnost otrokářská, neboť „svobodní“ dělníci, pracující po celý život na kapitál, „mají právo“ jen na takové existenční prostředky, jež jsou nezbytné k vydržování otroků produkujících zisk, k zajištění a zvěčnění kapitalistického otroctví.

Hospodářský útlak dělníků nevyhnutelně vyvolává a plodí různé druhy politického útlaku, sociální degradace, zhrubnutí a duchovního i mravního úpadku. Dělníci si mohou vydobýt větší nebo menší politickou svobodu k boji za své hospodářské osvobození, ale dokud nebude svržena moc kapitálu, žádná svoboda je nezavírá bída, nezaměstnanosti a útlaku. Náboženství je jeden z druhů duchovního útlaku, doléhajícího všude bez rozdílu na lidové masy ubité věčnou prací na jiné, nouzi a osamělosti. Bezmocnost vykořisťovaných tříd v boji proti vykořisťovatelům plodí víru v lepší posmrtný život stejně nevyhnutelně, jako vyvolává bezmocnost divocha v boji vůči přírodě víru v bohy, ďábly, zázraky apod. Toho, kdo po celý život pracuje a trpí nouzí, náboženství učí pokoře a trpělivosti v pozemském životě a utěšuje ho nadějí na odměnu na nebesích. A ty, kdo žijí z cizí práce, učí náboženství v tomto pozemském životě dobročinnosti a nabízí jim tak velmi laciné ospravedlnění pro celou jejich vykořisťovatelskou existenci, prodává jim tak za přijatelnou cenu poukázky na nebeskou blaženost. Náboženství je opium lidu. Náboženství je jakási duchovní kořalka, ve které otroci kapitálu utápějí svou

lidskou podobu, své nároky na život alespoň trochu důstojný člověka.

Jenže otrok, který si uvědomil své otroctví a vzchopil se k boji za své osvobození, je už otrokem jenom napůl. Dnešní uvědomělý dělník, odchovaný průmyslovou tovární velkovýrobou a zcivilizovaný městským životem, s pohrdáním odvrhne náboženské předsudky, přenechává nebe kněžím a buržoazním svatouškům a bojuje za svůj lepší život tady na zemi. Soudobý proletariát se staví na stranu socialismu, který přibírá do boje proti náboženskému tmářství vědu a vyprošťuje dělníky ze zajetí víry v posmrtný život tím, že je sjednocuje k opravdovému boji za lepší život na zemi.

Náboženství musí být prohlášeno za soukromou záležitost — těmito slovy se obvykle vyjadřuje vztah socialistů k náboženství. Ale význam těchto slov je třeba upřesnit, aby nemohla vzniknout žádná nedorozumění. Žádáme, aby náboženství bylo soukromou záležitostí ve vztahu ke státu, ale naprosto nemůžeme považovat náboženství za soukromou záležitost ve vztahu k naší vlastní straně. Stát nesmí mít s náboženstvím nic společného, náboženské společnosti nesmějí být spjaty se státní mocí. Každý musí mít možnost naprosto svobodně vyznávat jakékoli náboženství nebo nevyznávat žádné, tj. být ateistou, jímž je obvykle každý socialista. Je naprosto nepřijatelné činit mezi občany jakékoli rozdíly, pokud jde o jejich práva, v souvislosti s jejich náboženským vyznáním. Z oficiálních dokumentů musí být bezpodmínečně odstraněna jakákoli zmínka o tom či onom náboženském vyznání občanů. Nesmějí být poskytovány žádné prostředky na státní náboženství, žádné příspěvky ze státních peněz na církevní a náboženské společnosti, jež se musí stát zcela svobodnými a na státní moci nezávislými sdruženími stejně smýšlejících občanů. Jedině důsledné splnění těchto požadavků může skoncovat s hanebnou a proklatou minulostí, kdy církev byla nevolnicky závislá na státu a ruští občané byli nevolnicky závislí na státním náboženství, kdy platily a byly uplatňovány stře-

dověké inkvizitorské zákony (doposud přetrvávající v našem trestním právu a zákonech), které pronásledovaly za víru nebo nevěrectví, znásilňovaly svědomí člověka a činily teplá místečka a platy ve státních službách závislémi na přídělu té či oné státně církevní kořalky. Úplná odluka církve od státu — to je požadavek, který předkládá socialistický proletariát dnešnímu státu a dnešní církvi.

Ruská revoluce musí splnit tento požadavek jako nezbytnou součást politické svobody. Ruská revoluce má v tomto směru obzvlášť příznivé podmínky, neboť odporný byrokratismus policejně nevolnického samoděržaví vyvolal nespokojenost, vření a rozhořčení dokonce i mezi duchovenstvem. Byť bylo ruské pravoslavné duchovenstvo sebevíc zaostalé a nevědomé, dokonce i je teď probudil dunivý pád starého, středověkého řádu na Rusi. Dokonce i ono se připojuje k požadavku svobody, protestuje proti erární zkosnatělosti a byrokratické zvůli, proti policejnímu špiclování vnucovanému „sluhům božím“. My socialisté musíme toto hnutí podporovat a dovádět požadavky poctivých a upřímných duchovních do důsledků, vzít je za slovo, kdykoli začnou mluvit o svobodě, a požadovat na nich, aby radikálně zpřetrhali všechny svazky mezi náboženstvím a policií. Buď jste upřímní, a pak musíte být pro úplnou odluku církve od státu a školy od církve, pro úplné a bezpodmínečné prohlášení náboženství za soukromou záležitost. Nebo tyto důsledné požadavky svobody neschvaluje, a pak jste zřejmě stále ještě v zajetí inkvizitorských tradic, pak zřejmě stále ještě lpíte na teplých místečkách ve státních službách a na státních platech, pak zřejmě nevěříte v duchovní sílu své zbraně a berete dál úplatky od státní moci, a v tom případě vám uvědomělí dělníci celého Ruska vyhlásí nelítostnou válku.

Ve vztahu ke straně socialistického proletariátu není náboženství soukromou věcí. Naše strana je svazkem uvědomělých, pokrokových bojovníků za osvobození dělnické třídy. Takový svazek nemůže a nesmí být lhostejný k ne-

uvědomělosti, zaostalosti nebo tmářství v podobě náboženských vyznání. Žádáme úplnou odluku církve od státu, abychom mohli proti náboženskému tmářství bojovat čistě ideovou a jen ideovou zbraní, naším tiskem, naším slovem. Vždyť jsme vybudovali svou organizaci, SDDSR, mimo jiné právě pro takový boj proti jakémukoli náboženskému ohlupování dělníků. Pro nás ovšem ideový boj není soukromou záležitostí, nýbrž záležitostí celé strany, všeho proletariátu.

Je-li tomu tak, proč tedy ve svém programu^[193] neprohlašujeme, že jsme ateisté? Proč nezakazujeme křesťanům a lidem věřícím v boha vstupovat do naší strany?

V odpovědi na tuto otázku musí být vysvětlen velmi důležitý rozdíl mezi buržoazně demokratickým a sociálně demokratickým pojetím náboženské otázky.

Celý náš program je vybudován na vědeckém, a to právě na materialistickém světovém názoru. Výklad našeho programu proto nezbytně obsahuje také vysvětlení skutečných historických a ekonomických kořenů náboženského tmářství. Naše propaganda nezbytně obsahuje i propagandu ateismu; vydávání příslušné vědecké literatury, kterou absolutistická feudální státní moc až dosud přísně zakazovala a pronásledovala, se nyní musí stát součástí naší stranické práce. Budeme se nyní patrně muset řídit radou, kterou dal kdysi Engels německým socialistům: překládat a masově rozšiřovat francouzskou osvícenskou a ateistickou literaturu 18. století.⁷⁵

V žádném případě se však přitom nesmíme dát svést k abstraktnímu, idealistickému, „racionalistickému“ pojetí náboženské otázky, nezávislému na třídním boji, k pojetí, s nímž se nezřídka setkáváme u radikálních demokratů z řad buržoazie. Bylo by nesmyslné domnívat se, že ve společnosti založené na nekonečném útlaku a zdeptanosti dělnických mas je možné rozptýlit náboženské předsudky čistě propagandistickou cestou. Bylo by buržoazní omezeností zapomínat, že náboženský útlak lidstva je pouze pro-

duktem a odrazem ekonomického útlaku uvnitř společnosti. Proletariát nelze osvětit žádnými knížkami a žádnou propagandou, neosvětlí-li jej jeho vlastní boj proti temným silám kapitalismu, a jednota tohoto skutečně revolučního boje utlačené třídy za vytvoření pozemského ráje je pro nás důležitější než názorová jednota proletářů, pokud jde o ráj nebeský.

Proto v našem programu nehlasáme a nesmíme hlásat ateismus; proto nebráníme a nesmíme bránit proletářům, u nichž ještě přežívají ty či ony pozůstatky starých předsudků, aby se sblížovali s naší stranou. Hlásat vědecký světový názor vždycky budeme, bojovat proti nedůslednosti rozličných „křesťanů“ musíme, ale to naprosto neznámá, že by se měla náboženská otázka stavět na první místo, které jí vůbec nepřísluší, že by se mělo dovolovat, aby se síly skutečně revolučního, hospodářského a politického boje tříštily kvůli názorům či blouznivým představám třetího řádu, jež rychle ztrácejí jakýkoli politický význam a jež sám ekonomický vývoj rychle odhazuje na smetiště.

Reakční buržoazie se všude snažila a nyní se i u nás snaží vyvolat náboženské rúznice a odpoutat tak pozornost mas od skutečně závažných a podstatných ekonomických a politických otázek, které dnes prakticky řeší všechen ruský proletariát, sjednocující se ve svém revolučním boji. Reakční politika tříštění proletářských sil, která se dnes projevuje hlavně černosotňovskými pogromy, se možná zítra dopracuje k nějakým rafinovanějším formám. My jí budeme v každém případě čelit klidným, důsledným a trpělivým hlásáním proletářské solidarity a vědeckého světového názoru, jímž je cizí jakékoli rozněcování druhořadých názorových rúznic.

Revoluční proletariát dosáhne toho, aby se náboženství skutečně stalo pro stát soukromou záležitostí. A v tomto politickém zřízení, očistěném od středověké zatuchlosti, pak povede rozsáhlý a otevřený boj za odstranění economic-

kého otroctví, jež je nejvlastnějším zdrojem náboženského
ohlupování lidstva.

Novaja žizň, č. 28
3. prosince 1905
Podepsán N. Lenin

Podle textu listu
Novaja žizň

R E Z O L U C E
O A G R Á R N Í O T Á Z C E
S C H V Á L E N Á
N A K O N F E R E N C I
„V Ě T Š I N Y“
V T A M M E R F O R S U ⁷⁶

1. Konference uznává, že vývoj rolnického hnutí plně potvrzuje stěžejní principiální názory revolučního marxismu jak pokud jde o revoluční charakter, tak pokud jde o skutečnou sociálně ekonomickou podstatu tohoto hnutí, které odstraňuje pozůstatky nevolnictví a vytváří svobodné buržoazní poměry na vesnici; konference považuje za žádoucí pozměnit agrární program^[193] naší strany takto: Vypustit bod o odřezcích a místo něho uvést, že strana podporuje revoluční opatření rolnictva včetně konfiskace veškeré státní, církevní, klášterní, údělné, carské a statkářské půdy a sama si klade za hlavní a trvalý úkol samostatně organizovat vesnický proletariát, vysvětlovat mu nesmiřitelnou protichůdnost mezi jeho zájmy a zájmy vesnické buržoazie a ukazovat mu konečný cíl socialismu, který je jediné s to odstranit rozdělení společnosti na třídy a jakékoli vykořisťování člověka člověkem.

2. Konference vyslovuje přání, aby byl z agrárního programu vyškrtnut požadavek vrátit výkupní platby a vytvořit z takto získaných obnosů zvláštní fond. A dále: požadavek konfiskace státní, klášterní atd. půdy přenést do druhého bodu.

*Napsáno nejpozději 17. (30.) prosince 1905
Vyšlo v prosinci 1905 jako hektografovaný
leták ÚV SDDSR společně s ostatními
rezolucemi konference*

Podle textu letáku

D Ě L N I C K Á S T R A N A A J E J Í Ú K O L Y V S O U Č A S N Ě S I T U A C I 77

Sociálně demokratický tisk už vícekrát vysvětloval, jaké jsou všeobecné úkoly studentstva v ruském osvobozeneckém hnutí, a proto se jimi nebudeme v tomto článku zabývat. Sociálně demokratické studenty není třeba přesvědčovat ani o hlavní úloze dělnického hnutí, ani o obrovském významu hnutí rolnického, ani o tom, jak nesmírně důležitá je pro obě tato hnutí pomoc inteligence, která se myšlenkově propracovala k marxistickému světovému názoru, postavila se na stranu proletariátu a je odhodlána vypracovat se v opravdové členy dělnické strany.

Chceme se zabývat, i když jen stručně, jinou otázkou, která má dnes největší praktický význam.

Co je dnes charakteristické pro velkou ruskou revoluci?

To, že události zcela demaskovaly veškerou iluzornost manifestu ze 17. října^[115]. Konstituční iluze se rozplynuly. Všude zavládla reakce. Samoděržaví je nejen v plné míře obnoveno, ale dokonce „posíláno“ diktátorskými pravomocemi místních satrapů, počínaje Dubasovem a konče řadovými policisty.

Občanská válka je v plném proudu. Politická stávka jako taková se už začíná přežívat, stává se minulostí jako překonaná forma hnutí. Například v Petrohradě nebyli v prosinci vyčerpání a vysílení dělníci schopni zorganizovat stávku. Přesto se však hnutí jako celek, i když je v této chvíli tísněno reakcí, nepochybně pozvedlo na mnohem vyšší stupeň.

Hrdinný moskevský proletariát ukázal, že je možný aktivní boj, a získal pro něj značný počet oněch vrstev

městského obyvatelstva, jež byly až dosud považovány za politicky netečné, ne-li reakční. Moskevské události⁷⁸ však byly pouze jedním z nejvýraznějších projevů „proudu“, který se prodral na povrch ve všech končinách Ruska. Nová forma revolty měla před sebou tak obrovské úkoly, že samozřejmě nemohly být vyřešeny naráz. Ale dnes už jsou tyto úkoly jasné a srozumitelné všemu lidu, hnutí se pozvedlo na vyšší stupeň, stmelilo se a zocelilo. A o tento zisk už nemůže revoluci nikdo připravit.

Dubasovova děla nevídanou měrou zrevolucionizovala nové početné vrstvy lidu. Obnovená karikatura dumy se už předem setkala s mnohem větším odporem pokrokových bojovníků a s nepoměrně větším skepticismem buržoazie než stará дума Bulygina.

Co tedy dál?

Podívejme se bez okolků skutečnosti do tváře. Pusťme se do nové práce, osvojme si a zpracujme zkušenosti nedávných forem boje a začněme připravovat a organizovat síly v nejdůležitějších střediscích hnutí.

Pro vládu by bylo neobyčejně výhodné, kdyby mohla tak jako dosud potlačovat roztržštěné akce proletářů. Vláda by ráda i v Petrohradě vehnala dělníky do boje teď hned, kdy jsou tu pro ně podmínky nejnevýhodnější. Ale dělníci se nedají vyprovokovat a půjdou dál svou cestou samostatné přípravy příští celoruské akce.

Síly pro takovou akci tu jsou: rostou rychleji než kdykoli předtím. Do víru prosincových událostí byla vtažena jen jejich nevelká část. Hnutí se ještě ani zdaleka nerozvinulo v celé své šíři a v celé své hloubce.

Podívejte se třeba jen na umírněný buržoazní a černo-
sotňovský tisk. Nikdo, dokonce ani Novoje vremja, nevěří holedbání vlády, že ihned, v samém zárodku potlačí jakékoli nové aktivní vystoupení. Nikdo nepochybuje o tom, že rolnictvo, tato obrovská zápalná masa, jaksepatří vzplane až teprve k jaru. Nikdo nevěří, že si vláda upřímně přeje svolat dumu a že by se jí podařilo ji svolat za starého systé-

mu represí, byrokratických průtahů, kancelářského papírování, bezpráví a tmářství.

Ne zápal revolucionářů, stokrát nebezpečnější v takové otázce, jako je otázka rozhodného boje, nýbrž zřejmá fakta, uznávaná i odpůrci revoluce, svědčí o tom, že vláda dobyla v Moskvě „vítězství“, které ji přivedlo do ještě zoufalejší situace, než v jaké byla před říjnem.

Rolnické povstání se rozmáhá. Finanční krach se blíží. Zlatá valuta vysychá. Schodek půl miliardy rublů nemůže být vyrovnán ani při sebevětší ochotě reakční evropské buržoazie poskytnout samoděržaví pomoc. Všechny vojenské jednotky použitelné k boji proti revoluci byly nasazeny, ale „pacifikace“ Kavkazu a Sibíře je stále v nedohlednu. Vření v armádě a námořnictvu, které se otevřeně projevilo po 17. říjnu, se samozřejmě nezmírní, bude-li se po celém Rusku násilně zakročovat proti bojovníkům za svobodu. Návrat zajatců a mandžuské armády tento neklid naopak ještě stupňuje. Mobilizace dalších vojenských útvarů proti vnitřnímu nepříteli v sobě tají nová nebezpečí pro samoděržaví. Krize nejenže není vyřešena, ale naopak se následkem moskevského „vítězství“ rozrostla a zostrila.

Nechť si tedy dělnická strana jasně uvědomí své úkoly. Pryč s konstitučními iluzemi! Je třeba shromážďovat nové síly, připojující se k proletariátu. Je třeba „dát dohromady zkušenosti“ z obou velkých měsíců revoluce (z listopadu a prosince). Je třeba se znovu přizpůsobit restaurovanému samoděržaví, je třeba umět všude, kde je to nezbytné, opět přejít do ilegality. Je třeba určitěji, prakticky zformulovat obrovské úkoly spjaté s novým aktivním vystoupením, připravovat se na toto vystoupení vytrvaleji, systematictěji a houževnatěji, ale přitom podle možností šetřit síly proletariátu vyčerpaného stávkovým bojem.

Zvedá se jedna vlna za druhou. Po hlavním městě následují provincie. Po okrajových územích samo srdce Ruska. Po proletariátu — městská maloburžoazie. Po městech vesnice. Reakční vláda musí při plnění svých obrovitých

úkolů nevyhnutelně zkrachovat. A proto výsledek první fáze velké ruské revoluce bude v mnohém záviset na naší přípravě na jaro roku 1906.

*Napsáno koncem prosince 1905
Otištěno 4. ledna 1906
v listu Molodaja Rossija, č. 1
Podepsán N. Lenin*

*Podle textu listu
Molodaja Rossija*

E T A P Y, S M Ě R

A P E R S P E K T I V Y R E V O L U C E

1. Dělnické hnutí od počátku mobilizuje proletariát pod vedením SDDSR a *probouzí* liberální buržoazii: 1895 až 1901/2.

2. Dělnické hnutí přechází v otevřený politický boj a *získává* pro něj politicky probuzené vrstvy liberální a radikální buržoazie a maloburžoazie: 1901/2—1905.

3. Dělnické hnutí se rozhořívá v otevřenou *revoluci*, přičemž liberální buržoazie se semkla v konstitučně demokratickou stranu a chystá se revoluci zastavit dohodou s carismem, avšak *radikální* vrstvy buržoazie a maloburžoazie jsou pro spojenectví s proletariátem a pro *pokračování v revoluci*: 1905 (zejména konec).

4. Dělnické hnutí vítězí v *demokratické* revoluci za pasivního vyčkávání liberálů a aktivní podpory *rolnictva*. Plus radikální, republikánská inteligence a příslušné vrstvy maloburžoazie ve městech. Povstání rolníků vítězí, moc statkářů je zlomena.

(„Revolučně demokratická diktatura proletariátu a rolnictva.“)

5. Liberální buržoazie, která ve 3. období vyčkávala a ve 4. období byla pasivní, se stává otevřeně kontrarevoluční a organizuje se, aby proletariát připravila o výsledky revolučních vymožeností. Také mezi rolnictvem celá jeho zámožná vrstva i značná část středních rolníků „dostává rozum“, uklidňuje se a přidává se na stranu kontrarevoluce, aby vyrvala moc z rukou proletariátu a rolnické chudiny, jež s proletariátem sympatizuje.

6. Poměry, jež se vytvořily v 5. období, vedou k narůstá-

- 1) Ras. shifrová náravná práca
 strany v rokoch 1895-1901/2
- 2) Ras. shifrová práca v rokoch 1901/2-1905.
 sly a vypracovaná v rokoch
 vypracovaná časť časť a časť
 časť a časť časť: 1901/2-1905.
- 3) Ras. shifrová práca v rokoch
 vypracovaná, vypracovaná časť
 časť vypracovaná časť v k. d. časť
 časť a časť (časť časť časť)
 časť vypracovaná, časť časť
 časť časť a časť časť časť časť
 časť časť časť časť časť časť
 časť časť časť časť časť časť
 časť časť časť časť časť časť
 1905 (časť časť)

První stránka rukopisu Leninovy práce
 Etapy, směr a perspektivy revoluce. — 1905

Zmenšeno

1870

1871

1872

1873

1874

1875

1876

1877

1878

1879

1880

1881

1882

1883

1884

ní a stupňování nové krize a nového boje, ve kterém již proletariát bojuje o zachování demokratických vymožeností v zájmu socialistického převratu. Kdyby tento boj vedl jen samotný ruský proletariát, byl by to boj téměř beznadějný, a *kdyby* mu nepřišel na pomoc *evropský socialistický proletariát*, byla by jeho porážka stejně nevyhnutelná jako porážka německé revoluční strany v letech 1849—1850 nebo jako porážka francouzského proletariátu v roce 1871.

V tomto stadiu organizuje tedy liberální buržoazie a zámožné (+ zčásti i střední) rolnictvo kontrarevoluci. Ruský proletariát *plus* evropský proletariát organizují revoluci.

Za těchto podmínek může ruský proletariát dosáhnout druhého vítězství. Není to už beznadějně. Druhé vítězství bude znamenat *socialistický převrat v Evropě*.

Evropští dělníci nám předvedou, „jak se to dělá“, a my potom společně s nimi provedeme socialistický převrat.

*Napsáno koncem roku 1905
nebo začátkem roku 1906
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V*

Podle rukopisu

M Á M E B O J K O T O V A T S T Á T N Í D U M U ?

STANOVISKO „VĚTŠINY“ [216]

Strana dělnické třídy, Sociálně demokratická dělnická strana Ruska, se sjednocuje. Její dvě poloviny se spojují, a jak již bylo oznámeno, připravují sjednocovací sjezd strany.

Mezi oběma polovinami strany však dosud trvá jedna názorová odlišnost, pokud jde o Státní dumu. Všichni členové strany si musí proto učinit v této otázce jasno, aby mohli uvědoměle zvolit delegáty na společný sjezd a aby byl spor vyřešen tak, jak si to přejí všichni členové strany, a ne jenom její dnešní ústřední a místní orgány.

Bolševici a menševici jsou zajedno v tom, že nynější дума je jen žalostný paskvil zastupitelského orgánu lidu, že je zapotřebí proti tomuto podvodu bojovat a připravovat se k ozbrojenému povstání za svolání ústavodárného shromáždění, svobodně zvoleného veškerým lidem.

Předmětem sporu je pouze taktika vůči dumě. Menševici říkají: Naše strana se musí zúčastnit voleb zmocněnců a volitelů. Bolševici proklamují — aktivní bojkot dumy. V tomto letáku chceme vyložit názor bolševiků, kteří na nedávné konferenci zástupců 26 organizací SDDSR schválili rezoluci proti účasti ve volbách.*

Co znamená aktivní bojkot dumy? Bojkot znamená odmítnutí účasti ve volbách. Nechceme volit ani poslance do dumy, ani volitele, ani zmocněnce. Aktivní bojkot však neznamená jen a jen neúčast ve volbách, nýbrž i to, že budeme volebních schůzí co nejvíce využívat k sociálně

* Viz tento svazek, s. 181—182. *Red.*

demokratické agitaci a organizaci. Využívat schůzí znamená pronikat do nich jak legálně (zapisovat se do voličských seznamů), tak ilegálně a objasňovat v celé šíři program a názory socialistů, odhalovat veškerou lživost a podvodnost dumy a vyzývat k boji za ústavodárné shromáždění.

Proč odmítáme účast ve volbách?

Protože účastí ve volbách bezděky v lidu podpoříme víru v dumu a oslabíme tak účinnost svého boje proti tomuto paskvilu zastupitelského orgánu lidu. Duma není parlament, nýbrž úskok samoděržaví. A tento úskok musíme zmařit tím, že odmítneme jakoukoli účast ve volbách.

Protože kdybychom účast ve volbách připustili, museli bychom pak jít až do důsledků a zúčastnit se i voleb poslanců do dumy. Buržoazní demokraté, například Chodskij^[270] v listu Narodnoje chozjajstvo, nám právě z těchto důvodů doporučují, abychom uzavírali volební úmluvy s kadety. Avšak dnes už všichni sociální demokraté, jak bolševici, tak menševici, takové úmluvy odmítají, protože vědí, že duma není parlament, ale jen nový policejní podvod.

Protože dnes nemůžeme voleb využít ve prospěch strany. Svoboda agitace neexistuje. Strana dělnické třídy upadla v nemilost. Její zástupci jsou bez soudu zavíráni, její noviny zastaveny, schůze zakázány. Strana by při volbách nemohla legálně rozvinout svůj prapor, nemohla by veřejně navrhnout své kandidáty, neboť by je tím vydala do rukou policie. Za takové situace poslouží naší agitaci a organizaci mnohem líp, budeme-li revolučně využívat schůzí, aniž se zúčastníme voleb, než abychom se účastnili schůzí připravujících legální volby.

Menševici odmítají volit poslance do dumy, ale chtějí volit zmocněnce a volitele. Proč? Proto, aby z nich vytvořili lidovou dumu či nezávislý ilegální zastupitelský orgán, něco jako celoruský sovět dělnických (a také rolnických) zástupců?

Proti tomu namítáme: Jde-li nám o nezávislé zástupce,

proč se máme při jejich volbě ohlížet na nějakou dumu? Proč máme dávat policii do rukou seznamy našich zmocněnců? A proč máme nanovo vytvářet nějaké nové sověty dělnických zástupců, když ještě existují (například v Petrohradě) staré sověty dělnických zástupců? Je to zbytečné a dokonce škodlivé, protože to vzbudí neoprávněné a utopické iluze, že by se snad upadající a rozkládající sověty mohly oživit novými volbami, a nikoli novou přípravou a rozšiřováním povstání. A stanovit v zájmu povstání zákonné volby v zákonných lhůtách je už úplně k smíchu.

Menševici poukazují na to, že sociální demokraté jsou ve všech zemích zastoupeni v parlamentech, ba i ve špatných parlamentech. Odvolávají se však na to neprávem. Do parlamentu půjdeme zcela důsledně i my. Ale menševici přece sami vidí, že дума není parlament, a sami do ní odmítají jít. Tvrdí, že dělníci jsou unaveni a že si chtějí odpočinout účastí v legálních volbách. Jenže strana nemůže a nesmí svou taktiku budovat na přechodné únavě některých ústředí. To by bylo pro stranu zhoubné, protože unavení dělníci by navrhovali nestraničné kandidáty, schopné stranu leda kompromitovat. Musíme houževnatě a trpělivě pokračovat v naší práci, šetřit přitom síly proletariátu, ale zároveň neztrácet víru, že depresivní nálada je jen dočasná, že dělníci povstanou ještě mohutněji, ještě směleji než v Moskvě a smetou carskou dumu. Jen ať si zaostalí, neuvědomělí lidé jdou do dumy. Strana s nimi svůj osud nespojí. Strana jim poví: Vaše vlastní životní zkušenosti potvrdí naše politické předpovědi. Poznáte sami na sobě, jaký podvod je tato дума, přesvědčíte se, že vám strana správně radila, a pak se k ní vrátíte.

Menševická taktika je rozporná a nedůsledná (účastnit se voleb, ale nevolit do dumy). Nehodí se pro masovou stranu, neboť místo prostého a jasného řešení navrhuje řešení zmatená a dvojnásobná. Je nepraktická, neboť dostanou-li se seznamy zmocněnců do rukou policie, strana utrpí těžké ztráty. A konečně je tato taktika de facto neusk-

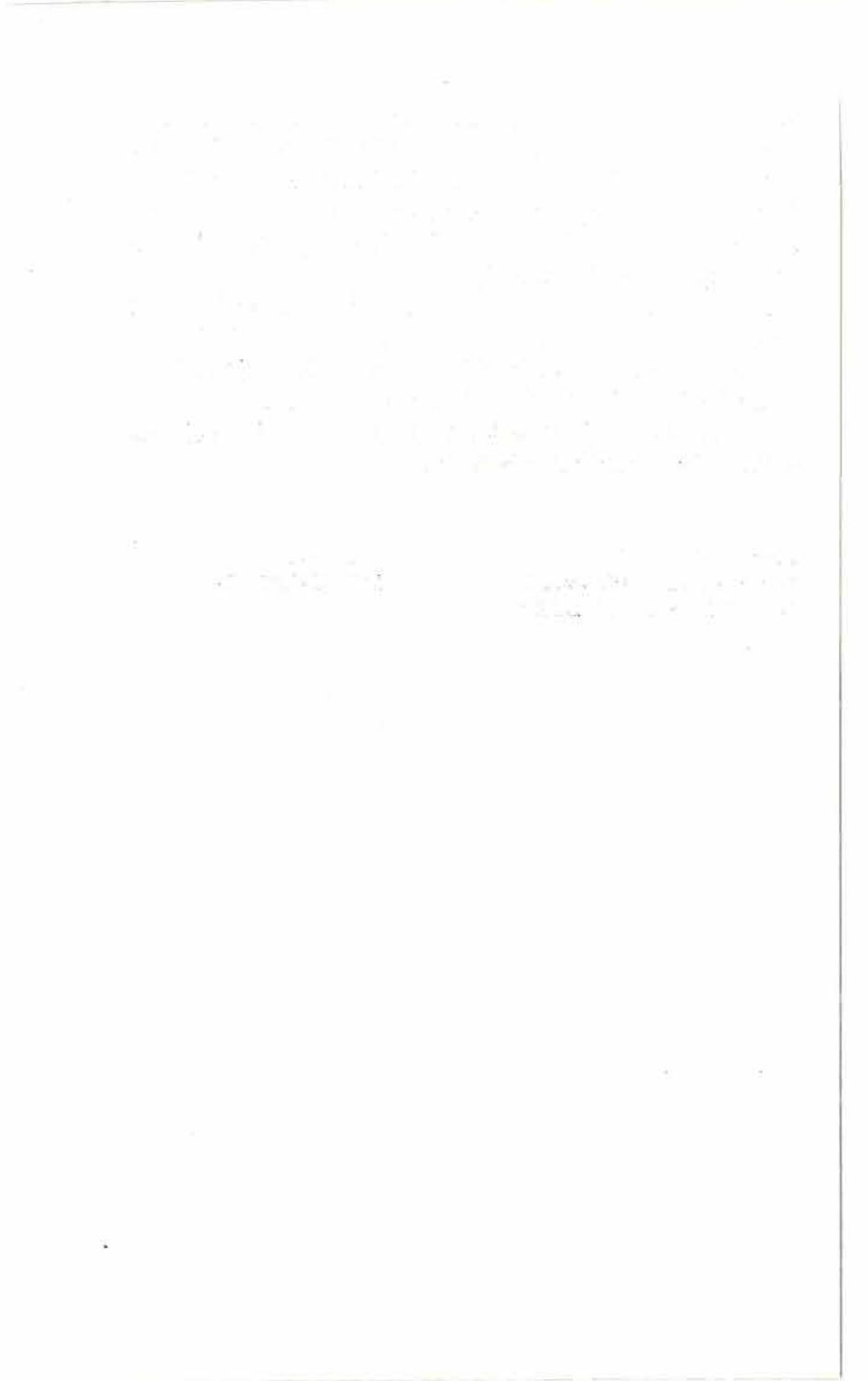
tečnitelná, neboť vystoupí-li menševici na schůzích s naším programem, změní se příprava legálních voleb nevyhnutelně v ilegální využívání schůzí bez účasti ve volbách. Policejní podmínky přemění menševickou účast na schůzích z menševické účasti ve volbách na využívání schůzí bolševiky pro revoluční účely.

Pryč s dumou! Pryč s novým policejním podvodem! Občané! Uctěte památku padlých moskevských hrdinů novými přípravami na ozbrojené povstání! Ať žije svobodně zvolené všelidové ústavodárné shromáždění!

Tak zní naše bojové heslo. A s tímto heslem je slučitelná jedině taktika aktivního bojkotu.

*Napsáno v lednu 1906
Otištěno v lednu 1906 v letáčích
ÚV a sjednoceného ÚV SDDSR*

*Podle textu
letáku ÚV SDDSR*

STÁTNÍ DUMA
A SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ
TAKTIKA⁷⁹

Napsáno v lednu 1906
Vyšlo v únoru 1906 v brožuře
Gosudarstvennaja дума i social-demokratija
vyd. Proletarskoje dělo
Podepsán N. Lenin

Podle textu brožury

Zákon z 11. prosince⁸⁰ dal znovu na pořad otázku naší taktiky vůči dumě. Volit, nebo nevolit do dumy? O tom se čile spekuluje a mudruje v našem buržoazně demokratickém tisku. A nedávno se k tomu vyslovila též konference organizací „většiny“^[215] SDDSR. Tato konference, jíž se zúčastnili zástupci 26 organizací, z toho 14 organizací dělnických, zvolených více než 4000 organizovanými členy strany, byla uspořádána místo IV. sjezdu strany již naplánovaného a ohlášeného ústředním výborem. Železniční stávká, moskevské povstání a různé jiné události v nejrůznějších končinách Ruska způsobily, že sjezd se nemohl konat. Ale delegáti, kteří se už mezitím sjeli, zorganizovali konferenci „většiny“ a mimo jiné na ní projednali též otázku voleb do dumy; rozhodli negativně v tom smyslu, že je třeba voleb se neúčastnit. Uvádíme tu příslušnou část rezoluce, schválenou na této konferenci:

„Absolutistická vláda šlapala po celou dobu po 17. říjnu po všech základních občanských svobodách, jež vybojoval proletariát. Tím, že dala střílet z děl a strojních pušek do dělníků, rolníků, vojáků a námořníků, bojujících za svobodu, zbrotila celou zemi krví. Vláda se vysmívá požadavku všeho lidu svolat ústavodárné shromáždění a pokouší se zákonem z 11. prosince opět oklamat proletariát a rolnictvo a oddálit svou definitivní záhubu. Zákon z 11. prosince fakticky vylučuje z účasti ve Státní dumě proletariát a masu rolnictva a předem se snaží nejrůznějšími úskoky a policejním omezováním zajistit v dumě převahu černosotňovských živlů a vykořisťovatelských tříd.

Konference vyslovuje přesvědčení, že všechen uvědomělý proletariát v Rusku odpoví na nový carský zákon rozhodným bojem proti tomuto, jakož i proti každému jinému padělků lidového zastupitelského orgánu. Konference má za to, že sociální demokracie musí

usilovat o svržení této policejní dumy tím, že v ní odmítne jakoukoli účast.⁶¹

Dále pak rezoluce všem stranickým organizacím doporučuje, aby co nejvíce využívaly volebních schůzí, nikoli však k policejně omezeným přípravám takových či onakých voleb, nýbrž k rozšíření revoluční organizace proletariátu a k agitaci ve všech vrstvách lidu za rozhodný boj proti samoděržaví, neboť teprve po úplném vítězství nad ním bude možné svolat skutečně svobodně zvolené zastupce lidu.

Je takovéto řešení otázky správné? Abychom na to mohli odpovědět, prozkoumejme nejprve možné námitky. Pro účast v dumě by mohla nyní svědčit okolnost, že dělníci dostali pro volby do dumy určitá práva, ale i to, že svoboda agitace se proti období „první“ Bulyginovy dumy, přislíbené zákonem ze 6. srpna, přece jen poněkud rozšířila. Tyto důvody v souvislosti s potlačením moskevského povstání i dalších povstání a v důsledku toho pak s nutností určitého oddechu, soustředování a přípravy nových sil, zcela pochopitelně přivedly a přivádějí „menšinu“ SDDSR k tomu, aby se vyslovila alespoň pro účast ve volbách zmocněnců a volitelů. Tito sociální demokraté zastávají názor, že se nemáme snažit dostat až do Státní dumy, že se nemá jít dál než k volbám volitelů, ale že je nezbytné využít voleb v dělnické kurii k agitaci, organizování a politické výchově proletariátu.

K těmto argumentům především poznamenejme, že zcela přirozeně vyplývají z obecných základů sociálně demokratického světového názoru a sociálně demokratické taktiky. Toto jim musíme my, představitelé „většiny“, přiznat, abychom neupadli do frakční krajnosti, jež by mohla poškodit bezpodmínečně nutnou jednotu strany. Rozhodně musíme znovu a věcně projednat otázku taktiky. Jestliže události potvrdily správnost naší taktiky vůči dumě ze 6. srpna^[114], kterou proletariát skutečně zmařil, bojkotoval a smetl, pak z toho samozřejmě ještě vůbec nevyplývá,

že se podaří stejným způsobem zmařit i novou dumu. Dnes je situace jiná, a proto musíme pečlivě zvážit důvody pro účast v dumě i proti ní.

Hlavní důvody pro účast jsme, podle našeho názoru, stručně vyložili. Přejdeme tedy k důvodům proti.

Nová дума je nepochybně karikaturou lidového zastupitelského orgánu. A kdybychom se zúčastnili voleb, lidové masy by získaly zkreslenou představu o našem hodnocení dumy.

Svoboda agitace neexistuje. Schůze jsou rozháněny. Delegáti jsou zatýkáni.

Nachytáme-li se na návnadu dubasovovského „konstytucionalismu“, nebudeme moci před masami rozvinout svůj stranický prapor a své stranické síly oslabíme s malým užitekem pro věc, protože „legální“ vystoupení našich kandidátů pouze poskytne policii hotové seznamy těch, které má zatknout.

V převážné části Ruska vře občanská válka. Klid tu může být jen dočasný. Je třeba se znovu a znovu připravovat. Spojovat tuto přípravu s volbami podle zákona z 11. prosince není pro naši stranu ani účelné, ani prakticky uskutečnitelné. K volbám „podle zákona“ u nás nedojde, ani kdybychom je chtěli, protože to podmínky boje nedovolí. Jednotlivé výjimky jsou samozřejmě možné, ale bylo by nerozumné vnášet kvůli nim do celoruské proletářské taktiky zmatek, dezorganizaci a nejednotnost.

Za vlády Dubasovů a Durnovů jsou volby do dumy podle zákona z 11. prosince pouhou hrou na parlamentarismus. Účastnit se takovéto hry není proletariátu důstojné.

Taktika masové strany proletariátu musí být prostá, jasná a přímá. Volit zmocněnce a volitele, ale nevolit poslance do dumy — to je řešení zmatené a obojetnické. Na jedné straně se uznává legální forma voleb podle zákona. Na druhé straně se však tento zákon „maří“, protože účelem voleb není realizace tohoto zákona, jejich účelem není vyslání poslanců do dumy. Na jedné straně se roz-

jíždí volební kampaň; na druhé straně se tato kampaň přerušuje v nejdůležitějším momentu (veškerých voleb), kdy se rozhoduje o bezprostředním složení dumy. Na jedné straně se dělníci při volbách (zmocněnců a volitelů) spokojují s nesmyslným a reakčním rámcem zákona z 11. prosince. Na druhé straně se od týchž dělnických voleb, které zjevně odrážejí pokrokové snahy proletariátu v neúplné a nesprávné podobě, požaduje, aby tyto snahy uskutečňovaly mimo dumu (ve formě jakéhosi nelegálního zastupitelského orgánu, nelegální dumy či lidové dumy apod.). Výsledek je absurdní: volby na základě neexistujícího volebního práva do neexistujícího parlamentu. Sověty dělnických zástupců v Petrohradě i v Moskvě si dělníci zvolili sami, bez ohledu na policejní „zákonné formy“. A zatýkání členů těchto sovětů přineslo dělníkům neobyčejně významné poučení. Ukázalo jim, jak je nebezpečné věřit pseudokonstitucionalismu, jak labilní je „revoluční samospráva“ bez vítězství revolučních sil, jak nedostatečná je prozatímní nestranická organizace, která může sice někdy doplnit, ale rozhodně ne nahradit pevnou a trvalou bojovou organizací stranickou. Sověty dělnických zástupců v obou hlavních městech padly, protože neměly pevnou oporu v bojové organizaci proletariátu. Nahradíme-li tyto sověty shromážděními volitelů nebo zmocněnců, bude to znamenat, že jsme podstrčili oporu slovní místo opory bojové, oporu kvaziparlamentní místo opory revoluční. Bude to totéž, jako kdybychom nahradili chybějící dělo dělem nakresleným na papíře.

Svou účastí ve volbách dále zavádíme proletariát k falešnému postoji vůči buržoazní demokracii. Ta se opět rozštěpuje. Umírnění liberálové (kadeti) jsou tělem i duší pro účast. Radikálové tihnou k bojkotu. Třídní základ tohoto rozkolu je jasný: pravé křídlo buržoazie tihne k dohodě s reakcí prostřednictvím dumy. Levé křídlo buržoazie tihne ke spojenectví s revolucí nebo alespoň k její podpoře (vzpomeňte si, jak se Svaz svazů^[12] připojil k manifestu

výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců o finančním krachu vlády⁸²). Taktika bojkotu umožňuje proletariátu vyjádřit jasný a správný postoj vůči revoluční i oportunistické buržoazii. Taktika účasti by způsobila strašný chaos, neboť by proletariátu zabránila rozlišit své nejbližší spojence a své nepřátele.

A pak: praktických cílů účasti lze dosáhnout stejně dobře, ne-li lépe, i bojkotem. Získat přehled o silách proletariátu, agitovat a organizovat, zajistit převahu sociálních demokratů v dělnické kurii — to všechno je docela dobře možné i při revolučním využívání volebních schůzí místo pouhé účasti v nich, k tomu všemu vůbec není zapotřebí volit právě „zmocněnce“ a „volitele“. Toho všeho se hůř dosáhne, když se bude plýtvat silami na tyto směšné legální volby, jejichž účel přece sami neuznáváme, a informovat o nich policii — to už vůbec není prospěšné. V praxi patrně beztak dojde většinou právě k revolučnímu využívání volebních schůzí a nejen k pouhé účasti na nich, protože dělníci se nepodřídí policejním omezením, nevyloučí „nežádoucí osoby“ (čti sociální demokraty) a nedodrží volební předpisy. Tlak okolností, tlak revoluční situace způsobí, že z „volebních“ schůzí nevzejdou volby, nýbrž stranická agitace bez voleb a proti volbám, čili takzvaný „aktivní bojkot“. Ať se na věc díváme jakkoli, ať své názory jakkoli vykládáme a ať máme jakékoli výhrady, v každém případě má účast ve volbách nevyhnutelně tendenci vyvolávat představy, že lze nahradit ústavodárné shromáždění dumou, svolat ústavodárné shromáždění prostřednictvím dumy atd. Ukazovat klamnost a fiktivnost zastoupení v dumě, žádat svolání ústavodárného shromáždění revoluční cestou, ale zároveň být v dumě — taková taktika může v revoluční chvíli proletariát jen zmást, jen podpořit nejméně uvědomělé vrstvy dělnictva a nejméně čestné, nejméně zásadové jedince mezi jeho vůdci. Můžeme sebevíc ujišťovat o naprosté a dokonalé samostatnosti našich sociálně demokratických kandidátů, o ryzí a nejryzejší stranickosti naší

účasti, politická situace bude silnější než všechna ta ujištění. Ve skutečnosti to podle těchto ujištění jinak nedopadne a dopadnout nemůže. Ať chceme nebo ne, nynější účast v nynější dumě ve skutečnosti nepovede ani k sociálně demokratické, ani ke stranické dělnické politice.

Jedině správnou taktikou je taktika doporučovaná konferencí „většiny“.

Zajímavým (nepřímým) potvrzením tohoto závěru je pozice „kadetů“. Narodnaja svoboda⁸³ posuzuje ve svém „předsmrtném“ čísle (z 20. prosince)[²³] znovu se vynořivší otázku, má-li se jít do dumy, takto: Nejblížeším úkolem je svolání všelidového ústavodárného shromáždění. Tuto tezi pokládá uvedený list za prokázanou. Kdo a jak svolá toto ústavodárné shromáždění? Na to je podle názoru listu možná trojí odpověď: 1. zákonná (čili de facto absolutistická) vláda; 2. prozatímní revoluční vláda; 3. Státní дума jakožto „moc konkurující moci“. Je samozřejmé, že „kadeti“ jsou pro třetí „východisko“ a právě v jeho zájmu naléhají na nezbytnou účast v dumě. První východisko odmítají, protože přestali skládat jakékoli naděje ve vládu. Pokud jde o druhé východisko, poskytují nám tento nanejvýš typický příklad uvažování:

„Dá se počítat s *praktickou* uskutečnitelností oné prozatímní vlády, o níž ještě i dnes — v krvavém oparu potlačeného povstání — sní revoluční strany? Řekněme rovnou, že nikoli, že s tím se počítat nedá, a ne snad proto, že by ozbrojené povstání nebylo možné: Moskva dokázala opak. Ba ani ne proto, že by takové povstání muselo být s osudovou nevyhnutelností potlačeno ozbrojenou silou: kdopak může předvídat budoucnost?

S prozatímní vládou se nedá počítat proto, že nebude za *žádných okolností* — dokonce ani v případě úspěšného povstání — dostatečně stabilní a autoritativní, aby znovu dala dohromady rozpadlou stavbu ruské země. Smete ji kontrarevoluční vlna, deroucí se z hlubin společnosti.

Ruská revoluce netrvá několik měsíců, ale trvá už léta; za tuto dobu si už stačila přesně a jasně vymezit svou cestu; a je třeba říci rovnou, že tato cesta nevede ani k ozbrojenému povstání, ani k prozatímní vládě. Nezavírejte oči před skutečností. Jak liberální inteligence, tak

rolnictvo, jakož i proletariát jsou revoluční, ale revoluční kooperace těchto tří složek pod praporem ozbrojeného povstání *není možná*. Nebudeme tu zkoumat, kdo je v právu a kdo je vinen; fakt zůstává faktem. Ale z jakých složek by v tomto případě mohla vzniknout tolik diskutovaná prozatímní vláda revolučních stran? Čím by mohla být? Diktaturou proletariátu? Jenže v dnešním Rusku se nedá mluvit o diktatuře proletariátu...“

Záměrně jsme opsali tuto úvahu celou, neboť vystihuje znamenitě a velmi přesně, což je u „kadetů“ vzácné, podstatu liberálně buržoazního stanoviska. Chyby této úvahy jsou tak zřejmé, že stačí na ně stručně poukázat. Je-li dnes dokázáno, že ozbrojené povstání je možné, a nedá-li se předem dokázat, že nemá naprosto žádnou naději na úspěch, jaký smysl má potom námitka, že bude „smeteno kontrarevolucí“? Je to jen směšně ubohá vytáčka. Revoluce bez kontrarevoluce neexistuje a nemůže existovat. Vždyť dnes byl kontrarevoluční vlnou smeten i 17. říjen^[115], ale je to snad důkaz, že konstituční požadavky ztratily svou životnost? Nejde o to, zda dojde ke kontrarevoluci, nýbrž o to, kdo bude nakonec, po nezbytně dlouhých a všelijak vrtkavých bojích vítězem.

Narodnaja svoboda je si vědoma, že řešení této otázky závisí na poměru sociálních sil. A tak je tedy analyzuje, uznává revolučnost jak proletariátu, tak rolnictva, tak i liberální inteligence. Zároveň však tyto noviny „dekrety“^[116], že jejich „kooperace pod praporem ozbrojeného povstání není možná“. Proč? V tom je totiž jádro všeho a nedá se tu vystačit jen s nějakým lichým prohlášením. Je a zůstává faktem, že povstává proletariát, povstává i rolnictvo a spolu s nimi přinejmenším i určitá část buržoazní inteligence. A uznává-li Narodnaja svoboda fakt (který už nepotřebuje být nikým uznáván), že je možné ozbrojené povstání, uznává-li, že nelze předpovídat naprostý neúspěch všech dalších výbuchů, pak tím bere svým úvahám všechnu půdu pod nohama. Zachraňuje se pak jenom fixlováním, tím, že popírá možnost nastolit diktaturu proletariátu, tj. socialistickou diktaturu, ačkoli by se mělo

mluvit o demokratické diktatuře proletariátu a rolnictva. Tyto třídy mají zajištěny sympatie a pomoc určité části maloburžoazie vůbec a zejména buržoazní inteligence; zbývá jen otázka stupně jejich organizovanosti a bojeschopnosti. To je samozřejmě otázka velká a závažná, ale řešit ji bez rozmyslu záporně mohou jen lidé, kteří se zřejmě chtějí řešení vyhnout.

Stanovisko liberálních statkářů je jasné. Ti se chtějí zúčastnit dumy právě proto, že se nechťejí zúčastnit revolučního boje. Přejí si svolat dumu právě proto, že si nepřejí svolání ústavodárného shromáždění revoluční cestou. Chtějí dumu právě proto, že usilují o dohodu. V odlišném postoji liberálů a sociálních demokratů k dumě se tak velmi zřetelně projevuje rozdílné třídní stanovisko buržoazie a proletariátu. Ale jak beznadějně je vzdychat po dohodě a po dumě v období zostřené občanské války, vidíme mimo jiné i z toho, že se zastavují „kadetské“ noviny a že vůbec všechen legální liberální tisk jen taktak živoří. Všechen tento tisk přináší den co den množství faktů svědčících o tom, že zastoupení v dumě není nic než klam, že jakkoli svobodná agitace a jakkoli regulérní volby jsou naprosto nemyslitelné. Skutečnost revoluční a kontrarevoluční situace vyvrací líp než všechny argumenty sny o účasti v dumě za účelem boje a potvrzuje líp než všechny argumenty správnost taktiky aktivního bojkotu.

Závěrem ještě několik slov o tom, jak nyní sladit naši vnitrostranickou agitaci za aktivní bojkot dumy s probíhajícím slučováním frakcí a úplným sjednocením SDDSR.

Sloučení je nezbytné. Sloučení je nutno podporovat. V zájmu sloučení je nutno svádět s menševiky boj o taktiku v rámci soudružských vztahů, snažit se přesvědčit všechny členy strany, omezit polemiku na věcný výklad důvodů pro a proti, na objasňování stanoviska proletariátu a jeho třídních úkolů. Sloučení nás však naprosto nezavazuje k tomu, abychom zastírali naše neshody v otázce taktiky nebo abychom svou taktiku vykládali nedůsledně a zkresleně. Nic

takového. Ideový boj o taktiku, kterou uznáváme za správnou, musíme vést otevřeně, přímo a rozhodně až do konce, tj. do sjednocovacího sjezdu strany. Jednotná strana se musí řídit jednotnou taktikou, určující bezprostřední akce strany. Touto jednotnou taktikou se musí stát taktika většiny členů strany. Jakmile se většina jasně vyhraní, je menšina povinna se jí ve svém politickém postupu podřídít, ale zůstává jí právo kritiky a agitace za vyřešení otázky na novém sjezdu.

Za současné situace v naší straně se obě frakce dohodly na svolání sjednocovacího sjezdu a obě souhlasily s tím, že se podřídí jeho usnesením. Sjednocovací sjezd také stanoví jednotnou taktiku strany. Naším úkolem je všemožně urychlit jeho svolání a co nejenergičtěji se zasazovat o to, aby všichni členové strany získali jasné ponětí a jasnou představu o rozdílné taktice, pokud jde o účast v dumě, aby všichni členové strany s naprostou znalostí věcí důkladně zvážili důvody jedné i druhé strany a pak uvědoměle, a nikoli náhodně zvolili delegáty na společný sjezd, který sjednotí celou stranu a sjednotí naši taktiku.

S O U Č A S N Á S I T U A C E V R U S K U
A T A K T I K A
D Ě L N I C K É S T R A N Y ⁸⁴

Sociálně demokratická strana Ruska prožívá velmi těžké časy. Výjimečný stav, stršení a popravy, přeplněná vězení, proletariát utýraný hladem, organizační chaos znásobený tím, že byly zničeny mnohé nelegální opory a legální neexistují, a konečně spory o taktiku souběžně s obtížným obnovováním jednoty strany — to všechno nevyhnutelně vede k určité roztržštěnosti stranických sil.

Formálním prostředkem, jak s touto roztržštěností skoncovat, je svolat sjednocovací sjezd strany, a s tím by si měli všichni straničtí pracovníci podle našeho hlubokého přesvědčení co nejvíc pospíšet. Ale zatímco se svolání sjezdu připravuje, měla by se všem předesíť a velmi důkladně projednat nanejvýš důležitá otázka — jaké jsou hlubší příčiny uvedené roztržštěnosti. Bojkot Státní dumy je v podstatě jen mizivým zlomkem velké otázky přehodnocení celé stranické taktiky. A ta je opět jen mizivým zlomkem velké otázky týkající se současné situace v Rusku a významu nynějšího údobí v dějinách ruské revoluce.

Dvojí hodnocení tohoto údobí vede k tomu, že se vyhraňují dvě taktické linie. Jedni (viz například Leninův článek^[97] v listu Molodaja Rossija*) mají za to, že potlačení moskevského povstání i dalších povstání jen zkyprilo půdu a připravilo podmínky pro nový a ještě rozhodnější ozbrojený boj. Význam tohoto údobí spatřují v tom, že odbourává konstituční iluze. Dva slavné revoluční měsíce (listopad a prosinec) se hodnotí jako období přerůstání pokojné

* Viz tento svazek, s. 166—169. *Red.*

všeobecné stávky ve všelidové ozbrojené povstání. Byl podán důkaz, že ozbrojené povstání je možné, hnutí se pozvedlo na vyšší stupeň, široké vrstvy lidu shromáždily praktické zkušenosti, nezbytné pro úspěch budoucího povstání, možnosti pokojných stávek jsou už vyčerpány. Sbírejme proto co nejpečlivěji tyto zkušenosti, umožněme proletariátu obnovit své síly, odvrhneme rázně všechny konstituční iluze a každou myšlenku na účast v dumě, připravujeme ještě houževnatěji a trpělivěji nové povstání, upevňujeme své spojení s organizacemi rolnictva, které se patrně k jaru ještě víc rozbouří.

Druzí hodnotí situaci jinak. Nejdůsledněji tak učinil soudruh Plechanov ve 3.^[170] a zejména ve 4.^[168] čísle svého Dněvníku⁸⁵, i když bohužel své myšlenky nedovedl vždycky až do konce.

„Politická stávka, zahájená v nevhodnou dobu,“ píše soudruh Plechanov, „vedla v Moskvě, v Rostově atd. k ozbrojenému povstání. Ukázalo se, že síly proletariátu nestačí k tomu, aby zvítězil. To se dalo celkem snadno předvídat. A proto se ani nemělo sahat ke zbraním.“ Praktickým úkolem uvědomělých pracovníků dělnického hnutí prý „je ukázat proletariátu, v čem pochybil, vysvětlit mu veškeré riziko hry zvané ozbrojené povstání“. Plechanov nepopírá, že chce hnutí brzdit. Připomíná, jak Marx půl roku před Komunou varoval pařížský proletariát před předčasnými výbuchy.⁸⁶ „Život ukázal,“ píše Plechanov, „že taktika, jíž se v posledních měsících řídila naše strana, je neudržitelná. Chceme-li se vyhnout dalším porážkám, musíme si osvojit nový taktický postup... Hlavně musíme ihned věnovat zvýšenou pozornost dělnickému odborovému hnutí... Velmi mnoho našich soudruhů přespříliš horovalo pro myšlenku ozbrojeného povstání, než aby se mohli alespoň trochu vážně zabývat podporou odborového hnutí... Musíme si vážit podpory neproletářských opozičních stran, a ne je od sebe odpuzovat netaktními výpady.“ Je zcela přirozené, že se Plechanov vyslovuje i proti bojkotu

dumy (přítom výslovně neříká, zda je pro účast v dumě nebo pro to, aby volitelé vytvořili „orgány revoluční samosprávy“, tolik oblíbené „menševiky“). „Volební agitace na vesnici by kategoricky dala na pořad otázku půdy.“ Zábor půdy byl schválen oběma částmi naší strany a jejich rezoluce „je nyní zapotřebí uskutečnit“.

Takové jsou Plechanovovy názory, které jsme tu uvedli skoro v téže podobě, jak je v Dněvníku formuloval sám autor.

Doufáme, že čtenáře tento výklad přesvědčil, že otázka taktiky vůči dumě je jen součástí problému celkové taktiky, která je opět podřízena hodnocení celé současné revoluční situace. Podstatu názorových rozdílů, pokud jde o taktiku, lze shrnout takto: Nemělo se sahat ke zbraním, říkají jedni a vybízejí k tomu, aby se objasňovalo riziko povstání a aby se těžiště přeneslo na odborové hnutí. Jak druhá a třetí stávka, tak i povstání bylo chybou. Druzí se naproti tomu domnívají, že bylo nutné chopit se zbraní, protože jinak by se hnutí nebylo mohlo pozvednout na vyšší stupeň, nebylo by mohlo získat nezbytné praktické zkušenosti z realizace povstání, nebylo by se mohlo vymanit z úzkého rámce pouhé pokojné stávky, jejíž možnosti jako bojového prostředku jsou už vyčerpány. Jedni tedy prakticky stahují otázku povstání z pořadu, alespoň pokud nenastane nová situace, jež by nás donutila znovu zrevidovat svou taktiku. Z toho nevyhnutelně vyplývá, že je třeba se přizpůsobit „ústavě“ (účast v dumě a intenzivní činnost v legálním odborovém hnutí). Druzí naopak soudí, že právě teď přichází na pořad otázka povstání vzhledem k nedávno nabytým praktickým zkušenostem, jež dokázaly, že je možné bojovat proti vojsku, a naznačily bezprostřední úkoly spojené s houževnatější a trpělivější přípravou příštího vystoupení. Odtud heslo: Pryč s konstitučními iluzemi! — a vymezení jen skromného a rozhodně ne „hlavního“ místa legálnímu odborovému hnutí.

Je samozřejmé, že tuto spornou otázku nesmíme posu-

zovat podle toho, zda je ten či onen způsob jednání žádoucí, nýbrž podle objektivních podmínek současné situace a se zřetelem ke společenským silám. Plechanovův názor pokládáme za nesprávný. Hodnocení moskevského povstání, vyúsťující v závěr, že „se nemělo sahat ke zbráním“, je víc než jednostranné. Stáhnout z pořadu otázku povstání znamená v podstatě přiznat, že revoluční období skončilo a začalo „konstituční“ období demokratického převratu, tj. srovnávat dejme tomu potlačení prosincových povstání v Rusku s potlačením povstání z roku 1849 v Německu. Takovéto vyústění naší revoluce není samozřejmě vyloučené a v daném okamžiku, kdy se reakce mohutně rozmáhá, lze je snadno připustit už jako hotovou skutečnost. A nepochybně je rovněž účelnější rázně se zřeknout povstání, nejsou-li již objektivní podmínky pro ně příhodné, než mrhat silami na nové, neplodné pokusy.

Jenže to znamená příliš ukvapeně zobecňovat a uzákonňovat pro celé období takový stav věcí, který se vytvořil v daném okamžiku. Cožpak jsme nebyli svědky nejběsilější reakce téměř po každém velkém kroku, o který postoupila revoluce kupředu? A cožpak se hnutí přes tuto reakci po nějaké době nepozvedlo znovu a ještě mohutněji? Samoděržaví neustoupilo před nátlakem neodkladných požadavků celého společenského vývoje; naopak couvá nazpátek a vyvolává protesty už i v řadách téže buržoazie, která uvítala, že bylo povstání potlačeno. Síly revolučních tříd, proletariátu a rolnictva, nejsou ani zdaleka vyčerpány. Hospodářská krize a finanční chaos se spíš šíří a prohlubují, než zmírňují. Pravděpodobnost nového výbuchu připouštějí už nyní, kdy ještě nebylo první povstání úplně potlačeno, dokonce i orgány buržoazie, jež si potrpí na „právní pořádek“ a stavějí se k povstání vyloženě nepřátelsky.*

* Tak například konzervativní buržoazní Slovo (č. 364 z 25. ledna) píše: „Mezi nejpřesvědčenějšími stoupenci středu se stále častěji ozývají hlasy, i když ještě nesmělé a nejisté, že bez nového výbuchu, připraveného revolučními stranami, nebude reforma uskutečněna v nezbytné

To, že duma je fraška, se projevuje stále zřetelněji a beznadějnost pokusu o účast strany ve volbách je stále nepochybnější.

Stáhneme-li za těchto podmínek otázku povstání z pořadu, bude to krátkozraké, bude to projev otrocké závislosti na momentální situaci. Podívejte se, do jakých rozporů upadá Plechanov, když horlivě doporučuje plnit rezoluci za zábor půdy mezi rolnictvem^[150, 217], ale zároveň si klade za cíl neodpuzovat od nás opoziční strany netaktními výpady a sní o tom, že během volební agitace na vesnici bude „kategoricky“ dána na pořad otázka půdy. Můžeme s jistotou tvrdit, že liberální statkáři vám odpustí milióny „netaktností“, ale neodpustí vám výzvy k záboru půdy. Ne nadarmo se dokonce i kadeti nechali slyšet, že oni jsou také pro potlačení rolnických povstání vojenskou silou, pokud by ovšem vojskem disponovali oni, a ne byrokracie (viz článek kněžete Dolgorukova^[39] v časopisu Pravo⁸⁷). Můžeme s jistotou tvrdit, že právě při volební agitaci nikdy nebude otázka půdy položena tak „kategoricky“, jak tomu bylo, je a bude mimo dumu a mimo volby s policejní asistencí.

Postavili jsme se celou vahou za heslo zabrat půdu. Ale zábor půdy je jen prázdné slovo, neznamená-li vítězství ozbrojeného povstání, neboť proti rolníkům dnes stojí nejenom vojsko, nýbrž i oddíly dobrovolníků najímaných statkáři. Tím, že hlásáme zábor půdy, vyzýváme rolníky k povstání. Ale měli bychom právo to dělat, aniž bychom upadali do revolučních frází, kdybychom nepočítali s tím, že povstanou i dělníci ve městech a rolníky podpoří? Bylo by trpkým výsměchem těmto rolníkům, kteří se zvednou jako příval a začnou zabírat půdu, kdyby jim dělníci nabídlí pomoc v podobě odborových sdružení pod poručnictvím policie, protože by neměli bojové organizace.

Ne, nemáme důvod stahovat otázku povstání z pořadu.

šíří a úplnosti... Dnes už nezbyvá téměř žádná naděje, že by mohla být reforma provedena shora pokojnou cestou.“

Nesmíme znovu měnit stranickou taktiku podle momentálních podmínek, když převažuje reakce. Nemůžeme a nesmíme se vzdávat naděje, že se nám nakonec podaří spojit tři oddělené proudy povstání — dělnický, rolnický a vojenský — v jediné vítězné povstání. Musíme se na to připravovat, i když se samozřejmě nebudeme zříkat nejrůznějších „legálních“ prostředků k rozšiřování propagandy, agitace a organizace, aniž bychom přitom podléhali klamným představám o jejich spolehlivosti a významu. Musíme shromážďovat zkušenosti z moskevského, doněckého, rostovského a ostatních povstání, šířit o nich informace, houževnatě a trpělivě připravovat nové bojové síly, školit je a zocelovat v četných partyzánských bojových akcích. Je možné, že k novému výbuchu nedojde hned na jaře, ale rozhodně se blíží a podle všeho už na sebe nedá dlouho čekat. Musíme jej uvítat ozbrojeni, vojensky zorganizováni a schopni energicky útočně vystoupit.

Zde nám budiž dovolena malá odbočka, týkající se partyzánských akcí bojových družin. Jsme toho názoru, že je nesprávné srovnávat je s terorem starého typu. Teror byla msta na jednotlivcích. Teror bylo spiknutí skupin inteligence. Teror neměl naprosto nic společného se smýšlením mas. Teror nevychovával žádné bojové vůdce mas. Teror byl výsledkem, ale i symptomem a průvodním jevem nevíry v povstání a toho, že nebyly podmínky pro jeho uskutečnění.

Partyzánské akce nejsou msta, nýbrž vojenské operace. Podobají se dobrodružstvím právě tak málo, jako se nájezdy družin dobrovolníků do týlu nepřátelské armády v období klidu na hlavním bojišti podobají zabití v souboji nebo při spikleneckém atentátu. Partyzánské akce bojových družin, které sociální demokraté obou frakcí již dávno vytvořili ve všech větších střediscích hnutí a které se skládají především z dělníků, jsou nepochybně spjaty se smýšlením mas velmi zřetelně a bezprostředně. Partyzánské akce bojových družin přímo vychovávají bojové vůdce mas.

Partyzánské akce bojových družin nejenže dnes nejsou důsledkem nevíry v povstání či jeho neuskutečnitelnosti, ale naopak jsou neodmyslitelnou součástí nadcházejícího povstání. Samozřejmě se může vždycky a ve všem udělat chyba, může dojít k nevhodným pokusům o předčasné akce, může dojít i k nerozváženostem a přehmatům, které jsou za všech okolností vždy škodlivé a mohou poškodit i tu nejsprávnější taktiku. Ale skutečnost je taková, že ve většině čistě ruských středisek doposud trpíme jinou krajností — nedostatečnou iniciativou našich bojových družin, jejich nedostatečnými bojovými zkušenostmi a malou důrazností jejich akcí. V tomto směru nás předstihl jak Kavkaz, tak Polsko, tak i Pobaltí, tj. právě ona střediska, kde se už hnutí nejvíc vzdálilo od starého teroru, kde je povstání nejlépe připraveno, kde se nejsilněji a nejvýrazněji projevuje masový charakter proletářského boje.

Musíme tato střediska dohnat. Nechceme-li připravovat povstání jen slovy a jsme-li přesvědčeni, že proletariát je k povstání doopravdy připraven, musíme nikoli brzdit, ale naopak podněcovat partyzánské akce bojových družin.

Ruská revoluce začala tím, že se lid obrátil na cara s prosbou, aby mu daroval svobodu. Střílení, reakce, řádění Trepopovy sebranky hnutí lidu nepotlačilo, ale jen roznítilo. Revoluce učinila druhý krok. Násilím si na carovi vynutila uznání svobody. Hájila ji se zbraní v ruce. Napoprvé ji neuhájila. Střílení, reakce a řádění Dubasovových pochopů však hnutí nepotlačí, ale jen roznítí. A tak se na obzoru rýsuje třetí krok revoluce, který rozhodne o jejím výsledku: boj revolučního lidu o moc, jež bude opravdu schopna uskutečnit svobodu. V tomto boji musíme spoléhat na podporu nikoli opozičních, nýbrž revolučních demokratických stran. Po boku socialistického proletariátu v něm půjde demokratické revoluční rolnictvo. Bude to veliký boj, těžký boj, boj za důsledné dovršení demokratické revoluce, za její úplné vítězství. Ale všechny příznaky dnes svědčí o tom, že vývoj událostí nás už k tomuto boji bezprostředně

přivádí. Postarejme se tedy, aby nové vzednutí vlny zastihlo ruský proletariát připravený k novému boji.

Partijnyje izvěstija, č. 1
7. února 1906
Podepsán Bolševik

Podle textu listu
Partijnyje izvěstija

*PETROHRADSKÁ
MĚSTSKÁ KONFERENCE
S D D S R ⁸⁸ [203]*

---

11. (24.) ÚNORA 1906

*Poprvé otištěno roku 1930
v časopisu
Proletarskaja revoljucija, č. 12*

*Podle jednateľských zápisů,
uložených v Ústředním stranickém archívu
Institutu marxismu-leninismu
při ÚV KSSS*

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
K JEDNÁNÍ O OPRÁVNĚNOSTI
ZASTOUPENÍ OKRUHOVÉ
A VYBORSKÉ ORGANIZACE
NA KONFERENCI

1

Usnesením o okruhové organizaci se formálně anuluje předešlé usnesení konference o všeobecném prověřování mandátů. V okruhové organizaci bylo 56 hlasů pochybných, a mohlo se tedy jednat jedině o ně. Výbor a obvodní konference přikročily k přezkoumání voleb, ale bere-li se v pochybnost usnesení petrohradského výboru ve věci okruhové organizace, pak je třeba být důsledný a trvat na tom, aby byly přezkoumány všechny obvody.

2

Soudruh Dan není obeznámen s parlamentní taktikou. Ve všech západoevropských zemích mají členové byra právo předkládat návrhy.

3

Otázka, kterou předložil soudruh Martov, se týká formální stránky; když už jste se rozhodli na základě vznesených protestů tady přezkoumávat jeden obvod, pak byste měli toto rozhodnutí vztáhnout i na další obvody, jichž

se protesty týkají. Soudruh Akim shledal nedostatky ve
vyborském obvodu, a proto musí konference, která schválila
usnesení o okruhové organizaci, vztáhnout toto usnesení
i na vyborský obvod.

4

K pořadu jednání. Uznal-li petrohradský výbor okruhovou
organizaci za plnoprávnou, pak mě překvapuje návrh
soudruha Martova vyloučit ji z konference.

5

Jsou zde dva návrhy: rozhodnout o 56 hlasech a vyloučit
z konference celou okruhovou organizaci. Proším o hlasování.

6

Proším, aby se dalo hlasovat o tom, zda může být část
petrohradské organizace zbavena zastoupení na tomto
shromáždění.

7

O návrhu soudruha Martova se nemůže hlasovat, otázku,
jíž se dotkl, může rozhodnout jen petrohradský výbor.

8

Zamyslete se, soudruzí, nad tou nehorázností, která se vám
tu doporučuje! Projednávala se důležitá otázka, na jejímž

řešení by se měla podílet celá petrohradská organizace; najednou se vám navrhuje vyřadit její obrovskou část — okruhový obvod. Zamyslete se nad tím! Takové hlasování pokládám za zásadně nepřijatelné. Proším o hlasování: přeje si shromáždění, aby se hlasovalo o návrhu soudruha Martova?

9

Proším, aby se nejdříve hlasovalo o mém návrhu: je shromáždění pro to, aby se hlasovalo o návrhu soudruha Martova?

10

Musíme celou záležitost posoudit střízlivě. Otázka zní, můžeme-li okruhovou organizaci zbavit práva hlasovat na konferenci; je-li její zastoupení pravoplatné, pak její neúčast na nynějším hlasování je vrcholem bezpráví; uznali jste, že její zastoupení je pravoplatné, a nehlasovala, když se posuzovala pravoplatnost jejího zastoupení; ve všech dalších případech však musí hlasovat.

11

Soudruh Nikolaj předložil návrh, který zcela správně označil za radikální;⁸⁹ předkládá-li se návrh, který všechny ostatní návrhy ruší, pak se musí hlasovat znovu.

12

Shromáždění dospělo k názoru, že otázku vznesenou soudruhem Martovem není třeba projednávat a že není třeba o ní hlasovat.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
KE ZPRÁVĚ
PETROHRADSKÉHO
VÝBORU [38]

ODMÍTNUTÍ MARTOVOVA NÁVRHU
STÁHNOUT ZPRÁVU
PETROHRADSKÉHO VÝBORU

Soudruh Martov nemá pravdu; tvrdí, že poznámky typu „zase se do toho hrne“ jsou nepřipustné; to není správné. Všude se na schůzích připouštějí poznámky jakéhokoli druhu. Pokud se týká zprávy, je nutné ji vyslechnout. Zabere všehovšudy asi 15—20 minut a aspoň nám nikdo nebude moci vytknout, že jsme na konferenci kromě věcí pochybených z morálního hlediska připustili věci pochybené i z hlediska právního (kromě morálních opominutí došlo i k opominutím právním). Zpráva se rozhodně musí přednést. Budete-li považovat za nutné ji schválit, pak ji schváľte, ne-li, pak ji neschváľte.

NÁVRH KE ZPRÁVĚ
PETROHRADSKÉHO VÝBORU

Chci podat návrh. Otázku vznesenou soudruhem Akimem, zda se má zpráva schválit, je možné stáhnout z pořadu; navrhuji schválit takovéto usnesení: „Po vyslechnutí zprávy

petrohradského výboru shromáždění uznalo zastoupení na konferenci za pravoplatné, konferenci za řádně konstituovanou a její usnesení za závazná pro petrohradskou sociálně demokratickou organizaci.“

3

VYSTOUPENÍ
NA OBRANU NÁVRHU

Souhlasím, že je třeba při hlasování zachovat logický postup, ale mám za to, že můj návrh je nejradikálnější, zatímco ostatní jsou smířlivecké. Zavrhnete-li radikální návrh, pak budete hlasovat o smířliveckých návrzích.

POZNÁMKA K REZOLUCI
O TACTICE BOJKOTU [101]

Je mi líto, unavil-li jsem shromáždění délkou rezoluce, ale chceme-li diskutovat k podstatě věci, musíme nejprve poskytnout jasnou představu o tom, co kritizujeme. V mé rezoluci je shrnuto všechno, o čem byla řeč v předešlých diskusích a o čem nebyl čas mluvit tady, protože není možné shromáždění dále protahovat. Nezbyvá-li čas na projednání rezolucí, může se zvolit komise.

PETROHRADSKÁ
MĚSTSKÁ KONFERENCE
S D D S R (II.) [204]

KONEC ŽNORA — ZAČÁTEK BŘEZNA 1906

*Poprvé otištěno roku 1931
v časopisu
Proletarskaja revoljucija, č. 1*

*Podle jednatelských zápisů,
uložených v Ústředním stranickém archívu
Institutu marxismu-leninismu
při ÚV KSSS*

VYSTOUPENÍ NA PODPORU REZOLUCE O TAKTICE BOJKOTU [218]

Rezoluce je dlouhá, je to „litanie“, jak říká soudruh Dan. To je pravda, ale tento nedostatek je vyvážen skutečností, že se v ní zkoumají všechny argumenty, bez čehož by nebyl výklad taktiky promyšlený a přesný. Pro masy je nezbytná stručnost, ale tato rezoluce je pro organizace, a ne pro masy. O všech bodech jsme nediskutovali, ale všech jsme se dotkli. Musí se vyložit v celé šířce všechny názory, které se uplatňují v politické agitaci. O nějakém potlačování menšiny většinou vůbec nemůže být řeč, i když samozřejmě postavení poražené části není zrovna nejprůjemnější. Jako východisko je možné navrhnout dělbu práce: vy budete kritizovat dumu a my budeme rozvíjet taktiku. Nikdo nechce nutit soudruha Dana, aby hájil body, se kterými nesouhlasí. Obvinění z frakcionářství a z polemiky je nepodstatné.

Stručná rezoluce (Martovova)[120] je také polemická, ale proč nás chcete zesměšnit návrhem, abychom ji přijali? Návrh dlouhé rezoluce prý obsahuje důvody, k nimž se proletariát nevyjadřoval. Ale cožpak hadroš vyrobený Rastěrjajevovými dělníky nezesměšňoval samu myšlenku zastoupení?⁹⁰ A dělníci přitom jistě mysleli i na rolnictvo.

N Á M I T K Y
 P R O T I P O Z M Ě Ň O V A C Í M
 N Á V R H Ů M K E 2., 3. A 6. B O D U
 N Á V R H U R E Z O L U C E [101]

1

Vláda to už zajišťuje, ale revoluce jí v tom zabrání. Zajišťuje, ale nezajistila.

2

Zeslabujete rezoluci, vláda nejenže zabraňuje volit, ale navíc ještě dosazuje jako zvolené zástupce obvodní náčelníky.

3

Pozměňovací návrh soudruha Dana není přesný. „Svaz 17. října“⁹¹ je v opozici, ale není pronásledován. Jsme povinni zastat se kadetů, jsou-li pronásledováni, i když jsou pronásledováni pro nic za nic.

4

„Zubatovovština“⁹² není jen policejní forma získávání nespolehlivých jedinců, počítá s dělnickým hnutím, je to organizace dělnické třídy. „Zubatovovština“ je čistě ruský vynález. A používá se ho i dnes. Duma je policejní hra,

ale není v ní ani stín ústavy. Výraz „zubatovovština“ je tu vůbec použit jen pro srovnání, a není proto dostačující jako definice. A pak, vždyť přece říkáme, že jde o „novou“ formu *celoruské, státní* „zubatovovštiny“. A naše taktika vůči ní je stejná, jakou jsme vůči „zubatovovštině“ uplatňovali vždycky. Chodili jsme i na schůze zubatovovských organizací, ale jejich členy jsme nikdy nebyli.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
K 7. A 8. BODU NÁVRHU
REZOLUCE [77, 101]

1

Prohlášení soudruha Dana o faktické nesprávnosti je pro mne velkou novinkou. Až do dneška nebylo nikde oficiálně prohlášeno, že „účast v dumě“⁹³ je přípustná. Dokonce ani Parvus, ani Plechanov to do dneška neřekli. Bylo by proto od nás úzkoprsé nepřihlížet k tomu, že se uvědomělá část proletariátu dívá na věci tak a ne jinak, a my k tomu přihlížíme — to není náhodný fakt. Jsem ochoten provést opravu a slovo „všichni“ nahradit slovy „naprostá většina“.

2

Oficiální prohlášení soudruha Dana je pro mne obzvlášť cenné, takové prohlášení slyším vůbec poprvé. Můžeme si jen přát, aby se objevilo v tisku, protože až dosud se v tisku nic podobného nepublikovalo. Menševici dokonce vždycky protestovali, když jim někdo přisuzoval takové názory. Leták sjednoceného ÚV tvrdí, že obě části strany se shodly na tom, že do dumy jít nelze.⁹⁴ To je dokument, a v tomto bodu mu naše rezoluce nijak neodporuje. Danova poznámka o Plechanovovi je nesprávná. Řekl pouze: „Jsem proti bojkotu,“ a na nejzajímavějším místě skončil. Jsme dostatečně informováni a poukaz na Poltavu nezviklal náš názor na smýšlení většiny proletariátu, pokud jde o účast v dumě. Solidarita musí být zdůrazněna.

Dan si myslí, že když se sejde дума, octneme se tím již v roce 1849. Nemá pravdu. Дума — to je spojený Landtag z roku 1847⁹⁵, a do spojeného Landtagu z roku 1847 nepůjdeme. Mám za to, že je nutné vzít na vědomí připomínky Lunačarského. Mám za to, že je třeba odpovědět na tři otázky: 1. Je správný fakt, že většina má pravdu? Je správný, protože nám ho nikdo nevyvrátil, všechno, co se tu říkalo, je bezpodstatné a nemůže být dostatečným důvodem k tomu, aby byl odkaz na tento fakt vyškrtnut. 2. Má se s tímto faktem počítat? — Je to nutné. 3. Jak se staví k otázce, již se týká tento bod zdůvodnění redakce ústředního orgánu? — Tvrdím, že považovala účast v dumě za *nemožnou*. Netušil jsem, že se to soudruhů menševiků tolik dotkne, až dosud nikdo nikdy a nikde neřekl nic takového, co tu vyslovil soudruh Dan. Soudruh Dan kolísá, a to mne velice mrzí.

Všechno ostatní je prý samá polemika. To není pravda, o to nám vůbec nejde. Proč není možné jít do dumy? Protože by lid mohl dojít k náhledu, že by se vyplatilo volit bez ohledu na to, co si o něm myslí soudruzí menševici. Nikomu nespíláme, jen rozebíráme argumenty. Máme za to, že je nutné posílat jen hastroše.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
TÝKAJÍCÍ SE HLASOVÁNÍ
O 8. BODU NÁVRHU
REZOLUCE [101]

Předkládám rezoluci vyjadřující zásadní stanovisko k tomuto hlasování (Lenin čte rezoluci).

Konference pokládá za nutné podrobně zdůvodnit usnesení petrohradské sociálně demokratické organizace o tom, že účast ve volbách je neúčelná; nikoli proto, že by chtěla se soudruhy bývalými menševiky polemizovat nebo je jako sociální demokraty postavit do špatného světla, nýbrž v zájmu přesného a oficiálního objasnění názoru většiny organizace na charakter a význam úplného bojkotu.

P Í S E M N Ě P R O H L Á Š E N Í
Z A S L A N Ě B Y R U K O N F E R E N C E

Faktické prohlášení. Prohlašuji, že tvrzení soudruha Dana jsou nesprávná a že soudruh Dan nevyvrací ani jedno z mých konstatování, že tisk nepřinesl žádné tvrzení, které by se podobalo prohlášení soudruha Dana.

V Š E M D Ě L N Í K U M
A D Ě L N I C Í M
M Ě S T A P E T R O H R A D U
A O K O L Í ⁹⁶

Soudruzi dělníci! Organizovaní sociálně demokratičtí dělníci celé petrohradské a okruhové organizace SDDSR dospěli ke konečnému rozhodnutí o volbách do Státní dумы, které je závazné pro výbor strany i všechny její místní organizace. Přes všechny policejní zábrany a nástrahy se dělníkům podařilo uspořádat 120 schůzí kroužků, na nichž byla tato otázka podrobně projednána za účasti představitelů obou taktik, jež se vyhranily v naší straně. Více než 2000 dělníků a příslušníků inteligence, členů naší strany, přistoupilo k hlasování o dané otázce a většinou 1168 hlasů proti 926 (z celkového počtu 2094) se vyslovilo *pro úplný bojkot* nejen dумы, ale i *jakýchkoli voleb* do ní. Konference zástupců, kteří byli zvoleni ze všech obvodů (jeden delegát na každých 30 hlasujících členů strany), pak projednala otázku ještě jednou a 36 hlasy proti 29 (za účasti 65 členů s rozhodujícím hlasem) se *definitivně* usnesla na taktice *aktivního bojkotu*^[101].

Petrohradský sociálně demokratický proletariát tedy řekl své. Nyní se musí všechny sly stranické organizace, všechno úsilí pokrokových dělníků, kteří sympatizují se sociální demokracií a chtějí uznávat její usnesení, soustředit na to, aby s usnesením sociální demokracie seznámily nejširší vrstvy dělnické třídy a všeho obyvatelstva, aby mezi masami rozšířily správné představy o tom, jaké cíle si uvědomělý proletariát klade a jaké prostředky volí k jejich dosažení.

Proč petrohradští sociální demokraté vyhlásili úplný

bojkot dumy, proč úplně odmítají účast v jakýchkoli volbách?

Protože Státní дума je podvodná дума. Je to paskvil lidového zastupitelského orgánu. Není to дума lidová, nýbrž policejní a statkářská. Voleb se nemohou účastnit všichni stejně, ale byly nastrojeny tak, aby statkáři a velkokapitalisté získali nad dělníky a rolníky naprostou převahu. Tři čtvrtiny celé dělnické třídy byly vůbec zbaveny volebního práva a zbývající čtvrtině se nabízí možnost volit poslance prosívané třemi síty tak, že nejprve zvolí zmocněnce, ti zvolí volitele a volitelé (celkem 24) pak společně se statkáři a kapitalisty (kterých je víc než 100) zvolí členy dumy.

Ještě hruběji se vláda vysmívá rolníkům. Poslanci za rolníky se prosívají čtyřmi síty: nejprve se v každé volosti zvolí zástupce každých deseti usedlostí (a i z těchto voleb je vyloučena rolnická chudina, která nemá vlastní obydlí a půdu); potom tito zástupci desíti usedlostí zvolí zmocněnce; zmocněnci zvolí volitele; volitelé zvolí členy dumy, přičemž je celkový počet volitelů v jednotlivých guberniích stanoven tak, že rolníci většinou mezi nimi zůstávají v menšině.

Čemu slouží toto prosívání třemi a čtyřmi síty? Tomu, aby dělníci a rolníci nemohli do dumy prosadit své skutečné zástupce. Tomu, aby se do dumy nemohli dostat lidé, kteří stojí za dělníky a rolníky. Tomu, aby se hrstka zpátečnických statkářů a kapitalistů, okrádajících za pomoci policie všechen pracující lid, mohla prohlásit za zástupce lidu.

Dělníci a rolníci! Nevěřte policejní a statkářské dumě. Nesvolávají tam zástupce lidu, ale nepřátele lidu, aby se s nimi mohli lépe domluvit proti dělníkům i proti rolníkům. Rozhlédněte se kolem sebe: cožpak mohou dělníci a rolníci svobodně volit své skutečné zástupce, poslance do dumy? Cožpak policejní vláda nevsazuje bez soudu a vyšetřování nejlepší dělníky a nejlepší rolníky do vězení? Po celém Rusku se střílejí a popravují rolníci, kteří bojovali za věc

lidu. Celé Rusko bylo vydáno napospas smečce zkrachovaných drobných šlechticů ve vojenských uniformách. Všechny přísliby svobody, které jsme slyšeli od vlády, jsou rozdupány nohama násilníků. Všechna vězení jsou přeplněna bojovníky za svobodu lidu.

Vláda chce svoláním podvodné dumy oklamat lid. Vláda chce s pomocí statkářské dumy získat další peníze na jeho ujařmování, na válku proti vlastnímu lidu, proti rolníkům a dělníkům. Vláda nás chce vlákat do policejní léčky, abychom souhlasili s účastí na podvodu, kterému se říká volby do dumy.

Uvědomějí dělníci se nedají do této policejní léčky vlákat. Musíme vládě a všemu lidu bez jakýchkoli voleb otevřeně povědět, že se komedie nezúčastníme. Nepřipustíme tento podvod. Veřejně odhalíme policejní lež. Varujeme ty dělníky a rolníky, kteří ještě nepochopili, že jde o podvod, a očekávají od dumy dobro pro lid: pokusí-li se přesto účastnit voleb, poznají sami, že se do dumy nedostanou dělničtí a rolničtí poslanci, ale kapitalisté a statkáři, vyhovující policii. Vyzýváme všechny dělníky a všechny rolníky, všechny poctivé lidi do boje proti policejnímu podvodu.

Bojujeme jako předtím za skutečné shromáždění skutečných zástupců lidu. Toto shromáždění musí být zvoleno svobodně, podle stejných zásad platných pro všechny, bez jakýchkoli výsad pro statkáře a boháče, bez jakýchkoli překážek ze strany úřadů a policie. Jen svobodně zvolené všelidové ústavodárné shromáždění se může stát opravdovou, a ne podvodnou dumou. Jen takové shromáždění může na Rusi zavést lepší poměry, usnadnit život dělníkům, dát půdu rolníkům a svobodu všemu lidu.

Dělníci si 17. října^[115] vynutili na vládě svým bojem příslib svobody. Vláda porušila všechny své sliby. Dělníci budou nyní bojovat za svobodu lidu ještě svorněji a ještě houževnatěji. Neklesají na mysli pro dočasné porážky. Vědí, že boj za svobodu je nesnadný a těžký, ale svoboda je věcí všeho lidu. Svoboda zvítězí a boj vzplane v ještě

širším měřítku. Dělníci se vzpamatují z porážek, které utrpěli. Semknou se ještě svorněji a těsněji proti vládě. Nashromáždí nové síly. Ukážou ještě početnějším vrstvám rolníků v pravém světle všechny podvody vlády a přesvědčí je o nutnosti proti ní bojovat. Dělníci povstanou společně s rolníky a svrhnuou vládu policejních tyranů, kteří lid ponižují.

Pryč s podvodnou, policejní a statkářskou dumou!

Ať žije svobodně zvolené všelidové ústavodárné shromáždění!

*Napsáno po 11. (24.) únoru 1906
Vyšlo v únoru 1906 jako samostatný leták
sjednoceného petrohradského výboru SDDSR*

*Podle rukopisu
porovnaného s textem
letáku*

R E Z O L U C E
P E T R O H R A D S K É
O R G A N I Z A C E S D D S R
O T A K T I C E B O J K O T U ⁹⁷

Vzhledem k tomu, že

1. Státní дума, svolávaná podle zákonů ze 6. srpna^[114] až 11. prosince, je nejhrubším paskvilem lidového zastupitelského orgánu, neboť obrovské většině proletariátu a rolnictva je účast v dumě fakticky znemožněna tím, že volební právo není všeobecné a volitelé zastupující dělníky a rolníky jsou prosíváni třemi a čtyřmi sfty;

2. vláda se obratným výběrem volitelů a stanovením řady výsad ve prospěch bohatých statkářů a velkokapitalistů snaží v dumě zajistit naprostou převahu nejenom představitelům vykořisťovatelských tříd, ale právě jejich zpátečnickým vrstvám;

3. vláda nejnestoudnějším způsobem falšuje dokonce i tyto stavovsky úzce omezené volby tím, že nepřipouští žádnou svobodnou agitaci, všude nastoluje výjimečný stav a neomezenou zvlí policie a v rozporu se všemi zákony a bez jakéhokoli soudu pronásleduje nejen zástupce revolučních a socialistických stran, nýbrž dokonce i zástupce strany monarchistické liberální buržoazie (konstitucionalisty-demokraty aj.);

4. vláda teď dokonce ruší svůj zákon o současném provedení voleb, aby si mohla pro ně v různých krajích šikovně stanovit nejpříznivější okamžik a zvládnout je tak rychle, aby nemohlo dojít k žádným stykům mezi zvolenými a obyvatelstvem;

5. absolutistická vláda počítá s tím, že svoláním dumy ovlivní ruské a zvláště zahraniční veřejné mínění tak, aby

oddálila svou neodvratnou záhubu a získala nové miliónové půjčky na potlačení revoluce a další útisk lidu;

6. zákon z 20. února⁹⁸, jímž se státní rada mění v horní sněmovnu, jen ještě zhoršuje ustanovení o dumě a snaží se ji definitivně redukovat na bezmocný poradní přívěsek absolutistické byrokracie;⁹⁹

7. účast v takové dumě za takových politických podmínek pokládá naprostá většina sociálně demokratických stran a organizací všech národů v zemi za nemožnou;¹⁰⁰

8. účast sociálních demokratů ve volbách do Státní dumy v tom či onom stadiu by mohla v lidu podpořit nesprávnou představu o možnosti alespoň částečně regulérních voleb pro strany hájící zájmy širokých mas;

9. účast ve volbách by mohla odvést hlavní pozornost proletariátu od revolučního hnutí dělníků, rolníků, vojáků atd., probíhajícího mimo dumu, upoutat ji na nepodstatnou část pseudolegální a zdánlivě konstituční volební kampaně a vzbudit tak dojem, že revoluční údobí boje již skončilo, otázka povstání byla stažena z denního pořadu a strana nastoupila konstituční cestu, což by ještě víc zhoršilo dočasně pokleslou náladu dělnické třídy;

10. volby do Státní dumy předpokládají takové podmínky, za nichž by strana byla nucena zachovávat legalitu a klid, a naše účast v těchto volbách by se tudíž škodlivě odrazila na naléhavém revolučním úkolu — stupňovat aktivní činnost proti vládě právě v období voleb a svolání dumy;

11. chce-li strana sociálních demokratů prakticky vychovávat nejméně vyspělé masy, nemůže s nimi jít do voleb, neboť tyto málo vyspělé masy se chtějí samy dostat až do dumy a chtějí se tam dostat cestou zákonnou, kdežto strana, odmítajíc podřizovat se zákonům, by leda vzbudila jejich přirozenou nedůvěru a zabránila by jim vzít si upřímně a důsledně poučení z celé kampaně kolem dumy;

12. zmocněnci a volitelé za dělníky nemohou udělat nic pro skutečně revoluční organizaci širokých vrstev dělnické

třídy vzhledem ke skladbě voličstva, obratně uspořádané policií, vzhledem ke krátkému trvání a k omezenému rozsahu zmocnění voličstva i vzhledem ke shora uvedené situaci;

13. i když z guberniálních volebních schůzí odejde ta část volitelů, kterou by mohla sociální demokracie v nejlepším případě získat na svou stranu, nelze tím dumu zmařit;

14. uvědomělí představitelé proletariátu nejutlačenejších národností Ruska (polská, židovská, lotyšská a litevská sociální demokracie) rozhodně zavrhuje jakoukoli účast na volební komedii a s veškerou energií bojují proti jejím organizátorům;

15. veřejné mínění všech bojových složek buržoazní demokracie a rolnictva (Rolnický svaz, Svaz učitelů¹⁰¹, Svaz svazů, strana socialistů-revolucionářů, polská socialistická strana¹⁰², polská pokroková strana atd.) zavrhuje jak dumu, tak i volby do ní,

vzhledem k tomu všemu my, shromáždění zástupci petrohradských dělníků, členů SDDSR, považujeme za nezbytné:

1. bezpodmínečně odmítnout jakoukoli účast ve Státní dumě;

2. bezpodmínečně odmítnout jakékoli volby do Státní dumy v jakémkoli stadiu;

3. rozvinout co nejširší agitaci mezi lidem, objasňovat skutečný charakter dumy, odhalovat podvod, jímž má být oklamáno veřejné mínění Ruska i Evropy, a varovat před nevyhnutelným zklamáním onu část rolnictva, která od dumy očekává nějaké dobro;

4. využívat všemožně, legálně i nelegálně, všech shromáždění souvisejících s volbami k všeobecnému objasňování názorů sociálních demokratů a zvláště ke kritice dumy, především však k vyzývání do boje za svolání všelidového ústavodárného shromáždění revoluční cestou;

5. namísto boje prostřednictvím dumy prosazovat revo-

luční metody boje za svobodu a věnovat při této agitaci zvýšenou pozornost obeznamování dělníků a všeho lidu se zkušenostmi z prosincového povstání, které bylo začátkem vyššího stadia revolučního boje za skutečnou svobodu lidu;

6. věnovat při této agitaci týkající se dumy zvýšenou pozornost hluboké hospodářské a finanční krizi, krajně vystupňovanému vykořisťování dělníků reakčními kapitalisty, prudce vzrůstající nezaměstnanosti ve městech a hladu na vesnicích, rolnickým nepokojům, k nimž musí dojít na jaře, skutečnosti, že v armádě to vře, jakož i okolnostem, které se vší pravděpodobností povedou v nedaleké budoucnosti k novému výbuchu lidového hněvu, jenž smete Státní dumu buď už před jejím svoláním, nebo po něm, až se v ní obyvatelstvo definitivně zklame;

7. využít této agitace mimo jiné i k pranýřování zbabělých představitelů liberálně monarchistické buržoazie (jako jsou konstitucionalisté-demokraté), kteří rozvracejí občanské uvědomění obyvatelstva tím, že v období zostřené občanské války hlásají konstituční iluze, doporučují dumu a účast v ní, odmítají na obranu svobody a práv obrovské většiny lidu použít násilí v době, kdy se ozbrojené bandy, které si říkají vláda, drží u moci právě jen s pomocí bezuzdného násilí.

*Napsáno koncem února
až začátkem března 1906*

*Vyšlo jako samostatný leták
sjednoceného petrohradského výboru SDDSR
v březnu 1906*

Podle textu letáku

RUSKÁ REVOLUCE A ÚKOLY PROLETARIÁTU

I

V jaké situaci je demokratická revoluce v Rusku: je poražena, nebo prožíváme jen přechodné údobí klidu? Bylo prosincové povstání kulminačním bodem revoluce a nyní se nezadržitelně řítíme k „šipovovsko-konstitučnímu“ režimu?¹⁰³ Anebo revoluční hnutí jako celek neopadá, nýbrž je čím dál víc na vzestupu a připravuje nový výbuch, hromadí v mezidobí klidu nové síly a slibuje po prvním neúspěšném povstání další, mající nesrovnatelně větší vyhlídky na úspěch?

Tak zní stěžejní otázky, které si dnes kladou ruští sociální demokraté. Jako věrní marxisté se nemůžeme a nesmíme spokojovat jen s všeobecnými frázemi a vyhýbat se rozboru objektivních podmínek, jejichž zhodnocení dává koncem konců definitivní odpověď na dané otázky. Na jejich vyřešení pak závisí celá taktika sociální demokracie, takže naše spory, například o bojkotu dumy (ostatně se již chýlí ke konci, neboť většina organizací SDDSR se vyslovila pro bojkot), jsou jen zcela nepatrnou částí těchto velkých otázek.

Právě jsme řekli, že marxista nemá právo odbývat tyto otázky všeobecnými frázemi. Takovou všeobecnou frází je například odvolávání se na to, že jsme nikdy revoluci nechápali jen jako záležitost „cepů a vidlí“, že jsme byli revolucionáři i tehdy, když jsme nevydávali přímé výzvy k povstání, a že jimi zůstaneme i v parlamentním období, až k němu dozraje čas, atd. Takové řeči by byly ubohými vytáčkami, záměnou konkrétních historických otázek abstraktními úvahami, které zhora nic nevysvětlují a mají

jen zastřít ubohost nebo politickou bezradnost. Abychom tuto myšlenku doložili příkladem, připomeňme si tu Marxovo stanovisko k německé revoluci z roku 1848. Tato připomínka může být o to užitečnější, že u nás můžeme pozorovat řadu příznaků stejného, ba ještě výraznějšího rozdělení buržoazie na reakční a revoluční — rozdělení, jaké například za Velké francouzské revoluce neexistovalo. Rovněž námi shora uvedené stěžejní otázky, týkající se situace ruské revoluce, se v podstatě dají formulovat analogicky s Německem (samozřejmě v podmíněném a omezeném smyslu, v jakém je vůbec historická analogie přípustná), a sice takto: máme rok 1847, nebo 1849? Prožíváme (jako Německo v roce 1847, kdy se svolávala a byla svolána německá státní дума čili takzvaný spojený zemský sněm) konečnou fázi nejvyššího vzepětí revoluce, nebo prožíváme (jako Německo v roce 1849) konečnou fázi definitivního vyčerpání revoluce a začátek šedivých všedních dnů okleštěné ústavy?

Marx tuto otázku kladl a řešil zejména během roku 1850 a nakonec ji vyřešil nikoli vytáčkami, nýbrž přímou odpovědí vyvozenou z rozboru objektivních podmínek. V roce 1849 byla revoluce potlačena, řada povstání skončila nezdarem, svoboda, kterou si lid fakticky vydobyl, mu byla opět odňata, reakce běsnila proti „revolucionářům“. Veřejné politické vystoupení Svazu komunistů¹⁰⁴ (tehdejší sociálně demokratické organizace, kterou fakticky vedl Marx) už nebylo možné. „...začala se všude projevovat potřeba,“ praví se v svolání ústředního výboru Svazu k jeho členům z června 1850^[116], „silné *tajné* (všude podtrženo námi) organizace revoluční strany, která by obsáhla celé Německo.“ Ústřední výbor posílá ze zahraničí do Německa emisara s úkolem přivést „do Svazu síly, s nimiž je možno počítat“. Marx píše (v Svolání^[117] z března 1850) o pravděpodobnosti nového rozmachu, nové revoluce, radí dělníkům, aby se samostatně zorganizovali, a zejména pak trvá na tom, že musí být ozbrojen všechen proletariát,

vytvořena proletářská garda a „každý pokus o odzbrojení musí být v krajním případě zmařen násilím“. Zároveň žádá, aby se zřizovaly „revoluční dělnické vlády“, a rozvíjí úvahy o tom, jak si má počínat proletariát „za nadcházejícího povstání a po něm“. Za příklad dává Marx německým demokratům jakobínskou Francii z roku 1793 (viz Kolínský proces proti komunistům^[271], ruský překlad, s. 115 a další).¹⁰⁵

Uběhlo půl roku. K očekávanému rozmachu nedošlo. Úsilí Svazu nebylo korunováno úspěchem. Rozmach revoluce se „během roku 1850 stával čím dál tím nepravděpodobnější, ba nemožnější,“ psal Engels¹⁰⁶ roku 1885. Průmyslová krize z roku 1847 byla překonána. Nastal rozkvět průmyslu. A tehdy Marx se zřetelem k objektivním podmínkám formuluje otázku jasně a jednoznačně. Na podzim roku 1850 kategoricky prohlašuje, že za dané situace, kdy se výrobní síly buržoazní společnosti tak bouřlivě rozvíjejí, „nemůže být o skutečné revoluci ani řeči“¹⁰⁷.

Jak čtenář vidí, Marx se nevyhýbá obtížné otázce. Nezahlává si se slovem revoluce, nezaměňuje palčivý politický problém prázdňými abstrakcemi. Nezapomíná, že revoluce jako taková rozhodně postupuje kupředu, neboť buržoazní společnost se dále rozvíjí, avšak mluví přímo o nemožnosti demokratické revoluce v bezprostředním a úzkém slova smyslu. Marx řeší tuto obtížnou otázku, aniž se odvolává na pokles „nálady“ a únavu těch či oněch vrstev proletariátu (jak to často dělají sociální demokraté propadající chvostismu). Ne, dokud neměl jiné údaje než fakta o poklesu nálady (v březnu 1850), vyzýval dál k ozbrojení a k povstání, dál toto povstání připravoval a nezhoršoval svým skepticismem a svými rozpaky náladu dělníků. Teprve když dokázal, že se „skutečná revoluce“ nevyhnutelně „vyčerpala“, teprve tehdy změnil svůj názor. A poté přímo a otevřeně požadoval od základu změnit taktiku, zcela zastavit přípravu k povstání, neboť podobné přípravu by v dané chvíli byly jenom hrou. Heslo povstání bylo při-

mo staženo z denního pořadu. Přímou a jednoznačně bylo přiznáno, že „forma hnutí se změnila“.

Tento Marxův příklad musíme mít v dnešní těžké době neustále před očima. Musíme přistupovat nanejvýš vážně k otázce, zda je „skutečná revoluce“ možná v nejbližší budoucnosti, k otázce základní „formy hnutí“, k otázce povstání a jeho přípravy, avšak bojující politická strana je povinna tuto otázku řešit přímo a určitě, bez vytáček, bez výmluv, bez jakéhokoli zamlčování. Strana, jež by si nedokázala na takovou otázku jasně odpovědět, nebyla by hodna nazývat se stranou.

II

Jaká objektivní fakta tedy máme k dispozici, abychom mohli řešit tuto otázku? Ve prospěch názoru, že přímá revoluční „forma hnutí“ je zcela vyčerpána, že nové povstání není možné, že Rusko vstupuje do éry ubohého buržoazního kvazikonstitucionalismu, svědčí celá řada faktů, ležících takřkajíc jako na dlani a bijících všem do očí. Není pochyb o tom, že buržoazie obrátila. Statkáři odešli od kadetů a vstoupili do Svazu 17. října. Vláda už darovala dvoukomorovou „ústavu“. Výjimečný stav, popravy a zatýkání připravují půdu ke svolání podvodné dумы. Povstání ve městech bylo potlačeno a jarní hnutí rolníků může zůstat izolované a bezmocné. Rozprodej statkářské půdy pokračuje, tudíž vzrůstá vrstva buržoazního, „pokojného“ rolnictva. Nálada po potlačení povstání očividně poklesla. A konečně nelze zapomínat ani na to, že prorokovat porážku revoluce je vůbec snazší a takřkajíc lacinější než prorokovat její rozmach, protože moc je nyní na straně reakce a revoluce doposud „převážně“ končivaly... aniž byly dokončeny.

Jaká fakta svědčí ve prospěch opačného názoru? Dejme k této otázce slovo K. Kautskému, jehož střízlivé názory

a schopnost neobyčejně klidně, věcně a pečlivě posuzovat naléhavé a vyhocené politické otázky znají všichni marxisté. Kautsky svůj názor vyslovil krátce po potlačení moskevského povstání v článku Vyhlídky ruské revoluce. Tento článek se objevil v ruském překladu — samozřejmě ne bez cenzurních deformací (podobných těm, jimiž utrpěl i ruský překlad jiné výtečné práce Kautského, Agrární otázka v Rusku^[60]).

Kautsky před obtížnou otázkou neuhýbá. Nepokouší se odbýt ji jalovými frázemi o tom, že revoluce jako taková je nepřemožitelná, že třída proletářů je vždy a trvale revoluční apod. Nikoli, Kautsky klade přímo konkrétní historickou otázku, jaké vyhlídky má současná, nynější demokratická revoluce v Rusku. Svůj článek začíná bez okolků zjištěním, že od počátku roku 1906 přicházejí z Ruska bezmála jen samé smutné zprávy, které by „*mohly vzbudit dojem, že tato revoluce již byla definitivně potlačena a je v posledním tažení*“. A nejasají nad tím jen reakcionáři, nýbrž i ruští liberálové, praví Kautsky a zahrnuje tyto „kupónové“¹⁰⁸ výtečníky zcela zaslouženými pohrdavými výrazy (jak je vidět, ještě neuvěřil v Plechanovovu teorii, že si ruští sociální demokraté mají „vážit podpory neproletářských *opozičních stran*“).

A tak tedy Kautsky podrobně rozebírá tento přirozeně se nabízející názor. Vnější podobnost prosincové porážky dělníků v Moskvě s červnovou porážkou dělníků v Paříži (v roce 1848) je nepochybná. Tam i tady bylo ozbrojené povstání dělníků „vyprovokováno“ vládou ve chvíli, kdy dělnická třída nebyla ještě dostatečně zorganizována. Tam i tady zvítězila přes hrdinský odpor dělníků reakce. Co však z toho vyvozuje Kautsky? Nevyvozuje snad z toho po vzoru pedantického Plechanova poučení, že se vůbec nemělo sahat ke zbraním? Nikoli, Kautsky se neukvapuje a nepouští se ex post do krátkozrakého a značně laciného moralizování. *Zkoumá* objektivní fakta, z nichž lze vyvodit odpověď na otázku, je-li ruská revoluce definitivně potlačena.

Kautsky vidí čtyři hlavní rozdíly mezi pařížskou (1848) a moskevskou (1905) porážkou proletariátu. Za prvé: porážka Paříže byla porážkou celé Francie. Nic takového nelze tvrdit o Moskvě. Dělníci Petrohradu, Kyjeva, Oděsy, Varšavy a Lodže nejsou poraženi. Jsou jen vyčerpáni nesmírně těžkým bojem, který se vleče už rok, ale jejich odvaha není zlomena. Shromazďují síly, aby se mohli znovu pustit do boje za svobodu.

Za druhé: ještě podstatnější rozdíl je v tom, že ve Francii roku 1848 byli rolníci na straně reakce, kdežto v Rusku v roce 1905 stojí rolníci na straně revoluce. Planou rolnická povstání. Jejich potlačováním jsou zaměstnány celé armády. Tyto armády pustoší zemi stejně, jako třicetiletá válka pustošila Německo¹⁰⁹. Vojenské exekuce rolníky vždy na čas zastraší, ale jejich bídu jen ještě zhoršují a stupňují bezvýchodnost jejich postavení. To všechno — stejně jako pustošení za třicetileté války — bude nevyhnutelně dohánět další a další spousty lidí k tomu, aby vyhlásili existujícímu řádu válku, nedovolili v zemi nastolit klid a přidávali se ke každému povstání.

Třetí a velmi důležitý rozdíl spočívá v tomto: revoluci roku 1848 předcházela krize a hladový rok 1847. Reakce se opírala o ukončení této krize a o rozkvět průmyslu. „Nynější teroristický režim v Rusku musí naopak nevyhnutelně vést k zostření hospodářské krize, která již po léta těžce doléhá na celou zemi.“ Hlad roku 1905 se v nejbližších měsících ještě projeví ve všech svých důsledcích. Potlačit revoluci znamená nejrozsáhlejší občanskou válku, válku proti všemu lidu. Tato válka nestojí méně než válka proti vnějšímu nepříteli, a přitom nepustoší cizí zemi, nýbrž vlastní. Blíží se finanční krach. A mimoto hrozí nebezpečí, že nové obchodní smlouvy budou pro Rusko znamenat zvláště těžký otřes a mohou vyvolat dokonce i světovou hospodářskou krizi. Čím déle tudíž potrvá reakční teror, tím zoufalejší bude hospodářská situace země a tím silnější bude rozhořčení proti nenáviděnému režimu. „Za

takové situace se jakékoli silnější hnutí proti carismu stane nepřemožitelným," praví Kautsky. „A o taková hnutí nebude nouze. O to se postará ruský proletariát, který už podal tolik velkých důkazů svého hrdinství a obětavosti.“

Čtvrtý rozdí, na který poukazuje Kautsky, je pro ruské marxisty zvlášť zajímavý. U nás se teď bohužel velmi rozšířilo jakési bezzubé a v podstatě ryze kadetské pošklebování „browningům“ a „bojovým družinám“. Nikdo nedokáže říci, stejně odvážně a přímočaře, jako to udělal Marx, že povstání není možné a že je zbytečné je dál připravovat. Ale pošklebovat se vojenským akcím revolucionářů — na to si potrpíme. Říkáme si marxisté, ale rozboru *vojenské* stránky povstání (které Marx s Engelsem přisuzovali vždy velký význam¹¹⁰) se raději vyhýbáme, zato však s nenapodobitelně nadutým doktrinářstvím prohlašujeme, že „se nemělo sahat ke zbraním...“. Kautsky postupuje jinak. I když má zatím po ruce jen málo údajů o povstání, přesto se snaží posoudit i vojenskou stránku věci. Snaží se hnutí hodnotit jako novou formu boje, k níž dospěly masy, a ne tak, jak se k těmto bojům stavějí naši revoluční Kuropatkinové: když dávají, tak prý ber, když tě bijou, tak utíkej, a když ti natloukli, věz, žes neměl vůbec zapotřebí sahat ke zbraním!

„Jak pařížská červnová bitva, tak i moskevská prosincová bitva se odehrávaly na barikádách,“ píše Kautsky. „Jenže první byla katastrofou, byla koncem staré barikádové taktiky. Druhá byla začátkem nové barikádové taktiky. A proto musíme přehodnotit názor, který vyslovil Engels v předmluvě k Marxovu Třídnímu boji, totiž názor, že prý období bojů na barikádách je už definitivně za námi.¹¹¹ Ve skutečnosti je za námi jen období *staré* barikádové taktiky. Právě toto dokázaly moskevské boje, když se hrstce povstalců podařilo udržet po dva týdny proti vojenské přesile, disponující všemi zbraněmi moderního dělostřelectva.“

Tak píše Kautsky. Nepěje nad povstáním rekviem jen proto, že se první pokus nezdařil. Nelamentuje nad neúspěchem, ale *zkoumá*, jak se rodí a vzmáhá nová, vyšší forma boje, rozebírá, jaký význam má dezorganizace a nespokojenost v armádě, pomoc městského obyvatelstva děl-

níkům, spojení masové stávky s povstáním. Zkoumá, jak se učí proletariát dělat povstání. Reviduje zastaralé vojenské teorie a vybízí tak celou stranu, aby zpracovala a osvojila si moskevské zkušenosti. Dívá se na celé hnutí jako na přechod od stávky k povstání a snaží se pochopit, jakým způsobem musí dělníci kombinovat obojí, aby dosáhli úspěchu.

Kautsky končí svůj článek slovy: „Takové poučení nám skýtá Moskva. Jaký bude mít vliv na formy budoucího boje, to se nedá v současné době odtud (tj. z Německa) předvídat. Jisté je, že jsme prozatím u všech dosavadních projevů ruské revoluce byli svědky živelných výbuchů neorganizovaných mas, že ani jediný z těchto projevů nebyl předem naplánován a připraven. Zdá se, že tomu tak bude po určitou dobu i nadále.

Ale i když dnes ještě nemůžeme s určitostí předpovědět příští formy boje, svědčí všechny příznaky o tom, že rozhodně musíme očekávat další bitvy a že nynější zlověstné (unheimliche) ticho je jenom klid před bouří. Říjnové hnutí ukázalo masám ve městech i na vesnicích, jakou sílu jsou s to vyvinout. Lednová reakce je poté srazila do propasti plné útrap. V této propasti všechno vzbuzuje jejich hněv a pobuřuje je tak, že jsou ochotny zaplatit jakkoli vysokou cenu, jen aby se z ní dostaly. Masy se brzy znovu pozvednou, brzy vystoupí s ještě mohutnější silou! Jen ať si kontrarevoluce triumfuje nad mrtvými těly hrdinných bojovníků za svobodu! Brzy už triumfovat přestane, už se zvedá rudá záře, už se blíží *proletářská revoluce!*“

III

Otázka, kterou jsme tu nadhodili, je kardinální otázkou veškeré sociálně demokratické taktiky. Chystaný stranický sjezd musí především zcela jasně a nedvojznačně vyřešit tuto otázku a všichni členové strany, všichni uvědomělí dělníci musí okamžitě vynaložit všechny síly, aby k jejímu vyřešení shromáždili všestranné údaje, prodiskutovali je

a vyslali na sjezd takové delegáty, kteří budou na svůj závažný a odpovědný úkol dokonale připraveni.

Volbám na sjezd musí předcházet úplné vyjasnění taktických platform. Vždyť taková či onaká důsledná a nekompromisní odpověď na uvedenou otázku už vlastně předurčuje řešení všech podrobností sociálně demokratické taktické platformy.

Buď — anebo.

Buď uznáme, že v současné době „nemůže být o skutečné revoluci ani řeči“. A pak to musíme přímo a co nejrozhodněji přede všemi veřejně prohlásit, abychom neuváděli v omyl ani sebe, ani proletariát, ani lid. Pak musíme bezpodmínečně odmítnout úkol dovršit demokratickou revoluci jako *bezprostřední* úkol proletariátu. Pak jsme povinni úplně stáhnout povstání z programu, zanechat veškeré činnosti spojené s ozbrojováním a s organizováním bojových družin, neboť je nedůstojné, aby si dělnická strana hrála na povstání. Pak musíme přiznat, že síly revoluční demokracie jsou vyčerpány, a za svůj nejbližší úkol si musíme vytknout podporu těch či oněch vrstev liberální demokracie jakožto reálné opoziční síly za konstitučního režimu. Pak musíme na Státní dumu pohlížet jako na parlament, byť ubohý, a zúčastnit se nejen voleb do dumy, nýbrž i jít do dumy samé. Pak musíme do popředí postavit legalizaci strany, příslušně změnit stranický program, přizpůsobit veškerou činnost „legálnímu“ rámci či přinejmenším vyhradit ilegální práci jen minimální a podřadné místo. Pak můžeme považovat organizování odborů za právě tak prvořadý stranický úkol, jakým bylo v předcházejícím historickém období ozbrojené povstání. Pak musíme stáhnout z programu také revoluční hesla rolnického hnutí (jakým je například konfiskace statkářské půdy), neboť prakticky směřují k povstání, a vyzývat k němu, ale přitom se na ně vážně vojensky nepřipravovat a nevěřit v ně by bylo nedůstojnou hrou na povstání. Pak musíme hodit přes palubu všechny řeči nejen o prozatímní revoluční vládě, nýbrž

i o takzvané „revoluční samosprávě“, neboť zkušenosti ukázaly, že instituce, ať už právem nebo neprávem označované tímto termínem, se vlivem okolností fakticky mění v orgány povstání, v zárodek revoluční vlády.

Nebo uznáme, že mluvit o skutečné revoluci v současné době možné a nutné je. Uznáme, že jsou nevyhnutelné nebo alespoň nejpravděpodobnější nové a vyšší formy bezprostředního revolučního boje. A pak se musí hlavním politickým úkolem proletariátu, nervovým centrem veškeré jeho práce, duší veškeré jeho organizační *třídní* činnosti stát *dovršení demokratické revoluce*. Jakékoli uhýbání před tímto úkolem by pak jen degradovalo třídní boj na jeho bren-tanovské pojetí¹¹², přeměňovalo by proletariát v přívěsek liberální monarchistické buržoazie. Pak by se nejnaléhavějším a ústředním politickým úkolem strany stala příprava sil a organizování proletariátu k ozbrojenému povstání jako nejvyšší formě boje, jaké hnutí dosáhlo. Pak by bylo nutné v zájmu nejbližších praktických cílů kriticky prostudovat všechny zkušenosti z prosincového povstání. Pak by se musely s desateronásobným úsilím organizovat a ozbrojovat bojové družiny. Pak by bylo nutné připravovat se na povstání i partyzánskými bojovými akcemi, protože by bylo směšné „připravovat se“ na ně jen pomocí zápisů a registrací. Pak by bylo nutné pokládat občanskou válku za vyhlášenou a na postupu, přičemž by se *veškerá* činnost strany musela řídit zásadou: Když vojna, tak jako řemen. Pak by bylo bezpodmínečně nutné vychovávat kádry proletariátu k *útočným* vojenským operacím. Pak by bylo logické a důsledné, aby se revoluční hesla proklamovala i mezi rolnictvem. Pak by úkol uzavírat bojové dohody s revoluční a výhradně s revoluční demokracií nabyl prvořadého významu: základním kritériem pro rozdělení buržoazní demokracie by bylo právě povstání. Kdo je pro povstání, s tím proletariát „bok po boku zbraně kříží“, i když „každý jinam míří“; proti těm, kdo jsou proti povstání, nemilosrdně bojujeme nebo je od sebe odháníme jako

hanebné pokrytce a jezuity (kadety). Při veškeré agitaci pak zdůrazňujeme především kritiku a demaskování konstitučních iluzí z hlediska otevřené občanské války, zdůrazňujeme okolnosti a podmínky, které nevyhnutelně musí vést k živelným revolučním výbuchům. V dumě pak nespátřujeme parlament, nýbrž policejní úřad, a odmítáme jakoukoli účast ve volební komedii, která proletariát jen demoralizuje a dezorganizuje. Za základ organizace strany dělnické třídy pak považujeme (tak jako Marx v roce 1849) „silnou tajnou organizaci“, která musí mít zvláštní aparát pro „veřejné akce“, která musí vysunovat zvláštní tykadla do všech legálních spolků a institucí, počínaje dělnickými odbory a konče legálním tiskem.

Zkrátka: Buď musíme uznat, že demokratická revoluce skončila, stáhnout z programu otázku povstání a dát se „konstituční“ cestou. Nebo uznáme, že demokratická revoluce pokračuje, za prvořadý úkol si vytkneme její dovršení, budeme dál šířit a v praxi uplatňovat heslo povstání, vyhlásíme občanskou válku a postavíme nemilosrdně na pranýř všechny konstituční iluze.

Patrně ani nemusíme čtenářům říkat, že se rozhodně vyslovujeme pro *druhé* řešení otázky, před níž stojí naše strana. Taktická platforma^[109], kterou přikládáme, má shrnout a systematicky vyložit naše názory, které budeme prosazovat na sjezdu i při veškeré práci spojené s jeho přípravou. Na tuto platformu je třeba se dívat ne jako na něco hotového, ale jako na konspekt k ujasnění taktických otázek a předběžný nástin rezolucí a usnesení, které budeme prosazovat na stranickém sjezdu. Tato platforma byla projednána na neoficiálních schůzích stejně smýšlejících lidí z řad bývalých „bolševiků“ (včetně redaktorů a spolupracovníků listu Proletarij) a je výsledkem kolektivní práce.

Partijnyje izvěstija, č. 2
20. března 1906
Poděpsán Bolševik

Podle textu listu
Partijnyje izvěstija

TAKTICKÁ PLATFORMA
K SJEDNOCOVACÍMU SJEZDU
S DDSR [109]

NÁVRH REZOLUCÍ
K SJEDNOCOVACÍMU SJEZDU S DDSR ¹¹³

*Otištěno 20. března 1906
v listu Partijnyje izvěstija, č. 2*

Podle textu listu

Jedenáct rezolucí, které tu čtenáři předkládáme, vypracovala skupina stejně smýšlejících lidí z řad bývalých redaktorů a spolupracovníků listu Proletarij a několika praktiků. Není to hotový návrh, ale jen náčrt, který by měl dát pokud možno ucelenou představu o úplném souhrnu názorů určité části strany na taktiku a usnadnit systematickou diskusi, která se na výzvu sjednoceného ústředního výboru nyní zahajuje ve všech kroužcích a organizacích naší strany.

Rezoluce o taktice jsou přizpůsobeny programu sjezdu, navrženému ve známém letáku sjednoceného ústředního výboru¹¹⁴. Členové strany však naprosto nejsou povinni omezovat se jen na tento pořad jednání. V zájmu úplného objasnění všech taktických názorů jsme považovali za bezpodmínečně nutné doplnit dvě otázky, které nebyly zahrnuty do programu sjednoceného ÚV, a sice: Současná etapa demokratické revoluce a Třídní úkoly proletariátu v současné etapě demokratické revoluce. Dokud se nevyjasní tyto otázky, není možné diskutovat o podružnějších otázkách taktiky. Proto sjezdu navrhuje, aby do svého programu zařadil všeobecnou otázku Současná etapa demokratické revoluce a třídní úkoly proletariátu.

Pokud jde o agrární program^[89] a o vztah k rolnickému hnutí, vyžádá si tato otázka samostatnou brožuru*. Kromě toho jmenoval sjednocený ústřední výbor zvláštní komisi, která pro sjezd připravuje referát o této otázce.¹¹⁵

* Viz tento svazek, s. 253—285. *Red.*

Uveřejňujeme tu své koncepty rezolucí a vyzýváme všechny členy strany, aby o nich diskutovali, předkládali připomínky a doplňky. Písemná stanoviska a návrhy je možno poslat prostřednictvím organizací naší strany petrohradskému výboru SDDSR, aby je odevzdal skupině, která návrhy rezolucí vypracovala.

S O U Č A S N Á E T A P A D E M O K R A T I C K É R E V O L U C E

Vzhledem k tomu, že

1. při hromadném ničení výrobních sil a neslýchaném ozebračování lidu hospodářská a finanční krize, kterou Rusko prožívá, nejen neochabuje, ale naopak se rozrůstá a prohlubuje, což vede k strašlivé nezaměstnanosti ve městech a k hladu na vesnicích;

2. nastává sice náhlý obrat třídy velkokapitalistů a statkářů, vyděšené revoluční aktivitou lidu, ohrožujícího její výsady a kořistnické zájmy, od opozice k dohodě se samoděržavím, přičemž cílem je potlačit revoluci, ale zároveň se šíří a sílí v nových vrstvách maloburžoazie a rolnictva požadavky opravdového uskutečnění politické svobody a sociálně ekonomických přeměn;

3. nynější reakční vláda ve snaze zachovat ve skutečnosti staré samoděržaví porušuje všechny svobody, které sama vyhlásila, poskytuje nejvyšším vrstvám majetných tříd pouze poradní hlas, hrubě falšuje lidový zastupitelský orgán, v celé zemi nastoluje režim vojenských represálií, brutálních exekucí a hromadných poprav, v neslýchané míře stupňuje policejní a administrativní zvůli a tím vším vyvolává vření a nespokojenost v širokých vrstvách buržoazie, pobouření a rozhořčení v masách proletariátu a rolnictva a připravuje tak půdu pro novou, ještě větší a hlubší politickou krizi;

4. průběh událostí z konce roku 1905 — masové stávky

ve městech, pobouření na vesnicích a prosincové ozbrojené povstání, vyvolané snahou uhájit svobody, jež si lid vydobyl a jež mu vláda opět odňala, a poté kruté vojenské potlačení osvobozeneckého hnutí — ukázal marnost konstitučních iluzí a širokým masám lidu otevřel oči a přesvědčil je o škodlivosti takových iluzí v době, kdy se boj za svobodu vystupňoval v otevřenou občanskou válku,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Demokratická revoluce v Rusku nejen neochabuje, ale naopak spěje k novému rozmachu a nynější období poměrného klidu nelze považovat za porážku revolučních sil, nýbrž za období hromadění revoluční energie, osvojování si politických zkušeností z minulých stadií a zapojování nových vrstev lidu do hnutí, čili za období příprav k novému, ještě mohutnějšímu revolučnímu náporu.

2. Hlavní formou osvobozeneckého hnutí dnes není legální boj na kvazikonstituční půdě, ale otevřené revoluční hnutí širokých lidových mas, které odbourávají bezohledně policejní zákony, vytvářejí revoluční právo a násilím odstraňují orgány sloužící utlačování lidu.

3. Zájmy proletariátu jako pokrokové třídy soudobé společnosti vyžadují nemilosrdný boj proti konstitučním iluzím, které šíří liberálně monarchistická buržoazie (včetně strany konstitucionalistů-demokratů), aby tím zastřela své úzce třídní zájmy, a které mají v období občanské války silně demoralizující vliv na politické uvědomění lidu.

O Z B R O J E N Ě P O V S T Á N Í

Vzhledem k tomu, že

1. celé dějiny současné demokratické revoluce v Rusku svědčí o vcelku nepřetržitém vzestupu hnutí ke stále masovějším, stále všeobsáhlejšímu rozhodným a útočným formám boje proti samoděržaví;

2. říjnová politická stávka, která smetla Bulyginovu dumu a donutila absolutistickou vládu vyhlásit principy politické svobody, prokázala obrovskou sílu proletariátu a možnost jeho svorného vystoupení v celém Rusku i při všech nedostatcích třídních organizací;

3. pokojná všeobecná stávka se ukázala při dalším rozmachu hnutí jako nedostačující, její částečné zorganizování nedosahuje cíle a podlamuje síly proletariátu;

4. celé revoluční hnutí pak živelně vedlo k prosincovému ozbrojenému povstání, kdy se nejen proletariát, nýbrž i nové síly městské chudiny a rolnictva chopily zbraní, aby před úklady reakční vlády uhájily svobody, jichž se lid domohl;

5. prosincové povstání vyzvedlo do popředí novou barikádovou taktiku a vůbec dokázalo, že je možný otevřený ozbrojený boj lidu i proti moderní armádě;

6. přes konstituční sliby byla zavedena vojenskopolicejní diktatura a v lidových masách tudíž zraje vědomí nutnosti bojovat za reálnou moc, kterou si může revoluční lid vydobýt jedině v otevřeném boji proti silám samoděržaví;

7. samoděržaví oslabuje a demoralizuje své vojenské síly tím, že jich používá k ozbrojenému potlačování obyvatelstva, jehož jsou součástí, neprovádí naléhavé vojenské reformy, jichž se domáhají všichni čestní lidé v armádě, nedělá nic pro to, aby ulehčilo zoufalé postavení záložníků, a na požadavky vojáků a námořníků odpovídá jen stupňováním policejních a kasárenských represálií,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Ozbrojené povstání je nyní nejen nezbytným prostředkem boje za svobodu, ale již fakticky dosaženým stupněm hnutí, které začíná v důsledku narůstání a prohlubování nové politické krize přecházet od obranných forem k útočným formám ozbrojeného boje.

2. Ve všeobecné politické stávce je nutné v dané fázi

hnutí spatřovat ani ne tak samostatný prostředek boje, jako spíše pomocný prostředek povstání; je pak třeba podřídit volbu okamžiku pro takovou stávku, volbu místa a pracovních oborů, kde se má stávka uskutečnit, okamžiku a podmínkám hlavní formy boje, ozbrojeného povstání.

3. V propagandistické a agitační práci strany se musí věnovat zvýšená pozornost studiu praktických zkušeností z prosincového povstání, kritice jeho vojenské stránky a vyvození přímého poučení pro budoucnost.

4. Je třeba ještě energičtěji zvyšovat počet bojových družin, zlepšovat jejich organizaci a zásobování zbraněmi všeho druhu, přičemž je třeba — jak ukázaly zkušenosti — vytvářet bojové družiny nejen z členů strany, nýbrž i ze sympatizujících a družiny zcela nestranické.

5. Je nutné zintenzívnit práci v armádě a mít přitom na zřeteli, že k úspěchu hnutí nestačí pouhé vření mezi vojáky, ale musí se uzavřít přímá dohoda s organizovanými, revolučně demokratickými silami ve vojsku o co možná nejrozhodnějších útočných akcích proti vládě.

6. Vzhledem k vzrůstajícímu se rolnickému hnutí, které se může v nejbližší budoucnosti rozhořet ve skutečné povstání, je třeba se přičinit o to, aby se akce dělníků a rolníků sjednotily v zájmu organizování pokud možno společných a souběžných bojových akcí.

PARTYZÁNSKÉ BOJOVÉ AKCE

Vzhledem k tomu, že

1. od prosincového povstání téměř nikde v Rusku nedošlo k úplnému zastavení vojenských akcí, jež se nyní projevují jednotlivými partyzánskými útoky revolučního lidu proti nepříteli;

2. tyto partyzánské akce jsou za existence dvou nepřátelských ozbrojených sil a za dočasné převahy běsnících vojenských pochopů nejen nevyhnutelné, ale zároveň dez-

organizují nepříteli a přispívají k přípravě dalších otevřených a masových ozbrojených akcí;

3. tyto akce jsou nezbytné také pro bojovou výchovu a vojenský výcvik našich bojových družin, které za prosincového povstání nebyly, jak se na mnoha místech ukázalo, na tuto pro ně novou činnost prakticky připraveny,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Strana musí uznat partyzánské bojové akce družin, jež jsou jejími složkami nebo jsou na ni napojeny, v nynějším období za zásadně přípustné a účelné.

2. Partyzánské bojové akce musí být co do svého charakteru přizpůsobeny úkolu vychovávat v povstání kádry vůdců dělnických mas a osvojovat si zkušenosti v útočných a nenadálých vojenských akcích.

3. Za nejpřednější a nejbližší úkol při takových akcích je třeba považovat rozbití vládního, policejního a vojenského aparátu a nemilosrdný boj proti aktivním černosotňovským organizacím, jež se uchylují k násilnostem a zastrašování obyvatelstva.

4. Přípustné jsou rovněž bojové akce s cílem zmocnit se peněžních prostředků nepříteli, tj. absolutistické vlády, a použít je pro potřeby povstání, přičemž je nutno bedlivě dbát, aby byly co nejméně poškozovány zájmy obyvatelstva.

5. Partyzánské bojové akce se musí provádět pod kontrolou strany, a to tak, aby se zbytečně neplývalo silami proletariátu a aby se zároveň přihlíželo k podmínkám dělnického hnutí v daném místě a ke smýšlení širokých mas.

PROZATÍMNÍ REVOLUČNÍ VLÁDA A MÍSTNÍ ORGÁNY REVOLUČNÍ MOCI

Vzhledem k tomu, že

1. revoluční hnutí proti absolutistické vládě, které přechází v ozbrojený boj, mělo až dosud formu izolovaných místních povstání;

2. příslušníci místního obyvatelstva, schopní rázných akcí proti staré moci (téměř výhradně proletariát a pokrokové vrstvy maloburžoazie), byli nuceni během tohoto otevřeného boje vytvářet takové organizace, jež byly fakticky zárodky nové revoluční moci — sověty dělnických zástupců v Petrohradě, v Moskvě a v jiných městech, sověty vojenských zástupců ve Vladivostoku, v Krasnojarsku aj., výbory železničářů na Sibiři a na jihu, rolnické výbory v Saratovské gubernii, městské revoluční výbory v Novorossijsku a v jiných městech a konečně volené vesnické orgány na Kavkaze a v Pobaltí;

3. tyto orgány povstání odpovídaly jeho prvotní, zárodečné formě a byly stejně tak izolované, náhodné a ve svých akcích nerozhodné, neopíraly se o organizované ozbrojené síly revoluce, a proto byly hned při prvních útočných akcích kontrarevolučních armád nevyhnutelně odsouzeny k záhubě;

4. jedině prozatímní revoluční vláda jako orgán vítězného povstání je s to zlomit jakýkoli odpor reakce, zajistit úplnou svobodu předvolební agitace, svolat na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva s tajným hlasováním ústavodárné shromáždění, schopné skutečně nastolit vládu lidu a splnit minimální sociálně ekonomické požadavky proletariátu,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. V zájmu úplného dovršení revoluce teď před prole-

tariátem vystává naléhavý úkol, aby společně s revoluční demokracií pomohl sjednotit povstání a vytvořit sjednocující orgán tohoto povstání v podobě prozatímní revoluční vlády.

2. Jednou z podmínek umožňujících revoluční vládě úspěšně splnit své úkoly je, aby byly ve všech městech a obcích, které se připojily k povstání, vytvořeny na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva s tajným hlasováním orgány místní revoluční samosprávy.

3. Účast zmocněnců naší strany v prozatímní revoluční vládě společně s revoluční buržoazní demokracií je přípustná v závislosti na poměru sil a musí být po formální stránce podmíněna kontrolou strany nad jejími zmocněnci a fakticky obhajobou vlastních zájmů dělnické třídy a důsledným střežením nezávislosti sociální demokracie, usilující o úplný socialistický převrat, a proto nesmiřitelně nepřátelské všem buržoazním stranám.

4. Nezávisle na tom, bude-li účast sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě možná, je třeba v nejširších vrstvách proletariátu propagovat myšlenku, že ozbrojený proletariát vedený sociální demokracií musí vyvíjet na prozatímní vládu neustálý tlak v zájmu ochrany, upevnění a rozšíření výdobytků revoluce.

SOVĚTY DĚLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ

Vzhledem k tomu, že

1. sověty dělnických zástupců vznikají živelně za masových politických stávek jako nestraničné organizace širokých dělnických mas;

2. tyto sověty se v průběhu boje nevyhnutelně mění jak svým složením, neboť do svých řad přibírají nejrevolučnější příslušníky maloburžoazie, tak i náplní své činnosti, neboť se z ryze stávkových organizací mění v orgány všeobecného revolučního boje;

3. síla a význam těchto sovětů jako zárodků revoluční moci jsou cele závislé na síle a úspěchu povstání,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Sociálně demokratická dělnická strana Ruska musí vysílat své členy do nestranických sovětů dělnických zástupců, bezpodmínečně v každém sovětu vytvářet co nejsilnější skupiny členů strany a řídit činnost těchto skupin v co nejpřísnějším souladu s celkovou činností strany.

2. Úkolu vytvářet takovéto organizace se v zájmu rozšíření a prohloubení vlivu sociální demokracie na proletariát a vlivu proletariátu na průběh a výsledek demokratické revoluce mohou za určitých podmínek ujmout místní organizace naší strany.

3. Pro účast v nestranických sovětech dělnických zástupců je třeba získávat co možná nejširší vrstvy dělníků, ale také představitelů revoluční demokracie, zejména z řad rolníků, vojáků a námořníků.

4. Při rozšiřování činnosti a sféry vlivu sovětů dělnických zástupců je nezbytné zdůrazňovat, že pokud se takové instituce neopírají o revoluční armádu a nesvrhnou vládní moc (tj. pokud se nezmění v prozatímní revoluční vládu), jsou nevyhnutelně odsouzeny k porážce; proto je třeba za jeden z hlavních úkolů těchto institucí v kterékoli revoluční chvíli považovat úkol ozbrojit lid a upevnit vojenskou organizaci proletariátu.

V Z T A H K B U R Ž O A Z N Í M S T R A N Á M

Vzhledem k tomu, že

1. sociální demokracie vždy uznávala nutnost podporovat každé opoziční a revoluční hnutí namířené proti existujícímu společenskému a politickému zřízení v Rusku;

2. nyní, kdy vlivem revoluce začínají otevřeně vystupovat různé třídy a na tomto základě se začínají vytvářet poli-

tické strany, je naléhavým úkolem sociální demokracie určit jejich třídní obsah, zjistit vzájemný vztah tříd v dané etapě a podle toho určit svůj vlastní vztah k jednotlivým stranám;

3. hlavním úkolem dělnické třídy v současné etapě demokratické revoluce je její dovršení, a sociální demokracie tedy musí při určování svého vztahu k jiným stranám přihlížet především k tomu, nakolik je ta či ona strana schopna aktivně přispět k dosažení tohoto cíle;

4. z tohoto hlediska se v Rusku všechny strany nemající sociálně demokratický charakter (kromě reakčních) rozpadají na dvě základní skupiny — na strany liberálně monarchistické a strany revolučně demokratické,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Právě křídlo liberálně monarchistických stran (Svaz 17. října, Strana právního pořádku, Obchodní a průmyslová strana¹¹⁶ atd.) představuje třídní organizace statkářů a obchodní a průmyslové velkoburžoazie, jež mají zjevně kontrarevoluční povahu, ale ještě se definitivně nedohodly s carskou byrokracií o dělbu moci; strana proletariátu musí tohoto dosud nevyřešeného konfliktu využít pro své cíle, ale zároveň vést proti těmto stranám zcela nelítostný boj.

2. Liberálně monarchistické strany levého křídla (Strana demokratických reforem¹¹⁷, konstitucionalisté-demokraté apod.) nejsou vyhraněnými třídními organizacemi, ustavičně kolísají mezi demokratickou maloburžoazií a kontrarevolučními elementy velkoburžoazie, mezi snahou opřít se o lid a strachem z jeho revoluční aktivity a ve svých snahách nepřekračují meze spořádané buržoazní společnosti, ochraňované před útoky proletariátu monarchií a dvoukomorovým systémem; sociální demokracie musí využívat činnost těchto stran k politické výchově lidu, a to tak, že bude jejich pokrytecky demokratickou frazeologií konfrontovat s důsledným demokratismem proletariátu

a nemilosrdně demaskovat jimi rozšiřované konstituční iluze.

3. Revolučně demokratické strany a organizace (Strana socialistů-revolucionářů, Rolnický svaz, části napůl odborových a napůl politických organizací apod.) vyjadřují nejúplněji zájmy a názory širokých mas rolnictva a maloburžoazie, stavějí se rozhodně proti statkářskému vlastnictví půdy a feudálnímu státu, usilují o důsledné uplatňování demokraticismu a halí své v podstatě buržoazně demokratické úkoly do víceméně mlhavé socialistické ideologie; sociální demokracie považuje za možné a nezbytné uzavírat s těmito stranami bojové dohody, zároveň však musí bezpodmínečně odhalovat jejich pseudosocialistický charakter a čelit jejich snaze zastírat třídní protiklad mezi proletářem a drobným vlastníkem.

4. Nejbližším politickým cílem takových dočasných bojových dohod mezi sociální demokracií a revoluční demokracií je svolat revoluční cestou všelidové a svrchované ústavodárné shromáždění na základě všeobecného, přímého a rovného volebního práva s tajným hlasováním;

5. Dočasné bojové dohody jsou za dané situace možné a účelné jedině s těmi, kdo uznávají ozbrojené povstání za bojový prostředek a aktivně je podporují.

V Z T A H K N Á R O D N Í M S O C I Á L N Ě D E M O K R A T I C K Ý M S T R A N Á M

Vzhledem k tomu, že:

1. společný boj v průběhu revoluce stále víc a víc sjednocuje proletariát všech národů a národností Ruska;

2. tento společný boj vede k stále většímu sblížení různých sociálně demokratických stran těchto národností Ruska;

3. v četných městech se již místo dosavadních federativních výborů ustavují jednotné výbory sociálně demokratických organizací všech národů a národností příslušné oblasti;

4. většina sociálně demokratických stran jednotlivých národů a národností již nyní netrvá na zásadě federace, kterou II. sjezd Sociálně demokratické dělnické strany Ruska právem odmítl,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Je nutné zasadit se co nejenergičtěji o to, aby se co nejdříve všechny sociálně demokratické strany jednotlivých národů a národností Ruska sloučily v jednotnou Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska.

2. Základem sjednocení musí být úplné sloučení všech sociálně demokratických organizací v příslušné oblasti.

3. Strana musí prakticky zajistit, aby sociálně demokratický proletariát každé jednotlivé národnosti mohl uspokojovat všechny své stranické zájmy a potřeby s přihlédnutím k zvláštnostem své kultury a způsobu života; toho lze dosáhnout pořádáním zvláštních konferencí sociálních demokratů té které národnosti, zastoupením národnostní menšiny v místních, oblastních a ústředních institucích strany, vytvořením zvláštních skupin publicistů, vydavatelů, agitátorů apod.

Poznámka. Zastoupení národnostní menšiny v ústředním výboru strany by se mohlo zajistit například tím způsobem, že by celostranický sjezd začlenil do ústředního výboru určitý počet kandidátů navrhovaných oblastními sjezdy oněch oblastí Ruska, kde nyní existují samostatné sociálně demokratické organizace.

O D B O R Y

Vzhledem k tomu, že

1. sociální demokracie vždy považovala hospodářský boj za jednu ze součástí třídního boje proletariátu;

2. podle zkušeností všech kapitalistických zemí jsou nejučelnější organizací dělnické třídy pro hospodářský boj široké odborové organizace;

3. v Rusku lze nyní pozorovat rozsáhlé úsilí dělnických mas sdružovat se v odbory;

4. hospodářský boj může vést k trvalému zlepšení situace dělnických mas a k upevnění jejich skutečně třídní organizace jen tehdy, bude-li se správně spojovat s politickým bojem proletariátu,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Všechny stranické organizace musí podporovat vytváření nestraničských odborových svazů a vybízet všechny členy strany, aby vstupovali do odborových svazů příslušných pracovních oborů.

2. Strana se musí všemožně snažit vychovávat dělníky organizované v odborových svazech v duchu širokého chápání třídního boje a socialistických úkolů proletariátu, aby si v těchto svazech svou činností probojovala fakticky vedoucí úlohu a konečně aby se těmito organizacím za určitých podmínek umožnilo přímo se přidružovat ke straně, aniž by ovšem ze svých řad vylučovaly členy, kteří ve straně nejsou.

V Z T A H K E S T Á T N Í D U M Ě

Vzhledem k tomu, že

1. Státní дума je hrubým paskvilem lidového zastupitelského orgánu, protože

a) volební právo není ani všeobecné, ani rovné, ale je mnohastupňové, početné vrstvy dělníků a rolníků jsou fakticky z účasti ve Státní dumě vyloučeny a vzájemný poměr počtu volitelů za různé skupiny obyvatelstva se řídí policejními zřeteli;

b) co se týče rozsahu práv a poměru ke státní radě, je

duma jen bezmocným přívěskem absolutistické byrokracie;

c) v situaci, za níž se volby konají, je naprosto vyloučené, aby lid mohl vyjádřit svou skutečnou vůli vzhledem k tomu, že neexistuje svoboda agitace, vzhledem k vojenským represálím, hromadným popravám, zatýkání a policejní a administrativní zvěli;

d) vláda sleduje svoláním této Státní dumy jediný cíl — oklamat lid, upevnit samoděržaví, usnadnit mu nové finanční machinace a dohodnout se s reakčními živly vykořisťovatelských tříd, jimž se zaručuje převaha ve Státní dumě;

2. účast ve volbách do Státní dumy ničím nepřispívá k rozvoji třídního uvědomění proletariátu, k upevnění a rozšíření jeho třídní organizace a bojové připravenosti, ale může proletariát spíše dezorganizovat a demoralizovat, protože

a) účast sociální demokracie ve volbách by v lidu nevyhnutelně podporovala konstituční iluze, víru, že volby přece jen mohou alespoň částečně vyjádřit skutečnou vůli lidu, a představu, že se strana vydává pseudokonstituční cestou;

b) sbory zmocněnců za dělníky a sbory volitelů nemohou vzhledem k malému počtu a vzhledem ke krátkodobosti a speciálnosti svých funkcí přinést žádný užitek skutečně revoluční organizaci proletariátu;

c) účast ve volbách přesouvá hlavní pozornost proletariátu z revolučního hnutí probíhajícího mimo dumu na vládní komedii, přesouvá těžiště z široké agitace v masách na malé kroužky volitelů;

d) naše účast ve volbách nemůže přispět k sociálně demokratické výchově nejzaostalejších vrstev lidu, které jdou do dumy, a přitom výhradně legální cestou, kterou se teď SDDSR nemůže dát;

e) odchod části volitelů z guberniálních volebních schůzí by nemohl ani zmařit dumu, ani vyvolat široké lidové hnutí;

3. účast ve volbách by za dané politické situace přiměla sociální demokraty buď se stáhnout do ústraní a nebýt pro hnutí žádným přínosem, nebo se fakticky snížit k úloze těch, kteří mlčky napomáhají kadetům,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. SDDSR musí rozhodně odmítnout účast ve Státní dumě.

2. SDDSR musí rozhodně odmítnout účast ve volbách do Státní dumy v kterémkoli stadiu.

3. SDDSR musí co nejenergičtěji využívat bez výjimky všech schůzí souvisejících s volbami k objasňování názorů sociální demokracie vůbec a k nemilosrdné kritice Státní dumy zvláště, a zejména pak k výzvám k boji za revoluční svolání všelidového ústavodárného shromáždění.

4. SDDSR musí dále využívat agitace kolem dumy k tomu, aby seznámila co nejširší vrstvy lidu se všemi taktickými názory strany na celou současnou revoluční situaci a na všechny úkoly, jež z ní vyplývají.

Z Á S A D Y O R G A N I Z A C E S T R A N Y

Vzhledem k tomu, že

1. zásada demokratického centralismu ve straně je dnes všeobecně uznávána;

2. její realizace je sice za nynější politické situace ztížena, ale přesto je v určitých mezích možná;

3. směšování konspirativního a legálního aparátu stranické organizace se ukázalo jako krajně zhoubné pro stranu a nahrávající vládním provokacím,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby schválil tyto závěry:

1. Zásada volitelnosti se musí ve stranických organizacích uplatňovat odzdoła nahoru.

2. Výjimky z této zásady, například dvoustupňové volby

nebo kooptace do volených orgánů apod., jsou přípustné jen za nepřekonatelných policejních překážek a ve výjimečných, předem zvlášť stanovených případech.

3. Je naléhavě nutné zachovat a upevnit konspirativní jádro stranické organizace.

4. Pro jakákoli veřejná vystoupení (v tisku, na schůzích, v organizacích, zejména odborových apod.) se musí zřizovat zvláštní organizační útvary, jež by v žádném případě nemohly ohrozit celistvost konspirativních buněk.

5. Strana musí mít jen jedno jediné ústřední vedení, tj. sjezd celé strany musí volit jednotný ústřední výbor, který jmenuje redakci ústředního orgánu strany atd.

REVIZE
AGRÁRNÍHO PROGRAMU
DĚLNICKÉ STRANY¹¹⁸

Napsáno
v druhé polovině března 1906
Jako brožuru vydalo
začátkem dubna 1906 v Petrohradě
vyd. Naša mysl

Podle textu brožury

КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО „НАША МЫСЛЬ“

Петербургъ, Литейный, 60, кв. 9.

Н. ЛЕНИНЪ.

Пересмотръ аграрной программы РАБОЧЕЙ ПАРТІИ.

№ 1.

Цѣна 10 коп.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ.
1906.

Obálka Leninovy brožury
Revize agrárního programu dělnické strany. — 1906

Zmenšeno

Nutnost zrevidovat agrární program dělnické strany dnes uznávají všichni. Poslední konference „většiny“ (prosinec 1905) dala formálně na pořad tuto aktuální otázku, o níž se jednalo již na sjednocovacím sjezdu.

Nejprve bychom chtěli zcela stručně nastínit pojetí agrární otázky v dějinách ruské sociální demokracie, potom podat přehled různých návrhů programu, jež předkládají sociální demokraté nyní, a konečně načrtnout návrh, za který se stavíme.

I. LETMÝ NÁSTIN HISTORICKÉHO VÝVOJE NÁZORŮ RUSKÉ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE NA AGRÁRNÍ OTÁZKU

Ruská sociální demokracie od samého svého vzniku uznávala nesmírnou důležitost agrární a speciální rolnické otázky v Rusku, a proto zařazovala do všech nástinů svého programu^[193] samostatnou analýzu této otázky.

Opačný názor, nezřídka rozšiřovaný narodniky a socialisty-revolucionáři, se zakládá na naprosté neznalosti nebo úmyslném překrucování věci.

Již první návrh programu ruských sociálních demokratů^[174], uveřejněný skupinou Osvobození práce v roce 1884, obsahuje požadavek „radikální revize agrárních poměrů“ a likvidace všech nevolnických vztahů na vesnici (protože

nemáme po ruce starou sociálně demokratickou literaturu, která vycházela za hranicemi, jsme nuceni citovat z paměti, a ručíme tedy jen za celkový smysl, nikoli za přesné znění citátů).

Potom Plechanov v časopise Social-demokrat¹¹⁹ (konec osmdesátých let) a v brožurách Celoruská bída^[166] a Úkoly socialistů v boji proti hladu v Rusku^[173] (1891—1892) nejednou a velmi důtklivě zdůrazňoval nesmírnou důležitost rolnické otázky v Rusku a poukazoval dokonce na to, že při budoucím demokratickém převratu se dá předvídat i „čornyj pereděl“* a že sociální demokracie se této perspektivy nijak neděší a necouvá před ní. „Čornyj pereděl“, který nikterak nelze považovat za socialistické opatření, by dal velmi silný impuls k rozvoji kapitalismu, k rozšíření vnitřního trhu, ke zvýšení blahobytu rolnictva, k rozkladu obcí, k prohloubení třídních protikladů na vesnici a k likvidaci všech pozůstatků starého Ruska s jeho nevolnictvím a nesvobodou.

Tento Plechanovův poukaz na „čornyj pereděl“ má pro nás mimořádnou historickou důležitost. Názorně ukazuje, že sociální demokraté zastávali v agrární otázce v Rusku hned od začátku totéž teoretické stanovisko, jaké neochvějně zastávají podnes.

Ruští sociální demokraté hájili vždy, od samého vzniku své strany až po dnešek, tři teze. *Za první:* Agrární převrat se nevyhnutelně stane součástí demokratického převratu v Rusku. Náplní tohoto převratu bude vymanění vesnice ze zotročujících nevolnických vztahů. *Za druhé:* Budoucí agrární převrat bude co do svého společenskoeconomického významu převratem buržoazně demokratickým, který neoslabí, ale posílí rozvoj kapitalismu a kapitalistických třídních rozporů. *Za třetí:* Sociální demokracie má všechny důvody pro to, aby tomuto převratu co nejrozhodněji napomáhala a vytyčovala přitom takové či onaké nejbližší

* — svémocné nové rozdělování půdy. Čes. red.

úkoly, ale neszazovala si ruce a rozhodně neodmítala podporovat třeba i „čornýj pereděl“.

Kdo tyto tři teze nezná, kdo je nevyčetl z *celé* sociálně demokratické literatury o agrární otázce v Rusku, ten se buď ve věci nevyzná, nebo obchází její podstatu (jak to neustále činí socialisté-revolucionáři).

Vraťme se však k historickému vývoji názorů sociální demokracie na rolnickou otázku a připomeňme si ještě z literatury konce devadesátých let Úkoly ruských sociálních demokratů^[83] (1897)*, kde se rozhodně vyvrací názor, že sociální demokraté jsou vůči rolnictvu „lhostejní“, a kde jsou zopakovány všeobecné názory sociální demokracie, a konečně pak si připomeňme *Jiskru*. V jejím třetím čísle, které vyšlo **na jaře** (v březnu a dubnu) **1901**, tj. rok před prvním velkým rolnickým povstáním v Rusku, byl uveřejněn redakční článek *Dělnická strana a rolnictvo*^{[98]**}, který znovu zdůrazňoval důležitost rolnické otázky a kromě jiných požadavků razil i požadavek navrácení odřezků.

Tento článek lze považovat za první náčrt agrárního programu SDDSR, který byl v létě roku 1902 otištěn jménem redakce *Jiskry* a *Zarje*¹²⁰ a který se pak na II. sjezdu naší strany (v srpnu 1903) stal oficiálním programem strany.

V tomto programu se na *veškerý* boj proti samoděržaví pohlíží jako na boj buržoazního zřízení proti nevolnictví a zásadní marxistické stanovisko je velmi výrazně vyjádřeno v základní tezi jeho agrární části: „Aby byly odstraněny pozůstatky nevolnictví, doléhající jako těžké jařmo především na rolníky, a v zájmu toho, aby se mohl na vesnici svobodně rozvinout třídní boj, strana žádá...“

Téměř všichni kritikové sociálně demokratického programu *obcházejí* tuto základní tezi mlčením čili — nevšimli si slona.

Jednotlivé body agrárního programu^[122], schváleného

* Viz Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 427—461. *Red.*

** Viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 428—436. *Red.*

na II. sjezdu, obsahovaly kromě nesporných požadavků (zrušení stavovské daně, snížení pachtovného, volné disponování půdou) také požadavek vrátit částky zaplacené za výkup půdy a zřídit rolnické výbory pro navrácení odřezků a odstranění pozůstatků nevolnických vztahů.

Poslední bod, o odřezcích, se setkal mezi sociálními demokraty s největší kritikou. Kritizovala jej sociálně demokratická skupina Borba^[195], která navrhovala (neklame-li mne paměť) vyvlastnění veškeré statkářské půdy¹²¹, a kritizoval jej i soudruh X (jeho kritika vyšla i s mou odpovědí* ve zvláštní brožuře v Ženevě v létě 1903, těsně před II. sjezdem^[19], takže ji měli delegáti sjezdu k dispozici). Soudruh X navrhoval místo odřezků a vrácení částek zaplacených za výkup půdy: 1. zkonfiskovat církevní, klášterní a údělné pozemky a převést je do „vlastnictví demokratického státu“, 2. „progresivně zdanit pozemkové renty velkých pozemkových vlastníků, aby tato forma příjmů přešla do rukou demokratického státu pro potřeby lidu“ a 3. „převést část půdy v soukromém vlastnictví (velká pozemková vlastnictví) a podle možnosti i veškerou půdu do vlastnictví samosprávných velkých společenských organizací (zemstev)“.

Kritizoval jsem tento program^[85] a označil jej za „horší a rozporuplnou formulaci požadavku nacionalizace půdy“, ale zároveň jsem zdůrazňoval, že rolnické výbory mají význam jako bojové heslo povzbuzující utlačené vrstvy; že sociální demokracie si nesmí svazovat ruce tím, že se odřekne dejme tomu „rozprodeje“ konfiskované půdy; že navrácení odřezků naprosto *neomezuje snahy* sociální demokracie, ale pouze možnost, aby si vesnický proletariát a rolnická buržoazie vytyčovali společné úkoly. Zdůrazňoval jsem, že: „Bude-li požadavek veškeré půdy znamenat nacionalizaci nebo předání půdy do rukou dnešního hospodářsky silného rolnictva, pak tento požadavek posoudíme

* Viz Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 236–251. *Red.*

z hlediska zájmů proletariátu a *zvážíme přitom všechny okolnosti* (podtrženo mnou); nemůžeme říci předem, zda například naše hospodářsky silné rolnictvo vystoupí, až je revoluce probudí k politickému životu, jako demokratická revoluční strana, nebo jako strana pořádku“ (viz zmíněná brožura, s. 35—36).*

Tutéž myšlenku, že odřezky neomezují ani rozmach rolnického hnutí, ani jeho podporu z naší strany, pokud bude postupovat dál kupředu, jsem rozvíjel už v brožuře K vesnické chudině^[84] (vyšla roku 1903, před II. sjezdem), kde se „odřezky“ označují nikoli za „hranici“, nýbrž za „dveře“** a kde se myšlenka převést *veškerou půdu* do rukou rolnictva naprosto nezavrhuje, ba naopak za určité politické situace vítá.

Pokud jde o čornyj pereděl***, psal jsem o něm v srpnu 1902 (Zarja, č. 4, s. 176), když jsem obhajoval návrh agrárního programu:

„V požadavku nového rozdělení půdy je obsažena reakční utopie zespolečenštit a navěky zachovat rolnickou malovýrobu, ale je v něm také (kromě utopie), že prý ‚rolnictvo‘ může být nositelem *socialistického* převratu, i revoluční stránka, totiž přání odstranit pomocí rolnického povstání všechny pozůstatky nevolnictví.“****

A tak odkazy na literaturu z let 1902—1903 nezvratně dokazují, že autoři tohoto bodu nikdy nechápali požadavek odřezků jako snahu omezit rozmach rolnického hnutí a jako podporu z naší strany. Přesto však se v průběhu událostí ukázalo, že tento bod programu není uspokojivý, neboť rolnické hnutí se velmi rychle rozrůstá do šířky i do hloubky a náš program není pro široké masy dostatečně srozumitelný, přitom ovšem strana dělnické třídy musí počítat s širokými masami a nemůže se odvolávat jen na kome-

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 244. Red.

** Tamtéž, s. 211. Red.

*** Viz pozn. na s. 258. Čes. red.

**** Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 347. Red.

táře vysvětlující všeobecně závazný program argumenty pro stranu nezávaznými.

Nutnost revize agrárního programu se postupně stávala čím dál naléhavější. Začátkem roku 1905 byl v jednom čísle „bolševického“ sociálně demokratického listu *Vperjod*¹²² (který vycházel od ledna do května 1905 každý týden v Ženevě) vyložen návrh na změnu agrárního programu, kde byl bod o odřezcích vypuštěn a nahrazen „podporou rolnických požadavků včetně konfiskace veškeré statkářské půdy“*.

Ale na pořad III. sjezdu^[258] SDDSR (v květnu 1905), ani na pořad „konference“ „menšiny“, jež se konala současně se sjezdem, otázka revize programu samého zařazena nebyla. Jednání se omezilo jen na vypracování *taktické* rezoluce^[150]. Obě poloviny strany se přitom shodly, že je nutné podporovat rolnické hnutí *včetně konfiskace veškeré statkářské půdy*.

Tyto rezoluce^[217] vlastně předjímaly rozhodnutí zrevi-
dovat agrární program SDDSR. Na poslední konferenci „většiny“ (v prosinci 1905) byl přijat můj návrh formulace požadavku vypustit body o odřezcích a o vrácení částek zaplacených za výkup půdy a nahradit je konstatováním o podpoře rolnického hnutí včetně konfiskace veškeré statkářské půdy.**

A tím končíme letmý nástin historického vývoje názorů SDDSR na agrární otázku.

* Srov. *Sebrané spisy* 9, Praha 1982, s. 344. *Red.*

** Tato rezoluce byla uveřejněna v listech *Rus, Naša žizň*^[109] a *Pravda*^[104]¹²⁸ (*Viz tento svazek, s. 165. Red.*)

II. ČTYŘI PROUDY UVNITŘ SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ STRANY V OTÁZCE AGRÁRNÍHO PROGRAMU^[122]

Nyní máme k této otázce vedle zmíněné rezoluce „bolševické“ konference dva hotové návrhy agrárního programu — od soudruhů Maslova^[121] a Rožkova^[221], a dále poznámky a úvahy soudruhů Finna, Plechanova^[169] a Kautského, které jsou neúplné, tj. netvoří ještě hotový návrh programu.

Vyložíme stručně názory těchto autorů.

Soudruh Maslov předkládá jen poněkud pozměněný návrh soudruha X. Z jeho návrhu totiž odstraňuje progresivní zdanění pozemkové renty a opravuje požadavek odevzdání statkářské půdy do rukou zemstev. Maslovova oprava spočívá za prvé v tom, že vynechává slova soudruha X: „pokud možná i veškerou půdu“ (tj. převést veškerou půdu do vlastnictví zemstev), za druhé úplně vynechává jeho zmínku o „zemstvech“ a místo o „velkých společenských organizacích — zemstvech“ mluví o „velkých oblastních organizacích“. Celý příslušný bod zní u Maslova takto:

„Odevzdání půdy v soukromém vlastnictví (velká pozemková vlastnictví) do vlastnictví samosprávných velkých oblastních organizací. Minimální výměru pozemků podléhajících zcizení stanoví oblastní lidové zastupitelstvo.“ Maslov se tedy rozhodně zříká úplné nacionalizace, kterou soudruh X za jistých podmínek připouští, a žádá „municipalizaci“ či přesněji řečeno „provincionalizaci“. Proti nacionalizaci uvádí Maslov tři důvody: 1. nacionalizace by byla zásahem proti právu národů na sebeurčení; 2. s nacionalizací své půdy nebudou souhlasit rolníci, zejména rolníci s vlastními usedlostmi; 3. nacionalizace posílí byrokracii,

bez níž se třídní, buržoazně demokratický stát neobejde.

Rozdělení statkářské půdy („dělení“) kritizuje Maslov jen jako pseudosocialistickou utopii socialistů-revolucionářů a nehodnotí toto opatření ve srovnání s „nacionalizací“.

Pokud jde o Rožkova, ten si nepřeje ani rozdělení, ani nacionalizaci, ale žádá pouze nahrazení bodu o odřezcích tímto bodem: „Odevzdat rolníkům bez výkupu veškerou půdu, která slouží jako nástroj jejich hospodářského zotročení“ (viz sborník *Současná situace*^[255] 124, článek N. Rožkova^[221], s. 6). Konfiskaci církevní a ostatní půdy žádá soudruh Rožkov bez dodatku, že se má „převést do vlastnictví demokratického státu“ (jak to požaduje soudruh Maslov).

Dále: soudruh Finn ve svém nedokončeném článku (*Mir božij*^[225], 1906) odmítá nacionalizaci a zřejmě se přiklání k rozdělení statkářské půdy do soukromého vlastnictví rolníků.

Rovněž soudruh Plechanov se v *Dněvníku* č. 5 ani jediným slovem nezmiňuje o nutnosti určitých změn v našem agrárním programu. Kritikou Maslova hájí pouze „pružnou taktiku“ vůbec, „nacionalizaci“ odmítá (a odvolává se přitom na staré argumenty časopisu *Zarja*) a přiklání se, jak se zdá, k rozdělení statkářské půdy mezi rolníky.

A konečně i K. Kautsky ve své vynikající práci *Agrární otázka v Rusku*^[294], kde objasňuje všeobecné zásady, o něž se opírají sociálně demokratické názory na tuto otázku, vyslovuje sice své plné sympatie rozdělení statkářské půdy a připouští, jak se zdá, za určitých podmínek i nacionalizaci, ale vůbec se slůvkem nezmiňuje ani o starém agrárním programu SDDSR, ani o návrzích na jeho změnu.

Shrneme-li všechny názory na agrární program SDDSR, jež se vyskytly v naší straně, dospějeme k těmto *čtyřem* základním typům:

1. Agrární program SDDSR nesmí žádat ani nacionalizaci, ani konfiskaci statkářské půdy (sem patří obhájci

nyňějšího programu nebo jeho nepatrných oprav na způsob těch, jaké navrhuje soudruh N. Rožkov).

2. Agrární program SDDSR^[32] musí žádat konfiskaci statkářské půdy, aniž žádá nacionalizaci půdy v jakékoli formě (sem patří zřejmě soudruh Finn a patrně i soudruh Plechanov, ačkoli jeho názor je nejasný).

3. Zcizení statkářské půdy zároveň se svéráznou a omezenou nacionalizací („zemstevizace“ a „provincionalizace“ Maslovova, Gromanova a jiných).

4. Konfiskace statkářské půdy a *za určitých politických podmínek* i nacionalizace půdy (program navrhovaný větší komise jmenované sjednoceným ústředním výborem naší strany; tento program, za nějž se staví i pisatel těchto řádků, je otištěn dále, na konci brožury)*.

Proberme si všechny tyto názory.

Zastánci nynějšího programu nebo programu, jaký navrhuje soudruh Rožkov, vycházejí buď z názoru, že konfiskaci velkostatků, vedoucí k jejich rozdělení na malé statky, vůbec nelze ze sociálně demokratického hlediska obhájit, anebo z názoru, že konfiskace vůbec nepatří do programu, nanejvýš jen do rezoluce o taktice.

Začněme prvním názorem. Předhazuje se nám, že velkostatky představují pokrokový kapitalistický typ. Jejich konfiskace, jejich rozdělení je prý reakční opatření, krok zpátky k drobným hospodářstvím. A sociální demokraté se prý nemohou za takové opatření stavět.

Tento názor se nám zdá nesprávný.

Musíme mít na zřeteli celkový a konečný výsledek současného rolnického hnutí, a ne se utápět v jednotlivostech a detailech. Ve svém celku má dnešní statkářské hospodářství v Rusku mnohem blíž k nevolnický zotročujícímu než ke kapitalistickému systému hospodaření. Kdo by to chtěl popírat, ten nedokáže vysvětlit nynější rozsah a hloubku revolučního rolnického hnutí v Rusku. Když jsme razili

* Viz tento svazek, s. 284—285. *Red.*

požadavek navrácení odřezků, pochybili jsme v tom, že jsme dostatečně neuvážili šířku a hloubku demokratického, jmenovitě buržoazně demokratického hnutí mezi rolnictvem. Bylo by nerozumné setrvávat u této chyby i dnes, kdy nás už revoluce o mnohém poučila. Plus, které bude pro rozvoj kapitalismu znamenat konfiskace veškeré statkářské půdy, bude nesrovnatelně větší než minus způsobené rozdělením velkého kapitalistického hospodářství. Rozdělení půdy kapitalismus nezahubí ani nestrhne zpátky, ale v nevídané míře uvolní, zespolečenští, rozšíří a upevní půdu pro jeho další rozvoj (kapitalismu). Vždycky jsme tvrdili, že sociální demokraté naprosto nemíní omezovat rozmach rolnického hnutí, a kdo by dnes odmítal požadavek konfiskace veškeré statkářské půdy, zjevně by tím omezoval rozmach dnes již zřetelně vyhraněného společenského hnutí.

Proto se ti soudruzi, kteří dnes bojují proti požadavku konfiskace všech statkářských pozemků, dopouštějí stejné chyby jako angličtí horníci s kratší než osmihodinovou pracovní dobou, kteří bojují proti uzákonění osmihodinové pracovní doby v celé zemi.

Jiní soudruzi dělají ústupek „duchu doby“. Říkají: Do programu patří odřezky nebo vyvlastnění půdy sloužící k zotročování. Do rezoluce o taktice — konfiskace. A prý: Nepleťme si program s taktikou.

Naše odpověď na to zní, že pokusy o absolutní oddělení programu od taktiky mohou vést jedině ke scholastice a pedantství. Program určuje všeobecné, základní vztahy dělnické třídy k ostatním třídám. Taktika — vztahy dílčí a dočasné. To je samozřejmě správné. Ale nesmí se zapomínat, že celý náš boj proti pozůstatkům nevolnictví na vesnici je pouze dílčí a dočasný úkol ve srovnání s všeobecnými socialistickými úkoly proletariátu. Udrží-li se v Rusku 10—15 let „konstituční režim“ šipovovského typu, pak tyto pozůstatky vymizí, i když předtím ještě přinesou obyvatelstvu nesčetné útrapy, ale přece jen nakonec vymizí, samy od sebe zaniknou. Pak se ovšem nebude moci rozví-

nout jakékoli silnější demokratické rolnické hnutí a nebude ani možné hájit žádný agrární program požadující „odstranění pozůstatků nevolnictví“. Čili: rozdíl mezi programem a taktikou je pouze relativní. A pro masovou stranu, která právě nyní vystupuje otevřeněji než dříve, je velice škodlivé, má-li ve svém programu požadavek dílčí, omezený a úzký, kdežto v rezoluci o taktice požadavek všeobecný, široký a všeobsáhlý. Agrární program naší strany budeme beztak muset dost brzy opět znovu zrevidovat, ať už u nás zakotví dubasovovsko-šipovovská „ústava“, nebo ať zvítězí rolnické a dělnické povstání. Čili se nemusíme nijak zvlášť namáhat, abychom postavili dům na věčné časy.

Přejdeme k druhému typu názorů. Konfiskaci statkářské půdy, její rozdělení — to prý ano, ale nacionalizaci rozhodně ne. Aby obhájili rozdělení, dovolávají se Kautského, opakují dřívější argumenty všech sociálních demokratů proti nacionalizaci (srovnej s časopisem Zarja, č. 4^[176]). Souhlasíme plně a bezvýhradně s tím, že rozdělení statkářské půdy by bylo nyní vcelku vzato rozhodně opatření pokrokové jak v ekonomickém, tak i v politickém smyslu. Souhlasíme dále i s tím, že v buržoazní společnosti je třída drobných vlastníků *za určitých podmínek* „spolehlivější oporou demokracie než třída pachtýřů, závislých na policejné třídě, byť i konstitučním státě“ (*Lenin*, Odpověď soudruhovi X, s. 27)*.

Máme však za to, že *omezovat se* v nynější etapě demokratické revoluce v Rusku jen na tyto úvahy, omezovat se jen na obhajobu starého postoje z roku 1902 by znamenalo vůbec nepřihlížet k podstatně změněné sociálně třídě a politické konstelaci. Zarja upozornila v srpnu 1902 (sešit 4, Plechanovův článek, s. 36) na to, že i naše Moskovskije vědomosti hájí nacionalizaci, a vyslovila nesporně správnou myšlenku, že požadavek nacionalizace půdy není

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 237. *Red.*

ani zdaleka ve všem všudy vždy revoluční. To je samozřejmě správné, jenže v témže Plechanovově článku (s. 37) se poukazuje na to, že „v revolučním období“ (podtrženo Plechanovem) se vyvlastnění velkostatkářů může u nás stát nezbytností a že za určitých okolností se bude muset nevyhnutelně dát na pořad.

Nemůže být pochyb, že dnešní situace je ve srovnání s rokem 1902 podstatně odlišná. Revoluce se v roce 1905 vysoko vzedmula a nyní sbírá síly k novému rozmachu. O tom, že by Moskovskije vědomosti^[188] (jen trochu vážně)^[31] obhajovaly nacionalizaci půdy, nemůže být ani řeči. Obhajoba nedotknutelnosti soukromého vlastnictví půdy se naopak stala základním motivem jak projevů Mikuláše II.^[164], tak i nářků Gringmuta^[31] a spol. Rolnické povstání už otrásl nevolnickým Ruskem a všechny naděje dokonávajícího samoděržaví se teď upínají výhradně k dohodě se statkářskou třídou, k smrti vyděšenou rolnickým hnutím. Nejen Moskovskije vědomosti, nýbrž i Slovo^[26], orgán šipovců, štve proti Vittemu a proti Kutlerovu „socialistickému“ plánu, který ani nepožaduje nacionalizaci, ale jen povinný výkup části půdy. Zběsilé represálie vlády vůči Rolnickému svazu a zběsilé „dragonády“ proti bouřícím se rolníkům ukazují nad slunce jasněji, že se již zcela zřetelně vyhranil revolučně demokratický charakter rolnického hnutí.

Toto hnutí, jako každé hluboké lidové hnutí, už vzbudilo a dál budí nevídané revoluční nadšení a revoluční energii rolnictva. Rolníci ve svém boji proti statkářskému vlastnictví půdy, proti statkářské držbě půdy nevyhnutelně dospívají a v osobě svých nejvyspělejších představitelů už dospěli k požadavku zrušit veškeré soukromé vlastnictví půdy vůbec.*

* Viz Usnesení sjezdů Rolnického svazu^[186] z 1. srpna a z 6. listopadu 1905, Petrohrad 1905, s. 6, a Protokol ustavujícího sjezdu Celoruského rolnického svazu^[201] (Petrohrad 1905) *passim* (porůznu. *Red.*).

Nemůže být nejmenších pochyb, že idea všelidového vlastnictví půdy teď v rolnictvu kvasí s mimořádnou intenzitou. Nepochybné je i to, že přes všechnu zaostalost rolnictva, přes všechny reakčně utopické prvky jeho tužeb má tato idea ve svém úhrnu revolučně demokratický charakter*.

Sociální demokraté musí tuto ideu očišťovat od jejích reakčních a maloburžoazně socialistických deformací — o tom není sporu. Ale dopustili by se velké chyby, kdyby hodili celý tento požadavek přes palubu a nedokázali z něho vybrat jeho revolučně demokratické jádro. Musíme rolníkům naprosto otevřeně a co nejdůrazněji říci, že nacionalizace půdy je opatření buržoazní, užitečné *jen* za určitých politických podmínek, ale bylo by od nás socialistů politicky krátkozraké, kdybychom před rolnictvo předstupovali s tím, že toto opatření vůbec *zhola* odmítáme. A nebyla by to jen politická krátkozrakost, ale i teoretické deformování marxismu, který s naprostou určitostí zjistil, že nacionalizace půdy je možná a myslitelná i v buržoazní

* G. V. Plechanov varuje v Dněvníku č. 5 Rusko před opakováním pokusu Wang Kang-čche (čínský reformátor z 11. století, který utrpěl při provádění nacionalizace půdy neúspěch) a snaží se dokázat, že rolnická idea nacionalizace půdy je svým původem reakční. Nehoráznost této argumentace bije do očí. Ba věru, qui prouve trop, ne prouve rien (kdo dokazuje příliš mnoho, nedokazuje nic). Kdyby bylo možné srovnávat Rusko 20. století s Čínou 11. století, pak bychom s Plechanovem podle všeho nemluvili ani o revolučně demokratickém charakteru rolnického hnutí, ani o kapitalismu v Rusku. A pokud jde o reakční původ (či charakter) rolnické ideje nacionalizace půdy, vždyť přece i idea svémocného nového rozdělení půdy — čornyj předěl — má v sobě zcela nepochybně rysy nejen reakčního původu, nýbrž dnes i reakčního charakteru. Reakční prvky jsou v celém rolnickém hnutí a v celé rolnické ideologii, ale to naprosto nevyvrací skutečnost, že toto hnutí jako celek má veskrze revolučně demokratický charakter. Proto Plechanov svou tezi (že není možné, aby sociální demokraté za určitých politických podmínek razili požadavek nacionalizace půdy) nejen ničím nedokázal, ale naopak ji svou za vlasy přitaženou argumentací značně zeslabil.

společnosti, že nejen nebrzdí, ale naopak popohání rozvoj kapitalismu, že představuje *maximum* buržoazně demokratických reforem ve sféře agrárních vztahů.

A může snad někdo popírat, že *v současné době* musíme před rolnictvo předstoupit právě s *maximum* buržoazně demokratických přeměn? Je možné stále ještě nevidět souvislost mezi radikalismem agrárních požadavků rolníka (zrušení soukromého vlastnictví půdy) a radikalismem jeho politických požadavků (republika atd.)?

Ne, sociální demokraté mohou nyní, kdy jde o dovršení demokratického převratu, zastávat v agrární otázce jedině toto stanovisko: Proti statkářskému vlastnictví, za rolnické vlastnictví při celkovém zachování soukromého vlastnictví půdy; proti soukromému vlastnictví půdy, za její nacionalizaci *za určitých politických podmínek*.

Zde se dostáváme k třetímu typu názorů: k „zemstevizaci“ nebo „provincializaci“ Maslovově a jiných. Proti Maslovovi tu musím zčásti zopakovat totéž, co jsem v roce 1903 řekl proti soudruhovi X, že totiž nabízí „zhoršenou a rozporuplnou formulaci požadavku nacionalizace půdy“ (*Lenin*, Odpověď soudruhovi X, s. 42)*. „... bylo by žádoucí (obecně řečeno),“ napsal jsem tamtéž, „aby půdu převzal demokratický stát, a nikoli *malé* společenské organizace (jako jsou nyníjší nebo budoucí zemstva)“.

Co navrhuje Maslov? Navrhuje směsici nacionalizace *plus* zemstevizace, *plus* soukromého vlastnictví půdy *bez jakéhokoli poukazu* na rozdílné politické podmínky, za nichž je pro proletariát (relativně) výhodný takový či onaký systém uspořádání pozemkových poměrů. Ve skutečnosti Maslov ve 3. bodu svého návrhu žádá „konfiskaci“ církevních a jiných pozemků a „jejich předání do vlastnictví demokratického státu“. To je ryzí forma nacionalizace. Vzniká otázka, proč tady není ani zmínky o politických podmínkách, za kterých je nacionalizace v buržoaz-

* Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 250. *Red.*

ní společnosti neškodná? Proč se *tady* místo nacionalizace nedoporučuje zemstevizace? Proč byla zvolena taková formulace, která *vylučuje* rozprodej konfiskované půdy? Na žádnou z těchto otázek nedává Maslov odpověď.

Navrhuje-li Maslov nacionalizaci církevních, klášterních a údělných pozemků, ale zároveň se staví proti nacionalizaci jako takové, potírá tím sám sebe. Jeho argumenty proti nacionalizaci jsou dílem neúplné a nepřesné, dílem vůbec chabé. První argument: Nacionalizace se dotýká sebeurčení národů. Není možné v Petrohradě rozhodovat o území Zakavkazska. — To není argument, ale holé nedorozumění. Za prvé: Právo národů na sebeurčení je zakotveno v našem programu, takže Zakavkazsko „má právo“ na své sebeurčení až po oddělení od Petrohradu. Maslov přece nevznáší námitky proti čtveřici požadavků¹²⁶ proto, že by „Zakavkazsko“ mohlo nesouhlasit! Za druhé: Náš program *všeobecně* uznává jak místní, tak i oblastní širokou samosprávu, a proto je přímo směšné mluvit o tom, že by „petrohradská byrokracie rozhodovala o půdě patřící horalům“ (Maslov, s. 22)! Za třetí: Zákon o „zemstevizaci“ *zakavkazské* půdy bude muset tak jako tak vydat *petrohradské* ústavodárné shromáždění, protože Maslov přece nemíní poskytnout kterémukoli okrajovému území svobodu ponechat statkářské vlastnictví půdy nedotčeno! Čili: celý tento Maslovův argument padá.

Druhý argument: „Nacionalizace půdy předpokládá předání *veškeré* půdy do rukou státu. Ale cožpak rolníci, zejména rolníci s vlastní usedlostí, budou souhlasit s tím, aby komukoli dobrovolně předali svou půdu?“ (Maslov, s. 20.)

Maslov si za prvé buď hraje se slovy, nebo si plete pojmy.

* Srov. *Lenin*, Odpověď soudruhovi X, s. 27: „Bylo by nesprávné říkat, že sociální demokracie bude vždy a za všech okolností proti rozprodeji“ (Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 237. *Red.*). Předpokládat nezrušitelnost soukromého vlastnictví půdy a zříkat se jejího rozprodeje je nejen nelogické, ale i nerozumné.

Nacionalizace znamená předání vlastnického práva na půdu, práva pobírat z ní rentu, ale vůbec ne předání půdy samé. Nacionalizace naprosto neznamená, že všichni rolníci komukoli nedobrovolně předají půdu. Vysvětlíme to Maslovovi na příkladu. Socialistický převrat znamená předání nejen vlastnictví půdy, ale i půdy samé jakožto objektu hospodaření do rukou celé společnosti. Znamená to však, že socialisté chtějí odebrat půdu drobným rolníkům proti jejich vůli? Ne, ani jediný rozumný socialista nikdy nenavrhol takovou hloupost.

Považuje snad někdo za nutné, aby se to zvlášť podotýkalo v socialistickém programu, kde se mluví o nahrazení soukromého vlastnictví půdy vlastnictvím společenským? Ne, ani jediná sociálně demokratická strana nic takového nepodotýká. A tím spíše nemáme důvod někoho strašit nacionalizací. Nacionalizace je odevzdání renty státu. Rolníci ve většině případů žádnou rentu z půdy nepobírají. Proto nebudou muset při nacionalizaci nic platit a mimoto ještě rolnickodemokratický stát (který Maslov svou zemstevizací mlčky předpokládá, ale přesně nedefinuje) zavede progresivní důchodovou daň a sníží platby drobných hospodářů. Nacionalizace usnadní mobilizaci pozemků, naprosto však neznamená, že by se půda odebírala drobným rolníkům proti jejich vůli.

Za druhé: Chce-li Maslov argumentovat proti nacionalizaci z hlediska „dobrovolného souhlasu“ rolníků majících vlastní usedlosti, pak se ho zeptáme: A zdalipak budou mužici-vlastníci „dobrovolně souhlasit“ s tím, aby jim „demokratický stát“, ve kterém budou mít rolníci silný vliv, dával nejlepší půdu, to jest půdu statkářskou, církevní a údělnou, *jen do pachtu*? Vždyť to přece znamená: Špatné, přídělové pozemky si vezmi do vlastnictví, ale dobré, statkářské, si najímej! Černý chléb si vezmi zadarmo, ale za bílý pěkně vysázej penízky! S tím nebudou rolníci nikdy souhlasit. Buď — anebo, soudruhu Maslove: Buď ekonomické vztahy nezbytně vyžadují soukromé vlast-

nictví a toto vlastnictví je výhodné — a pak je třeba mluvit o rozdělení statkářské půdy nebo o konfiskaci vůbec. Nebo je možné a výhodné provést nacionalizaci veškeré půdy — a pak není nutné dělat stůj co stůj zvláštní výjimku pro rolníky. Slučovat nacionalizaci s provincializací a provincializaci se soukromým vlastnictvím znamená dělat zmatek. A můžeme si být jisti, že by takové opatření nikdy nemohlo být uskutečněno *ani při sebeúplnějším vítězství demokratické revoluce.*

III. HLAVNÍ CHYBA S O U D R U H A M A S L O V A

Zde se musíme pozdržet ještě u jedné úvahy, která sice vyplývá z předešlé, avšak vyžaduje podrobnější rozbor. Jak jsme si právě řekli, je možné se zaručit, že Maslovův program je neuskutečnitelný dokonce i při sebeúplnějším vítězství demokratické revoluce. Vcelku ovšem nelze „neuskutečnitelnost“ určitých programových požadavků ve smyslu jejich pravděpodobné nesplnitelnosti v dané situaci nebo v nejbližší budoucnosti pokládat za argument proti těmto požadavkům. K. Kautsky to velmi názorně ukázal ve svém článku proti Rose Luxemburgové, týkajícím se nezávislosti Polska*. R. Luxemburgová mluvila o „neuskutečnitelnosti“ této nezávislosti, ale K. Kautsky namítal, že nejde o to, zda je určitý požadavek „uskutečnitelný“ ve vytčeném smyslu, nýbrž o to, zda určitý požadavek odpovídá celkovému směru vývoje společnosti nebo celkové hospodářské a politické situaci v celém civilizovaném světě. Vezměte si například požadavek německého sociálně demokratického programu, aby všichni vyšší úředníci byli voleni lidem, dovozoval Kautsky. Vzhledem

* Výtah z tohoto článku^[206] je obsažen ve 4. čísle časopisu Zarja, v mém článku o návrhu agrárního programu. (Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 319–320. Red.)

k nynější situaci v Německu je tento požadavek zcela zřejmě „neuskutečnitelný“. Ale přesto je naprosto správný a nezbytný, neboť je nedílnou součástí důsledného demokratického převratu, k němuž směřuje celý společenský vývoj a o nějž usiluje sociální demokracie jako o podmínku socialismu a nepostradatelnou součást jeho politické nadstavby.

Proto mluvíme-li o neuskutečnitelnosti Maslovova programu, klademe důraz právě na slova: Ani při sebeúplnějším vítězství demokratické revoluce. Naprosto nemluvíme o tom, že Maslovův program je neuskutečnitelný z hlediska nynějších politických poměrů a podmínek. Nikoli. Tvrdíme, že právě při úplném a důsledně dovršeném demokratickém převratu, tj. právě za takových politických podmínek, jež se budou od dnešních nesrovnatelně lišit a budou pro uskutečnění základních agrárních reforem nesrovnatelně příznivější, právě za takových podmínek bude Maslovův program neuskutečnitelný ne snad proto, že by byl příliš, abych tak řekl, náročný, nýbrž proto, že je z hlediska těchto podmínek příliš nenáročný. Jinými slovy: Nebude-li dosaženo úplného vítězství demokratické revoluce, nebude vůbec možné vážně mluvit o nějakém zrušení statkářské pozemkové držby, ani o žádné konfiskaci údělné a jiné půdy, ani o žádné municipalizaci apod. A naopak, dojde-li k úplnému vítězství demokratické revoluce, pak se převrat *nemůže* omezit jen na municipalizaci části pozemků. Převrat, který by smetl veškerou statkářskou držbu půdy (a právě takový převrat předpokládá Maslov i všichni, kdo jsou pro rozdělení nebo pro konfiskaci velkostatků), takový převrat vyžaduje revoluční energii a revoluční rozmach stupně v dějinách dosud nevídaného. Předpokládat, že je možný takový převrat bez konfiskace statkářské půdy (Maslov ve svém návrhu programu mluví jen o „zcizení“, nikoli o konfiskaci), bez co největšího rozšíření ideje nacionalizace veškeré půdy mezi „lidem“ a bez vytvoření politicky nejpokrokovějších forem demokratismu, je nesmysl-

né. Všechny stránky společenského života spolu úzce souvisejí a jsou koneckonců zcela závislé na výrobních vztazích. Radikální opatření k odstranění statkářské držby půdy je nemyslitelné bez radikální změny státních forem (a taková změna je při této ekonomické reformě možná jen směrem k demokratismu), je nemyslitelné bez toho, že by se názory „lidu“ a rolníků dožadujících se odstranění nejrozšířenější formy soukromého pozemkového vlastnictví neobracely proti soukromému vlastnictví půdy vůbec. Jinými slovy: Takový zásadní převrat, jakým je odstranění statkářské držby půdy, je nevyhnutelně už sám o sobě mohutným impulsem pro veškerý společenský, hospodářský a politický rozvoj. Socialist, který dává takový převrat na pořad, musí nevyhnutelně uvážit i nové problémy, jež z toho vyplynou, a posoudit tento převrat nejen z hlediska jeho minulosti, nýbrž i z hlediska jeho budoucnosti.

A právě po této stránce je návrh soudruha Maslova obzvlášť neuspokojivý. Tento návrh za prvé nesprávně formuluje hesla, která musí teď hned, okamžitě a neprodleně rozšířit, vystupňovat, rozšířit a „zorganizovat“ agrární revoluci; takovými hesly mohou být jen *konfiskace* veškeré statkářské půdy a ustavení k tomu účelu nezbytných *rolnických výborů* jako jediné účelné formy orgánů místní, lidu blízké a silné revoluční moci. Za druhé je tento návrh pochybený v tom, že nevymezuje přesně politické podmínky, bez nichž je „municipalizace“ opatřením, jež může přinést proletariátu a rolnictvu rozhodně mnohem víc škody než užítku, a zejména nedefinuje přesně a jednoznačně pojem „demokratický stát“. Tento návrh za třetí neposuzuje nynější agrární převrat z hlediska jeho budoucnosti — a to je jeden z jeho nejpodstatnějších a nejméně často připomínaných nedostatků —, neukazuje, jaké úkoly z tohoto převratu bezprostředně vyplývají, a vůbec trpí nesouladem mezi hospodářskými a politickými předpoklady, na nichž je založen.

Ba věru, jen se trochu důkladněji zamyslete nad nejsil-

nějším (třetím) argumentem, jímž je možno hájit Maslovův návrh. Tento argument zní: Nacionalizace posílí moc buržoazního státu, zatímco municipální a vůbec místní orgány takového státu bývají demokratičtější, nejsou zatíženy výdaji na armádu, neplní bezprostředně úkoly policejního útlaku proletariátu aj. apod. Je nabíledni, že tento argument předpokládá stát *ne zcela demokratický*, to jest takový, kde právě to nejdůležitější, totiž ústřední moc, se maximálně podobá starému vojenskobyrokratickému řádu a kde místní instituce, třebaže jsou druhořadé a podřízené, jsou lepší a demokratičtější než ústřední instituce, čili že tento argument předpokládá *ještě nedovršený demokratický převrat*. Tento argument *mlčky* předpokládá něco mezi Ruskem z dob Alexandra III., kdy zemstva byla lepší než ústřední instituce, a mezi Francií z dob „republiky bez republikánů“, kdy *reakční* buržoazie, vyděšená rostoucí silou proletariátu, vytvořila protidemokratickou „monarchistickou republiku“ s ústředními institucemi, jež byly mnohem horší, mnohem méně demokratické a mnohem více proniknuty duchem militarismu, byrokratismu a policajství než instituce místní. Maslovův návrh v podstatě *mlčky* vychází z předpokladu, že požadavky našeho minimálního politického programu nebyly v plné míře uskutečněny, svrchovanost lidu nebyla zajištěna, pravidelná armáda nebyla zrušena, volitelnost úředníků nebyla zavedena atd., čili, jinými slovy, že naše demokratická revoluce zůstala právě tak nedokončená jako většina evropských demokratických revolucí, že je právě tak jako ony okleštěna, zdeformována a „zatlačena nazpátek“. Maslovův návrh je speciálně přizpůsoben polovičatému, nedůslednému, neúplnému nebo okleštěnému a reakcí „zneškodněnému“ demokratickému převratu.*

* Kautsky, na kterého se Maslov odvolává, ve své knize *Agrární otázka*[²⁹⁹] výslovně poznamenává, že nacionalizace, jež by za podmínek existujících v Meklenbursku byla nesmyslná, by v demokratické Anglii nebo Austrálii měla jiný význam.

Právě pro tuto okolnost je Maslovův návrh zcela vykonstruovaný, mechanický a ve shora uvedeném smyslu slova neuskutečnitelný, vnitřně rozporný, vratký a konečně jednostranný (neboť přechod od demokratického převratu je míněn jen jako přechod k protidemokratické buržoazní reakci a nikoli k vystupňovanému boji proletariátu za socialismus).

Je naprosto nepřípustné *mlčky* předpokládat, že demokratický převrat nebyl dovršen, že základní požadavky našeho minimálního politického programu nebyly uskutečněny. Taková věc se nesmí mlčky obcházet, ale musí se na ni zcela jasně poukázat. Kdyby Maslov chtěl být věrný sám sobě, kdyby chtěl svůj návrh oprostít od všech nedořečeností a vnitřní falše, pak by musel říci: Protože stát, který u nás vznikne z nynějšího převratu, bude „pravděpodobně“ velmi málo demokratický, je lépe neposilovat jeho moc nacionalizací, ale omezit se na zemstevizaci, neboť zemstva budou, „*jak se zdá*“, lepší a demokratičtější než ústřední státní instituce. Toto a jen toto je nevyslovený předpoklad Maslovova návrhu. Proto když Maslov ve svém návrhu mluví o „demokratickém státu“ (bod 3), aniž k tomu cokoli dodává, vyslovuje závažnou nepravdu a uvádí v omyl jak sebe sama, tak proletariát a všechen lid, neboť svůj návrh ve skutečnosti „přizpůsobuje“ právě *nedemokratickému* státu, státu reakčnímu, který vznikl z nedovršeného nebo reakcí zdeformovaného demokratického převratu.

Je-li tomu tak — a nesporně tomu tak je — pak jasně vyvstává celá ta „vykonstruovanost“ a „vybájenost“ Maslovova návrhu. Vždyť představíme-li si stát s ústřední mocí reakčnější než místní orgány, jakým byla například třetí francouzská republika bez republikánů, pak je vskutku přímo k smíchu vůbec pomýšlet na to, že by za takového státu bylo možné odstranit statkářskou pozemkovou držbu nebo třeba jen udržet stav vzniklý likvidací statkářské držby půdy při revolučním náporu. Každý *takový* stát by v oné části světa, jíž se říká Evropa, a ve století, jemuž se

říká dvacáté, nutně musel — veden objektivní logikou třídního boje — *začít ochranou* statkářské pozemkové držby nebo její obnovou, pokud již byla zčásti odstraněna. Vždyť vlastním smyslem, objektivním smyslem každého takového polodemokratického, ve skutečnosti však reakčního státu je zachránit *základní* pilíře buržoazně statkářské a byrokratické moci a obětovat přitom jen co možná nejméně podstatné prerogativy. Vždyť koexistence reakční ústřední moci a poměrně „demokratických“ místních institucí, zemstev, municipálních správ apod. se dá v takových státech vysvětlit jedině a výhradně tím, že se tyto místní instituce zabývají *pro buržoazní stát neškodným* „cínováním umývadel“, zásobováním vodou, provozem tramvají a podobnými věcmi, které nemohou podrýt *základy* toho, čemu se říká „existující společenský řád“. Bylo by dětinsky naivní, kdybychom chtěli poznatky o činnosti zemstev spojené se zásobováním vodou a světlem aplikovat na jejich případnou „činnost“ zaměřenou na odstranění statkářské pozemkové držby. To by bylo totéž, jako kdyby si městská rada nějakého francouzského Pošechonska¹²⁷, složená ze samých sociálních demokratů, zmanula „zunicipalizovat“ v celé Francii soukromé pozemky zastavěné soukromými budovami. Jenže celý vtip je právě v tom, že opatření směřující k odstranění statkářské držby půdy mají trošičku jiný charakter než ta opatření, jež mají zlepšit zásobování vodou, osvětlení, asanaci apod. Celý vtip je právě v tom, že první „opatření“ se velmi směle „dotýkají“ nejzákladnějších pilířů *celého* „existujícího společenského řádu“, velmi silně jimi otrásají a podrývají je a usnadňují tak nápor proletariátu na celý buržoazní řád v rozsahu, jaký dosud nemá v dějinách obdoby. Ano, každý buržoazní stát se bude muset ze všeho nejdřív a ze všeho nejvíc postarat o zachování základů nadvlády buržoazie: Všechna práva a výsady týkající se autonomního cínování umývadel budou rázem zrušena, celá municipalizace poletí okamžitě k čertu, sebemenší náznak demokratismu v místních insti-

tucích bude „kárnými výpravami“ vyhuben, jakmile se někdo dotkne základních zájmů buržoazně statkářského státu. Předpokládat s nevinnou tváří za existence reakční ústřední moci municipálně demokratickou autonomii a snažit se tuto „autonomii“ rozšířit na odstranění statkářské držby půdy znamená předvádět jedinečné ukázky očividné nedůvtipnosti nebo bezmezné politické naivity.

IV. ÚKOLY NAŠEHO AGRÁRNÍHO PROGRAMU

Otázka agrárního programu SDDSR by se značně vyjasnila, kdybychom se jej pokusili vyložit formou prostých a jasných rad, jež musí sociální demokracie dát proletariátu a rolnictvu v období demokratické revoluce.

První rada bude nevyhnutelně znít: Usilujte ze všech sil o úplné vítězství rolnického povstání! Bez něj nelze vůbec vážně mluvit ani o „odnětí půdy“ statkářům, ani o vytvoření skutečně demokratického státu. A heslo vyzývající rolníky k povstání může znít jedině takto: Konfiskace veškeré statkářské půdy (rozhodně ne úplné zcizení nebo úplné vyvlastnění, jež ponechává stranou otázku výkupu), a to bezpodmínečně konfiskace prováděná rolnickými výbory ještě před svoláním ústavodárného shromáždění.

Každá jiná rada (včetně hesla „zcizení“, které razí Maslov, a celé jeho municipalizace) je výzvou k řešení otázky nikoli povstáním, nýbrž dohodou se statkáři, dohodou s reakční ústřední mocí, výzvou k řešení nikoli cestou revoluční, nýbrž byrokratickou, neboť i sebedemokratičtější regionální a zemstevní organizace jsou nutně byrokratické ve srovnání s revolučními rolnickými výbory, které se musí okamžitě a hned na místě vypořádat se statkáři a strhnout na sebe práva, jež musí být sankcionována všelidovým ústavodárným shromážděním.

Druhá rada bude nevyhnutelně znít takto: Bez důsledné

demokratizace politického zřízení, bez ustavení republiky a faktického zajištění svrchovanosti lidu nelze vůbec ani pomýšlet na to, že by bylo možné zachovat vymoženosti vydobyté rolnickým povstáním, natožpak postoupit alespoň o krůček kupředu. Tuto naši radu dělníkům a rolníkům musíme formulovat zvlášť jasně a přesně, aby byly zcela vyloučeny jakékoli pochybnosti, nejasnosti, falešné výklady, mlčenlivé připouštění takového nesmyslu, že by snad bylo možné odstranit statkářské vlastnictví půdy za existence reakční ústřední moci. A proto musíme při udělení našich politických rad rolníkům naléhavě zdůrazňovat: Teď, když jste zabrali půdu, musíte jít dál kupředu, jinak budete nutně poraženi a statkáři a velkoburžoazie vás vrhnou zpátky. Není možné zabírat půdu a udržet si ji, nebude-li dosaženo dalších politických vymožeností, nebude-li zasazen další a ještě rozhodnější úder celému soukromému vlastnictví půdy vůbec. Nejtít kupředu znamená v politice, tak jako v celém životě společnosti, být vržen zpátky. Buďte se buržoazie po demokratickém převratu (který samozřejmě buržoazii posiluje) rozmůže natolik, že dělníkům a rolníkům odejme všechny vymoženosti, nebo se proletariát a rolnictvo probijí kupředu. Takže bude-li vybojována republika, znamená to nacionalizaci veškeré půdy jako možné maximum buržoazně demokratického převratu, jako přirozený a nezbytný krok kupředu od vítězství buržoazního demokratického začátku skutečného boje za socialismus.

Třetí a poslední rada: Proletáři a poloproletáři měst a vesnic, vytvářejte své vlastní organizace! Nedůvěřujte nikomu, kdo hospodaří na svém, i když v malém a i když je také „pracující“. Nedělejte si iluze o drobném hospodářství, zůstane-li zachována zbožní výroba. Čím víc se blíží vítězství rolnického povstání, tím víc se blíží také obrat samostatných rolníků proti proletariátu, tím potřebnější je mít samostatnou proletářskou organizaci a tím energičtěji, naléhavěji, rozhodněji a hlasitěji musíme vyzývat

k úplnému socialistickému převratu. Podporujeme rolnické hnutí do všech důsledků, přitom však nesmíme zapomínat, že je to hnutí jiné třídy, *nikoli té*, která může uskutečnit a uskutečnit socialistický převrat. Proto ponecháváme stranou otázku, co dělat s půdou ve smyslu jejího rozdělení jakožto objektu hospodaření; tu mohou a budou v buržoazní společnosti řešit jen sami hospodáři, ať už velcí nebo menší. Nás však především (a po vítězství rolnického povstání téměř výhradně) zajímá, co má dělat vesnický proletariát? My se soustřeďujeme a soustředíme hlavně na tuto otázku a všelijaké fantazie o rovném užívání půdy a podobných věcech přenecháme ideologům maloburžoazie. My na tuto otázku, základní otázku nového, buržoazně demokratického Ruska, odpovíme: Vesnický proletariát se musí samostatně organizovat k boji za úplný socialistický převrat společně s městským proletariátem.

Náš agrární program se tedy musí skládat z tří hlavních částí: za prvé z co nejradikálněji formulované výzvy k revolučnímu náporu rolníků proti statkářské držbě půdy; za druhé z přesného vymezení dalšího kroku, jež může a musí hnutí udělat, aby vymoženosti rolníků trvale zabezpečilo a mohlo od vítězství demokracie přejít k bezprostřednímu boji proletariátu za socialismus; za třetí z vymezení třídních úkolů proletářské strany, které před námi vyvstávají tím neodbytněji a vyžadují si jasnou formulaci tím důrazněji, čím víc se rolnické povstání blíží k vítězství.

Maslovův program neřeší ani jediný z těchto základních úkolů, které nyní musí vyřešit SDDSR: Tento program nevytyčuje takové heslo, které by okamžitě, hned dnes, v údobí nanejvýš protidemokratického státu, orientovalo rolnické hnutí na vítězství; tento program přesně nevymezuje, jaké politické reformy jsou nezbytné k dovršení a zakotvení agrárních reforem; nepoukazuje na to, jaká opatření na úseku pozemkové reformy budou nezbytná v případě, že se prosadí nejúplnější a nejdůslednější demo-

kratismus; necharakterizuje proletářské stanovisko naší strany vůči všem buržoazně demokratickým reformám. Tento program nestanoví ani podmínky „prvního kroku“, ani úkoly „druhého kroku“, ale plete všechno dohromady, začíná požadavkem předat údělné pozemky do rukou neexistujícího „demokratického státu“ a dochází k požadavku předat statkářskou půdu z obavy před nedemokratičností ústřední moci do rukou demokratických municipalit! Tento program, svým praktickým významem pro danou chvíli nerevoluční, založený na předpokladu naprosto vykonstruované a zcela nepravděpodobné dohody s poloreakční ústřední mocí, nemůže být pro dělnickou stranu vodítkem na žádné z možných a myslitelných cest vývoje demokratického převratu v Rusku.

Souhrnem: Jediný správný program v rámci demokratického převratu bude takový: žádat okamžitou konfiskaci statkářské půdy a ustavení rolnických výborů* a nekleštovat tento požadavek žádnými omezujícími výhradami. Takový požadavek je revoluční a za všech okolností, i těch nejnepříznivějších, výhodný jak z hlediska proletariátu, tak z hlediska rolnictva. Takový požadavek nevyhnutelně povede ke krachu policejního státu a k posílení demokratictismu.

Nemůžeme se však omezovat na konfiskaci. V období demokratické revoluce a rolnického povstání rozhodně nemůžeme za žádných okolností zavrhnout nacionalizaci půdy. Jen musíme tento požadavek zcela jasně vázat na

* Maslov vidí podobně jako soudruh X „rozpor v tom, že žádáme odstranění stavů, ale chceme zřizovat rolnické, tj. stavovské výbory. Ve skutečnosti je tu rozpor jen zdánlivý: k odstranění stavů je třeba diktatury nejnižšího, utlačeného stavu, stejně jako k odstranění tříd vůbec, tedy i třídy proletariátu, je třeba diktatury proletariátu. Cílem celého našeho agrárního programu je odstranit nevolnické a stavovské tradice v agrárních vztazích a v tom můžeme apelovat jedině na nejnižší stav, to jest na ty, kdo jsou těmito pozůstatky nevolnictví utlačováni.“ *Lenin*, Odpověď soudruhovi X, s. 29. (Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 238. *Red.*)

určité politické poměry, bez nichž by nacionalizace mohla být proletariátu a rolnictvu leda ke škodě.

Takový program pak bude úplný a všeobšáhly. Poskytne rozhodně maximum toho, co je vůbec při kterémkoli buržoazně demokratickém převratu myslitelné. Nesváže sociální demokracii ruce, neboť připouští za různých politických podmínek jak rozdělení, tak nacionalizaci. V žádném případě nezaseje nespáry mezi rolnictvo a proletariát bojující za demokratismus*. Vytyčí okamžitě a neprodleně, za policejně absolutistického politického režimu, hesla nepochybně revoluční a toto zřízení revolucionizující, ale zároveň předestře i další požadavky pro případ úplného vítězství demokratické revoluce, tj. pro takovou situaci, kdy dovršení demokratického převratu otevře nové perspektivy a ukáže nové úkoly.

V programu je bezpodmínečně nutné jasně ukázat naše zvláštní proletářské stanovisko k celému demokratickému agrárnímu převratu. Není třeba se rozpakovat nad tím, že to vlastně patří do rezoluce o taktice nebo že je to vlastně opakování všeobecné části programu.

Kvůli jasnosti našeho stanoviska a kvůli jeho objasnění masám stojí za to obětovat důmyslné schéma dělení témat na programová a taktická.

Příslušný návrh agrárního programu, vypracovaný většinou „agrární komise“ (tato „agrární komise“ byla jmenována sjednoceným ústředním výborem SDDSR, aby vypracovala návrh nového agrárního programu), tu nyní předkládáme.

* Aby byla odstraněna jakákoli představa, že snad dělnická strana chce vnucovat rolnictvu nějaké návrhy reforem bez ohledu na jeho vůli, bez ohledu na samostatné hnutí uvnitř rolnictva, je k návrhu programu přiložena *varianta A*, v níž se místo přímého požadavku nacionalizace mluví nejprve o tom, že strana bude podporovat úsilí revolučního rolnictva o zrušení soukromého vlastnictví půdy.

V. N Á V R H A G R Á R N Í H O P R O G R A M U

Aby byly odstraněny pozůstatky nevolnictví, které doléhají jako těžké břímě především na rolníky, a aby se mohl na vesnici svobodně rozvinout třídní boj, strana žádá:

1. provést konfiskaci veškeré církevní, klášterní, údělné, státní, carské a statkářské půdy;

2. ustavit rolnické výbory k okamžité likvidaci všech pozůstatků statkářské moci i statkářských výsad a k tomu, aby fakticky disponovaly konfiskovanými pozemky až do nového uspořádání pozemkových poměrů všelidovým ústavodárným shromážděním;

3. zrušit všechny daně a dávky doléhající v současné době na rolnické poplatníky;

4. zrušit všechny zákony omezující právo rolníků disponovat svou půdou;

5. poskytnout voleným lidovým soudům právo snižovat neúměrně vysoké pachtovné a prohlašovat za neplatné smlouvy mající zotročující charakter.

Jestliže rozhodné vítězství nynější revoluce v Rusku plně zajistí svrchovanost lidu, tj. vytvoří republiku a zcela demokratické státní zřízení, pak bude strana usilovat* o zrušení soukromého vlastnictví půdy a o odevzdání veškeré půdy do společného vlastnictví všeho lidu.

Zároveň si Sociálně demokratická dělnická strana Ruska klade za úkol za všech okolností a za jakéhokoli stavu demokratických agrárních reforem vytrvale usilovat o samostatnou třídní organizaci vesnického proletariátu, vysvětlovat mu, že mezi jeho zájmy a zájmy rolnické buržoazie je nesmiřitelný protiklad, varovat jej před lákadlem malo-

* Varianta A:

...pak bude strana podporovat úsilí revolučního rolnictva o zrušení soukromého vlastnictví půdy a bude se domáhat předání veškeré půdy do vlastnictví státu.

rolnického hospodaření, které při zbožní výrobě nikdy nedokáže odstranit bídu mas, a konečně poukazovat na nezbytnost úplného socialistického převratu jako jediného prostředku k odstranění veškeré bídy a jakéhokoli vykořisťování.

VÍTĚZSTVÍ KADETŮ
A ÚKOLY
DĚLNICKÉ STRANY

---

*Napsáno 24.—28. března
(6.—10. dubna) 1906
Jako brožuru vydalo
v dubnu 1906 vyd. Naša mysl*

Podle textu brožury

I

JAKÝ OBJEKTIVNÍ VÝZNAM MĚLA NAŠE ÚČAST VE VOLBÁCH DO DUMY?

Našemu liberálnímu tisku se z vítězství kadetů zatočila hlava. Kadeti kolem sebe ve volební kampani soustředili všechny nebo téměř všechny liberály. Noviny, které až dosud nepatřily ke kadetské straně, se fakticky staly jejími orgány. Liberální tisk jásá. Ze všech stran se ozývá vítězný pokřik a vyhrůžky vlády. A co je velmi charakteristické — do tohoto halasu se neustále mísí tu škodolibé, tu shovívavé výpady proti sociálním demokratům.

Koukněte se, jak jste prohloupili, když jste se odmítli účastnit voleb! Teď už to vidíte? Uznáváte, že jste chybili? Teď už oceňujete rady moudrého a prozíravého Plechanova? — Takové a podobné řeči se ozývají v liberálním tisku, který se až zalyká nadšením. Pokud jde o Plechanova, soudruh Stěpanov o něm neobyčejně výstižně poznamenal (sborník *Současná situace*^[255], článek *Zdaleka*^[242]), že ho potkalo něco podobného jako Bernsteina. Právě tak jako kdysi němečtí liberálové nosili na rukou Bernsteina a všechny „pokrokové“ buržoazní noviny ho vynášely do nebes, neexistuje dnes v Rusku liberální časopis, ba dokonce ani liberální novinový článek (včetně *Slova*^[241], ano, ano, včetně okřabristického *Slova!*), který by neobjímal, nelíbal a nezahrnoval láskou moudrého a prozíravého, rozvážného a střízlivého Plechanova za to, že měl odvahu postavit se proti bojkotu.

Podívejme se však, co ukázala vítězství kadetů. Čí chybu odhalila? Jakou taktiku usvědčila z toho, že nepřináší žádné plody?

Plechanov, Struve a spol. nám tvrdí, že bojkot byl chy-

bou. Proč si to kadeti myslí, je zcela jasné. Jejich návrh prosadit za Moskvu do dumy jednoho dělníka (viz Naša žizň z 23. března^[57]) ukazuje, že kadeti dovedou ocenit pomoc dělníků, že v zájmu dovršení a upevnění svého vítězství usilují o dohodu se sociálními demokraty, že takovou dohodu uzavírají s nestranickými dělníky stejně tak, jako by ji uzavřeli i se sociálně demokratickou stranou. To, že bojkot vzbudí u kadetů odpor, je zcela přirozené, neboť bojkot znamená odmítnutí podpory kadetům, odmítnutí „levice“ dohodnout se s nimi.

Co však chce Plechanov a k němu inklinující (zčásti vědomě, zčásti nevědomky) menševici čili naši ruští sociálně demokratičtí antibojkotisté? Bohužel, bohužel! Plechanov ze všech těchto lidí nejodvážněji, nejdůsledněji, nejsvobodněji a nejjasněji vykládá své názory — a svým pátým Dněvníkem^[172] znovu dokazuje, že *sám neví, co chce*. Je třeba zúčastnit se voleb — prohlašuje. Ale proč? Aby se zřídila revoluční samospráva, kterou hlásají menševici? Nebo proto, aby se šlo do dumy?

Plechanov se kroutí, lavíruje, kličkuje a vytáčí se z těchto prostých, přímých a jasných otázek sofismaty. Po celé dlouhé měsíce, kdy menševici ještě v Jiskře hlásali revoluční samosprávu (*a kdy on sám bez rozpaků dával najevo své sympatie s menševickou taktikou*), zůstával Plechanov zticha, ale teď se najednou opovržlivě otírá o „proslulou revoluční samosprávu“ menševiků. Proč a čím je proslulá, soudruhu Plechanove? Nepřispěli snad k její „proslulosti“ tiž bolševici, proti nimž chce teď Plechanov válčit a kteří už dávno poukazovali na nedostatečnost, neurčitost a polo-
vičatost tohoto hesla?

Odpověď žádná. Plechanov nic nevysvětluje. Vyřkne jen mimochodem svůj výrok jako orákulum. Jenže rozdíl mezi orákulem a Plechanovem je v tom, že orákulum události předpovídá, kdežto Plechanov vyslovuje své verdikty až ex post, přichází s křížkem po funuse. Když menševici mluvili o „revoluční samosprávě“ před říjnovou revolucí,

před prosincovým povstáním, předtím, než došlo k revolučnímu rozmachu, to Plechanov mlčel a jenom povšechně schvaloval menševickou taktiku, mlčel, jako by vyčkával, jako by byl v rozpacích a neodvažoval se učinit si nějaký vyhraněný názor. A teprve když revoluční vlna opadla, když minuly „dny svobody“ a dny povstání, když ze scény zmizely různé sověty dělnických, vojenských, železničářských a jiných zástupců (sověty, v nichž menševici spatřovali orgány revoluční samosprávy a které bolševici považovali za zárodečné, izolované, živelné, a proto bezmocné orgány revoluční moci), zkrátka když toto vše přestalo být aktuální, když už je po funuse, tu přichází Plechanov s křížkem, tu projevuje svou — pánům Struvovi a spol. tolik sympatickou — moudrost a prozíravost... co se týče včerejška.

Proč soudruh Plechanov není spokojen s revoluční samosprávou, stejně zůstává dál nevysvětleno. Plechanov se nyní shoduje s bolševiky v tom, že revoluční samospráva mnoho lidí „dezorientuje“ (Dněvník, č. 5), ale ze všeho je zřejmé, že se toto heslo Plechanovovi zdá příliš radikální, kdežto bolševikům příliš mírné. Plechanovovi se zdá, že toto heslo jde příliš daleko, zatímco nám se zdá, že nejde dostatečně daleko. Plechanov by chtěl menševiky odvést od „revoluční samosprávy“ zpět ke střízlivé a věcné práci v dumě. My bychom chtěli, a nejen chtěli, nýbrž vědomě a jasně vyzýváme, aby se od revoluční samosprávy postoupilo kupředu, k uznání nezbytnosti jednotných, plánovitých orgánů povstání, orgánů revoluční moci, vyvíjejících ofenzivní činnost. Plechanov prakticky stahuje heslo povstání^[168] z pořadu (i když se to neodvažuje přímo a jasně říci); a je proto zcela přirozené, že odmítá i heslo revoluční samosprávy, která by bez povstání a bez podmínek vytvořených povstáním byla směšnou a škodlivou hrou. Plechanov je jen o něco důslednější než jeho názoroví souběžci, menševici.

Tak proč se vlastně účastnit voleb, soudruhu Plechanove, a jak se jich účastnit? Pro revoluční samosprávu, která leda

„dezorientuje“, nikoli. Tedy pro účast v dumě? Jenže tady Plechanov upadá do náramných rozpaků. Nemá chuť odpovídat, a protože n+1 soudruhů z Ruska, toužících nejen po tom, aby si „trochu počtli“ v denících publicisty, který „něco spisuje“, nýbrž i po tom, aby mohli nějakým určitým způsobem působit v dělnických masách, protože těchto n+1 neodbytných dopisovatelů od něho žádá přesnou odpověď, začíná se Plechanov zlobit. Těžko si lze představit něco bezmocnějšího a kurióznějšího než jeho zlostné prohlášení, že by to bylo pedantství, schematismus apod. žádat na voličích, aby věděli, kam a proč volí. Ale prosím vás, soudruhu Plechanove! Vždyť se vám vaši přátelé kadeti i naši dělníci jednoduše vysmějí, budete-li vážně a přede všemi obhajovat tento velkolepý program: Zúčastněte se voleb, volte, ale neptejte se, kam volíte a proč volíte! Volte na základě zákona o volbách do dumy, ale neopovažujte se myslet si (to by bylo pedantství a schematismus), že volíte do dumy.

Proč se soudruh Plechanov, který kdysi uměl jasně psát a přesně odpovídat, tak očividně zapletl? Protože nesprávně zhodnotil prosincové povstání a vytvořil si naprosto mylnou představu o nynější politické situaci. Dostal se do takového postavení, že se volky nevolky bojí domýšlet své myšlenky až do konce, že se bojí pohlédnout skutečnosti přímo do tváře.

A přitom je nepřikrášlená skutečnost „dumské kampaně^[30]“ dnes už naprosto zjevná. Fakta dnes už odpověděla na otázku, jaký objektivní význam mají volby a účast v nich nezávisle na vůli, vědomí, řečech a slibech těch, kdo se jich účastní. Soudruh Plechanov, nejrozhodnější člověk mezi menševiky, se právě proto bojí přímo vyslovit pro účast v dumě, že se dnes již zcela jasně projevil charakter této účasti. *Zúčastnit se voleb znamená buď podporovat kadety a uzavřít s nimi dohodu, nebo si na volby jen hrát.* Že je toto tvrzení oprávněné, dokázal nyní sám život. Plechanov byl nucen v 5. čísle Dněvníku uznat správnost druhé poloviny

této úvahy, byl nucen uznat nesmyslnost hesla „revoluční samospráva“. A v 6. čísle Dněvníku bude nucen uznat i první polovinu, nevyhne-li se rozboru podstaty věci.

Politická skutečnost definitivně zhatila taktiku menševiků, onu taktiku, kterou menševici obhajovali ve své „platformě“ (hektografovaný leták zmiňující se o Martovovi a Danovi, vydaný v Petrohradě koncem roku 1905 nebo začátkem roku 1906) a ve svých prohlášeních v tisku (leták sjednoceného ústředního výboru^[73] s výkladem obou taktik, Danův článek^[33] ve známé brožuře). Byla to taktika účasti ve volbách nikoli pro volby do dumy. Opakujeme, že o účasti v dumě se nikdo z významnějších menševiků neodvážil v tisku ani pípnout. A právě tuto „ryzí“ menševickou taktiku definitivně rozbil sám život. Dnes už patrně nikoho ani nenapadne, aby vážně mluvil o účasti ve volbách kvůli „revoluční samosprávě“, kvůli odchodu z guberniálních volebních shromáždění apod. Události víc než názorně ukázaly, že taková hra na volby, hra na parlamentarismus nemůže sociální demokracii vynést nic než to, že se zkompromituje, vyvolá jen ostudu a skandál.

Je-li zapotřebí to, co tu bylo řečeno, ještě nějak doložit, pak nám jeden z velmi průkazných příkladů může poskytnout moskevský okruhový výbor naší strany. Je to smíšená organizace, sdružující frakce většiny i menšiny. Taktiku zvolila rovněž „smíšenou“, tj. přinejmenším zpoloviny menševickou: Zúčastnit se voleb zmocněnců, aby se zajistil vliv sociálních demokratů v dělnické kurii, ale potom odmítnout volby volitelů, a tím volby zmařit. Byl to pokus opakovat taktiku, která byla uplatněna vůči komisi Šidlovského¹²⁸. Byl to „první krok“ právě v duchu toho, co nám doporučoval soudruh Plechanov: zúčastníme se a dodatečně si pak podrobněji ujasníme, co a jak dál.

Jak se dalo čekat, skončila tato menševicko-plechanovská taktika moskevského okruhového výboru naprostým fiaskem. Zmocněnci byli zvoleni. Prošli i sociální demokraté

a zčásti dokonce i členové organizace. A tu do toho přišel zákon proti bojkotu¹²⁹. Zmocněnci se ocitli v úzkých: buď půjdou za agitaci pro bojkot do vězení, nebo budou volit volitele. Ukázalo se, že agitace okruhového výboru, ilegální právě tak jako agitace všech organizací naší strany, není s to zvládnout síly, které uvedla do pohybu. *Zmocněnci porušili daný slib*, roztrhali své imperativní mandáty a... *zvolili volitele*. Mezi voliteli se tak octla rovněž část sociálních demokratů, a dokonce i členů organizace.

Pisatel těchto řádků byl přítomen nanejvýš trapné scéně na zasedání moskevského okruhového výboru, kde vedoucí sociálně demokratická organizace projednávala otázku, co dělat a jak se teď vypořádat s touto zkrachovanou (Plechanovovou) taktikou. Její fiasko bylo tak zřejmé, že se mezi menševickými členy výboru nenašel *ani jediný*, který by se vyslovil pro účast volitelů na guberniálním volebním shromáždění nebo pro revoluční samosprávu či pro něco podobného. Přitom však bylo těžké rozhodnout se pro potrestání dělnických zmocněnců za to, že porušili své imperativní mandáty. A tak nemohl výbor než si umýt ruce a mlčky uznat svou chybu.

To byl výsledek Plechanovovy taktiky: volit, aniž se pořádně promyslelo (aniž se vůbec chtělo pořádně promyslet, ba vůbec chtělo přemýšlet: viz Dněvník, č. 5), k čemu a nač volit. Při prvním dotyku se skutečností se tato menševická „taktika“ zhroutila jako domeček z karet — a není divu, protože tato „taktika“ (zúčastnit se voleb, ale ne kvůli nim) se opírala jen o hezká slova a dobré úmysly. Úmysly zůstaly úmysly, slova zůstala slovy, ale ve skutečnosti všechno dopadlo tak, jak to diktovala neúprosná logika objektivní politické situace: buď volit a podpořit tím kadety, nebo si jen hrát na volby. Události tudíž do písmene potvrdily to, co jsem napsal ve svém článku Státní дума a sociálně demokratická taktika^[80]: „Můžeme sebevíc ujišťovat o naprosté a dokonalé samostatnosti našich sociálně demokratických kandidátů, o ryzi

a nejryzejší stranickosti naší účasti, ale politická situace bude silnější než všechna ujištění. Ve skutečnosti to podle těchto ujištění nedopadne a dopadnout nemůže. Nynější účast v nynější dumě ve skutečnosti nevyhnutelně a proti naší vůli povede k dělnické politice, která nebude ani sociálně demokratická, ani stranická a dělnická“ (s. 5)*.

Jen ať se menševici nebo Plechanovovi stoupenci pokusí vyvrátit tento závěr — ale ne slovy, nýbrž skutky, fakty. V naší straně je teď přece každá místní organizace ve věcech své taktiky autonomní. Proč tedy nikde v Rusku nevymyslili použitelnou a rozumnou menševickou taktiku? Pročpak moskevská skupina SDDSR, která je menševická a nesmíšená s bolševickým výborem, nezorganizovala „plechanovovskou“ nebo svou vlastní volební kampaň k těm volbám, které se budou v Moskvě konat pozítří, v neděli 26. března? Samozřejmě ne proto, že by nechtěla. Ani ne proto, že by to nedovedla, tím jsem si jist. Neudělala to proto, že objektivní politická situace vyžadovala buď boj, anebo podporu kadetů. Nyní jsou mezi voliteli moskevské gubernie i sociální demokraté. Volby se už rýsují zcela jasně. Ale guberniální volební shromáždění ještě tak brzo nebude. Je tedy ještě čas, soudruhu Plechanove. Je tedy ještě čas, soudruzí menševici! Poradte přece těmto volitelům, co mají dělat.** Ukažte jim alespoň jednou včas,

* Viz tento svazek, s. 186. *Red.*

** Tyto řádky byly již napsány, když jsem si přečetl Reč, č. 30^[30] z 24. března¹⁹⁰, kde se v příspěvku z Moskvy praví: „Pokud se to dá už nyní odhadnout, mají kadeti a pravicové strany v nadcházejícím boji v guberniálních volbách přibližně stejné vyhlídky: stejně jako mají okfabristé (11) s obchodníky a průmyslníky (26) a se zástupci extrémních pravicových stran (13) dohromady 50 víceméně jistých hlasů, obdrží zřejmě 50 hlasů i kadeti (22), připočteme-li k nim nestranické progresisty (11) a dělníky (17). Úspěch bude tedy záviset na tom, ke které straně se přikloní 9 volitelů, jejichž zaměření dosud není známo.“

Dejme tomu, že těchto 9 jsou liberálové a oněch 17 dělníků — zmocněnci sociálně demokratické strany (jak si to přál vidět Plechanov s menševiky). Pak bude výsledek takový: kadeti 42, pravicové strany

a ne až když už bude po všem, že máte nějakou taktiku! Mají tito guberniální volitelé prostě jen odejít z guberniálního volebního shromáždění? Nebo mají odejít a vytvořit revoluční samosprávu? Nebo mají odevzdat bílé lístky? Anebo přece jen volit do dumy, a když ano, tedy koho? Svěho sociálního demokrata kvůli zbytečné a marné zákulisní demonstraci? A konečně hlavní otázka, na kterou musíte odpovědět vy, soudruzi menševici, i soudruh Plechanov: Jak se mají tito volitelé zachovat, budou-li jejich hlasy rozhodovat o tom, zda budou zvoleni kadeti, nebo oktábristé? Bude-li například kadetů A — 1, oktábristů A a sociálně demokratičtí volitelé budou dva? Zdržet se* by znamenalo pomoci oktábristům porazit kadety! Čili zbývá hlasovat pro kadety a *za tuto službu si od nich vyprosit místečko v dumě?*^[29]

Tento závěr vůbec není nějakým naším výmyslem. Naprosto to není nějaký polemický výpad proti menševikům. Tento závěr — to je nejskutečnější skutečnost. Účast dělníků, účast sociální demokracie ve volbách vede *ve skutečnosti* jen a jedině k tomuhle. Kadeti se správně poučili z petrohradských zkušeností, kdy nestraničtí dělníci, majitelé bytů, hlasovali pro ně, aby nepřipustili vítězství oktábristů. Vzali si z této zkušenosti poučení a přišli k moskev-

50, sociální demokraté 17. Co pak zbude sociálním demokratům jiného než uzavřít volební dohodu s kadety o rozdělení míst v dumě?

* Není snad třeba dodávat, že kdyby tito dva volili svého sociálního demokrata, *pomohli by ve skutečnosti černosotňovcům*. Volit sociálního demokrata by znamenalo totéž co zdržet se, to jest pasivně ustoupit z boje, ve kterém černosotňovci bijí kadety.

PS. V textu bylo mylně uvedeno, že guberniální volební shromáždění ještě tak brzo nebude. Ale mezitím se už konalo. Černosotňovci tam zvítězili, protože se rolníci nedohodli s kadety. V téměř čísle listu Naša žižň, z něhož přejímáme tuto zprávu (č. 405 z 28. března^[48]), se mimochodem také píše: „List Puť oznamuje z důvěryhodného pramene, že mnoho sociálních demokratů-menševiků se včera (v Moskvě) aktivně zúčastnilo voleb a odevzdalo své hlasy pro kandidátky ‚svobody lidu‘.“ Je to pravda?

ským dělníkům s přímým návrhem: Podporujte nás a my prosadíme jednoho z vašich volených zástupců do dumy! Kadeti pochopili pravý význam plechanovovské taktiky správněji než sám Plechanov. Svým návrhem už předjali nevyhnutelný politický výsledek voleb. Kdyby byli bývali na místě nestranických dělnických volitelů dělničtí členové sociálně demokratické strany, byli by se octli před stejným dilematem: buď se stáhnout a pomoci tak černošotňovcům, nebo uzavřít přímou či nepřímou, mlčenlivou či otevřeně formulovanou dohodu s kadety.

Ano, ano, kadeti se teď ne nadarmo, vůbec *ne nadarmo* lísají k Plechanovovi! Oč jim přitom jde, je nabíledni. Do ut des, jak praví latinské přísloví: já dám tobě, aby tys dal mně. Zulíbám tě za to, že svými radami získáváš navíc hlasy *pro mne*. Ve skutečnosti jsi tohle možná vůbec nechtěl; dokonce ses styděl veřejně přiznat k naší přízni. Všemi možnými i nemožnými (a hlavně nemožnými!) způsoby ses vyhýbal odpovědi na otázky, které se až příliš bez ceremonií, příliš těsně dotýkaly samé podstaty naší přátelské úmluvy. Ale vždyť v podstatě přece vůbec nejde o tvá přání, o tvá předsevzetí, o tvé dobré úmysly (dobré ze sociálně demokratického hlediska). Jde o *výsledky*, a ty jsou pro nás příznivé.

Kadetské pojetí plechanovovské taktiky odpovídá skutečnosti. Proto také kadeti dosáhli výsledku, který byl pro ně žádoucí: získat dělnické hlasy, uzavřít s dělníky dohodu, *učinit dělníky spoluzodpovědnými* (společně s kadety) *za kadetskou dumu*, za kadetskou politiku.

Plechanovovo pojetí taktiky, jak ji navrhuje, skutečnosti neodpovídá. Proto Plechanovovy dobré úmysly jen dláždí cestu do pekla. Sociálně demokratická předvolební agitace v *masách*, organizování *mas*, mobilizace *mas* kolem sociální demokracie atd. atd. (viz deklamaci v brožuře Dana, stejně smýšlejícího jako Plechanov) — to všechno zůstává jen na papíře. I kdyby si to kdokoli z nás sebevíc přál, objektivní podmínky brání realizaci těchto přání. Rozvinout

sociálně demokratický prapor před masami se nedaří (vzpomeňte si například na moskevský okruhový výbor), ilegální organizace nemá možnost změnit se v legální, kormidlo vyklouzlo z rukou bezmocného kormidelníka, který se pustil do kvaziparlamentního proudu bez jakékoli kloudné výstroje. *V praxi z toho vzešla nikoli sociálně demokratická, nikoli stranická dělnická politika, nýbrž kadetská dělnická politika.*

Ale vždyť se přece ukázalo, že ten váš bojkot byl naprosto marný a k ničemu! křičí na nás ze všech stran kadeti. Dělníci, kteří chtěli svým příkladem bojkotu zesměšnit dumu i nás kadety, kteří vyslali do dumy loutku, se zcela jasně zmýlili! Duma nebude patřit loutkám, ale kadetům!

Tak už dost, pánové! Jste tak naivní, nebo se tak jen tváříte? Bude-li дума kadetská, vznikne tím nová situace, ale přesto bude дума dál jen shromáždění loutek. Dělníci se řídili podivuhodně bystrým třídním instinktem, když svou jedinečnou demonstrací se symbolickou volbou loutky do budoucí dumy^[33] varovali důvěřivý lid a odmítli na sebe vzít zodpovědnost za tohle loutkové divadlo.

Že tomu nerozumíte? Pak dovolte, abychom vám to vysvětlili.

II

SOCIÁLNÍ A POLITICKÝ VÝZNAM PRVNÍCH VOLEB

První politické volby v Rusku mají mimořádně velký politický a sociální význam. Avšak kadeti, opojení svým vítězstvím a úplně propadlí konstitučním iluzím, nejsou vůbec schopni pochopit skutečný význam těchto voleb.

Nejprve tedy prozkoumejme, jaké třídní síly se seskupují kolem kadetů. Volby^[21] nám k tomu poskytují neobyčejně poučný a cenný materiál, i když ještě ani zdaleka ne úplný. Nicméně se už z něho dá leccos vyčíst, a zasluhuje proto

zvláštní pozornost. Zde jsou souhrnné údaje o volitelích z 18. března (tj. před petrohradskými volbami), které jsme převzali z listu Ruskije vědomosti:

Politické směry*	Počet volitelů zvolených na sjezdech		
	městští voliči	statkáři	Celkem
Levice	268	128	396
Pravice	118	172	290
Nestraníci	101	178	279
<i>Celkem</i>	487	478	965

I když jsou to zatím údaje velmi skrovné, přece jen je z nich už patrné (a petrohradské volby to jen potvrzují), že v ruském osvobozeneckém hnutí vůbec a ve straně kadetů zvláště dochází k určitému sociálnímu posunu. Těžiště tohoto hnutí se přemísťuje spíše do měst. Hnutí se demokratizuje. Na scénu vystupují nižší vrstvy městského obyvatelstva.

Mezi statkáři převládá pravice (předpokládáme-li, že se nestraníci dělí zhruba napůl mezi levici a pravici, což je patrně předpoklad spíše pesimistický než optimistický). Mezi městskými voliči zdatelně převažuje levice.

Statkáři přešli od kadetů do Svazu 17. října a podobných stran. Zato maloburžoazie, přinejmenším městská (o venkovské nemáme zatím údaje a bude také obtížnější si je před svoláním dumy opatřit), zjevně vstupuje na politickou arénu a nepokrytě se kloní k demokratismu. Měli-li v buržoazně osvobozeneckém (a „osvobožděnovském“) hnutí zemstevních sjezdů převahu statkáři, pak nyní většinu z nich rolnická povstání a říjnová revoluce rozhodně za-

* K levici počítáme sociální demokraty (2), kadety (304), Stranu demokratických reforem (4), různé směry progresistů (59), umírněně liberály (17), Svaz pro zrovnoprávnění židů (3) a polské nacionalisty (7). K pravici počítáme okřabristy (124), Obchodní a průmyslovou stranu (51), konstituční monarchisty (7), Stranu právního pořádku (5), pravičáky (49) a monarchisty (54).

hnaly na stranu kontrarevoluce. Kadetská strana zůstává dál obojaká — nacházíme v ní jak městskou maloburžoazii, tak liberální statkáře, ale ti v ní zřejmě tvoří už jen menšinu. Převažují maloburžoazní demokraté.

Můžeme z toho tedy s velkou pravděpodobností, ba téměř s jistotou vyvodit tyto dva závěry: 1. maloburžoazie se formuje politicky a staví se jednoznačně proti vládě; 2. kadetská strana se stává „parlamentní“ stranou maloburžoazní demokracie.

Tyto dva závěry nejsou totožné, jak by se mohlo zdát na první pohled. Druhý závěr je mnohem užší než první, neboť mezi kadety nepatří všechny maloburžoazní demokratické živly a mimoto jsou jen stranou „parlamentní“ (tj. *samořejmě kvaziparlamentní, parlamentní jen naoko*). Pokud jde například o význam petrohradských voleb^[41], zde se všechna svědectví až překvapivě shodují — od pohotového a radikálně se tvářícího listu Rus přes pana Nabokova^[134], člena ústředního výboru kadetů a kandidáta do dumy, až po list Novoje vremja^[247]; shodují se v tom, že to vlastně nebylo ani tak hlasování *pro* kadety jako spíš hlasování *proti vládě*. Kadeti dosáhli^[69] vítězství do značné míry jen *proto, že byli* (zásluhou Durnova a spol.) *nejlevičovější stranou*. Skutečně levicové strany byly násilím, zatýkáním, masakry, volebním zákonem atd. odstaveny. Všechny nespokojené, rozjitřené, roztrpčené, nevyhraněné revoluční živly byly vlivem událostí a logikou volebního boje donuceny semknout se kolem kadetů*. K onomu seskupení všech pokrokových volitelů kolem kadetů, jež jsme uvedli ve shora uvedené tabulce, došlo i ve skutečnosti. V podstatě se spolu střetly dvě velké síly: provládní (kontrarevoluční statkáři, kapitalisté a rozběsnění byro-

* Molva^[225] z 22. března: „Pro nikoho není tajemstvím, že se od této dumy neočekává žádná tvůrčí práce a že tam kadety většinou posílají lidi, kteří nesouhlasí s jejich programem, ale ukládají jim jen svatou povinnost a obrovskou práci vyčistit mnohaletou špinu v našem Augiášově chlévě, to jest ve vládě.“

kraté) a protivládni (liberální statkáři, maloburžoazie a různé nevyhraněné živly z řad revoluční demokracie). Že dávali kadetům hlasy voliči levější než kadeti, to zcela nepochybně vyplývá z celkového obrazu petrohradských voleb* a potvrzují to i přímé výpovědi četných svědků („prostý lid“ odevzdával hlasy za „svobodu“ atd. atd.); nepřímě o tom svědčí i hromadný přechod demokratického tisku, ve srovnání s kadetským o něco málo levějšího, do kadetského tábora. Tvoří-li tudíž nepochybně jádro nynější kadetské strany lidé, kteří se zřejmě nehodí k ničemu lepšímu než k žvanění v nějakém loutkovém parlamentu, pak se naprosto nedá totéž tvrdit o všech maloburžoazních voličích, kteří hlasovali pro kadety. „V podstatě se nám stalo totéž, co se v Německu stává při volbách sociálním demokratům,“ řekl jistý kadet reportérovi kadetského (či polokadetského) listu Naša žizň (č. 401 z 23. března^[177]). „Mnoho lidí pro ně hlasuje proto, že jsou nejopozičnější stranou vůči vládě.“

To je řečeno velmi výstižně. Chybí jen zcela nepatrnoučký dodatek: Němečtí sociální demokraté jako bojovná a v plném slova smyslu pokroková socialistická strana kolem sebe seskupují mnoho poměrně zaostalých živlů. Ruští kadeti jako v plném slova smyslu zaostalá a nebojovná demokratická strana získali na svou stranu mnoho pokrokových a bojeschopných demokratických živlů díky tomu, že skutečně demokratické strany byly násilně odstaveny z kolbiště. Jinými slovy: němečtí sociální demokraté za sebou vedou ty, kdo se za nimi opožďují, zatímco ruští kadeti jsou sami pozadu za demokratickou revolucí a strhávají na svou stranu řadu pokrokových lidí až tehdy, když ti, kteří je vedli předtím, se dostali do žaláře či spočinuli v místech věčného odpočinku...** To jen tak mimochodem,

* Petrohradské volby, které přinesly všem 160 míst kadetům, jen ukázaly zvlášť zřetelně to, co se projevilo a projevuje při volbách v celé řadě jiných míst. V tom je celý význam petrohradských voleb.

** Zajímavé je připomenout příznání listu Rus, že jednou z příčin

aby našim kadetům příliš nestouplo do hlavy srovnání s německými sociálními demokraty.

Díky tomu, že byly ze scény loutkového parlamentního boje odstraněny pokrokové demokratické síly, mají samozřejmě kadeti po celou dobu trvání tohoto stavu šanci, že ovládnou onen loutkový parlament, kterému se říká ruská Státní дума. Přihlédneme-li k shora uvedeným cifrám, vezmeme-li v úvahu petrohradské a další, pozdější vítězství kadetů, a zhruba k tomu připočteme obrovskou převahu vesnických volitelů nad městskými a k statkářským zástupcům přibereme i rolnické zástupce, pak musíme vcelku uznat, že je docela možné, ba dokonce pravděpodobné, že дума vskutku bude kadetská.

III

CO JE TO STRANA SVOBODY LIDU?

Jakou úlohu tedy může a bude muset sehrát kadetská дума? Chceme-li na tuto otázku odpovědět, musíme nejprve podrobněji charakterizovat samu kadetskou stranu.

Konstatovali jsme již, co je hlavním rysem třídní struktury této strany. Aniž je spjata s nějakou určitou třídou buržoazní společnosti, je jak co do svého složení, tak co do svého charakteru, co do svých ideálů stranou vyložené buržoazní a kolísá mezi demokratickou maloburžoazií a kontrarevolučními živly velkoburžoazie. Sociální oporou

úspěchu kadetů bylo to, že na své schůze pouštěli „levici“. Pan S. A-č píše v 18. čísle listu Molva (z 22. března) doslova: „Tato strana (kadeti) značně získala v očích voličů tím, že na své schůze pouštěla zástupce krajně levicových stran a úspěšně s nimi diskutovala.“ Svůj názor na úspěšnost kadetů v diskusi s námi nechť si pan A-č klidně ponechá. Nám ke spokojenosti úplně postačí výsledky zápolení mezi sociálními demokraty a kadety na petrohradských schůzích v březnu 1906. Nezaújatí účastníci těchto schůzí jednou řeknou, kdo tam vlastně měl vrch.

této strany je jednak průměrný maloměšťák, týž maloměšťák, který za slavných prosincových dnů horlivě stavěl v Moskvě barikády, a jednak liberální statkář, tíhnoucí prostřednictvím liberálně se tvářícího byrokrata k dohodě se samoděržavím, k „neškodnému“ rozdělení moci mezi lid a jeho nejrůznější utlačovatele z boží milosti. Tato neobyčejně široká, nevyhraněná a vnitřně nesourodá třídní opora strany (která se zřetelně projevila, jak jsme již ukázali vpředu, ve statistice kadetských volitelů) se pozoruhodně plasticky obrází i v programu a taktice kadetů. Jejich program^[192] je zcela buržoazní, kadeti si dokonce ani nedovedou představit jiný společenský řád než kapitalistický a ani jejich nejmělejší tužby nevybočují z jeho rámce. V politice jejich program spojuje demokratismus a „svobodu lidu“ s kontrarevolucí a svobodou samoděržaví utlačovat lid, což činí s ryze maloměšťáckou a profesorsky pedantskou skrupulózností. Ideálem kadeta je moc ve státě rozdělená přibližně na tři části. Jednu část si podrží samoděržaví. Monarchie zůstane. Monarcha bude mít stejná práva jako lidový zastupitelský orgán, který bude po „vzájemné dohodě“ s ním vydávat zákony a předkládat mu *své návrhy zákonů ke schválení*. Druhá část moci připadne statkářům a velkokapitalistům. Ti dostanou horní sněmovnu, ze které s pomocí dvoustupňových voleb a pobytového cenzu vypudí představitele „prostého lidu“. A konečně třetí část moci připadne lidu, který dostane na základě všeobecných, rovných, přímých a tajných voleb dolní sněmovnu. K čemu tedy boj a k čemu vzájemné rozbroje? — říká Jidášek kadet^[227], zvedá přitom oči k nebesům a pohlíží s výčitkou jak na revoluční lid, tak na kontrarevoluční vládu. Bratři! Milujme se vespolek! Ať se vlk nažere a koza zůstane celá, ať je monarchie s horní sněmovnou nedotčena a „svoboda lidu“ zajištěna!

Licoměrnost tohoto kadetského zásadního stanoviska bije do očí, faleš „vědeckých“ (profesorsky vědeckých) argumentů, jimiž se toto stanovisko obhazuje, je až zará-

žející. Ale bylo by samozřejmě zgruntu nesprávné vysvětlovat tuto licoměrnost a faleš osobními vlastnostmi kadetských vůdců nebo jednotlivých kadetů. Takové vulgární vysvětlování, které nám naši odpůrci často přisuzují, je marxismu naprosto cizí. Ba ne, mezi kadety jsou nepochybně lidé velmi upřímní, kteří věří tomu, že jejich strana je stranou „svobody lidu“. Ale z obojetné a kolísavé třídní základny jejich strany nevyhnutelně vyrůstá i jejich obojetná politika, jejich faleš a licoměrnost.

Snad ještě zřetelněji než v kadetském programu se tyto roztomilé vlastnosti odrážejí v kadetské taktice. Výborně, jedinečně a nedostižně tuto kadetskou taktiku charakterizovala Poljarnaja zvězda¹³¹, v níž pan Struve^[249] tak horlivě a úspěšně sblížoval kadetství s novovremenovstvím. V téže době, kdy v Moskvě doznívaly výstřely, kdy vojenskopolicejní diktatura slavila své zbesilé orgie, kdy po celém Rusku docházelo k exekucím a hromadnému mučení, ozývaly se v týdeníku Poljarnaja zvězda výzvy proti násilí zleva, proti stávkovým výborům revolučních stran. Kadetští profesori zaprodávající vědu lidem Dubasovova ražení dospěli tak daleko (pan Kizevetter, člen ústředního výboru kadetů a kandidát dumy), že slovo „diktatura“ překládali slovy „zvýšená ochrana“! „Lidé vědy“ překrucovali dokonce i svou gymnaziální latinu, aby degradovali revoluční boj. Diktatura znamená — vemte to už, páni Kizevetterové, Struvové, Izgojevové^[43] a spol. jednou provždy na vědomí — neomezenou moc opírající se o sílu, nikoli o zákon. Jakákoli moc, která zvítězí v občanské válce, může být jedině diktaturou. Jde však o to, že bývají diktatury menšiny nad většinou, hrstky policajtů nad lidem, a bývají diktatury drtivé většiny lidu nad hrstkou tyranů a těch, kteří odírají lid a uzurpují moc mu náležející. Páni kadeti svým vulgárním překrucováním vědeckého pojmu diktatura, svým pokřikem proti násilí zleva v době, kdy bylo rozpoutáno nejnezákonnější, nejpodlejší násilí zprava, jasně ukázali, na čí straně stojí tito „stoupenci

dohody“ v zostřeném revolučním boji. Když se boj teprve rozhořívá, „stoupenec dohody“ se zbaběle utíká schovat. Když revoluční lid zvítězil (17. října), „stoupenec dohody“ vylézá z díry, chvástavě se naparuje, bohapustě žvaní a křičí jako u vytržení, jaká to byla „slavná“ politická stávka. Když zvítězí kontrarevoluce, začne „stoupenec dohody“ zahrnovat poražené licoměrnými domluvami a poučnými lekcemi. Vítězná stávka byla „slavná“. Poražené stávky byly zločinné, divoké, nesmyslné a anarchistické. Poražené povstání bylo šílenstvím, výbuchem živelnosti, barbarstvím a nesmyslem. Politické svědomí a politický rozum „stoupence dohody“ zkrátka spočívají v tom, že se plazí před těmi, kdo jsou zrovna silnější, že se plete bojujícím pod nohama, překáží hned jedné a hned druhé straně, otupuje ostří boje a otupuje revoluční vědomí lidu, odhodlaně bojujícího za svobodu.

Rolníci bojují proti statkářskému vlastnictví půdy. Tento boj teď právě vrcholí. Vyhrotil se už na nejvyšší možnou míru, takže statkáři v odpověď na sebemenší pokusy rolníků zmocnit se půdy, kterou šlechtici za staletí naloupili, požadují kulomety. Rolníci chtějí zabrat všechnu půdu. A tu Poljarnaja zvězda vyšle do boje s nemastnými neslanými řečičkami pány Kaufmany^[63], kteří se snaží dokazovat, že statkáři vlastně nemají té půdy tak mnoho a že vlastně vůbec nejde o půdu, že se všechno dá urovnat po dobrém.

Taktická rezoluce posledního kadetského sjezdu^[183]¹³² je ukázkovým souborem kadetského politikaření. Po prosincovém povstání, kdy už bylo všem naprosto zřejmé, že se pokojná stávka přežila, že vyčerpala všechny své možnosti a že se už jako samostatný bojový prostředek nehodí, vyplula náhle na povrch rezoluce kadetského sjezdu (navržená, jak se zdá, panem Vinaverem), která uznává za bojový prostředek právě *pokojnou* politickou stávku!

Znamenitě, výtečně, páni kadeti! S nenapodobitelnou obratností jste si osvojili ducha i smysl buržoazního politi-

kaření. Musí se hledat opora v lidu. Bez toho buržoazie nedosáhne moci a nikdy moci nedosáhla. Zároveň je však nutné zabrzdit revoluční nápor lidu, aby si snad dělníci a rolníci chraň bůh nevydobyli úplnou a důslednou demokracii, skutečnou a ne monarchistickou, ne „dvoukomořovou“ svobodu lidu. Proto se musí revoluci pokaždé, kdykoli vítězí, házet klacky pod nohy, a to všemi prostředky, všemi způsoby, počínaje „vědeckým“ komolením latiny, jímž „profesoři“ hanobí samu myšlenku rozhodného vítězství lidu, a konče dejme tomu uznáním pouze takových prostředků revolučního boje, které jsou ve chvíli, kdy je uznáváte, už přežitkem! Je to neškodné, ale i výhodné. Neškodné proto, že otupená zbraň zřejmě nepřinese lidu vítězství, nepřivede proletariát a rolnictvo k moci, v nejlepším případě jen trochu otřese samoděržavím a pomůže kadetům usmlouvat ještě nějaké to „právo“ pro buržoazii. A výhodné proto, že to budí zdání „revolučnosti“, porozumění pro boj lidu, proto, že to získává kadetům sympatie mnoha příslušníků těch vrstev, které si upřímně a opravdově přejí vítězství revoluce.

Sama podstata ekonomického postavení maloburžoazie, která kolísá mezi kapitálem a prací, s sebou nevyhnutelně přináší politickou vratkost a obojetnost strany kadetů, vede k jejich smutně proslulé teorii dohody („lid má práva, ale potvrzovat tato práva je právem monarchy“), dělá z jejich strany stranu konstitučních iluzí. Ideolog maloburžoazie nemůže pochopit „podstatu ústavy“. Maloburžoazie je vždy náchylný považovat kus papíru za podstatu věci. Je málo způsobilý k tomu, aby se samostatně, nezávisle na bojové třídě organizoval pro bezprostřední revoluční boj. Protože stojí nejvíc stranou nejostřejšího hospodářského boje naší doby, i v politice přenechává raději vedoucí místo jiným třídám, když jde o skutečné vybojování ústavy, o skutečné zajištění opravdové ústavy. Ať si o konstituční půdu bojuje proletariát, ale na konstituční půdě, pokud se udrží — třebaš na mrtvých tělech dělníků pobitých za povstání,

ať si pak na parlamentarismus hrají pimprlata — taková je imanentní tendence buržoazie a strana kadetů, toto očistěné, zušlechtěné, sublimované, navoněné, idealizované a pocukrované zosobnění snah veškeré buržoazie, se ubírá s podivuhodnou vytrvalostí právě tímto směrem.

Říkáte si strana svobody lidu? Ale jděte! Jste strana maloměšťáckého čachrování se svobodou lidu, strana maloměšťáckých iluzí o jeho svobodě. Jste strana svobody, protože chcete podřídit svobodu monarchovi a horní, statkářské sněmovně. Jste strana lidu, protože se bojíte vítězství lidu, tj. úplného vítězství rolnického povstání, úplné svobody dělnického boje za dělnickou věc. Jste strana boje, protože pokaždé, kdykoli se rozhořívá opravdový, otevřený, bezprostřední revoluční boj proti samoděržaví, schováváte se za nemastné, neslané profesorské výmluvy. Jste strana slov, ale ne činů, jste strana slibů, ale ne skutků, jste strana konstitučních iluzí, ale ne opravdového boje za skutečnou (a ne jenom papírovou) ústavu.

Když po zuřivém boji zavládne chvíli klid, když přežraná šelma nahoře „odpočívá, znavena vítězstvím“,* a dole se „brousí meče“ a sbírají nové síly, když to dole mezi lidem znovu začíná pomalu kvasit a vřít, když teprve dozrává nová politická krize a nový veliký boj, tu strana maloměšťáckých iluzí o svobodě lidu prožívá vrcholné chvíle svého rozvoje a opájí se svými vítězstvími. Přežraná šelma je líná znovu se zvednout a dát liberálním žvanilům jakseptří za vyučenou (dost času, žádný spěch!). A pro bojovníky dělnické třídy a rolnictva zatím ještě nenadešel čas nového rozmachu. A to je ta pravá chvíle pro naše kadety, aby

* *Skitalec*, Kolem zavládlo ticho^[243]: „Struny jsou strhány! Teď mlč už, písni! Vše řekli jsme již před bitvou. Teď zase ožil drak, zdechající šelma, a místo strun zas zvoní meče... Kolem zavládlo ticho a v úděsné noci teď už ani hlásek nezazní, jenž připomenul by den včerejší. Tam dole poražení opět brousí meče, zatímco nahoře vítěz znavený odpočívá. Zeslábl už a sešel, šelma přežraná. Ale zas už tam dole vidí, jak otrásají se a viklají ty staré dveře a bohatýr jak okovy si rozbíjí“¹⁸³.

sbírali hlasy všech nespokojenců (a kdo je dnes spokojen?), aby notovali svou vábivou písničku.

Kadeti jsou hrobařci revoluce. Revoluce je pohřbena. Živí se na ní hrobařci. Jenže revoluce má tu vlastnost, že dovede rychle znovu ožít a na dobře zkypržené půdě se znovu bujně rozvinout. A tuto půdu pro ni výtečně, znamenitě zkyprily říjnové dny svobody a prosincové povstání. Jsme daleci toho, abychom popírali užitečnou práci hrobařků v době, kdy revoluce odpočívá pohřbena. Vždyť tento tučný hmyz tak dobře hnojí půdu...

Rolník se v dumě stane kadetem! — ujelo kdysi panu Struvemu^[251] v listu Poljarnaja zvězda. To je velmi pravděpodobné. Rolník je ve své většině samozřejmě pro svobodu lidu. Uslyší tato pěkná a velká slova, uvidí před sebou do různých „okfabristických“ kostýmů převlečené policejní strážmistry, policajtské zabijáky a feudální statkáře. Postaví se nepochybně na stranu svobody lidu, půjde za krásně namalovanou standartou, neprohlédne ihned měšťácký podvod a stane se kadetem... a bude kadetem do té doby, dokud ho vývoj událostí nepřesvědčí, že se svoboda lidu musí *teprve* vybojovat, že skutečný boj za svobodu lidu se odehraje *mimo* dumu. A tu... tu se jak rolníci, tak masa městské maloburžoazie rozštěpí: nevelká, ale hospodářsky silná kulacká menšina se možná už jednoznačně postaví na stranu kontrarevoluce, část se postaví na stranu „dohody“, „smíření“, přátelské dohody s monarchií a statkáři, část přejde na stranu revoluce.

V prosinci, v době velkého boje, stavěl maloměšťák barikády. V březnu, po potlačení povstání, protestoval maloměšťák proti vládě tím, že volil kadety. A až se zhroutí dnešní konstituční iluze, maloměšťák ještě přejde od kadetů k revoluci. Na tom, jak velká část maloměšťáků přejde od kadetského žvanění k revolučnímu boji, jak velká část rolnictva se k nim připojí, jak důrazně, organizovaně a úspěšně vystoupí v novém náporu proletariát — na tom bude záviset výsledek revoluce.

Kadetská strana je strana efemérní, neschopná života. Toto tvrzení se může zdát paradoxní ve chvíli, kdy kadeti dosahují skvělých vítězství ve volbách a kdy je patrně čeká ještě skvělejší „parlamentní“ vítězství v dumě. Marxismus nás však učí zkoumat každý jev v jeho vývoji a nespokojovat se jen s jeho zběžným popisem, nevěřit v hezké vývěsní štíty, ale zkoumat ekonomické a třídní základy stran, studovat objektivní politickou situaci, předurčující význam a výsledek jejich politické činnosti. Použijte této metody zkoumání vůči kadetům, a přesvědčíte se o správnosti našeho tvrzení. Kadeti nejsou strana, ale symptom. Nejsou politická síla, ale pěna vznikající tím, jak se spolu srážejí dvě víceméně vyrovnané síly. Jsou vskutku kříženci labutě, raka a štiky* — žvanivé, domýšlivé, samolibé, omezené a zbabělé buržoazní inteligence, kontrarevolučního statkáře, který by se rád za přijatelnou cenu vykoupil z revoluce, a konečně sebejistého, příčinlivého, spořivého a skrblického maloměšťáka. Tato strana nechce a nemůže vůbec nijak trvaleji vládnout v buržoazní společnosti a nechce a nemůže po nějaké určité cestě vést ani buržoazně demokratickou revoluci. Kadeti nechtějí vládnout a raději jen „přisluhují“ monarchii a horní sněmovně. Nemohou ani vládnout, protože skuteční vládcové buržoazní společnosti, všelijací ti Šipovové a Gučkovové, představitelé velkoka-pitálu a velkého pozemkového vlastnictví, zůstávají mimo tuto stranu. Kadeti jsou stranou snů o bělostné, čistoučké, spořádané a „ideální“ buržoazní společnosti. Gučkovové a Šipovové jsou stranou špinavého, skutečného, reálného kapitálu v současné buržoazní společnosti. Kadeti nemohou vést revoluci kupředu, protože za nimi nestojí semknutá a skutečně revoluční třída. Bojí se revoluce. Shromažďují kolem sebe všechny, všechen „lid“, jen na základě konstitučních iluzí, se všemi je spojuje jen negativní pouto: nenávisť k přežrané šelmě, k absolutistické vládě, proti

* Viz bajka I. A. Krylova, Labuť, štika a rak. *Čes. red.*

níž dnes stojí kadeti na dané „legální“ půdě *ze všech nejvíc nalevo*.

Historická úloha kadetů má přechodný, chvilkový ráz. Kadeti padnou zároveň s nevyhnutelným a rychlým pádem konstitučních iluzí, tak jako padli našim kadetům velmi podobní a právě tak maloburžoazní francouzští sociální demokraté z konce čtyřicátých let. Kadeti padnou, pohnou půdu... ať už kvůli dlouhodobému vítězství Šipovů a Gučkovů, proto, aby byla revoluce dlouhodobě pochována, kvůli „serióznímu“ buržoaznímu konstitucionalismu, nebo kvůli revolučně demokratické diktatuře proletariátu a rolnictva.

IV

ÚLOHA A VÝZNAM KADETSKÉ DUMY

Podle tvrzení liberálních listů bude tedy Státní дума kadetská. Ukázali jsme již, že tento předpoklad je nanejvýš pravděpodobný. Dodejme jen ještě, že i kdyby se kadeti přes svá nynější vítězství octli v dumě v menšině, stěží by to asi nějak podstatněji změnilo průběh politické krize, k níž se teď v Rusku znovu schyluje. Kořeny této revoluční krize tkví příliš hluboko, než aby mohlo mít takové či onaké složení dumy nějaký vážnější vliv. Poměr širokých vrstev obyvatelstva k vládě je naprosto jasný. Poměr vlády k akutním potřebám celého společenského vývoje je víc než jasný. Za takové situace bude revoluce samozřejmě postupovat kupředu. Jediné, co by patrně mohlo v určitých aspektech zpomalit politický vývoj Ruska, by byla převaha černosotňovců v první dumě. Krach kadetské strany, krach její prestiže mezi lidem by se totiž oddálil, kdyby se kadeti octli nyní v menšině. Být v menšině a zůstat v opozici by pro ně bylo nyní velmi výhodné. Převaha černosotňovců by se v očích veřejnosti svalila na vládní represálie

při volbách. Opoziční řeči kadetů, vědomých si „neškodnosti“ své opozice, by byly obzvlášť ohnivé. Jejich prestiž před širokými vrstvami politicky nevyspělého obyvatelstva by stoupala za situace, kdy by kadetská „slova“ zněla proti dnešku ještě zvučněji, zatímco — vzhledem k majorizaci kadetů oktábristy — by ani nadále nikde nebyly vidět jejich „činy“. Růst nespokojenosti s vládou, příprava nového revolučního rozmachu by pokračovaly dál svou cestou, ale odhalení kadetské prázdnoty by se mohlo o něco pozdržet.

Vezměme nyní v potaz druhý předpoklad, pravděpodobnější, chceme-li věřit nynějšímu ubezpečování kadetských listů. Pripusťme, že kadeti budou mít v dumě většinu, samozřejmě opět ve spojení s různými stranicky neorganizovanými, v početně slabých stranách rozptýlenými a dalšími liberály, jak už tomu bylo v nynějších volbách. Jaký význam a jakou úlohu bude mít tato kadetská дума?

Sami kadeti dávají na tuto otázku velmi vyhraněné odpovědi. Z jejich prohlášení, z jejich slibů, z jejich hlučných frází vyzařuje pevnost a rozhodnost. A pro nás, členy dělnické strany, je svrchovaně důležité, abychom všechna tato prohlášení pečlivě shromáždili, dobře si je zapamatovali, co nejvíc je rozšířili mezi lidem a stůj co stůj dosáhli toho, aby tyto politické lekce (které lidu uštědřují kadeti) nepřišly nazmar, aby dělníci a rolníci zcela přesně věděli, *co kadeti slibují a jak své sliby plní.*

Je naprosto nemyslitelné, abychom v této brožuře, která není nic jiného než letmé poznámky sociálně demokratického publicisty, který harcuje sem a tam a jemuž byla z vůle Durnova a spol. znemožněna novinářská činnost —, abychom v této brožuře shromáždili všechna nebo alespoň ta nejzávažnější prohlášení a sliby kadetů, chystajících se do dumy. Můžeme tu jen leccos poznamenat na základě literatury, jež se nám náhodou dostala do rukou.

Vezměme si list Narodnaja svoboda, který vycházel v prosinci a který vláda brzy zastavila. Jde o přímý, oficiál-

ní orgán kadetské strany. Redigovaly jej takové opory této strany, jako pánové Miljukov a Gessen. Nemůže být tedy nejmenší pochyby o tom, že za obsah tohoto listu odpovídá celá kadetská strana.

V čísle z 20. prosince^[23] se Narodnaja svoboda podjímá úkolu přesvědčit čtenáře, že je nezbytné jít do dumy. Jak přitom tento kadetský orgán argumentuje? Ani ho nenapadne namítat něco proti tomu, že nejbližším politickým úkolem v Rusku je svolat ústavodárné shromáždění. Kadetský orgán přijímá tuto tezi jako hotovou věc. Zbývá samozřejmě otázka, kdo toto ústavodárné shromáždění svolá. Na to může být trojí odpověď: 1. nynější, tj. ve skutečnosti absolutistická vláda; 2. prozatímní revoluční vláda a 3. Státní дума jakožto „*moc konkurující moci*“. Obě první řešení kadeti odmítají, na absolutistickou vládu nespolehají a v úspěch povstání nevěří. Zato přijímají za své třetí řešení. Zvou prý do dumy právě proto, že je to nejlepší, nejspolehlivější atd. atd. způsob svolání všelidového ústavodárného shromáždění.

Zapamatujte si opravdu dobře tento závěr, pánové! Kadetská strana, strana „svobody lidu“, *slíbila lidu*, že využije „moci konkurující moci“, že využije své převahy ve Státní dumě (jestliže jí lid pomůže této převahy dosáhnout) *ke svolání všelidového ústavodárného shromáždění*.

To je historický fakt. To je závažný slib. A bude to první prověrka toho, jak bude sloužit svobodě lidu bez uvozovek strana „svobody lidu“ v uvozovkách.

V dnešních novinách kadetské strany (a opakujeme, že se k této straně *fakticky* přimkly téměř všechny liberální orgány, mezi nimi i Rus, Naša žizň^[237] apod.) se už s tímto slibem nesetkáte. Mluví se tu leda o „ústavodárných funkcích“ dumy, ale už ne o tom, že дума svolá všelidové ústavodárné shromáždění. Jakmile se přiblížila doba, kdy mají být sliby podepřeny činy, *honem se dělá krok zpět*, honem se chystají *zadní vrátka*.

Nebo je snad celá potíž v tom, že kruté zákony dnes nedo-

volují mluvit přímo o ústavodárném shromáždění? Je to tak, pánové? Zato v dumě, kde budou mít vaši poslanci *podle zákona* svobodu slova, promluvíte opět naplno, požádáte o svolání... co to říkám?... sami *svoláte* všelidové ústavodárné shromáždění, vidíte?

Počkáme si a uvidíme. A nezapomeneme na slib kadetů, že prostřednictvím dumy svolají všelidové ústavodárné shromáždění. V kadetských novinách se to teď stejně přímo hemží prohlášeními, že nyní budou kadeti „u vesla“, že budou mít „moc“ atd. atp. Nic proti tomu, pánové! Čím dřív budete mít většinu v dumě, tím dřív nadejde čas, kdy vám budou vaše směnky předloženy k proplacení. Tak kadetský list Rus uvítal 22. března petrohradské vítězství strany „svobody lidu“ zaníceným článkem S lidem, nebo proti němu?^[225]. O tom, že дума svolá všelidové ústavodárné shromáždění, se tu přímo nemluví. Ale přes tento krok zpět od původních kadetských slibů je tu přece jen ještě nemálo růžových kadetských perspektiv:

„Hlavním posláním dumy, jež se nyní schází, a strany svobody lidu v ní je být bičem lidového hněvu.

Až vyžene a postaví před soud zločinné členy vlády, bude muset učinit jen nejnezbytnější opatření a potom svolat opravdovou dumu — na širších základech, představitelku všeho lidu“ (tj. svolat ústavodárné shromáždění?).

„V tom je nepochybný úkol dumy, úkol, který jí nyní ukládá sám lid.“

Tak, tak. Vyhnat vládu. Postavit vládu před soud. Svolat opravdovou dumu.

Pěkně píše Rus. Pěkně hovoří kadeti. Obdivuhodně krásně mluví kadeti. Jenom není pěkné, že jim za tyto pěkné řeči zastavují jejich noviny...

Přesto si, pánové, zapamatujme tento nový slib, daný druhý den po petrohradských volbách, dobře si ho zapamatujme. Kadeti jdou do dumy, aby vyhnali vládu, aby ji postavili před soud, aby svolali opravdovou dumu.

Od kadetských slibů týkajících se dumy přejdeme nyní

k tomu, jaké „záměry“ má s kadetskou dumou vláda. Nikdo samozřejmě nemůže tyto „záměry“ znát přesně, ale určitý materiál pro jejich posouzení tu je, dokonce v týchž optimistických kadetských novinách. Tak například o půjčce z Francie¹³⁴ přicházejí stále zaručenější zprávy, že je to už hotová věc, že půjčka bude uzavřena ještě před svoláním dumy. Vláda pak ovšem bude ještě méně závislá na dumě.

Dále: pokud jde o perspektivy Vitteho a Durnovova vládního kabinetu, táž Rus (nebo Molva) ve shora citovaném článku doporučuje vládě, „aby šla s lidem, tj. s dumou“. Jak vidíte, vyhnání „zločinných členů vlády“ se chápe vlastně jen ve smyslu určité výměny osob. Jaké výměny, vysvítá ze slov téhož listu:

„Dnes by byl i pro reakci samu ze všeho nejvýhodnější vládní kabinet takového politika, jakým je D. N. Šipov. Jen ten by mohl zabránit nevyhnutelnému střetnutí vlády a veřejnosti v dumě.“ My však volíme „horší variantu“, poznamenává list, očekávající vytvoření čistě úřednické vlády. „Tady není třeba nic dokazovat,“ praví Molva^[47], „všem je naprosto zřejmé, že pokud vláda nemíní zbavit dumu jakéhokoli významu, pak by měla, pak je povinna ihned odvolat Durnova, Vitteho a Akimova. A jestliže se tak neděje, jestliže se tak nestane, pak z toho stejně jasně vyplývá, že má být i vůči zástupcům lidu, i vůči Státní dumě použito četnické politiky ‚ohlávky a biče‘. A k tomu se ovšem nejlépe hodí ruce už beztak po lokty zbrocené krví lidu. Zkrátka je naprosto jasné, že pokud zůstane pan Durnovo i za opoziční dumy na svém místě, pak jenom proto, aby ji rozehnal. Jiný smysl to nemá a mít nemůže. To si uvědomují všichni. To si uvědomuje burza i cizina.“ „Postavit se proti“ dumě znamená „strhnout státní loď do takového bouřlivého víru,“ atd. atd.

Nakonec, pro doplnění obrazu, uvedme ještě zprávu kadetského listu Naša žižň z 21. března o „byrokratických kruzích“^[9], o kterých se tento list snaží čtenáře obzvláště pečlivě informovat:

„Stále rostoucí úspěch kadetské strany obrátil k sobě pozornost „špiček“. Zpočátku vyvolal určitý zmatek, ale dnes už se na něj pohlíží zcela klidně. V neděli se konala o této otázce zvláštní porada nejvyšších vládních představitelů, na níž se vyjasnil postoj k celé této záležitosti a kromě toho se také nastínila takřkajíc taktika. Mimochodem tu byly vysloveny velmi charakteristické úvahy. Podle názoru některých osob je úspěch kadetů pro vládu dokonce výhodný: kdyby se prý totiž do dumy dostaly pravicové živly, nahrávalo by to leda extrémním skupinám, které by se pak mohly odvolávat na složení dumy, agitovat proti ní a tvrdit, že byla uměle vytvořena v reakčním složení. Ale čím víc bude v dumě zástupců kadetské strany, tím větší úctě se bude těšit v převážné části veřejnosti. Co se týče taktiky vůči dumě, kloní se většina k názoru, že není důvodu obávat se nějakých „překvapení“, jak otevřeně poznamenal jeden z přítomných, pokud bude дума působit v rámci, který je jí dnes vymezen. Proto nemá většina nikterak v úmyslu činit budoucím členům dumy nějaké překážky, „dokonce ani kdyby začali kritizovat jednotlivé vládní osobnosti“. Právě toto očekávají velmi mnozí, ale všeobecný názor byrokratů v této věci je asi takový: „jen ať se vymluví“; „jen ať požadují pohnat někoho před soud; a i kdyby se třeba začalo dokonce jednat atd., nakonec je to omrzí; co z toho ze všeho vzejde, to se ještě uvidí, a zatímco se přece budou muset členové dumy zabývat záležitostmi celé země, dostane se všechno do normálních kolejí. I kdyby je snad napadlo vyslovit vládě nedůvěru, pak ani to nic neznamená, protože ministry koneckonců nejmenuje дума.“ Tyto argumenty prý zapůsobily uklidňujícím dojmem dokonce i na Durnova a Vitteho, kteří prý byli zpočátku úspěchy kadetské strany znepokojeni.“

Takhle tedy vypadají úvahy, názory a úmysly zainteresovaných přímých účastníků celé „záležitosti“. Na jedné straně se rýsuje perspektiva boje. Kadeti slibují, že vyženou vládu a svolají novou dumu. Vláda se chystá rozehnat dumu, a pak se vše „rozbouří“. Jde tedy o to, kdo koho vyžene nebo kdo koho rozežene. Na druhé straně se rýsuje perspektiva dohody. Kadeti mají za to, že by Šipovův vládní kabinet mohl zabránit střetnutí vlády s veřejností. Vláda si zase myslí: Jen ať se vymluví, dokonce i před soud je možné někoho pohnat, ale ministry přece nejmenuje дума. Úmyslně jsme tu uvedli výhradně názory samých účastníků onoho kšeftu a přitom výlučně v jejich vlastní formulaci. Sami jsme k tomu nic nedodali. Něco dodávat by

znamenalos oslabovat dojem z těchto svědeckých výpovědí. V těchto výročích se totiž nanejvýš názorně obráží celá podstata kadetské dумы.

Buď boj — a v tom případě nebude bojovat duma, nýbrž revoluční lid. Duma však hodlá sklidit plody vítězství. Nebo dohoda — a pak bude v každém případě ošizen zase jen lid, tj. proletariát a rolnictvo. O podmínkách dohody lidé vskutku podnikatelsky zdatní předčasně nemluví, to jen vznětliví „radikálové“ se občas prořeknou: Co kdyby se kupříkladu nahradila úřednická vláda vládou „čestného buržoy“ Šipova, pak bychom se mohli dohodnout bez újmy pro obě strany... Pak bychom se velmi, velmi těsně přiblížili k uskutečnění kadetského ideálu: první místo monarchii; druhé — statkářské a fabrikantské horní sněmovně s Šipovovým vládním kabinetem, který by byl v souladu s jejím zaměřením; třetí místo „lidové“ dumě.

Je samozřejmé, že tato alternativa, stejně jako předběžné úvahy o sociální a politické budoucnosti, naznačuje jen hlavní a základní vývojové linie. Ve skutečném životě se často setkáváme s řešením kombinovaným, obě linie se proplétají — boj se střídá s dohodou, dohoda bývá doplňována bojem. Tak třeba pan Miljukov v listě Reč^[128] (z pátku 24. března) právě a zrovna takhle uvažuje o perspektivách jasně se již rýsujícího kadetského vítězství; prý — zbytečně nás považují a prohlašují za revolucionáře. Všechno závisí na okolnostech, pánové — poučuje držitele moci náš „fascinující dialektik“ — vždyť i Šipov byl před 17. říjnem „revolucionářem“. Budete-li se chtít s námi dohodnout po křesťansku, po dobrém, pak nastoupí reforma, a nikoli revoluce. Nebudete-li chtít, pak bude pravděpodobně nutné vyvinout na vás zdola trochu tlak, trošičku vás popíchnout revolucí, trošičku vás postrašit, oslabit vás nějakým tím štulcem od revolučního lidu, abyste byli povolnější, ale to víte, pak bude dohoda pro nás výhodnější!

Úkol se tedy skládá z těchto prvků: U moci je vláda,

keré široké vrstvy buržoazie zřejmě nedůvěřují, kterou dělníci a uvědomělí rolníci nenávidí. Vláda má v rukou velmi účinné mocenské nástroje. Má jedinou slabinu — finance. Ale ani to není jisté, možná se jí ještě podaří získat před svoláním dumy půjčku. Proti vládě stojí podle našeho předpokladu kadetská дума. Co chce ona? Její „licitační“ cena je známa — je to kadetský program, monarchie a horní sněmovna s demokratickou dolní sněmovnou. A její skutečná cena? Ta známa není. Možná něco na způsob Šipovova vládního kabinetu, kdožví... Šipov je sice proti přímému volebnímu právu, ale přece jen je to čestný člověk... jistě by se dohodli. A bojové prostředky dumy? Odmítné dát peníze. Jenže to je prostředek nespolehlivý, neboť za prvé peníze budou patrně i bez dumy a za druhé zákonná práva dumy, pokud jde o finanční kontrolu, jsou velice ubohá. Druhý prostředek: „že by oni stříleli“ — vzpomeňte si, jak Katkov charakterizoval vztah liberálů k vládě: ustupte, nebo „oni“ budou střílet¹³⁵. Jenže za Katkovových časů byli „oni“ jen hrstka hrdinů, kteří se nemohli na víc než na zavraždění několika jednotlivců. Ale dnes pojem „oni“ znamená celou masu proletariátu, který v říjnu prokázal, že je schopen překvapivě jednomyslného celoruského vystoupení, a v prosinci — že je schopen houževnatého ozbrojeného boje. „Oni“ — to jsou dnes už i rolnické masy, které prokázaly schopnost revolučního boje zatím jen v rozptýlené, neuvědomělé a nejednomyslné podobě, ale i v těchto masách vzrůstá počet uvědomělých lidí, kteří jsou s to za příhodných podmínek, při sebemenším závanu svobodného větríku (a dnes je tak těžké se uchránit průvanu!) strhnout za sebou milióny. „Oni“ už dnes dokážou víc než jen zabít nějakého toho ministra. Mohou nadobro smést monarchii i všelijaké náznaky horní sněmovny, mohou smést celé statkářské pozemkové vlastnictví, ba i pravidelnou armádu. A nejenže to mohou udělat, ale určitě to udělají, jestliže jen poleví útlak vojenské diktatury, tohoto posledního útočiště starého řádu, které

je poslední nikoli ve světle teoretických kalkulací, nýbrž na základě již získaných praktických zkušeností.

Takové jsou tedy prvky, z nichž se skládá úkol. Jak bude řešen, to se nedá předpovědět s absolutní přesností. Jak jej *chceme* řešit my, sociální demokraté, jak jej *budou* řešit všichni uvědomění dělníci a uvědomění rolníci, o tom nemůže být pochyby: Budeme usilovat o úplné vítězství rolnického povstání a o to, abychom vydobyli skutečně demokratickou republiku. Jaká *bude* taktika kadetů při vytyčení takového úkolu, jaká *musí být* nezávisle na vůli a vědomí jednotlivců, v důsledku objektivních podmínek existence maloburžoazie v kapitalistické společnosti, bojující za své osvobození?

Taktika kadetů se nutně a nevyhnutelně omezí na to, že budou lavírovat mezi samoděržavím a vítězstvím revolučního lidu tak, aby ani jeden z těchto protivníků nemohl naprosto definitivně a rozhodně porazit druhého. Porazí-li samoděržaví definitivně a s rozhodující platností revoluci, pak budou kadeti bezmocní, neboť jejich síla je síla odvozená z revoluce. Porazí-li revoluční lid, tj. proletariát a rolnictvo, jež se pozvedlo proti veškerému statkářskému vlastnictví půdy, definitivně a s rozhodující platností samoděržaví a smete tudíž jak monarchii, tak všechny její přívěsky, budou kadeti rovněž bezmocní, neboť všechno životaschopné od nich ihned přejde na stranu revoluce nebo kontrarevoluce a ve straně zůstane jen pár Kizevetterů vzdychajících po „diktatuře“ a hledajících v latinských slovnících příhodné latinské termíny. Taktiku kadetů lze zkrátka vyjádřit takto: *Zajistit kadetské straně podporu revolučního lidu.* Slovo „podpora“ má přitom označovat právě takové akce revolučního lidu, jež by byly za prvé plně podřízeny zájmům kadetské strany, jejím směrnicím atd., a za druhé by nebyly příliš radikální, útočné a hlavně ne příliš důrazné. Revoluční lid musí být nesamostatný, to za prvé, a nesmí svého nepřítele porazit definitivně, nesmí ho rozdrtit, to za druhé. Takto taktizovat bude nucena víceméně celá kadetská strana a každá kadetská дума a přitom se to

samozřejmě bude zdůvodňovat, obhajovat a ospravedlňovat celou širokou ideologickou výzbrojí „vědeckých“ výzkumů*, „filozofických“ zmatenin, politických (nebo politikářských) triviálností a „kritického“ pokřiku „publicistů“ (à la Berďajev) atd. atd.

A naopak, revoluční sociální demokracie se dnes nemůže ve své taktice řídit tezí: Podpora kadetské strany a kadetské dumy. Taková taktika by byla nesprávná a nikam by nevedla.

Samozřejmě se vyskytne námitka: Jakže, vy odmítáte to, co bylo uznáno jak vaším programem^[193], tak celou mezinárodní sociální demokracii? Podporu revoluční a opoziční buržoazní demokracie sociálně demokratickým proletariátem? Vždyť to je přece anarchismus, utopismus, buřičství, nesmyslná hra na revoluci.

Dovolte, pánové! Dovolte, abych vám nejprve připomněl, že nám teď nejde o všeobecnou, abstraktní otázku podpory buržoazní demokracie vůbec, nýbrž o konkrétní otázku podpory právě kadetské strany a právě kadetské dumy. Neodmítáme všeobecnou tezi, ale žádáme speciální analýzu podmínek pro konkrétní uplatnění těchto všeobecných zásad. Abstraktní pravda neexistuje, pravda je vždycky konkrétní. Na to zapomíná například Plechanov, když razí — a to ne poprvé — a důrazně doporučuje taktiku: „Reakce se nás snaží izolovat. My se musíme snažit izolovat reakci.“ To je správná teze, ale je všeobecná až k smíchu — hodí se stejně pro Rusko z roku 1870, jako pro Rusko z roku 1906 a pro Rusko vůbec, ale i pro Afriku, Ameriku, Čínu a Indii. Nic neříká a k ničemu nevede, protože celý problém je v tom, aby se vymezilo, co je reakce a s kým a jak je třeba se spojit (a jestliže ne spojit, tedy zkoordinovat své akce), aby byla reakce izolována. Plechanov se bojí dát takový konkrétní pokyn, ale ve skutečnosti, v praxi jeho taktika vede — jak jsme již ukázali —

* Na způsob výzkumů pana Kizevettera, který objevil, že diktatura je latinský výraz pro zvýšenou ochranu.

k volebním kartelům mezi sociálními demokraty a kadety, k podpoře kadetů sociální demokracií.

Jsou kadeti proti reakci? Beru si k ruce již citované 18. číslo listu Molva z 22. března. Kadeti chtějí vyhnat vládu. To je výtečné, to je proti reakci. Kadeti se chtějí smířit s carskou vládou na základě vytvoření vládního kabinetu v čele s Šipovem.* To je hanebné. To je jeden z nejhorších druhů reakce. Tak vidíte, pánové: s abstraktní tezí, s holou frází o reakci se ještě nedostanete ani o krok kupředu.

Patří kadeti k buržoazní demokracii? Ano, patří. Ale vždyť rolnické masy, které se domáhají konfiskace veškeré statkářské půdy, tj. toho, co kadeti nechťejí, patří také k buržoazní demokracii. Jak formy, tak i obsah politické činnosti jedné i druhé složky buržoazní demokracie jsou rozdílné. Kterou z nich je tedy nyní pro nás důležitější podporovat? A můžeme — *řečeno obecně* — v období demokratické revoluce podporovat první složku? Nebude to zrada na druhé složce? Nebo snad chcete popřít, že kadeti, kteří jsou ochotni se v politice smířit s Šipovem, budou schopni se v agrární otázce smířit s Kaufmanem? Tak vidíte, pánové: s abstraktní tezí, s holou frází o buržoazní demokracii se ještě nedostanete ani o krok kupředu.

— Jenže kadeti jsou jednotná, silná, životaschopná, parlamentní strana!

To není pravda. Kadeti nejsou ani jednotná, ani silná, ani životaschopná, ani parlamentní strana. Nejsou jednotní, neboť pro ně hlasovalo i mnoho lidí, kteří byli s to bojovat až do konce, a ne jenom uzavřít dohodu. Nejsou

* Někdo mi možná namítne, že je to lež. Že se užvaněná Molva jen tak uřekla. Prosím za prominutí, ale myslím si, že je tomu vskutku tak. Užvaněná Molva skutečně vyžvanila pravdu, i když jen přibližnou, ne do písmene přesnou. Co rozhodne náš spor? Odkaz na kadetská prohlášení? Ale já v politice slovům nevěřím. Tedy činy kadetů? Ano, tomuto kritériu věřím. A kdo prozkoumá veškeré politické chování kadetů v celku, ten bude muset uznat, že Molva řekla v podstatě pravdu.

jednotní, neboť jejich sociální základna je vnitřně rozporná: od demokratické maloburžoazie až po kontrarevoluční statkáře. Nejsou silní, neboť se jako strana nechtějí a nemohou účastnit vyhocené, otevřené občanské války, která v Rusku započala koncem roku 1905 a která, jak tomu všechno nasvědčuje, v nedaleké budoucnosti vzplane s novou energií. Nejsou životaschopní, neboť i kdyby se uskutečnil jejich ideál, nestanou se ve společnosti vytvořené podle tohoto ideálu vedoucí silou oni, nýbrž „dopravdičtí“ buržoové typu Šipovů a Gučkovů. Nejsou ani stranou parlamentní, neboť žádný parlament nemáme. Nemáme ústavu, ale jen konstituční samoděržaví, jen konstituční iluze, které jsou v období zostřené občanské války obzvláště škodlivé a které obzvláště horlivě šíří kadeti.

A zde se dostáváme k jádru celé věci. Zvláštností současné etapy ruské revoluce je právě skutečnost, že objektivní podmínky ukládají jako prvořadý úkol vést rozhodný mimo-parlamentní boj za parlamentarismus, a proto není v takové chvíli nic škodlivějšího a nebezpečnějšího než konstituční iluze a hra na parlamentarismus. Strany „parlamentní“ opozice mohou být v takové etapě nebezpečnější a škodlivější než strany otevřeně a vyloženě reakční; tato teze se může zdát paradoxní pouze tomu, kdo je naprosto neschopen myslet dialekticky. Nu ano, jestliže již v nejširších lidových masách plně dozrál požadavek parlamentarismu, opírá-li se tento požadavek i o celý staletý společenskoekonomický vývoj země, dospěl-li politický vývoj země až těsně k uskutečnění tohoto požadavku, co může být pak nebezpečnějšího a škodlivějšího než jeho předstírané uskutečňování? Otevřený antiparlamentarismus není nebezpečný. Je odsouzen k smrti. Je mrtev. A pokusy o jeho vzkříšení mají jedině blahodárný účinek, protože revolucionizují nejzastalejší vrstvy obyvatelstva. Jediným možným způsobem, jak ještě udržet carskou samovládu, se stává „konstituční samoděržaví“, vytváření a šíření konstitučních iluzí. To je jedině správná, jedině rozumná politika samoděržaví.

A já tvrdím, že kadeti dnes této rozumné politice samoděržaví napomáhají víc než Moskovskije vědomosti. Vezměte si například spor mezi tímto listem a liberálním tiskem, zda je Rusko konstituční monarchie. Nikoli, tvrdí Moskovskije vědomosti. Ano, volají sborem kadetské listy. Moskovskije vědomosti jsou v tomto sporu pokrokové, kdežto kadetské listy reakční, protože Moskovskije vědomosti říkají pravdu, odhalují iluze, aussprechen was ist*, kdežto to, co tvrdí kadeti, je lež — loajální, dobře míněná, nefalšovaně upřímná, hezká, příjemná, vědecky učená, kizevetterovsky příkrášlená, salónně zdvořilá, ale přece jen lež. A v dané etapě boje, v objektivních podmínkách této etapy, není nic nebezpečnějšího a nic škodlivějšího než taková lež.

Teď trochu odbočím. Nedávno jsem měl příležitost politicky referovat v bytě jednoho velmi vzdělaného a neobyčejně příjemného kadeta. Trochu jsme se pohádali. „Představte si,“ řekl hostitel, „že je před námi divoká šelma, lev, a my dva jsme otroci určení k rozsápání. Máme se v takové situaci hádat? Není naší povinností spojit se k boji proti tomuto společnému nepříteli, izolovat reakci, jak to znamenitě formuloval nejmoudřejší a nejprozíravější sociální demokrat G. V. Plechanov?“ „Příklad je to dobrý a já ho akceptuji,“ odpověděl jsem. „Ale jak se zachovat, když jeden z otroků radí opatřit si zbraň a zaútočit na lva, zatímco druhý si právě uprostřed boje prohlíží tabulku s nápisem ‚ústava‘ na lvím krku a křičí: ‚Já jsem proti násilí zprava i zleva,‘ ‚jsem člen parlamentní strany a zastávce konstitučních metod‘. Nemohlo by se stát, že by za takových okolností k osvětlení mas a k rozšíření jejich politického a třídního uvědomění víc přispělo lvíče, které vyžvanilo pravé cíle lva, než otrok, který ještě ve lvích spárech hlásá víru v nápis zavěšený na lvím krku?“

* — říkají to, co je. *Red.*

Celá podstata věci spočívá právě v tom, že se při běžných úvahách o podpoře buržoazní demokracie sociální demokracií příliš často pro všeobecné, abstraktní teze zapomíná na zvláštnosti konkrétní situace, kdy se schyluje k rozhodujícímu boji za parlamentarismus a kdy se jednou ze zbraní v boji absolutistické vlády proti parlamentarismu stává hra na parlamentarismus. Za takových podmínek, kdy konečná mimoparlamentní bitva je teprve před námi, by bylo přímo osudnou chybou, ne-li zločinem na proletariátu chtít od dělnické strany, aby podporovala stranu parlamentních stoupenců dohody, stranu konstitučních iluzí.

Představme si, že bychom už v Rusku měli zavedeno parlamentní zřízení. To by znamenalo, že se už parlament stal hlavní formou moci vládnoucích tříd a sil, že se už stal hlavní arénou boje sociálních a politických zájmů. Revoluční hnutí v přímém významu tohoto slova by neexistovalo, ekonomické a jiné podmínky by v dané, tj. námi předpokládané chvíli nevedly k revolučním výbuchům. Za takových podmínek by přirozeně žádné revoluční deklamace nebyly s to revoluci „vyvolat“. Za takových podmínek by bylo naprosto nepřipustné, aby se sociální demokracie zřekla parlamentního boje. Dělnická strana by naopak musela co nejvážněji usilovat o parlamentarismus, zúčastnit se voleb do „dumy“ a v dumě samé přizpůsobit celou svou taktiku vytvoření a úspěšnému fungování parlamentní sociálně demokratické strany. Pak by bylo naší bezpodmínečnou povinností podporovat v parlamentě stranu kadetů proti všem pravicovějším stranám. Pak bychom se rozhodně nemohli stavět proti volebním dohodám s touto stranou ve společných volbách, dejme tomu na guberniálních volebních schůzích (při nepřímých volbách). A nejen to. Pak by bylo naší povinností, aby sociální demokraté podporovali v parlamentě proti vyloženým a bezostyšným reakcionářům dokonce i osoby Šipovova typu: Reakce se snaží nás izolovat, — prohlásili bychom, — proto se musíme my vynasnažit izolovat reakci.

Dnes však nemůže být v Rusku o nějakém již zavedeném, všeobecně uznávaném a skutečně parlamentním režimu ani řeči. Dnes je v Rusku, jak známo, hlavní formou moci vládnoucích tříd i sociálních sil neparlamentní forma a hlavní arénou boje sociálních a politických zájmů není, jak známo, parlament. Za takových podmínek by podpora strany parlamentních stoupců dohody byla sebevraždou dělnické strany — a naopak, podpora buržoazní demokracie vystupující mimo parlament, byť i živelně, nejednotně a neuvědoměle (jak je tomu u rolnických nepokojů), se dostává do popředí jako opravdu závažný úkol, jemuž se musí podřídít všechno ostatní... Za takových sociálních a politických podmínek je povstání realitou, kdežto parlamentarismus hříčkou, je to zcela vedlejší kolbiště, daleko spíš vnadidlo než skutečný ústupek. Nejde tedy vůbec o to, že bychom odmítali nebo podceňovali parlamentarismus, takže se všeobecné fráze o parlamentarismu našeho stanoviska nijak nedotýkají. Jde o konkrétní situaci právě v dané etapě demokratické revoluce, kdy buržoazní stoupců dohody, liberální monarchisté, ač sami nepopírají možnost, že Durnovo dumu jednoduše rozežene nebo že bude zákonnou cestou redukován její vliv na nulu, přesto prohlašují, že parlamentarismus je vážná věc, kdežto povstání je utopie, anarchismus, buřičství, ubohá hra na revoluci a jak jinak to ještě označují všichni ti Kizevetterové, Miljukovové, Struvové, Izgojevové a další hrdinové maloměšťáctví.

Představme si, že se sociálně demokratická strana zúčastnila voleb do dumy. Byl zvolen určitý počet sociálně demokratických volitelů. Aby nezískali převahu černosotňovci, je třeba (když už jsme se jednou do té hloupé volební frašky dali vtáhnout) podpořit kadety. Strana sociálních demokratů tedy uzavře volební dohodu s kadety. S jejich pomocí se určitý počet sociálních demokratů dostane do dumy. A teď je otázka, zda by to stálo vůbec za námahu. Získali bychom tím, nebo ztratili? Za prvé bychom pak

nemohli široce informovat masy o podmínkách a charakteru našich volebních dohod s kadety z našeho sociálně demokratického hlediska. Kadetské noviny by ve statisících a milionech výtisků rozšířily buržoazní lži a buržoazní zkomoleniny o třídních úkolech proletariátu. Naše letáčky, naše drobné vysvětlivky v ojedinelých prohlášeních by byly jen kapkami v moři. *Ve skutečnosti* bychom se stali němým přívěskem kadetů. Za druhé, uzavřením dohody s kadety bychom nepochybně ať už mlčky nebo veřejně a oficiálně — to není rozhodující — vzali na sebe před proletariátem jistou odpovědnost za ně, za to, že jsou lepší než všichni ostatní, za to, že jejich kadetská дума pomůže lidu, za celou jejich kadetskou politiku. Zda bychom pak dokázali nějakými dodatečnými „*prohlášeními*“ ze sebe sejmout odpovědnost za ty či ony kroky kadetů — to je otázka, a kromě toho prohlášení by zůstala pouhými prohlášeními, kdežto volební úmluva by byla skutečným *faktem*. A máme snad důvod zaručovat se proletariátu a rolnickým masám být sebemeně, být i jen nepřimo za kadety? Cožpak nám nepodali tisíce důkazů, že jsou zrovna takoví jako ti němečtí kadetští profesoři, zrovna takoví jako ti „frankfurtští frázisté“, kteří dokázali nejenom svou dumu, ale i ústavodárné národní shromáždění změnit z nástroje k rozvíjení revoluce v nástroj k ochromení revoluce, k jejímu (morálnímu) zardoušení? Kdyby sociální demokracie podporovala kadetskou stranu, byla by to chyba a naše strana udělala dobře, že volby do dumy bojkotovala.

Ani dnes nemůže být úkolem sociální demokracie podpora kadetské strany. Nemůžeme podporovat ani kadetskou dumu. Stoupenci dohody a přeběhlíci mohou být za války dokonce nebezpečnější než nepřítel. Šipov o sobě alespoň netvrdí, že je „demokrat“, a „drobní rolníci“, kteří se dožadují „svobody lidu“, za ním nepůjdou. Kdyby však strana „svobody lidu“ uzavřela nejprve takovou či onakou dohodu o vzájemné podpoře kadetů a sociálních demokratů a poté úmluvu se samoděržavím o nahrazení

ústavodárného shromáždění vládním kabinetem téhož Šipova nebo kdyby svou „činnost“ omezila na halasně řeči a mnohomluvné rezoluce, octli bychom se ve velmi povážlivém postavení.

Ukládat nyní dělnické straně, aby podporovala kadety, by bylo navlas stejné, jako kdybychom prohlásili, že úkolem páry není pohánět stroj parníku, ale umožňovat lodní siréně houkání. Bude-li v kotlích pára, bude houkat i ta siréna. Bude-li revoluce při síle, budou i kadeti ječet jako lodní siréna. Může to být ovšem hlas falešný a v dějinách bojů o parlamentarismus nejednou zazněl falešný hlas buržoazních zrádců svobody, kteří vodili za nos prostoduché lidi důvěřující všelijakým „prvním zastupitelským shromážděním“.

Naším úkolem není podporovat kadetskou dumu, ale využít konfliktů uvnitř této dumy i kolem ní k stanovení nejpříhodnější chvíle k útoku na nepřítele, k povstání proti samoděržaví. Musíme svou činnost usměrňovat podle toho, jak se bude prohlubovat politická krize v dumě a kolem ní. Jako prostředek k výzkumu veřejného mínění, ke správnějšímu a přesnějšímu určení „bodu varu“ by pro nás měla mít celá kampaň kolem dumy nesmírný význam, avšak význam symptomu, a ne skutečného bitevního pole. Budeme podporovat nikoli kadetskou dumu, musíme se orientovat nikoli na kadetskou stranu, nýbrž na ty vrstvy městské maloburžoazie a zejména rolnictva, které sice daly hlasy kadetům, ale postupně o nich budou nevyhnutelně ztrácet iluze a nabývat bojové nálady, a to tím dříve, čím bude vítězství kadetů v dumě rozhodnější. Naším úkolem je využít celého tohoto odkladu, který nám poskytuje opoziční дума, k zorganizování dělníků, odhalení konstitučních iluzí a přípravě vojenské ofenzívy (tento odklad je pro nás velmi výhodný vzhledem k tomu, že proletariát potřebuje důkladně sebrat své síly). Naším úkolem je být na svém místě v okamžiku, kdy fraška s dumou přeroste v novou velkou politickou krizi a naším cílem pak nebude pod-

pora kadetů (ti budou v nejlepším případě jen chabým tlampačem revolučního lidu), nýbrž svržení absolutistické vlády a přechod moci do rukou revolučního lidu. Zvítězí-li v povstání proletariát a rolnictvo, kadetská дума blesku-rychle podepíše dokument, že se připojuje k manifestu revoluční vlády, která svolává všelidové ústavodárné shromáždění. Bude-li povstání potlačeno, pak bude bojem vyčerpaný vítěz nejspíš nucen rozdělit se o dobrou polovinu moci s kadetskou dumou, která zasedne k prostřenému stolu a schválí rezoluci vyjadřující politování nad „nesmyslností“ ozbrojeného povstání ve chvíli, kdy přece opravdové konstituční zřízení bylo už takřka hotovou věcí, už takřka na dosah ruky... Kde jsou mrtvoly, tam se vždycky objeví i hrobařici.

V

MALÁ UKÁZKA KADETSKÉ SAMOLIBOSTI

Pro zhodnocení kadetského vítězství a úkolů dělnické strany má dnes velký význam analýza předchozího období ruské revoluce ve vztahu k jejímu nynějšímu období. Uveřejněné návrhy rezolucí většiny a menšiny^[151, 197] o taktice stanoví dvě linie, vymezují dva názorové trendy spjaté s rozdílnými způsoby tohoto hodnocení. Odkazujeme čtenáře na tyto rezoluce a chceme se zde pozdržet u jednoho článku v kadetském listu Naša žizň. Je věnován první menševické rezoluci a přináší mimořádně bohatý materiál pro ověření, doplnění a objasnění toho, co jsme tu již řekli o kadetské dumě. Uvedeme proto článek v plném znění (*R. Blank*, K aktuálním otázkám ruské sociální demokracie^[7], Naša žizň, č. 401 z 23. března 1906):

„Rezoluce ‚menševické‘ frakce Sociálně demokratické dělnické strany Ruska o stranické taktice, jež byla uveřejněna v těchto dnech, je neobyčejně cenným dokumentem. Svědčí o tom, že drsné lekce

z prvního období ruské revoluce nezůstaly bez vlivu na onu část ruské sociální demokracie, která je *nejvnímavější* k požadavkům skutečného života a je nejvíce prodchnuta zásadami vědeckého socialismu. *Nová taktika*, zformulovaná v této rezoluci, *se snaží uvést* ruské sociálně demokratické hnutí *na tutéž cestu, po níž se ubírá celá mezinárodní sociální demokracie* v čele s velkou sociálně demokratickou stranou Německa. Říkám ‚*nová taktika*‘, ale to není docela přesné, protože tato taktika je v mnoha směrech návratem k starým zásadám, které stanovili již při zrodu ruské sociální demokracie její zakladatelé, které později mnohokrát rozvedli její teoretikové a publicisté a které až do samého začátku ruské revoluce uznávali téměř všichni ruští sociální demokraté. Potom však byly zapomenuty. Revoluční vichřice zvedla celou naši sociální demokracii jako lehké peříčko a unášela ji závratnou rychlostí s sebou, a tu rázem zmizely z dohledu všechny sociálně demokratické a marxistické zásady a ideje, jež byly s takovým úsilím a oddaností vypracovávány po celou čtvrtinu století, jako by to byl jen lehký poprašek tvořící pouze slabou vrstvičku na povrchu; samy pilíře sociálně demokratického světového názoru byly do základů otřeseny, ba zdálo se, že byly úplně vyvráceny.

Ale vichřice jen několikrát zavířila nad hlavami a pak se opět utišila, a to tamtéž, kde vznikla; sociální demokracie se vrátila ke svému výchozímu bodu. O síle vichřice si lze učinit představu podle toho, že s sebou strhla dokonce i Parvuse, jak to sám přiznává; kdo Parvuse zná a ví, jak těžké je s ním pohnout, pochopí, co to znamená... ‚Revoluční proud nás nezadržitelně strhával kupředu,‘ říká Parvus ve své známé brožuře. ‚Byli jsme jen strunami harfy, na něž hrál uragán revoluce,‘ poznamenává na jiném místě téže brožury; to rovněž naprosto odpovídá pravdě a zcela to vysvětluje, proč sociálně demokratická hudba tehdy tak málo připomínala symfonie Beethovenovy, Bachovy nebo — Marxovy. Všechny teorie a zásady, ba vůbec jakékoliv myšlení a zdravý rozum ustupují do pozadí, téměř mizí v zákulisí, když scénu opanuje sám živel ve všemohoucnosti svých elementárních sil.

Teď však znovu nadchází čas myšlení a rozumu a je možné *se vrátit* k uvědomělé, plánovitě a systematické činnosti. Prvořadým úkolem tu zřejmě musí být přijetí preventivních opatření proti možnému opakování toho, k čemu došlo v prvním období ruské revoluce, v jejím ‚*Sturm-und-Drang-Zeit*‘,* tj. opatření proti ničivému působení revolučních proudů a uragánů. Jediným účinným prostředkem tu může být pouze rozšíření a upevnění organizace. Proto je zcela přirozené, že frakce ‚*menševiků*‘ staví tento úkol do popředí a formuluje jej

* — období kvasu a víru. *Čes. red.*

velmi široce, takže zahrnuje do svého programu i hospodářské organizace a uznává nutnost využívat všech legálních možností. Rezoluce je prosta romantického pohrdání ‚legalitou‘ a aristokratického přezírání ‚ekonomiky‘.

Stejně střízlivě se rezoluce staví i k otázce vzájemných vztahů mezi dělnickou a buržoazní demokracií; plně uznává, že je nutná vzájemná podpora, i to, že izolovaný nástup proletariátu do rozhodného boje proti ozbrojené reakci je nebezpečný. Zvláštní pozornosti si zaslouhuje stanovisko rezoluce k otázce ozbrojeného povstání; rezoluce uznává za nutné ‚vyhýbat se akcím, jež by vlekly proletariát do ozbrojeného střetnutí s vládou za takových podmínek, kdy by byl odsouzen zůstat v tomto boji izolován‘.

Jen tak se u nás můžeme vyhnout opakování pařížských červnových dní z roku 1848 a umožnit koordinovaný, ne-li koaliční boj dělnické a buržoazní demokracie, bez něhož nemůže mít hnutí úspěch. Buržoazní demokracie, která má podle Karla Marxe ‚nesmírně velký význam v každé pokrokové revoluci‘, má nemenší význam i v revoluci ruské. A nemůže-li či nechce-li si z ní sociálně demokratická strana Ruska udělat svého zjevného spojence, pak ji v žádném případě nesmí postrkovat do tábora protivníků, reakce a kontrarevoluce. To revoluční sociální demokracie nesmí a nemá právo dělat, toho *je povinna* všemožně se vystříhat v zájmu osvobození i v zájmu sociální demokracie samé. A je-li buržoazní demokracie v této chvíli proti ozbrojenému povstání, pak o něm nemůže a nesmí být ani řeči. To je nutno mít na zřeteli, i kdyby byla buržoazie přitom vedena svou typickou nemohoucností, slabostí a zbabělostí — taková fakta je rovněž nutno brát v úvahu; ale cožpak sám vůdce německé revoluční sociální demokracie neřekl:

‚In der Gewalt sind sie uns stets über!‘ — ‚Pokud jde o násilí, v tom nás oni, tj. reakcionáři, vždycky předčí!‘

Co se týče onoho ‚vždycky‘, není možná toto tvrzení zcela přesné, ale pokud jde o ‚dnešek‘, rozhodně můžeme sdílet názor Liebknechta a názorově se s ním ztotožňující německé sociální demokracie, aniž bychom byli zbabělci nebo i jen ‚slabochy‘... Rezoluce ‚menševiků‘ zaujímá, jak se zdá, stejné či přinejmenším velmi blízké stanovisko; stejně tak v jiných otázkách je prodchnuta týmž duchem politického realismu, jenž je charakteristický pro německou sociální demokracii a jemuž ona vděčí za své bezpříkladné úspěchy.

Připojí se k rezoluci ‚menševiků‘ celá sociálně demokratická strana Ruska? Na tom závisí v našem revolučním hnutí mnoho a v našem sociálně demokratickém hnutí ještě více — možná že celý osud tohoto hnutí na mnoho let dopředu. Sociální demokracie může v Rusku právě tak, jak tomu bylo i v jiných zemích, zapustit kořeny a pevně zakotvit jedině tehdy, pronikne-li hluboko do nejširších demokratických vrstev.

Omezí-li se na kultivaci jen horní, byť i nejlodnější vrstvy demokracie, může ji nový uragán snadno vyrvat z ruské půdy i s kořeny, jako se to stalo francouzské sociální demokracii v roce 1848 nebo anglickému sociálně demokratickému hnutí čtyřicátých let, známému pod názvem „chartismus“.

Tak to je článek pana Blanka. Nanejvýš typické úvahy „kadeta“, známé ve všech svých výchozích bodech každému, kdo pozorně četl Osvobožděníje pana Struveho i pozdější legální kadetský tisk, jsou tu zkombinovány tak, že hodnocení nynější politické taktiky je založeno na hodnocení uplynulé etapy ruské revoluce. A právě tímto *hodnocením minulosti*, jeho správností či nesprávností se tu chceme zabývat především.

Pan Blank srovnává dvě období ruské revoluce: první zahrnuje zhruba říjen až prosinec 1905. To je období revoluční vichřice. Druhé je nynější, které jistě právem můžeme nazvat obdobím kadetských vítězství ve volbách do dумы, nebo případně — odvážíme-li se trochu předběhnout — obdobím kadetské dумы.

O tomto období pan Blank říká, že opět nadešel čas myšlení a rozumu a že je možné vrátit se k uvědomělé, plánovité a systematické činnosti. Naproti tomu první období charakterizuje pan Blank jako období, kdy se teorie a praxe rozcházejí. Vytratily se všechny sociálně demokratické zásady a ideje, byla zapomenuta taktika, kterou vždycky hlásali zakladatelé ruské sociální demokracie, a dokonce byly od základů vyvráceny samy pilíře sociálně demokratického světového názoru.

Toto stěžejní tvrzení pana Blanka je faktografické: Celá teorie marxismu se prý v období revoluční vichřice rozešla s „praxí“.

Je tomu opravdu tak? Co je hlavním a stěžejním „pilířem“ marxistické teorie? Tvrzení, že jedinou důsledně revoluční třídou soudobé společnosti, a proto v kterékoli revoluci třídou pokrokovou je proletariát. Naskytá se otázka, zda revoluční vichřice tento „pilíř“ sociálně demo-

kratického světového názoru od základů nevyvrátila. Naopak, vichřice jej skvěle pceděla. Právě proletariát byl v tomto období hlavním, ba zpočátku téměř jediným *bojovníkem*. Snad poprvé ve světových dějinách se buržoazní revoluce vyznačovala tím, že v ní bylo v obrovském měřítku, které nemá dokonce ani ve vyspělejších kapitalistických zemích precedentu, použito ryze proletářského bojového prostředku — masové politické stávky. Proletariát se pustil do bezprostředního revolučního boje právě v době, kdy páni Struvové a Blankové vyzývali, aby se šlo do Bulyginovy dумы, kdy kadetští profesori vyzývali studenty, aby studovali. Proletariát svým proletářským bojovým prostředkem vybojoval Rusku celou tu, s odpuštěním, „ústavu“, která se od té doby jen komolí, oklešťuje a mrzačí. Proletariát použil v říjnu 1905 právě onoho taktického způsobu boje, o němž se *půl roku předtím* mluvilo v rezoluci *bolševického*, III. sjezdu SDDSR, která kladla zvláštní důraz na důležitost spojení masové politické stávky s povstáním; a právě toto spojení je charakteristické pro *celé* období „revoluční vichřice“, pro celé poslední čtvrtletí roku 1905. Náš ideolog maloburžoazie tudíž nanejvýš bezostyšně a do nebe volajícím způsobem překroutil skutečnost. Neuvedl ani jediný *fakt*, který by svědčil o tom, že se marxistická teorie a praktické zkušenosti z období „revoluční vichřice“ navzájem rozcházejí; pokusil se zatušovat nejpodstatnější rys této vichřice, který právě skvěle potvrdil správnost „všech sociálně demokratických zásad a idejí“, „všechny pilíře sociálně demokratického světového názoru“.

ODBOČENÍ

VŠEOBECNĚ SROZUMITELNÁ DEBATA S KADETSKÝMI PUBLICISTY A UČENÝMI PROFESORY

V čem však vězí skutečná příčina, jež pana Blanka přivedla až k onomu nehoráznému, nesprávnému názoru, že se v období „vichřice“ vytratily všechny marxistické zásady a ideje? Rozbor této okolnosti je velmi zajímavý: znovu a znovu před námi odhaluje pravou podstatu maloměšťáctví v politice.

Čím se nejvíce lišilo období „revoluční vichřice“ od nynějšího, „kadetského“ období z hlediska různých metod politické činnosti, z hlediska různých metod dějnotvorné činnosti lidu? Především a hlavně tím, že se v období „vichřice“ používalo některých zvláštních metod této tvůrčí činnosti, jež byly jiným obdobím politického života cizí. Nejpodstatnější z těchto metod jsou: 1. lid „*uchvacuje*“ *politickou svobodu* — uplatňuje ji bez jakýchkoli oprávnění a zákonů a bez jakýchkoli omezení (svoboda shromažďování, i když jen na univerzitách, svoboda tisku, spolčování, sjezdů atd.); 2. jsou vytvořeny nové orgány *revoluční moci* — sověty dělnických, vojenských, železničářských a rolnických zástupců, nové vesnické i městské správní orgány atd. atd. Tyto orgány vytvářely výlučně *revoluční* vrstvy obyvatelstva, a to mimo jakékoli zákony a normy, ryze revoluční cestou jakožto produkt svébytné tvůrčí aktivity lidu, jako projev vlastní iniciativy lidu, který se zbavil nebo se právě zbavoval starých politických pout. Byly to přece jen — přes všechnu svou zárodečnost, živelnost, nevyhraněnost a neujasněnost složení i působnosti — právě orgány *moci*. Počínaly si jako orgány moci, když například zabíraly tiskárny (Petrohrad) a zatýkaly policejní úředníky, kteří revolučnímu lidu bránili v uplatňování jeho práv (takové případy se vyskytly i v Petrohradě, kde byl příslušný orgán nové moci nejslabší a stará moc nejsilnější). Počínaly si jako mo-

censké orgány i tehdy, když se obracely ke všemu lidu s výzvou, aby neodevzdával staré vládě peníze. Konfiskovaly peněžní fondy staré vlády (stávkové výbory železničářů na jihu) a používaly je pro potřeby nové, lidové vlády. Ano, to byly nepochybně zárodky nové, lidové, či chcete-li, revoluční vlády. Svým sociálně politickým charakterem to byla zárodečná forma diktatury revolučních vrstev lidu. Žasnete, pane Blanku a pane Kizevettere, že? Nevidíte tu asi žádnou „zvýšenou ochranu“, která pro buržoazii znamená totéž, co diktatura. Ale už jsme vám řekli, že nemáte nejmenší ponětí o vědeckém pojmu diktatura. Hned vám jej vysvětlíme, ale nejdřív si ještě ukážeme *třetí* „metodu“ činnosti v období „revoluční vichřice“, spočívající v tom, že *lid používá násilí proti těm, kdo se dopouštějí násilí vůči lidu*.

Mocenské orgány, které jsme popsali, byly zárodečnou formou diktatury, neboť neuznávaly *žádnou* jinou moc a *žádný* zákon, *žádnou* normu, ať už stanovené kýmkoli. Neomezená moc stojící mimo zákon, opírající se o sílu, moc v pravém slova smyslu — to je právě diktatura. Jenže síla, o niž se opírala a snažila se opřít tato nová moc, nebyla silou spočívající na bodácích, jichž se zmocnila hrstka žoldáků, nebyla silou opírající se o policii, nebyla silou spočívající na penězích, ani silou opírající se o kteroukoli z dřívějších institucí. Nic takového. Nové orgány nové moci neměly k dispozici ani zbraně, ani peníze, ani staré instituce. Jejich síla neměla nic společného se starými mocenskými nástroji — dovedete si to představit, pane Blanku a pane Kizevettere? Neměla nic společného se „zvýšenou ochranou“, pokud se tím nerozumí zvýšená ochrana lidu před útlakem ze strany policejních a jiných orgánů starého režimu.

Tak oč se tedy opírala tato síla? Opírala se o lidové masy. To je *základní* rozdíl mezi touto novou mocí a všemi dřívějšími orgány staré moci. Ony byly orgány moci menšiny nad lidem, nad masami dělníků a rolníků. Toto byly orgány

moci lidu, dělníků a rolníků nad menšinou, nad hrstkou policejních násilníků, nad skupinou privilegovaných šlechticů a vysokých úředníků. V tom je rozdíl mezi diktaturou *nad* lidem a diktaturou revolučního *lidu* — dobře si to zapamatujte, pane Blanku a pane Kizevettere! Stará moc jakožto diktatura menšiny se mohla udržovat výhradně s pomocí policejních úskoků, výhradně tak, že lidové masy byly z jakékoli účasti na moci, z jakékoli kontroly nad ní vyloučeny a vyřazeny. Stará moc masám soustavně nedůvěrovala, bála se světla a udržovala se podvodem. Nová moc jakožto diktatura drtivé většiny se mohla udržet a držela se jen a jen proto, že měla důvěru širokých mas, jen a jen proto, že co nejprístupnějším, co nejširším a nejúčinnějším způsobem přibírala k účasti na moci všechen lid. Žádné zastírání, žádné tajnosti, žádné regule, žádné formality. Jsi dělník? Chceš bojovat za to, aby se Rusko zbavilo hrstky policejních násilníků? Pak jsi náš soudruh. Zvol si svého zástupce. Teď hned, okamžitě si ho zvol podle vlastního uvážení a my ho ochotně a s radostí přijmeme mezi sebe — mezi plnoprávné členy našeho sovětu dělnických zástupců, do rolnického výboru, do sovětu vojenských zástupců atd. atd. Je to moc pro všechny, kdo vykonávají všechny své funkce před očima mas, přístupná masám, vycházející přímo z mas, je to přímý a bezprostřední orgán lidových mas a jejich vůle. — Taková byla nová moc či přesněji řečeno její zárodečné formy, neboť vítězství staré moci velmi záhy udupalo výhonky této mladé rostliny.

Možná že se, pane Blanku nebo pane Kizevettere, zeptáte, co s tím má společného „diktatura“, co s tím má společného „násilí“. Cožpak má obrovská masa zapotřebí používat násilí vůči hrstce, cožpak desetimilióny a stamilióny mohou být diktátory nad tisíci či nad desetitisíci?

Takovou otázku kladou obvykle lidé, kteří se poprvé setkali s termínem diktatura ve významu, který je pro ně nový. Lidé si zvykli vidět jen policejní moc a pouze policejní diktaturu. Zdá se jim divné, že by mohla existovat

moc bez jakékoli policie, že by mohla existovat nepolicejní diktatura. Říkáte, že milióny nemají zapotřebí používat násilí vůči tisícům? To se mýlíte a mýlíte se proto, že nezkoumáte jev v jeho vývoji. Zapomínáte, že nová moc neпадá z nebe, ale vyrůstá, vzniká vedle moci staré, v opozici vůči ní a v boji proti ní. Bez násilí vůči násilníkům, kteří mají v rukou nástroje a orgány moci, nelze lid zbavit násilníků.

Uvedu vám, pane Blanku a pane Kizevettere, maličký a jednoduchý příklad, abyste mohli pochopit tuto velemoudrost, která je kadetským rozumem nepochopitelná a z níž kadetské myšlení dostává „závrať“. Představte si, že Avramov týrá a mrzačí Spiridonovovou*. Na její straně jsou dejme tomu desítky a stovky neozbrojených lidí. Na straně Avramova je hrstka kozáků. Co by udělal lid, kdyby se týrání Spiridonovové nedělo za zdí mučírny? Použil by proti Avramovovi a jeho družině násilí. Přitom by možná obětovalo život několik bojovníků, které by Avramov zastřelil, ale nakonec by lid Avramova a kozáky násilím odzbrojil a se vši pravděpodobností by přitom některé z těchto bestii v lidské podobě na místě zabil a ostatní by vsadil do nějakého vězení, aby jim znemožnil dál řídit, a předal je soudu lidu.

Tak se tedy podívejte, pane Blanku a pane Kizevettere: Když Avramov s kozáky mučí Spiridonovovou, je to vojensko-policejní diktatura nad lidem. Když revoluční lid (který je schopen proti násilníkům bojovat, a nejenom přesvědčovat, poučovat, vyslovovat politování, odsuzovat, naříkat a fňukat, lid, který není šosácky omezený, ale revoluční) použije vůči Avramovovi a Avramovům násilí, je to diktatura revolučního lidu. Je to *diktatura*, protože je to moc lidu nad Avramovem, moc neomezená žádnými zákony (maloměšťák by se stavěl patrně proti tomu, aby byla Spiridonovová vyrvána Avramovovi násilím: „Ne-

* M. A. Spiridonovová byla při svém zatčení v roce 1906 kozáckým důstojníkem Avramovem brutálně týrána. *Čes. red.*

bylo by to snad protizákonné?“ Máme takový „zákon“, který nás opravňuje zabít Avramovy? Nevytvořili snad někteří ideologové maloměšťáctví teorii neprotivení se zlu násilím*?). Vědecký pojem diktatura neznamená nic jiného než ničím nespoutanou moc, která není omezena žádnými zákony, absolutně žádnými předpisy a která se přímo opírá o násilí. *Nic jiného než toto* pojem „diktatura“ neznamená — dobře si to zapamatujte, páni kadeti. Dále — v příkladu, který jsme uvedli, jde právě o diktaturu *lidu*, neboť lid, masu obyvatelstva, které nejsou nijak zorganizovány a shromáždily se na daném místě „náhcdou“, samy a přímo zasahují do událostí, samy soudí a trestají, užívají moci a vytvářejí nové revoluční právo. A to je konečně diktatura právě *revolučního* lidu. Proč jenom revolučního, a ne všeho lidu? Protože mezi vším lidem, neustále a krutě strádajícím brutálními činy Avramovů, jsou lidé fyzicky zdeptaní, zastrašení a duševně zlomení, například teorií o neprotivení se zlu násilím, nebo prostě zlomení ne teorií, ale předsudky, zvyky, rutinou, lidé lhostejní, prostě v pravém slova smyslu šosáci, maloměšťáci, kteří mají spíše sklon vyhnout se boji na ostří nože, jít lhostejně kolem nebo se dokonce schovat (aby se nepřipletli ke rvačce a taky něco neslízli!). Proto tedy diktaturu neuskutečňuje všechen lid, nýbrž jen lid revoluční, který se však ostatního lidu ani v nejmenším nebojí, ale odhaluje před ním do všech podrobností důvody svého počínání a ochotně přibírá všechen lid k účasti nejen na „správě“ státu, nýbrž i na moci, k přímé účasti na budování státu.

Jednoduchý příklad, který jsme zvolili, tedy obsahuje všechny prvky vědeckého pojmu „diktatura revolučního lidu“, ale také pojmu „vojensko-policejní diktatura“. Od

* Pane Berďajev! Páni redaktoři z plátků Poljarnaja zvězda nebo Svoboda i kultura!¹³⁶ Tady máte další téma pro své sáhodlouhé lamentace..., totiž pro rozvláčné články proti „chuligánství“ revolucionářů. Označují prý Tolstého za šosáka!! — quelle horreur, jak říkala jedna po všech stránkách roztomilá dáma¹³⁷.

tohoto jednoduchého příkladu, pochopitelného dokonce i učenému kadetskému profesorovi, můžeme přejít k složitějším jevům společenského života.

Revoluce v úzkém, přímém smyslu tohoto slova je právě takové období v životě lidu, kdy za staletí nashromážděné rozhořčení nad počínáním Avramovů vytryskne na povrch v podobě *činů* a ne slov, a to činů *miliónů lidových mas*, a nikoli jednotlivců. Lid se probouzí a pozvedá, aby se od Avramovů osvobodil a zbavil se jich. Nesčetné Spiridonovové v Rusku uplatňují proti Avramovům násilí, chápou se moci nad Avramovy. Nejde to ovšem tak jednoduše a „naráz“, jak tomu bylo v příkladě, který jsme pro pana profesora Kizevettera zjednodušili. Boj lidu proti Avramovům, boj v úzkém, přímém slova smyslu, tento akt, jímž lid svrhne Avramovy ze své šíše, se vleče celé měsíce a léta „revoluční vichřice“. A právě toto svrhávání Avramovů z šíše lidu je reálným obsahem toho, čemu se říká velká ruská revoluce. Z hlediska metod dějnotvorné činnosti bere na sebe toto svrhávání formy, které jsme právě popsali, když jsme mluvili o revoluční vichřici, a to: lid „uchvátí“ politickou svobodu, to jest onu svobodu, jejímuž uplatňování stáli Avramovové v cestě; lid vytvoří novou, revoluční moc, moc nad Avramovy, moc nad násilníky starého policejního režimu; lid použije vůči Avramovům násilí, aby byli všichni tito divocí psi, všichni Avramovové, Durnovové, Dubasovové, Minové a další jim podobní odstraněni, odzbrojeni a zneškodněni.

Jestlipak je správné, že lid používá takových nezákonných, neregulérních, neplánovitých a nesystematických způsobů boje, jako je uchvácení svobody, vytvoření nové, formálně nikým neuznané a revoluční moci, že používá vůči utlačovatelům lidu násilí? Ano, to je velmi správné. To je nejvyšší projev boje lidu za svobodu. To je ona slavná doba, kdy se sny nejlepších lidí Ruska o svobodě mění v *činy*, v činy lidových mas samých, a ne pouhých osamocených hrdinů. Je to právě tak správné, jako je (v našem

příkladu) správné, že dav vysvobodil Spiridonovovou ze spárů Avramova, že Avramova násilím odzbrojil a zneškodnil.

Ale zde se právě dostáváme k vlastnímu jádru skrytých myšlenek a obav kadetů. Kadet je ideologem šosáctví právě proto, že se na politiku, na osvobození všeho lidu, na revoluci dívá očima šosáka, který by v našem příkladu o týrání Spiridonovové Avramovem zadržoval dav, radil mu nepřestupovat zákon, nespěchat s vysvobozením oběti z rukou katana, jednajícího ve jménu zákonné moci. V našem příkladu by přirozeně takový šosák byl přímo mravní zrůdou, avšak v celospolečenském měřítku je mravní zrůdnost šosáka naprosto neindividuální, nýbrž sociální vlastností — to zde opakujeme — vlastností podmíněnou patrně pevně vštípenými předsudky šosácké buržoazní právní vědy.

Proč pan Blank nepovažuje ani za potřebné dokazovat své tvrzení, že v období „vichřice“ byly všechny marxistické zásady zapomenuty? Protože překrucuje marxismus a považuje pak za nemarxistické takové „zásady“, jako je uchvácení svobody, vytvoření revoluční moci, použití násilí lidem. Takový názor číší z celého článku pana Blanka a nejenom Blanka samého, nýbrž všech kadetů, všech autorů z liberálního a radikálního tábora až po bernsteinovce z týdeníku *Bez zaglavija*¹³⁸, pana Prokopoviče, paní Kuskovovou a tutti quanti*, kteří nyní tolik vychvalují Plechanova za jeho lásku ke kadetům.

Podívejme se, jak tento názor vznikl a proč musel vzniknout.

Vznikl přímo z bernsteinovské nebo, širě vzato, z oportunistické koncepce západoevropské sociální demokracie. Omyly této koncepce, které systematicky a v celé šíři odhalili „ortodoxové“ na Západě, se nyní „nenápadně“, v jiné podobě a z jiných pohnutek přenášejí do Ruska. Bernstei-

* — všechny jim podobné. *Red.*

novci přijímali a přijímají marxismus s *výjimkou* jeho bezprostřední revoluční stránky. V parlamentním boji nespátřují jeden z bojových prostředků, vhodný zejména v určitých historických údobích, nýbrž hlavní a téměř výlučnou formu boje, činící „násilí“, „uchvácení“ a „diktaturu“ zbytečnými. A tuhle vulgární šosáckou zkomoleninu marxismu přenášejí dnes do Ruska lidé jako pan Blank a ostatní liberální velebitelé Plechanova. Zvykli si na tuto zkomoleninu tak, že už ani nepovažují za nutné dokazovat své tvrzení, že v době revoluční vichřice byly zapomenuty marxistické zásady a ideje.

Proč musel takový názor vzniknout? Protože nejvíce odpovídá třídnímu postavení a zájmům maloburžoazie. Ideolog „očištěné“ buržoazní společnosti připouští *všechny* metody boje sociální demokracie *kromě právě těch, které revoluční lid používá v dobách „vichřice“* a které schvaluje a pomáhá uplatňovat revoluční sociální demokracie. Zájmy buržoazie vyžadují, aby se proletariát zúčastnil boje proti samoděržaví, ale jen takovým způsobem, aby tato účast nepřerostla v hegemonii proletariátu a rolnictva, jen tak, aby tato účast úplně neodstranila staré, absolutisticko-feudální a policejní orgány moci. Buržoazie si přeje tyto orgány zachovat, chce je pouze podřídít své přímé kontrole — potřebuje je *proti proletariátu*, kterému by jejich úplné odstranění příliš usnadnilo jeho proletářský boj. Proto tedy zájmy buržoazie jako třídy vyžadují existenci monarchie i horní sněmovny, vyžadují, aby se zabránilo diktatuře revolučního lidu. Bojuj proti samoděržaví, říká buržoazie proletariátu, ale nedotýkej se starých orgánů moci, ty já potřebuji. Bojuj „na půdě parlamentu“, tj. v mezích, které ti předepíšu po dohodě s monarchií, bojuj prostřednictvím organizací, ale ne takových, jako jsou všeobecné stávkové výbory, sověty dělnických a vojenských zástupců apod., nýbrž prostřednictvím takových, jež připouští, vymezuje a v poměru ke kapitálu zneškodňuje zákon, který jsem vydala po dohodě s monarchií.

Z toho jasně vyplývá, proč buržoazie mluví o období „vichřice“ tak pohrdavě, přezíravě, zlobně a nenávistně*, kdežto o období konstitucionalismu ochraňovaného Dubasovem tak nadšeně, uchváceně a s tak nesmírnou zamilovaností maloměšťáka... do reakce. Jde tu stále o jednu a tutéž vlastnost kadetů: rádi by se opřeli o lid, ale bojí se jeho revoluční aktivity.

Je rovněž jasné, proč se buržoazie víc než ohně bojí opakování vichřice, proč ignoruje a zastírá prvky nové revoluční krize, proč podporuje a šíří mezi lidem konstituční iluze.

Teď jsme již plně vysvětlili, proč pan Blank a jemu podobní prohlašují, že v období „vichřice“ byly zapomenuty všechny marxistické zásady a ideje. Pan Blank, stejně jako všichni maloměšťáci, uznává marxismus s *výjimkou* jeho revoluční stránky, uznává sociálně demokratické metody boje s *výjimkou* metod nejrevolučnějších a bezprostředně revolučních.

Postoj pana Blanka k období „vichřice“ je nanejvýš charakteristický jako ilustrace buržoazního nepochopení proletářského hnutí, buržoazního strachu z ostrého a rozhodného boje, buržoazní nenávisti ke všem projevům radikálního, v bezprostředním smyslu slova revolučního způsobu řešení sociálně historických problémů, bořícího staré instituce. Pan Blank se prozradil a prozradil hned

* Srovnej např. se zmínkou o činnosti Rolnického svazu v 1. čísle časopisu Russkije vědomosti^[261] z roku 1906, s touto denunziací revoluční demokracie Dubasovovi za její pugačovovské snahy, za schvalování zaboru půdy, vytvoření nové moci aj. Dokonce i leví kadeti z týdeníku Bez zaglavija (č. 10) pokárali Russkije vědomosti a právem je za to, co uveřejnili, přirovnali k časopisu Moskovskije vědomosti. Leví kadeti však bohužel kárají Russkije vědomosti tak, jako by se sami omlouvali. Týdeník Bez zaglavija hájí Rolnický svaz, ale neobviňuje kontrarevoluční buržoazii. Nevím, máme-li si tento ne zcela vhodný způsob polemiky s listem Russkije vědomosti vysvětlit „strachem z mocipánů“ nebo tím, že do tohoto orgánu píše pan Blank. Leví kadeti jsou přece také kadeti.

celou svou buržoazní omezenost. Doslechl a dočetl se, že sociální demokraté dělali v období vichřice „chyby“, honem si pospíšil z toho vyvodit závěr a sebevědomě prohlásit způsobem nepřipouštějícím odpor ani jakékoli zdůvodňování, že byly zapomenuty všechny „zásady“ marxismu (o kterých nemá ani ponětí!). Pokud jde o „chyby“, rádi bychom poznamenali: Bylo snad někdy ve vývoji dělnického hnutí, ve vývoji sociální demokracie takové období, kdy se nedělaly takové či onaké chyby? Kdy se nevyskytovaly takové či onaké úchylky doprava nebo doleva? Cožpak dějiny parlamentního období boje německé sociální demokracie — onoho období, které se všem omezeným buržoům na celém světě zdá nejzazší mezí, kterou už nelze překročit! — nejsou snad plny takových chyb? Kdyby pan Blank nebyl v otázkách socialismu úplným ignorantem, snadno by si vzpomněl jak na Mülbergera, tak na Dühringa, jak na záležitost s Dampfersubvention¹³⁹, tak na „mladě“¹⁴⁰, na bernsteiniádu a na mnoho a mnoho jiného. Jenže pro pana Blanka není důležité studovat skutečný průběh vývoje sociální demokracie, on jenom potřebuje minimalizovat rozmach proletářského boje, aby mohl vynášet do nebe buržoazní ubohost své kadetské strany.

Ale i když se na věci podíváme z hlediska odchylek sociální demokracie od její obvyklé, „normální“ cesty, pak uvidíme, že i po této stránce vykazuje období „revoluční vichřice“ ve srovnání s dřívějším obdobím *větší*, nikoli menší semknutost a ideovou jednotu sociální demokracie. Taktika období „vichřice“ neoddálila, nýbrž navzájem sblížila obě křídla sociální demokracie. Místo někdejších názorových neshod se dospělo k jednotě názorů na ozbrojené povstání. Sociální demokraté obou frakcí pracovali v sovětech dělnických zástupců, v těchto svérázných orgánech zárodečné revoluční moci, přibírali k práci v těchto sovětech vojáky a rolníky a vydávali společně s maloburžoazními revolučními stranami revoluční manifesty. Dřívější spory předrevolučního období vystřídala solidarita

v praktických otázkách. Vzestup revoluční vlny zatlačil názorové neshody do pozadí, vynutil si uznání bojové taktiky, odsunul otázku dumy stranou a dal na pořad otázku povstání, sblížil při bezprostřední a naléhavé práci sociální demokracii a revoluční buržoazní demokracii. V listu Severnyj golos¹⁴¹ menševici společně s bolševiky vyzývali ke stávce a k povstání a vyzývali dělníky, aby pokračovali v boji, dokud nebudou mít moc ve svých rukou. Revoluční situace sama napovídala praktická hesla. Spory se týkaly jen detailů při hodnocení událostí: tak například Načalo¹⁴² považovalo sověty dělnických zástupců za orgány revolučních samospráv, kdežto Novaja žižň za zárodečné orgány revoluční moci, spojující proletariát a revoluční demokracii.

Načalo se přiklánělo k diktatuře proletariátu, Novaja žižň hájila demokratickou diktaturu proletariátu a rolnictva^[108]. Ale cožpak takové a podobné neshody uvnitř sociální demokracie nevidíme v kterémkoli vývojovém období kterékoli evropské socialistické strany?

Ne — zkreslený výklad pana Blanka, jeho do nebe volající falzifikaci nedávné minulosti si lze vysvětlit jen a jedině tím, že tu máme co činit se vzorovou ukázkou samolibé buržoazní omezenosti, jíž se období revoluční vichřice zdají být šílenstvím („byly zapomenuty všechny zásady“, „samo myšlení a prostý rozum ustupují do pozadí“), kdežto období potlačení revoluce a měšťáckého „pokroku“ (pod ochranou Dubasovů) se jí jeví jako období rozumné, uvědomělé a plánovité činnosti. Toto srovnávací hodnocení obou období (období „vichřice“ a období kadetského) se vine celým článkem pana Blanka jako červená nit. Když dějiny lidstva uhánějí kupředu rychlostí lokomotivy, je to „vichřice“, „přívál“, mizí všechny „zásady a ideje“. Když dějiny postupují kupředu rychlostí koňského potahu, je to přímo ztělesněný rozum a plánovitost. Když masy lidu začnou samy, s celou svou nedotčenou primitivností, s prostou a poněkud drsnou rozhodností tvořit dějiny, uskutečňovat přímo a okamžitě „zásady a teorie“, buržoa dostává strach

a lamentuje, že „rozum ustupuje do pozadí“. (Není tomu právě naopak, vy hrdinové maloměšťáctví? Neprojevuje se v dějinách právě v takových chvílích rozum mas, a ne jen rozum jedinců? Nestává se právě tehdy rozum mas živoucí, čínorodou, a nikoli kabinetní silou?) Když je bezprostřední hnutí mas zdeptáno střelením, exekucemi, masakry, nezaměstnaností a hladem, když z děr vylézají za peníze Dubasovů vydržované štěnice profesorské vědy a začínají jednat *za lid*, *jménem mas* a přitom zaprodávají a zrazují jejich zájmy hrstce privilegovaných, tu se rytířům šosáctví zdá, že nastalo období pokojného a klidného pokroku, že opět „nadchází čas myšlení a rozumu“. Buržoa se nikdy a nikde nezapře: vezměte si časopis Poljarnaja zvezda nebo list Naša žizň, pročtěte si Struveho nebo Blanka a všude uvidíte jedno a totéž, omezené, profesorsky pedantské, byrokraticky zkostnatělé hodnocení revolučních a reformistických období. První z nich jsou pro ně obdobími šílenství, tolle Jahre, obdobími, kdy myšlení a rozum ustupují do pozadí. Druhá jsou obdobími „uvědomělé, systematické“ činnosti.

Nesnažte se má slova vykládat jinak, než jak byla myšlena. Netvrďte, že mluvím o tom, kterému období dávají páni Blankové přednost. Ono vůbec nejde o preferenci, protože střídání historických období na naší subjektivní preferenci nezávisí. Jde o to, že páni Blankové *při analýze rysů* toho či onoho období (zcela nezávisle na tom, čemu dáváme přednost nebo s čím sympatizujeme) nestoudně *překrucují pravdu*. Jde o to, že právě revoluční období se vyznačují větší šíří, větším bohatstvím, větší uvědomělostí, větší plánovitostí, větší systematickostí, větší smělostí a výrazností dějnotvorné činnosti oproti obdobím maloměšťáckého, kadetského, reformistického pokroku. Ale páni Blankové stavějí věci na hlavu! Vydávají ubohou přízemnost za bohatství dějnotvorné činnosti. Nečinnost ušlápnutých nebo zdeptaných mas považují za triumf „systematické“ činnosti byrokratů, buržoů. Křičí, že se vytratilo myšlení

a rozum, když místo období, kdy všelijací kancelářští ouředníci a liberální penny-a-liners (pisálkové, kterým se platí od řádky) rozpitvávají návrhy zákonů, nadchází období bezprostřední politické činnosti „prostého lidu“, který bez okolků, přímo a okamžitě rozbíjí orgány útlaku lidu, uchvacuje moc a bere si to, o čem se soudilo, že patří všemožným okrádačům lidu, zkrátka, když se myšlení a rozum miliónů zdeptaných lidí právě naopak probouzí a probouzí se ne proto, aby si jen četli v knížkách, ale aby konali životně důležité a člověka důstojné činy, aby tvořili dějiny.

Jen se podívejte, jak velkolepě uvažuje náš kadetský rytíř: „Vichřice jen několikrát zavířila a pak se opět utišila, a to tamtéž, kde vznikla.“ Jenže jsou-li liberální měšťáci vůbec ještě naživu, jestli je ještě Dubasovové nepohltili, pak za to *mohou děkovat právě této vichřici*. A říkáte, že „tamtéž“? Je Rusko na jaře roku 1906 skutečně tamtéž, kde bylo v září roku 1905?

Dubasovové a Durnovové vskutku po celé „kadetské“ období táhnou a *potáhnou Rusko* „uvědoměle, plánovitě a systematicky“ nazpátek, aby je vrátili k září roku 1905, *jenže jim na to nestačí síly*, protože proletáři, železničáři, rolníci a bouřící se vojáci poháněli v době vichřice celé Rusko kupředu rychlostí lokomotivy.

Kdyby se tato nerozumná vichřice skutečně utišila, pak by byla kadetská дума odsouzena k tomu, aby projednávala otázky cínování umývadel.

Jenže pan Blank nemá ani potuchy o tom, že otázka, zda se vichřice utišila, je samostatná a ryze vědecká otázka, že odpověď na ni předjímá řešení celé řady taktických otázek a že naopak bez odpovědi na ni se nelze v otázkách dnešní taktiky nikterak s přehledem orientovat. K závěru, že teď nejsou podmínky pro hnutí ve formě vichřice (takový závěr, kdyby byl odůvodněn, by měl skutečně zásadní význam pro stanovení taktiky, neboť jak jsme již řekli, nelze při něm vycházet jen z toho, které cestě „dáváme

přednost“), k tomuto závěru pan Blank nedospěl na základě takového či onakého rozboru faktů a příčin; ne, on prostě jen vyjadřuje své hluboké (a hluboce krátkozraké) přesvědčení, že jinak to ani být nemůže. Pan Blank vlastně posuzuje „vichřici“ úplně stejně, jako na ni pohlížejí páni Vitteové, Durnovové, Bülowové a ostatní němečtí byrokraté, kteří již dávno předtím prohlásili rok 1848 za „bláznivý“. Pan Blank nevyjadřuje slovy o utišení vichřice vědecké přesvědčení, nýbrž omezený šosácký názor, pro nějž je každá vichřice, ba vichřice vůbec totožná „s ústupem myšlení a rozumu“.

„Sociální demokracie se vrátila ke svému výchozímu bodu,“ ujišťuje nás pan Blank. Nová taktika menševiků prý přivádí ruské sociálně demokratické hnutí na cestu, již se ubírá celá mezinárodní sociální demokracie.

Jak je vidět, pan Blank prohlašuje z neznámých důvodů parlamentní cestu za „výchozí bod“ (třebaže v Rusku tato cesta nemohla být výchozím bodem sociální demokracie). Parlamentní cestu považuje pan Blank takřkajíc za normální, hlavní a dokonce vyčerpávající, jedinou a výlučnou cestu mezinárodní sociální demokracie. Pan Blank vůbec netuší, že v tomto směru takřka papouškuje buržoazní zkomoleninu sociálního demokratismu, která převládá v německém liberálním tisku a kterou svého času přejali bernsteinovci. O jednom ze způsobů boje má liberální buržoa představu, že je to způsob jediný. V tom se plně projevuje brentanovské pojetí dělnického hnutí a třídního boje. Pan Blank vůbec netuší, že se evropská sociální demokracie dala a mohla dát parlamentní cestou až tehdy, když objektivní podmínky stáhly z historického programu otázku dovedení buržoazní revoluce do konce, až tehdy, když se parlamentní zřízení stalo skutečně hlavní formou moci buržoazie a hlavním kolbištěm sociálního boje. Nezamýšlí se dokonce ani nad tím, zda v Rusku parlament a parlamentní zřízení existuje, ale přitom kategoricky tvrdí, že sociální demokracie *se vrátila* ke svému výchozímu

bodů. Buržoazní myšlení si představuje *výhradně* nedokončené demokratické revoluce (neboť jedním z hlavních *zájmů* buržoazie je, aby revoluce nebyla dovedena až do konce). Buržoazní myšlení se vyhýbá všem neparlamentním způsobům boje, všem otevřeným vystoupením mas, každé revoluci v pravém slova smyslu. Buržoazie se instinktivně snaží i sebevětší paskvil parlamentarismu označit, prohlásit a uznat za opravdový, jen aby učinil přítrž „závratné vichřici“ (nebezpečné nejen pro hlavy mnohých slabomyslných buržoazů, nýbrž i pro jejich kapsy). Právě proto nejsou páni kadeti vůbec schopni pochopit tuto vědeckou a skutečně závažnou otázku, zda je možné pokládat parlamentní způsob boje v Rusku za prvořadě důležitý a hnutí v podobě „vichřice“ za vyčerpané. A hmotné, třídní pozadí tohoto nepochopení je zcela zjevné: jen ať si lid podporuje kadetskou dumu pokojnou stávkou nebo i jinou akcí, hlavně když nebude pomýšlet na opravdový, rozhodný, zničující boj, na povstání proti samoděržaví a monarchii.

„Teď znovu nadchází čas myšlení a rozumu,“ říká pan Blank s nadšením o období Dubasovových vítězství. Víte, co vám povím, pane Blanku? V Rusku přece nenajdete období, o němž by se dalo s větším právem tvrdit, že v něm „nadešel čas myšlení a rozumu“, než je období Alexandra III.! To je fakt. Právě v tomto období přestalo být staré ruské národní pouhým blouznivým pohledem do budoucnosti a obohatilo ruské společenské myšlení o studium ruské ekonomické skutečnosti. Právě v tomto období se nejintenzivněji rozvíjelo ruské revoluční myšlení a vytvořilo základy sociálně demokratického světového názoru. Ano, my revolucionáři jsme dalecí toho, abychom popírali revoluční úlohu reakčních období. Víme, že forma společenského hnutí se mění, že v dějinách se období bezprostřední politické aktivity lidových mas střídají s obdobími, kdy navenek vládne klid, kdy masy, ubité a zdeptané těžkou dřinou a nouzí, mlčí nebo spí (zdánlivě spí), kdy se zvláště rychle revolucionizují výrobní způsoby,

kdy myšlení předních představitelů lidského ducha hodnotí minulost a vytváří nové systémy a metody bádání. Vždyť přece i v Evropě se období po potlačení revoluce z roku 1848 vyznačovalo nebývalým hospodářským pokrokem a rozvojem myšlení, jehož plodem byl například Marxův Kapitál. Zkrátka a dobře, v historických obdobích lidstva někdy nastává „čas myšlení a rozumu“ právě tak, jako pobyt ve vězení poskytuje politickému činiteli příležitost k vědecké práci a studiu.

Jenže potíž s naším buržoazním šosákem tkví v tom, že si neuvědomuje takřikajíc vězeňský či dubasovovský charakter své poznámky. Uniká mu to hlavní: Byla ruská revoluce potlačena, nebo směřuje k novému rozmachu? Změnila se forma společenského hnutí z revoluční ve formu přizpůsobitelnou dubasovovskému režimu? Jsou už všechny síly pro „vichřici“ vyčerpány, nebo ne? Buržoazie si nezatěžuje rozum těmito otázkami, protože pokládá jakoukoli revoluci za nerozumnou vichřici, kdežto reforma pro něj znamená, že nastal čas myšlení a rozumu.

Podívejte se na jeho nesmírně poučnou úvahu o organizaci. „Prvořadým úkolem“ myšlení a rozumu, prohlašuje slavnostně, „musí být přijetí preventivních opatření proti možnému opakování toho, k čemu došlo v prvním období ruské revoluce, v jejím Sturm-und-Drang-Zeit, tj. opatření proti ničivému působení revolučních proudů a uragánů. Jediným účinným prostředkem tu může být pouze rozšíření a upevnění organizace.“

Tak vidíte, kadet si představuje, že období uragánu ničilo organizace a organizovanost (viz Novoje vremja, totiž časopis Poljarnaja zvezda se Struvovými články^[248, 250, 252] proti anarchii, živelnosti a bezvládí za revoluce atd. atp.), kdežto čas myšlení a rozumu, jejichž záštitou je Dubasov, je prý obdobím vytváření organizací. Revoluce je ničivé zlo, je to uragán, závrtná vichřice. Reakce je tvořivé dobro, je to příznivý vítr a doba uvědomělé, plánovité, systematické činnosti.

A filozof kadetské strany znovu pomlouvá revoluci a prozrazuje veškerou svou zaujatost pro buržoazně omezené formy a podmínky hnutí. Uragán ničil organizace! Ale vždyť to je nehorázná nepravda! Jmenujte mi druhé takové období v ruských nebo světových dějinách, najděte mi jiných takových šest měsíců nebo šest let, kdy bylo pro svobodné spontánní organizace lidových mas vykonáno tolik jako za šest týdnů ruské revoluční vichřice, v nichž byly podle slov pomlouvačů revoluce zapomenuty všechny zásady a ideje a vytratil se rozum a myšlení! Co to byla všeobecná celoruská stávka? To podle vás nebyla organizace? Není zaregistrována v policejních knihách, není to organizace stálá, proto s ní nemíníte počítat. Vezměte si politické organizace. Zdalipak víte, že pracující lid, tato masa prostých lidí, nikdy nevstupoval tak ochotně do politických organizací, nezvětšoval tak houfně počet členů politických sdružení, nevytvářel tak svérázné polopolitické organizace, jako jsou sověty dělnických zástupců? Jenže vy máte z politických organizací proletariátu tak trochu strach. Vám se jakožto pravému brentanovci zdá, že pro buržoazii jsou bezpečnější (a proto solidnější a serióznější) odborové organizace. Vezměme si však odborové organizace a přes všechny klevety šosáků o tom, že prý byly v revolučních dnech ignorovány, uvidíme, že v Rusku nikdy nevznikala taková spousta dělnických odborových organizací jako právě v oněch dnech. Stránky socialistických a právě socialistických novin, jak listu Novaja žizň, tak listu Načalo se přímo hemžily zprávami o dalších a dalších odborových organizacích. I takové zaostalé vrstvy proletariátu, jako je domácí služebnictvo, které se při „plánovitém a systematickém“ maloměšťáckém pokroku za celá desetiletí stěžejí podaří rozhoupat, projevovaly velkou chuť i schopnost organizovat se. Podívejme se na Rolnický svaz. Teď se můžete velmi snadno setkat s kadetem, který se o tomto svazu vyslovuje s přezíravým pohrdáním: Co prý má být, vždyť je to organizace napůl fiktivní! Teď po ní nezbylo

ani stopy! Ano, pánové, ale rád bych viděl, co by zbylo z vašich kadetských organizací, kdyby musely čelit trestným výpravám, nesčetným Luženovským, Rimanovům, Filonovům, Avramovům a Ždanovům. V období revoluční vichřice rostl Rolnický svaz přímo pohádkovou rychlostí. Byla to vskutku lidová, masová organizace, která přirozeně přejímala i mnoho rolnických předsudků, podléhala maloburžoazním iluzím rolníků (jako jim podléhají i naši socialisté-revolucináři), ale byla to nesporně „s půdou srostlá“, reálná organizace mas, ve svém základu jednoznačně revoluční, schopná používat skutečně revoluční metody boje. Neomezovala, nýbrž rozšiřovala rozmach politické aktivity rolnictva a uváděla na scénu právě rolníky s jejich nenávisť k vysokým úředníkům a statkářům, a ne polointeligy, kteří mívají tak často sklon vymýšlet si všelijaké návrhy dohod mezi revolučním rolnictvem a liberálními statkáři. Právě v oné tak rozšířené přezíravosti vůči Rolnickému svazu se ze všeho nejvíc projevuje šosácká buržoazní omezenost kadeta, který nevěří v revoluční aktivitu lidu a má z ní strach. Ve dnech svobody byl Rolnický svaz jednou z nejmocnějších realit a můžeme s jistotou předpovědět, že pokud Luženovští a Rimanovové nepobijí ještě další desetitisíce pokrokové rolnické mládeže, pak tento svaz — jakmile zavane jen trochu svobodnější větrík — poroste ne po dnech, ale po hodinách a stane se organizací, proti níž budou dnešní kadetské výbory jen zrníčkem prachu.*

* Rolnický svaz jakožto organizace netřídní v sobě ovšem skrývá i prvky rozkladu. Čím více se blíží vítězství rolnického povstání a čím bude toto vítězství úplnější, tím více se přiblíží i rozklad tohoto svazu. Ale až do vítězství rolnického povstání a pro takové vítězství je Rolnický svaz mocnou a životaschopnou organizací. Jeho úloha skončí po úplném vítězství buržoazně demokratické revoluce, zatímco úloha proletářských organizací nabude teprve pak mimořádné důležitosti a bude zvláště nezbytná v boji za socialismus, kdežto úlohou kadetských organizací je brzdit úplné vítězství buržoazní revoluce a blýskat se v jejích přípravných obdobích, v obdobích úpadku, stagnace a moci Dubasovů.

Shrnujeme: tvůrčí organizátorská činnost lidu, zejména proletariátu, ale i rolnictva, se projevuje v obdobích revolučních vichřic miliónkrát silněji, bohatěji a účinněji než v obdobích takzvaného pokojného historického vývoje (který postupuje kupředu rychlostí koňského potahu). Opačný názor pánů Blanků je buržoazně byrokratické zkreslování dějin. Dobrý buržoazní byrokrat považuje za „náležité“ organizace pouze ty, které jsou patřičně policejně zaregistrované a pečlivě přizpůsobené všelijakým „prozatímním předpisům“. Bez prozatímních předpisů si nedovede představit plánovitost a systematictíčnost. Proto si nedělejme iluze o pravém významu zvukných slov kadetů, když mluví o romantickém pohrdání legalitou a o aristokratickém přezírání ekonomiky. Pravý význam těchto slov je jediný: buržoazní oportunistický strach z revoluční aktivity lidu.

Nakonec si proberme poslední bod kadetské „teorie“ pana Blanka: vztah mezi dělnickou a buržoazní demokracií. Úvahy pana Blanka na toto téma si zasluhují, aby jim sociální demokracie věnovala mimořádnou pozornost, neboť jsou ukázkovým příkladem, jak se s pomocí odkazů na Marxe překrucuje Marx. Stejně jako Brentanové, Sombarťové, Bernsteinové a spol. za pomoci Marxovy terminologie, odkazů na jeho jednotlivé výroky a falšování marxismu zaměňovali marxismus brentanismem, navlas stejně se i naši kadeti zabývají „důmyslným“ falšováním Marxe v otázce vztahu mezi dělnickou a buržoazní demokracií.

Bez koordinovaných akcí dělnické a buržoazní demokracie není úspěch buržoazně demokratické revoluce možný. To je svatá pravda. Stoprocentní pravda. Vám se zdá, páni

Jinými slovy: Rolnictvo svým vítězstvím v buržoazně demokratické revoluci definitivně vyčerpá svou rolnickou revolučnost. Proletariát svým vítězstvím v buržoazně demokratické revoluci teprve jaksepatří rozvine svou skutečnou, socialistickou revolučnost. A kadetská maloburžoazie vyčerpá svou opozičnost zároveň s tím, jak se budou hroutit konstituční iluze — a to už je v dohledu.

Blankové, Izgojevové a spol., že na to sociálně demokratičtí revolucionáři zapomněli zvláště ve dnech „vichřice“? Budto se mýlíte, nebo vědomě zaměňujete pojem *revoluční buržoazní* demokracie pojmem buržoazní demokracie vůbec, včetně monarchisticko-liberální, včetně oportunistické, ba dokonce především monarchisticko-liberální. Vezměte si list Novaja žizň a uvidíte, že se tam mluví o společném postupu, o bojové dohodě mezi dělnickou demokracií a revoluční buržoazní demokracií *málem v každém čísle*. O významu Rolnického svazu a rolnického hnutí se tam mluví víc než důrazně. Vzdor kadetským bajkám o nesnášenlivosti a úzkoprsém doktrinářství marxistů se tam plně uznává význam *nestraničských* sdružení a organizací*, ovšem právě jen *revolučních* nestraničských organizací. Jádro otázky, které naši brentanovci v politice tak umně zamaskovávají, je právě v tom, *které konkrétní složky buržoazní demokracie jsou schopné dovést buržoazně demokratickou revoluci do konce, když je tato revoluce takřkajíc v polovině cesty*. Jsou to ti, kdo přijímají monarchisticko-liberální program za svůj, zabředávají až po krk do konstitučních iluzí a potřísnují revoluční období, revoluční metody dějnotvorné činnosti slinou svého šosáckého rozhořčení, odsuzování a litování. Nebo ti, kdo přijímají program úplného vítězství rolnického povstání (místo dohody rolníků se statkáři), úplného vítězství demokracie (místo dohody demokratické dolní sněmovny s horní sněmovnou a monarchií)? Přemýšleli jste někdy o tom, páni Blankové a Izgojevové? Máme se dnes „společně bít“ s buržoazně demokratickými *stoupenci dohody*, nebo s buržoazně demokratickými *revolucionáři*?

Cožpak jste, vážení pánové, kteří tak rádi citujete a koolíte Marxe, neslyšeli o tom, jak Marx nemilosrdně tepal buržoazně demokratické stoupence dohody v Německu v roce 1848¹⁴⁸? A přitom tito stoupenci dohody neseseděli

* Viz můj článek Socialistická strana a nestraničská revolučnost v listu Novaja žizň (tento svazek, s. 150—158. *Red.*).

v ubohé Státní dumě, nýbrž v Národním shromáždění a byli to demokraté nepoměrně „radikálnější“ (slovy) než naši kadeti.

A týž Marx a týž Engels po patnácti letech, v období pruského „ústavního konfliktu“, radili dělnické straně, aby podporovala buržoazní demokraty-pokrokáře, kteří nebyli o nic lepší než frankfurtští demokraté¹⁴⁴. Myslíte, že je to u Marxe a Engelse rozpor a nedůslednost? Považujete to za důkaz, že se u nich také v době „revoluční vichřice“ téměř vytratilo „myšlení a rozum“ (což je názor většiny bernsteinovců a kadetů)? Ve skutečnosti tu o žádný rozpor nejde: v období revolučního boje tepal Marx ze všeho nejvíc konstituční iluze a konstituční stoupence dohody. Když byly všechny síly revoluční „vichřice“ vyčerpány, když už nemohlo být žádných pochyb o tom, že němečtí kadeti definitivně revoluci zradili, když už byla povstání jednoznačně a důrazně potlačena a jejich opakování bylo v době hospodářské prosperity beznadějně, pak a *teprve pak* (Marx s Engelsem nepropadali hned po první porážce malomyslnosti a neztráceli víru v povstání!) uznali za hlavní formu boje boj parlamentní. V parlamentě, když už jste tam jednou vstoupili, je nejen možné, nýbrž i nezbytné za jistých okolností podporovat přeběhlíka Izgojeva proti Šipovovi a Šipova proti Durnovovi. V boji o skutečný parlamentarismus však někdy není nic nebezpečnějšího než kadetští „stoupenci dohody“.

Chcete-li se už, pánové, dovolávat Marxe, zkuste dokázat, že naše дума je už orgánem moci buržoazie ve svobodném Rusku, a ne pouhým fíkovým listem samoděržaví! Namítnete, že to druhé může přerůstat v to první cestou drobných změn a že kadetské volby jsou právě taková a dokonce ne malá, nýbrž velká součást onoho „přerůstání“.

Dobrá. Tím však otázku jen odsouváte, ale neřešíte ji. Tak jak to tedy je: Přerostla už nynější дума svůj rámec natolik, že může být orgánem moci? Ti z vás, kteří si to myslí a kteří se snaží tento názor vnutit lidu, bezprostředně

rozšiřují svrchovaně škodlivé konstituční iluze, jsou v pravém slova smyslu kontrarevolucionáři. A ti, kteří připouštějí, že se „Durnovo udrží, aby mohl rozehnat dumu“^{[225]*}, nebo si uvědomují, že bez „mimoparlamentního“, revolučního nátlaku není ještě nic zajištěno**, ti sami odhalují vratkost svého stanoviska. Svými přiznáními jasně dokazují, že kadetská politika je *politika krátkodechá*, a ne politika seriózní obhajoby *permanentních* a základních zájmů revoluce. Tato přiznání dokazují, že během řešení *nové revoluční krize*, jež nyní dozrává, od kadetů odpadne velký počet revolučních buržoazních demokratů, které potupné zacházení pánů Durnovů s dumou vyžene na barikády. Celý rozdíl je tedy pouze v tom, že vy chcete tento nevyhnutelný nový boj *omezit*, spoutat a *zúžit* na úkol podporovat kadetskou dumu, kdežto my chceme všechny myšlenky, všechno úsilí, všechnu naši agitační, propagandistickou a organizační práci zaměřit na to, aby se tento boj rozšířil za hranice kadetských programů, chceme jej dovést až k úplnému svržení carské samovlády, až k úplnému vítězství rolnického povstání, až ke svolání všelidového ústavodárného shromáždění revoluční cestou.

Vám se zdá, že u nás v Rusku neexistuje žádná revoluční buržoazní demokracie, že kadeti jsou tady jediná nebo přinejmenším hlavní síla buržoazní demokracie. Avšak to se vám zdá jenom proto, že jste krátkozrací, že se spokojujete s povrchním pohledem na politické jevy, že nevidíte a nechápete „podstatu ústavy“. Jako politikové zaměřením na dnešek jste nejtypičtější oportunisté, neboť pro chvílkové zájmy demokracie nevidíte její hlubší a základní zájmy, pro okamžité úkoly zapomínáte na zítřejší a důležitější úkoly, pro nálepku nevidíte obsah. Revoluční buržoazní demokracie v Rusku existuje a nemůže neexistovat, dokud je tady revoluční rolnictvo, pospojované miliardami vláken

* Listy Rus a Molva.

** P. Miljukov, Příčiny konfliktu^[128], Reč, č. 30 (z 24. března) — mimořádně zajímavé krédo stoupence dohody.

s městskou chudinou. Tato demokracie se stáhla do úkrytu *výhradně* zásluhou činnosti Rimanovů a Luženovských. A zítřek nevyhnutelně odhalí kadetské iluze. Buď potrvá i nadále režim represálií, Rimanovové a Luženovští se dál budou „pilně činit“ a kadetská дума bude žvanit — a pak se její ubohost a ubohost strany, jež v ní vládne, rázem jasně ozřejmí širokým vrstvám obyvatelstva. Dojde k prudkému výbuchu, na němž se přirozeně nebudou podílet kadeti jakožto strana, ale právě ony složky obyvatelstva, které tvoří revoluční demokracii. Nebo režim represálií povolí, vláda udělá nějaké ty ústupky — a kadetská дума začne samozřejmě hned po prvních ústupcích jihnout a smířovat se nejen se Šipovem, ale možná i s něčím ještě horším. Kontrarevoluční charakter kadetů (který se zvláště výrazně projevil ve dnech „vichřice“ a projevuje se v jejich publicistice neustále) vyvstane v plném světle. Ale hned *první* závan svobodného větríku, první oslabení represálií začne *nevyhnutelně* znovu probouzet k životu stovky a tisíce organizací, spolků, skupin, kroužků a institucí revolučně demokratického charakteru. Tento jev pak povede stejně nevyhnutelně k nové „vichřici“, k opakování říjnového a prosincového střetnutí, jenže v nepoměrně širším měřítku. Kadeti, kteří se dnes tak skvějí v popředí, pak znovu nenápadně zalezou. Proč? Protože hrobařici se hemží jen v blízkosti mrtvol, a ne v blízkosti živých lidí.

Jinými slovy — kadeti mohou v lidu, jak by řekl Durnovo, rozhodně „vyvolat chutě“ na „svobodu lidu“, ale v žádném případě, za žádných okolností nemohou svést skutečný boj za skutečnou svobodu lidu bez uvozovek, bez kompromisu mezi svobodou a samoděržavím. Tento boj se bude muset nevyhnutelně ještě vybojovat, ale vybojují jej jiné strany, jiné sociální síly, a nikoli kadeti. Proto je zcela pochopitelné, že revoluční sociální demokracie kadetům nikterak nezávidí jejich úspěchy, ale všechnu svou pozornost i nadále soustřeďuje na tento příští, opravdový, a ne pouze fiktivní boj.

Pan Blank cituje Marxova slova o tom, jaký mimořádný význam má buržoazní demokracie. Kdyby se však měl vyjádřit skutečný Marxův názor, muselo by se dodat: a *mimořádně zrádcovský význam*. Marx o tom nesčetněkrát hovořil na různých místech svých spisů. Soudruh Plechanov, který se v dnešní politice přiklání k brentanismu, zapomněl na tyto Marxovy poučky. Soudruh Plechanov nemá dokonce ani potuchy, *co* může liberální demokracie zrazovat. Odpověď je velmi prostá, soudruhu Plechanove: strana „svobody lidu“ zrazovala a bude zrazovat svobodu lidu.

Pan Blank nás poučuje, že by se buržoazní demokracie neměla zahánět do tábora „reakce, kontrarevoluce“. Ptáme se tohoto moudrého kadeta: Jde vám o ideje, teorie, programy a taktické linie? Nebo o hmotné třídní zájmy? Prozkoumejme to i ono. Kdo a kdy zahnal ke kontrarevoluci vašeho přítele pana Struveho? Pan Struve byl kontrarevolucionář už v roce 1894, kdy ve svých Kritických poznámkách^[252] přičiňoval brentanovské vysvětlivky k marxismu. A přes úsilí některých z nás „zahnat“ ho od brentanismu k marxismu pan Struve definitivně přešel k brentanismu. A ze stránek časopisu Osvobožděníje, *ilegálního* čtrnáctideníku, přece *nikdy* nevymizely *kontrarevoluční* tóny! Je to snad náhoda? Je snad náhoda, že právě období „vichřice“, období revoluční aktivity lidu přimělo pana Struveho založit týdeník Poljarnaja zvezda, tento ukázkový orgán reakčního kverulantství?

Kdo vlastně zahání malovýrobce ve zbožním hospodářství na stranu reakce a kontrarevoluce? Jeho postavení mezi buržoazií a proletariátem v kapitalistické společnosti. Maloburžoa nutně a nevyhnutelně, ve všech zemích a za všech politických kombinací kolísá mezi revolucí a kontrarevolucí. Chce se vymanit z útlu kapitélu a upevnit své postavení drobného vlastníka. Takový úkol je však v podstatě neřešitelný a kolísání maloburžoazie je nevyhnutelné a neodstranitelné, neboť vyplývá přímo z uspořádání soudobé společnosti. Proto se také mohou leda ideologové

maloburžoazie domnívat, že jsou *myslitelné* takové projevy revoluční aktivity dělníků nebo rolníků bouřících se proti statkářskému vlastnictví půdy, jež by *nezaháněly* určitou část buržoazní demokracie do tábora reakce. Litovat toho mohou jen udatní rytíři šosáctví.

Jsou snad páni Blankové a Izgojevové (nebo soudruh Plechanov) přesvědčeni například o tom, že je možné *úplné* vítězství rolnického povstání, úplné „*odnětí půdy*“ (Plechanovovo heslo) statkářům bez náhrady, které by nezahnilo do tábora kontrarevoluce tři pětiny kadetské „buržoazní demokracie“? Neměli bychom snad proto začít s kadety čachrovat o „rozumný“ rolnický program — co myslíte, soudruhu Plechanove? A co soudíte vy, páni Blankové a Izgojevové?

A teď finále politických úvah našeho kadeta: *Je-li buržoazní demokracie v této chvíli proti ozbrojenému povstání, pak o něm nemůže a nesmí být ani řeči.*

Tato slova vyjadřují celou podstatu a veškerý smysl kadetské politiky: podřídít proletariát kadetům, vzít jej do vleku v základní otázce jeho politického postupu a politického boje. Je zbytečné před tím zavírat oči. Pan Blank od toho dost obratně odvádí pozornost: nemluví o kadetech, nýbrž o buržoazní demokracii vůbec. Mluví o „této chvíli“, a ne o povstání vůbec. Ale jen dítě by se tím dalo ošálit a mohlo by nepochopit, že je to právě jen odvrácení pozornosti a že pravý smysl Blankova závěru je právě ten, na nějž jsme poukázali: doložili jsme již řadou příkladů, že pan Blank (tak jako všichni kadeti) soustavně ignoruje buržoazní demokracii, která je levější než kadetská, že ve shodě s celým svým postojem obhájce konstitučních iluzí ztotožňuje kadety s buržoazní demokracií vůbec a revoluční buržoazní demokracii ignoruje. Zbývá nám jen ještě ukázat, že kadeti jsou proti ozbrojenému povstání jako takovému, a ne jen proti nesprávné volbě jeho „chvíle“ (to obojí se kupodivu často směšuje a pro kadety je zvlášť výhodné to směšovat, zastírat svůj negativní postoj k po-

vstání úvahami o vhodné chvíli pro povstání). Není nic lehčího — stačí, když odkážeme na *ilegální Osvoboždění*^[140], kde pan Struve na jaře a v létě roku 1905, po 9. lednu a před 9. říjnem, brojil proti ozbrojenému povstání a dokazoval, že hlásat ozbrojené povstání je „*štilenství a zločin*“. Tvrzení tohoto kontrarevolucionáře dostatečně vyvrátily události. Ukázaly, že to bylo jediné *spojení všeobecné stávkou s ozbrojeným povstáním*, které předvídali a razili jako své heslo marxisté, jež vydobylo Rusku uznání svobody a prvopočátky konstitucionalismu. Jen zcela ojedinelí sociální demokraté, za nimiž nikdo v Rusku nestojí (jako Plechanov^[168]), malomyslně o prosincovém povstání prohlásili: „Nemělo se sahat ke zbraním.“ Naproti tomu drtivá většina sociálních demokratů se shodla na tom, že povstání bylo nezbytným projevem odporu proti odnětí svobod, že pozvedlo celé hnutí na vyšší stupeň a dokázalo, že je možné bojovat proti vojsku. To poslední uznal i takový nezaujatý, rozvážný a opatrný svědek, jakým je Kautsky.

A nyní se podívejme, več vyústuje ponaučení pánů Blanků: proletariát nesmí pomýšlet na povstání, jestliže kadetská strana (která nikdy nebyla revoluční) není povstání nakloněna (ačkoli tato strana je nejen v této chvíli, nýbrž i *kdykoli jindy* proti povstání). Ne, pane Blanku! Proletariát určitě bude jak v otázce povstání vůbec, tak zejména v otázce vhodné chvíle pro povstání počítat s buržoazní demokracií, jenže právě *nikoli* s kadetskou, *nýbrž* s revoluční buržoazní demokracií, *nikoli* s liberálně monarchistickými, *nýbrž* s revolučně republikánskými směry a stranami, *nikoli* s mluvky, kteří se spokojí s loutkovým parlamentem, *nýbrž* s rolnickými masami (to je také buržoazní demokracie), které svůj vztah k povstání určují jinak než kadeti.

„Kadeti jsou proti povstání.“ Ale vždyť oni pro ně přece nikdy nebyli a ani být nemohou! Mají z něho strach. Naivně si představují, že na jejich přání — na přání mezivrstvy, stojící stranou nejostřejšího a bezprostředního boje — *závisí* rozhodnutí o otázce povstání. Jaký to omyl! Samodě-

žaví se připravuje na občanskou válku a chystá se k ní právě nyní zvláště systematicky. V souvislosti s dumou dozrává nová, daleko širší a hlubší politická krize. Jak rolnické masy, tak proletariát mají ještě ve svých řadách velké množství bojovných sil, které se neústupně domáhají svobody lidu, a ne dohod oklešťujících tuto svobodu. Může snad za takovýchto podmínek záviset na vůli té či oné strany, zda dojde, nebo nedojde k povstání?

Zrovna tak jako sní západoevropský měšťák v předvečer socialistické revoluce o otupení třídních rozporů mezi buržoazií a proletariátem, vyzývá proletariát, aby nezaháněl představitele buržoazie do tábora reakce, vyslovuje se pro sociální mír a s pocitem hlubokého mravního rozhořčení odmítá nevědeckou, omezenou, spikleneckou, anarchistickou atd. ideu katastrofy, zrovna tak sní i ruský měšťák v půli cesty naší buržoazně demokratické revoluce o otupení rozporu mezi samoděržavím a svobodou lidu, vyzývá revolucionáře, tj. všechny odhodlané a důsledné stoupence svobody lidu, aby nezaháněli liberální buržoazii do tábora reakce, vyslovuje se pro konstituční cestu a s pocitem opravdového, filozofickým idealismem podloženého rozhořčení odmítá nevědeckou, omezenou, spikleneckou, anarchistickou atd. ideu povstání. Západoevropskému měšťákovi uvědomělý dělník říká: Katastrofa nebude záviset na mezivrstvě, ale na vyhrocení krajností. Ruskému měšťákovi (a kadet je ideální měšťák v politice) uvědomělý dělník říká: Povstání nezávisí na vůli liberálů, nýbrž na počínání samoděržaví a na růstu uvědomělosti a rozhořčení revolučního rolnictva a proletariátu. Západoevropští měšťáci říkají proletariátu: Neodhánějte od sebe drobné rolnictvo a vůbec drobnou buržoazii, osvícenou, sociálně liberální a reformátorskou, neizolujte se, to jen reakce vás chce izolovat. Proletáři na to odpovídají: Od stoupců dohody buržoazie s proletariátem se musíme izolovat v zájmu všeho pracujícího lidu, protože nám tito stoupcové dohody radí, abychom odložili zbraně, protože svým hlá-

sáním dohody, otupení atd. mají velmi škodlivý, bezprostředně a prakticky škodlivý vliv na uvědomění utlačené třídy. Ale neizolujeme se od celé té obrovské masy maloburžoazie, jež je schopna se postavit na stanovisko proletariátu, nesní o dohodě, nedá se zlákat vidinou upevnění drobného hospodářství v kapitalistické společnosti a nezříká se boje proti kapitalistickému zřízení jako takovému.

Za jiné situace, v jiném historickém období, v předvečer (ba vlastně už ne v předvečer, nýbrž uprostřed) buržoazně demokratické, a nikoli socialistické revoluce se děje něco analogického i v Rusku. Měšťáci říkají proletářům: Reakce vás chce izolovat, musíte tedy izolovat vy reakci, proto od sebe neodhánějte osvícené a politicky liberální kadety, kteří si přejí reformy. Proletáři odpovídají: Od stoupců dohody samoděržaví s lidovým zastupitelským orgánem se musíme izolovat v zájmu skutečného boje za skutečnou svobodu, neboť nám tito stoupenci radí, abychom odložili zbraně, a zatemňují občanské uvědomění lidu svým hlásáním „politického míru“ a konstitučních iluzí. Jenže tito stoupenci dohody, všichni ti kadeti naprosto nejsou lid, naprosto nejsou masa, naprosto nejsou skutečná síla, jak se zdá lidem, kteří podléhají chvilkovým náladám a dojmům a kteří dnes křičí, že hrozí nebezpečí izolace proletariátu. Skutečná masa — to je revoluční rolnictvo, to je opravdová městská chudina. A od této masy se neizolujeme, ale vyzýváme ji, aby se zbavila konstitučních iluzí, vyzýváme ji k opravdovému boji, vyzýváme ji k povstání. S náladami a s růstem uvědomělosti této masy (ale naprosto ne kadetských stoupců dohody) budeme co nejdříve počítat při stanovení chvíle povstání, ale pro chvilkový úspěch, pro pozlátkový lesk kadetského parlamentarismu (nebo snad bude přesnější říci dubasovovského parlamentarismu) nepustíme ani na okamžik ze zřetele revoluční boj proti samoděržaví, který velmi rychle dozrává a patrně už co nevidět propukne.

Není tomu tak dávno, co se v Evropě naparovali, hala-

sili a vnucovali proletariátu své spojenectví a dohody sociálliberálové, maloburžoazní stoupenci dohody. Křídlo inteligence v sociálně demokratických stranách se dalo navnadit a zlákat politikou okamžiku a vytvořilo smutně proslulou bernsteinovštinu atd. Ale sešel se rok s rokem, mlha „sociálního míru“ se definitivně rozplynula, a tu se naprosto jasně ukázalo, že postoj revolučního křídla sociální demokracie, které důsledně zastávalo proletářské hledisko, byl správný.

U nás v Rusku se dnes všem točí hlava z kadetských vítězství a z budoucí kadetské dumy. Hrozí nebezpečí, že i v naší straně bude křídlo inteligence fascinováno tímto pozlátkem, že se nadchne pro volební bloky s kadety, pro myšlenku jejich podpory i pro politiku „taktického postoje“ vůči kadetům, že se mu nebude chtít jasně a zřetelně, z proletářského hlediska, určit maloburžoazní třídní charakter této strany, škodlivost jejích konstitučních iluzí a akutní nebezpečí její taktiky „dohody“. Neuplyne však možná ani pár let, ale jen měsíců — a mlha se rozptýlí, skutečnost potvrdí názory revoluční sociální demokracie a stránky kadetských novin a časopisů přestanou oplývat chvalozpěvy na adresu některých sociálních demokratů, sež jsou pro proletariát urážlivé a svědčí jen o tom, že se uvnitř sociální demokracie děje cosi nezdravého.

VI Z Á V Ě R

Když jsme tu hovořili o názorech pana Blanka, tohoto nanejvýš typického mluvčího kadetské politiky, nedotkli jsme se přitom takřka vůbec názorů soudruhů menševiků. Avšak z toho, co tu bylo řečeno, vyplývají závěry o jejich stanovisku automaticky. Horlivé chvály, jimiž je štědře zahrnují kadeti, už samy o sobě svědčí o tom, že se menševici patrně dopouštějí nějaké chyby. Kadetský tisk dnes

tvoří bezmála devět desetin veškerého politického tisku v Rusku, a jestliže všechn tento buržoazní tisk začíná systematicky a vytrvale vychvalovat dnes Plechanova, zítra Potresova (Naša žižň^[180, 181]), pozitří rezoluci všech menševiků, pak je to spolehlivá, i když samozřejmě nepřímá známka toho, že soudruzi menševici dělají nebo se chystají udělat nějakou chybu. Není přece možné, že by se veřejné mínění všeho buržoazního tisku tak příkře rozcházelo s třídním instinktem buržoazie, která má velmi jemný čich pro to, odkud vane vítr.

To však je, jak už jsme řekli, jen nepřímá známka. Předchozí výklad však umožňuje i přímo formulovat ony chyby, jež jsou evidentní v návrzích menševických rezolucí^[161, 197]. Na podrobný rozbor těchto rezolucí tu není místo — můžeme si tu jen stručně všimnout toho nejdůležitějšího, co se vztahuje k otázce „vítězství kadetů a úkolů dělnické strany“.

Menševici chybují v tom, že vůbec neformulují, ba zřejmě zcela opomíjejí takový podstatný politický úkol stojící v dané chvíli před uvědoměným sociálně demokratickým proletariátem, jakým je boj proti konstitučním iluzím. Socialistický proletariát, který přísně zachovává třídní hledisko, který se při hodnocení současnosti neochvějně řídí materialistickým pojetím dějin a kategoricky odmítá všelijaká maloburžoazní sofizmata a klamná tvrzení, nemůže v takové době, jakou dnes prožívá Rusko, tento úkol ignorovat. Bude-li jej ignorovat, přestane být předním bojovníkem za úplnou svobodu lidu, bojovníkem povzneseným nad buržoazně demokratickou omezenost. Bude-li jej ignorovat, bude jen bezmocně pokulhávat za událostmi, které dnes dělají právě z konstitučních iluzí stejný nástroj buržoazní demoralizace proletariátu, jako byla teorie „sociálního míru“, donedávna hlavní nástroj evropské buržoazie pro odvracení dělníků od socialismu.

Konstituční iluze — to je celé období ruské revoluce, které přirozeně nadešlo po potlačení *prvního* ozbrojeného povstání (po něm bude následovat ještě druhé) a po voleb-

ních vítězstvích kadetů. Konstituční iluze — to je politicky oportunistický a buržoazní jed, který dnes milióny exemplářů kadetského tisku, využívajícího vynucenou odmlku socialistických listů, zanášejí do mozků lidu. Máme před sebou list *Tovarišč*¹⁴⁶[¹⁷⁸], orgán kadetů, kteří se obracejí k „lidu“ a zvláště k dělnické třídě. V prvním čísle je chvalo zpěv na kadety: „Ve svém programu (kadetská strana) slibuje (... hm! hm! sli-bu-je) ..., že bude hájit zájmy rolníků (á la Kaufman?) a dělníků (no bodejť!) a politická práva všech ruských občanů bez rozdílu. Získá-li ve Státní dumě většinu hlasů, pak bude muset nynější vláda, která lidu způsobila tolik zla, odstoupit a stát budou řídit noví lidé (místo Vitteů Muravjovové?), kteří *budou naslouchat hlasu lidu*.“ Ano, ano... naslouchat hlasu lidu!... Jak pěkně ti kadeti píší!

Jsmo přesvědčeni, že se nenajde ani jediný socialista, který by nebyl pobouřen touto nestydatou buržoazní lží, který by zcela a bezvýhradně neuznával nutnost co nejenergičtěji bojovat proti této buržoazní demoralizaci dělnické třídy, jež je o to nebezpečnější, že dnes kadeti vlastní bezpočet novin, kdežto my nemáme — přes nekončnou řadu pokusů o vydávání byť i nejmírnějších, nejzdrženlivějších a nejskromnějších socialistických novin — ani ty jedny.

A dál. Nedá se popřít, že tato buržoazní lež, toto zatemňování revolučního vědomí lidu naprosto nejsou jen nějaké nahodilé počiny, ale že je to celé tažení. A kromě toho kadetská дума (bude-li kadetská) je takřikajíc živým ztělesněním konstitučních iluzí, jejich ohniskem, středobodem všech jevů politického života, které nejvíc bijí do očí (a které se proto povrchnímu, idealistickému pohledu maloměšťáka zdají být podstatou, nebo přinejmenším hlavním faktorem soudobého politického života). Máme co činit nejen se systematickým tažením všeho buržoazního tisku, všech buržoazních ideologů, kteří se snaží dostat proletariát do vleku, nýbrž i s celoruským zastupitelským

orgánem opředěným aureolou prvního s prominutím „parlamentu“, jenž má upevnit tuto přeměnu dělnické třídy v přívěsek kadetské strany! Vzpomeňte si na názor představitelů „špiček“, který jsme tu uvedli, že prý by bylo dobře, kdyby kadeti v dumě vzbudili důvěru veřejnosti k této instituci a soustředili k dumě všechny její naděje. Duma má být hojivou náplastí proti revoluci — v tom se v podstatě shodují naši kadeti s Durnovy a Dubasovy. To je fakt. Zvláště názorně to ukázala Poljarnaja zvězda^[248-250]. Raději plánovité a soustavné reformy než revoluční vi-chřiči, v níž se vytrácí myšlení i rozum, míní Blankové. Raději čachrovat v dumě s kadety, než bojovat s nespolehlivým vojskem proti dělníkům a rolníkům, míní Durnovové a Dubasovové. Les beaux esprits se rencontrent. Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá.

Všeobecně se o nás tvrdí, že prý liberály pomlouváme. Tvrdilo se to o nás už tehdy, když jsme si ještě v Zarje a ve staré Jiskře^[92, 95] vzali první číslo časopisu Osvobož-děnije na mušku¹⁴⁶. Ukázalo se však, že nešlo o pomluvy, nýbrž o marxistickou analýzu buržoazní ideologie, kterou skutečnost plně potvrdila. Proto se nebudeme ani divit, ani rmoutit, obviní-li nás někdo dnes z toho, že pomlouváme stranu „svobody lidu“.

Každé politické období staví sociální demokracii jakožto představitelku jediné důsledně revoluční třídy před zvláštní, specifický úkol, jenž se ocitá na denním pořadu a který oportunistické vrstvy buržoazní demokracie vždycky zatemňují a tak či onak odsouvají do pozadí. V současné době je takovým specifickým politickým úkolem dneška, který může splnit jediné revoluční sociální demokracie — a je povinna ho splnit, nechce-li zradit trvalé, základní, nejvlastnější zájmy proletariátu — takovým úkolem je boj proti konstitučním iluzím. Maloburžoazní oportunisté se vždycky spokojují s daným okamžikem, s leskem poslední novinky, s momentálním „pokrokem“, ale my se musíme dívat dál a hlouběji, poukazovat ihned a bez meškání

na všechny stránky zmíněného pokroku, jež jsou základem a zálohou budoucího *kroku zpět*, v nichž se zračí jednostrannost, omezenost a nepevnost toho dosaženého a jež vyvolávají nutnost *bojovat dál jinými způsoby, za jiných podmínek*.

Čím výraznější je volební vítězství kadetů a opozice vůbec, čím pravděpodobnější a bližší je kadetská дума, tím nebezpečnějšími se stávají konstituční iluze, tím ostřeji je pocítován rozpor mezi úplným zachováním nebo dokonce posílením reakční politiky samoděržaví, ponechávajícího si i nadále veškerou moc, a zastupitelským orgánem „lidu“. Tento rozpor velmi rychle vyústuje v novou revoluční krizi, nepoměrně širší a hlubší, zjevnější a ostřejší než všechny předešlé. Podle výstižného výroku kteréhosi sociálního demokrata prožíváme v roce 1906 skutečně *reprodukcí* revoluce. Historie roku 1905 jako by se opakovala, začínala opět od začátku, od samoděržaví s neomezenou pravomocí přes rozhořčení veřejnosti a nebývale silné opoziční hnutí zachvacující celou zemi a končící... kdoví čím?... možná „reprodukci“ deputace liberálů v létě (1905) k carovi ve formě adresy či rezoluce kadetské dumy, nebo možná „reprodukci“ rozmachu z podzimu 1905. Bylo by směšné pokoušet se předem uhádnout přesné formy a data budoucích kroků revoluce. Důležité je počítat s nesrovnatelně větším rozmachem hnutí, s většími politickými zkušenostmi všeho lidu. Důležité je nezapomínat, že se blíží právě *revoluční*, a rozhodně ne parlamentní krize. „Parlamentní“ boj v dumě je jen krátká etapa; je to jen taková malá železniční zastávka, „kadetské nástupiště“* na cestě od ústavy k revoluci. Boj v dumě *nemůže* vzhledem k podstatným zvláštnostem nynější sociálně politické situace rozhodnout o osudech svobody lidu. Nemůže být *hlavní* formou boje, neboť tento „parlament“ zřejmě neuzná *žádná z obou* boju-

* V ruštině je použito slova „platforma“, které znamená jednak železniční nástupiště a jednak v přeneseném smyslu politickou programovou základnu. *Čes. red.*

jících stran, ani Durnovové, Dubasovové a spol., ani proletariát a rolnictvo.

Proto musí sociální demokracie se zřetelem ke všem konkrétním zvláštnostem dané historické situace se vši rozhodností uznat a soustavně dělníkům a uvědomělým rolníkům vštěpovat, že hlavní formou společenského hnutí v současném Rusku je i nadále bezprostřední revoluční hnutí širokých lidových mas, odbourávající staré zákony, likvidující orgány útlaku lidu, dobývající politickou moc a vytvářející nové právo. Duma svolaná Dubasovy a Durnovy a ochraňovaná těmito ctihodnými muži sehraje v tomto hnutí velkou úlohu, ale rozhodně nezmění jeho hlavní formu. Opačný názor, který už nyní hlásají a rozšiřují kadeti, je klamání lidu a maloměšťácká šosácká utopie.

S tím souvisí otázka buržoazní demokracie a její podpory ze strany proletariátu. I v tomto směru jsou rezoluce menševiků dílem nedostatečné a dílem pochybené. Kadeti se div nepřetrhnou snahou ztotožnit svou stranu s buržoazní demokracií vůbec, snahou vydávat svou stranu za hlavní představitelku buržoazní demokracie. To je nehorázná lež. A každá nejasnost, již se při definování pojmu „buržoazní demokracie“ sociální demokracie dopustí, tuto lež jenom podporuje. Konkrétní politický úkol podporovat buržoazní demokracii musíme řešit na základě naprosto přesné znalosti konkrétních směrů, proudů a stran uvnitř buržoazní demokracie. V dané chvíli je hlavním úkolem právě to, abychom oddělili revoluční buržoazní demokracii, to jest takovou, která — ač není politicky zcela uvědomělá, má mnoho předsudků atd. — je schopna rozhodně a nesmlouvavě bojovat proti všem pozůstatkům nevolnického Ruska, abychom tuto buržoazní demokracii oddělili od liberálně monarchistické, oportunistické buržoazní demokracie, jež je schopna uzavírat nejrůznější dohody s reakcí a v kritických chvílích začne vždycky prosazovat své kontrarevoluční snahy. Je nesporné, že v Rusku existují velmi široké

vrstvy revoluční demokracie, a skutečnost, že nejsou organizované, že se nehlásí k žádné straně, že jsou nynějšími represáliemi zdeptané, může mýlit jen velmi málo vnímavé a povrchní pozorovatele. S touto a jedině s touto demokracií musíme dnes „odděleně jít, ale společně se bít“, abychom dovedli demokratickou revoluci až do konce a bez nejmenšího slitování přitom odhalili nespolehlivost kadetské strany, která teď zaujímá „dominující“ postavení.

Strana socialistického proletariátu, která si klade za cíl dovést demokratickou revoluci do konce, musí nejenom umět vždycky odhalit jakékoli konstituční iluze, nejenom vyčlenit z celé buržoazní demokracie bojeschopné síly, nýbrž také přesně a jasně stanovit a masám srozumitelně vyložit nezbytné podmínky pro rozhodné vítězství revoluce, ukázat jim a v celé své propagandě i agitaci ozřejmit, v čem konkrétně musí toto rozhodné vítězství revoluce spočívat. Jestliže to neuděláme (a soudruzi menševici to ve svých rezolucích neudělali), pak naše slova o „dovedení revoluce do konce“ zůstanou jen holou a prázdnou frází.

Pan Blank se ve svém článku zmiňuje o francouzské „sociální demokracii“ z let 1848—1849. Velevážený kadet nechápe, že tím karikuje sama sebe. Vždyť právě kadeti nyní opakují chyby francouzských „sociálních demokratů“, kteří v podstatě vůbec nebyli sociálními demokraty, tj. marxisty. Nebyli třídní stranou dělníků, nýbrž vyložené maloburžoazní stranou; byli skrznaskrz plni konstitučních iluzí a víry v „parlamentní“ způsoby boje za všech, dokonce i revolučních podmínek. Právě proto utrpěli přes řadu ohromujících, ryze „kadetských“ parlamentních úspěchů ono hanebné fiasko, kterému se tak vysmál Marx¹⁴⁷.

Kdyby naše strana neobezřetně přistoupila na všelijaké volební bloky, dohody a čachry s kadety, kdyby zanedbala úkol bojovat proti konstitučním iluzím, kdyby ve snaze o sblížení s buržoazní demokracií s ní ztotožnila její oportunistické křídlo, tj. kadety, kdyby zapomněla, že v takovém období, jaké právě prožíváme, je nezbytné vážně se

připravovat na mimoparlamentní způsoby boje, pak by i naší straně hrozilo vážné nebezpečí, že ji stihne právě takový žalostný osud, jaký stihl francouzskou maloburžoazní rádoby sociální demokracii z let 1848—1849.

Nemáme proč závidět kadetům jejich úspěchy. Maloburžoazní iluze a víra v dumu jsou mezi lidem ještě dost silné. Nutně se však rozplynou. Čím úplnější bude vítězství kadetů v dumě, tím rychleji se tak stane. Víťáme úspěchy girondistů¹⁴⁸ velké revoluce v Rusku! Po nich povstanou širší lidové masy, dají se do pohybu energičtější a revolučnější vrstvy, semknou se kolem proletariátu, dovedou naši velkou buržoazní revoluci k úplnému vítězství a zahájí tak epochu socialistického převratu na Západě.

28. března 1906

PŘEDMLUVA
K RUSKÉMU VYDÁNÍ
BROŽURY K. KAUTSKÉHO
SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE
U Ž NEEXISTUJE ! [61]

Brožura, kterou předkládáme čtenáři v ruském překladu, pochází z pera jednoho z nejvýznamnějších představitelů německé sociální demokracie. Autorovi brožury se podařilo vyjádřit mnohem víc, než se dalo očekávat podle zvoleného tématu. Místo pouhého vyvrácení lživých tvrzení nesvědomitého přísluhovače fabrikantů pana Bürgera máme před sebou pozoruhodně jasný a všeobecně srozumitelný výklad nejzákladnějších otázek dělnického hnutí nejenom v Německu, nýbrž i na celém světě. K úpadku malovýroby a ke zbídačování lidu dochází všude. Buržoazní politikové i vědci všech zemí se podobně jako pan Bürger mohou přetrhnout, jak se snaží tyto jevy ututlat. Proto má systematický rozbor běžných argumentů těchto pánů zcela mimořádný význam.

Autor brožury se obírá téměř výhradně německými údaji. V některých případech by bylo žádoucí doplnit je i o příslušné ruské údaje. Setká-li se brožura s natolik širokým ohlasem, jaký si plně zasluhuje, její vydavatelé se o to pravděpodobně pokusí. Jen musíme poznamenat, že průmyslová a zemědělská statistika Ruska je v porovnání s německou ve velmi žalostném stavu. Pokud jde o Německo, je možné srovnávat údaje dvou průmyslových a zemědělských soupisů, jež byly v různých časových obdobích provedeny v celé zemi. V Rusku nebyl proveden ani jeden takový soupis a kromě zemstevní statistiky, která zkoumala po evropském způsobu jen nevelké dílčí úseky národního hospodářství, máme k dispozici jen zkrácenou,

nedbalou a byrokraticky nepřehlednou statistiku různých „resortů“, zasluhující si spíše název policejní hlášení.

Ruská byrokracie brání ruskému lidu, aby se dověděl celou pravdu o svém postavení. Každý vzdělaný ruský čtenář si však snadno vzpomene na stovky a tisíce příkladů z naší literatury, svědčících o stavu rolnického hospodářství, domácí výroby a o způsobu života v továrnách, které plně potvrzují závěry, k nimž dospívá autor brožury. Každý ruský dělník a rolník si snadno všimne, že ke zbídačování lidu, jak je popisováno v brožuře, dochází v Rusku v ještě větším rozsahu a v ještě daleko drastičtější podobě, v ještě daleko surovějších formách.

Březen 1906

N. Lenin

*Vyšlo v Petrohradu v uvedené
brožuře v březnu—dubnu 1906*

Podle textu brožury

1894

1895

1896

1897

1898

1899

1900

1901

1902

1903

1904

1905

1906

1907

1908

1909

1910

1911

1912

1913

1914

1915

1916

1917

1918

1919

1920

1921

1922

1923

1924

1925

1926

1927

1928

1929

1930

1931

1932

1933

1934

1935

1936

1937

1938

1939

1940

1941

1942

1943

1944

1945

1946

1947

1948

1949

1950

1951

1952

1953

1954

1955

1956

1957

1958

1959

1960

1961

1962

1963

1964

1965

1966

1967

1968

1969

1970

1971

1972

1973

1974

1975

1976

1977

1978

1979

1980

1981

1982

1983

1984

1985

1986

1987

1988

1989

1990

1991

1992

1993

1994

1995

1996

1997

1998

1999

2000

2001

2002

2003

2004

2005

2006

2007

2008

2009

2010

2011

2012

2013

2014

2015

2016

2017

2018

2019

2020

2021

2022

2023

2024

2025

2026

2027

2028

2029

2030

2031

2032

2033

2034

2035

2036

2037

2038

2039

2040

2041

2042

2043

2044

2045

2046

2047

2048

2049

2050

2051

2052

2053

2054

2055

2056

2057

2058

2059

2060

2061

2062

2063

2064

2065

2066

2067

2068

2069

2070

2071

2072

2073

2074

2075

2076

2077

2078

2079

2080

2081

2082

2083

2084

2085

2086

2087

2088

2089

2090

2091

2092

2093

2094

2095

2096

2097

2098

2099

2100

SJEDNOCOVACÍ SJEŽD
S D D S R ¹⁴⁹[202]

10.—25. DUBNA (23. DUBNA—8. KVĚTNA) 1906

Poprvé otištěno roku 1907
v knize Protokoly Objedinitělnogo sjezda RSDRP,
sostojavšegosja v Stokgolme v 1906 g.,
Moskva

Podle textu knihy

REZOLUCE O POVINNOSTI
MANDÁTOVÉ KOMISE
PODÁVAT SJEZDU ZPRÁVY
O ČINNOSTI

Sjezd ukládá mandátové komisi, aby podávala o své činnosti zprávy, ze kterých by bylo patrné, podle jakých hledisek organizace volila sjezdové delegáty a podle jakého kritéria bylo určováno členství ve straně.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
 NA 2. ZASEDÁNÍ SJEZDU
 K OTÁZCE HLASOVÁNÍ
 PODLE JMEN DELEGÁTŮ
 O PÍSEMNÝCH
 PROHLÁŠENÍCH ZASLANÝCH
 SJEZDOVÉMU BYRU¹⁵⁰

1

Připojuji se k návrhu soudruha Šmidta a navrhuji, aby připojili svůj podpis všichni, kdo si přejí tento návrh podpořit.

2

Návrh soudruha Larina není nic jiného než nejhrubší výsměch většiny sjezdu menšině...

Opakuji, že je to hrubý výsměch právům menšiny sjezdu, pokus zlikvidovat její práva, zaručená jednacím řádem.

DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK
NA 3. ZASEDÁNÍ SJEZDU

Lenin oponuje Danovi¹⁶¹ a vyslovuje názor, že je nutné projednat hodnocení současné situace a dát na pořad jednání národnostní otázku.

NÁVRH NA FORMULACI
VIII. BODU NÁVRHU POŘADU
JEDNÁNÍ [182] SJEZDU

K bodu VIII: „Postoj k požadavku zvláštního ústavodár-
ného shromáždění pro Polsko“ připojit: „v souvislosti
s národnostní otázkou v programu strany“.

Z Á V Ě R Ě Č N Ě S L O V O

K A G R Á R N Í O T Á Z C E ¹⁵² [124]

Předkládám dvě hlavní teze: 1. municipalizaci rolníci nikdy nebudou chtít; 2. municipalizace bez demokratické republiky, bez plně zajištěné vlády lidu, bez volitelnosti vysokých úředníků by byla škodlivá. Při výkladu těchto tezí se zastavím nejprve u závažnějších námitek proti nacionalizaci. Takovou nejzávažnější námitkou je nepochybně námitka vznesená soudruh Plechanovem. Soudruh Plechanov řekl doslova — já jsem si jeho slova zapsal: „V žádném případě nemůžeme být pro nacionalizaci.“ To je omyl. Troufám si tvrdit, že dojde-li u nás skutečně k rolnické revoluci a povede-li politický převrat, který ji bude provázet, k vytvoření skutečně demokratické republiky, potom soudruh Plechanov bude považovat za možné podporovat nacionalizaci, a kdyby se při budoucím převratu u nás v Rusku opravdu vytvořila demokratická republika, pak by nás celá, nejenom ruská, nýbrž i mezinárodní situace hnutí dovedla až k nacionalizaci. Ale ani když se tato podmínka neuskuteční, zůstane i pak municipalizace fikcí; může se uskutečnit snad jen jako nový druh výkupu. Soudruh John používá termínu zcizení, a ne konfiskace — a jak bylo vidět z jeho řeči, nezvolil tento termín nahodile. Přitom je to termín čistě kadetský, jeho obsah je velmi volný a je s ním docela dobře slučitelný i kadety navrhovaný výkup. A teď dál. Kde je záruka proti restauraci, ptal se soudruh Plechanov. Nemyslím si, že by tato otázka byla úzce a nerozlučně spjata s rozebíraným programem, ale když už byla jednou položena, je třeba na ni

zcela určitě a nedvojsmyslně odpovědět. Pokud by mělo jít o skutečnou, opravdu účinnou ekonomickou záruku proti restauraci, tj. o takovou záruku, jež by vytvářela ekonomické podmínky vylučující restauraci, pak je nutno říci, že jedinou zárukou proti restauraci je socialistický převrat na Západě; žádná jiná záruka v pravém a plném smyslu toho slova nemůže být. Bez splnění této podmínky, při jakémkoli jiném řešení problému (municipalizace, rozdělení apod.) je restaurace nejen možná, ale přímo nevyhnutelná. Já bych tuto tezi formuloval takto: ruská revoluce může svými vlastními silami zvítězit, ale v žádném případě nemůže jen svými vlastníma rukama udržet a zajistit to, co vydobude. Bez socialistického převratu na Západě to nesvede; bez splnění této podmínky nevyhnutelně dojde k restauraci jak při municipalizaci, jak při nacionalizaci, tak při rozdělení, neboť drobní vlastníci budou při jakýchkoli, při všech formách držby a vlastnictví bez rozdílu oporou restaurace. Po úplném vítězství demokratické revoluce se drobní vlastníci nevyhnutelně obrátí proti proletariátu, a čím dříve budou svrženi všichni společní nepřátelé proletariátu a drobných vlastníků, jako jsou kapitalisté, statkáři, finanční buržoazie atd., tím dříve k tomu dojde. Naše demokratická republika nemá jiné zálohy než socialistický proletariát na Západě a zde je třeba mít na zřeteli, že klasická buržoazní revoluce v Evropě, zejména Velká francouzská revoluce 18. století probíhala za zcela jiné mezinárodní situace, než za jaké probíhá ruská revoluce. Francie z konce 18. století byla obklopena feudálními a polofeudálními státy. Rusko 20. století, uskutečňující buržoazní revoluci, je obklopeno zeměmi, v nichž plně vyzbrojený socialistický proletariát stojí před posledním střetnutím s buržoazií. Jestliže už vcelku tak bezvýznamné jevy jako carův příslib svobody v Rusku ze 17. října^[115] daly proletářskému hnutí v západní Evropě tak velký impuls, jestliže už pouhá telegrafická zpráva z Petrohradu o pověstném konstitučním manifestu stačila přimět rakouské dělníky, aby rázem vyšli

do ulic, aby vyvolali řadu demonstrací a vojenských srážek v největších průmyslových městech Rakouska, pak si můžeme představit, jak se zachová mezinárodní socialistický proletariát, dostane-li z Ruska zprávy ne o tom, že svoboda byla přislíbena, nýbrž že byla opravdu uskutečněna a že revoluční rolnictvo dosáhlo úplného vítězství. Jestliže se však na otázku záruky proti restauraci podíváme jinak, tj. budeme-li se ptát po relativní a podmíněčné záruce proti restauraci, pak musíme říci toto: podmíněčnou a relativní zárukou proti restauraci je jedině to, aby byla revoluce uskutečněna co nejrozhodněji, aby byla provedena přímo revoluční třídou za co nejmenší spoluúčasti prostředníků, stoupenců dohody a nejrůznějších smiřovačů a aby byla tato revoluce skutečně dovedena do konce. Můj návrh obsahuje právě maximum, pokud jde o tyto záruky proti restauraci.

Za bezprostřední nástroj revolučního rolnického hnutí, za jeho nejžádoucnější formu označuje můj návrh rolnické výbory. Rolnické výbory znamenají prostě a jednoduše výzvu k tomu, aby se rolníci sami neprodleně, přímo a co nejrozhodněji vypořádali s vysokými úředníky a statkáři. Rolnické výbory jsou výzvou k tomu, aby se lid, deptaný pozůstatky nevolnictví a policejním režimem, s těmito pozůstatky vypořádal — jak řekl Marx — „plebejským způsobem“¹⁵³. Soudruhu Plechanovovi tento předpoklad revoluce dovedené do konce, která zavede volbu vysokých úředníků lidem, připomněl anarchismus, který se mu protiví, jako ostatně nám všem, ale je víc než podivné, že situace, kdy vysoké úředníky bude volit lid, může někomu připomínat právě anarchismus; je víc než podivné, že v situaci, jako je dnešní, může či by mohla otázka voleb vysokých úředníků lidem vyvolat úsměv kteréhokoli sociálního demokrata, snad kromě Bernsteina. Právě dnes totiž prožíváme takovou dobu, kdy toto heslo — vysoké úředníky volí lid — začíná být velmi aktuální a má obrovský praktický význam. Veškerá naše činnost, propaganda a agi-

tace mezi masami rolnictva musí do značné míry spočívat v propagování, v šíření a objasňování právě tohoto hesla. Hlásat rolnickou revoluci, mluvit alespoň trochu vážně o agrární revoluci, ale přitom nemluvit o nezbytnosti skutečného demokratismu, tj. mimo jiné i o tom, že vysoké úředníky musí volit lid — to je do nebe volající rozpor. Proto mi předhůzka anarchismu připomíná pouze německé bernsteinovce, kteří nedávno v polemice vytkli anarchismus Kautskému.

My musíme rolníkům přímo a jasně říci: Chcete-li dovést agrární revoluci do konce, musíte dovést do konce i politickou revoluci; bez dovedení politické revoluce do konce nebude žádné, nebo alespoň trochu trvalejší agrární revoluce. Bez úplného demokratického převratu, bez lidových voleb vysokých úředníků budeme tu mít buď agrární vzpoury, nebo kadetské agrární reformy. U nás nedojde k tomu, co by si zasluhovalo tak nadneseného označení, jakého užil Plechanov: rolnická revoluce. Municipalizace skýtá široké pole pro třídní boj, řekl Plechanov; vynasnažil jsem se toto jeho tvrzení reprodukovat pokud možná doslovně a musím rozhodně prohlásit, že je to konstatování vysloveně *nesprávné*; je nesprávné jak v politickém, tak v ekonomickém smyslu. Za jinak stejných podmínek skýtá municipalita a municipální pozemkové vlastnictví pro třídní boj nepochybně užší pole než celý národ, než nacionalizace půdy. Nacionalizace půdy za demokratické republiky rozhodně skýtá nejširší pole pro třídní boj, tak široké, jak je to vůbec za kapitalismu myslitelné. Nacionalizace znamená odstranění absolutní renty, snížení cen obilí, zajištění maximální svobody konkurence a svobody pronikání kapitálu do zemědělství. Municipalizace naopak omezuje celonárodní třídní boj, neboť neočišťuje všechny výrobní vztahy v zemědělství od absolutní renty a rozměňuje náš obecný požadavek na požadavky dílčí; municipalizace v každém případě zastírá třídní boj. Z tohoto hlediska může být otázka vznesená Plechanovem zodpovězena

jen v jediném smyslu. Z tohoto hlediska municipalizace rozhodně neobstojí před kritikou. Municipalizace znamená zúžení a zastírání třídního boje.

Další Plechanovova námitka se týká otázky uchopení moci. Plechanov se setkal v mém návrhu agrárního programu^[89] s myšlenkou uchopení moci a musím říci, že myšlenka uchopení moci, které provede revoluční rolnictvo, je v mém návrhu agrárního programu* skutečně obsažena, ale redukovat ji na narodovoljovskou myšlenku uchopení moci je velkou chybou. V 70. a 80. letech, kdy se narodovoljovci¹⁵⁴ touto myšlenkou obírali, šlo jenom o skupinu inteligence, ale nějaké aspoň trochu širší, opravdu masové revoluční hnutí ve skutečnosti neexistovalo. Uchopení moci bylo přáním anebo frází hrstky příslušníků inteligence, ale nikoli nevyhnutelným dalším krokem masového hnutí, které se již rozvíjelo. Avšak redukovat myšlenku boje revolučního lidu o politickou moc na narodovoljovství dnes, po říjnu, listopadu a prosinci 1905, poté, kdy široké vrstvy dělnické třídy, poloproletářů a rolnictva předvedly světu už dávno nevídané formy revolučního hnutí, poté, kdy boj revolučního lidu o moc vzplanul jak v Moskvě, tak i na jihu a v Pobaltí, znamená opoždovat se o celých 25 let, znamená vyškrtávat z dějin Ruska celé rozsáhlé období. Plechanov řekl: Není třeba se bát agrární revoluce. Jenže právě strach z toho, že revoluční rolnictvo si vybojuje moc, není ničím jiným než strachem z agrární revoluce. Agrární revoluce je jen pustou frází, jestliže její vítězství nepředpokládá, že se revoluční lid chopí moci. Bez této podmínky to nebude agrární revoluce, nýbrž rolnická vzpoura, anebo kadetské agrární reformy. Na závěr svého rozboru tohoto bodu jen ještě připomenu, že dokonce i v rezoluci^[197] soudruhů z menšiny, otištěné ve 2. čísle listu Partijnyje izvěstija^[109, 145], se praví, že dnes již před námi vyvstává úkol vyrvat moc z rukou vlády.

* Viz tento svazek, s. 284—285. *Red.*

Výraz „tvůrčí aktivita lidu“, jehož se myslím v našich rezolucích neužívá, ale kterého prý jsem já — dá-li se věřit paměti soudruha Plechanova — ve svém vystoupení užil, mu také připomíná staré známé z řad narodovoljovců a socialistů-revolucionářů. I tato vzpomínka soudruha Plechanova mi připadá jako pětadvacetileté zpoždění. Vzpomeňte si, co se v Rusku zběhlo v posledním čtvrtletí roku 1905: stávky, sověty dělnických zástupců, povstání, rolnické výbory, výbory železničářů aj., a to všechno svědčí právě o přechodu lidového hnutí ve formu povstání, v tom všem se projevují nepochybně zárodky orgánů revoluční moci, a má slova o tvůrčí aktivitě lidu měla tedy naprosto určitý a konkrétní obsah; týkala se právě těchto historických dnů ruské revoluce, charakterizovala právě tento způsob boje nejen proti starému režimu, nýbrž boje prostřednictvím revoluční moci, způsob, jehož poprvé použily široké masy ruských dělníků a rolníků v slavných říjnových a prosincových dnech. Je-li naše revoluce pohřbena, pak jsou pohřbeny i tyto zárodečné formy revoluční moci rolníků a dělníků; ale nejsou-li vaše slova o rolnické revoluci jen frází, dojde-li u nás skutečně k agrární revoluci v pravém smyslu toho slova, pak se nepochybně dočkáme opakování říjnových a prosincových událostí v nesrovnatelně širším měřítku. Revoluční moc nikoli inteligence, nikoli skupiny spiklenců, nýbrž dělníků a rolníků jsme už v Rusku měli, už se v průběhu naší revoluce prakticky uskutečnila. Byla rozdrčena, neboť zvítězila reakce, máme-li však skutečný důvod k přesvědčení, že je revoluce znovu na vzestupu, pak také musíme nevyhnutelně očekávat i vzestup, rozvoj a úspěch nových, ještě radikálnějších, ještě víc s rolnictvem a s proletariátem spjatých orgánů revoluční moci. Čili: Plechanov se s pomocí otřepaného a komického strašáka „narodovoljovství“ jenom vyhnul analýze říjnových a prosincových forem hnutí.

Nakonec se ještě podívejme, do jaké míry je můj program pružný a podložený. Mám za to, že ve srovnání se všemi

ostatními programy můj agrární program i v tomto směru nejvíc vyhovuje. Co dělat, bude-li to s revolucí dopadat špatně? Co dělat, nebude-li možné uskutečnit všechna „jestliže“ obsažená v mém návrhu a nebude-li proto možné počítat s dovedením naší demokratické revoluce do konce? Pak bude nesporně nutné počítat s těmi podmínkami rolnického hospodaření a rolnického užívání půdy, jež existují dnes. Pro ten případ odkazuji na takový neobyčejně významný jev, jakým je pacht. Vždyť uvažujeme-li o tom, že to vskutku může s revolucí dopadnout všelijak, že se vskutku může stát, že nebude dovedena až do konce, pak bude nepochybně třeba počítat s existencí a neodstranitelností tohoto jevu a já i pro tento nejhorší případ, pro případ, že tu nebudou splněna žádná zdánlivě utopická „jestliže“, předem stanovím úkoly strany úplněji, přesněji a nepoměrně střízlivěji, než činí soudruh Maslov. Můj program tedy přináší praktická hesla jak pro dnešní podmínky rolnického hospodaření a rolnického užívání půdy, tak i pro nejpříznivější perspektivy dalšího rozvoje kapitalismu. Soudruh John se pokusil zavtipkovat, že prý můj program obsahuje příliš mnoho programů, že tam mám i konfiskaci, i pacht, jež se navzájem vylučují; vtipkování mu však nevyšlo, protože konfiskace statkářské půdy nevylučuje pacht, k němuž dochází i na rolnické půdě. Proto soudruh Plechanov dvojnásob pochybil, když se proti mně vytasil se svým zvlášť efektním argumentem. Není prý těžké sepsat program pro případ, že všechno dopadne skvěle. Takový program dovede sepsat kdekdo, ale sepiš nám program pro případ, že podmínky nebudou právě nejlepší! A já na tento argument odpovídám tvrzením, že můj program, který mluví o konfiskaci statkářské půdy, ale bere v úvahu i takové otázky, jako je pacht, je právě pro případ nejhoršího možného průběhu či výsledku naší revoluce formulován obzvlášť střízlivě a je obzvlášť dobře zdůvodněný, zatímco program soudruha Johna neříká nic o oněch nejhorších podmínkách, tj. o podmínkách,

kdy není politického demokratického doopravdy dosaženo; nabízí nám jen municipalizaci, ačkoliv municipalizace bez možnosti, aby vysoké úředníky volil lid, bez zrušení pravidelné armády atd., je věc právě tak nebezpečná, ba ještě nebezpečnější, než nacionalizace. Proto také trvám na uvedení oněch „jestliže“, která neprávem tak odsuzoval Plechanov.

Tedy: rolníci nepřijmou municipalizaci. Soudruh Kartvelov uvedl, že na Kavkaze rolníci zcela souhlasí s esery, ale přitom se ptají, zda budou mít právo prodávat půdu, kterou dostanou při jejím rozdělení nebo při socializaci. Správně, soudruhu Kartvelove! Váš poznatek zcela odpovídá jak rolnickým zájmům vůbec, tak rolnickému chápání vlastních zájmů, ale právě proto, že rolníci posuzují všechny agrární reformy se zřetelem k tomu, zda budou mít právo prodávat další půdu, kterou dostanou, právě proto budou rolníci zcela určitě proti municipalizaci, proti zemstevizaci. Rolníci si dodnes ještě pletou zemstva s obvodními náčelníky a mají pro to mnohem hlubší důvody, než předpokládají ctihodní kadetští profesori práva, posmívající se rolnické nevzdělanosti. Proto, než se začne mluvit o municipalizaci, musí se bezpodmínečně mluvit nejprve o tom, že vysocí úředníci musí být voleni lidem. Ale dnes, kdy tento demokratický požadavek není ještě uskutečněn, je namístě mluvit jen všeobecně o konfiskaci nebo o rozdělení. Proto tedy, abych sjezdu tuto základní otázku zjednodušil, postupuji takto: Jelikož program soudruha Borisova^[264] má řadu společných rysů s mým programem a je založen právě na rozdělení, a nikoli na nacionalizaci, beru svůj program zpět a ponechávám na sjezdu, aby se vyslovil k otázce: rozdělení, nebo municipalizace. Zamítnete-li rozdělení — nebo snad bude lépe říci „až“ zamítnete rozdělení — pak ovšem budu muset svůj návrh definitivně stáhnout jako nemající vyhlídky; vyslovíte-li se však pro rozdělení, pak předložím celý svůj program jako pozměňovací návrh k návrhu soudruha Borisova. V odpověď

na výtky, že prý rolníkům vnucují nacionalizaci, bych ještě připomněl, že můj program obsahuje „variantu A“, v níž se speciálně mluví o tom, že je třeba odmítnout i jen pouhé pomýšlení na to rolníkům cokoli vnucovat proti jejich vůli. Bude-li nahrazen můj návrh při prvním hlasování návrhem Borisovovým, na podstatě věci to tedy vůbec nic nezmění a pouze nám to usnadní a zjednoduší zjištění skutečné vůle sjezdu. Podle mého názoru je municipalizace chybná a škodlivá, zatímco rozdělení je chybné, ale není škodlivé.

Pozdržím se krátce u tohoto rozdílu: „stoupenci rozdělení“ sice správně vykládají fakta, ale zapomněli na Marxův výrok o starém materialismu, totiž že „materialisté svět jen různě vykládali — nejde však jen o to svět vykládat, nýbrž o to svět změnit“¹⁵⁵. Rolník říká: „Země je boží, země je lidu, země není ničí.“ „Stoupenci rozdělení“ nám vysvětlují, že to rolník neříká uvědoměle, že něco jiného říká a něco jiného myslí. Skutečnou snahou rolníků podle nich prý je jen a výlučně to, aby získali další půdu a aby se zvětšilo malé hospodářství a nic víc. To všechno je zcela správné. Jenže názorový rozdíl mezi námi a „stoupenci rozdělení“ zde nekončí, ale teprve začíná. Právě z těchto slov rolníků, jakkoli jsou ekonomicky neopodstatněná a lichá, musíme při své propagandě vycházet. Říkáte, že půdu mají užívat všichni? Chcete tedy předat půdu lidu? No výborně, ale co to znamená předat půdu lidu? Kdo disponuje majetkem a vlastnictvím? Vysocí úředníci, Trepovové. Chcete odevzdat půdu Trepovovi a vysokým úředníkům? Ne. Každý rolník řekne, že těm půdu předat nechce. Chcete předat půdu Petrunkevičům a Rodičevům, kteří možná budou zasedat v municipální samosprávě? Ne. Rolník určitě nebude chtít předat půdu těmto pánům. A pak rolníkům vysvětlíme: Aby mohla být půda odevzdána všemu lidu a přineslo to prospěch rolníkům, je nutné zajistit, aby všichni vysocí úředníci bez výjimky byli voleni lidem. Čili

můj návrh nacionalizace, podmíněné úplným zajištěním demokratické republiky, dává našim propagandistům a agitátorům správnou linii, jak si mají počínat, ukazuje jim jasně a názorně, že politická propaganda a zejména propaganda pro republiku musí být založena na rozboru rolnických požadavků týkajících se půdy. Například rolník Mišin^[35], který byl zvolen poslancem do dumy za stavropolské rolníky, si přivezl od svých volitelů mandát, jenž byl v plném znění otištěn v listu Russkoje gosudarstvo¹⁶⁶. V tomto mandátu se žádá jak odvolání zemstevních úředníků, tak postavení obilních skladů, tak i předání veškeré půdy státu. Požadavek předání veškeré půdy státu je nepochybně reakční předsudek, neboť státní zřízení dnešního i zítřejšího konstitučního Ruska je policejní a vojenská despocie. Přesto nesmíme tento požadavek jen tak odmítnout jako škodlivý předsudek, ale musíme se ho „chytit“, abychom Mišinovi a jemu podobným vyložili, jak se věci ve skutečnosti mají. Musíme Mišinovi a jemu podobným říci, že požadavek předání půdy státu vyjadřuje, i když značně pochybeně, nesmírně důležitou a pro rolníky užitečnou myšlenku. Předání půdy státu může být a bude pro rolníky velmi užitečné jedině tehdy, když se stát stane plně demokratickou republikou, když se bude důsledně uplatňovat volitelnost vysokých úředníků, když bude zrušena pravidelná armáda atd. A právě ze všech těchto důvodů se domnívám, že zamítnete-li nacionalizaci, nevyhnutelně tím zaviníte stejné omyly našich praktiků, propagandistů a agitátorů, jaké jsme zavinili my svým chybným odřezkovým programem v roce 1903. Stejně jako byly tenkrát naše odřezky vykládány v užším smyslu, než jak je chápali autoři tohoto bodu, tak i dnešní odmítání nacionalizace a nahrazení tohoto požadavku rozdělením, nemluvě už o zcela zmatené municipalizaci, nevyhnutelně povede k takové spoustě chyb našich praktiků, propagandistů a agitátorů, že budeme velmi brzy litovat, že jsme schválili „rozdělovský“ nebo municipalizační program.

Nakonec chci ještě znovu zopakovat své dvě hlavní teze: za první, municipalizaci rolníci nikdy nebudou chtít; za druhé, municipalizace bez demokratické republiky, bez toho, aby byli vysocí úředníci voleni lidem, by byla škodlivá.

PROHLÁŠENÍ
O NUTNOSTI SCHVALOVÁNÍ
PROTOKOLŮ SJEZDEM

Je nutné, aby všechny protokoly schvaloval sjezd. Za oficiální se proto budou považovat pouze protokoly sestavené tajemníky. Stenografové jen zaznamenávají jednotlivé projevy.

P Í S E M N Ě P R O H L Á Š E N Í
N A 1 5 . Z A S E D Á N Í S J E Z D U

Hned na první stránce našich rezolucí se uvádí: „třídní zájmy v *buržoazní revoluci*“¹⁵⁷, řádek 27. shora.

Z Á V Ě R Ě Č N Ě S L O V O
 K O T Á Z C E S O U Č A S N Ě
 S I T U A C E
 A T Ř Í D N Í C H Ú K O L Ů
 P R O L E T A R I Á T U

Vynasnažím se zaměřit se na to nejpodstatnější. Soudruh Pticyň mi připomněl rčení, že dobrému lovcovi štěstí přeje. Ptal se: Jak přišli bolševici na to, že dnes je hlavní formou boje odbourávání zákonů aj.? Soudruhu Pticyne, sundejte přece své kadetské brýle! Vám se zdá, že je hlavní formou boje parlamentarismus. Otevřete oči: hnutí nezaměstnaných, hnutí v armádě, rolnické hnutí. Hlavní forma hnutí není v dumě, ta může hrát jen vedlejší úlohu. Soudruh Plechanov řekl, že by se Hegel dvakrát obrátil v hrobě, kdyby slyšel, jak se ho dovolávám. Soudruh Plechanov však mluvil dříve než soudruh Pticyň a jeho slova platí spíš o Pticyňovi. Soudruh Pticyň podléhá okamžiku, všímá si jen jevů ležících na povrchu a uniká mu, co se děje v hloubce. Nezkoumá jevy v jejich vývoji. Podle jeho názoru jsou úvahy o hlavě a chvostu, o tom, je-li proletariát v čele nebo na chvostu událostí, jenom fráze. Tady se zvláště jasně projevila hlavní chyba menševiků. Menševici nevidí, že buržoazie je kontrarevoluční, že vědomě usiluje o dohodu. Poukazují na jakobíny a připomínají nám, že to byli naivní monarchisté a stali se z nich republikáni. Jenže kadeti nejsou naivní, nýbrž uvědomějí monarchisté. A na to právě menševici zapomínají.

Obávaný soudruh Leonov řekl: Podívejte se, „bolševici“ mluví o revolučním lidu. Ale totéž přece říkají ve své rezoluci i „menševici“. Soudruh Leonov se tu dovolával

Marxe, který v Třídních bojích ve Francii říká, že republika je nejvyšší politická forma buržoazní vlády. Soudruh Leonov by měl citovat ještě dál. Pak by se dověděl, že republika byla buržoazii vnucena dočasnou situací a že ji buržoazie, jež se dělila na dvě frakce, na legitimisty a orleanisty¹⁵⁸, trpěla jen proti své vůli.¹⁵⁹

Dan řekl: „Bolševici“ ignorují význam politické organizace. To není pravda. Ale mluvit o významu organizace jen všeobecně — to by byl truismus. Jde o to, jaké konkrétní formy politické organizace jsou nutné dnes. Je třeba ukázat, na jakém základě budujeme politickou organizaci. „Menševici“ vycházejí z předpokladu, že revoluce je na vzestupu, ale zároveň doporučují takové metody činnosti, které odpovídají nikoli vzestupu revoluce, nýbrž jejímu úpadku. Tím nahrávají kadetům, kteří období od října do prosince všemožně hanobí. „Menševici“ mluví o výbuchu. Dejte toto slovo do rezoluce. Pak se ukáže být dnešní forma hnutí — volby do Státní dumy aj. — jen a jen přechodnou formou hnutí.

Soudruh Dan řekl, že hesla „menšiny“ se potvrdila v praxi, a odvolával se přitom na orgány revoluční samosprávy a sověty dělnických zástupců. Vezměte si však 5. číslo Plechanovova Dněvníku^[172]. Plechanov tam říká, že revoluční samospráva lidí „mate“. Ale kdy a koho toto heslo mátló? My jsme toto heslo nikdy neodmítali. Považovali jsme je však za nedostatečné. Je to heslo polovičaté, není to heslo vítězné revoluce. Odvolávat se na sověty dělnických zástupců je nesprávné. O těch jsme ještě nemluvili.

Plechanovova chyba tkví v tom, že vůbec neanalyzuje ty formy hnutí, jež se uplatňovaly v říjnu. Řekl, že sověty dělnických zástupců jsou žádoucí a nutné. Ale nedal si tu práci, aby analyzoval, co to vlastně sověty dělnických zástupců jsou. Čím vlastně jsou? Orgány revoluční samosprávy, nebo zárodky mocenských orgánů? Já tvrdím, a tuto tezi nelze vyvrátit, že představují boj prostřednictvím revoluční moci. V tom a jedině v tom je charakteristický rozdíl mezi

bojem v říjnu až prosinci a bojem dnešním; ale vnucovat lidu tu či onu formu boje nemůžeme.

Plechanov řekl: Bernsteina chválili za teorii, za to, že se zřekl teoretického marxismu, ale mne chválí za taktiku. Situace je jiná, řekl soudruh Plechanov. Na to mu soudruh Varšavskij správně odpověděl, že Bernsteina chválili za taktiku, za snahu otupit rozpory, jako to dělají kadeti. Bernstein otupoval sociální rozpory v předvečer socialistické revoluce. Plechanov otupuje politické rozpory na vrcholu buržoazně demokratické revoluce. Za to kadeti Plechanova a menševiky chválí.

Soudruh Plechanov řekl: Nejsme proti uchopení moci, ale jsme pro takový způsob, jaký byl použit za konventu¹⁶⁰, a ne pro uchvácení moci pomocí spiknutí. Jen to, soudruzi „menševici“, takhle napište do své rezoluce. Odmítněte leninismus, odsuďte spiklenecké esery atd. atd., toho se ani trochu nebojím, ale dejte do rezoluce bod o uchvácení moci po vzoru konventu, a my tuto rezoluci oběma rukama podepíšeme. Pamatujte si však, že jakmile tohle napíšete, soudruhu Plechanove, kadeti vás chválit přestanou, to mi věřte.

N Á V R H
 R E Z O L U C E O S T Á T N Í D U M Ě
 P Ř E D L O Ž E N Ý
 S J E D N O C O V A C Í M U
 S J E Z D U ¹⁶¹

Vzhledem k tomu, že:

1. volební zákon z 11. prosince a faktické podmínky voleb znemožnily proletariátu a sociální demokracii zúčastnit se voleb, navrhopvat a samostatně prosazovat skutečně stranické kandidáty;

2. následkem toho reálný význam účasti dělníků ve volbách nevyhnutelně musel dospět a, jak ukázaly zkušenosti, fakticky vlivem dohod s kadety nebo s jinými buržoazními skupinami také dospěl k oslabení důsledného třídního stanoviska proletariátu;

3. jenom úplný a důsledný bojkot umožnil sociální demokracii prosazovat heslo svolání ústavodárného shromáždění revoluční cestou, svalit všechnu odpovědnost za Státní dumu na stranu konstitučních demokratů a varovat proletariát a rolnickou či revoluční demokracii před konstitučními iluzemi;

4. Státní дума složená (převážně), jak se již nyní ukazuje, z kadetů nemůže v žádném případě splnit úlohu skutečného zastupitelského orgánu lidu a přispívá jen nepřímou k vývoji nové, ještě rozsáhlejší a hlubší revoluční krize,

konstatujeme a navrhuje sjezdu, aby přijal tyto závěry:

1. Stranické organizace jednaly správně, když Státní dumu a volby do ní bojkotovaly.

2. Pokus vytvořit parlamentní frakci sociální demokracie

za nynější politické situace, kdy v dumě nejsou skutečně stranicky pevní sociální demokraté, schopní stranu zastupovat, neslibuje opravdový úspěch, ale může SDDSR spíše kompromitovat a svalit na ni odpovědnost za zvlášť škodlivý druh poslanců, kteří stojí uprostřed mezi kadety a sociálními demokraty.

3. Vzhledem ke všemu, co tu bylo řečeno, nejsou zatím ještě vhodné podmínky pro to, aby se naše strana vydala parlamentní cestou.

4. Sociální demokracie musí využít Státní dumu a její střetnutí s vládou či konflikty uvnitř dumy tak, že bude bojovat proti jejím reakčním elementům, nemilosrdně odhalovat nedůslednost a kolísavost kadetů a zvlášť pozorně si všímat představitelů rolnické revoluční demokracie, sjednocovat je, stavět je proti kadetům a podporovat takové jejich akce, jež slouží zájmům proletariátu, že se bude připravovat na to, aby ve chvíli, kdy se možná v souvislosti s krizí v dumě maximálně vyostří všeobecná revoluční krize, vyzvala proletariát k rozhodnému náporu proti samoděržaví.

5. Vzhledem k možnosti, že vláda Státní dumu rozpustí a svolá ji v novém složení, sjezd stanoví, že během nové volební kampaně bude nepřípustné uzavírat jakékoli bloky a dohody s kadetskou stranou a podobnými nerevolučními silami; samu otázku možné účasti naší strany v nové volební kampani pak rozhodne ruská sociální demokracie podle konkrétní momentální situace.

Volna, č. 12
9. května 1906

Podle textu Volny

K O R E F E R Á T O V Z T A H U K E S T Á T N Í D U M Ě [99, 153-5]

Soudruzí! Nebudu vám číst rezoluci bolševiků, protože ji asi všichni znáte. (Na žádost delegátů sjezdu však řečník text rezoluce bolševiků znovu předčítá.) Srovnáme-li tuto rezoluci s rezolucí menševiků, zjistíme, že se menševická rezoluce odlišuje v těchto čtyřech bodech, čili že má tyto čtyři hlavní nedostatky:

1. Menševická rezoluce neobsahuje zhodnocení voleb, ani shrnutí objektivních výsledků našich politických zkušeností v tomto ohledu.

2. Z této rezoluce přímo číší, mírně řečeno, nebezpečný či optimistický vztah ke Státní dumě.

3. Rezoluce nerozlišuje jasně různé proudy nebo strany uvnitř buržoazní demokracie z hlediska naší taktiky vůči nim.

4. Podle vaší rezoluce se má vytvořit parlamentní frakce v takové chvíli a za takových podmínek, kdy nelze prospěšnost takového opatření pro proletářskou stranu ničím prokázat.

Takové jsou skutečné názorové neshody mezi námi, pokud chceme naše neshody analyzovat opravdu vážně, a ne se jen chytat slov a malicherností.

Prozkoumejme tedy tyto čtyři body.

Shrnout zkušenosti z voleb je nesmírně důležité, nechceme-li vyvozovat závěry jen z všeobecných frází o parlamentarismu vůbec apod., nýbrž ze skutečného poměru politických sil. Vždyť jsme přece razili a razíme zcela jednoznačnou tezi, že účast ve volbách fakticky znamená podporu kadetů, že bez bloků s kadety není účast ve volbách

možná. Analyzujete však podstatu tohoto tvrzení? Zkoumáte skutečnost na základě faktických údajů o této otázce? Vůbec ne. Axelrod se první polovině otázek úplně vyhnul a na druhou polovinu reagoval dvěma protichůdnými výroky. Nejprve se o blocích s kadety všeobecně vyjádřil těmi nejpohrdavějšími slovy. Potom řekl, že by neměl nic ani proti takovýmto blokům, ovšem nikoli v podobě starého a malicherného „pletichaření“ a pokoutních dohod, nýbrž v podobě otevřených a přímých kroků před očima veškerého proletariátu. Tato poslední Axelrodova „teze“ je skvělou ukázkou „kadetského“ snění, vskutku „nevinných přání“, zrozených z konstitučních iluzí. Jenže zatím u nás skutečnou ústavu nemáme, nemáme podmínky pro veřejnou činnost, ale jen dubasovovský „konstitucionalismus“. Axelrodovy sny zůstanou dále jenom sny, zato kadeti z dohod, uzavřených ať už mlčky nebo písemně, formálně nebo neformálně, vytěží reálný užitek.

A kdykoli se mluví o tom, že jsme se „sami vyloučili“ z voleb, pokaždé se zapomíná, že ve skutečnosti to byly právě politické podmínky, a nikoli naše vůle, co naši stranu vyloučilo z účasti v tisku, na schůzích, z toho, aby mohla jmenovat kandidáty z řad vynikajících členů strany. A bez všech těchto podmínek je parlamentarismus daleko spíš jen prázdnou a ubohou hrou než prostředkem k výchově proletariátu; je naivní posuzovat parlamentarismus „v čisté podobě“, jako „ideu“, a ne parlamentarismus v jeho reálné situaci.

Když se mluví o volbách, obvykle se zapomíná, že na základě dubasovovského konstitucionalismu spolu *dé facto* soupeřily dvě silné „strany“: kadeti a černosotňovci. Kadeti voličům oprávněně tvrdili, že jakékoli tříštění hlasů, jakékoli navrhování „třetích“ kandidátů může vést jedině k vítězství černosotňovců. Vezměte si, dejme tomu, příklad Moskvy: Gučkov dostane, řekněme, 900 hlasů, kadet 1300. Stačí, aby sociální demokraté získali pro sebe 401 hlas — a zvítězí černosotňovec. Kadeti ve svém pojetí sociálně de-

mokratické účasti ve volbách tedy přihlíželi ke skutečnosti (dali moskevským dělníkům za účast ve volbách jedno místo ve Státní dumě), ale vy menševici ve svém pojetí ke skutečnosti nepřihlížíte, vaše pojetí je jen marné a jalové snění. Buďte se o parlamentarismus vůbec nepokoušejme a nemluvme o něm ve všeobecných frázích, anebo o něj usilujme doopravdy. Jinak se octneme v situaci, která k ničemu dobrému nevede.

Druhý bod. Axelrod ve svém projevu ještě víc podtrhl ty nedostatky rezoluce, na něž jsem tu poukázal já. V rezoluci se mluví o přeměně dumy v nástroj revoluce. Vy se na dumu díváte výhradně z hlediska vládního nátlaku na nás, z hlediska represivních opatření vlády proti revoluci. My se na Státní dumu díváme jako na zastupitelský orgán určité třídy, jako na instituci s vyhraněným stranickým složením. Vaše argumentace je naprosto nesprávná, kusá a nemarxistická. Nepřihlížíte k vnitřní struktuře dumy, která je podmíněna třídním složením kadetské strany. Říkáte, že vláda rdousí revoluci, ale zapomínáte dodat, že u kadetů se už také zcela nepokrytě projevila snaha revoluci potlačit. Kadetská дума nemůže mít jiné vlastnosti než kadetská strana. Úplně pouštíte ze zřetele příklad frankfurtského parlamentu, který jakožto zastupitelský orgán v revolučním období jasně projevil snahu potlačit revoluci (vinou maloburžoazní omezenosti a zbabělosti frankfurtských žvanilů).

A už zcela pochybené je, odvolává-li se sociálně demokratická revoluce na „moc uznanou carem a potvrzenou zákonem“. Дума ve skutečnosti nepředstavuje žádnou moc. A odvolávání se na zákon nijak neposiluje, ale naopak oslabuje celou vaši argumentaci i všechna vaše agitační hesla, vyplývající z této rezoluce. Na „zákon“ a na „carovu vůli“ se bude s největším potěšením odvolávat Vitte, až bude dumě zabraňovat v sebemenším pokusu překročit její až směšně omezenou kompetenci. Z takových argumentů, jako je odvolávání se na cara a na zákon, těžší ni-

koli sociální demokraté, nýbrž list Russkoje gosudarstvo.

Přecházím k třetímu bodu. Základní chybou rezoluce, chybou, která úzce souvisí se všemi předcházejícími, je to, že neobsahuje jasnou charakteristiku kadetů, neodhaluje celou jejich taktiku a nedělá rozdíl mezi kadety a rolnickou a revoluční demokracií. A přitom právě kadeti jsou pány situace v nynější dumě. A tito kadeti — jak se už nejednou ukázalo — zrazovali „svobodu lidu“. Když jim dobromyslný žvanil Vodovozov^[15], snažící se být levější než ostatní kadeti, po volbách připomněl jejich sliby týkající se ústavního shromáždění aj., tu nasadila Reč^[127] „velkopanský“ tón a hrubě a neurvale se na něho obořila, že se ho o rady neprosí.

Stejně pochybená je vaše rezoluce^[153, 154] i pokud jde o snahu oslabit revoluci. Jak už jsem řekl, tuto snahu má nejenom vláda, ale i ti stoupenci dohody z řad maloburžoazie, kteří teď nejvíc rozvířují hladinu našeho politického života.

Ve vaší rezoluci se tvrdí, že дума se snaží opřít o lid. To je pravda jen napůl, takže to vůbec není pravda. Co je to Státní дума? Můžeme se spokojit s tím, že se budeme jen všeobecně odvolávat na tuto instituci namísto analýzy tříd a stran, které určují její skutečný obsah a smysl? Jaká дума se snaží opřít o lid? Nikoli okřabristická, neboť okřabristům je taková snaha naprosto cizí. Také ne дума rolnická, neboť rolničtí poslanci jsou sami nedílnou součástí lidu, a proto nepotřebují „snažit se opřít o lid“. *Snaha* opřít se o lid je charakteristická právě pro *kadetskou* dumu. Jenže kadetům je vlastní právě tak snaha opřít se o lid, jako *strach* z revoluční aktivity lidu. Vaše rezoluce tím, že poukazuje na jednu stránku věci, ale naprosto mlčí o té druhé, šíří nejen nesprávné, ale přímo škodlivé představy. Zamlčování této druhé stránky — jež je zdůrazněna v naší rezoluci o vztahu k ostatním stranám — je svým objektivním významem totéž co lež.

Proto nesmíme v žádném případě dopustit, abychom při

stanovení naší taktiky vůči buržoazní demokracii^[86] obcházel kadety mlčením a vzdali se jejich ostré kritiky. Můžeme a musíme hledat podporu jedině u rolnické a revoluční demokracie, ale rozhodně ne u těch, kdo se snaží otupit nynější politické rozpory.

Nakonec ještě několik slov k návrhu na vytvoření parlamentní frakce. Ani menševici se neodvažují popírat, že sociální demokracie musí s touto novou zbraní, tj. s „parlamentarismem“, zacházet zvláště obezřele. „Zásadně“ to dokonce naprosto ochotně uznávají. Jenže nyní vůbec nejde o zásadní uznání, nýbrž o správné zhodnocení konkrétních podmínek. „Zásadně“ uznávat nezbytnost obezřetosti není k ničemu, jestliže se toto uznávání vlivem reálných podmínek mění jen v marné a prázdné snění. Kavkazané například pěkně hovoří o samostatných volbách, o čistě stranických kandidátech, o tom, že odmítají bloky s kadety. Ale jakou cenu mají tyto krásné řeči, jestliže mi zároveň jeden z kavkazských soudruhů v rozmluvě sdělil, že v Tiflisu, v tomto středisku menševického Kavkazu, podle všeho projde levý kadet Argutinskij, a patrně nikoli bez pomoci sociální demokracie? K čemu jsou dobrá všechna naše přání, abychom v široké míře a veřejně působili na masy, budeme-li mít i nadále k dispozici pouze orgán ústředního výboru Partijnyje izvěstija^[109] proti bezpočtu kadetských novin?

Všimněte si ještě, že i ti největší optimisté mezi sociálními demokraty počítají s tím, že své kandidáty prosadí jedině prostřednictvím rolnických kurií. Chtějí tedy „začít“ v praxi dělnické strany „s parlamentarismem“ tak, že se nebudou opírat o dělnické, nýbrž o maloburžoazní, polo-erské kurie. Uvažte, co má větší vyhlídky, že z celé této situace vzejde: sociálně demokratická, či nesociálně demokratická dělnická politika?

P Í S E M N Ě P R O H L Á Š E N Í
N A 17. Z A S E D Á N Í S J E Z D U ¹⁶²

Neřekl jsem, že se tifišští soudruzi rozhodli prosadit Argutinského. Řekl jsem, že pokládají za pravděpodobné, že zvítězí Argutinskij, a přitom ne bez pomoci sociálních demokratů.

Faktická poznámka k *Ruděnkovu* projevu. Neřekl jsem, že kadetská дума potlačí revoluci. Řekl jsem, že se kadeti vzhledem ke své třídní podstatě budou *snažit* potlačit revoluci.

VYSTOUPENÍ
NA OBRANU MURATOVŮVA
(MOROZOVOVA)
POZMĚŇOVACÍHO NÁVRHU
O SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ
PARLAMENTNÍ FRAKCI¹⁶³

Soudruh Muratov mi postoupil závěrečné slovo. Vůbec není pravda, že se soudruh Muratov dobývá do otevřených dveří. Naopak, snaží se otevřít zavřené dveře. Pozměňovací návrh soudruha Muratova formuluje otázku jasně. Sjezd schválil jinou taktiku, než jakou se řídili dělníci v mnoha místech, a nemá-li proto dojít při vytváření stranické frakce v dumě k ostrým konfliktům, je nutné se dělníků zeptat, zda si přejí, aby je v dumě zastupoval někdo, koho si sami nezvolili.

ODLIŠNÝ NÁZOR NA SLOŽENÍ PARLAMENTNÍ FRAKCE SDDSR

1

Protože pokládám zamítnutí Stodolinova^[136] pozměňovacího návrhu za ústup dokonce i od zásad parlamentarismu, oznamuji, že přednesu odlišný názor na tuto otázku.

2

Jak jsem již oznámil, přednesu svůj odlišný názor na Stodolinův pozměňovací návrh.

Soudruh Stodolin ve svém pozměňovacím návrhu doporučoval, aby byli do oficiální parlamentní skupiny SDDSR vysíláni výhradně takoví členové strany, kteří nejen pracují v jedné ze stranických organizací a nejen se podřizují jak celé straně vůbec, tak zejména svým stranickým organizacím, ale mimoto budou jimi (tj. příslušnými stranickými organizacemi) přímo navrženi jako kandidáti.

Soudruh Stodolin tedy chtěl, aby se naše první sociálně demokratické kroky po cestě parlamentarismu děly výhradně z přímého pověření a jménem příslušných stranických organizací. Nestačí, aby členové parlamentní skupiny byli členy jedné ze stranických organizací. V ruských podmínkách to ještě nevylučuje možnost zcela nežádoucích komplikací, protože naše stranické organizace nemají možnost provádět kontrolu svých členů veřejně a přede všemi. Proto je svrchovaně důležité, aby naše první kroky po cestě parlamentarismu, jak se k ní na základě zkušeností

dopracovaly evropské socialistické strany, byly učiněny s co největší obezřetností. Západoevropské strany, a zejména jejich levicové frakce, trvají dokonce na tom, aby kandidáty do parlamentu navrhovaly místní organizace strany po dohodě s ÚV strany. Evropská revoluční sociální demokracie má velmi závažné důvody pro to, aby požadovala tuto *trojí* kontrolu kandidátů do parlamentu: za prvé celostranickou kontrolu všech členů strany; za druhé zvláštní kontrolu ze strany místních organizací, jež mají svým jménem navrhopvat kandidáty do parlamentu; za třetí zvláštní kontrolu ze strany ústředního výboru celé strany, který nepodléhá místním vlivům a místním zvláštnostem a musí dbát o to, aby byli do parlamentu navrhováni jen takoví kandidáti, kteří vyhovují celostranickým a všeobecným politickým požadavkům.

Tím, že sjezd zamítl pozměňovací návrh soudruha Stodolina, že zamítl požadavek, aby se členy parlamentní frakce mohli stát výhradně ti, kteří budou do parlamentu za kandidáty navrženi přímo stranickými organizacemi, tím, že tento požadavek zamítl, projevil, pokud jde o parlamentní taktiku, mnohem menší obezřetnost než západoevropští revoluční sociální demokraté. A přitom sotvakdo může pochybovat o tom, že sociální demokracie v Rusku si dnes musí vzhledem k obzvlášť těžkým podmínkám pro otevřené vystupování bezpodmínečně počínat s nepoměrně větší obezřetností, než k jaké se na základě svých zkušeností dopracovala revoluční sociální demokracie západní Evropy.

P Í S E M N Ě P R O H L Á Š E N Í
N A 21. Z A S E D Á N Í S J E Z D U

Prohlašujeme, že označovat hlasování podle jmen o důležitých otázkách za „agitační materiál proti závaznosti sjezdových usnesení“ znamená nechápat úlohu sjezdu nebo projevovat úzkoprsou frakčnost.

P R O J E V K O T Á Z C E
O Z B R O J E N Ě H O
P O V S T Á N Í [75, 146]

Jeden soudruh nedávno poznamenal, že prý shromažďujeme agitační materiál proti usnesením sjezdu. Už tehdy jsem na to odpověděl, že vyjadřovat se takto o hlasování podle jmen je víc než podivné. Každý, kdo je nespokojen se sjezdovými usneseními, bude proti nim vždycky agitovat.¹⁶⁴ Soudruh Vorobjov řekl, že prý s námi „bolševiky“ nemohou „menševici“ pracovat v jedné straně. Jsem rád, že na toto téma první promluvil právě soudruh Vorobjov. Že jeho slova poslouží za „agitační materiál“, o tom bych nepochyboval. Závažnější je však samozřejmě agitační materiál týkající se zásadních otázek. A lepší agitační materiál proti nynějšímu sjezdu, než je vaše rezoluce proti ozbrojenému povstání, si nelze ani představit.¹⁶⁵

Plechanov tu mluvil o tom, že tak závažnou otázku je nutno posoudit chladnokrevně. To je naprosto správné. Ale tato chladnokrevnost se samozřejmě nemůže chápat tak, že se před sjezdem ani na sjezdu nebude diskutovat, nýbrž tak, že rezoluce, které mají být projednány, budou mít skutečně chladnokrevně promyšlený, věcný obsah. A právě po této stránce je mimořádně poučné porovnat obě rezoluce. Rezoluce „menševiků“ se nám nelíbí nikoli kvůli polemice — Plechanov pochopil slova soudruha Vintra o této věci naprosto nesprávně —, nelíbí se nám nikoli kvůli polemice vůbec, nýbrž pro plytkost a malichernost polemiky, jíž je „menševická“ rezoluce prostoupena. Vezměte si například její postoj k hodnocení minulých zkušeností, ke kritice proletářského hnutí ze strany sociální demokracie jakožto uvědomělé mluvčí tohoto hnutí. Kritika i „polemika“ jsou

tu nezbytné, ale jenom kritika otevřená, přímá, zjevná a jasná, a ne malicherné hašteření, popichování a inteligent-ské insinuace. A teď naše rezoluce, která vědecky shrnuje výsledky posledního roku a kritizuje otevřeně: ukázalo se, že pokojná stávka je „plýtvání silami“, že se přežívá. Povstání se stává hlavní formou boje, kdežto stávka jen jeho pomocnou formou. Vezměte si menševickou rezoluci. Místo chladnokrevného posouzení a zvážení zkušeností, místo zkoumání vztahu mezi stávkou a povstáním tu vidíme jen zastřené, malicherně ututlávané odsouzení prosincového povstání. Celá vaše rezoluce je skrznaskrz prostoupena Plechanovovým názorem, že „se nemělo sahat ke zbraním“ (třebaže většina ruských „menševiků“ prohlášovala, že s Plechanovem nesouhlasí). Soudruh Čerevanin se svou řečí zcela prozradil, když byl nucen na obhajobu „menševické“ rezoluce vylíčit prosincové povstání jako beznadějný projev „zoufalství“, jako povstání, které nijak nedokázalo možnost ozbrojeného boje.

Kautsky se, jak víte, vyslovil jinak. Konstatoval, že se po prosincovém povstání v Rusku musí „revidovat“ Engelsův názor, že čas bojů na barikádách už minul a že prosincové povstání je *prvopočátkem* nové taktiky^[109]. Názor K. Kautského^[62] může být samozřejmě mylný a blíž k pravdě mohou mít „menševici“. Ceníme-li si však „chladnokrevného“ posuzování a seriózní, nikoliv malicherné kritiky, jsme povinni ve své rezoluci přímo a otevřeně vyjádřit své mínění a říci: „Nemělo se sahat ke zbraním.“ — Je však nepřijatelné vyjadřovat tento názor v rezoluci zastřeně, aniž je přímo formulován. Právě toto malicherné, zastřené desavuoování prosincového povstání, nepodložené naprosto žádnou kritikou minulých zkušeností, je hlavním a největším nedostatkem vaší rezoluce. A právě tento nedostatek poskytuje obrovský agitační materiál i proti takové rezoluci, jež se v podstatě kloní k názoru soudruha Akimova, neboť pouze zastírá jeho ostré hrany.¹⁶⁶

První bod vaší rezoluce^[197] trpí stejným nedostatkem.

Začíná *frází*, neboť „tupá zarputilost“ je vlastností všech reakčních vlád, ale to samo o sobě ještě vůbec nevyvolává nezbytnost a nevyhnutelnost povstání. „Vyrvat moc“ je totéž co „uchvátit moc“ a je komické, že ti, kdo měli námitky proti druhému termínu, přijali termín první. Sami tím dokázali, jak plané je jejich řečnění proti narodovoljovství atd. Plechanovův návrh, aby byla formulace „vyrvat moc“ nahrazena slovy „vyrvat práva“, je zvlášť nevhodný, protože je to formulace už ryze kadetská. Hlavní však je, jak už jsem řekl, že se vaše rezoluce v otázce „vyrvání moci“ a ozbrojeného povstání neopírá o studium a zhodnocení minulých zkušeností ani o faktické údaje o růstu hnutí, nýbrž o ničím nedoložené a nic nedokazující všeobecné fráze¹⁶⁷.

VYSTOUPENÍ
NA 24. ZASEDÁNÍ SJEZDU¹⁶⁸

Myslím, že vyjádřím vůli celého sjezdu, když jménem sociálně demokratické strany Ruska přivítám její nové členy a popřeji jim, aby se toto sjednocení stalo nejlepší zárukou dalšího úspěšného boje.

P Í S E M N Á P R O H L Á Š E N Í

N A 26. Z A S E D Á N Í S J E Z D U

1

Není pravda, že jsem „podpořil“ soudruha Vorobjova, který řekl, že bolševici a menševici nemohou společně pracovat v jedné straně. Takové tvrzení jsem vůbec „nepodporoval“ a *takový názor vůbec nesdílím*. Smysl mých slov: „Jsem rád, že to soudruh Vorobjov řekl jako *první*“ — byl výhradně ironický, protože vítězové, kteří mají na sjezdu většinu, ale přitom začali *první* mluvit o rozkolu*, tím projevíli pouze svou slabost.

2

Navrhuji tento dodatek k statutu o sjednocení s Bundem:
Sjezd ukládá ÚV, aby byl tento statut uveden v platnost ihned, jakmile jej Bund schválí.

* Srov. tento svazek, s. 405. *Red.*

PROVOLÁNÍ DELEGÁTŮ
SJEDNOCOVACÍHO SJEZDU,
KTEŘÍ PATŘILI
K BÝVALÉ FRAKCI
„BOLŠEVIKŮ“, 189
ADRESOVANÉ STRANĚ

Soudruzi!

Sjednocovací sjezd SDDSR skončil. Rozkol už neexistuje. Došlo nejen k úplnému organizačnímu sloučení^[266] dřívějších frakcí „bolševiků“ a „menševiků“, ale bylo dosaženo také sjednocení SDDSR s polskou sociální demokracií, bylo podepsáno sjednocení s lotyšskou^[198] sociální demokracií a předběžně dohodnuto i sjednocení s židovskou sociální demokracií, tj. s Bundem^[199]. Tyto skutečnosti by měly značně velký politický význam za všech okolností, ale v historické situaci, kterou prožíváme právě dnes, mají význam vsutku zcela mimořádný.

O celém osudu velké revoluce v Rusku rozhodne zřejmě už nejbližší budoucnost. V čele revoluce kráčí od jejích prvních okamžiků až podnes proletariát, který vede široké masy městské i vesnické chudiny. Vzhledem k nadcházejícím bouřlivým a rozhodujícím událostem tohoto lidového boje je ze všeho nejdůležitější dosáhnout praktické jednoty uvědomělého proletariátu celého Ruska, všech jeho národností. V takové revoluční době, jakou prožíváme právě dnes, sám život podrobuje nejnelitostnější kritice všechny teoretické chyby i taktické úchytky strany a nevidaně rychle učí a vychovává dělnickou třídu. V takové době je každý sociální demokrat povinen usilovat o to, aby se ideový boj ve straně v oblasti teorie a taktiky vedl co možná nejotevřeněji, nejšířeji a nejsvobodněji, avšak aby v žádném pří-

padě nenarušoval a neohrožoval jednotu revolučních akcí sociálně demokratického proletariátu.

Velká revoluce v Rusku stojí na prahu obratu. Boj všech tříd buržoazního Ruska proti samoděržaví si vynutil ústavu aspoň na papíře. Část buržoazie se s tím úplně spokojila a obrátila se k revoluci zády. Druhá část, která chce jít dál, klame samu sebe nadějemi na možnost boje „konstituční“ cestou a je ochotna spatřovat ve volebním vítězství kolísavé a pokrytecké buržoazní strany kadetů významné vítězství svobody lidu.

Široké masy rolnictva, bojující obětavě proti starému, nevolnickému Rusku, proti všemohoucnosti vysokých úředníků a statkářské porobě, zůstávají věrny revoluci, ale nejsou ještě ani zdaleka úplně uvědomělé. Málo uvědomělá je i revolučně demokratická část městské maloburžoazie. Jedině proletariát, který se v říjnu hrdinsky bil za svobodu a v prosinci se chopil zbraní na její obranu, jedině proletariát je stejně jako předtím důsledně revoluční třídou, která shromažďuje nové síly a nyní se uvědoměle chystá k novému, ještě většímu boji.

Carská vláda si s cynickou otevřeností dál hraje na ústavu. Ponechává si i nadále svou dřívější moc, dál a ještě intenzivněji pronásleduje bojovníky za svobodu a z dumy chce zřejmě udělat pouhou žvanírnu, zástěrku pro svou neomezenou moc, nástroj ke klamání lidu. Zda bude tato taktika korunována úspěchem, o tom rozhodne nejbližší budoucnost, o tom rozhodne výsledek nového revolučního výbuchu, k němuž nyní všechno spěje.

Jestliže se proletariát celého Ruska pevně semkne, jestliže dokáže na svou stranu získat všechny opravdu revoluční vrstvy lidu schopné boje a netáhnucí ke kompromisům, jestliže se k boji dobře připraví a zvolí si pro konečnou bitvu za svobodu správnou chvíli, pak určitě zvítězí. Pak carovi nevyjde jeho potupná hra na ústavu. Pak se buržoazii nepodaří uzavřít se samoděržavím dohodu, pak ruská revoluce nezůstane nedokončená, polovičatá a pro zájmy

dělnické třídy a rolnictva ze tří čtvrtin bez užitku, jako byly revoluce 19. století v západní Evropě. Pak to bude skutečně veliká revoluce, v níž úplné vítězství lidového povstání zbaví buržoazní Rusko všech starých pout a možná i zahájí epochu socialistických revolucí na Západě.

Sociální demokracie, která usiluje o úplnou demokratickou revoluci, musí při veškeré své činnosti počítat s nevyhnutelností nového revolučního výbuchu. Musíme nemilosrdně odhalovat konstituční iluze, živé jak vládou, tak buržoazií, reprezentovanou její liberální stranou — kadety; musíme vyzvat revoluční rolnictvo, aby se v zájmu úplného vítězství rolnického povstání semklo; musíme širokým masám vysvětlovat velký význam prvního, prosincového povstání a nevyhnutelnost povstání nového, jež bude jediné s to skutečně odejmout moc carské samovlády a skutečně ji odevzdat lidu. Takové musí být hlavní úkoly naší taktiky v nynější historické etapě.

Nemůžeme a nesmíme zamlčovat fakt, že sjednovací sjezd strany podle našeho hlubokého přesvědčení tyto úkoly nepochopil zcela správně. Ve třech nejdůležitějších sjezdových rezolucích se zjevně obrážejí mylné názory dřívější frakce „menševiků“, která měla na sjezdu početní převahu.

V agrárním programu^[2] sjezd zásadně schválil „municipalizaci“. Municipalizace znamená, že rolníci vlastní přidělovou půdu a propachtovávají si statkářskou půdu odevzdanou zemstvům. V podstatě je to něco mezi skutečnou agrární revolucí a kadetskou agrární reformou. Rolníci takový plán nepřijmou. Budou žádat buď přímé rozdělení půdy, nebo přechod veškeré půdy do vlastnictví lidu. Významnou demokratickou reformou by municipalizace mohla být jedině v případě úplného demokratického převratu, za republikánského zřízení, kdy vysoké úředníky volí lid. My jsme sjezdu navrhovali, aby byla municipalizace vázána alespoň na tyto podmínky, ale sjezd náš návrh zamítl. Jenže bez těchto podmínek municipalizace jakožto

reforma liberálně byrokratická rozhodně neposkytne rolníkům, co potřebují, ale zato posílí a upevní vliv buržoazních protiproletářských živlů převládajících v zemstvech, neboť jim de facto svěří rozdělování pozemkového fondu. A to musíme širokým masám dělníků a rolníků vysvětlit.

Ve své rezoluci o Státní dumě^[155] uznal sjezd^[184] za žádoucí vytvořit v dumě parlamentní frakci sociální demokracie. Sjezd nebyl ochoten přihlédnout ke skutečnosti, že $\frac{9}{10}$ uvědomělých dělníků Ruska, včetně polských, lotyšských a židovských sociálně demokratických proletářů, tuto dumu bojkotovalo. Sjezd zamítl návrh, aby byla účast ve volbách podmíněna možností skutečně široké agitace mezi masami. Zamítl návrh, aby se členy parlamentní frakce sociální demokracie mohli stát jenom ti, kdož byli za kandidáty do Státní dumy navrženi dělnickými organizacemi. Sjezd tedy zvolil parlamentní cestu, ale přitom straně neposkytl ani takové záruky, k nimž se v tomto směru na základě svých zkušeností dopracovala revoluční sociální demokracie v Evropě.

Jako sociální demokraté jsme samozřejmě uznali, že je zásadně nezbytné využít jako zbraně v proletářském boji i parlamentarismu; jde však o to, je-li účast sociální demokracie přípustná i za daných podmínek a v takovém „parlamentě“, jakým je naše дума. A zda je přípustné, aby parlamentní frakce byla vytvořena bez sociálních demokratů zvolených do tohoto parlamentu dělnickými organizacemi. My se domníváme, že nikoli.

Sjezd zamítl návrh, aby bylo straně mezi jinými úkoly uloženo bojovat proti hře na ústavu a potírat konstituční iluze. Sjezd se nijak nevyslovil k obojetné povaze „kadetské“ strany, která má v dumě převahu a která tak horlivě usiluje o dohodu se samoděržavím, o to, aby revoluce byla oslabena a zastavena. Sjezd^[185] se dal až příliš ovlivnit dojmem z přechodného a ošidného úspěchu strany buržoazních stoupenců dohody mezi obhájci samoděržaví a zastánci svobody lidu.

Ani v rezolucích o ozbrojeném povstání^[147] nepřinesl sjezd to, čeho bylo nezbytně zapotřebí, totiž přímou kritiku chyb proletariátu, jasné zhodnocení zkušeností z října až prosince 1905 nebo alespoň pokus o analýzu vztahu mezi stávkou a povstáním; místo toho všeho převládají v rezolucích jen jakési krotké odsudky ozbrojeného povstání. Sjezd neřekl dělnické třídě přímo a jasně, že prosincové povstání bylo chybou, ale zároveň je zastřenou formou odsoudil. Jsme toho názoru, že tímto způsobem lze revoluční uvědomění proletariátu spíše zatemnit než vnést do něj jasno.

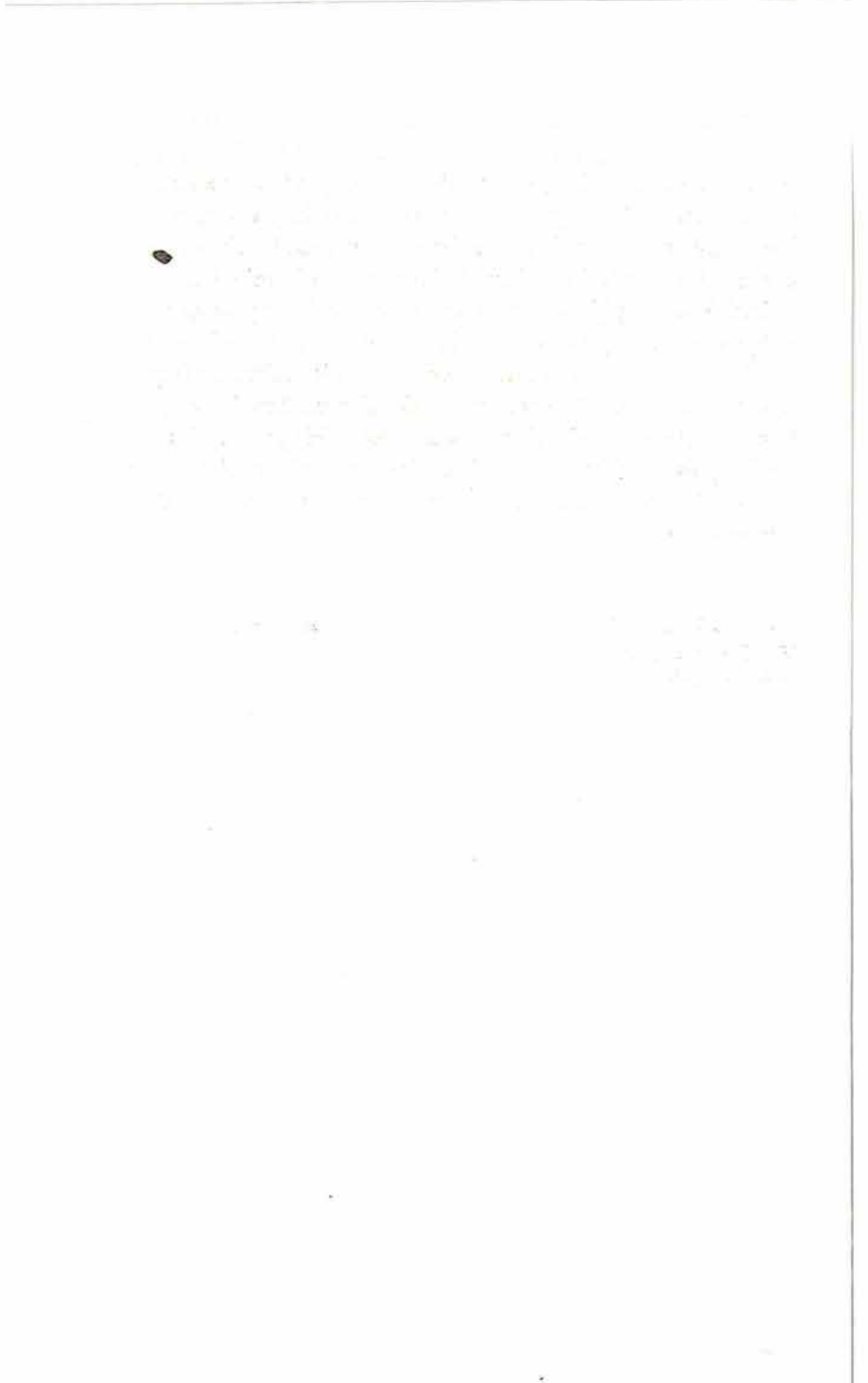
Proti těm usnesením sjezdu, která považujeme za chybná, musíme a budeme ideově bojovat. Zároveň však před celou stranou prohlašujeme, že jsme proti jakémukoli rozkolu. Uznáváme nutnost podřídit se usnesením sjezdu. Odmítáme bojkot ústředního výboru a vážíme si společné práce, a proto jsme souhlasili s tím, aby soudruzi smýšlející stejně jako my šli do ústředního výboru, i když tam budou v nepatrné menšině. Podle našeho hlubokého přesvědčení musí být dělnické sociálně demokratické organizace jednotné, avšak v těchto jednotných organizacích musí probíhat široká a svobodná diskuse o stranických otázkách, svobodná soudružská kritika a posuzování jevů stranického života.

V organizačních otázkách jsme se neshodli jen pokud jde o práva redakce ústředního orgánu. My jsme hájili názor, že právo jmenovat a odvolávat redakci ústředního orgánu má ústřední výbor¹⁷⁰. Všichni jsme se shodli na zásadě demokratického centralismu, na nutnosti zajistit práva každé menšiny a každé loajální opozice, na autonomii každé stranické organizace, na uznání volitelnosti, odpovědnosti a sesaditelnosti všech funkcionářů strany. Ve skutečném dodržování těchto organizačních zásad, v jejich upřímném a důsledném uplatňování spatřujeme záruku proti rozkolu, záruku, že ideový boj ve straně může a musí být plně slučitelný s přísnou organizační jednotou, s povinností všech podřídit se usnesením společného sjezdu.

K takovému podřízení se a k takovému ideovému boji vyzýváme všechny naše stoupence a zároveň všechny členy strany vybízíme, aby pečlivě zhodnotili sjezdová usnesení. Revoluce nás učí — a my věříme, že praktická jednota v boji sociálně demokratického proletariátu celého Ruska ochrání naši stranu před osudnými chybami v okamžicích, kdy politická krize spěje k rozuzlení. Během boje napovědí dělnickým masám správnou taktiku samy události. Ale učinme všechno pro to, aby naše zhodnocení této taktiky přispělo k realizaci úkolů revoluční sociální demokracie, aby se dělnická strana pod vlivem honby za ošidným úspěchem neodchýlila od důsledně proletářské cesty, aby socialistický proletariát splnil až do konce svou velkou úlohu předního bojovníka za svobodu!

*Napsáno 25.—26. dubna
(8.—9. května) 1906
Všlo jako leták*

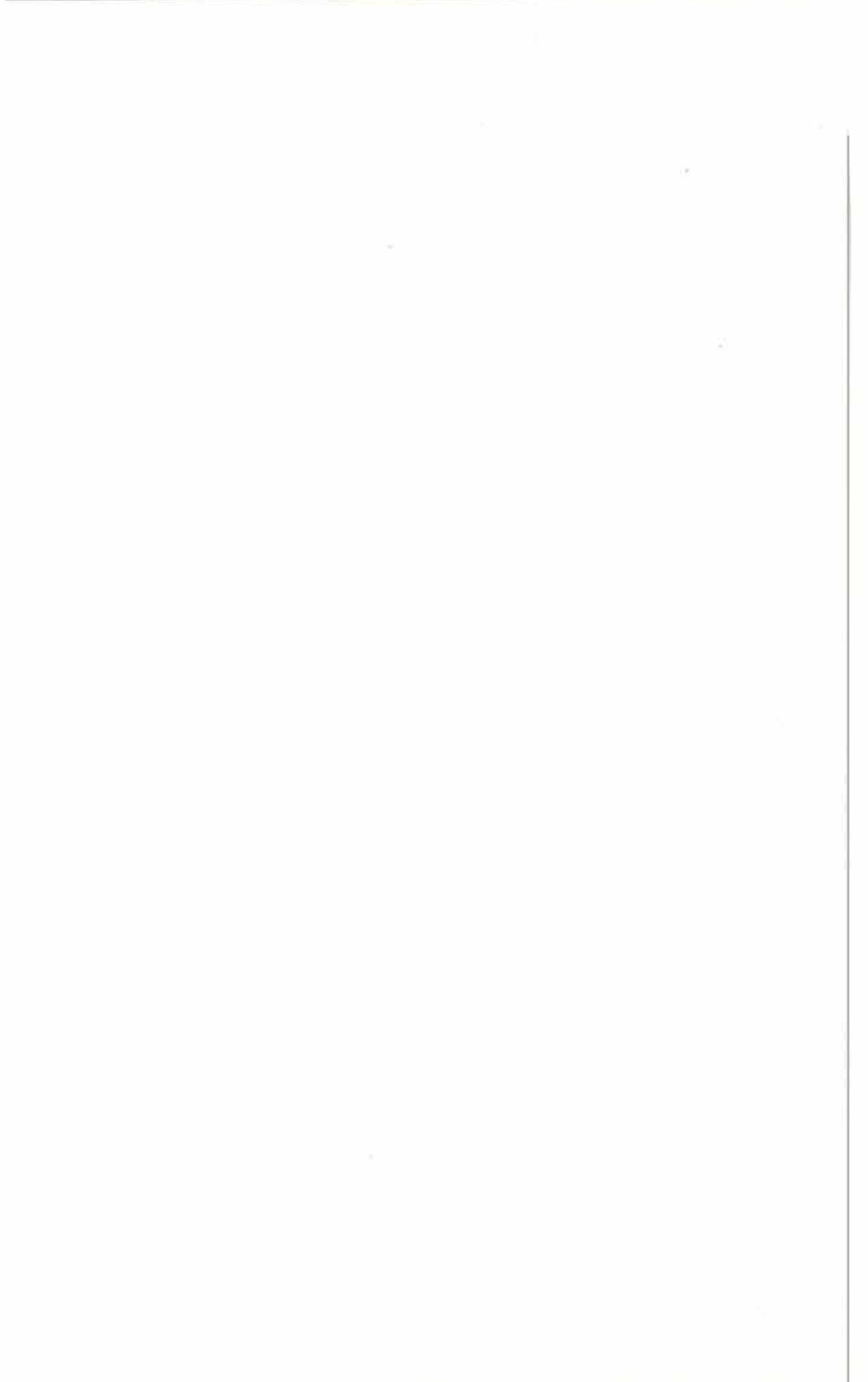
Podle textu letáku

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

POZNÁMKY K ČLÁNKU
CELORUSKÁ POLITICKÁ
STÁVKA*

Celoruská politická stávka

Barometr ukazuje bouřku^[22]
(Frankfurter Zeitung¹⁷¹)

Journal de Genève¹⁷² — revoluce en plein**.
Růst stávky železničářů

{	Moskva	Riga
	Petrohrad	Polsko
	Charkov	Saratov
	Brjansk	

{ „Alle Räder stehen still, wenn dein starker Arm es will.“

{ „Všechna kola se zastaví, zachce-li se tvé silné paži.“

Veřejná revoluční shromáždění:
Moskva, Charkov.

Vitteho vládní kabinet.

[Vyjednávání s *kadety*.]

Požadavek *ústavodárného shromáždění*.

Zmařit dumu?

Zmařili dumu!!

Z Temps 26. X.: Vitte přijal deputaci železničních dělníků.

* Viz tento svazek, s. 23—26. *Red.*

** — v plném proudu, v plném rozmachu. *Red.*

Journal de Genève 26. X.: 15 000 účastníků shromáždění na petrohradské univerzitě. Výzva k ozbrojenému povstání.

Požadavek železničních dělníků: všelidové ústavodárné shromáždění — všeobecné volební právo.

Stávka: Simbirsk	Petrohrad	} Masy neza- městnaných
Jekatěrinoslav	Moskva	
Voroněž		
Saratov	<i>Poltava</i>	
Charkov		

Balašov

Simferopol	Varšava
Jaroslavl	Lodž
Nižnij Novgorod	Riga
	<i>Finsko</i>

Barikády v Jekatěrinoslavi.

Ruská telegrafní

agentura:

Petrohrad 25. X.

Podepsán reskript.

Vitte jmenován ministerským
předsedou.

„Liberální vládní kabinet“...

Moskevští inženýři (sjezd Svazu inženýrů) se připojili ke stávce (začala ve středu)¹⁷³

Petrohrad — Veržbolovo

Petrohrad — Vilno

Petrohrad — Riga

„ — Revel

Mitava — Vindava

V Moskvě je hlad. Není voda. Všude: ve školách, v továrnách, na ulicích revoluční mítinky. Policie je pasivní.

Petrohrad

Pobaltí

(Riga, Revel)

Polsko

Jih (Jekatěrinoslav)

Krym (Simferopol)

Povolží (Saratov, Nižnij

Novgorod, Simbirsk)

Moskva

Finsko

Středoruské čer-

nozemní

oblasti

(Voroněž)

Centrální průmyslová

oblast (Jaroslavl)

Napsáno 13. (26.) října 1905

Poprvé otištěno roku 1926

v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

POZNÁMKY K ČLÁNKU
PRVNÍ VÍTĚZSTVÍ
REVOLUCE*

Nová revoluce a nová válka

Nerozhodnost vítězství, zdlouhavost boje, houževnatost bojujících.

Vítězství ze 17. (30.) října je neúplné, není to Sedan, nýbrž Liao-jang¹⁷⁴.

Všeobecná stávka zvítězila, to je nesporné, neboť nepřítel vyklidil bojiště. Telegrafická zpráva v Times: „Lid zvítězil. Car kapituloval. Samoděržaví přestalo existovat.“ Pokud jde o kapitulaci — silně zkreslené.

O žádnou kapitulaci nejde a nešlo. Nepřítel nebyl definitivně poražen. Nebyl to Sedan, nýbrž Liao-jang. Nepřítel byl poražen jen částečně a *ustoupil*. „Ústup s bojem zadních vojáků.“

Byla дума zmařena? Ještě ne, jen *podkopána*.

Taktika aktivního bojkotu zvítězila.

Smysl Vitteho zprávy¹⁷⁵ je jasný: „morální sjednocení s rozumnými vrstvami společnosti“ proti „akcím, které zjevně ohrožují společnost a stát“. Čti: s liberální buržoazí proti revolučním dělníkům a revolučním rolníkům, proti revolučnímu lidu.

Co vyplývá z Vitteho zprávy:

1. Byly darovány občanské svobody (? s *omezeními*).
2. Duma *zůstává* (?)
3. Státní rada bude volená...

* Viz tento svazek, s. 47—54. *Red.*

4. Státní дума dostane zákonodár-
ná práva? (ne pas réagir contre
ses décisions*).
5. Koncepce reformem „jako v civili-
zovaném světě“.

M. Roland de Marès v L'Indépendance Belge¹⁷⁶ 30. X.,
článek La Russie rouge. „Le général Trépoff expri-
mait hier l'espoir que les grévistes n'auraient pas
gain de cause, la suspension de toute vie publique
devant tout naturellement leur aliéner les sympathies
des foules passives. Cela serait vrai partout ailleurs
où la grève générale désorganise la vie normale des
peuples, mais cela n'est pas vrai en Russie où la
vie depuis longtemps n'a plus de caractère normal
et où les foules passives subiront avec patience cette
suprême épreuve, dans l'espoir que la révolution va
enfin aboutir et jeter bas le gouvernement qui est
responsable de tous les maux endurés.“**

Nyní:

Co nejrozsáhleji využívat nové cíle, polovičaté svobody...
Propagovat poučení z „celoruské politické stávký“.
A dál totéž.

* Nepodnikat nic proti jejich usnesením. *Red.*

** Pan Roland de Marès v L'Indépendance Belge 30. X., v článku
Rudé Rusko: „Generál Trepov včera vyjádřil naději, že stávkující
svou věc prohrají, neboť ochromení veškerého života společnosti je
pochopitelně připraví o všechny sympatie pasívních mas. To by bylo
správné všude jinde, kde všeobecná stávka dezorganizuje normální
život lidu, ale neplatí to pro Rusko, kde se život už dávno vyšinul
z normálních kolejí a kde pasívní masy budou trpělivě snášet i tuto
velkou zkoušku v naději, že revoluce nakonec dosáhne svého cíle
a svrhne vládu, která je odpovědná za všechno strádání, jež prožívají.“
Red.

Rozšířit základnu boje: v *politické* ofenzivě zůstává zatím stranou, přesněji řečeno vůbec se nezúčastnilo rolnictvo. Budeme-li si počínat správně, na sklonku zimy rovněž povstane.

Boj za *skutečnou* plnoprávnost dělníků: všeobecné volební právo.

Význam ústavy z hlediska carismu a liberálů: *vyhnout se ústavodárnému shromáždění*. Poučili se z roku 1789 (nikoli Zemský sněm, nikoli jednorázové shromáždění zástupců lidu) a z roku 1789 (nikoli ústavodárné shromáždění). Přeskočili rovnou od roku 1847 (3. II.: Státní дума) do let 1849—1850 (ústava po potlačení povstání roku 1849). Materiální, třídní základ tohoto skoku: *dohoda s liberální buržoazií*. Patrně se také dohodli (Vitte s Gessenem).

*Napsáno mezi 17. a 19. říjnem
(30. říjnem a 1. listopadem) 1905
Poprvé otištěno roku 1926
v publikaci Leninskij sbornik V*

Podle rukopisu

OSNOVA ČLÁNKU
MALOBURŽOAZNÍ
A PROLETÁŘSKÝ
SOCIALISMUS*

*Maloburžoazní a proletářský
socialismus*

V Evropě zcela převládl v teorii socialismu *marxismus* a v praxi socialismu *dělnické hnutí*.

Nebylo to tak vždycky. Obojí se dlouhodobě vyvíjelo z různých „mlhovin“.

Období demokratického převratu v Evropě se vyznačovalo převahou *maloburžoazního* socialismu v různých podobách (proudhonismus, pravý socialismus, Müllberger, Dühring etc.).

Idem** v Rusku. Dějiny ruského revolučního hnutí jsou zároveň dějinami boje starého „ruského“ maloburžoazního socialismu (narodnictví) s marxismem.

Těžiště tohoto boje = nepochopení *skutečného* charakteru nynější revoluce, nepochopení *skutečného obsahu* rolnického hnutí.

Perla tohoto nepochopení = *Revoljucionnaja Rossija*^[158], č. 75, článek *Proč ne rovnou?*

Proč rolníky proti statkářům, a ne „rovnou“?

Tento kratičkový citát = vrchol *narodnických* nesmyslů. Historický moment = vystřídání feudalismu kapitalismem. H●dnocení statkářského hospodářství.

* Viz tento svazek, s. 58–66. *Red.*

** Totéž. *Red.*

Statkářské hospodářství = kapitalismus.

(Statkáři mají vyšší výnosy.)

Hodnocení vnitřní struktury rolnického hospodářství.

„⁹/₁₀ pracujícího rolnictva = maloburžoazní živel.“

Všechna statkářská hospodářství *převyšují* rolnická.

Uspokojení rolnických požadavků by *zabrzdílo* proletari-
zaci rolnictva.

Konfiskace je předehra socialismu.

Konfiskace je *reálný* boj *demo-
kratické* vrstvy pozemkových vlast-
níků proti vrstvě *reakční*.

Socializace je nejapná a reakční
maloburžoazní utopie.

Dvě sociální války. „Proč ne rovnou.“

Samostatná socialistická strana proletariátu — její vedoucí
úloha v demokratické revoluci.

Napsáno nejpozději

25. října (7. listopadu) 1905

Poprvé otištěno roku 1926

v publikaci Leninskij sbornik V

Podle rukopisu

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM DOSUD NENALEZENÝCH LENINOVÝCH PRACÍ

(Říjen 1905—duben 1906)

1905

REFERÁT O POSLEDNÍCH POLITICKÝCH UDÁLOSTECH V RUSKU

V oznámení výboru zahraniční organizace SDDSR se konstatuje, že 2. listopadu (20. října) 1905 bude na schůzi ruských sociálních demokratů v Ženevě přednesen referát V. I. Lenina o posledních politických událostech v Rusku (Ústřední stranický archiv Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS).

PROJEV O VZTAHU STRANY K SOVĚTŮM DĚLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ NA ROZŠÍŘENÉM ZASEDÁNÍ PETROHRADSKÉHO VÝBORU SDDSR

O tomto Leninově projevu, předneseném 8. (21.) listopadu 1905, se ve svých vzpomínkách zmiňují N. Dorošenko, B. A. Breslav (viz Lenin v Petěrburge, Leningrad 1957, s. 70, 233, 316) a M. M. Esšenová (viz Vzpomínky na V. I. Lenina, Praha 1957, s. 283—304).

REFERÁT NA TÉMA KRITIKA AGRÁRNÍHO PROGRAMU STRANY SOCIALISTŮ-REVOLUCIONÁŘŮ PŘEDNESENÝ NA SCHŮZI PETROHRADSKÝCH STRANICKÝCH PRACOVNÍKŮ

S tímto referátem vystoupil Lenin 16. (29.) listopadu 1905 ve Svobodné ekonomické společnosti, ale pro zásah policie jej nemohl dokončit. Další část referátu přednesl až 23. listopadu (6. prosince) v gymnáziu Vitmerové.

O tomto referátu se zmiňují ve svých vzpomínkách N. K. Krupská (viz N. K. Krupská, Vzpomínky na Lenina, Praha 1970, s. 96),

V. Stěpanovová (viz Krasnaja Letopis, 1924, č. 1, s. 34—36) a také listy Novaja žizň, č. 15 ze 17. listopadu 1905 a Rus, č. 23 a 30 z 18. listopadu (1. prosince) a 25. listopadu (8. prosince) 1905.

ZÁZNAMY REFERÁTŮ
A DISKUSNÍCH PŘÍSPĚVKŮ
NA PRVNÍ KONFERENCI SDDSR
V TAMMERFORSU (FINSKO)

Na konferenci, jež se konala ve dnech 12.—17. (25.—30.) prosince 1905, přednesl Lenin referát o současné situaci a o agrární otázce. O konferenci píše Lenin v článku Státní дума a sociálně demokratická taktika (viz tento svazek, s. 181). Protokolární zápisy pořizovali tajemníci volení na každém jednotlivém zasedání. Rovněž řečník byl povinen sestavit stručný výtah ze svého projevu. S výjimkou letáku obsahujících rezoluce vydané v roce 1905 se ostatní materiály z konference dosud nenalezly. V archívu policejního departmentu se dochoval z roku 1905 seznam stranických organizací, jež byly na konferenci zastoupeny, a krycí jména delegátů (viz Krasnyj Archiv, 1934, č. 1, s. 185—186).

1906

REFERÁT O VOLBÁCH DO STÁTNÍ DUMY
NA SCHŮZI
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH
ORGANIZACÍ V PETROHRADSKÉ
ČTVRTI MOSKOVSKAJA ZASTAVA

V listu Prizyv, č. 21, ze 4. (17.) února 1906 byl otištěn tento stručný výtah z uvedeného Leninova referátu: „Po přehledu a kritice zákonů o volbách do Státní dumy, vydaných mezi 6. srpnem a 11. prosincem, Lenin konstatoval, že zákon z 11. prosince v podstatě nevznáší do zákona o Státní dumě nic nového; že je to vlastně jen řada policejních úskoků; že bod, který dělníky opravňuje volit jen v továrnách a závodech nad 50 zaměstnanců, sleduje zaprvé cíl, aby malé továrny a závody získaly převahu nad velkými, kde jsou příznivější podmínky pro boj proletariátu, a zadruhé — aby byly volebního práva atd. zbaveny masy židovských dělníků. Referát poukazoval na to, že podle zákona z 11. prosince se do dumy v žádném případě nemohou dostat zástupci dělníků. Poté byla přečtena rezoluce bolševické konfe-

rence. Lenin poukazoval i na nedostatečnou sílu dělnických zástupců volených do jiných orgánů, jako je například sovět dělnických zástupců. Bylo konstatováno, že u nás ještě nemáme ústavu, a i kdyby u nás byla buržoazní ústava, že by sociální demokraté postupovali podle příkladu svých soudruhů německých sociálních demokratů, tj. že by se snažili na základě buržoazního zákona dostat se do zákonodárného shromáždění a tam je pak „bít“ jejich vlastními zákony atd.“

REFERÁT O TAKTICE AKTIVNÍHO BOJKOTU STÁTNÍ DUMY NA SCHŮZI STRANICKÝCH PRACOVNÍKŮ BOLŠEVIKŮ

O tomto referátu, který Lenin přednesl v únoru 1906 v Těniševově učilišti v Petrohradě, se zmiňuje ve svých vzpomínkách V. S. Vojtinskij (viz Vl. Vojtinskij, Gody poběd i poražení, 1924, s. 28).

REFERÁT O VZTAHU KE STÁTNÍ DUMĚ NA PETROHRADSKÉ MĚSTSKÉ KONFERENCI S D D S R

V zápisech konference z 11. (24.) února 1906, jež jsou uloženy v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS, za slovy „Leninův projev“ vlastní text jeho vystoupení chybí.

POLITICKÝ REFERÁT NA TÉMA OZBROJENÉ POVSTÁNÍ A PROLETARIÁT

O tomto projevu, který Lenin přednesl 20. března (2. dubna) 1906, sám píše v brožuře Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany toto: „Nedávno jsem měl příležitost politicky referovat v bytě jednoho velmi vzdělaného a neobyčejně příjemného kadeta“ (viz tento svazek, s. 322). O témže referátu se zmiňuje ve svých vzpomínkách také N. K. Krupská (Ústřední stranický archív Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS). Z konspirativních důvodů byly na schůzku, kde měl Lenin přednést tento referát, vpuštěny jen osoby s pozvánkami tohoto znění: „Olga Naumovna Edelgauzová si Vás dovoluje pozvat dne 20. března o 1/3 9 hod. večer na šálek čaje na adresu 2. Rožděstvenská ul., dům č. 12, byt č. 20.“ (Lenin v Petěrburge, Leningrad 1957, s. 104, 210, 243, 321.)

REFERÁT O REVIZI AGRÁRNÍHO
PROGRAMU NA 5. ZASEDÁNÍ
IV. (SJEDNOCO VACÍHO) SJEZDU SDDSR

O tomto svém vystoupení na sjezdu sám Lenin napsal: „...já jsem obhajoval návrh agrární komise (otištěný v brožuře Revize agrárního programu dělnické strany) a útočil jsem na Maslovovu municipalizaci“ (Spisy 10, Praha 1954, s. 326.) V sjezdovém protokolu je zapísáno: „Lenin obhajuje stanovisko, které vyložil ve své brožuře Revize agrárního programu dělnické strany“; text jeho referátu však chybí (viz Četvrtý [Objedinitelný] sjezd RSDRP. Duben [duben—květen] 1906. Protokoly, Moskva 1959, s. 55).

REFERÁT O SOUČASNÉ SITUACI
A TŘÍDNÍCH ÚKOLECH PROLETARIÁTU
NA 13. ZASEDÁNÍ
IV. (SJEDNOCO VACÍHO) SJEZDU SDDSR

Že Lenin na toto téma na sjezdu referoval, o tom se sám zmiňuje ve Zprávě o sjednocovacím sjezdu SDDSR (viz Spisy 10, Praha 1954, s. 346). V sjezdovém protokolu jsou jen odkazy na Leninovo vystoupení, ale text jeho referátu chybí (viz Četvrtý [Objedinitelný] sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 191).

PROJEV O VZTAHU KE STÁTNÍ DUMĚ
PŘEDNESENÝ V KOMISI
IV. (SJEDNOCO VACÍHO) SJEZDU SDDSR

O tomto Leninově projevu se zmiňují ve svých diskusních příspěvcích na sjezdu O. A. Jermanskij (Ruděnko), G. V. Plechanov a P. B. Axelrod (viz Četvrtý [Objedinitelný] sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 286, 292—293, 323).

ZÁVĚREČNÉ SLOVO K DISKUSI
O VZTAHU KE STÁTNÍ DUMĚ,
PŘEDNESENÉ NA 19. ZASEDÁNÍ
IV. (SJEDNOCO VACÍHO) SJEZDU SDDSR

Na 17. zasedání sjezdu měl Lenin koreferát k otázce vztahu ke Státní dumě. V sjezdovém protokolu je záznam o tom, že „sjezd se

většinou 39 hlasů usnáší poskytnout referentům po 25 minutách na závěrečné slovo“ (viz Četvjortyj [Objedinitělnyj] sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 320). Záznam Leninova závěrečného slova však v sjezdovém protokolu chybí.

SEZNAM PUBLIKACÍ
A DOKUMENTŮ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

LIST PROLETARIJ

- č. 23 — 31. (18.) října 1905
č. 24 — 7. listopadu (25. října) 1905

LIST NOVAJA ŽIZŇ

č. 9 — 10. listopadu 1905	č. 19 — 23. listopadu 1905
č. 10 — 11. listopadu 1905	č. 20 — 24. listopadu 1905
č. 11 — 12. listopadu 1905	č. 21 — 25. listopadu 1905
č. 12 — 13. listopadu 1905	č. 22 — 26. listopadu 1905
č. 13 — 15. listopadu 1905	č. 23 — 26. listopadu 1905*
č. 14 — 16. listopadu 1905	č. 24 — 29. listopadu 1905
č. 15 — 17. listopadu 1905	č. 25 — 30. listopadu 1905
č. 16 — 18. listopadu 1905	č. 26 — 1. prosince 1905
č. 17 — 19. listopadu 1905	č. 27 — 2. prosince 1905
č. 18 — 20. listopadu 1905	č. 28 — 3. prosince 1905

LIST PARTIJNYJE IZVĚSTIJA

- č. 1 — 7. února 1906
č. 2 — 20. března 1906

* č. 22 a 23 jsou označeny stejným datem. Datování č. 23 je zřejmě chybné.

EDICE
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÝCH KNIH
(LEVNÁ KNIHOVNA)
VYDAVATELSTVÍ ZNANIJE
V PETROHRADĚ

Dne 8. (21.) října 1905 psal P. B. Rumjancev (Šmidt) Leninovi v dopise z Petrohradu, že je nutno neprodleně začít s vydáváním populárních brožur (Levné knihovny) ve vydavatelství Znanije, a žádal ho, aby mu sdělil jména překladatelů, redaktorů a autorů prací, které doporučuje (viz Partija v revolucii 1905 goda. Dokumenty k istorii partii v 1905 godu. Partizdat 1934, s. 180—181). O Leninově spolupráci s oddělením vydavatelství Znanije, jež vydávalo edici sociálně demokratických knih (Levnou knihovnu), se zmiňuje též list Novaja žizň, č. 13 z 15. listopadu 1905 a V. D. Bonč-Brujevič ve svých vzpomínkách (viz Vlad. Bonč-Brujevič, Bolševistskije izdatělskije dela v 1905—1907 gg., Leningrad, 1933, s. 15).

V. KALININ, ROLNICKÝ SJEZD

Článek V. A. Karpinského (Kalinina) byl uveřejněn v listu Proletarij, č. 25 z 16. (3.) listopadu 1905, po Leninově odjezdu ze Ženevy do Ruska. V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen rukopis tohoto článku s Leninovými opravami. Dvě vsuvky, jimiž Lenin článek doplnil, jsou otištěny v tomto svazku na s. 101—102.

REZOLUCE TŘÍDNÍ ÚKOLY
PROLETARIÁTU V SOUČASNÉ ETAPĚ
DEMOKRATICKÉ REVOLUCE,
PŘEDLOŽENÁ IV. (SJEDNOCOVACÍMU)
SJEZDU SDDSR

Tato rezoluce byla včleněna do Taktické platformy bolševiků k sjednocovacímu sjezdu SDDSR, uveřejněné 20. března (2. dubna) 1906 v listu Partijnyje izvěstija č. 2, a vyšla též jako samostatný leták sjednoceného ÚV SDDSR a petrohradského sjednoceného výboru SDDSR. Lenin v článku Ruská revoluce a úkoly proletariátu o této platformě napsal, že „...je výsledkem kolektivní práce“ (viz tento svazek, s. 234).

Po obsahové stránce se rezoluce Třídní úkoly proletariátu v současné etapě demokratické revoluce shoduje s Leninovým hodnocením situace v Rusku v roce 1906, obsaženým i v dalších návrzích rezolucí taktické platformy.

SEZNAM PRACÍ, KTERÉ V. I. LENIN PŘELOŽIL

PŘEKLAD ANGLICKÉHO ZNĚNÍ VÝZVY PETROHRADSKÉHO SOVĚTU DĚLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen Leninův rukopis překladu výzvy petrohradského sovětu dělnických zástupců, uveřejněné v listu *The Times*, č. 37 853 z 1. listopadu 1905 ve zprávě z Petrohradu. Překlad výzvy byl uveřejněn v listu *Proletarij*, č. 24 ze 7. listopadu (25. října) 1905 v rubrice *Z veřejného života*.

PŘEKLAD NĚMECKÉHO ČLÁNKU O NOVÉM KONSTITUČNÍM MANIFESTU MIKULÁŠE POSLEDNÍHO

V Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS je uložen Leninův rukopis (bez první stránky) zkráceného překladu článku *O novém konstitučním manifestu Mikuláše Posledního*, uveřejněného v listu *Vorwärts*, č. 256 z 1. listopadu 1905. Překlad vyšel v listu *Proletarij*, č. 24 ze 7. listopadu (25. října) 1905 v rubrice *Z veřejného života*.

¹ *Celoruský odborový svaz železničářů* se ustavil na I. celoruském sjezdu železničářů, který se konal ve dnech 20.—21. dubna (3.—4. května) 1905 v Moskvě. Sjezd předložil řadu politických a hospodářských požadavků: zajištění politických svobod, svolání ústavodárného shromáždění, zlepšení pracovních podmínek na železnicích atd. S růstem revolučního hnutí v letech 1905—1907 vzrůstal v odborovém svazu železničářů vliv bolševiků. II. celoruský sjezd železničářů, konaný ve dnech 22.—24. července (4.—6. srpna) 1905 v Moskvě, se usnesl začít okamžitě agitovat pro celoruskou politickou stávkou železničářů. Celoruský sjezd železničářů (takzvaný delegátský), který se konal na rozhraní září a října 1905 v Petrohradě, pod tlakem revolučních mas vypracoval a předložil vládě řadu požadavků: zavedení osmihodinové pracovní doby, volitelnost železniční administrativy shora dolů, okamžité propuštění železničářů uvězněných za účast ve stávkách, zrušení výjimečného stavu a zesílené ochrany, poskytnutí politických svobod, amnestie a národního sebeurčení a okamžité svolání ústavodárného shromáždění zvoleného na základě všeobecného, rovného, přímého a tajného hlasování. V. I. Lenin vyzvedal vedoucí úlohu železničních dělníků a odborového svazu železničářů ve všeobecné politické stávce z října 1905. Stávka, která začala 7. (20.) října na Moskevsko-kazaňské dráze, se rychle rozrostla v celoruskou politickou stávkou, jež zasadila silnou ránu samoděržaví. Celoruská konference zástupců 29 drah podpořila usnesení moskevské městské konference bolševiků o vyhlášení všeobecné politické stávky a 6. (19.) prosince schválila usnesení o připojení ke stávce a okamžitým vyhlášení celoruské stávky železničářů. Po porážce prosincového ozbrojeného povstání 1905 se odborový svaz železničářů fakticky stáhl do ilegality. V srpnu 1906 byla svolána konference železničářů k projednání otázky všeobecné stávky v souvislosti s rozpuštěním I. státní dумы. Konference, jíž se zúčastnili delegáti zastupující dělníky a zaměstnance 23 drah, zástupci ústředního byra odborového svazu železničářů, Trudovické skupiny, ÚV SDDSR, Bundu, ústředního výboru

eserů aj., se vyslovila pro všeobecnou stávkou a ozbrojené povstání. Na tuto skutečnost upozornil V. I. Lenin v článku Politická krize a bankrot oportunistické taktiky (viz Spisy 11, Praha 1956, s. 154 až 155). Ke konci roku 1906 se odborový svaz železničářů octl ve vleku eserů a ztratil svůj revoluční význam. V únoru 1907 svolal ÚV SDDSR konferenci nejdůležitějších sociálně demokratických organizací železničářů, na níž byli všichni revoluční sociální demokraté vyzváni, aby z odborového svazu železničářů vystoupili; ÚV SDDSR pak tuto výzvu dodatečně schválil. — 24

² Osnovu článku *Rovnováha sil* napsal V. I. Lenin několik hodin předtím, než mu byla do Ženevy doručena telegrafická zpráva o carském manifestu ze 17. (30.) října 1905. Článek měl vyjít jako úvodník v listu Proletarij, č. 24. Místo něho však Lenin po obdržení zprávy o manifestu uveřejnil 19. října (1. listopadu) článek První vítězství revoluce (viz tento svazek, s. 47—54). Otázky, jimiž se Lenin zabýval v osnově článku *Rovnováha sil*, pak podrobně rozebral v článku *Rozuzlení se blíží* (viz tento svazek, s. 93—100). — 27

³ *Proletarij* — ilegální bolševický týdeník, ústřední orgán SDDSR. Vznikl na základě usnesení III. sjezdu strany. Plénum ústředního výboru strany jmenovalo 27. dubna (10. května) 1905 odpovědným redaktorem týdeníku Lenina. Proletarij vycházel od 14. (27.) května do 12. (25.) listopadu 1905 v Ženevě. Vyšlo celkem 26 čísel. Proletarij pokračoval v linii staré leninské Jiskry a v tradicích bolševického listu Vperjod.

Lenin napsal pro tento týdeník asi 90 článků a poznámek. Tyto články určovaly politický profil listu, jeho ideologickou náplň a bolševickou orientaci. Lenin vykonal jako šéfredaktor listu obrovský kus práce. Díky jeho redakční činnosti byly uveřejňované materiály vysoce zásadové, stranické, byly v nich přesně a jasně formulovány závažné teoretické problémy a vysvětlovány otázky revolučního hnutí.

Stálými spolupracovníky redakce byli V. V. Vorovskij, A. V. Lunačarskij a M. S. Olminskij. Významně se na práci redakce podíleli N. K. Krupská, V. M. Veličkinová a V. A. Karpinskij. Proletarij udržoval těsné spojení s dělnickým hnutím v Rusku, uveřejňoval články a poznámky dělníků, kteří se přímo účastnili revolučního hnutí. Shromažďování příspěvků z jednotlivých míst a jejich přepravu do Ženevy organizovali V. D. Bonč-Brujevič, S. I. Gusev a A. I. Uljanovová-Jelizarovová. Písemný styk s místními stranickými organizacemi a čtenáři obstarávaly N. K. Krupská a L. A. Fotijeová.

Proletarij pohotově reagoval na všechny významné události v ruském i mezinárodním dělnickém hnutí a vedl nekompromisní boj proti menševikům a jiným oportunistickým a revizionistickým živlům.

Proletarij energicky propagoval usnesení III. sjezdu strany a významně se zasloužil o organizační a ideologické semknutí bolševiků. Byl to jediný orgán sociální demokracie Ruska, který důsledně obhajoval revoluční marxismus a řešil všechny stěžejní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku. Proletarij všestranně objašňoval události z roku 1905 a burcoval tak široké masy pracujících do boje za vítězství revoluce.

Proletarij měl velký vliv na místní sociálně demokratické organizace. Některé Leninovy články v něm uveřejněné byly přetiskovány v místním bolševickém tisku a vydávaly se jako samostatné letáky.

Brzy po Leninově odjezdu do Ruska začátkem listopadu 1905 se přestal Proletarij vydávat. Poslední dvě čísla (25. a 26.) vyšla za redakce Vorovského, ale i do nich napsal Lenin několik článků, které byly uveřejněny už po jeho odjezdu ze Ženevy. — 27

- 4 *The Times* — deník, založený roku 1785 v Londýně; jeden z významných konzervativních listů britské buržoazie. — 27
- 5 *Daily Telegraph* — list britských liberálů, od 80. let 19. století konzervativců; pod tímto názvem vycházel v Londýně v letech 1855 až 1937; od roku 1937, po splynutí s listem Morning Post, vychází pod názvem Daily Telegraph and Morning Post. — 27
- 6 *Konference sociálně demokratických organizací v Rusku* [68] — konala se v Rize ve dnech 7.—9. (20.—22.) září 1905. Svolał ji ÚV SDDSR, aby vypracovala taktiku vůči Státní dumě. Zúčastnili se jí zástupci ÚV SDDSR, organizační komise menševiků, Bundu, lotyšské sociální demokracie, sociální demokracie Polska a Litvy a Revoluční ukrajinské strany. Přes protesty menševiků schválila konference bolševickou linii aktivního bojkotu Bulyginovy dumy a odsoudila menševickou politiku účasti v této dumě. Usnesení konference konstatovalo, že je nutné využít volební kampaně k velmi rozsáhlé agitaci v lidových masách, pořádat veřejná shromáždění, pronikat na všechny volební schůze a odhalovat skutečný ráz a cíle Bulyginovy dumy jakožto pokusu hrubě zfalšovat lidový zastupitelský orgán a upevnit tak carskou samovládu, otrěsenou revolučním hnutím. Rezoluce konference otiskl 24. (11.) října 1905 Proletarij, č. 22 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních

zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 78—81). Lenin zhodnotil konferenci v člancích První výsledky politické diferenciacie a Hysterie poražených (viz tento svazek, s. 29—36 a 37—39) a zároveň tu dal ráznou odpověď menševikům, kteří v Jiskře vystupovali proti schváleným usnesením. — 29

⁷ *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) — byl založen roku 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v dělnickém hnutí Ruska. V dubnu 1901 IV. sjezd Bundu žádal, aby byly zrušeny organizační zásady přijaté na I. sjezdu SDDSR. Sjezd Bundu ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní sdružení národních organizací a že Bund může být pouze jeho federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR Bund vystoupil ze strany, protože sjezd jej odmítl uznat za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu strany znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty, menševiky, likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolypinské reakce zastával Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války zastávali bundovci sociálšovinistické stanovisko. Roku 1917 podporoval Bund kontrarevoluční prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel Říjnové revoluce. V letech zahraniční vojenské intervence a občanské války se bundovské vedení spojilo s kontrarevolučními silami, zatímco někteří řadoví členové Bundu začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl a část jeho členů vstoupila do KSR(b). — 29

⁸ *Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana* se ustavila v červnu 1904 na svém I. sjezdu. Na II. sjezdu v červnu 1905 schválila svůj program. V roce 1905 řídila LSDDS revoluční akce dělníků a připravovala masy na ozbrojené povstání.

Na IV. (sjednocovacím) sjezdu v roce 1906 se jako územní organizace začlenila do SDDSR. Po sjezdu přijala název Sociální demokracie Lotyšského kraje. — 29

- ⁹ *Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL)* — revoluční strana polské dělnické třídy. Ustavila se v roce 1893 nejprve jako Sociální demokracie Království polského. Od srpna 1900, po sjezdu sociálně demokratických organizací Království polského a Litvy, na němž se polští sociální demokraté sloučili s částí litevských sociálních demokratů, se nazývala Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL). Záslouhou strany bylo, že polské dělnické hnutí orientovala na spojení s ruským dělnickým hnutím a na potírání nacionalismu.

Za revoluce 1905—1907 prosazovala SDKPaL hesla blízká heslům bolševické strany a zaujímalá nekompromisní postoj vůči liberální buržoazii. Zároveň se však SDKPaL dopouštěla řady chyb, nepochopila Leninovu teorii socialistické revoluce, nechápala vedoucí úlohu strany v demokratické revoluci, podceňovala úlohu rolnictva jako spojence dělnické třídy a význam národně osvobozeneckého hnutí. Lenin kritizoval mylné názory SDKPaL, zároveň však poukazyval na její zásluhy o polské revoluční hnutí. Konstatoval, že polští sociální demokraté „založili poprvé v Polsku první čistě proletářskou stranu a vyhlásili nanejvýš důležitou zásadu co nejužšího svazku polského a ruského dělníka v jejich třídním boji“ (Spisy 20, Praha 1959, s. 441). Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR byla SDKPaL přijata do SDDSR jako územní organizace.

SDKPaL uvítala Říjnovou revoluci a rozvinula boj za vítězství proletářské revoluce v Polsku. V prosinci 1918 se na sjednocovacím sjezdu SDKPaL a PSS-levice sloučily a vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska. — 29

- ¹⁰ *Revoluční ukrajinská strana (RUS)* — maloburžoazní nacionalistická organizace, která vznikla na počátku roku 1900. Podporovala hlavní heslo ukrajinské buržoazie požadující autonomii Ukrajiny. V prosinci 1905 se Revoluční ukrajinská strana přejmenovala na Ukrajinskou sociálně demokratickou dělnickou stranu (USDD) a rozhodla se sloučit na federativním základě se SDDSR, bude-li ovšem USDD uznána za „jedinou představitelku ukrajinského proletariátu“ v SDDSR. IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR odmítl návrh představitele USDD projednat podmínky sjednocení ihned a postoupil řešení této otázky ústřednímu výboru SDDSR. Vzhledem k maloburžoaznímu nacionalistickému charakteru USDD nedal ÚV k sjednocení souhlas.

Pokud jde o národní program, podléhala USDDS vlivu Bundu a podobně jako Bund razila požadavek kulturní a národnostní autonomie.

Později se USDDS ocitla v táboře nacionalisticky zaměřené kontrarevoluční buržoazie. — 29

- ¹¹ Jde o menševickou Jiskru. Na II. sjezdu strany byla schválena redakce ústředního orgánu strany, složená z Lenina, Plechanova a Martova. Avšak menševik Martov se nepodřídil usnesení sjezdu a odmítl vstoupit do redakce bez starých menševických redaktorů (Axelroda, Potresova a Zasuličové), které II. sjezd nezvolil, takže 46.—51. číslo Jiskry vyšlo za redakce Leninovy a Plechanovovy. Později Plechanov přešel na pozice menševismu a žádal, aby byli do redakce povoláni staří menševičtí redaktori, které sjezd odmítl. Lenin s tím nesouhlasil, a proto 19. října (1. listopadu) 1903 vystoupil z redakce Jiskry; byl kooptován do ústředního výboru a odtud vedl boj proti menševickým oportunistům. 52. číslo Jiskry vyšlo pouze za redakce Plechanova. Dne 13. (26.) listopadu 1903 Plechanov svévolně porušil usnesení II. sjezdu strany a kooptoval do redakce Jiskry její bývalé menševické redaktory Axelroda, Potresova a Zasuličovou. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým orgánem revolučního marxismu. Menševici z ní udělali orgán boje proti marxismu, proti straně, tribunu k hlásání oportunismu. Nová, menševická Jiskra podkopávala základy stranickosti: požadavek, aby stranická usnesení byla závazně plněna, byl prohlašován za „byrokratismus“ a „formalismus“, podřízení menšiny většině bylo považováno za „hrubé a mechanické“ potlačení vůle a svobody člena strany, stranická kázeň byla opovržlivě nazývána „nevolnictvím“. Menševici strhávali stranu zpátky, k organizační roztříštěnosti a nekázní, ke kroužkaření a přištipkaření. — 29

- ¹² *Jihoruská ustavující konference menševiků* se konala v Kyjevě v srpnu 1905. Zúčastnilo se jí 12 delegátů menševických skupin a výborů. Konference schválila tyto rezoluce: o sjednocení obou částí strany, o Státní dumě, o složení redakce Jiskry, o zastoupení SDDSR v mezinárodním socialistickém byru, o stanovách aj.

V člancích *Nová menševická konference* a *Poslední slovo* „jiskrovské“ taktiky čili volební fraška jako nový podnět k povstání (viz *Sebrané spisy* 11, Praha 1982, s. 329—330, 376—393) podrobil Lenin usnesení konference ostré kritice. Napsal, že její rezoluce o Státní dumě „nadlouho zůstane ... žalostnou připomínkou vulgarizace úkolů sociální demokracie“ (tamtéž, s. 389).

Konference schválila rezoluci o zastoupení SDDSR v mezinárod-

ním socialistickém byru. Lenin o této rezoluci v dopise ústřednímu výboru SDDSR z 25. září (8. října) 1905 poznamenal: „1. Je tam o mně sprostá lež. Odpovídám na to v 20. čísle listu Proletarij, vyjde pozítří. 2. Žádají Plechanova, aby zastupoval *jejich část strany*“ (Spisy 34, Praha 1957, s. 335). V článku Zastoupení SDDSR v mezinárodním socialistickém byru (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 331–333) vyložil Lenin, jaký je skutečný stav věcí ve straně, pokud jde o tuto otázku, a odhalil prolhanost menševické rezoluce. — 29

- ¹³ Carův manifest^[14] — zákon o zřízení Státní dумы a výnos o volbách do tohoto orgánu byl uveřejněn 6. (19.) srpna 1905. Duma dostala název Bulyginova podle ministra vnitra A. G. Bulygina, kterého car pověřil sestavením návrhu na vytvoření dумы. Volební právo při volbách do této dумы se poskytovalo pouze statkářům, kapitalistům a malému počtu rolníků s vlastní usedlostí. Ze 412 poslancových míst stanovených zákonem bylo rolníkům přiděleno pouze 51 míst. Většina obyvatelstva — dělníci, chudobní rolníci, zemědělství dělníci a demokratická inteligence — neměla volební právo. Z voleb byli vyloučeni rovněž ženy, vojáci, studenti, osoby mladší 25 let a řada utlačených národností carského Ruska. Státní дума neměla právo vydávat žádné zákony a mohla jenom projednávat některé otázky jako carův poradní orgán. Lenin charakterizoval Bulyginovu dumu slovy, že je „nestoudným paskvilem, lidového zastupitelského orgánu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 206.).

Bolševici vyzvali dělníky a rolníky k aktivnímu bojkotu Bulyginovy dумы a soustředili veškerou agitační kampaň na hesla: ozbrojené povstání, revoluční armáda a prozatímní revoluční vláda. Menševici připouštěli možnost účasti ve volbách do dумы a vyslovovali se pro spolupráci s liberální buržoazií.

Kampaně za bojkot Bulyginovy dумы využili bolševici k mobilizaci všech revolučních sil, k organizování masových politických stávek a k přípravě ozbrojeného povstání. Volby do Bulyginovy dумы se nekonaly a vládě se nepodařilo ji svolat. Zdvíhající se revoluční vlna a celoruská politická stávka v říjnu 1905 ji smetly. O Bulyginově dumě viz Leninovy články Kupčení s ústavou, Bojkot Bulyginovy dумы a povstání, „Jednota cara s lidem a lidu s carem“, Ve vleku monarchistické buržoazie, nebo v čele revolučního proletariátu a rolnictva? aj. (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 86–90; Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 189–197, 203–211, 219–231.) — 30

- ¹⁴ *Moskovskije vědomosti* — nejstarší ruské noviny, které vydávala od

roku 1756 moskevská univerzita zprvu jako nevelký list. V letech 1863—1887, kdy je redigoval a vydával zapřísáhlý reakcionář a šovinista M. N. Katkov, se staly orgánem monarchistů a nacionalistů, mluvčím nejreakčnějších vrstev statkářů a duchovenstva; od roku 1905 byly jedním z hlavních orgánů černosotňovců. Vycházely až do Říjnové revoluce 1917. — 33

- ¹⁵ *Novoje vremja* — deník; vycházel v Petrohradě v letech 1868—1917. Patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové buržoazně demokratické revoluci podporoval kontrarevoluční politiku buržoazní prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu zastaven. Lenin označoval *Novoje vremja* za ukázkový vzor zkorumpovaných novin. — 33

- ¹⁶ *Osvobožděnovci* — liberální intelektuálové, činitelé zemstev a statkáři, kteří se soustředili kolem časopisu *Osvobožděnije*. V lednu 1904 vytvořili liberálně monarchistický Svaz osvobození, který existoval do října 1905. Spolu s konstitučně orientovanými činiteli zemstev se stali jádrem nejvlivnější buržoazní strany v Rusku — kadetské strany, která vznikla v říjnu 1905.

Osvobožděnije — čtrnáctideník; vycházel v zahraničí od 18. června (1. července) 1902 do 5. (18.) října 1905 za redakce P. B. Struveho. Byl orgánem ruské liberální buržoazie a prosazoval umírněný monarchistický liberalismus. — 33

- ¹⁷ *Konstitučně demokratická strana* (kadeti) — hlavní buržoazní strana v Rusku. Vznikla v říjnu 1905 a tvořili ji představitelé liberální buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníci buržoazní inteligence. Význačnými činiteli kadetů byli P. N. Miljukov, S. A. Muromcev, V. A. Maklakov, A. I. Šingarjov, P. B. Struve, F. I. Rodičev aj. Aby oklamali široké vrstvy pracujících, říkali si kadeti neprávem Strana svobody lidu, avšak ve skutečnosti jejich požadavky končily u konstituční monarchie. Za svůj hlavní úkol považovali boj proti revolučnímu hnutí a šlo jim o to, aby se podíleli na moci společně s carem a feudálními statkáři. Za první světové války aktivně podporovali expanzivní zahraniční politiku carské vlády. V únorové buržoazně demokratické revoluci se pokoušeli zachránit monarchii. V buržoazní prozatímní vládě prosazovali protilidovou

kontrarevoluční politiku vyhovující zájmům amerických, anglických a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci se stali nesmiřitelnými nepřáteli sovětské moci a zúčastnili se všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení. Po porážce interventů a bělogvardějců pokračovali ve své kontrarevoluční činnosti v emigraci. — 33

- ¹⁸ *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Jižní strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím orgánem se stal list *Revoljucionnaja Rossija* (1900—1905) a časopis *Věstnik ruskoj revoljucii* (1901—1905). Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Názory eserů byly eklektickou směsicí narodnických a revizionistických idejí. Jak řekl Lenin, eseři se pokoušeli „trhliny v narodnické ideologii... vyspravit záplatami módní oportunistické ‚kritiky‘ marxismu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 308). Taktika individuálního teroru, kterou eseři propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám, uplatnění „principu práce“ a „rovného“ užívání půdy a předpokládal rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který eseři vydávali za program „socializace půdy“, nebylo ve skutečnosti nic socialistického. Lenin při analýze tohoto programu poukazyval na to, že zachování zbožní výroby a soukromého hospodaření na společné půdě neodstraňuje nadvládu kapitálu, nezbavuje pracující rolníky vykořisťování a zbláznění; za kapitalismu nemohou zachránit drobné rolníky ani družstva, neboť slouží k obohacování vesnické buržoazie. Zároveň Lenin konstatoval, že požadavky rovného užívání půdy nejsou sice požadavky socialistickými, historicky však měly progresivní, revolučně demokratický charakter, neboť byly namířeny proti reakčnímu statkářskému vlastnictví půdy.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazyvala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek dočasné dohody v boji proti carismu.

Třídní nestejnorodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou je-

jího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první ruské revoluce se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům, zatímco levé křídlo vytvořilo poloanarchistický svaz maximalistů. Za stolypinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války se dostala většina eserů na pozice sociálšovinismu.

Po únorové revoluci 1917 byli eseři spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční buržoazně statkářské prozatímní vlády. Předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Eserská strana odmítla podpořit rolníky požadující likvidaci statkářského pozemkového vlastnictví a prosazovala jeho zachování; eserští ministři v prozatímní vládě vysílali trestné výpravy proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levých eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo uznali leví eseři oficiálně sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseři podvrtnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučního spiknutí a organizovali teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po válce pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v tábore bělogvardějské emigrace. — 35

¹⁹ *Jakobíni* — politické seskupení představující levé křídlo francouzské buržoazie v období Velké francouzské revoluce z konce 18. století; toto křídlo energicky a důsledně hájilo nezbytnost likvidace absolutismu a feudalismu. — 36

²⁰ *Rabočaja mysl* — list ekonomistů; vycházel od října 1897 do prosince 1902. Celkem vyšlo 16 čísel. První dvě čísla byla rozmnožena na mimeografu v Petrohradě, 3.—11. číslo vyšlo v Berlíně, 12.—15. číslo ve Varšavě; také poslední, 16. číslo vyšlo v zahraničí. List redigoval K. M. Tachtarjov aj.

Lenin kritizoval názory listu *Rabočaja mysl* jakožto ruskou odrůdu mezinárodního oportunistu v článku *Zpětný směr v ruské sociální demokracii* (Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 250—281), v knize *Co dělat?* (Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17—203) a v článkách uveřejňovaných v *Jiskře*. — 36

²¹ *II. sjezd SDDSR* se konal ve dnech 17. (30.) července—10. (23.)

srpna 1903. Prvních 13 zasedání probíhalo v Bruselu. Protože však sjezd sledovala policie, byl přeložen do Londýna.

Sjezd připravila Jiskra, která pod Leninovým vedením vykonala obrovskou práci pro sjednocení ruských sociálních demokratů v duchu zásad revolučního marxismu.

Na sjezdu bylo přítomno 43 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 26 organizací (skupinu Osvozené práce, organizaci Jiskry, zahraniční a ústřední výbor Bundu, Zahraniční ligu ruské revoluční sociální demokracie, Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí a 20 ruských sociálně demokratických výborů a svazů). Protože někteří delegáti měli po dvou hlasech, bylo na sjezdu celkem 51 rozhodujících hlasů. Složení sjezdu bylo nestejnorodé. Kromě stoupců Jiskry se ho zúčastnili její odpůrci a rovněž nestálé, kolísavé živly.

Nejdůležitějšími úkoly sjezdu bylo schválení programu a stanov strany a volba jejích vedoucích orgánů. Lenin a jeho stoupců zahájili na sjezdu energický boj proti oportunistům.

V diskusi oportunisté ostře napadli návrh programu strany, který vypracovala redakce Jiskry, zejména tezi o nutnosti nastolit diktaturu proletariátu a agrární část programu. Sjezd odrazil pokusy oportunistů vnést změny do jiskrovského návrhu programu v duchu programů západoevropských sociálně demokratických stran a jednomyslně (při jedné abstenci) schválil program strany, v němž byly zformulovány jak nejbližší úkoly proletariátu v nadcházející buržoazně demokratické revoluci (minimální program), tak i úkoly počítající s vítězstvím socialistické revoluce a s nastolením diktatury proletariátu (maximální program). Poprvé od Marxovy a Engelsovy smrti byl v mezinárodním dělnickém hnutí schválen revoluční program, v němž byl Leninovou zásluhou za hlavní úkol strany dělnické třídy označen boj za diktaturu proletariátu.

Při projednávání stanov strany se rozpoutal boj o organizační zásady výstavby strany.

Lenin a jeho stoupců usilovali o vytvoření bojové revoluční strany dělnické třídy a považovali za nezbytné, aby sjezd schválil takové stanov, které by ztížily vstup do strany všem nestálým a kolísavým živlům. Proto bylo v Leninově formulaci prvního článku stanov členství ve straně vázáno nejen na uznání programu a hmotnou podporu strany, ale i na osobní účast v jedné ze stranických organizací. Martov předložil sjezdu svou formulaci prvního článku, která vázala členství ve straně kromě uznání programu a hmotné podpory strany jen na pravidelnou osobní pomoc straně pod vedením některé její organizace. Martovovu formulaci, která

usnadňovala vstup do strany všem nepevným živlům, podpořili na sjezdu nejen protijiskrovci a „bláto“ („střed“), ale i „měkčí“ (nepevní) jiskrovci, takže ji sjezd nepatrnou většinou hlasů schválil. V podstatě však sjezd schválil stanovy v tom znění, jak je vypracoval Lenin. Sjezd schválil řadu rezolucí k otázkám taktiky.

Na sjezdu došlo k rozkolu mezi důslednými stoupenci jiskrovského směru (leninovci) a „měkkými“ jiskrovci (martovovci). Stoupenci leninského zaměření získali ve volbách do ústředních stranických orgánů většinu (bolšinstvo) a začali si říkat bolševici, zatímco oportunisté, kteří se ocitli v menšině, byli nazýváni menševiky.

Sjezd měl nesmírný význam pro rozvoj dělnického hnutí v Rusku. Skoncoval s příštípkářením a kroužkařením v sociálně demokratickém hnutí a položil základy marxistické revoluční strany v Rusku — bolševické strany. Lenin napsal: „Bolševismus jako směr politického myšlení a jako politická strana existuje od roku 1903“ (Spisy 31, Praha 1955, s. 18). II. sjezd SDDSR založil proletářskou stranu nového typu, která se stala vzorem pro revoluční marxisty všech zemí, a stal se historickým mezníkem v mezinárodním dělnickém hnutí. — 36

²² Lenin cituje slova z básně N. A. Dobroljubova V pruském vagóně^[37], uveřejněné s podpisem Konrad Lilienschwager roku 1862 v 8. čísle časopisu Svistok, který vycházel jako příloha časopisu Sovremennik. — 36

²³ *Ženevská konference menševiků* se konala v dubnu 1905 současně s III. sjezdem SDDSR. Protože se jí zúčastnili delegáti pouze z 9 výborů, prohlásili ji menševici za konferenci stranických pracovníků.

Usnesení konference dokazovala, že menševikům nešlo o další rozvíjení revoluce, že odmítali hegemonii proletariátu v revoluci a politiku spojenectví proletariátu s rolnictvem. Za vedoucí sílu buržoazně demokratické revoluce považovali liberální buržoazii, která měla po vítězství revoluce převzít moc. Menševici popírali nutnost prozatímní revoluční vlády i účast představitelů sociální demokracie v této vládě. V usneseních týkajících se ozbrojeného povstání neukládala jejich konference proletariátu praktické úkoly spjaté s povstáním. Menševici se domnívali, že proletářská strana se nemá podílet na přípravě povstání, protože by to mohlo buržoazii odradit. Konference se vyslovila proti účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě; požadavek vytvářet revoluční rolnické výbory, jež by zabíraly statkářskou půdu, vůbec nevznesla

a řešení otázky pozemkového vlastnictví přenechala budoucímu ústavnímu shromáždění. Konference zrušila stanovy strany schválené na II. sjezdu SDDSR. Její usnesení k organizační otázce vracela stranu zpátky od II. sjezdu k organizační roztržičnosti a kroužkaření. Ženevská konference dosvědčovala, že menševici se dali cestou ideového i organizačního odzbrojování dělnické třídy, její výchovy v duchu reformismu a přizpůsobování se taktice liberální buržoazie a stali se šířiteli buržoazního vlivu na dělnickou třídu. Lenin o taktice menševiků prohlásil, že její podstatou je „zrada revoluce a přeměna proletariátu v ubohého nohsleda buržoazních tříd“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 107). V článku Třetí krok zpět, v díle Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci a v Předmluvě k brožuře Dělníci o rozkolu ve straně (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 325–335; sv. 11, Praha 1982, s. 25–154, 182–188) i v jiných svých pracích odhalil oportunistický charakter usnesení ženevské konference a podrobil je zdrcující kritice. — 39

²⁴ *Vossische Zeitung* — německý umírněný liberální list; vycházel v Berlíně v letech 1704–1934. — 41

²⁵ V 23. čísle listu Proletarij byl 18. (31.) října 1905 uveřejněn bez podpisu článek Britské dělnické hnutí a kongres tradeunionů (překlad z němčiny). Lenin zredigoval překlad tohoto článku a napsal k němu dvě poznámky: první k události v Taff-Vale, o níž se zmiňoval pisatel článku, a druhou k závěrečné části článku. — 46

²⁶ *Le Temps* — konzervativní deník; vycházel v Paříži v letech 1861 až 1942. Vyjadřoval zájmy francouzských vládnoucích kruhů a byl de facto oficiálním orgánem ministerstva zahraničních věcí. — 51

²⁷ Jde o výzvu ústředního výboru SDDSR Ruskému lidu!^[54] z 18. (31.) října 1905, reagující na carský manifest ze 17. října 1905 (viz Listovki bolševistskich organizacij v pervoj russkoj revolucii 1905–1907 gg. Sbornik v trjoch časťach, díl I, Moskva 1956, s. 182–185). — 51

²⁸ Jde o petrohradský sovět dělnických zástupců, který vznikl jako sjednocený stávkový výbor v době říjnové celoruské politické stávkové. Dne 13. (26.) října si petrohradští dělníci v továrnách a závodech zvolili pro řízení stávky své představitele do sovětu dělnických

zástupců. Organizačně se sovět ustavil 17. (30.) října, kdy byl zvolen prozatímní výkonný výbor.

První sověty dělnických zástupců vznikaly v souvislosti se stávkovým hnutím už před říjnovou všeobecnou stávkou. V květnu 1905 vznikl sovět v Ivanově-Vozněsensku, v červenci v Kostromě a v září se pak začaly ustavovat sověty zástupců jednotlivých profesí v Moskvě (tiskařských dělníků, dělníků z továren na tabák aj.). Už tyto první sověty se snažily překročit rámeček působnosti stávkových výborů a rozšířit své funkce. Říjnová stávka a vytvoření petrohradského sovětu daly popud k vytváření sovětů v ostatních částech Ruska. Krátce před prosincovým ozbrojeným povstáním vznikl moskevský sovět dělnických zástupců. Sověty se ustavovaly v Kyjevě, Charkově, Rostově na Donu, Oděse, Nikolajevu, Jekatěrinoslavi, Vladikavkazu, Revelu, Novorossijsku, Saratově, Čitě, Irkutsku, Krasnojarsku, Baku a v mnoha dalších městech.

Bez ohledu na carské úřady vydávaly tyto sověty vlastní usnesení, nařízení, příkazy, svémocně zaváděly osmihodinovou pracovní dobu a demokratické svobody. Bolševici všude vstupovali do sovětů a tam, kde se jim podařilo získat rozhodující vliv, staly se sověty bojovými štáby pro mobilizaci revolučních sil, pro přípravu a realizaci ozbrojeného povstání. Tak například moskevský sovět se v prosinci 1905 stal orgánem ozbrojeného povstání, krasnojarský a novorossijský sovět zástupců převzal do svých rukou moc. Petrohradský sovět však byl jakožto „orgán nové moci ze všech nejslabší“ (Lenin). Převládající vliv v něm získali menševici, a proto nesplnil svou hlavní úlohu — nestal se orgánem ozbrojeného povstání a boje za svržení carské vlády.

V. I. Lenin teoreticky rozpracoval problematiku sovětů. Považoval je za masovou politickou organizaci dělnické třídy a spatřoval v nich orgány povstání a zárodek nové revoluční vlády.

Jak on, tak i ostatní bolševici se při hodnocení úlohy a významu sovětů dělnických zástupců naprosto rozcházel s menševiky, kteří význam sovětů podceňovali a degradovali je na orgány místní samosprávy. V praxi pak činnost sovětů redukovali na obranu hospodářských zájmů dělníků.

Sověty z roku 1905 byly velkou historickou vymožeností dělnické třídy a staly se předobrazem sovětské moci, jež byla nastolena v roce 1917.

O sovětech dělnických zástupců viz Leninovy články: Naše úkoly a sovět dělnických zástupců, Usnesení výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců ze 14. (27.) listopadu 1905 o způsobech boje proti výlukám, Nezdařená provokace, Skomírající samoděržaví a nové orgány lidové moci, Socialismus

a anarchismus, Socialistická strana a nestranická revolučnost, Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany aj. (viz tento svazek, s. 77—90, 125—128, 141—158, 286—367). — 52

- ²⁰ *Jiskra* — první celoruský ilegální marxistický list, který v roce 1900 založil V. I. Lenin; list měl rozhodující podíl na budování revoluční marxistické strany dělnické třídy v Rusku.

Protože kvůli policejnímu pronásledování nemohl revoluční list vycházet v Rusku, promyslel Lenin už v sibiřském vyhnanství do všech podrobností plán vydávání takového listu v zahraničí. Po návratu z vyhnanství (v lednu 1900) začal Lenin ihned svůj plán realizovat. V únoru 1900 jednal v Petrohradě o účasti skupiny Osvobození práce na vydávání celoruského marxistického listu s V. I. Zasuličovou, která přijela ilegálně ze zahraničí. Koncem března—začátkem dubna 1900 se konala za účasti V. I. Lenina, L. Martova, A. N. Potresova, S. I. Radčenka a legálních marxistů (P. B. Struveho, N. I. Tugana-Baranovského) tzv. pskovská porada, na níž se projednával Leninův návrh prohlášení redakce o programu a úkolech celoruského listu *Jiskra* a časopisu pro vědu a politiku *Zarja*. V první polovině roku 1900 navštívil Lenin řadu ruských měst (Moskvu, Petrohrad, Rigu, Smolensk, Samaru, Nižnij Novgorod, Ufu a Syzraň), navázal spojení se sociálně demokratickými skupinami i jednotlivci a dohodl se s nimi, že budou *Jiskru* podporovat. Ihned po Leninově příjezdu do Švýcarska v srpnu 1900 se Lenin a Potresov sešli se členy skupiny Osvobození práce a jednali o programu a úkolech listu i časopisu, o eventuálních spolupracovnících, o složení redakce a jejím sídle. Jednání málem skončila roztržkou (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 338—356), avšak nakonec se podařilo dosáhnout ve všech sporných otázkách dohody.

První číslo leninské *Jiskry* vyšlo v prosinci 1900 v Lipsku, další čísla vycházela v Mnichově, od července 1902 v Londýně a od jara 1903 v Ženevě. Při vydávání *Jiskry* (organizování tajné tiskárny, opatření liter azbuky apod.) značně pomáhali němečtí sociální demokraté C. Zetkinová, A. Braun a jiní, dále polský revolucionář J. Marchlewski, který tehdy žil v Mnichově, a jeden z vedoucích činitelů britské Sociálně demokratické federace Harry Quelch.

Členy redakce *Jiskry* byli V. I. Lenin, G. V. Plechanov, L. Martov, P. B. Axelrod, A. N. Potresov a V. I. Zasuličová. Tajemnicí redakce byla zpočátku I. G. Smidovičová-Lemanová a od jara 1901 N. K. Krupská, která také vedla veškerou korespondenci *Jiskry* se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku.

Středem pozornosti Jiskry byly otázky revolučního boje proletariátu a všech pracujících v Rusku proti carskému samoděržaví. Velkou pozornost věnovala také nejdůležitějším mezinárodním událostem, hlavně mezinárodnímu dělnickému hnutí. Lenin byl fakticky šéfredaktorem Jiskry, stál v jejím čele, psal články o všech základních otázkách výstavby strany a třídního boje ruského proletariátu.

Jiskra se stala centrem, kolem něhož se sjednocovaly všechny síly strany a kde se soustřeďovaly a vychovávaly stranické kádry. V mnoha ruských městech (v Petrohradě, Moskvě, Samaře i jinde) vznikly skupiny a výbory SDDSR pracující v duchu leninské Jiskry. V lednu 1902 byla na sjezdu jiskrovců v Samaře založena ruská organizace Jiskry. Jiskrovské organizace vznikaly a pracovaly pod přímým vedením Leninových žáků a spolubojovníků I. V. Babuškina, N. E. Baumana, S. I. Guseva, M. I. Kalinina, P. A. Krasikova, G. M. Kržižanovského, F. V. Lengnika, P. N. Lepešinského, I. I. Radčenka a jiných.

Z Leninova podnětu a za jeho přímé účasti vypracovala redakce Jiskry návrh programu strany (byl uveřejněn 1. června 1902 ve 21. čísle Jiskry) a připravila II. sjezd SDDSR, který se konal 17. (30.) července—10. (23.) srpna 1903. Ještě před svoláním sjezdu se většina místních sociálně demokratických organizací v Rusku připojila k Jiskře, schválila její taktiku, program a organizační plán a uznala ji za svůj řídicí orgán. Ve zvláštním usnesení sjezd zdůraznil mimořádnou úlohu Jiskry v boji o stranu a prohlásil ji za ústřední orgán SDDSR.

Brzy po II. sjezdu strany se za Plechanovovy podpory zmocnili Jiskry menševici. Od 52. čísla přestala být Jiskra bojovým revolučně marxistickým orgánem (viz poznámku 11). — 55

⁸⁰ II. sjezd *Zahraniční ligy ruské revoluční sociální demokracie* se konal ve dnech 13.—18. (26.—31.) října 1903 v Ženevě. Byl svolán na žádost menševiků, kteří chtěli vytvořit protiváhu II. sjezdu SDDSR. Lenin se vyslovil proti svolání sjezdu Zahraniční ligy, protože „sjezd Ligy by nyní přinesl jen všechny předpoklady pro vzájemné rvačky a nic pro věc, tj. pro práci v zahraničí“ (Spisy 34, Praha 1959, s. 168).

Na sjezdu Zahraniční ligy bylo přítomno 15 stoupců většiny (od druhého zasedání 14), kteří měli 18 hlasů (V. I. Lenin, G. V. Plechanov, N. E. Bauman, N. K. Krupská, V. D. Bonč-Brujevič, M. M. Litvinov aj.), a 18 menševiků (od druhého zasedání 19), kteří měli 22 hlasů (P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. G. Deječ, V. I. Zaslulicová, L. Martov, L. D. Trockij aj.). Jeden účastník sjezdu,

K. M. Tachtarjov (dva hlasy), se nepřidal ani k bolševikům, ani k menševikům. Sjezd projednal tyto otázky: 1. zprávu vedení Zahraniční ligy (L. G. Dejče a N. K. Krupské); 2. zprávu delegáta Ligy na II. sjezdu strany; 3. stanovy Ligy; 4. volby vedení.

Hlavním předmětem jednání byl referát V. I. Lenina jakožto delegáta Ligy na sjezdu strany. Lenin v něm vylíčil průběh II. sjezdu SDDSR, usvědčil menševiky z oportunistu a ukázal jejich bezzásadové jednání na sjezdu. Opozice využila své většiny na sjezdu Zahraniční ligy a rozhodla se udělit hned po Leninovi slovo Martovovi. Martov ve svém koreferátu hájil postup menševiků na II. sjezdu SDDSR a pomlouval bolševiky. Když Lenin a stoupenci většiny jasně viděli, že další polemika s opozicí není možná a ztratila by smysl, odmítli účastnit se další diskuse k této otázce a opustili sjezd. Ve snaze zmocnit se ústředních institucí strany schválila menševická většina sjezdu k druhému bodu denního pořadu tři rezoluce, v nichž se stavěla proti Leninovým organizačním zásadám a vyzývala k soustavnému boji proti bolševikům.

Sjezd schválil také stanovy Zahraniční ligy, jejichž mnohé články (o tom, že Liga bude vydávat stranickou literaturu, že její vedení nebude udržovat styky s jinými organizacemi prostřednictvím ústředního výboru a ústředního orgánu aj.) byly namířeny proti stanovám strany. Kromě toho menševici upírali ústřednímu výboru SDDSR právo schvalovat stanovy Ligy. Zástupce ústředního výboru SDDSR F. V. Lengnik, který byl na sjezdu přítomen, žádal jménem ÚV, aby stanovy Ligy byly uvedeny do souladu se stanovami strany, a když opozice tento požadavek odmítla, prohlásil zasedání za neprávoplatné. Rada strany schválila postup zástupce ÚV.

Lenin nazval sjezd Zahraniční ligy „vyvrcholením bojových akcí opozice proti ústředním institucím“ (Sebrané spisy 8, Praha 1982, s. 120). Menševici učinili z Ligy po jejím II. sjezdu oporu protistranického boje. — 55

²¹ Když se Lenin chystal napsat článek *Maloburžoazní a proletářský socialismus*, pořídil si výpisky z úvodníku Ortodoxní marxisté a rolnická otázka v 75. čísle listu *Revoljucionnaja Rossija* z 15. září 1905; tyto výpisky opatřil poznámkami a načrtl si osnovu článku, která je otištěna na konci tohoto svazku v oddíle Přípravné materiály, s. 425–426. Článek *Maloburžoazní a proletářský socialismus* byl pak 10. listopadu 1905 poněkud zkráceně otištěn v 9. čísle bolševického listu *Novaja žižň*. — 58

²² *Proudhonismus* — nevědecký, marxismu nepřátelský směr malobur-

žoazního socialismu, nazvaný podle svého ideologa, francouzského anarchisty Proudhona. Proudhon kritizoval velké kapitalistické vlastnictví z maloburžoazních pozic a snil o zachování drobného soukromého vlastnictví. Navrhoval zřídit „lidovou“ a „směnnou“ banku, pomocí níž prý si dělníci budou s to opatřit vlastní výrobní prostředky, stát se řemeslníky a zajistit si „spravedlivý“ odbyt svých výrobků. Proudhon nechápal historickou úlohu proletariátu a odmítal třídní boj, proletářskou revoluci a diktaturu proletariátu; z anarchistických pozic popíral nezbytnost státu. Marx a Engels důsledně bojovali proti Proudhonovým pokusům vnutit své názory I. internacionále. Proudhonismus byl podroben drtivé kritice v Marxově práci *Bída filozofie*. Rozhodný boj Marxe, Engelse a jejich stoupců proti prouduhonomismu v I. internacionále skončil naprostým vítězstvím marxismu.

Lenin nazýval prouduhonomismus „měšťáckou a šosáckou tupohlavostí“, neschopnou pochopit stanovisko dělnické třídy. Prouduhonomistických idejí široce využívali buržoazní „teoretikové“ k hlášení třídní spolupráce. — 58

³³ *Blanquismus* — jeden z proudů ve francouzském socialistickém hnutí, který vedl vynikající revolucionář a významný představitel francouzského utopického komunismu Louis Auguste Blanqui (1805—1881). Podle Leninovy charakteristiky blanquisté očekávali „vysvobození lidstva z námezdního otroctví nikoli cestou třídního boje proletariátu, nýbrž cestou spiknutí nevelké inteligentní menšiny“ (Spisy 10, Praha 1954, s. 390). Přezírali spojení s masami a činnost revoluční strany nahrazovali akcemi tajné skupiny spiklenců, organizovanými bez ohledu na to, zda konkrétní situace umožňovala vítězství povstání. — 58

³⁴ Jde o rolnické hnutí v Poltavské a Charkovské gubernii na rozhraní března a dubna roku 1902, jež bylo prvním velkým revolučním vystoupením ruských rolníků na počátku 20. století. Vyvolala ho nesnesitelně těžká situace rolníků v těchto guberniích, která se k jaru 1902 ještě víc zhoršila v důsledku neúrody v předešlém roce a hladu, který po ní následoval. Rolníci žádali nové rozdělení půdy a zmocňovali se zásob potravin a krmiva ve statkářských usedlostech. Vcelku přepadli rolníci 56 statků v Poltavské gubernii a 24 statků v Charkovské gubernii. Carská vláda vyslala k pacifikaci rolníků vojsko. Při surových represivních akcích bylo mnoho rolníků pobito, v některých vesnicích byli doslova všichni obyvatelé zmrskáni. Dělníky rolníků byly odsouzeny k různě dlouhým trestům vězeň. Kromě toho museli rolníci zaplatit 800 tisíc rublů

na úhradu „škod“, jež byly statkářům způsobeny za rolnických nepokojů. Analýzou cílů, charakteru a příčin porážky rolnického hnutí v Charkovské a Poltavské gubernii se zabývá Lenin v brožuře K vesnické chudině (Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 214—221).

— 59

³⁵ *Bernsteinismus* — protimarxistický směr v německé a mezinárodní sociální demokracii, který vznikl koncem 19. století v Německu a byl nazván podle nejvýraznějšího představitele pravicově oportunistických tendencí v Sociálně demokratické straně Německa Eduarda Bernsteina.

V letech 1896—1898 uveřejnil Bernstein v teoretickém orgánu německé sociální demokracie *Die Neue Zeit* sérii článků pod společným názvem *Problémy socialismu*. Pokoušel se v nich pod rouškou „svobody kritiky“ zrevidovat filozofické, ekonomické a politické základy revolučního marxismu a nahradit je buržoazními teoriemi o smíření třídních rozporů a o spolupráci tříd. Útočil na Marxovo učení o zbídačování dělnické třídy, o prohlubování třídních rozporů, o krizích, o nevyhnutelném krachu kapitalismu a o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Hlásal program sociálreformismu, vyjádřený heslem „hnutí je vším, konečný cíl ničím“. Bernsteinismus „popíral možnost zdůvodnit socialismus vědecky a dokázat jeho nutnost a nevyhnutelnost z hlediska materialistického pojetí dějin; popíral, že vzrůstá bída a proletarizace a že se zostřují kapitalistické rozpory; sám pojem ‚konečný cíl‘ prohlášoval za neudržitelný a rozhodně zavrhoval myšlenku diktatury proletariátu; popíral zásadní protiklad mezi liberalismem a socialismem; odmítal *teorii třídního boje*...“ (V. I. Lenin, Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 25). Revize marxismu, prováděná bernsteinovci, směřovala k přeměně sociální demokracie ze strany sociální revoluce ve stranu sociálních reforem.

Levicové síly německé sociální demokracie zahájily proti Bernsteinovi boj ve svých novinách. Právě, oportunistické křídlo se postavilo na obranu bernsteinismu. Ústřední výbor strany zaujal vůči bernsteinismu smířlivecké stanovisko a nijak mu nečelil. Polemiku proti Bernsteinovi zahájil v červenci 1898 v časopise *Die Neue Zeit* G. V. Plechanov svým protirevizionistickým článkem *Bernstein a materialismus*.

V roce 1899 vyšly Bernsteinovy články knižně pod názvem *Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie*.

Na sjezdech Sociálně demokratické strany Německa — stuttgartském (říjen 1898), hannoverském (únor 1899) a lübeckém (září 1901) — byl bernsteinismus odsouzen, a strana se vlivem

smířliveckého stanoviska většiny svých předáků od Bernsteina nedisancovala. Bernsteinovci nadále otevřeně propagovali revizionistické názory v časopise Sozialistische Monatshefte i ve stranických organizacích.

Bernsteinismus podporovaly i oportunistické skupiny v ostatních stranách II. internacionály. V Rusku jej obhajovali legální marxisté a ekonomisté. Carská cenzura propustila trojí vydání Bernsteinovy knihy přeložené do ruštiny a náčelník moskevské ochranky Zubatov ji zařadil do seznamu doporučené četby pro dělníky.

Jedině ruští revoluční marxisté, bolševická strana s Leninem v čele, vedli důsledný a rozhodný boj proti bernsteinismu a jeho stoupencům. Lenin proti nim vystoupil už v roce 1899 v Protestu ruských sociálních demokratů a v článku Náš program. Podrobné kritice podrobil bernsteinismus v knize Co dělat? a v pracích Marxismus a revizionismus a Neshody v evropském dělnickém hnutí (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 175—188, 194—198; Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17—203; Spisy 15, Praha 1958, s. 24—36; Spisy 16, Praha 1958, s. 356—363) aj. — 59

³⁶ *Revoljucionnaja Rossija* — ilegální list eserů, který v Rusku vydával od konce roku 1900 Svaz socialistů-revolucionářů (první číslo s datem roku 1900 vyšlo ve skutečnosti v lednu 1901). Od ledna 1902 do prosince 1905 vycházel list v Ženevě jako oficiální orgán eserské strany. — 60

³⁷ Viz K. Marx, Kapitál III, část 2, Praha 1956, s. 330—361. — 64

³⁸ *Russkije vědomosti* — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence. Vycházel v Moskvě od roku 1863. V 80. a 90. letech do něj přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.); byly v něm uveřejňovány práce liberálních narodníků. V roce 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že *Russkije vědomosti* svérázně spojovaly „pravicové kadetství s příchutí narodnictví“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 127). Roku 1918 byly *Russkije vědomosti* zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny. — 70

³⁹ *Novaja žizň* — první legální bolševické noviny. Vycházely denně od 27. října (9. listopadu) do 3. (16.) prosince 1905 v Petrohradě. Oficiálně byl jejich šéfredaktorem básník N. M. Minskij, vydávala je M. F. Andrejevová. Po Leninově příjezdu z emigrace do Petrohradu počátkem listopadu začala *Novaja žizň* vycházet pod jeho přímým vedením. Složení redakce a spolupracovníků se

změnilo. List se stal de facto ústředním orgánem SDDSR. Jeho nejbližšími spolupracovníky byli M. S. Olminskij, V. V. Vorovskij, A. V. Lunačarskij, V. D. Bonč-Brujevič aj. Aktivně s ním spolupracoval a také jej vydatně hmotně podporoval A. M. Gorkij.

Noviny vycházely na 4–6 stranách a měly tyto pravidelné rubriky: ze života dělníků, ze života strany, odbory, z domácího tisku, školství, z krajů, kronika, armáda, zahraniční rubrika aj.

V 9. čísle listu Novaja žižň z 10. (23.) listopadu byl uveřejněn první Leninův článek O reorganizaci strany a poté následovaly jeho další články: Proletariát a rolnictvo, Stranická organizace a stranická literatura, Armáda a revoluce, Misky vah kolísají, Skomírající samoděržaví a nové orgány lidové moci, Socialismus a náboženství aj. Vcelku tam bylo poprvé uveřejněno 14 Leninových článků, ve kterých vymezil úkoly a taktiku strany v období první revoluce v Rusku.

Novaja žižň aktivně prosazovala všechna usnesení a opatření ÚV SDDSR. V příloze k 1. číslu byl otištěn Program SDDSR, schválený na II. sjezdu strany. List propagoval usnesení III. sjezdu strany a taková hesla bolševické strany, jako všeobecná politická stávka, osmihodinová pracovní doba, revoluční rolnické výbory aj. Významně se zasloužil o politickou výchovu a organizaci mas i o jejich mobilizaci k ozbrojenému povstání. Aktivně se podílel na přípravách IV. sjezdu strany a uveřejnil provolání ÚV SDDSR K svolání IV. sjezdu SDDSR. Všem stranickým organizacím a všem sociálně demokratickým dělníkům. Od 21. čísla pak vycházel pod heslem Proletáři všech zemí, spojte se!

V říjnu 1905 Lenin o listu Novaja žižň napsal: „*Teď je nejširší tribunou pro naše působení na proletariát pitěřský deník*“ (Spisy 34, Praha 1959, s. 349).

Novaja žižň byla těsně spjata se stranickými organizacemi a s revolučními dělníky a byla mezi nimi velmi populární. Redakce dostávala z různých končin země dopisy, jejichž autory byli dělníci, rolníci, úředníci, vojáci i studenti. Redakce byla místem tajných stranických setkání, schůzí a porad. Denní náklad novin dosahoval 80 000 výtisků. K zahraničním spolupracovníkům listu patřili Rosa Luxemburgová, Karel Liebkecht, Marcel Cachin, Paul Lafargue aj.

Novaja žižň byla mnohokrát perzekvována a po vyjití 27. čísla ji carská vláda 2. prosince 1905 zastavila. Poslední, 28. číslo vyšlo ilegálně. V únoru 1913 petrohradský soud nařídil, aby byla zničena čísla 1, 6, 13, 14, 15, 17 a 19 a v listopadu 1913 k nim pak přibyla ještě čísla 21, 22, 24, 25, 26 a 27. — 72

⁴⁰ *Vendée* — západofrancouzský departement, v němž za Velké francouzské revoluce propuklo kontrarevoluční povstání zaostalého rolnického obyvatelstva proti republice. Povstání vedlo katolické duchovenstvo, šlechta a roajalističtí emigranti a podporovala je Anglie.

Vendée je synonymem pro reakční vzpoury a ohniska kontrarevoluce. — 74

⁴¹ V souvislosti s uveřejněním carova Manifestu ze 17. (30.) října 1905 došlo ve druhé polovině října v Kronštadtu k velkým protestním shromážděním, na kterých bolševici pranýřovali pokusy carismu oklamat lidové masy. Rychle se rozmáhající revoluční nálada mas přiměla kronštadtskou sociálně demokratickou organizaci stanovit plán ozbrojené akce na konec října, avšak události se začaly vyvíjet živelně. Dne 24. října (6. listopadu) předložili námořníci shromáždění na mítinku požadavky týkající se zlepšení stravy, zvýšení služného, zkrácení vojenské služby, lidského zacházení, ale také všeobecně politického rázu, jako zřízení demokratické republiky, zavedení všeobecného volebního práva, svobody slova, shromažďování a spolčování, zaručení osobní nedotknutelnosti, zrušení stavů atp. K požadavkům námořníků se připojili též vojáci. Boj za uskutečnění těchto požadavků přerostl 26. října (8. listopadu) v ozbrojené povstání. Chybělo však pevné vedení a jasný plán boje, povstanci si počínali neorganizovaně. Vládní orgány povolaly z Petrohradu vojsko, ráno 28. října (10. listopadu) vyhlásily v Kronštadtu výjimečný stav a přešly do útoku. Povstání bylo potlačeno a mnoha zatčeným povstalcům hrozila poprava, nucené práce nebo vězení. Petrohradský výbor SDDSR vyložil pravdu o událostech z 26.—27. října (8.—9. listopadu) v letáku adresovaném Vojákům a námořníkům. Na výzvu bolševiků se pozvedli na obranu námořníků a vojáků dělníci v Petrohradě i v jiných městech a 2. (15.) listopadu vyhlásil petrohradský proletariát všeobecnou stávkou. Vláda se zalekla masového revolučního vystoupení a byla nucena vydat prohlášení, že účastníci kronštadtských událostí nebudou postaveni před polní soud, nýbrž před obyčejný vojenský soud. Ten pak zatčené odsoudil k disciplinárním trestům, k vězení a několik osob k nuceným pracím. Kronštadtské povstání bylo důsledkem vlivu revolučního boje dělníků a rolníků v celé zemi na vojáky a námořníky a výsledkem činnosti bolševiků v armádě a námořnictvu. — 75

⁴² Článek *Naše úkoly a sovět dělnických zástupců (Dopis redakci)*, kde byl sovět poprvé hodnocen jako orgán povstání a zárodek nové revoluční vlády, napsal Lenin ve Stockholmu, cestou z emigrace do

Ruska. Byl určen pro list Novaja žižň, ale nevyšel tam. Jeho rukopis byl nalezen až na podzim 1940. — 77

⁴³ *Dopis členů strany socialistů-revolucionářů, delegátů sovětu dělnických zástupců*^[185] byl otištěn ve 4. čísle listu Novaja žižň 30. října 1905. — 84

⁴⁴ Jde o celoruskou politickou stávkou v říjnu 1905 (viz tento svazek, s. 23—26, 47—54). — 86

⁴⁵ *Svaz svazů* — politická organizace liberální buržoazní inteligence. Byl založen v květnu 1905 v Moskvě na prvním sjezdu zástupců 14 odborových a politických svazů, sdružujících advokáty, spisovatele, lékaře, inženýry, učitele, agronomy, kancelářské pracovníky, účetní aj. Svaz svazů vznesl požadavek svolat ústavodárné shromáždění na základě všeobecného volebního práva. Lenin poukazyval na to, že odborové svazy inteligence a Svaz svazů jsou politické organizace liberální buržoazie. „Všeobecně vzato jsou to svazy, které tvoří jádro takzvané konstitučně demokratické, tj. buržoazně liberální strany“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 288).

Ve dnech 24.—26. května (6.—8. června) 1905 se konal II. sjezd Svazu svazů, který vypracoval organizační plán svazů. III. sjezd Svazu svazů, konaný 1.—3. (14.—16.) července 1905 ve Finsku, se většinou hlasů (9 svazů) usnesl bojkotovat Bulyginovu dumu, ale protože po sjezdu na schůzích a sjezdech jednotlivých svazů došlo v této otázce k ostrým kontraverzím, Svaz svazů od svého stanoviska přijatého na sjezdu ustoupil a rozhodl se voleb do dumy zúčastnit.

Koncem roku 1906 se Svaz svazů rozpadl. — 86

⁴⁶ *Celoruský rolnický svaz* — revolučně demokratická organizace, která vznikla z podnětu rolníků Moskevské gubernie. Ve dnech 31. července—1. srpna (13.—14. srpna) 1905 byl do Moskvy svolán ustavující sjezd, 6.—10. (19.—23.) listopadu 1905 se konal druhý sjezd rolnického svazu. Na těchto sjezdech byl vypracován program a taktika svazu. Rolnický svaz žádal politickou svobodu, okamžité svolání ústavodárného shromáždění; řídil se taktikou bojkotu I. státní dumy. Agrární program svazu obsahoval požadavek zrušení soukromého vlastnictví půdy a předání klášterní, církevní, úřední, carské a státní půdy rolníkům bez výkupu. Politicky byl svaz pod vlivem eserů a liberálů, projevoval maloburžoazní polovičatost, kolísavost a nerozhodnost. Požadoval sice likvidaci statkářského vlastnictví půdy, avšak souhlasil s částečným odškodně-

ním statkářů. Podle Leninových slov to byla „organizace, která přirozeně přejímala i mnoho rolnických předsudků, podléhala maloburžoazním iluzím rolníků (jako jim podléhají i naši socialisté-revolucionáři), ale byla to zcela nesporně „s půdou srostlá“, reálná organizace mas, ve svém základu jednoznačně revoluční, schopná používat skutečně revoluční metody boje“ (viz tento svazek, s. 349). Od samého počátku své činnosti byl Celoruský rolnický svaz policejně pronásledován. Koncem roku 1906 ztratil svůj význam a začátkem roku 1907 zanikl. — 90

⁴⁷ *Izvěstija sověta rabočich děputatov* — oficiální orgán petrohradského sovětu dělnických zástupců. Vycházel od 17. (30.) října do 14. (27.) prosince 1905 a měl ráz bulletinu informujícího o činnosti sovětu. Stálou redakci list neměl, materiály sestavovali členové sovětu a také jej tiskli v legálních tiskárnách. Protože vedoucí úlohu v petrohradském sovětu měli menševici, list nemohl zaujmout k nejzávažnějším otázkám revoluce zásadově pevné stanovisko. Celkem vyšlo 10 čísel *Izvěstijí*. Číslo 11 bylo policií během tisku zkonfiskováno a už se nemohlo kolportovat. — 94

⁴⁸ Jde o *Neue freie Presse* — rakouský liberální list, který vycházel ve Vídni od roku 1864 do roku 1939. — 97

⁴⁹ *Manifest z 3. (15.) února 1899*^[112] stanovil nový řád, který carské vládě umožňoval vydávat pro Finsko závazné zákony bez souhlasu finského sněmu. „To bylo do nebe volající porušení ústavy, skutečný *státní převrat*,“ vyjádřil se Lenin (*Sebrané spisy* 5, Praha 1981, s. 361). Platnost uvedeného manifestu byla v letech 1905—1907 revolucí fakticky zrušena, avšak v roce 1910 byla znovu zákonem obnovena. — 98

⁵⁰ V 25. čísle listu *Proletarij* ze 16. (3.) listopadu 1905 byl uveřejněn článek V. A. Karpinského *Rolnický sjezd*^[58], podepsaný jménem V. Kalinin. Lenin při redakci článek doplnil dvěma vsuvkami, z nichž druhá je v *Sebraných spisech* publikována poprvé. — 101

⁵¹ *Čornyj předěl* (nové dělení půdy) — heslo vyjadřující úsilí rolnictva o rozdělení veškeré půdy a odstranění statkářského vlastnictví půdy.

Lenin v článku *Agrární program* ruské sociální demokracie poukazyval na to, že vedle reakční utopie navždy zachovat zemědělskou malovýrobu má tento požadavek i revoluční aspekt, projevuje se v něm totiž „přání odstranit pomocí rolnického povstání

všechny pozůstatky nevolnictví“ (Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 347).

Později, na II. sjezdu SDDSR, Lenin prohlásil: „Říkají nám, že prý se rolnictvo s naším programem nespokojí, že půjde dál; jenže my se toho nebojíme, právě proto máme náš socialistický program a proto se nebojíme ani nového rozdělení půdy...“ (Sebrané spisy 7, Praha 1981, s. 302). — 101

⁵² *O reorganizaci strany* — první Leninův článek pro list Novaja žizň, napsaný po návratu z emigrace začátkem listopadu 1905. První kapitola článku byla přetištěna v 41. čísle orgánu gruzínských sociálních demokratů Mogzauri v roce 1905. Tento článek se stal základem pro formulaci rezoluce Reorganizace strany, jež pak byla schválena na konferenci SDDSR v Tammerforsu v prosinci 1905 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 86). — 103

⁵³ *Nezávislí* — členové provokatérské organizace zvané Nezávislá sociální dělnická strana, která byla na pokyn carské vlády a za přímé účasti tajné policie založena na podzim roku 1905 v Petrohradě. Tato organizace zubatovovského typu si vytkla za cíl odvrátit dělníky od revolučního boje. V programu Nezávislé sociální dělnické strany, uveřejněném 15. (28.) prosince 1905 ve 4. čísle časopisu Russkij rabočij, se výslovně uvádělo, že jejím úkolem je boj proti sociální demokracii. Protože však tato strana neměla v dělnických masách úspěch, začátkem roku 1908 zanikla. — 103

⁵⁴ Provolání ústředního výboru SDDSR *Všem stranickým organizacím a všem sociálně demokratickým dělníkům*^[55] se záhlavím K svolání IV. sjezdu SDDSR^[55] bylo vydáno jako leták a mimoto uveřejněno 10. listopadu 1905 v 9. čísle listu Novaja žizň (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 82–85). — 103

⁵⁵ *III. sjezd*^[258] SDDSR se konal ve dnech 12.–27. dubna (25. dubna až 10. května) 1905 v Londýně. Připravili jej bolševici a probíhal pod Leninovým vedením. Menševici se ho odmítli zúčastnit a svolali do Ženevy svou vlastní konferenci.

Sjezdu se zúčastnilo 38 delegátů: 24 delegátů s hlasem rozhodujícím a 14 s hlasem poradním. Rozhodující hlas měli delegáti z 21 výborů SDDSR (petrohradský, moskevský, tverský, řížský, severní, tulský, nižněnovgorodský, uralský, samarský, saratovský, voroněžský, nikolajevský, oděský, poleský, severozápadní, kurský,

orelský výbor a Kavkazský svaz, sdružující výbory bakuský, batuský, imeretsko-megrelský a tifliský). Lenina delegoval oděský výbor. Mezi delegáty byli V. V. Vorovskij, R. S. Zemljačková, N. K. Krupská, A. A. Bogdanov, A. V. Lunačarskij, M. M. Litvinov, M. G. Cchakaja aj. Předsedou sjezdu byl zvolen Lenin.

Sjezd projednal hlavní otázky rozvíjející se revoluce v Rusku a stanovil úkoly proletariátu a jeho strany. Na sjezdu byly projednány tyto otázky: zpráva organizačního výboru, ozbrojené povstání, stanovisko k politice vlády na prahu převratu, otázka prozatímní revoluční vlády, stanovisko k rolnickému hnutí, stanoviny strany, postoj k odštěpené části SDDSR, k národním sociálně demokratickým organizacím, vztah k liberálům, praktické dohody s esery, propaganda a agitace, zprávy ÚV a delegátů místních výborů aj.

Ke všem hlavním projednávaným otázkám napsal Lenin návrhy rezolucí. Na sjezdu přednesl referát o účasti sociální demokracie v prozatímní revoluční vládě a referát k rezoluci o podpoře rolnického hnutí, dále hovořil o ozbrojeném povstání, o stanovisku k taktice vlády na prahu převratu, o vztazích mezi dělníky a inteligencí v sociálně demokratických organizacích, o stanovách strany, vyjádřil se ke zprávě o činnosti ústředního výboru a k dalším otázkám. Sjezd vypracoval strategický plán strany v buržoazně demokratické revoluci. Podle tohoto plánu byl vůdcem revoluce proletariát, který měl izolovat buržoazii a ve svazku s rolnictvem bojovat za vítězství revoluce — za svržení samoděržaví a nastolení demokratické republiky, za odstranění všech pozůstatků nevolnictví. Na základě tohoto strategického plánu stanovil sjezd taktickou linii strany. Za hlavní a neodkladný úkol strany označil přípravu ozbrojeného povstání. Upozornil, že po vítězství ozbrojeného povstání lidu je třeba ustavit prozatímní revoluční vládu, která by potlačila odpor kontrarevoluce, splnila minimální program SDDSR a připravila podmínky pro přechod k socialistické revoluci.

Sjezd pozměnil stanoviny strany. Schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov týkajícího se členství ve straně, odstranil systém dvou ústředí ve straně (ústředního výboru a ústředního tiskového orgánu), vytvořil jediné řídicí stranické centrum — ústřední výbor — a přesně vymezil jeho práva a jeho vztah k místním výborům.

Sjezd odsoudil počínání menševiků, jejich oportunistus v organizačních a taktických otázkách. Protože Jiskra, které se zmocnili menševici, zaujala oportunistické stanovisko, uložil III. sjezd SDDSR ústřednímu výboru, aby zajistil vydávání ústředního orgánu — listu Proletarij. Jeho redaktorem byl na plenárním za-

sedání ÚV dne 27. dubna (10. května) 1905 jmenován Lenin.

III. sjezd SDDSR měl velký historický význam jako první bolševický sjezd. Dal straně a dělnické třídě program boje za vítězství demokratické revoluce. O průběhu a významu III. sjezdu strany viz Leninův článek Třetí sjezd (Sebrané spisy 10, Praha 1982, s. 230–237). Sjezdová usnesení zdůvodnil Lenin v knize Dvě taktiky sociální demokracie v demokratické revoluci (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 25–154). — 104

⁵⁶ Leninův článek *Proletariát a rolnictvo* přetiskla v roce 1905 skupina SDDSR v ukrajinském městě Sumy jako přílohu k Programu Sociálně demokratické dělnické strany Ruska. — 114

⁵⁷ Skupina *Osvobození práce* — první ruská marxistická skupina, kterou založil v roce 1883 ve Švýcarsku G. V. Plechanov. Kromě Plechanova byli členy skupiny P. B. Axelrod, L. G. Dejč, V. I. Zasuličová a V. N. Ignatov.

Skupina Osvobození práce má velké zásluhy o propagaci marxismu v Rusku. Přeložila do ruštiny, vydala v zahraničí a rozšiřovala v Rusku Marxovy a Engelsovy práce Manifest Komunistické strany, Námezdní práce a kapitál, Vývoj socialismu od utopie k vědě aj. a popularizovala marxismus i ve svých vlastních publikacích. Skupina Osvobození práce zasadila těžkou ránu narodnictví, které bylo hlavní ideologickou překážkou šíření marxismu a rozvíjení sociálně demokratického hnutí v Rusku. Ve svých pracích Socialismus a politický boj (1883), Naše neshody (1885) aj. kritizoval Plechanov z marxistických pozic reakční narodnické teorie (o nekapitalistickém vývoji Ruska, jejich popírání pokrokové úlohy proletariátu v revolučním hnutí, jejich subjektivně idealistický názor na úlohu osobnosti v dějinách aj.). Dva návrhy programu ruských sociálních demokratů (z let 1883 a 1885), které napsal Plechanov a vydala skupina Osvobození práce, byly významným krokem k přípravě a vytvoření sociálně demokratické strany v Rusku. Zvlášť velký význam pro rozšíření marxistických názorů, pro zdůvodnění a obhajobu dialektického a historického materialismu měla kniha G. V. Plechanova (N. Beltova) O vývoji monistického názoru na dějiny (1895), která „vychovala celé generace ruských marxistů“ (V. I. Lenin, Spisy 16, Praha 1958, s. 277). Skupina také vydala a rozšířila v Rusku čtyři svazky sborníku Social-demokrat a sérii populárních brožur pro dělníky.

Engels uvítal založení skupiny Osvobození práce, „která otevřeně a bezvýhradně přijímá Marxovy velké ekonomické a historické teorie“ (K. Marx-B. Engels, Spisy 36, Praha 1973, s. 362–363).

Plechanov a Zasuličová byli osobními přáteli Engelse a mnoho let si s ním dopisovali. Skupina Osvobození práce navázala spojení s mezinárodním dělnickým hnutím a od prvního kongresu II. internacionály roku 1889 v Paříži po celou dobu své existence zastupovala ruskou sociální demokracii na všech kongresech Internacionály.

Ačkoli nebyla přímo spjata s praktickým dělnickým hnutím v Rusku, měla významný podíl na zformování revolučního uvědomění ruské dělnické třídy. Lenin konstatoval, že „skupina Osvobození práce založila sociální demokracii jen teoreticky a udělala první krok směrem k dělnickému hnutí“ (Spisy 20, Praha 1957, s. 283). Členové skupiny se dopouštěli i závažných chyb: přeceňovali úlohu liberální buržoazie a podceňovali revoluční úlohu rolnictva jakožto zálohy proletářské revoluce. Tyto chyby byly zárodkem budoucích menševických názorů Plechanova a jiných členů skupiny.

V roce 1894 byl z podnětu skupiny Osvobození práce založen Svaz ruských sociálních demokratů v zahraničí. V roce 1900 vystoupili členové skupiny a jejich přívrženci ze Svazu a založili revoluční organizaci Sociální demokrat. Členové skupiny Plechanov, Axelrod a Zasuličová se stali členy redakce Jiskry a Zarje. Na II. sjezdu SDDSR v srpnu 1903 skupina Osvobození práce oznámila, že zastavuje svou činnost. — 114

- ⁵⁸ Rezoluci III. sjezdu SDDSR O vztahu k rolnickému hnutí (Srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 68–69). — 115
- ⁵⁹ Dne 13. (26.) listopadu 1905 přednesl Lenin na zasedání petrohradského sovětu dělnických zástupců projev o způsobech boje proti výluce, již kapitalisté odpověděli na rozhodnutí dělníků zavést svémocně osmihodinový pracovní den. Lenin předložil k této otázce rezoluci, na jejímž základě výkonný výbor petrohradského sovětu dělnických zástupců 14. (27.) listopadu přijal usnesení o způsobech boje proti výluce. O významu tohoto usnesení píše Lenin v článku Nezdařená provokace (viz tento svazek, s. 127–128). — 125
- ⁶⁰ *Sjezd zástupců zemstev a městských dum*, který se konal v Moskvě ve dnech 6.–13. (19.–26.) listopadu 1905, se vyslovil proti svolání všelidového ústavodárného shromáždění a pro konstituční monarchii. Liberální statkáři a buržoazie nabídli vládě při ustavení konstituční monarchie svou pomoc a navrhli jí, aby v zájmu uskutečnění „zásad Manifestu ze 17. října“ jmenovala správní aparát z jejich řad. Státní дума měla vypracovat ústavu, jejíž návrh měl

být schválen carem. Sjezd dále vyjádřil naději, že Státní дума utiší rolnické nepokoje přidělením nevelkých odřezků údělné půdy rolníkům. Do rezolucí sjezdu byly též zahrnuty požadavky zrušit výjimečný stav v Polsku a v jiných místech, zrušit zesílenou policejní ochranu a darovat občanské svobody ohlášené v Manifestu ze 17. (30.) října. Byla to nabídka čachrářské dohody s vládou. Uzavřít ji měla zvláštní delegace zvolená na sjezdu, jejímiž členy byli kadeti Kokoškin, Muromcev a Petrunkevič a jež měla vyjednávat s předsedou rady ministrů Vittem. — 128

- ⁶¹ *Ozbrojené povstání v Sevastopolu* začalo 11. (24.) listopadu 1905 a trvalo 5 dní. Revoluční námořníci, vojáci a dělníci žádali svolání ústavního shromáždění, ustavení demokratické republiky, dále svobodu slova a shromažďování, ale také zavedení osmihodinové pracovní doby a zlepšení životních podmínek. Povstání se zúčastnili příslušníci námořní divize, dělníci z loděnic a vojáci 49. brestského pěšího pluku. K povstalcům se připojili námořníci z křižníku Očakov, z pancéřové lodi Pantělejmon (bývalý Potěmkin) a z několika torpédových i jiných lodí. Povstalce vedl poručík P. P. Šmidt. Bolševici se snažili zaměřit vystoupení námořníků na ozbrojený boj, avšak menševici, kteří měli v sevastopolském sociálně demokratickém výboru většinu, se postavili proti ozbrojenému povstání a vnesli tak do řad povstalců rozkol. Povstalcům se nepodařilo získat na svou stranu další vojenské jednotky a většina lodí uplatňovala pouze obrannou taktiku, zatímco carské úřady učinily veškerá opatření, aby povstání potlačily: přisunuly k Sevastopolu vojenské trestné oddíly a uvedly do bojové pohotovosti převážnou většinu loďstva, jež se k povstání nepřipojila. Dne 15. (28.) listopadu předložilo velitelství námořního loďstva povstalcům ultimativní požadavek, aby se vzdali, ale povstalci ultimátum odmítli. Poté byla zahájena dělostřelecká palba na lodí a kasárny obsazené revolučními námořníky a vojáky. Rozpoutal se boj, ale vzhledem k nerovnosti sil bylo povstání ještě téhož dne k večeru poraženo. Soud s účastníky povstání, jehož jednání bylo zahájeno v únoru 1906, odsoudil poručíka P. P. Šmidta a tři námořníky k trestu smrti a několik set ostatních povstalců na různě dlouhou dobu k nuceným pracím a vězení. Asi tisíc lidí bylo potrestáno bez soudu. Přestože sevastopolské povstání skončilo porážkou, sehrálo významnou úlohu v revolučních událostech let 1905—1907. Svědčilo o tom, že procitnuvší přesvědčení vojáků a námořníků o nezbytnosti svobody a boje za ni nelze zardousit ani sebekrutějšími represáliemi. Toto přesvědčení v armádě i v loďstvu stále víc sílilo a přeměňovalo tyto někdejší pevné opory carismu v ohniska revoluce, připravovalo

- ⁶² *Rus* — liberálně buržoazní deník; vycházel v Petrohradě od prosince 1903. Jeho vydavatelem a redaktorem byl A. A. Suvorin. Za revoluce 1905 měl list blízko ke kadetům. Dne 2. (15.) prosince 1905 byl deník *Rus* zastaven. Později vycházel s přestávkami pod názvy *Rus*, *Molva*, *XX věk*, *Okó*, *Novaja Rus*. — 129
- ⁶³ Jde o účast vojsk ruského cara Mikuláše I. na potlačení revolučního národně osvobozenického hnutí v západoevropských zemích. V roce 1848 vtáhl car se svou armádou do Rumunska, Polska, Pobaltí a Pravobřežní Ukrajiny a poskytl rakouskému císaři půjčku šesti miliónů rublů na potlačení národně osvobozenického hnutí v Itálii. V roce 1849 byla s pomocí carských vojsk potlačena revoluce v Maďarsku. — 129
- ⁶⁴ *Celoruská stávka poštovních a telegrafních zaměstnanců* trvala od 15. (28.) listopadu do 15. (28.) prosince 1905. Podnítil ji úřední zákaz ustavení Svazu poštovních a telegrafních zaměstnanců a propuštění řady zaměstnanců tohoto rezortu, kteří byli organizátory svazu. Celoruský sjezd Svazu poštovních a telegrafních zaměstnanců, který byl zahájen 15. (28.) listopadu v Moskvě, se usnesl zaslat telegram předsedovi rady ministrů Vittemu s požadavkem, aby byli propuštění zaměstnanci přijati zpět. Lhůta pro odpověď byla stanovena do 6 hodin večer téhož dne. Protože vláda v uvedené lhůtě neodpověděla, rozeslal sjezd po všech linkách depeši o zahájení stávky, která postupně zachvátila všechny poštovní a telegrafní úřady v Rusku. — 133
- ⁶⁵ *Naša žizň* — deník liberálního zaměření. Vycházel s přestávkami od 6. (19.) listopadu 1904 do 11. (24.) července 1906 v Petrohradě. — 135
- ⁶⁶ Viz K. Marx - B. Engels, *Spisy* 4, Praha 1958, s. 423—462. — 135
- ⁶⁷ Viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 35. — 137
- ⁶⁸ *Frankfurtský parlament* — celoněmecké národní shromáždění. Bylo svoláno po březnové revoluci z roku 1848 v Německu a zahájilo své zasedání 18. května 1848 ve Frankfurtu nad Mohanem. Hlavním úkolem tohoto shromáždění měla být likvidace politické roz-

tříštěnosti a vypracování celoněmecké ústavy. Avšak zbabělost a kolísavost liberální většiny, nerozhodnost a nedůslednost maloburžoazního levého křídla způsobila, že se shromáždění neodvážilo převzít nejvyšší moc v zemi do svých rukou a nedokázalo zaujmout rozhodné stanovisko k základním otázkám německé revoluce z let 1848—1849. Neučinilo nic pro ulehčení situace dělníků a rolníků, nepodpořilo národně osvobozené hnutí v Polsku a v Čechách, ale naopak schvalovalo politiku útisku, kterou vůči porobeným národům uplatňovalo Rakousko a Prusko. Neodvážilo se ani zmobilizovat síly lidu k odporu proti nástupu kontrarevoluce a k obraně říšské ústavy, kterou vypracovalo v březnu 1849.

Rakouská a po ní i pruská vláda zakrátko odvolaly své poslance z frankfurtského sněmu a poté z něho odešli i liberální poslanci dalších německých států. Poslanci levého maloburžoazního křídla, kteří ve shromáždění setrvali, přenesli jeho sídlo do Stuttgartu, kde pak bylo shromáždění v červnu 1849 vojsky württemberské vlády rozeznáno. — 138

- ⁶⁹ *Manilovovština* — souhrn označení povahových vlastností, jimiž se vyznačoval Manilov, jedna z postav Gogolových Mrtvých duší^[27]. Spisovatel ztělesnil v postavě sentimentálního „krasoduchého“ statkáře Manilova typické rysy slabošského snílka, duchaprázdného fantasy a zahálčivého žvanila. — 140
- ⁷⁰ Článek *Skontrající samoděržaví a nové orgány lidové moci* vydal 14. (27.) prosince 1905 jako zvláštní leták výbor sjednocených sociálně demokratických organizací v Nikolajevě a 18. (31.) prosince 1905 jej přetiskl ve svém 2. čísle orgán čitského výboru SDDSR Zabajkalskij rabočij. — 141
- ⁷¹ *Slovo* — buržoazní deník; vycházel v letech 1903—1909 v Petrohradě. Zpočátku byl orgánem pravicových činitelů v zemstvech, od listopadu 1905 se stal orgánem strany okřabristů. V červenci 1906 bylo vydávání listu zastaveno, avšak 19. listopadu (2. prosince) téhož roku začal vycházet znovu jako orgán konstitučně monarchistické strany „pokojné obnovy“, jež se v podstatě ničím nelišila od okřabristů. — 142
- ⁷² *Strana právního pořádku* — kontrarevoluční strana obchodní a průmyslové velkoburžoazie, statkářů a nejvyšších vrstev byrokracie. Vznikla na podzim 1905 a definitivně se ustavila po uveřejnění Manifestu ze 17. (30.) října. Pod rouškou ochrany „právního pořádku“ ve skutečnosti rezolutně bránila carský režim. Uvítala ro-

zehrání I. státní dумы, za voleb do II. státní dумы vytvořila blok s černosotňovským Svazem opravdových Rusů a usilovala též o připojení okťabristů k tomuto bloku. V roce 1907 se Strana právního pořádku rozpadla, část jejích členů přešla k okťabristům a část k zjevným černosotňovcům. — 147

⁷³ Odložit něco *ad Kalendas Graecas* (doslova „na řecké kalendy“) — latinské rčení, jehož autorem je údajně římský císař Augustus. Slovem kalendy označovali staří Římané první den v měsíci. U Řeků se však takové označení nevyskytovalo a rčení „odložit na řecké kalendy“ mělo tudíž ironický smysl a znamenalo: odložit věc na neurčito, nikdy ji neuskutečnit, zmařit ji. — 154

⁷⁴ *Radikální demokraté* — maloburžoazní organizace, která vznikla v listopadu 1905. Názorově stála mezi kadety a menševiky. Pokusila se vydávat list Radikal (vyšlo jedno číslo). Radikální demokraté razili požadavek demokratické republiky, i když se smiřovali i s konstituční monarchií za podmínky, že vláda bude odpovědná parlamentu. V agrární otázce byli pro vyvlastnění státní, údělné, carské, klášterní a církevní půdy za minimální náhradu. Začátkem roku 1906 se organizace radikálních demokratů rozpadla a její bývalí členové se připojili k polokadetským tiskovým orgánům Bez zaglavija a Tovarišč. — 155

⁷⁵ Viz článek B. Engelse *Emigrantská literatura* (K. Marx - B. Engels, Spisy 18, Praha 1966, s. 551). — 162

⁷⁶ Jde o první konferenci SDDSR, jež se konala ve dnech 12.—17. (25.—30.) prosince 1905 v Tammerforsu [Tampere] (ve Finsku). Revoluční situace, jež se vytvořila v souvislosti s říjnovou všeobecnou stávkou, ale také požadavek základních organizací, aby se stranicky sjednotili bolševici a menševici, vyvolaly nutnost urychlit svolání bolševického sjezdu, který se měl podle stanov (schválených III. sjezdem) konat až teprve v květnu 1906. Ústřední výbor strany proto na Leninův návrh vydal provolání adresované Všem stranickým organizacím a všem sociálně demokratickým dělníkům, oznamující svolání IV. sjezdu na 10. (23.) prosince 1905. Provolání bylo jednomyslně schváleno všemi členy ústředního výboru, ale sjezd se přesto nemohl konat, protože mezitím vypukla stávka železničářů, započalo moskevské ozbrojené povstání a došlo k revolučním událostem v dalších městech Ruska. Část shromážděných delegátů tedy místo sjezdu uspořádala konferenci, na níž bylo zastoupeno 26 organizací. Předsedou konference byl zvolen Lenin

a mezi jejími účastníky byli J. V. Stalin, P. N. Mostovenko, J. M. Jaroslavskij, L. B. Krasin, N. K. Krupská, V. A. Radus-Zeňkovič, S. A. Lozovskij, V. I. Něvskij, L. M. Knipovičová, P. F. Kudelliová, V. J. Fridolin aj. Menševiky zastupoval E. L. Gurevič (V. Daněvič).

Na pořadu konference byly tyto otázky: 1. zprávy z organizací; 2. referát o současné situaci; 3. organizační zpráva o činnosti ÚV; 4. sjednocení obou částí SDDSR; 5. reorganizace strany; 6. agrární otázka; 7. Státní дума.

Lenin přednesl referát o současné situaci a o agrární otázce. Konference se vyslovila pro obnovení jednoty strany a sloučení faktických ústředí bolševiků a menševiků i jejich ústředních tiskových orgánů na zásadách rovnosti a pro sloučení místních paralelních organizací a uložila sjednocenému ÚV, aby svolal sjednocovací sjezd.

Konference schválila rezoluci o reorganizaci strany a o agrární otázce. V rezoluci o reorganizaci strany konference doporučovala uplatňovat v praxi v rozsáhlé míře zásadu volitelnosti a demokratického centralismu. Odchyly od této zásady se připouštěly pouze v případech nepřekonatelných překážek. V rezoluci o agrární otázce (k Leninovu referátu) konference prohloubila usnesení III. sjezdu a navrhla bod agrárního programu strany o „odřezcích“ nahradit požadavkem konfiskace veškeré státní, statkářské a církevní půdy. Konference jednala také o tom, jaký postoj zaujmout ke Státní dumě, ale zvláštní referát této otázky nevěnovala. Delegát petrohradské organizace B. I. Gorev vyložil na návrh konference hlavní ustanovení zákona z 11. (24.) prosince o volbách do dumy a v závěru vyslovil názor blízký stanovisku menševického delegáta Gureviče, že je třeba se zúčastnit prvního stadia voleb do dumy. Gorevovo vystoupení však neodpovídalo názoru většiny stranických delegátů; konference se proti němu postavila a schválila rezoluci o aktivním bojkotu I. dumy, kterou vypracovala komise složená z Lenina, Krasina, Stalina, Melsitova a Jaroslavského. Protože v Moskvě již probíhalo ozbrojené povstání, konference na Leninův návrh urychleně skončila své jednání a delegáti se rozjeli, aby se osobně účastnili povstání.

Rezoluce schválené konferencí byly uveřejněny v 21., 22. a 23. čísle listu Molva z 29., 30. a 31. prosince 1905 (z 11., 12. a 13. ledna 1906) a v 1. čísle listu Molodaja Rossija ze 4. ledna 1906 a vydány jako zvláštní leták ústředního výboru (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 82–87). — 165

- ⁷⁷ Leninův článek *Dělnická strana a její úkoly za současné situace* byl uveřejněn 4. ledna 1906 v 1. čísle listu *Molodaja Rossija*.

Molodaja Rossija — sociálně politický a literární týdeník, legální orgán sociálně demokratických studentů. Vycházel v Petrohradě a přispívali do něj V. I. Lenin, V. V. Vorovskij, A. M. Gorkij, A. V. Lunačarskij a M. S. Olminskij. První číslo mělo vyjít koncem prosince 1905, ale fakticky vyšlo až 4. ledna 1906 a bylo hned zkonfiskováno. Dne 13. (26.) listopadu 1906 byl list úředně zastaven. — 166

- ⁷⁸ Jde o ozbrojené povstání v Moskvě v prosinci 1905.

Moskevská městská konference bolševiků se 5. (18.) prosince rozhodla vyhovět vůli dělníků, vyhlásit všeobecnou stávkou a zahájit ozbrojený boj. Na výzvu moskevského sovětu byla 7. (20.) prosince zahájena všeobecná politická stávka. Během prvních dvou dní stávkovalo v Moskvě víc než 150 000 lidí. V závodech a továrnách se konaly početné mítinky, v ulicích demonstrace. Začalo docházet ke srážkám s kozáky a s policií. Úřady spěšně mobilizovaly síly a začaly přecházet do útoku. Proletariát na jejich akce odpověděl stavěním barikád. Dne 10. (23.) prosince přerostla stávka v ozbrojené povstání. Hlavními ohnisky povstání byly moskevské čtvrti Presňa, Zamoskvorečí, rogožsko-simonovský obvod a obvod Kazaňské dráhy. Boje trvaly devět dní. Presňa se stala hlavní tvrzí povstání, jeho centrem, kde se soustředily nejlepší bojové družiny moskevských dělníků. Dělníci bojovali obětavě, neměli však ještě zkušenosti s vedením ozbrojeného boje, chyběly jim také potřebné zbraně a neměli dostatečné spojení s vojskem. Začátkem prosince moskevská posádka kolísala, ale carské vládě se podařilo ji přetáhnout na svou stranu. V rukou vlády zůstala železniční trať spojující Petrohrad s Moskvou. Petrohradský sověť vedený menševiky byl proti povstání. Moskevské povstání nepřerostlo v povstání celoruské. Jeho celkové řízení zaostávalo za živelně se vzímajícími hnutími mas. Hned na začátku povstání byli pozatýkáni vedoucí pracovníci moskevského výboru bolševiků. Moskevské povstání se změnilo v povstání jednotlivých obvodů. V boji se uplatňovala obranná a nikoli útočná taktika. Menševici a eserů mařili rozvíjení bojových akcí a žádali zastavení ozbrojeného boje. Kapitulantství stanovisko menševiků a eserů tak přispělo k porážce povstání. Carská vláda přesunula do Moskvy vojenské jednotky z Petrohradu, Tveru a ze Západního kraje. Dne 17. (30.) prosince zaútočilo vojsko na Presňu a zatopilo ji krví. Ve snaze zachovat revoluční síly a připravit se na další boj se moskevský výbor strany a moskevský sověť rozhodly upustit počínaje 19. prosincem 1905 (1. lednem

1906) od dalšího ozbrojeného odporu. Avšak vzápětí po Moskvě vzplanula v prosinci 1905 a v lednu 1906 povstání v řadě dalších měst: v Nižním Novgorodě, v Rostově na Donu, v Novorossijsku, v Doněcké pánvi, v Jekatěrinoslavi, v Permu (Motovilicha), v Ufě, Krasnojarsku a Čitě. K velkým ozbrojeným vystoupením došlo v Zakavkazsku, v Polsku, v Pobaltí a ve Finsku. Ale všechna tato navzájem izolovaná povstání byla carskou vládou tvrdě potlačena. Prosincové ozbrojené povstání bylo vyvrcholením revoluce.

Bolševici a menševici hodnotili povstání naprosto odlišně. Menševici odsoudili hrdinský boj ruského proletariátu, který rozpoutal ozbrojené povstání. „Nemčlo se sahat ke zbraním!“ prohlásil Plechanov. Bolševici naopak soudili, že se mělo sáhnout ke zbraním s větším důrazem, a vysvětlovali masám, že vítězství revoluce je možno dosáhnout jedině ozbrojeným bojem. Lenin vysoce oceňoval význam prosincového povstání a napsal, že lid v něm „dostal bojový křest. Zocelil se v povstání. Připravil řady bojovníků, kteří zvítězili v roce 1917“. (Spisy 31, Praha 1955, s. 536.) O prosincové ozbrojeném povstání viz též Leninův článek Poučení z moskevského povstání (Spisy 11, Praha 1956, s. 164—171). — 167

⁷⁹ Článek *Státní дума a sociálně demokratická taktika* je věnován zdůvodnění rezoluce o Státní dumě, schválené první konferencí SDDSR v Tammerforsu [Tampere] v prosinci 1905. — 179

⁸⁰ *Zákon z 11. (24.) prosince 1905* — volební zákon pro volby do Státní dumy, který carská vláda vydala jako určitý ústupek dělníkům v době, kdy vrcholilo moskevské ozbrojené povstání. Na rozdíl od ustanovení o „poradní“ dumě Bulyginově (z 6. srpna 1905) měl nový zákon na zřeteli vytvoření „zákonodárné“ dumy. K dosavadním volebním kuriím — kurii velkých pozemkových vlastníků (statkáři), kurii městské (buržoazie) a rolnické — přibyla podle zákona i kurie dělnická a při zachování celkového počtu volitelů za městskou kurii se zároveň rozšiřovalo složení městských voličů. Volby nebyly všeobecné, neboť víc než 2 milióny pracujících mužů, bezzemci, příslušníci kočovných národů, osoby ve vojenské službě, mládež do 25 let a také ženy neměli volební právo. Volby nebyly rovné; celý volební systém měl třídní charakter, neboť jeden volitel připadal na 2000 voličů kurie velkých pozemkových vlastníků (statkářů), na 7000 voličů městské kurie, na 30 000 voličů rolnické kurie a na 90 000 voličů kurie dělnické, tj. jeden hlas statkáře byl roven 3 hlasům představitelů městské buržoazie, 15 hlasům rolníků a 45 hlasům dělníků. Volitelé za dělnickou kurii tvořili

jen 4 % všech volitelů do Státní dumy. V dělnické kurii mohli volit dělníci z podniků, které zaměstnávaly nejméně 50 dělníků, přičemž podniky s počtem od 50 do 1000 dělníků posílaly jednoho zmocněnce a velké podniky jednoho zmocněnce za každých 1000 osob. Volby nebyly přímé, nýbrž několikastupňové. Pro dělníky byl stanoven třístupňový a pro rolníky čtyřstupňový volební systém. Fakticky nebyly volby ani tajné. Zákon zajišťoval v dumě obrovskou převahu statkářům a kapitalistům. Lenin poukazyval na to, že zákon z 11. (24.) prosince v podstatě nijak neměnil charakter voleb do Státní dumy. — 181

⁸¹ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 86—87. — 182

⁸² Jde o takzvaný *finanční manifest*, který byl uveřejněn v sociálně demokratickém a liberálním tisku 2. (15.) prosince 1905 a byl podepsán petrohradským sovětem dělnických zástupců, hlavním výborem Celoruského rolnického svazu, ústředním výborem a organizační komisí SDDSR, ústředním výborem strany socialistů-revolucionářů a ústředním výborem Polské socialistické strany. Manifest prohlašoval, že je nutné zbavit carskou vládu finančních příjmů, a vyzýval obyvatelstvo, aby odmítlo platit státu výkupné i všechny ostatní poplatky, aby při všech transakcích i při výplatě služného žádalo úhradu ve zlatě a aby vybralo vklady ze spořitelen i ze Státní banky. Manifest končil požadavkem „nepřipustit, aby mohla carská vláda uhradit dlužné částky za všechny ty půjčky, které uzavřela v době, kdy vedla zjevnou a otevřenou válku proti všemu lidu“. Byro Svazu svazů se na schůzi 4. (17.) prosince 1905 rozhodlo předložit na řádném sjezdu Svazu návrh, aby se Svaz k tomuto manifestu připojil, avšak IV. sjezd Svazu svazů, který se konal v lednu 1906, tuto otázku neprojednával. — 185

⁸³ Jde o úvodník v listu *Narodnaja svoboda* č. 5 z 20. prosince 1905 (2. ledna 1906), jehož autorem byl kadet V. M. Gessen.

Narodnaja svoboda — společenskopolitický a literární orgán strany kadetů; vycházel z Petrohradě v prosinci 1905 za redakce P. N. Miljukova a I. V. Gessena. — 186

⁸⁴ Leninův článek *Současná situace v Rusku a taktika dělnické strany* byl uveřejněn 7. února 1906 v 1. čísle listu *Partijnyje izvěstija* pod šifrou „Bolševik“.

Partijnyje izvěstija — ilegální orgán sjednoceného ÚV SDDSR. Byl založen po sjednocení bolševického ústředního výboru a men-

ševické organizační komise, k němuž došlo na základě usnesení první konference SDDSR v Tammerforsu [Tampere] v prosinci 1905. Vycházel v Petrohradě těsně před IV. (sjednocovacím) sjezdem strany a jeho redakce byla složena ze stejného počtu redaktorů bolševického orgánu (Proletarij) a menševického orgánu (nová Jiskra). Za bolševiky byli v redakci V. A. Bazarov, V. V. Vorovskij a A. V. Lunačarskij. Celkem vyšla 2 čísla: 1. číslo 7. (20.) února 1906 a 2. číslo 20. března (2. dubna) 1906 s Leninovým článkem Ruská revoluce a úkoly proletariátu, podepsaným šifrou „Bolševik“. V témže čísle byly uveřejněny rovněž taktické platformy bolševiků a menševiků k sjednocovacímu sjezdu. Po IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR, kdy si bolševici i menševici začali vydávat vlastní noviny, bylo vydávání listu Partijnyje izvěstija zastaveno. — 190

- ⁸⁵ *Dněvník social-demokrata* — neperiodický orgán, který vydával s velkými přestávkami od března 1905 do dubna 1912 v Ženevě G. V. Plechanov. Vyšlo celkem 16 čísel. V roce 1916 začal Dněvník znovu vycházet v Petrohradě, ale vyšlo jen jedno číslo.

V prvních osmi číslech (1905—1906) Plechanov propagoval krajně pravicové oportunistické menševické názory, obhajoval blok sociální demokracie s liberální buržoazií, odmítal spojení proletariátu s rolnictvem a odsuzoval prosincové ozbrojené povstání.

V letech 1909—1912 v 9. až 16. čísle Dněvníku vystupoval Plechanov proti menševikům-likvidátorům, kteří se zasazovali o likvidaci ilegálních stranických organizací. V základních otázkách taktiky však nadále setrval na menševických pozicích. V 1. čísle Dněvníku z roku 1916 se výrazně projevil Plechanovy nesprávné názory.

Lenin Plechanova ostře kritizoval za oportunismus a za ústup od revolučního marxismu. — 191

- ⁸⁶ Je míněna Druhá adresa generální rady Mezinárodního dělnického sdružení o prusko-francouzské válce. Členům Mezinárodního dělnického sdružení v Evropě a ve Spojených státech z 9. září 1870 (viz K. Marx-B. Engels, Spisy 17, Praha 1965, s. 304—312). — 191

- ⁸⁷ *Pravo* — právnický týdeník buržoazně liberálního zaměření; vycházel v Petrohradě od konce roku 1898 do roku 1917 za redakce V. M. Gessena a N. I. Lazarevského. Zabýval se především vědeckým zkoumáním právních otázek. Od podzimu 1904 se na jeho stránkách objevovala i politická publicistika, čímž se de facto stal jedním z legálních orgánů Svazu osvobození. — 194

⁸⁸ *Petrohradská městská konference SDDSR* byla svolána petrohradským výborem strany 11. (24.) února 1906, aby jednala o vztahu ke Státní dumě. Konferenci řídil Lenin. Účastnilo se jí 65 delegátů s rozhodujícím hlasem. Volby delegátů na konferenci se prováděly po projednání a schválení taktických platforem bolševiků a menševiků — podle klíče 1 delegát na 30 hlasujících členů strany. Bolševici získali ve volbách značnou většinu. Menševici vystoupili s požadavkem, aby byly uznány za neplatné hlasy okruhové organizace SDDSR, která byla téměř úplně bolševická. Při projednávání záležitosti okruhové organizace SDDSR Lenin přednesl poznámky a připomínky. Konference zastoupení okruhové organizace schválila. Vyslechla zprávu o činnosti petrohradského výboru a schválila Leninovu rezoluci, která uznávala zastoupení na konferenci za oprávněné a konferenci za platnou a její usnesení za závazná. Referát o vztahu ke Státní dumě přednesl Lenin (v tajemnických záznamech z konference však tento referát chybí). V závěru svého referátu přednesl Lenin rezoluci o taktice aktivního bojkotu. Menševickou rezoluci přednesl Martov. Většinou 36 hlasů proti 29 se konference vyslovila pro taktiku aktivního bojkotu dumy. Ke schválení rezoluce s podrobným zdůvodněním taktiky aktivního bojkotu však konference nedospěla.

K projednání a definitivnímu schválení rezoluce o taktice aktivního bojkotu byla koncem února a začátkem března svolána druhá městská konference petrohradské organizace, jíž se zúčastnilo 62 delegátů. Konference projednala Leninovu a Martovovu rezoluci a rezoluci ochtského obvodu, kterou dodatečně předložili menševici. Po dlouhém a ostrém boji schválila konference většinou 35 hlasů proti 24 (při jedné abstenci) za základ Leninem navrženou rezoluci o taktice aktivního bojkotu dumy. Pro konečnou redakční úpravu rezoluce o Státní dumě zvolila konference komisi, jejímž členem byl i Lenin. Menševici účast v komisi odmítli a odešli z konference. — 199

⁸⁹ Jde o návrh I. A. Konovalova (Nikolaje) na petrohradské městské konferenci SDDSR 11. (24. února) 1906, aby byla zastavena polemika o okruhové a vyborské organizaci, uznána správnost hlasování a oprávněnost jejich zastoupení na konferenci a aby se přešlo k dennímu pořadu konference. — 203

⁹⁰ Lenin tu má na mysli projev ironického postoje dělníků k dumě, který byl popsán v noticce pod názvem Příhoda s hastrošem, otištěné 1. (14.) března 1906 v listu Naša žizň, č. 382: „Před několika dny dělníci jednoho strojírenského závodu (v Petrohradě) vystrojili

hastroše, opatřili jej nápisem „Poslanec Státní dumy“ a pak jej vláčeli po různých místech. Příští sobotu se v závodě objevil zástupce prokurátora, aby záležitost vyšetřil (!). Strávil v závodě několik hodin a snažil se dopátrat, kdo je autorem tohoto žertu. Počkal si i na noční směnu a vyšetřoval i ji, ale jak se zdá, k žádnému výsledku nedospěl.“ — 209

⁹¹ *Strana oktabristů* (čili *Svaz 17. října*) vznikla v Rusku po uveřejnění carova manifestu ze 17. (30.) října 1905. Byla to kontrarevoluční strana, jež zastupovala a hájila zájmy velkoburžoazie a kapitalisticky hospodařících statkářů. V jejím čele stáli známý moskevský průmyslník a majitel domů A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Oktabristé podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. — 210

⁹² *Zubatovovština* — politika „policejního socialismu“, nazvaná podle náčelníka moskevské tajné policie, četnického plukovníka Zubatova, z jehož iniciativy byly v letech 1901—1903 vytvářeny legální dělnické organizace s cílem odpoutat dělníky od politického boje proti samoděržaví. Zubatovovu činnost, zaměřenou na vytváření těchto organizací, podporoval ministr vnitra V. K. Pleve. Zubatovovi agenti se snažili orientovat dělnické hnutí na úzce hospodářské požadavky a přesvědčit dělníky, že vláda je ochotna jejich požadavky splnit. První zubatovovská organizace vznikla v Moskvě v květnu 1901 pod názvem Svépomocné sdružení dělníků ve strojírenské výrobě. Zubatovovské organizace byly vytvořeny také v Minsku, Oděse, Vilnu [Vilnius], Kyjevě a v jiných městech.

II. sjezd SDDSR v rezoluci O odborovém boji charakterizoval zubatovovštinu jako politiku „soustavného zrazování zájmů dělnické třídy ve prospěch kapitalistů“ a uznal za žádoucí, aby stranické organizace v zájmu boje proti zubatovovštině podporovaly a usměrňovaly i ty stávky, jež byly zahájeny z iniciativy legálních dělnických organizací (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 43).

Revoluční sociální demokraté poukazovali na reakčnost zubatovovských organizací, ale zároveň se snažili těchto legálních dělnických organizací využít k získání co nejširších vrstev dělnické třídy pro boj proti carské samovládě. Lenin o tom v roce 1905 napsal: „A tu přerůstá zubatovovské hnutí svůj rámec, a přestože je zahájila policie v zájmu policie, v zájmu podpory samoděržaví, v zájmu zatemňování politického uvědomění dělníků, obrací se toto hnutí proti samoděržaví a dává mocný impuls k proletářskému třídnímu boji“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 176).

Pod vlivem rozmachu revolučního hnutí v roce 1903 byla carská vláda nucena zubatovovské organizace zlikvidovat. — 210

- ⁹³ Na petrohradské městské konferenci SDDSR (II), jež se konala koncem února a začátkem března 1906, menševický předák Dan s odvoláním na stanovisko poltavské sociálně demokratické organizace poprvé otevřeně vyslovil názor, že účast v dumě je přípustná. Do té doby menševici oficiálně razili polovičaté heslo: zúčastnit se voleb zmocněnců a volitelů, ale do dumy nevolit. — 212
- ⁹⁴ Je míněn leták sjednoceného ÚV SDDSR z ledna 1906 nadepsaný Straně a vyzývající stranické organizace, aby okamžitě provedly sloučení paralelních organizací v místech (viz Letáky bolševických organizací v první ruské revoluci 1905—1907, 3. díl třídílného sborníku, Moskva 1956, s. 31—33). — 212
- ⁹⁵ *Spojený Landtag z roku 1847* — společné shromáždění zástupců stavovských sněmů jednotlivých německých států. Svolal jej do Berlína v dubnu 1847 Bedřich Vilém IV., aby od něho získal záruku na zahraniční půjčku a tímto způsobem vyřešil své finanční potíže. Jednání sněmu bylo zahájeno 11. dubna 1847. Protože však král odmítl vyhovět i nejskromnějším politickým požadavkům buržoazní většiny sněmu, sněm mu odmítl půjčku garantovat. Král na to odpověděl tím, že ještě v červnu téhož roku sněm rozpustil, což vedlo k dalšímu zesílení opozičních nálad v německých zemích a uspíšilo revoluci v Německu. — 213
- ⁹⁶ Provolání *Všem dělníkům a dělnicím města Petrohradu a okolí* napsal Lenin po petrohradské městské konferenci SDDSR, jež se konala 11. (24.) února 1906. Provolání se opíralo o usnesení konference, jež se vyslovila pro aktivní bojkot Státní dumy. V únoru 1906 bylo svolání vydáno jako leták sjednoceného petrohradského výboru SDDSR. — 216
- ⁹⁷ *Návrh rezoluce o taktice bojkotu* přednesl Lenin na zasedání petrohradské městské konference SDDSR 11. (24.) února 1906. Původní znění tohoto návrhu se nezachovalo. Návrh byl projednáván na druhé konferenci petrohradské organizace koncem února až začátkem března zvláštní komisí, jež byla vytvořena speciálně pro tento účel; jejím členem byl i Lenin. Definitivní text rezoluce, zredigovaný touto komisí, vydal pak v březnu 1906 sjednocený petrohradský výbor SDDSR jako leták. — 220.

- ⁹⁸ *Zákon z 20. února (5. března) 1906* a dva reskripty senátu o Státní dumě a o Státní radě prakticky anulovaly všechny sliby, které carská vláda dala v Manifestu ze 17. (30.) října 1905. Podle tohoto zákona se měla Státní rada změnit z poradního orgánu v orgán zákonodárný a měla mít napříště právo schvalovat nebo zamítat veškerá rozhodnutí dumy. Tato Státní rada byla z jedné poloviny jmenována carem a z druhé poloviny volena ze zástupců černo-sotňovských šlechtických sdružení, zemstev, vyššího duchovenstva a organizací velkokapitalistů. — 221
- ⁹⁹ *Bod 6 (5 bis)* navrhl Lenin zařadit dodatečně při projednávání návrhu rezoluce o taktice bojkotu na druhé petrohradské městské konferenci SDDSR, jež se konala koncem února a začátkem března 1906. — 221
- ¹⁰⁰ Při projednávání návrhu rezoluce o taktice bojkotu na druhé petrohradské městské konferenci SDDSR, konané koncem února a začátkem března 1906, Lenin navrhl zařadit bod 7 v této formulaci: „Účast v dumě za takových politických podmínek pokládá naprostá většina sociálně demokratických stran a organizací všech národů v zemi za nemožnou.“ — 221
- ¹⁰¹ *Celoruský svaz učitelů a výchovných pracovníků* vznikl na jaře roku 1905. II. sjezd delegátů svazu učitelů, který se konal ve dnech 26.—29. prosince 1905 (8.—11. ledna 1906), schválil usnesení o vztahu k I. státní dumě, v němž byla tato дума hodnocena jako nový pokus vlády o oklamání lidu. Sjezd se vyslovil proti účasti ve volbách do dumy a doporučil, aby se obyvatelstvu objasnil pravý smysl a význam dumy a aby se veškeré úsilí soustředilo na organizování lidu k boji za ústavodárné shromáždění. — 222
- ¹⁰² *Polská socialistická strana (PSS)* (Polska Partia Socjalistyczna) — reformistická nacionalistická strana založená v roce 1892. Vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a pod vedením Pilsudského a jeho stoupců prováděla separatistickou, nacionalistickou propagandu mezi polským dělnictvem, které se snažila odvést od společného boje s ruskými dělníky proti samoděržaví a kapitalismu. Po celou dobu trvání PSS vznikaly v jejích řadách pod tlakem prostých dělníků levicové skupiny. Některé z nich se později přimkly k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí. V roce 1906 se PSS rozštěpila na „levici“ PSS a na pravicovou, šovinistickou tzv. revoluční frakci PSS. „Levice“ PSS pod vlivem SDDSR(b) a Sociální demokracie

Království polského a Litvy (SDKPaL) postupně přecházela na důsledně revoluční pozice.

Za první světové války zaujala většina „levice“ PSS internacionalistické stanovisko a v prosinci 1918 se spojila se SDKPaL. Sloučené strany utvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (jak se do roku 1925 nazývala Komunistická strana Polska).

Pravicová PSS pokračovala za první světové války ve své nacionálně šovinistické politice a organizovala na území Haliče polské legie, které potom bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu.

Po vzniku polského buržoazního státu se pravicová PSS spojila v roce 1919 s organizacemi PSS na polském území, jež bylo předtím obsazeno Německem a Rakouskem, a přijala opět název Polská socialistická strana. Přestože získala rozhodující úlohu ve vládě, umožnila, aby moc přešla do rukou polské buržoazie. Vedla pak soustavnou protikomunistickou propagandu a podporovala politiku agrese proti Sovětskému svazu, politiku anexy a utlačování obyvatelstva západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny v PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Piłsudského v květnu 1926 se PSS formálně dostala do parlamentní opozice, ve skutečnosti však nikdy proti fašistickému režimu aktivně nebojovala a pokračovala v protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicovní příslušníci PSS v této době spolupracovali s polskými komunisty a v řadě kampaní podporovali taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její reakční, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość, (Svoboda, Rovnost, Nezávislost) a vstoupila do reakční polské emigrantské londýnské „vlády“. Druhá, levicová část PSS, která se nazývala Dělnická strana polských socialistů, se pod vlivem Polské dělnické strany, vytvořené roku 1942, zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a usilovala o navázání přátelských styků se SSSR.

Roku 1944, po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po vytvoření Polského výboru národního osvobození, přijala Dělnická strana polských socialistů opět název Polská socialistická strana a společně s Polskou dělnickou stranou se účastnila budování lidové demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily a vytvořily Polskou sjednocenou dělnickou stranu (PSDS). — 222

¹⁰³ *Šipovovsko-konstituční režim* neboli „šipovovská ústava“ — návrh na státní uspořádání vypracovaný umírněným liberálem D. N. Šipovem, představitelem pravého křídla zemstevních činitelů. Šipov ve snaze zabrzdit revoluci a zároveň přimět carskou vládu k jistým ústupkům ve prospěch zemstev navrhoval, aby byl vytvořen poradní zastupitelský orgán. Touto machinací chtěli umírnění liberálové oklamat lid, zachovat monarchii a zároveň získat pro sebe určitá politická práva. — 224

¹⁰⁴ *Svaz komunistů* — první mezinárodní organizace revolučního proletariátu, která existovala od začátku června 1847 do 17. listopadu 1852. Svaz komunistů vznikl ze Svazu spravedlivých, který založili dělníci a řemeslníci v polovině 30. let 19. století a který působil ilegálně v různých evropských zemích. Činitelé Svazu spravedlivých se přesvědčili o správnosti Marxových a Engelsových názorů a začátkem roku 1847 je požádali, aby vstoupili do Svazu, pomohli ho reorganizovat a vypracovali pro něj program. Marx a Engels s tím souhlasili.

Začátkem června 1847 se konal v Londýně kongres Svazu spravedlivých, který vešel do dějin jako I. sjezd Svazu komunistů. Sjezd, jehož se zúčastnil Engels, vycházel ze zásad Marxovy a Engelsovy revoluční teorie. V nových stanovách, na kterých Engels aktivně spolupracoval, byly jasně vytyčeny konečné cíle komunistického hnutí a vyškrtnuty články, jež dodávaly organizaci konspirační charakter; organizace byla postavena na demokratický základ. Definitivně byly stanovy schváleny na II. sjezdu Svazu komunistů, který se konal v Londýně ve dnech 29. listopadu—8. prosince 1847 a jehož se zúčastnili Marx s Engelsem. Sjezd je pověřil vypracováním manifestu, který byl pak uveřejněn v únoru 1848 a stal se všeobecně známým pod názvem Manifest Komunistické strany. V období buržoazně demokratických revolucí v letech 1848—1849 ve Francii a v Německu se mnozí činitelé Svazu komunistů zúčastnili bojů dělnické třídy. Dne 17. listopadu 1852, záhy po kolínském procesu proti komunistům, Svaz na Marxův návrh oznámil, že zastavuje svou činnost.

Svaz komunistů měl velký historický význam jako škola proletářských revolucionářů, jako zárodek proletářské strany a předchůdce Mezinárodního dělnického sdružení (I. internacionály). — 225

¹⁰⁵ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 336—338, 279—281. — 226

- ¹⁰⁶ Viz B. Engels, K dějinám Svazu komunistů (K. Marx - B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 253). — 226
- ¹⁰⁷ Viz K. Marx - B. Engels, Třetí mezinárodní přehled. Od května do října (Spisy 7, Praha 1959, s. 471). — 226
- ¹⁰⁸ „*Kupón*“, „*pan Kupón*“ — obrazný výraz používaný v literatuře 80. a 90. let 19. století pro označení kapitálu a kapitalistů. Poprvé tohoto výrazu použil spisovatel Gleb Uspenskij ve svých črtách *Těžké hříchy*. — 228
- ¹⁰⁹ *Třicetiletá válka 1618—1648* — válka probíhající v celé Evropě, jež byla důsledkem vyostření rozporů mezi různými seskupeními evropských států, přičemž navenek se jevila jako boj mezi protestanty a katolíky. Válka začala povstáním v Čechách proti útluaku ze strany habsburské monarchie a proti náporu katolické reakce. Evropské státy, jež poté vstoupily do války, vytvořily dva tábory. Papež, španělští a rakouští Habsburkové a německá katolická knížata se spojili pod katolickou vlajkou a zahájili boj proti protestantským zemím: proti Čechám, Dánsku, Švédsku, Holandské republice a řadě německých států, které přijaly reformaci. Protestantským zemím poskytovali podporu francouzští králové, kteří byli protivníky Habsburků. Hlavním dějištěm této války, objektem válečných loupeží a uchvatitelských choutek válčících stran se stalo Německo. Válka měla v prvním stadiu charakter odporu proti reakčním silám feudálně absolutistické Evropy, avšak zejména od roku 1635 vyústila v řadu vpádů navzájem soupeřících cizích dobytých do Německa. Skončila v roce 1648 uzavřením vestfálského míru, který zafixoval politickou roztržičnost Německa. — 229
- ¹¹⁰ Viz B. Engels, Revoluce a kontrarevoluce v Německu (K. Marx - B. Engels, Spisy 8, Praha 1960, s. 105—106, 126—127) a Úvod k Marxově práci *Třídní boje ve Francii 1848—1850* (K. Marx - B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 566—585). — 230
- ¹¹¹ Jde o Úvod B. Engelse k Marxově práci *Třídní boje ve Francii 1848 až 1850*. V roce 1895 byl uveřejněn v listu *Vorwärts*, přičemž z něho byly bez Engelseho vědomí vypuštěny všechny nejzávažnější formulace o třídním boji proletariátu a text byl otištěn ve zkomolené podobě. Viz o tom Engelsevy dopisy z 1. IV. a 3. IV. 1895 (K. Marx - B. Engels, Spisy 39, s. 485 a s. 491).
- Oportunističtí předáci německé sociální demokracie využívali tohoto dokumentu k ospravedlňování své politiky zřikající se revo-

luce, popírající nezbytnost ozbrojeného povstání a boje proletariátu na barikádách a k obhajobě své smířlivecké taktiky.

Úplný text Úvodu byl v SSSR poprvé uveřejněn v knize K. Marx, Třídní boje ve Francii 1848—1850, Moskva - Leningrad 1930. Česky vyšlo: K. Marx - B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 29—131. — 230

- ¹¹² *Brentanismus* — „liberálně buržoazní učení, které uznává nerevoluční ‚třídní‘ boj proletariátu“ (V. I. Lenin, Spisy 28, Praha 1959, s. 233) a hlásá, že dělnickou otázku lze vyřešit v rámci kapitalismu na základě továrního zákonodárství a sdružování dělníků do odborových organizací. Bylo nazváno podle L. Brentana, jednoho z hlavních představitelů katedrového socialismu v buržoazní politické ekonomii. — 233

- ¹¹³ *Taktická platforma bolševiků k sjednocovacímu sjezdu SDDSR* byla vypracována ve druhé polovině února 1906. Všechny rezoluce této platformy, s výjimkou rezoluce Třídní úkoly proletariátu v současné etapě demokratické revoluce, napsal Lenin. Platforma se předběžně projednávala na poradách vedoucích činitelů strany ve Finsku, v Kuokkale, kde se v té době Lenin zdržoval.

V první polovině března se pak o platformě jednalo v Moskvě na několika poradách bolševiků, kterým předsedal Lenin. Na schůzi členů moskevského výboru, skupiny agitátorů a propagandistů, skupiny publicistů moskevského byra ÚV, členů okruhu výboru a dalších stranických pracovníků Lenin přednesl zdůvodnění platformy. Protože schůze nestačila projednat všechny rezoluce, byla k tomuto účelu určena druhá schůze; ta se však nekonala, protože byla odhalena policií a její účastníci včetně Lenina jen taktak unikli zatčení. K dalšímu projednávání platformy došlo v Petrohradě v polovině března 1906 na poradě, které předsedal Lenin. Porada pak pověřila konečnou redakcí platformy komisi vedenou rovněž Leninem. Dne 20. března (2. dubna) byla taktická platforma bolševiků uveřejněna v 2. čísle bulletinu listu Partijnyje izvestija a též jako leták sjednoceného ÚV SDDSR a petrohradského sjednoceného výboru SDDSR. — 235

- ¹¹⁴ Jde o leták sjednoceného ÚV SDDSR nazvaný *Straně*, vydaný v únoru 1906 a věnovaný rozboru otázek spojených se svoláním IV. (sjednocovacího) sjezdu (viz *Listovki bolševistskich organizacij v pervoj ruskovoj revoljucii 1905—1907 gg.* Sborník v třech částech, díl 3, Moskva 1956, s. 34—39). — 237

- ¹¹⁵ *Názorové neshody mezi bolševiky a menševiky v agrární otázce*,

kteří se zvláště vyostřily těsně před IV. (sjednocovacím) sjezdem SDDSR, přiměly sjednocený ÚV strany vytvořit pro tyto otázky zvláštní komisi. Členy komise byli V. I. Lenin, P. P. Maslov, P. P. Rumjancev, S. A. Suvorov, I. A. Teodorovič, G. V. Plechanov, N. N. Žordanija, A. J. Finn-Jenotajevskij. Komise zredukovala všechna názorová stanoviska k agrární otázce, jež se projevila uvnitř sociální demokracie, na čtyři základní typy návrhů: na návrh Leninův, Rožkovův, Maslovův a návrh Finna-Jenotajevského (jako pátý návrh zaznamenala komise návrh skupiny Borba) a předložila je sjezdu. Většina komise samé se přiklonila k Leninovu stanovisku a jeho návrh stanoviska pak byl předložen sjezdu jakožto návrh většiny agrární komise sjednoceného ÚV SDDSR. Leninův návrh požadující konfiskaci a za určitých politických podmínek nacionalizaci veškeré půdy, který Lenin ještě před sjezdem zdůvodnil ve své práci Revize agrárního programu dělnické strany (viz tento svazek, s. 253—285), byl schválen společně s taktickou platformou k sjezdu na předsjezdových poradách bolševiků v březnu 1906. — 237

¹¹⁶ *Obchodní a průmyslová strana* — kontrarevoluční strana velkokapitalistů. Založili ji v Moskvě po uveřejnění Manifestu ze 17. (30.) října 1905 velkokapitalisté G. A. Krestovnikov, V. P. Rjabušinskij aj. Strana se prohlásila za zastánkyni manifestu ze 17. (30.) října a dožadovala se vytvoření silné vlády k potlačení revolučního hnutí, brojila proti svolání ústavodárného shromáždění, proti nacionalizaci půdy, zavedení osmihodinové pracovní doby a svobodě stávek. Ve volbách do I. státní dumy vytvořila blok s okřabristy. Ke konci roku 1906 se Obchodní a průmyslová strana rozpadla a většina jejích členů přešla do Svazu 17. října (strany okřabristů). — 246

¹¹⁷ *Strana demokratických reform* — strana liberálně monarchistické buržoazie. Vznikla na začátku roku 1906 v době voleb do I. státní dumy a sdružovala politické síly, kterým se program kadetů zdál příliš levicový. Ve vedení strany velmi aktivně pracovali K. K. Arscnějev, I. I. Ivaňukov, M. M. Kovalevskij, V. D. Kuzmin-Karavajev, A. S. Posnikov aj., ale protože strana neměla pevnou základnu, koncem roku 1907 zanikla. — 246

¹¹⁸ Brožuru *Revize agrárního programu dělnické strany* napsal Lenin ve druhé polovině března 1906; měla zdůvodnit bolševický návrh řešení agrární otázky, předložený IV. (sjednocovacímu) sjezdu SDDSR. Brožura, jež vyšla v Petrohradě začátkem dubna 1906, obsahuje myšlenky, které Lenin později znovu vyložil v referátě o agrární

otázce na IV. (sjednocovacím) sjezdu strany. V září 1906 carská vláda brožuru zabavila. — 253

¹¹⁹ *Social-demokrat* — neperiodický literárně politický sborník skupiny Osvobození práce, který vyšel v Ženevě (jeden sešit) v roce 1888. — 258

¹²⁰ *Zarja* — marxistický časopis pro vědu a politiku; v letech 1901 až 1902 jej vydávala legálně ve Stuttgartu redakce Jiskry. Celkem vyšla čtyři čísla (tři sešity): 1. číslo v dubnu 1901 (fakticky 23. března podle nového kalendáře), dvojčíslu 2/3 v prosinci 1901 a 4. číslo v srpnu 1902. Úkoly časopisu byly stanoveny v Návrhu prohlášení redakce listu Jiskra a časopisu Zarja, který napsal Lenin v Rusku (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 327–337). V roce 1902, když v redakci vznikly rozpory a konflikty, Plechanov navrhl, aby Zarja byla od Jiskry oddělena s tím, že sám se ujme redigování časopisu Zarja. Návrh však nebyl přijat, a tak zůstala redakce obou orgánů po celou dobu společná.

Zarja kritizovala mezinárodní a ruský revizionismus a hájila teoretické zásady marxismu. Byly v ní uveřejněny Leninovy práce Příležitostné články, Pronásledovatelé zemstva a Hannibalové liberalismu, Páni „kritikové“ v agrární otázce (první čtyři kapitoly knihy Agrární otázka a „kritikové Marxe“), Vnitropolitický přehled a Agrární program ruské sociální demokracie, jakož i Plechanovovy práce Kritika našich kritiků. Část první. Pan Struve v úloze kritika Marxovy teorie společenského vývoje, Cant proti Kantovi aneb závět pana Bernsteina aj. — 259

¹²¹ Skupina *Borba* vznikla v létě roku 1900 v Paříži a jejími členy byli D. B. Rjazanov, J. M. Stěklov a E. L. Gurevič. Název Borba přijala skupina v květnu 1901. Ve snaze smířit revoluční a oportunistický směr v ruské sociální demokracii Borba iniciativně svolala (v červnu 1901) ženevskou konferenci představitelů sociálně demokratických organizací v zahraničí — redakce Jiskry a Zarje, organizace Social-demokrat, zahraničního výboru Bundu a Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí — a zúčastnila se „sjednocovacího“ sjezdu zahraničních organizací SDDSR v Curychu ve dnech 21.–22. září (4.–5. října) 1901. V listopadu téhož roku vydala skupina programové Oznámení o publikacích sociálně demokratické skupiny Borba. Ve svých publikacích (Materiály pro vypracování stranického programu, sv. I–III, Leták skupiny Borba aj.) překrucovala Borba revoluční teorii marxismu, vykládala ji doktrinářsky a scholasticky a stavěla se nepřátelsky vůči leninským organizačním

zásadám výstavby strany. Protože se odchylovala od sociálně demokratických názorů a taktiky, měla dezorganizující vliv a chybělo jí spojení se sociálně demokratickými organizacemi v Rusku, nebyla skupina Borba připuštěna na II. sjezd SDDSR a z rozhodnutí tohoto sjezdu pak byla rozpuštěna. — 260

¹²² *Vperjod* — ilegální bolševický týdeník; vycházel v Ženevě od 22. prosince 1904 (4. ledna 1905) do 5. (18.) května 1905. Vyšlo 18 čísel v nákladu 7—10 000 výtisků. Organizátorem, ideologem a šéfredaktorem tohoto listu byl Lenin, který také navrhl jeho název. Členy redakce byli V. V. Vorovskij, M. S. Olminskij a A. V. Lunačarskij. Veškerou korespondenci listu s místními výbory v Rusku a s dopisovateli vedla N. K. Krupská.

Vperjod vycházel v době Rupertného vnitrostranického boje, kdy se po II. sjezdu menševičtí předáci podvodem zmocnili ústředních institucí strany (ústředního orgánu, rady strany a ústředního výboru) a začali rozbíjet místní stranické organizace. Rozbiječská činnost menševiků narušovala akční jednotu dělnické třídy. Vzhledem k blížící se revoluci v Rusku, kdy bylo zvlášť třeba sjednotit síly a tím zabezpečit bojovou jednotu proletariátu, byla taková situace ve straně neúnosná. Lenin a bolševici nekompromisně bojovali proti oportunistu menševiků a jejich rozbiječské činnosti a začali vyzývat základní stranické organizace, aby usilovaly o svolání III. sjezdu strany jako jediného východiska z krize ve straně. O linii listu *Vperjod* Lenin napsal: „Linie listu *Vperjod* je *linií staré Jiskry*. Ve jménu staré Jiskry *Vperjod* energicky bojuje proti nové Jiskře“ (Sebrané spisy 9, Praha 1981, s. 234). Lenin psal pro *Vperjod* nejen hlavní články, ale také spoustu různých notickek a redigoval příspěvky dopisovatelů. Některé články Lenin napsal společně s jinými členy redakce (Vorovským, Olminským aj.). Na dochované části rukopisů různých autorů jsou patrné velké Leninovy úpravy a vsuvky. Lenin četl korekturu každého čísla. I v době, kdy byl plně zaměstnán přípravami III. sjezdu v Londýně, našel si čas na korekturu 17. čísla listu. Snad jedině 18. číslo neprošlo jeho redakcí, protože v té době odjel z Londýna do Ženevy. V listu *Vperjod* vyšlo přes 60 jeho článků a notickek. Lenin v nich rozpracovával taktickou linii bolševiků v otázkách ozbrojeného povstání, prozatímní revoluční vlády a revolučně demokratické diktatury proletariátu a rolnictva, otázku vztahu sociální demokracie k rolnickému hnutí, k liberální buržoazii a k rusko-japonské válce. Některá čísla, například 4. a 5., věnovaná událostem z 9. (22.) ledna 1905 a začátku revoluce v Rusku, připravil Lenin téměř celá sám.

Vperjod si velmi brzy získal sympatie místních výborů strany, které jej uznaly za svůj orgán. Vperjod sjednocoval místní stranické výbory na základě leninských zásad a sehrál významnou úlohu při přípravě III. sjezdu strany; základem sjezdových usnesení se staly postuláty, jež Lenin vytyčil a zdůvodňoval na stránkách listu. Taktická linie listu Vperjod se stala taktickou linií III. sjezdu. Vperjod udržoval stále spojení se stranickými organizacemi v Rusku. Zvláště úzké spojení měl s petrohradským, moskevským, oděským, bakuským, jekatěrinoslavským a s dalšími výbory a také s výborem Kavkazského svazu SDDSR. Leninovy články z listu Vperjod často přetiskovaly místní bolševické listy anebo se vydávaly jako samostatné letáky či brožury. Leninův článek *Začátek revoluce v Rusku* ze 4. čísla listu Vperjod si vydaly jako samostatný leták oděský, saratovský a nikolajevský výbor SDDSR, článek *Proletariát a rolnictvo*^[98] (Vperjod, č. 11) — petrohradský výbor SDDSR. Výbor Kavkazského svazu SDDSR vydal jako samostatnou brožuru Leninův článek *Revoluční demokratická diktatura proletariátu a rolnictvo* (Vperjod, č. 14), a to gruzínsky, ruský a arménsky. Třetí sjezd strany ocenil ve zvláštní rezoluci významnou úlohu listu Vperjod v boji proti menševismu, za obnovení pevně organizované strany, při vypracování a objasňování taktiky revolučního hnutí, v boji za svolání sjezdu a vyslovil redakci listu poděkování. Z rozhodnutí III. sjezdu začal místo listu Vperjod vycházet jako ústřední orgán strany list *Proletarij*, který na Vperjod bezprostředně navazoval.

V období první ruské revoluce sehrál Vperjod významnou úlohu v boji revolučního proletářského politického směru proti maloburžoaznímu a liberálně buržoaznímu směru. — 262

¹²³ *Pravda* — sociálně demokratický měsíčník pro umění, literaturu a otázky veřejného života. Vycházel v Moskvě v letech 1904—1906 a přispívali do něj hlavně menševici. Oficiálním šéfredaktorem a vydavatelem byl V. A. Koževnikov, který měsíčník založil. Stálými spolupracovníky byli F. I. Dan, L. Martov, P. P. Maslov aj. — 262

¹²⁴ Sborník *Současná situace*^[255] vyšel v Moskvě začátkem roku 1906. Sestavila jej skupina publicistů a lektorů při moskevském výboru SDDSR a vyjadřoval převážně stanoviska bolševiků. Krátce po vydání byl však sborník zkonfiskován. — 264

¹²⁵ *Mír božij* — literární a populárně vědecký měsíčník liberálního zaměření. Vycházel v Petrohradě v letech 1892—1906. V roce 1898 byla v tomto časopise uveřejněna Leninova recenze o knize Bog-

danova Stručná příručka ekonomické vědy (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 52—60). V letech 1906—1918 vycházel časopis pod názvem *Sovremennij mir*. — 264

- ¹²⁶ *Čtveřice požadavků* — demokratický volební systém zahrnující čtyři požadavky: všeobecné, rovné, přímé a tajné volební právo. — 271
- ¹²⁷ *Pošehonsko* — ironické označení pro provincii se zaostalými patriarchálními mravy a obyčejí. Do běžné řeči se tento výraz dostal z díla M. J. Saltykova-Ščedrína *Pošehonské staré časy*, popisujícího život statkářské šlechty, která „zalezla do nejdlehlších koutů Pošehonska, potichoučku tam vybírala od svých poddaných daně a skromně se množila“. Toto panství nevědomosti a zvlá se stalo předmětem širavého výsměchu a kritiky velkého satirika. — 278
- ¹²⁸ *Komise Šidlovského* — zvláštní vládní komise, ustavená carským výnosem z 29. ledna (11. února) 1905; jejím úkolem bylo „neodkladně zjistit příčiny nespokojenosti dělníků v Petrohradě a v jeho okolí“ v souvislosti se stávkovým hnutím, které se rozšířilo po „krvavé neděli“ 9. ledna. Komisi vedl N. V. Šidlovskij, senátor a člen Státní rady. Byli v ní zastoupeni úředníci, vedoucí státních závodů a továrníci. Měli v ní být i zástupci dělníků, kteří byli zvoleni ve dvou-
stupňových volbách. Bolševici však rozvinuli v souvislosti s volbami do komise rozsáhlou vysvětlovací kampaň a demaskovali skutečné cíle carismu, který se pokoušel vytvořením této komise odvrátit dělníky od revolučního boje. Když volitelé předložili vládě své požadavky — svobodu slova, tisku, shromažďování, nedotknutelnost osoby atd., Šidlovskij 18. února (3. března) 1905 prohlásil, že těmto požadavkům nelze vyhovět. Nato většina volitelů odmítla zvolit zástupce a vydala svolání k petrohradským dělníkům, kteří je podpořili stávkou. Dne 20. února (5. března) 1905 byla komise rozpuštěna, aniž vůbec zahájila činnost. — 293
- ¹²⁹ Je míněn carův výnos z 8. (21.) března, uveřejněný 11. (24.) března 1906, v období voleb do I. státní dумы. Byl namířen proti bojkotu dумы a ukládal se jím trest vězení od 4 do 8 měsíců každému, kdo se proviní „podněcováním k činnosti namířené proti volbám do státní rady nebo do Státní dумы či k hromadné neúčasti v těchto volbách“. — 294
- ¹³⁰ *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany. Vycházel od 23. února (8. března) 1906 v Petrohradě. Faktickými redaktory byli P. N.

Miljukov a I. V. Gessen, jejich nejbližšími spolupracovníky — M. M. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve a jiní. Vydávání Reči bylo 22. července (4. srpna) 1906 pozastaveno, ale od 9. (22.) srpna vycházel list dál až do 26. října (8. listopadu) 1917, kdy byl zastaven vojenským revolučním výborem petrohradského sovětu. Do srpna 1918 vycházel pod názvy Naša reč, Svobodnaja reč, Věk, Novaja reč a Naš věk. — 295

- ¹³¹ *Poljarnaja zvězda* — politický a filozofický týdeník, orgán pravého křídla kadetské strany. Vycházel v Petrohradě od 15. (28.) prosince 1905 do 19. března (1. dubna) 1906 za redakce P. B. Struveho a za spolupráce N. A. Berďajeva, V. M. Gessena, A. S. Izgojeva, A. A. Kaufmana, D. S. Merežkovského, I. I. Petrunkeviče, S. L. Franka aj. Vyšlo celkem 14 čísel. *Poljarnaja zvězda* otevřeně prohlašovala, že nenávidí revoluci, a bojovala proti revolučně demokratické inteligenci. V dubnu a květnu 1906 vycházel místo týdeníku *Poljarnaja zvězda* časopis *Svoboda i kultura*. — 304
- ¹³² *II. sjezd Konstitučně demokratické strany (kadetů)* se konal v Petrohradě ve dnech 5.—11. (18.—24.) ledna 1906. V otázce stranické taktiky se sjezd usnesl schválit „jako stranickou deklaraci“ referát M. M. Vinavera, přednesený na zasedání sjezdu 11. (24.) ledna 1906. Hlavní tezí této deklarace bylo uznání politické stávkky jako prostředku mírového boje proti vládě. Za své hlavní působíště kadetská strana podle této deklarace považovala „organizované zastupitelské shromáždění“, tj. Státní dumu. Sjezd se v podstatě postavil na stanovisko dohody s vládou. — 305
- ¹³³ Lenin cituje Skitalcovu báseň *Kolem zavládlo ticho*, která vyšla v roce 1906 v Petrohradě v 9. svazku sborníku vydavatelského sdružení *Znanije*. — 307
- ¹³⁴ Aby mohla carská vláda potlačit revoluci v Rusku, uzavřela v dubnu 1906 s Francií smlouvu o půjčce ve výši 843 miliónů rublů. — 314
- ¹³⁵ Je míněn článek reakčního publicisty M. N. Katkova *Jaké okolnosti provázely události z 1. března*, který byl otištěn v 65. čísle listu *Moskovskije vědomosti* z 6. (18.) března 1881. — 317
- ¹³⁶ *Svoboda i kultura* — týdeník, orgán pravého křídla kadetské strany. Vycházel v Petrohradě místo časopisu *Poljarnaja zvězda* od 1. (14.) dubna do 31. května (13. června) 1906 za redakce S. L. Franka

a za úzké spolupráce P. B. Struveho. Vyšlo celkem 8 čísel. Pro prudký pokles nákladu muselo být vydávání týdeníku zastaveno. — 336

¹³⁷ *Dáma po všech stránkách roztomilá* — jedna z postav Gogolových Mrtvých duší. — 336

¹³⁸ *Bez zaglavija* — politický týdeník, který vycházel od 24. ledna (6. února) do 14. (27.) května 1905 v Petrohradě za redakce S. N. Prokopoviče a za úzké spolupráce J. D. Kuskovové, V. J. Bogučarského, V. V. Chižňakova a dalších. Kolem tohoto týdeníku se utvořila skupina polokadetské, polomenševické buržoazní inteligence (bezzaglavovci), která pod rouškou formální nestrannosti hlásala ideje buržoazního liberalismu a oportunistu a podporovala revizionisty v ruské i mezinárodní sociální demokracii. — 338

¹³⁹ Jde o neshody v sociálně demokratické frakci Německého říšského sněmu v otázce subvencování paroplavby (tzv. Dampfersubvention). Německý kancléř Bismarck požádal v zájmu uchvatitelské koloniální politiky Německa koncem roku 1884 Říšský sněm o schválení subvence pro paroplavební společnosti k vybudování pravidelné námořní dopravy do Východní Asie, Austrálie a Afriky. Zatímco levé křídlo sociálně demokratické frakce vedené Bebelem a Liebknechtem poskytnutí subvence odmítlo, pravé křídlo v čele s Auerem, Dietzem aj., které mělo v parlamentní frakci většinu, se ještě před oficiální debatou v Říšském sněmu vyslovilo pro to, aby se subvence paroplavebním společnostem poskytla. Při projednávání této záležitosti v Říšském sněmu v březnu 1885 pak pravé křídlo sociálně demokratické frakce hlasovalo pro vybudování východoasijské a australské paroplavební námořní cesty, souhlas s Bismarckovým návrhem však vázalo na přijetí některých svých požadavků, zejména požadavku, aby se nové lodě stavěly v německých loděnicích. Teprve když Říšský sněm tento požadavek odmítl, hlasovala celá frakce proti vládnímu návrhu. Proti počínání většiny frakce se postavil list Sozialdemokrat a četné sociálně demokratické organizace. Došlo k tak ostré rozepři, že málem vedla k rozkolu ve straně. Oportunistickou politiku pravého křídla sociálně demokratické frakce rázně odsoudil také B. Engels (viz K. Marx - B. Engels, Spisy 36, Praha 1973, s. 311—314). — 341

¹⁴⁰ „*Mladí*“ v německé sociální demokracii — maloburžoazní poloanarchistická opoziční skupina, která vznikla v roce 1890. Jejím jádrem byli mladí publicisté a studenti (odtud název skupiny), kteří si

činili nárok stát se teoretiky a vůdci strany. Nepochopili, že po zrušení výjimečného zákona proti socialistům (1878) se podmínky pro činnost strany změnily, byli proti využívání legálních forem boje a proti účasti sociální demokracie v parlamentě, obviňovali stranu z oportunistu a z obhajoby zájmů maloburžoazie. B. Engels bojoval proti opozici „mladých“, a když se jejich orgán *Sächsische Arbeiter-Zeitung* pokusil jej označit za stoupence opozice, energicky se proti této „nebetýčné nestydatosti“ ohradil a podrobil názory i taktiku „mladých“ zdrcující kritice.

Podle jeho slov byly teoretické názory i taktika opozice „křečovitým překroucením ‚marxismu‘“. Dobrodružná taktika „mladých“, odtržená od reálné skutečnosti, psal Engels dále, „byla by s to pohřbit i tu nejsilnější, miliónovou stranu za zaslouženého výsměchu celého nepřátelského světa“. Engels se vysmál samolibým iluzím „mladých“ o vlastní důležitosti a významu ve straně a konstatoval: „Ať poznají, že jejich ‚akademické vzdělání‘, které tak jako tak potřebuje důkladnou kritickou revizi, není žádný důstojnický patent s nárokem na odpovídající umístění ve straně; že v naší straně musí každý začínat od píky; že odpovědná místa se nezískávají pouhým literárním nadáním a teoretickými znalostmi, i když obě tyto vlastnosti tu bezesporu jsou, nýbrž že je k tomu třeba také dokonale znát podmínky stranického boje a sít se s jeho formami, osvědčit osobní spolehlivost a charakternost a konečně zařadit se ochotně mezi bojovníky — zkrátka, že všichni tito ‚akademicky vzdělaní lidé‘ dohromady se mají daleko víc co učit od dělníků než dělníci od nich“ (K. Marx - B. Engels, Spisy 22, Praha 1967, s. 106—108). V prosinci 1891 erfurtský sjezd německé sociální demokracie vyloučil část vůdců opozice ze strany. — 341

¹⁴¹ *Severnyj golos* — legální deník, sjednocený orgán SDDSR. Vycházel v Petrohradě od 6. (19.) prosince 1905 za společné redakce bolševiků a menševiků, poté kdy vláda zastavila listy *Novaja žizň* a *Načalo*; po 3. čísle z 8. (21.) prosince 1905 byl *Severnyj golos* rovněž vládou zastaven. Jeho pokračováním byl list *Naš golos*, který však vyšel jen jednou, 18. (31.) prosince 1905. Druhé číslo už nevyšlo, protože policie rozmetala v tiskárně sazbu. — 342

¹⁴² *Načalo* — legální menševický deník. Vycházel v Petrohradě od 13. (26.) listopadu do 2. (15.) prosince 1905. Vyšlo 16 čísel. Redaktory a vydavateli listu byli D. M. Gercenštejn a S. N. Saltykov a k jeho spolupracovníkům patřili L. Martov, A. N. Potresov, P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. G. Dejč, N. I. Jordanskij aj. Leninovo hodnocení tohoto listu viz Spisy 10, Praha 1954, s. 367. — 342

- ¹⁴³ Viz B. Engels, Marx a „Neue Rheinische Zeitung“ (1848—1849) (K. Marx - B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 45—53); B. Engels, Revoluce a kontrarevoluce v Německu. VII. Frankfurtské národní shromáždění. K. Marx - B. Engels, Články z Neue Rheinische Zeitung, 1. června—7. listopadu 1848 (Spisy 8, Praha 1960, s. 68—72; Spisy 5, Praha 1959, s. 29—497). — 351
- ¹⁴⁴ Viz B. Engels, Vojenská otázka v Prusku a německá dělnická strana; K. Marx - B. Engels, Prohlášení redakci listu Social-Demokrat; B. Engels, Noticka o brožurě Vojenská otázka v Prusku a německá dělnická strana; K. Marx, Recenze Engelsovy brožury Vojenská otázka v Prusku a německá dělnická strana; K. Marx, Prohlášení o příčinách přerušení spolupráce s listem Social-Demokrat (K. Marx - B. Engels, Spisy 16, Praha 1965, s. 71—112, 113, 114, 118—119, 120—123). — 352
- ¹⁴⁵ *Tovariš* — buržoazní deník, vycházel v Petrohradě od 15. (28.) března 1906 do 30. prosince 1907 (12. ledna 1908). Formálně nebyl orgánem žádné strany, ale fakticky byl mluvčím levicových kadetů. Úzce s ním spolupracovali S. N. Prokopovič a J. D. Kuskovová, ale přispívali do něho také menševici. — 362
- ¹⁴⁶ Kritiku buržoazního liberalismu, který se později politicky zformoval kolem časopisu *Osvoboždění*, a jeho nejvýznamnějšího představitele P. B. Struveho provedl Lenin v článku *Pronásledovatelé zemstva a Hannibalové liberalismu*[⁷⁶]. Článek reagoval na vydání knihy *Carská samovláda a zemstvo. Důvěrné sdělení ministra financí a státního tajemníka S. J. Vitteho (1899)*, s předmluvou a poznámkami P. B. Struveho a vyšel ve 2/3 čísle *Zarje* (viz Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 37—84). První číslo časopisu *Osvoboždění* podrobil Lenin kritice též v článcích *Návrh nového zákona o stávkách*, *Politický boj a politikaření*, *Pan Struve usvědčen svým spolupracovníkem*[⁷⁸], jež byly otištěny v *Jiskře* (viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 407—416 a Sebrané spisy 7, Praha 1980, s. 52—60, 224—230). — 363
- ¹⁴⁷ Viz K. Marx, *Třídní boje ve Francii od roku 1848 do roku 1850* (K. Marx - B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 29—151). — 366
- ¹⁴⁸ *Girondisté* — politické seskupení buržoazie v období Velké francouzské revoluce z konce 18. století. Girondisté vyjadřovali zájmy umírněné buržoazie, kolísali mezi revolucí a kontrarevolucí a paktovali se s monarchií. — 367

⁴⁹ Čtvrtý (sjednocovací) sjezd SDDSR se konal ve Stockholmu ve dnech 10.—25. dubna (23. dubna—8. května) 1906. Před sjezdem, ve druhé polovině února, vypracoval Lenin taktickou platformu bolševiků — návrh rezolucí sjezdu ke všem stěžejním otázkám revoluce. Bolševické rezoluce vyzývaly k přípravě nového revolučního náporu proti carské samovládě. Menševici vypracovali pro sjezd vlastní taktickou platformu, v níž se v podstatě zříkali revolučního boje. Obě platformy se staly podkladem pro diskusi, zejména o vztahu ke Státní dumě, ale také pro volbu delegátů na sjezd. Tato diskusní a volební kampaň trvala zhruba dva měsíce. Nakonec se však většina stranických organizací vyslovila pro platformu bolševickou.

Na sjezdu bylo přítomno 112 delegátů s rozhodujícím hlasem, kteří zastupovali 57 místních organizací SDDSR, a 22 delegátů s hlasem poradním. Byly tu zastoupeny tyto národní a národnostní organizace: po třech zástupcích měly Sociální demokracie Království polského a Litvy, Bund a Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana a po jednom zástupci Ukrajinská sociálně demokratická dělnická strana a Finská dělnická strana. Kromě toho byl na sjezdu přítomen zástupce Bulharské sociálně demokratické dělnické strany. Počet všech účastníků sjezdu včetně zvlášť pozvaných osob a hostů činil 156 osob.

Mezi bolševickými delegáty byli V. I. Lenin, F. A. Sergejev (Arťom), V. V. Vorovskij, K. J. Vorošilov, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, A. V. Lunačarskij, I. I. Skvorcov-Stěpanov, J. V. Stalin, M. V. Frunze, S. G. Šahumjan, J. M. Jaroslavskij.

Mezi delegáty s rozhodujícím hlasem bylo 46 bolševiků a 62 menševiků. Nevelká část delegátů zaujímala smířlivecké stanovisko. Menševici měli na sjezdu převahu, protože četné bolševické stranické organizace, které vedly ozbrojené akce mas, byly rozbity a nemohly vyslat své delegáty. Středoruská oblast, Ural, Sibiř a Severní kraj byly oporou bolševiků. Na sjezdu byly zastoupeny malým počtem delegátů. Naproti tomu menševici, kteří měli nejpočetnější organizace v neprůmyslových oblastech země, mohli vyslat delegátů více. Menševická převaha na sjezdu ovlivnila charakter většiny sjezdových usnesení.

Sjezd měl na pořadu tyto otázky: 1. revize agrárního programu; 2. současná situace a třídní úkoly proletariátu; 3. taktika vzhledem k výsledkům voleb do Státní dumy a vůči dumě samé; 4. ozbrojené povstání; 5. partyzánské akce; 6. prozatímní revoluční vláda a revoluční samospráva; 7. vztah k sovětům dělnických zástupců; 8. odbory; 9. vztah k rolnickému hnutí; 10. vztah k různým nesociálně demokratickým stranám a organizacím; 11. stanovisko k požadavku

samostatného ústavodárného shromáždění pro Polsko vzhledem k národnostní otázce ve stranickém programu; 12. organizace strany; 13. sloučení s národními a národnostními sociálně demokratickými organizacemi (se Sociální demokracií Království polského a Litvy, s Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou a s Bundem); 14. zprávy o činnosti; 15. volby. Tento jednací pořad však nebyl zcela vyčerpán. Sjezd projednal pouze tyto otázky: 1. revize agrárního programu; 2. zhodnocení současné situace a třídní úkoly proletariátu; 3. vztah ke Státní dumě; 4. ozbrojené povstání; 5. partyzánské akce; 6. sloučení s národními a národnostními sociálně demokratickými stranami a 7. stanovy strany.

Kolem všech bodů sjezdového jednání se rozpoutal prudký boj mezi menševiky a bolševiky. Lenin přednesl referáty a diskusní příspěvky o agrární otázce, o současné situaci a třídních úkolech proletariátu, o vztahu ke Státní dumě, o ozbrojeném povstání i o jiných otázkách; byl rovněž členem komise pro vypracování návrhu stanov SDDSR.

Stěžejní otázkou, kolem níž se na sjezdu rozpoutal boj, byla otázka revize agrárního programu.

Bolševický návrh agrárního programu zdůvodnil Lenin již před sjezdem ve své práci Revize agrárního programu dělnické strany, která byla delegátům sjezdu rozdána. Podstatou Leninova agrárního programu byl požadavek konfiskace veškeré statkářské půdy a nacionalizace veškeré půdy, tj. zrušení soukromého vlastnictví půdy a předání veškeré půdy do vlastnictví státu. Cílem tohoto agrárního programu bylo získat rolnictvo jako spojence proletariátu pro revoluci, pro boj za úplné vítězství buržoazně demokratické revoluce a za vytvoření podmínek pro přechod k revoluci socialistické.

Část bolševických delegátů sjezdu (J. V. Stalin, S. A. Suvorov a jiní) hájila požadavek rozdělení statkářské půdy a jejího předání do soukromého vlastnictví rolníků. Lenin kritizoval tento požadavek stoupenců rozdělení půdy a konstatoval, že je to požadavek nesprávný, ale ne škodlivý.

Menševici hájili program municipalizace půdy, znamenající přechod statkářské půdy do rukou místních samosprávních orgánů (municipalit), od nichž by si pak rolníci půdu pronajímali. Program municipalizace byl politicky škodlivý, protože místo výzvy k revolučním akcím zaséval škodlivé iluze, že je možné agrární otázku vyřešit pokojnou cestou při zachování reakční ústřední vlády. Lenin proto menševický program municipalizace ostře kritizoval, poukazoval na jeho nesprávnost a škodlivost pro revoluční hnutí. Po úporném boji schválil sjezd většinou hlasů menševický agrární

program municipalizace půdy s řadou upřesňujících formulací, přijatých na nátlak bolševiků.

K ještě ostřejšímu názorovému střetnutí s menševiky došlo při hodnocení současné situace a při diskusi o Státní dumě. Bolševici byli pro demaskování stran liberální buržoazie a pro spojenectví s demokratickými silami v boji proti carské samovládě a proti stranám, jež ji podporovaly. Menševici naproti tomu přenechávali vedoucí úlohu v revoluci buržoazii. Bolševici zdůrazňovali, že úkolem je bojovat proti konstitučním iluzím v souvislosti s dumou, které mezi lidem šířila liberální buržoazie, a bořit víru ve sliby a zákony carské vlády. Menševici však v dumě spatřovali „celonárodní politické ústředí“ schopné řešit úkoly revoluce. Po urputném boji sjezd schválil menševické rezoluce o Státní dumě (uznávající nutnost podporovat dumu) a o ozbrojeném povstání a přijal polovičaté usnesení o partyzánských akcích. Rezoluce o ozbrojeném povstání vyzývala k tomu, aby se čelilo všem pokusům zavléci proletariát do ozbrojeného střetnutí. Tato rezoluce byla — stejně jako menševická vystoupení k otázce ozbrojeného povstání na sjezdu — prodchnuta duchem oportunistu. Bez projednávání přijal sjezd kompromisnickou rezoluci o odborech, uznávající nutnost stranické pomoci při organizaci odborů, a rezoluci o vztahu k rolnickému hnutí. V otázce vztahu k buržoazním stranám se sjezd omezil na potvrzení rezoluce mezinárodního amsterdamského kongresu.

Sjezd schválil Leninovu formulaci prvního článku stanov a odmítl oportunistickou formulaci Martovovu. Poprvé tak byla ve stanovách zakotvena bolševická formulace demokratického centralismu.

Schválil rovněž usnesení o sloučení se Sociální demokracií Království polského a Litvy a s Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou, jež se staly členy SDDSR jakožto územní organizace působící mezi proletariátem všech národů na daném území. Schválil rovněž návrh podmínek pro sloučení s Bundem, avšak ve zvláštní rezoluci se rozhodně vyslovil proti organizaci proletariátu podle národnostní příslušnosti. Z iniciativy Ukrajinské sociálně demokratické dělnické strany byla na sjezdu vznesena rovněž otázka jejího sloučení se SDDSR, avšak maloburžoazně nacionalistický charakter této strany zabránil tomu, aby se dospělo v této otázce k dohodě. Sloučení národních a národnostních sociálně demokratických stran Ruska se SDDSR patřilo k největším úspěchům sjezdu.

Členy ústředního výboru zvoleného na sjezdu se stali 3 bolševici a 7 menševiků. Redakci ústředního orgánu strany, listu Social-demokrat, tvořili pouze menševici.

Sjezd vešel do dějin strany jako „sjednocovací“, neboť se na něm formálně sjednotily obě části strany — bolševická a menševická. To, že byl na sjezdu překonán rozkol byť i jen formálně, posílilo načas akční jednotu stranických organizací, i když nevedlo a nemohlo vést ke skutečnému sjednocení. Boj mezi bolševiky a menševiky, který probíhal před sjezdem, se na něm rozvinul s ještě větší prudkostí. Za velký ideový čin sjezdu bylo proto třeba považovat nikoli sjednocení, nýbrž jasné a určité oddělení pravého a levého křídla sociální demokracie. Boj na sjezdu odhalil před stranickými masami obsah i hloubku zásadních názorových neshod mezi bolševiky a menševiky.

Sjezdové materiály umožňovaly členům strany i uvědoměným dělníkům orientovat se v těchto ideových rozporech, jasněji a hlouběji pochopit revoluční linii Leninovu a uvědomit si oportunismus menševiků.

Ihned po sjezdu napsal Lenin jménem bolševických delegátů provolání adresované straně, ve kterém podal zásadní kritiku menševických usnesení, jež byla přes protesty bolševiků IV. sjezdem schválena.

Sjezdová jednání pak rozebral v brožurě Zpráva o sjednocovacím sjezdu SDDSR (Dopis petrohradským dělníkům, viz Spisy 10, Praha 1954, s. 315—380). — 371

- ¹⁵⁰ Na 2. zasedání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR se projednával jednací řád sjezdu podle návrhu sjednoceného ÚV. Rozvinula se diskuse o hlasování podle jmen delegátů o prohlášeních zaslaných sjezdovému byru. Byly předloženy dva návrhy: bolševika P. P. Rumjanceva (Šmidta) a menševika M. A. Lurjeho (Larina). Většinou hlasů sjezd schválil návrh Rumjancevův (viz Četvortyj /Objedinitelnyj/ sjezd RSDRP. Aprel (aprel—maj) 1906 goda. Protokoly. Moskva 1959, s. 11—16). — 374
- ¹⁵¹ Na 3. zasedání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR menševik F. I. Dan při jednání o denním pořadu protestoval proti zařazení bodu o hodnocení současné situace. — 375
- ¹⁵² Leninův referát o agrární otázce na IV. (sjednocovacím) sjezdu strany nebyl do protokolu sjezdu pojat a dodnes nebyl nalezen. V sjezdovém protokolu, který redigovali převážně menševici, se nedochoval ani záznam Leninova referátu o současné situaci a jeho závěrečného slova o vztahu ke Státní dumě. — 377
- ¹⁵³ Lenin má na mysli tato slova z Marxova článku, otištěného v 169.

čísle listu *Neue Rheinische Zeitung* z 15. prosince 1848: „*Celý francouzský terorismus* byl jen *plebejský způsob*, jak se vypořádát s *ne-přáteli buržoazie*, s absolutismem, feudalismem a šosáctvím“ (K. Marx - B. Engels, *Spisy* 6, Praha 1959, s. 132). — 379

- ¹⁵⁴ *Narodovoljovci* — členové tajné politické organizace narodníků-teroristů Narodnaja volja, která vznikla v srpnu 1879 rozštěpením narodnické organizace Zemlja i volja. V čele organizace Narodnaja volja stál výkonný výbor, jehož členy byli A. I. Željabov, A. D. Michajlov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, V. N. Fignerová, S. L. Perovská, A. A. Kvjatkovskij aj. Narodovoljovci zůstávali na pozicích narodnického utopického socialismu, ale současně se pustili do politického boje, neboť považovali za nejdůležitější úkol svržení samoděržaví a dobytí politické svobody. Jejich program požadoval zřízení „stálého lidového zastupitelského orgánu“ zvoleného na základě všeobecného volebního práva, vyhlášení demokratických svobod, odevzdání půdy do rukou lidu a vypracování opatření pro předání závodů a továren dělníkům. Lenin napsal, že „narodovoljovci udělali krok vpřed tím, že přešli k politickému boji, avšak spojit jej se socialismem se jim nepodařilo“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 181).

Narodovoljovci sváděli hrdinný boj proti carské samovládě, protože však vycházeli z chybné teorie o „aktivních“ hrdinech a „pasivním“ davu, snažili se přebudovat společnost bez účasti lidu, vlastními silami, pomocí individuálního teroru, zastrašováním a dezorganizováním vlády. Po 1. březnu 1881 (zavraždění Alexandra II.) vláda krutým pronásledováním, popravami a provokacemi organizaci Narodnaja volja rozdrtila. Několikeré pokusy narodovoljovců o obnovení organizace, k nimž došlo v 80. letech, byly bezvýsledné. Tak například v roce 1886 vznikla skupina v čele s A. I. Uljanovem (bratrem V. I. Lenina) a P. J. Ševyrjovem, která navázala na tradice organizace Narodnaja volja. Po nezdařeném pokusu zosnovat v roce 1887 atentát na Alexandra III. byla skupina odhalena a aktivní účastníci atentátu byli popraveni.

Lenin kritizoval chybný, utopický program narodovoljovců a jejich taktiku individuálního teroru, ale zároveň se s velkým uznáním vyslovil o obětavém boji členů organizace Narodnaja volja proti carismu a vysoce oceňoval jejich konspirační techniku a přísně centralizovanou organizaci. — 381

- ¹⁵⁵ Srov. K. Marx, *Teze o Feuerbachovi* (viz K. Marx - B. Engels, *Spisy* 3, Praha 1958, s. 19). — 385

¹⁵⁶ *Mandát poslanci Státní dumy za Stavropolskou gubernii Ž. S. Mišinovi* byl otištěn 28. března (10. dubna) 1906 v 47. čísle listu Russkoje gosudarstvo.

Russkoje gosudarstvo — vládní noviny; vycházely v Petrohradě od 1. (14.) února do 15. (28.) května 1906. — 386

¹⁵⁷ Je míněn druhý bod bolševického návrhu rezoluce Třídenní úkoly proletariátu v současné situaci demokratické revoluce^[64] pro IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR. — 389

¹⁵⁸ *Legitimisté* — stoupenci bourbonské dynastie ve Francii, jež byla představitelkou zájmů dědičných (šlechtických) velkostatkářů a jež byla poprvé svržena v roce 1792. V roce 1830, kdy byla tato dynastie svržena podruhé, se legitimisté sdružili v politickou stranu.

Orléanisté — stoupenci orléanské dynastie, jež se dostala ve Francii k moci v roce 1830 a jež se opírala o finanční aristokracii a velkoburžoazii. — 391

¹⁵⁹ Viz K. Marx-B. Engels, Spisy 7, Praha 1959, s. 99. — 391

¹⁶⁰ *Konvent* — třetí národní shromáždění za Velké francouzské revoluce z konce 18. století. Konvent byl vytvořen jako nejvyšší zastupitelský orgán ve Francii po lidovém povstání z 10. srpna 1792, které svrhlo monarchii. Volby do Konventu se konaly v srpnu a v září 1792. Zvolení poslanci Konventu se rozdělili do tří skupin: levé křídlo tvořili jakobíni, pravé křídlo girondisté a kolísající většinu tzv. bahno. Pod tlakem lidových mas ohlásil Konvent 21. září svržení královské moci v zemi a 22. září vyhlásil ve Francii republiku. Konvent existoval až do 26. října 1795. Nejplodnější činnost vyvíjel za jakobínské diktatury (ve dnech 31. května—2. června 1793—27. července 1794), kdy byli z Konventu odstraněni girondisté. Konvent definitivně zlikvidoval feudalismus, nelítostně se vypořádal se všemi kontrarevolucionáři a kompromisníky a bojoval proti zahraniční intervenci, zároveň však hájil nedotknutelnost soukromého vlastnictví.

Po 9. termidoru (27. červenci 1794), kdy došlo ke kontrarevolučnímu převratu, a po schválení takzvané ústavy III. roku byl termidorský Konvent 26. října 1795 rozpuštěn. — 392

¹⁶¹ Bolševici i menševici připravili pro IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR návrhy rezoluce o vztahu ke Státní dumě. Ale než došlo k diskusi o této otázce na sjezdu, oba návrhy napsané ještě před volbami do dumy zastaraly, a proto byly místo nich sjezdu před-

loženy návrhy nové. Komisi pro vypracování společné rezoluce o Státní dumě, jež byla vytvořena na 7. zasedání sjezdu a jejímiž členy byli G. V. Plechanov, P. B. Axelrod, V. I. Lenin, F. I. Dan, I. I. Skvorcov-Stěpanov (Fjodorov), A. V. Lunačarskij (Voinov) a O. A. Jermanskij (Ruděnko), se nepodařilo dospět k jednotnému názoru, a tak byly sjezdu předloženy dvě rezoluce: menševická rezoluce Plechanovova, Axelrodova a Danova a bolševická rezoluce Leninova, Skvorcovova-Stěpanovova a Lunačarského. Nový návrh bolševické rezoluce, napsaný V. I. Leninem, přednesl předseda sjezdu na 16. zasedání sjezdu a znovu pak V. I. Lenin na 17. zasedání při svém koreferátu k otázce dumy. Návrh rezoluce o Státní dumě byl po IV. (sjednocovacím) sjezdu uveřejněn s Leninovým doslovem ve 12. čísle listu *Volna* z 9. května 1906 (viz *Spisy* 10, Praha 1954, s. 399). — 393

- ¹⁶² Leninovo písemné prohlášení reagovalo na nesprávný výklad menševiků N. N. Žordaniji (Kostrova) a N. N. Čičinadzeho (Kartvelova) týkající se Leninova vystoupení k otázce Státní dumy na 17. zasedání sjezdu. Leninova slova, že „...v Tifisu, v tomto středisku menševického Kavkazu, podle všeho projde levý kadet Argutinskij“ (viz tento svazek, s. 399), interpretovali menševici tak, že se tiflíská sociálně demokratická organizace rozhodla prosadit do dumy levého kadeta Argutinského.

V témž písemném prohlášení podal Lenin také faktickou připomínku k projevu menševika O. A. Jermanského (Ruděnka).

Je možné, že Leninovi náleží i následující faktická poznámka na témž zasedání sjezdu, vztahující se k projevu O. A. Jermanského, ve kterém Jermanskij nesprávně osvětlil polovičaté a rozporné stanovisko jekatěrinoslavských menševiků k otázce voleb do dumy — zúčastnit se voleb zmocněnců, ale do dumy nejít: „Faktická poznámka. V Jekatěrinoslavi vyzývala organizace k bojkotu dumy, ale k účasti ve volbách zmocněnců. Dělníci odmítali volit, protože to pokládali za nelogické.“ (Četvortyj /Objedinitelnyj/ sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 285, 288–289). — 400

- ¹⁶³ *Pozměňovací návrh M. V. Morozova*^[132] (Muratova, delegáta za samarkandskou organizaci) a *A. F. Lapina* (Trofimova, delegáta za moskevskou organizaci) byl předložen na 21. zasedání sjezdu a žádal: vzhledem k neúčasti strany ve volbách uznat, že otázku vytvoření parlamentní sociálně demokratické skupiny „je možné rozhodnout teprve tehdy, až se vyjasní složení sociálních demokratů zvolených do dumy a až budou tito uznáni všemi dělnickými organizacemi, v jejichž okresech se volby konaly“ (Četvortyj

/Objedinitělnyj/ sjezd RSDRP. Protokoly, Moskva 1959, s. 352). Menševická většina sjezdu tento pozměňovací návrh zamítla. — 401

- ¹⁶⁴ Lenin má na mysli incident, k němuž došlo na 21. zasedání sjezdu při projednávání posledního odstavce menševické rezoluce o vytvoření sociálně demokratické frakce v dumě. Po zamítnutí pozměňovacího návrhu N. N. Nakorjakova (Stodolina) menševiky (47 hlasy proti 23 hlasům) vzneslo 10 bolševických delegátů, mezi nimi i Lenin, požadavek hlasování o této otázce podle jmen delegátů. Při této příležitosti delegát za charkovskou organizaci menševik Alexejenko bolševiky obvinil, že sbírají agitační materiál proti závaznosti sjezdových usnesení a brzdí práci sjezdu. V odpověď na to bylo sjezdu předloženo písemné prohlášení V. I. Lenina^[90] a V. A. Děsnického (Sosnovského) (viz tento svazek, s. 404). — 405
- ¹⁶⁵ Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR předložili bolševici a menševici své původní návrhy rezoluce o ozbrojeném povstání. Bolševici charakterizovali menševickou rezoluci jako rezoluci „proti ozbrojenému povstání“. Lenin to zdůraznil ve Zprávě o sjednocovacím sjezdu SDDSR (viz Spisy 10, Praha 1954, s. 363—369). — 405
- ¹⁶⁶ V referátě O ozbrojeném povstání na 22. zasedání sjezdu se V. P. Akimov (Machnovec) otevřeně a ostře vyslovil proti ozbrojenému povstání. Rezoluci o ozbrojeném povstání, kterou předložil, však sjezd zamítl. — 406
- ¹⁶⁷ Jde o první bod menševického návrhu rezoluce o ozbrojeném povstání, v němž se pravilo: „Vzhledem k tomu, že 1. tupá zarputilost ruské vlády staví lid před nevyhnutelnost vyrvat jí svá práva...“ Autorem této formulace byl Plechanov, který v komisi pro přípravu rezoluce o ozbrojeném povstání místo slov „vyrvat státní moc“, obsažených v původním návrhu, žádal o jejich nahrazení slovy „vyrvat jí svá práva“. Proti slovu „nevyhnutelnost“ měl námítky Akimov. V zájmu dohody s Akimovem navrhl Plechanov novou formulaci tohoto bodu, ale ani ta Akimova neuspokojila. Plechanov poté v komisi od svého pozměňovacího návrhu zcela upustil. Avšak těsně před zasedáním sjezdu k otázce ozbrojeného povstání předložila menševická část komise sjezdu první bod rezoluce v Plechanovově formulaci. Lenin a bolševická část sjezdu se však proti jeho pozměňovacímu návrhu ostře postavili. Člen komise Krasin, který k tomuto bodu referoval, odmítl pokračovat

v referátu a Plechanov byl nucen svůj pozměňovací návrh stáhnout. — 407

- 168 Na 24. zasedání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR se jednalo o sloučení Sociálně demokratické strany Království polského a Litvy se SDDSR. — 408
- 169 *Provolání delegátů sjednocovacího sjezdu, kteří patřili k bývalé frakci „bolševiků“*, adresované straně napsal Lenin ihned po skončení sjednocovacího sjezdu strany ve dnech 25.—26. dubna (8.—9. května) 1906. Provolání bylo projednáno a schváleno na poradě bolševických delegátů, jež se konala v Lidovém domě ve Stockholmu. Provolání podepsalo 26 bolševiků, kteří se zúčastnili sjezdu a kteří zastupovali největší stranické organizace: petrohradskou, moskevskou, ivanovo-vozněsenskou, nižněnovgorodskou a sormovskou, bakuskou, charkovskou, ufskou aj. — 410
- 170 Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR došlo při projednávání 7. bodu stanov k rozepři o otázce vzájemných vztahů mezi ústředním výborem a ústředním orgánem strany. Menševici trvali na tom, aby byli redaktoři ústředního orgánu zvoleni na sjezdu a aby jim bylo poskytnuto právo rozhodujícího hlasu při projednávání politických otázek v ústředním výboru. Bolševici trvali na tom, aby byla redakce ústředního orgánu jmenována ústředním výborem a aby ústřední výbor měl také právo redakci měnit. Menševické většině sjezdu se podařilo prosadit svůj návrh. Na V. (londýnském) sjezdu SDDSR v roce 1907 byl při revizi stanov strany tento bod přijat v bolševické formulaci (viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 146—147). — 414
- 171 *Frankfurter Zeitung* — deník, orgán německých velkoburziánů. Vycházel ve Frankfurtu nad Mohanem v letech 1856—1943. Znovu začal vycházet v roce 1949 pod názvem *Frankfurter Allgemeine Zeitung*; je mluvčím západoněmeckých monopolistů. — 419
- 172 *Journal de Genève* — list liberálního zaměření, vycházel od roku 1826. — 419
- 173 Jde o společnou schůzi moskevské odbočky Svazu inženýrů a techniků všech oborů, na níž byla 12. (25.) října 1905 schválena rezoluce o připojení k všeobecné politické stávce. — 420

¹⁷⁴ *Sedan* — město ve Francii, v jehož blízkosti byla ve dnech 1.—2. září 1870 za prusko-francouzské války pruskými vojsky na hlavu poražena francouzská armáda pod velením Mac Mahona. V bitvě bylo zajato víc než 100 000 Francouzů v čele s francouzským císařem Napoleonem III.

Liao-jang — město v Mandžusku, u něhož byla za rusko-japonské války ve dnech 17.—21. srpna (30. srpna—3. září) 1904 v bojích s Japonci ruská armáda poražena, ztratila přitom 17 000 lidí a ustoupila k Mukdenu. — 422

¹⁷⁵ Jde o zprávu S. J. Vitteho^[14], jmenovaného předsedou rady ministrů, Mikuláši II. Zpráva, kterou car 17. (30.) října 1905 schválil v Petrodvorci, obsahovala hlavní ustanovení manifestu ze 17. (30.) října a 18. (31.) října 1905 ji uveřejnil *Pravitělstvennyj věstnik*, č. 222. — 422

¹⁷⁶ *L'Indépendance Belge* — buržoazní deník, orgán liberálů, založený v Bruselu roku 1831. — 423

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

- [1] *А—ч, С. Поражение «блока».* — «Молва», Спб., 1906, № 18, 22 марта (4 апреля), стр. 3. — 302
- [2] *Аграрная программа, (принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП).* — В листовке: Постановления и резолюции Объединительн. съезда Российской социал-демократической рабочей партии. [Спб.], тип. Центрального Комитета, [1906], стр. 1. (РСДРП).— 412
- [3] *Аксельрод, П. Б. Письмо к товарищам-рабочим.* (Вместо предисловия). — В кн.: Рабочий. Рабочие и интеллигенты в наших организациях. С предисл. П. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904, стр. 3—16. — 104
- [4] *«Без Заглавия»*, Спб. — 338
— 1906, № 10, 26 марта, стр. 386—394, 405—413. — 340, 360
- [5] *Бельский, С. Так что же делать?* — «Слово», Спб., 1906, № 364, 25 января (7 февраля), стр. 6, в отд.: Из жизни. — 193

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

[6] *Бердяев, Н. Революция и культура.* — «Полярная Звезда», Спб., 1905, № 2, 22 декабря, стр. 146—155. — 336

[7] *Бланк, Р. К злобам дня русской социал-демократии.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 401, 23 марта (5 апреля), стр. 1. — 327—336, 338, 339—340, 341, 342—348, 350, 351, 353, 354, 355—357, 360, 363, 366

Борисов — см. Суворов, С. А.

[8] *Британское рабочее движение и конгресс тред-юнионов.* (Перевод с немецкого). Лондон, 10-го сентября. — «Пролетарий», Женева, 1905, № 23, 31 (18) октября, стр. 7, в отд.: Иностранное обозрение. — 46

В. В. — см. Воронцов, В. П.

[9] *В бюрократических сферах.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 399, 21 марта (3 апреля), стр. 2. Подпись: Л. Л. — 314

[10] *В защиту гонимого.* — «Без Заглавия», Спб., 1906, № 10, 26 марта, стр. 386—394. Подпись: Б—сов. — 338

[11] *В печати и обществе.* — «Русь», Спб., 1905, № 27, 22 ноября (5 декабря), стр. 3. — 141—142

[12] *В Союзе союзов.* [Решение Союза союзов об отношении к финансовому манифесту]. — «Молва», Спб., 1905, № 2, 6 (19) декабря, стр. 3, в отд.: В союзах. — 184

[13] «*Вестник Партии Народной Свободы*», Спб., 1906, № 5, 28 марта, стлб. 273—276. — 300

[14] [*Витте, С. Ю.*] *Всеподданнейший доклад статс-секретаря графа Витте.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 422

[15] *Водовозов, В. Поражение правительства.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 406, 29 марта (11 апреля), стр. 1—2. — 398

- [16] «Волна», Спб., 1906, № 12, 9 мая, стр. 3. — 395
- [17] *[Воронцов, В. П.] В. В. Судьбы капитализма в России. Спб., тип. Стасюлевича, 1882. 312 стр. — 64
- [18] «Вперед», Женева. — 262
— 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 1. — 262
- [19] *Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904]. 397, II стр. (РСДРП). — 83, 105, 112—113, 137, 162, 163, 165, 232, 257, 259—260, 261—262, 263, 264, 265, 266, 270, 319, 386
- [20] Выборная кампания. (От наших корреспондентов). Москва. — «Речь», Спб., 1906, № 30, 24 марта (6 апреля), стр. 5. — 295
- [21] Выборы. — «Русские Ведомости», М., 1906, № 76, 19 марта, стр. 4—5. — 298
- [22] Гервег, Г. Жилья и работы. — 23, 419
- [23] [Гессен, В.] С.-Петербург, 20-го декабря. — «Народная Свобода», Спб., 1905, № 5 (9144), 20 декабря (2 января 1906), стр. 1. — 186—187, 312
- [24] Главнейшие резолюции, принятые на Втором съезде Российской соц.-дем. рабочей партии. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 12—18. (РСДРП). — 105
- [25] Главнейшие резолюции, [принятые на Третьем съезде Российской соц.-дем. рабочей партии]. — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. XVI—XXVII. (РСДРП). — 105, 331
- [26] Глинка, С. Виновные найдены. — «Слово», Спб., 1906, № 382, 12 (25) февраля, стр. 1—2. — 268
- [27] Гоголь, Н. В. Мертвые души. — 140, 336

- [28] *Гончаров, И. А. Обломов.* — 70, 121
- [29] *Государственная дума.* [Ход выборов по городам]. — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 405, 28 марта (10 апреля), стр. 3. — 296
- [30] **Государственная дума и социал-демократия.* [Спб., «Пролетарское Дело»], 1906. 32 стр. — 292, 294—295, 298
- [31] [*Грингмут, В. А.*] *«Аграрный вопрос».* — «Московские Ведомости», 1906, № 42, 15 (28) февраля, стр. 1. Под общ. загл.: Москва, 14 февраля. — 268
- [32] *Громан, В. Г. К аграрной программе российской социал-демократии.* — «Правда», М., 1905, декабрь, стр. 243—260. — 265
- [33] **Дан, Ф. Государственная дума и пролетариат.* — В кн.: Государственная дума и социал-демократия. [Спб., «Пролетарское Дело»], 1906, стр. 9—32. — 293, 298
- [34] [*Даниельсон, Н. Ф.*] *Николай — он. Очерки нашего пореформенного общественного хозяйства.* Спб., тип. Бенке, 1893. XVI, 353 стр.; XVI л. табл. — 64
- Джон — см. Маслов, П. П.
- [35] *Для характеристики чл. Гос(ударственной) думы З. С. Мишина.* — «Русское Государство», Спб., 1906, № 47, 28 марта (10 апреля), стр. 1, в отд.: К выборам. — 386
- [36] *«Дневник Социал-Демократа»*, Женева, 1905, № 3, ноябрь, стр. 1—23. — 191
- 1905, № 4, декабрь, стр. 1—12. — 191—192, 193, 194, 227, 228, 229, 291—292, 357, 406
- 1906, № 5, март, стр. 1—20, 32—39. — 263, 264, 265, 269, 290, 291, 292, 294—295, 319, 322, 391
- 1906, № 6, август. — 293

- [37] Добролюбов, Н. А. В прусском вагоне. — 36
- [38] [Доклад Петербургского комитета РСДРП на Петербургской общегородской конференции РСДРП 11 (24) февраля 1906 г.]. Рукопись¹. — 204
- [39] Долгоруков, П. Аграрная волна. (Из уездных наблюдений). — «Право», Спб., 1906, № 2, 15 января, стлб. 90—99. — 194
- [40] «Заря», Stuttgart. — 259, 363
— 1901, № 2—3, декабрь, стр. 60—100. — 363
— 1902, № 4, август, стр. 11—39, 152—183. — 261, 264, 267, 273
- [41] Значение столичных выборов. — «Новое Время», Спб., 1906, № 10783, 22 марта (4 апреля), стр. 3. — 300
- [42] «Известия Совета Рабочих Депутатов», Спб. — 94, 119
— 1905, № 3, 20 октября, стр. 1. — 94, 95
- [43] Изгоев, А. С. «Диктатура пролетариата». — «Полярная Звезда», Спб., 1906, № 10, 18 февраля, стр. 715—724. — 304
- Икс — см. Маслов, П. П.
- [44] «Искра» (старая, ленинская), [Лейпциг — Мюнхен — Лондон — Женева]. — 55, 259, 363
- [45] «Искра» (новая, меньшевистская), [Женева]. — 29, 35, 37—38, 290
- [46] *«Искра», [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 259
— [Лондон], 1902, № 21, 1 июня, стр. 1—2. — 259, 261

¹ Poprvé otištěno v časopisu Proletarskaja revoljucija č. 12, Moskva 1930, s. 176—177.

- 1902, № 24, 1 сентября, стр. 1. — 363
- *— 1902, № 26, 15 октября, стр. 1. — 363
- *— 1903, № 37, 1 апреля, стр. 2—3. — 363
- [Женева], 1905, № 105, 15 июля, стр. 2—3. — 103—104, 110—111
- 1905, № 111, 24 сентября, стр. 6. — 29
- 1905, № 112, 8 октября, стр. 4. — 37, 38
- [47] *Итоги.* — «Молва», Спб., 1906, № 18, 22 марта (4 апреля), стр. 1—2. — 314, 315—316, 320
- [48] *Итоги выборов в члены Государственной думы 26 марта (8 апреля) 1906 г.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 405, 28 марта (10 апреля), стр. 2—3, в отд.: Из Москвы. — 296
- [49] *К выборам в Государственную думу.* — «Русские Ведомости», М., 1906, № 40, 23 (10) февраля, стр. 3. — 304, 306, 318—319, 333, 334, 335, 336
- [50] *К объявлению военного положения в Киеве.* (Из частного письма из Киева). — «Русь», Спб., 1905, № 27, 22 ноября (5 декабря), стр. 2. — 141
- [51] *К партии.* [Листовка]. [Спб.], тип. Объединенного Центрального Комитета, [февраль 1906]. 4 стр. (РСДРП). Подпись: Объединенный Центральный Комитет РСДРП. — 237
- [52] *К партии.* [Листовка]. [Спб.], тип. Объединенного Центрального Комитета, [январь 1906]. 1 стр. (РСДРП). Подпись: Объединенный Центральный Комитет РСДРП. — 212
- [53] *К проекту о созыве Учредительного собрания.* (В Союзе союзов). — «Наша Жизнь», Спб., 1905, № 338, 19 ноября (2 декабря), стр. 1. — 139
- [54] *К русскому народу!* [Листовка]. ЦК РСДРП. [Спб.], 18 (31) октября 1905. 1 стр. (РСДРП). — 51

- [55] *К созыву 4-го съезда РСДРП.* Ко всем партийным организациям и ко всем рабочим социал-демократам. — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 9, 10 ноября, стр. 2. — 103—104, 107
- [56] *Кайленский. К аграрной реформе.* — «Слово», Спб., 1906, № 383, 14 (27) февраля, стр. 1—2. — 268
- [57] *Кандидаты партии к.-д. в Москве.* — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 401, 23 марта (5 апреля), стр. 4, в отд.: Выборы и партии. — 290
- [58] [*Карпинский, В. А.*] *Калинин, В. Крестьянский съезд.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 25, 16 (3) ноября, стр. 2—3. — 101
- [59] [*Катков, М. Н.*] *Москва, 5 марта.* — «Московские Ведомости», 1881, № 65, 6 марта, стр. 2—3. — 317
- [60] *Каутский, К. Аграрный вопрос в России*¹. — 228
- [61] — *Нет больше социал-демократии!* Ответ центральному союзу немецких фабрикантов. Изд. в Германии по постановлению центр. ком. немецкой с.-д. партии. Пер. с нем. М. Лапина и Д. Лещенко под ред. Д. Лещенко. С предисл. Н. Ленина. Спб., «Утро», [1906]. 96 стр. — 368, 369
- [62] — *Перспективы русского освободительного движения.* (Пер. с нем. Ципорина). [Спб.], «Трибуна», [1906]. 7 стр. — 228, 406
- [63] *Кауфман, А. Где взять земли?* — «Полярная Звезда», Спб., 1906, № 10, 18 февраля, стр. 687—705. — 305
- [64] *Классовые задачи пролетариата в современный момент демократической революции.* [Проект резолюции большевиков к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 6. Под общ. загл.: Проект резо-

¹ Protože existuje několik vydání překladu tohoto článku z roku 1906, není možné určit, o kterém vydání se V. I. Lenin zmiňuje.

люций. К Объединительному съезду Российской социал-демократической рабочей партии. — 389

- [65] *Ко всем сознательным товарищам рабочим!* (Письмо в редакцию). — «Искра», [Женева], 1905, № 105, 15 июля, стр. 2—3. Подпись: «Рабочий», один из многих. — 104, 111
- [66] *Конференция социал-демократических организаций в России. Резолюция о Государственной думе.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 22, 24 (11) октября, стр. 1. — 29—30, 37, 38
- [67] *Крылов, И. А. Лебедь, Щука и Рак.* — 309
- [68] — *Любопытный.* — 259
- [69] *Кто дал успех кадетам.* — «Молва», Спб., 1906, № 19, 23 марта (5 апреля), стр. 2. — 300
- [70] *Кускова, Е. П. Б. Струве и рабочие.* — «Без Заглавия», Спб., 1906, № 10, 26 марта, стр. 405—413, в отд.: Печать. — 360
- [71] [*Ленин, В. И.*] *Аграрная программа русской социал-демократии.* — «Заря», Штутгарт, 1902, № 4, август, стр. 152—183. Подпись: Н. Ленин. — 261, 273
- [72] — *Бойкот булыгинской Думы и восстание.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 12, 16 (3) августа, стр. 1.— 29
- [73] — *Бойкотировать ли Государственную думу?* [Дан, Ф.] Почему мы против бойкота выборов? [Листовка]. Изд. Объединенного Центрального Комитета. Б. м., тип. Объедин. Центр. Комитета, [январь 1906]. 1 стр. — 293
- [74] — *Буржуазия сытая и буржуазия алчущая.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 20, 10 октября (27 сентября), стр. 2—3. — 33
- [75] — *Вооруженное восстание.* [Проект резолюции к IV

(Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 6—7. Под общ. загл.: Проект резолюций. К Объединительному съезду Российской социал-демократической рабочей партии. — 405, 406

- [76] — *Всероссийская политическая стачка.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 23, 31 (18) октября, стр. 1—2. — 27, 48, 93
- [77] — *Выступления при обсуждении пунктов 7 и 8 проекта резолюции [о тактике бойкота.* Петербургская общегородская конференция РСДРП (II). Конец февраля — начало марта 1906 г.]. Рукопись¹. — 213, 214
- [78] — *Г. Струве, избалованный своим сотрудником.* — «Искра», [Лондон], 1903, № 37, 1 апреля, стр. 2—3. — 363
- [79] — *Гонители земства и Аннибалы либерализма.* — «Заря», Stuttgart, 1901, № 2—3, декабрь, стр. 60—100. Подпись: Т. П. — 363
- [80] * — *Государственная дума и социал-демократическая тактика.* — В кн.: Государственная дума и социал-демократия. [Спб., «Пролетарское Дело»], 1906, стр. 1—8. Подпись: Н. Ленин. — 294
- [81] — *Две тактики социал-демократии в демократической революции.* Изд. ЦК РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. VIII, 108 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 35
- [82] — *Доклад по аграрному вопросу на IV (Объединительном) съезде РСДРП².* — 381
- [83] — *Задачи русских социал-демократов.* С предисл. П. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. «Союза

¹ Poprvé otištěno v časopisu Proletarskaja revoljucija č. 1, Moskva 1931, s. 138—141.

² Text referátu se nedochoval.

русских социал-демократов». 1898. 32 стр. Перед загл. кн. авт. не указан. — 259

- [⁸⁴] — *К деревенской бедноте*. Объяснение для крестьян, чего хотят социал-демократы. С прил. проекта программы РСДРП. Изд. Загран. лиги русск. рев. соц.-дем. Женева, тип. Лиги, 1903. 92 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 261
- [⁸⁵] — *Ответ на критику нашего проекта программы*. — В кн.: [Маслов, П. П.] Икс. Об аграрной программе. [Ленин, В. И.] Ленин, Н. Ответ на критику нашего проекта программы. Изд. Лиги русск. рев. с.-д. Женева, тип. Лиги, 1903, стр. 26—42. (РСДРП). Подпись: Н. Ленин. — 261, 267, 270, 271, 282
- [⁸⁶] — *Отношение к буржуазным партиям*. [Проект резолюции к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 7—8. Под общ. загл.: Проект резолюций. К Объединительному съезду Российской социал-демократической рабочей партии. — 399
- [⁸⁷] — *Первая победа революции*. — «Пролетарий», Женева, 1905, № 24, 7 ноября (25 октября), стр. 1. — 75, 93
- [⁸⁸] — *Первые итоги политической группировки*. — «Пролетарий», Женева, 1905, № 23, 31 (18) октября, стр. 1—2. — 37
- [⁸⁹] — *Пересмотр аграрной программы рабочей партии*. № 1. Спб., «Наша Мысль», 1906. 31 стр. — 237, 379, 381, 382—383, 385, 386
- [⁹⁰] [Ленин, В. И.] *Письменное заявление на 21-м заседании съезда*. [Объединительный съезд РСДРП 10 (23) апреля — 25 апреля (8 мая) 1906]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 305. — 405
- [⁹¹] — *Планы министра-клоуна*. — «Пролетарий», Женева,

1905, № 23, 31 (18) октября, стр. 3, в отд.: Из общественной жизни. — 68

- [92] — *Политическая борьба и политиканство.* — «Искра», [Лондон], 1902, № 26, 15 октября, стр. 1. — 363
- [93] — *Последнее слово искровской тактики или потешные выборы, как новые побудительные мотивы для восстания.* — «Пролетарий», Женева, 1905, № 21, 17 (4) октября, стр. 2—5. — 29
- [94] — [*Постановление Исполнительного комитета Петербургского Совета рабочих депутатов 14 (27) ноября 1905 г. о мерах борьбы с локаутом.*] — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 13, 15 ноября, стр. 2. Под общ. загл.: Заседание Исполнительного комитета Совета рабочих депутатов. 14 ноября 1905 г. — 127, 128
- [95] — *Проект нового закона о стачках.* — «Искра», [Лондон], 1902, № 24, 1 сентября, стр. 1. — 363
- *Проект резолюции о Государственной думе, внесенный на Объединительный съезд* — см. Ленин, В. И. Резолюция большинства о Государственной думе.
- [96] — *Пролетариат и крестьянство.* — «Вперед», Женева, 1905, № 11, 23 (10) марта, стр. 1. — 262
- [97] — *Рабочая партия и ее задачи при современном положении.* — «Молодая Россия», [Спб.], 1906, № 1, 4 января, стр. 3—4. Подпись: Н. Ленин. — 190
- [98] * — *Рабочая партия и крестьянство.* — «Искра», [Мюнхен], 1901, № 3, апрель, стр. 1—2. — 259
- [99] — *Резолюция большинства о Государственной думе.* — «Волна», Спб., 1906, № 12, 9 мая, стр. 3, в отд.: Из жизни политических партий. — 395
- [100] — *Резолюция о вооруженном восстании, [принятая на III съезде РСДРП].* — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст про-

токолов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. XVII—XVIII. (РСДРП). — 331

- [¹⁰¹] — *Резолюция Петербургской организации РСДРП о тактике бойкота*. [Листовка]. Изд. Объед. Петерб. Ком. РСДРП. [Спб.], тип. Объедин. Центр. Комитета, [март 1906]. 2 стр. (РСДРП). — 206, 210, 212, 214, 216
- [¹⁰²] — [*Резолюция по аграрному вопросу конференции «большинства» в Таммерфорсе*]. — «Молва», Спб., 1905, № 23, 31 декабря (13 января 1906), стр. 4, в ст.: Аграрный вопрос и социал-демократия, в отд.: Собрания. — 262, 263
- [¹⁰³] — [*Резолюция по аграрному вопросу конференции «большинства» в Таммерфорсе*]. — «Наша Жизнь» («Народное Хозяйство»), Спб., 1906, № 16, 3 (16) января, стр. 3—4, в ст.: Из жизни Росс. соц.-дем. рабочей партии, в отд.: Хроника рабочего и профессионального движения. — 262, 263
- [¹⁰⁴] — [*Резолюция по аграрному вопросу конференции «большинства» в Таммерфорсе*]. — «Правда», М., 1906, кн. II, январь, стр. 74—75, в ст.: [Вольский, Н. В.] Валентинов, Н. Аграрный вопрос и рабочая партия. — 262, 263
- [¹⁰⁵] — [*Речь по вопросу о вооруженном восстании на IV (Объединительном) съезде РСДРП*]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 325—326. — 409
- [¹⁰⁶] — [*Речь по вопросу об отношениях рабочих и интеллигентов в с.-д. организациях 20 апреля (3 мая) 1905 г. на III съезде РСДРП*]. — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. 234—235. (РСДРП). — 110
- [¹⁰⁷] — [*Содоклад по вопросу об отношении к Государственной думе на IV (Объединительном) съезде*

РСДРП). — В кн.: *Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 237—240. — 400*

- [108] — *Социалистическая партия и беспартийная революционность*. — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 22, 26 ноября, стр. 1; № 27, 2 декабря, стр. 1—2. Подпись: Н. Ленин. — 342, 351
- [109] — *[Тактическая платформа к Объединительному съезду РСДРП. Проект резолюций к Объединительному съезду РСДРП]*. «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 5—9. — 234, 327, 381, 399, 405, 406
- [110] — *Что делать?* Наболевшие вопросы нашего движения. Stuttgart, Dietz, 1902. VII, 144 стр. На обл. и тит. л. авт.: Н. Ленин. — 82
- [111] *Манифест*. — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 27, 2 декабря, стр. 1. — 184
- [112] *Манифест [и основные положения о составлении, рассмотрении и обнародовании законов, издаваемых для империи со включением Вел. кн. Финляндского]*. 3 (15) февраля 1899 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1899, № 28, 5 (17) февраля, стр. 1.— 98
- [113] *Манифест [об изменении учреждения Государственной думы и Государственного совета]*. 20 февраля (5 марта) 1906 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 41, 21 февраля (6 марта), стр. 1. — 205—206
- [114] *Манифест [об учреждении Государственной думы]*. 6 (19) августа 1905 г. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 1. — 30, 182, 220
- [115] *Манифест. 17 (30) октября 1905 г.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 47, 49, 50, 51, 56, 57, 72, 93, 94, 95, 96, 99, 129, 143, 145, 166, 187, 218, 378
- [116] *Маркс, К. и Энгельс, Ф. Обращение того же Централь-*

ного Комитета к Союзу. Июнь 1850 г. Центральный Комитет Союзу. — В кн.: Маркс, К. Кёльнский процесс коммунистов. С введ. Ф. Энгельса и документами. Пер. с нем. Спб., «Молот», 1906, стр. 117—120, в отд.: IX. Приложение. — 225, 234

- [117] — *Обращение Центрального Комитета к Союзу, март 1850 г.* Центральный Комитет — Союзу. — В кн.: Маркс, К. Кёльнский процесс коммунистов. С введ. Ф. Энгельса и документами. Пер. с нем. Спб., «Молот», 1906, стр. 105—117, в отд.: IX. Приложение. — 225

Маркс, К. Буржуазия и контрреволюция. II — см. Marx, K. Köln, 11. Dezbr.

- [118] — *Кёльнский процесс коммунистов.* С введ. Ф. Энгельса и документами. Пер. с нем. Спб., «Молот», 1906. 125 стр. — 225, 234

- [119] — *Послесловие* [к книге «Кёльнский процесс коммунистов»]. — В кн.: Маркс, К. Кёльнский процесс коммунистов. С введ. Ф. Энгельса и документами. Пер. с нем. Спб., «Молот», 1906, стр. 102—105. — 226

- [120] [*Мартов, Л.*] [*Резолюция о выборах в Государственную думу, внесенная на Петербургской общегородской конференции РСДРП (II). Конец февраля — начало марта 1906 г.*] ¹. — 209

- [121] *Маслов, П. П. Критика аграрных программ и проект программы.* М., «Колокол», 1905. 43 стр. (Первая б-ка № 31). — 263—264, 265, 270—272, 274—278, 279, 281—282

- [122] — *Об аграрной программе.* — В кн.: [Маслов, П. П.] Икс. Об аграрной программе. [Ленин, В. И.] Ленин Н. Ответ на критику нашего проекта программы. Изд. Лиги русск. рев. с.-д. Женева, тип. Лиги, 1903, стр. 1—25. (РСДРП). Подпись: Икс. — 259, 262, 265, 270, 282

¹ Rezoluce se nedochovala.

- [123] — *Об аграрной программе.* [Ленин, В. И.] Ленин, Н. Ответ на критику нашего проекта программы. Изд. Лиги русск. рев. с.-д. Женева, тип. Лиги, 1903. 42 стр. (РСДРП). — 260—261, 263, 265, 267, 270, 271, 282
- [124] — [*Проект аграрной программы.*] — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 12. Под общ. загл.: Проекты аграрной программы к предстоящему съезду. — 377—378, 382, 383
- [125] *Материалы для выработки партийной программы.* Вып. II. Н. Рязанов. Проект программы «Искры» и задачи русских социал-демократов. Изд. гр. «Борьба». Женева, 1903. 302 стр. (РСДРП). — 259
- [126] *Материалы для выработки партийной программы.* Вып. III. Наша программа. Проект программы группы «Борьба» и комментариев к ней. Изд. группы «Борьба». Женева, 1903. 52 стр. (РСДРП). — 259
- [127] [*Милюков, П.*] С.-Петербург, 29 марта. — «Речь», Спб., 1906, № 34, 29 марта (11 апреля), стр. 1. — 398
- [128] — *Элементы конфликта.* — «Речь», Спб., 1906, № 30, 24 марта (6 апреля), стр. 1—2. — 312, 316, 353
- [129] «*Мир Божий*», Спб., 1906, № 1, январь, стр. 63—81. — 263, 264, 265
- [130] «*Молва*», Спб. — 320
- 1905, № 2, 6 (19) декабря, стр. 3. — 185
- 1905, № 23, 31 декабря (13 января), стр. 4. — 262, 263
- «*Молва*», 1906, № 18, 22 марта (4 апреля), стр. 1—2, 3. — 300, 302, 313, 316, 320, 353
- 1906, № 19, 23 марта (5 апреля), стр. 2. — 300
- [131] «*Молодая Россия*», Спб., 1906, № 1, 4 января, стр. 3—4. — 190

- [132] [Морозов, М. В.] Муратов и [Лапин, А. Ф.] Трофимов. [Поправка о парламентской социал-демократической фракции, внесенная на 21-м заседании IV (Объединительного) съезда РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 299. — 401
- [133] «Московские Ведомости». — 33, 267, 307, 340
 — 1881, № 65, 6 марта, стр. 2—3. — 317
 — 1906, № 18, 21 января (3 февраля), стр. 2. — 268
 — 1906, № 19, 22 января (4 февраля), стр. 2. — 268
 — 1906, № 41, 14 (27) февраля, стр. 4. — 268
 — 1906, № 42, 15 (28) февраля, стр. 1. — 268
 Муратов — см. Морозов, М. В.
- [134] Набоков, В. Петербургская победа. — «Вестник Партии Народной Свободы», Спб., 1906, № 5, 28 марта, стлб. 273—276. — 300
- [135] [Накоряков, Н. Н.] Стодолин. [Поправка о составе парламентской фракции РСДРП, внесенная на 21-м заседании IV (Объединительного) съезда РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 301. — 402, 403, 413
- [136] «Народная Свобода», Спб. — 311
 — 1905, № 5 (9144), 20 декабря (2 января 1906), стр. 1. — 186—187, 312
- [137] «Народное Хозяйство», Спб., 1905, № 10, 25 декабря (7 января 1906), стр. 3. — 175
- [138] «Начало», Спб. — 342, 348
- [139] «Наша Жизнь», Спб. — 155, 301, 312, 327, 343
 402. Подпись: Освобожденец. — 357

- 1905, № 336, 17 (30) ноября, стр. 2. — 135
- 1905, № 338, 19 ноября (2 декабря), стр. 1. — 139
- 1906, № 16, 3 (16) января, стр. 3—4. — 262, 263
- 1906, № 399, 21 марта (3 апреля), стр. 1—2. — 314—315, 361
- 1906, № 401, 23 марта (5 апреля), стр. 1, 3, 4. — 290, 301, 327—335, 337, 338, 339—340, 341, 342—347, 350, 351, 352, 354, 355, 356—358, 361, 363, 366
- 1906, № 405, 28 марта (10 апреля), стр. 2—3. — 296, 361
- 1906, № 406, 29 марта (11 апреля), стр. 1—2. — 398
- 1906, № 408, 31 марта (13 апреля), стр. 1. — 312

[140] *Наша позиция в вопросе о вооруженном восстании.* Письмо к редактору «Освобождения». — «Освобождение», Париж, 1905, № 74, 26 (13) июля, стр. 398—402. Подпись: Освобожденец. — 357

[141] *Некрасов, Н. А. Сцены из лирической комедии «Медвежья охота».* — 317

[142] *Неприкосновенность собственности.* — «Московские Ведомости», 1906, № 19, 22 января (4 февраля), стр. 2. Под общ. загл.: Москва, 21 января. — 267

Николай — он — см. Даниельсон, Н. Ф.

- [143] *«Новая Жизнь»*, Спб. — 72, 104, 342, 348, 351
- 1905, № 1, 27 октября — № 5, 1 ноября. — 81
  - 1905, № 1, 27 октября. Приложение к № 1 «Новой Жизни», стр. 1. — 72
  - 1905, № 4, 30 октября, стр. 3. — 84
  - 1905, № 5, 1 ноября, стр. 1. — 81
  - 1905, № 9, 10 ноября, стр. 2. — 104, 107
  - 1905, № 13, 15 ноября, стр. 2, 3. — 127, 128, 130

«Новая Жизнь», 1905, № 21, 25 ноября, стр. 2. — 146,
147, 148—149

— 1905, № 22, 26 ноября, стр. 1. — 342, 351

— 1905, № 27, 2 декабря, стр. 1—2. — 185

[144] «Новое Время», Спб. — 33, 67, 75, 167, 347

— 1905, № 10608, 13 (26) сентября, стр. 3. — 33

— 1905, № 10639, 23 октября (5 ноября), стр. 5—6. — 98

— 1906, № 10783, 22 марта (4 апреля), стр. 3. — 300

— 1906, № 10784, 23 марта (5 апреля), стр. 3. — 300

[145] *О вооруженном восстании.* [Проект резолюции меньшевников к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 10. Под общ. загл.: Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры». — 381

[146] *О вооруженном восстании.* [Проект резолюции меньшевников, фигурировавший на IV (Объединительном) съезде РСДРП]¹. — 405—407

[147] *О вооруженном восстании.* [Резолюция, принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 416—417, в отд.: Приложение II. Постановления и резолюции съезда. — 414

[148] *О завоевании власти и участии во временном правительстве.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 23—24. (РСДРП). — 35

[149] *О партизанских выступлениях.* О партизанских действиях. [Резолюция, принятая на IV (Объединитель-

¹ Návrh se nedochoval.

ном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 417—418, в отд.: Приложение II. Постановления и резолюции съезда. — 414

- [150] *О работе среди крестьян.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 21—23. (РСДРП). — 115, 192, 194, 262
- [151] *О современном моменте революции и задачах пролетариата.* [Проект резолюции меньшевиков к IV (Объединительному) съезду РСДРП]. — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 9. Под общ. загл.: Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры». — 327, 361
- [152] *О тактике крестьянского союза.* — В кн.: Постановления съездов крестьянского союза (Учредительного 31 июля — 1 августа и 6—10 ноября 1905 г.). Изд. Северного Обл. Бюро содействия крестьянскому союзу (в С.-Петербурге). Спб., тип. Клобукова, 1905, стр. 4—5. (Всероссийский крестьянский союз). — 101—102
- [153] *Об отношении к Государственной думе.* [Первоначальный проект резолюции, внесенный меньшевиками на IV (Объединительном) съезде РСДРП]¹. — 395
- [154] *Об отношении к Государственной думе.* [Проект резолюции, внесенный меньшевиками на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 204—205. — 395, 396—397, 398
- [155] *Об отношении к Государственной думе.* [Резолюция,

¹ Návrh se nedochoval.

принятая на IV (Объединительном) съезде РСДРП]. — Там же, стр. 414—416, в отд.: Приложение II. Постановления и резолюции съезда. — 413

- [156] *Об отношениях между двумя частями партии.* [Резолюция первой общерусской конференции партийных работников]. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 27. (РСДРП). — 111
- [157] *Общий совет депутатов.* — «Русь», Спб., 1905, № 26, 21 ноября (4 декабря), стр. 1—2. — 141, 142, 143, 144, 145
- [158] *Ортодоксальные марксисты и крестьянский вопрос.* — «Революционная Россия», [Женева], 1905, № 75, 15 сентября, стр. 1—3. — 60, 63—64, 425
- [159] «Освобождение», Штутгарт — Париж. — 35, 38, 39, 70, 155, 330, 355, 357, 363
- [160] «Освобождение», Париж, 1905, № 74, 26 (13) июля, стр. 398—402. — 357
- [161] *Парвус. (Предисловие к книге: Троцкий, Н. До девятого января).* — В кн.: [Троцкий, Л. Д.] До девятого января. С предисл. Парвуса. Женева, тип. партии, 1905, стр. I—XIV. (РСДРП). Перед загл. авт. Н. Троцкий. — 233, 351, 365—366
- [162] «*Партийные Известия*», [Спб.]. — 399
- 1906, № 2, 20 марта, стр. 5—9, 9—11, 12. — 234, 327, 361, 364, 365, 377—378, 381, 382, 383, 389, 390, 399, 405—406
- [163] *Первая общерусская конференция партийных работников.* Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905. 31 стр. (РСДРП). — 35, 38, 111, 115, 192, 194, 262
- [164] *Петербургские вести.* [Речь Николая II к депутации

дворян Владимирской губернии]. — «Московские Ведомости», 1906, № 41, 14 (27) февраля, стр. 4. — 268

- [165] [*Письмо делегатов Совета рабочих депутатов, членов партии соц.-революционеров. 27 октября 1905 г.*]. — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 4, 30 октября, стр. 3, в отд.: Письма в редакцию. — 84

Письмо «Рабочего, одного из многих» — см. Ко всем сознательным товарищам рабочим.

- [166] *Плеханов, Г. В. Всероссийское разорение.* (Отдельный оттиск из № 4 «Социал-Демократа»). Женева, тип. «Социал-Демократа», 1892. 37 стр. — 258

- [167] — *Всероссийское разорение.* — «Социал-Демократ», Женева, 1892, кн. 4, стр. 65—101. — 258

- [168] — *Еще о нашем положении.* (Письмо к товарищу X). — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1905, № 4, декабрь, стр. 1—12. — 191—192, 193, 194, 228, 229, 230, 291, 357, 406

- [169] — *К аграрному вопросу в России.* — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1906, № 5, март, стр. 1—20. — 263, 264, 269

- [170] — *Наше положение.* — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1905, № 3, ноябрь, стр. 1—23. — 191

- [171] — *Наши разногласия.* Женева, тип. группы «Освобождение труда», 1884. XXIV, 322 стр. (Б-ка современного социализма. Вып. III). — 61

- [172] — *О выборах в Думу.* (Ответ товарищу С.) — «Дневник Социал-Демократа», Женева, 1906, № 5, март, стр. 32—39. — 290, 291, 292, 294, 319, 322, 391

- [173] — *О задачах социалистов в борьбе с голодом в России.* (Письма к молодым товарищам). Женева, тип. «Социал-Демократа», 1892. 89 стр. (Б-ка современного социализма. Вып. 10). — 258

- [174] — *Программа социал-демократической группы «Осво-*

бождение труда». Женева, тип. группы «Освобождение труда», 1884. 10 стр. — 114, 257

- [175] — *Проект программы Российской социал-демократической партии*. — «Заря», Stuttgart, 1902, № 4, август, стр. 11—39, в отд.: А. — 264, 265, 267
- [176] *Плоды кружковщины*. — «Искра», [Женева], 1905, № 112, 8 октября, стр. 4. — 37, 38
- [177] *Под первым впечатлением*. — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 401, 23 марта (5 апреля), стр. 3. Подпись: Я. Л. — 301
- [178] *Политические партии*. — «Товарищ», Спб., 1906, № 1, 15 (28) марта, стр. 2. Подпись: А. Р. — 362
- [179] «*Полярная Звезда*», Спб. — 336, 343, 355
— 1905, № 1, 15 декабря, стр. 15—17, 86—89. — 347, 363
— 1905, № 2, 22 декабря, стр. 146—155. — 336
— 1905, № 3, 30 декабря, стр. 223—228. — 304, 347, 363
— 1906, № 6, 19 января, стр. 379—382. — 347, 363
— 1906, № 10, 18 февраля, стр. 687—705, 715—724, 733—737. — 304, 305, 308
- [180] [*Португалов, В.*] *Вне «большинства» и «меньшинства»*. — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 405, 28 марта (10 апреля), стр. 2. Подпись: В. П. — 361
- [181] — *Уполномоченные от рабочих и рабочая партия*. — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 399, 21 марта (3 апреля), стр. 1. Подпись: В. П. — 361
- [182] *Порядок дня (IV (Объединительного) съезда РСДРП)*. — В кн.: *Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г.* М., тип. Иванова, 1907, стр. 3. — 376
- [183] *Постановления II съезда (конституционно-демократической партии) 5—11 января 1906 г. и программа*. Спб., 1906. 32 стр. — 305

- [184] *Постановления и резолюции Объединительн. съезда Российской социал-демократической рабочей партии.* [Листовка]. [Спб.], тип. Центрального Комитета, [1906]. 4 стр. (РСДРП). — 412
- [185] *Постановления и резолюции [IV (Объединительного)] съезда [РСДРП].* — В кн.: *Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 413—420, в отд.: Приложение II. — 412, 413, 415*
- [186] *Постановления съездов крестьянского союза (Учредительного 31 июля — 1 августа и 6—10 ноября 1905 г.).* Изд. Северного Обл. Бюро содействия крестьянскому союзу (в С.-Петербурге). Спб., тип. Клобукова, 1905. 16 стр. (Всероссийский крестьянский союз). — 101, 117, 268
- [187] *«Правда», М., 1905, декабрь, стр. 243—260. — 265*
— 1906, кн. II, январь, стр. 74—75. — 262
- [188] *Правительственное сообщение.* [Речь Николая II к депутации крестьян Щигровского у. Курской губ.]. — *«Московские Ведомости», 1906, № 18, 21 января 3 (февраля), стр. 2, в отд.: Постановления и распоряжения правительства. — 268*
- [189] *«Правительственный Вестник», Спб., 1899, № 28, 5 (17) февраля, стр. 1. — 98*
— 1905, № 169, 6 (19) августа, стр. 1. — 30, 182, 220
— 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 47, 49, 50, 51, 56, 57, 72, 93, 94, 95, 96, 99, 129, 143, 145, 166, 187, 218, 378, 422
— 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1. — 181, 182, 183—184, 220, 393
— 1906, № 41, 21 февраля (6 марта), стр. 1—2. — 221
— 1906, № 57, 11 (24) марта, стр. 1. — 294
- [190] *«Право», Спб., 1906, № 2, 15 января, стлб. 90—99. — 194*

- [191] *Программа и организационный устав партии социалистов-революционеров, утвержденные на первом партийном съезде.* Изд. Центрального комитета п. с.-р. Б. м., тип. партии соц.-рев., 1906. 32 стр. — 136
- [192] *Программа конституционно-демократической партии, выработанная учредительным съездом партии 12—18 октября 1905 г.* Б. м., [1905]. 1 стр. — 303, 304
- [193] *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 83, 105, 113, 137, 162, 163, 165, 232, 257, 259—260, 261—262, 263, 264, 265, 266, 270—271, 319, 386
- [194] *Программа Российской социал-демократич. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии.* — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 1, 27 октября. Приложение к № 1 «Новой Жизни», стр. 1. — 72
- [195] *Проект программы, выработанный группой «Борьба».* — В кн.: Материалы для выработки партийной программы. Вып. III. Наша программа. Проект программы группы «Борьба» и комментариев к ней. Изд. группы «Борьба». Женева, 1903, стр. 3—9. (РСДРП). — 260
- [196] *Проект программы Российской социал-демократической рабочей партии.* (Выработанный редакцией «Искры» и «Зари»). — «Искра», [Лондон], 1902, № 21, 1 июня, стр. 1—2. — 259, 261
- [197] *Проект резолюций к предстоящему съезду, выработанный группой «меньшевиков» с участием редакторов «Искры».* — «Партийные Известия», [Спб.], 1906, № 2, 20 марта, стр. 9—11. — 327, 361, 364, 366, 381, 390, 406
- [198] *Проект условий объединения Лат. СДРП с РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП.* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда

РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 353—354. — 410

[199] *[Проект условия объединения Бунда с РСДРП, принятый на IV (Объединительном) съезде РСДРП].*— Там же, стр. 362—363. — 409, 410

[200] *«Пролетарий»,* Женева. — 35, 37, 47, 120, 234, 237

— 1905, № 12, 16 (3) августа — № 23, 31 (18) октября. — 29

— 1905, № 12, 16 (3) августа, стр. 1. — 29

— 1905, № 20, 10 октября (27 сентября), стр. 2—3. — 33

— 1905, № 21, 17 (14) октября, стр. 2—5. — 29

— 1905, № 22, 24 (11) октября, стр. 1. — 29, 37

— 1905, № 23, 31 (18) октября, стр. 1—2, 3, 7. — 27, 37, 46, 48, 68, 93

— 1905, № 24, 7 ноября (25 октября), стр. 1. — 75, 93

— 1905, № 25, 16 (3) ноября, стр. 2—3. — 101—102

[201] *Протокол Учредительного съезда Всероссийского крестьянского союза.* Спб., тип. Фридберга, 1905, 48 стр. — 268

[202] *Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М.,* тип. Иванова, 1907. VI, 420 стр. — 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 383, 384, 388, 390, 392, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406—407, 408, 409, 410, 412, 413, 414, 415

[203] *Протоколы Петербургской общегородской конференции РСДРП.* 11 (24) февраля 1906 г. Рукопись¹. — 201, 202, 203, 204, 205

¹ Poprvé otištěno v časopisu Proletarskaja revoljucija č. 12, Moskva 1930, s. 158—185.

- [204] *Протоколы Петербургской общегородской конференции РСДРП (II)*. Конец февраля — начало марта 1906 г. Рукопись¹. — 209, 210, 212, 213, 215
- [205] *Пушкин, А. С. Сказка о царе Салтане, о сыне его славном и могучем богатыре князе Гвидоне Салтановиче и о прекрасной царевне Лебеди*. — 95, 349
- [206] *Р. Б. Классовая борьба и классовая организация*. — «Наша Жизнь», Спб., 1905, № 336, 17 (30) ноября, стр. 2. — 135
- [207] «*Рабочая Мысль*» [Спб. — Берлин — Варшава — Женева]. — 36
- [208] *Рабочие о партийном расколе*. Изд. ЦК РСДРП. Женева, тип. партии, 1905. VIII, 9, IV стр. (РСДРП). — 104, 111
- [209] *Рабочий. Рабочие и интеллигенты в наших организациях*. С предисл. П. Аксельрода. Изд. РСДРП. Женева, тип. партии, 1904. 56 стр. (РСДРП). — 104
- [210] *Радин, Б. Об организации*. II. Совет рабочих депутатов или партия? — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 5, 1 ноября, стр. 1. — 81
- [211] «*Революционная Россия*», [Женева], 1905, № 75, 15 сентября, стр. 1—3. — 60, 63—64, 425
- [212] *Революция в Финляндии*. — «Новое Время», Спб., 1905, № 10639, 23 октября (5 ноября), стр. 5—6. — 97
- [213] *Резолюции, принятые [первой общерусской] конференцией [партийных работников]*. — В кн.: Первая общерусская конференция партийных работников. Отдельное приложение к № 100 «Искры». Женева, тип. партии, 1905, стр. 15—28. (РСДРП). — 38—39
- [214] *Резолюция [Исполнительного Комитета Совета рабо-*

¹ Poprvé otištěno v časopisu Proletarskaja revoljucija č. 1. Moskva 1931, s. 130—147.

чих депутатов). — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 21, 25 ноября, стр. 2, в отд.: Хроника. — 146, 147, 148

- [215] *Резолюция конференции большинства.* [Листовка]. Б. м., тип. ЦК РСДРП, [декабрь 1905]. 2 стр. — 174, 181—182, 186

Резолюция о вооруженном восстании. [Главнейшие резолюции, принятые на Третьем съезде РСДРП] — см. Ленин, В. И. Резолюция о вооруженном восстании.

- [216] *Резолюция об отколовшейся части партии.* [Главнейшие резолюции, принятые на Третьем съезде РСДРП]. — В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. XXI—XXII. (РСДРП). — 110

- [217] *Резолюция об отношении к крестьянскому движению.* [Главнейшие резолюции, принятые на Третьем съезде РСДРП]. — Там же, стр. XX—XXI. (РСДРП). — 115, 192, 194, 262

- [218] [*Резолюция Охтинского района о выборах в Государственную думу, внесенная на Петербургской общегородской конференции РСДРП (II).* Конец февраля — начало марта 1906 г.] Рукопись¹. — 209

- [219] *Резолюция Учредительной конференции южных организаций по поводу Государственной думы.* — «Искра», [Женева], 1905, № 111, 24 сентября, стр. 6. — 29

- [220] «Речь», Спб., 1906, № 30, 24 марта (6 апреля), стр. 1—2, 5. — 295, 313, 316, 353

— 1906, № 34, 29 марта (11 апреля), стр. 1. — 398

- [221] *Рожков, Н. А. Проект социал-демократической аграрной программы.* — В кн.: [Текущий момент]. Сборник. М., тип. Поплавского, 1906, стр. 1—6. — 263, 264, 265

¹ Poprvé otištěno v časopisu Proletarskaja revoljucija č. 1, Moskva 1931, s. 131.

- [222] *«Русские Ведомости», М.* — 70
 — 1906, № 1, 1 января, стр. 3—5. — 340
 — 1906, № 40, 10 февраля, стр. 3. — 304, 306, 318—319, 332, 333, 334, 335
 — 1906, № 76, 19 марта, стр. 4—5. — 299
- [223] *«Русское Государство», Спб.* — 398
 — 1906, № 47, 10 апреля (28 марта), стр. 1. — 386
- [224] *«Русь» («Молва»), Спб.* — 143, 300, 312, 313, 353
 — 1905, № 21, 16 (29) ноября, стр. 1. — 129
 — 1905, № 26, 21 ноября (4 декабря), стр. 1—2. — 141, 143, 144, 145
 — 1905, № 27, 22 ноября (5 декабря), стр. 2, 3. — 141—142
- [225] *С народом или против него? — «Молва», Спб., 1906, № 18, 22 марта (4 апреля), стр. 2.* — 300, 312—313, 315, 320, 353
- [226] *Салтыков-Щедрин, М. Е. Благонамеренные речи.* — 327
- [227] — *Господа Головлевы.* — 303
- [228] — *За рубежом.* — 276
- [229] — *Игрушечного дела людшки.* — 307
- [230] — *Круглый год.* — 31, 120
- [231] — *Пестрые письма.* — 122, 191
- [232] — *Письма к тетеньке.* — 278, 344
- [233] — *Похороны.* — 31, 120
- [234] — *Пошехонская старина.* — 378
- [235] — *Признаки времени.* — 70, 313

- [236] — *Убежище Монрепо*. — 68
- [237] *С.-Петербург, 31 марта*. — «Наша Жизнь», Спб., 1906, № 408, 31 марта (13 апреля), стр. 1. — 312
- [238] «*Свобода и Культура*», Спб. — 336
- [239] *Севастополь, 15—ХІ*. — «Русь», Спб., 1905, № 21, 16 (29) ноября, стр. 1, в отд.: Телеграммы. Под общ. загл.: Положение в Севастополе. — 129
- [240] «*Северный Голос*», Спб. — 342
- [241] *Симбирский, Н. Дума и социал-демократы*. — «Слово», Спб., 1906, № 429, 1 (14) апреля, стр. 6. — 289
- [242] *Скворцов-Степанов, И. И. Издалека*. — В кн.: [Текущий момент]. Сборник. М., тип. Поплавского, 1906, стр. 1—23. Подпись: И. Степанов. — 289
- [243] *Скиталец, С. «Тихо стало кругом»*. — 307, 309
- [244] «*Слово*», Спб. — 142, 193, 268, 289
 — 1906, № 364, 25 января (7 февраля), стр. 6. — 193
 — 1906, № 382, 12 (25) февраля, стр. 1—2. — 268
 — 1906, № 383, 14 (27) февраля, стр. 1—2. — 268
 — 1906, № 429, 1 (14) апреля, стр. 6. — 289
- [245] «*Социал-Демократ*», Женева, 1892, кн. 4, стр. 65—101. — 258
- [246] *Среди газет и журналов*. — «Новое Время», Спб., 1905, № 10608, 13 (26) сентября, стр. 3. — 33
- Степанов* — см. Скворцов-Степанов, И. И.
- Стодолин* — см. Накоряков, Н. Н.
- [247] [Столыпин, А. А.] *Ст—н, А. Заметки*. — «Новое Время», Спб., 1906, № 10784, 23 марта (5 апреля), стр. 3. — 300

- [248] *Струве, П. Б. В последнюю минуту.* — «Полярная Звезда», Спб., 1905, № 1, 15 декабря, стр. 86—89. — 347, 363
- [249] — *Два забастовочных комитета.* — «Полярная Звезда», Спб., 1905, № 3, 30 декабря, стр. 223—228. — 304, 347, 363
- [250] *Струве, П. Б. Две России.* — «Полярная Звезда», Спб., 1906, № 6, 19 января, стр. 379—382. — 347, 363
- [251] — *Заметки публициста. Съезд союза 17-го октября и созыв Государственной думы.* — «Полярная Звезда», Спб., 1906, № 10, 18 февраля, стр. 733—737. — 308
- [252] — *Критические заметки к вопросу об экономическом развитии России.* Вып. I. Спб., тип. Скороходова, 1894. X, 293 стр. — 355
- [253] — *Революция.* — «Полярная Звезда», Спб., 1905, № 1, 15 декабря, стр. 5—17. — 347
- [254] [*Суворов, С. А.] Борисов. [Проект аграрной программы].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 55—56. — 384
- [255] [*Текущий момент.*] Сборник. М., тип. Поплавского, 1906. [291] стр. — 263, 264, 265, 289
- [256] «*Товарищ*», Спб. — 362
— 1906, № 1, 15 (28) марта, стр. 2. — 362
- [257] [*Требования солдат воинских частей г. Петербурга.*] — «Новая Жизнь», Спб., 1905, № 13, 15 ноября, стр. 3. Под общ. загл.: Среди солдат. — 130—131
- [258] *Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии.* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905. XXIX, 400 стр. (РСДРП). — 103, 104, 105, 106, 110, 111, 115, 192, 194, 262, 331
- [259] [*Троцкий, Л. Д.] До девятого января.* С предисл. Пар-

вуса. Женева, тип. партии, 1905. XIV, 64 стр. (РСДРП). Перед загл. авт.: Н. Троцкий. — 234, 350—351, 365

- [260] — *Петербург, 20 окт.* — «Известия Совета Рабочих Депутатов», [Спб.], 1905, № 3, 20 октября, стр. 1. — 94, 95
- [261] *1905 год.* Внутреннее управление. Право и суд. Народное хозяйство и финансы. — «Русские Ведомости», М., 1906, № 1, 1 января, стр. 3—5. — 340
- [262] *Указ правительствующему Сенату [о временных правилах об ограждении свободы и правильности выборов в Государственный совет и Государственную думу].* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 57, 11 (24) марта, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 294
- [263] *Указ правительствующему Сенату [о пересмотре учреждения Государственной думы].* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 41, 21 февраля (6 марта), стр. 2. — 220—221
- [264] *Указ правительствующему Сенату [о переустройстве Государственного совета].* — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 41, 21 февраля (6 марта), стр. 1—2. — 220—221
- [265] *Указ правительствующему Сенату [об изменениях и дополнениях в положении о выборах в Государственную думу].* — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 181—182, 183, 184, 220, 393
- [266] *[Условия слияния СДПиЛ с РСДРП, принятые на IV (Объединительном) съезде РСДРП].* — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 345—348. — 410
- [267] *Устав партии, [принятый на III съезде РСДРП].* —

В кн.: Третий очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, 1905, стр. XXVIII—XXIX. (РСДРП). — 103, 104

- [268] *Участникам земско-городского съезда.* — «Русь», Спб., 1905, № 27, 22 ноября (5 декабря), стр. 2. — 141
- [269] *Финн-Енотаевский, А. Ю. По поводу «социализации» и муниципализации земли.* — «Мир Божий», Спб., 1906, № 1, январь, стр. 63—81, в отд.: 2. — 263, 264, 265
- [270] *Ходский, Л. Как относиться к выборам в Государственную думу.* — «Народное Хозяйство», Спб., 1905, № 10, 25 декабря (7 января 1906), стр. 3. — 175
- [271] *Энгельс, Ф. К истории «Союза коммунистов».* — В кн.: Маркс, К. Кёльнский процесс коммунистов. С введением Ф. Энгельса и документами. Пер. с нем. Спб., «Молот», 1906, стр. 3—24. — 225
- [272] «*Berliner Reform*», 1865, N 53, 3. März, S. 2. — 351—352 — N 67, 19. März. Beilage, S. 2. — 351—352
- [273] *Bildung von Nationalgarden.* — «Neue Freie Presse», Morgenblatt, Wien, 1905, N 14801, 5. November, S. 5. — 97
- [274] *Bürger, H. Soziale Tatsachen und sozialdemokratische Lehren.* Ein Büchlein für denkende Menschen, besonders für denkende Arbeiter. Charlottenburg, Münch, 1902. 32 S. — 368
- [275] *A constitution grandet.* Count Witte prime-minister. (From a correspondent). — «The Times», London, 1905, N 37,852, October 31, p. 5. Under the general title: Colonial and foreign intelligence. The crisis in Russia. — 47, 50, 422
- [276] «*The Daily Telegraph*», London — Manchester. — 27
- [277] «*Deutsch-Französische Jahrbücher*», Paris, 1844, Lfrg. 1—2, S. 71—85. — 160

- [278] *Einberufung des finnländischen Landtages.* — «Neue Freie Presse», Morgenblatt, Wien, 1905, N 14801, 5. November, S. 5.—97—98
- [279] *Eisenbahnattentät der verjagten Gendarmen.* — «Neue Freie Presse», Morgenblatt, Wien, 1905, N 14801, 5. November, S. 5. — 97—98
- [280] ***Engels, F. Einleitung* [zur Arbeit von K. Marx Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850]. — In: Marx, K. Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850. Abdr. aus der «Neuen Rheinischen Zeitung». Mit Einl. von F. Engels. Berlin, «Vorwärts», 1895, S. 3—19. — 230
- [281] **—*Internationales aus dem Volksstaat (1871—75)*. Berlin, Expedition des «Vorwärts» Berliner Volksblatt, 1894. 72 S. — 162
- [282] **—*Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie*. Revidierter sonder. Abdr. aus der «Neuen Zeit». Mit Anhang: Karl Marx über Feuerbach vom Jahre 1845. Stuttgart, Dietz, 1888. VII, 72 S. — 385
- [283] **—*Marx und die «Neue Rheinische Zeitung» 1848—49.* — «Der Sozialdemokrat», Zürich, 1884, N 11, 13. März, S. 1—3. — 351
- [284] **—*Notiz über das Erscheinen der preußischen Militärfrage und die deutsche Arbeiterpartei.* — «Berliner Reform», 1865, N 53, 3. März, S. 2. — 352
- [285] **—*Die preußische Militärfrage und die deutsche Arbeiterpartei.* Hamburg, Meißner, 1865. 56 S. — 352
- [286] **—*Programm der blanquistischen Kommune-Flüchtlinge.* (Volksstaat, 1874, N 73). — In: Engels, F. Internationales aus dem Volksstaat (1871—75). Berlin, Expedition des «Vorwärts» Berliner Volksblatt, 1894, S. 40—46. — 162

** Dvěma hvězdičkami jsou označena prvá vydání děl v případech, kdy nelze určit jmenovitě, které vydání měl V. I. Lenin na mysli.

- [287] «Frankfurter Zeitung», Frankfurt am Main, 1905, 26. Oktober. — 419
- [288] «Hermann», London, 1865, 18. März. — 352
- [289] [In Kasan]. (Telegramm der «Neuen Freien Presse»). Petersburg.
— «Neue Freie Presse», Abendblatt, Wien, 1905, N 14800,
4. November, S. 2. — 97
- [290] [In Twer]. (Telegramm der «Neuen Freien Presse»). Petersburg.
— «Neue Freie Presse», Abendblatt, Wien, 1905, N 14800,
4. November, S. 2. — 97
- [291] «L'Indépendance Belge», Bruxelles, 1905, 30 octobre. — 423
- [292] «Journal de Genève», 1905, 26 octobre. — 419, 420
- [293] *Kautsky, K. *Die Agrarfrage*. Eine Übersicht über die Tendenzen der modernen Landwirtschaft und die Agrarpolitik der Sozialdemokratie. Stuttgart, Dietz, 1899. VIII, 451 S. — 276
- [294] *Die Agrarfrage in Rußland*. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1905 bis 1906, Jg. 24, Bd. 1, N 13, S. 412—423. — 228, 263, 264
- [295] — *Die Aussichten der russischen Revolution*. — «Vorwärts», Berlin, 1906, N 23, 28. Januar, S. 1. Unterschrift: K. K. — 228, 229—231
- [296] — *Finis Poloniae?* — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, 42, S. 484—491; N 43, S. 513—525. — 273
- [297] Lassalle, F. *Was nun?* Zweiter Vortrag über Verfassungswesen. Zürich, Meher u. Zeller, 1863. 41 S. — 322
- [298] Luxemburg, R. *Neue Strömungen in der polnischen sozialistischen Bewegung in Deutschland und Österreich*. — «Die Neue Zeit», Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, N 32, S. 176—181; N 33, S. 206—216. — 273
- [299] — *Der Sozialpatriotismus in Polen*. — «Die Neue Zeit», Stuttgart,

- [³⁰⁰] *Le Manifeste Nicolas II.* — «Le Temps», Paris, 1905, N 16205, 1 novembre. Sous le titre général: Bulletin de l'Étranger. — 50
- [³⁰¹] *Marès, R. de. La Russie rouge.* — «L'Indépendance Belge», Bruxelles, 1905, 30 octobre. — 423
- [³⁰²] ***Marx, K. u. Engels, F. Erklärung über Kündigung der Mitarbeit am Sozial-Demokrat.* — «Sozial-Demokrat», Berlin, 1865, N 29, 3. März, S. 4. — 352
- [³⁰³] **—*Gesammelte Schriften von Karl Marx und Friedrich Engels.* 1841 bis 1850. Bd. 3. Von Mai 1848 bis Oktober 1850. Stuttgart, Dietz, 1902. VI, 491 S. (In: Aus dem literarischen Nachlaß von Karl Marx, Friedrich Engels und Ferdinand Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. 3). — 352
- [³⁰⁴] **—*Manifest der Kommunistischen Partei.* London, «Bildungs-Gesellschaft für Arbeiter», 1848. 30 S. — 135
- [³⁰⁵] **—*Revolution and counter-revolution or Germany in 1848.* By K. Marx. Ed. by E. Marx Aveling. London, Sonnenschein, 1896. XI, 148 p. — 230
- [³⁰⁶] **—*Revue.* Mai bis Oktober. — «Neue Rheinische Zeitung», London — Hamburg — New York, 1850, Hft. 5—6, Mai — Oktober, S. 129—180. — 225, 231
- [³⁰⁷] ***Marx, K. Erklärung.* London, 15. März 1865. — «Berliner Reform», 1865, N 67, 19. März. Beilage, S. 2. — 352
- [³⁰⁸] **—*Das Kapital.* Kritik der politischen Ökonomie. Bd. I—III. Hamburg, Meißner, 1867—1894. — 347
- [³⁰⁹] *—*Das Kapital.* Kritik der politischen Ökonomie. Bd. III. T. 2. Buch III: Der Gesamtprozeß der kapitalistischen Produktion. Kapitel XXIX bis LII. Hrsg. von F. Engels. Hamburg, Meißner, 1894. IV, 422 S. — 64
- [³¹⁰] **—*Die Klassenkämpfe in Frankreich 1848 bis 1850.* Abdr. aus der «Neuen Rheinischen Zeitung». Mit Einl. von F. Engels. Berlin, «Vorwärts», 1895. 112 S. — 230, 366, 391

- [⁸¹¹] **—*Köln*, 11. Dezbr. — «Neue Rheinische Zeitung», Köln, 1848, N 169, 15. Dezember, S. 1—2. In der Abt.: Deutschland. — 379
- [⁸¹²] **—*Marx über Feuerbach (niedergeschrieben in Brüssel im Frühjahr 1845)*. — In: Engels, F. Ludwig Feuerbach und der Ausgang der klassischen deutschen Philosophie. Revidierter Sonder. Abdr. aus der «Neuen Zeit». Mit Anhang: Karl Marx über Feuerbach vom Jahre 1845. Stuttgart, Dietz, 1888, S. 69—72. — 385
- [⁸¹³] **—*Die Rezension des Buches: Die preußische Militärfrage und die deutsche Arbeiterpartei*. Von Friedrich Engels (Hamburg, Otto Meißner). — «Hermann», London, 1865, 18. März, in Abt.: Kunst und Literatur. — 352
- [⁸¹⁴] **—*Second Address of the General Council of the International Working-Men's Association on the War*. To the members of the International Working-Men's Association in Europe and the United States. London, September 9th, 1870. 4 p. — 191
- [⁸¹⁵] **—*Zur Kritik der Hegel'schen Rechts-Philosophie*, Einleitung. — «Deutsch-Französische Jahrbücher», Paris, 1844, Lfng. 1—2, S. 71—85. — 160
- [⁸¹⁶] *Messenverhaftungen von Matrosen*. (Telegramm der «Neuen Freien Presse»). — «Neue Freie Presse», Morgenblatt, Wien 1905, N 14801, 5. November, S. 5. — 98
- [⁸¹⁷] «*Neue Freie Presse*», Abendblatt, Wien, 1905, N 14800, 4. November, S. 2. — 97
- Morgenblatt, Wien, 1905, N 14801, 5. November, S. 4, 5. — 98, 99
- [⁸¹⁸] «*Neue Rheinische Zeitung*», Köln, 1848, N 165, 15. Dezember, S. 1—2. — 379
- [⁸¹⁹] «*Neue Rheinische Zeitung*», London — Hamburg — New York, 1850, Hft. 5—6, Mai — Oktober, S. 129—180. — 225—226, 231
- [⁸²⁰] «*Die Neue Zeit*», Stuttgart, 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, N 32, S. 176—181; N 33, S. 206—216; N 41, S. 459—470. — 273

- [²²¹] «*Die Neue Zeit*», 1895—1896, Jg. XIV, Bd. II, N 42, S. 484—491; N 43, S. 513—525. — 273
- 1905—1906, Jg. 24, Bd. 1, N 13, S. 412—423. — 228, 263, 264
- [²²²] *Radikale Strömungen in Petersburg*. — «*Neue Freie Presse*», Morgenblatt, Wien, 1905, N 14801, 5. November, S. 4. — 97, 98
- [²²³] *Reform in Russia*. (From a correspondent). St. Petersburg, Oct. 23. — «*The Times*», London, 1905, N 37,846, October 24, p. 5. — 42
- [²²⁴] «*Sozial-Demokrat*», Berlin, 1865, N 29, 3. März, S. 4. — 352
- [²²⁵] «*Der Sozialdemokrat*», Zürich, 1884, N 11, 13. März, S. 1—3. — 352
- [²²⁶] «*Le Temps*», Paris. — 51, 68
- 1905, 26 octobre. — 419
- 1905, N 16105, 1 novembre. — 51
- [²²⁷] «*The Times*», London. — 27
- 1905, N 37,842, October 19, p. 9. — 32
- 1905, N 37,846, October 24, p. 5. — 42
- 1905, N 37,852, October 31, p. 5. — 47, 51, 422
- [²²⁸] *The Tsar and the reformers*. (From a correspondent). — «*The Times*», London, 1905, N 37,842, October 19, p. 9. Under the general title: Colonial and foreign intelligence. — 32
- [²²⁹] *Die Volkserhebung in Finnland*. Russische Kriegsschiffe und Truppen für Finnland. — «*Neue Freie Presse*», Morgenblatt, Wien, 1905, N 14801, 5. November, S. 5. — 98
- [²³⁰] «*Vorwärts*», Berlin, 1906, N 23, 28. Januar, S. 1. — 228

- [³⁸¹] «*Vossische Zeitung*», Berlin, 1905, N 493, 20. Oktober, S. 2. — 41
— 1905, N 494, 20. Oktober, S. 1. — 44—45
- [³⁸²] *Zuspitzung der Lage*. — «*Vossische Zeitung*», Berlin, 1905, N 494,
20. Oktober, S. 1. Unter dem Gesamttitel: Die Wirren in
Rußland. — 44—45
- [³⁸³] *Die Zustände auf den baltischen Hochschulen*. — «*Vossische Zeitung*»,
Berlin, 1905, N 493, 20. Oktober, S. 2. Unter dem Ge-
samttitel: Die Wirren in Rußland. — 41

J M E N N Ý   R E J S T Ř Í K

ABELEVIČ S. D. (A-č, S.) — spolupracovník liberálně buržoazního listu
Rus. — 302

A-č — viz Abelevič S. D.

AKIM — viz Goldman L. I.

AKIMOV (vl. jm. Machnovec V. P.) V. P. (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, jeden z nejkrajnějších oportunistů. V polovině 90. let se připojil k petrohradské Skupině narodovoljovců, v roce 1897 byl zatčen a v dubnu 1898 vypovězen do Jenisejské gubernie. V září 1898 uprchl do ciziny, kde se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Na II. sjezdu SDDSR zastupoval Svaz, patřil k protijiskrovcům; po sjezdu se stal představitelem krajně pravicového křídla menševismu. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření celoruské organizace dělnické třídy, ve které měla být sociální demokracie pouze jedním z ideových směrů. Účastnil se s právem poradního hlasu jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR, hájil oportunistickou taktiku menševiků, vyzýval ke spolenectví s kadety. V letech reakce se se sociální demokracií rozešel. — 406

ALEXANDR III. (ROMANOV) (1845—1894) — ruský car v letech 1881 až 1894. — 276, 346

ARGUTINSKIJ-DOLGORUKOV A. M. (1860—1918) — kníže, jeden z významných účastníků zemstevního hnutí, levicově zaměřený kadet, později eser. V roce 1906 vedl v Tiflisu [Tbilisi] místní organizaci radikální strany a za tuto stranu kandidoval do I. i II. státní dумы, ale ve volbách neprošel. Po únorové revoluci roku 1917 kandidoval za esery při volbách do tifliské městské dумы a stal se jejím členem, ale za člena výkonného výboru dумы již zvolen nebyl. Později pře-

sídlil do Petrohradu a vedl zásobovací oddělení petrohradského výkonného výboru městské dумы. — 399, 400

AVRAMOV P. F. (asi 1875—1906) — kozácký důstojník. Vynikal krutostí při potlačení rolnického povstání carskými vojsky v Tambovské gubernii roku 1905. Byl zabit bojovým oddílem eserů. — 335—338, 349

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z čelných představitelů menševismu; v 70. letech patřil k narodníkům, po rozkolu ve skupině Zemlja i volja se přiklonil ke skupině Čornyj pereděl; v roce 1883 se podílel na založení skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 byl členem redakce listu Jiskra a časopisu Zarja. Jako zástupce Jiskry se s právem poradního hlasu účastnil II. sjezdu SDDSR, patřil k menšinovým jiskrovcům. Po sjezdu se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval oportunistickou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské straně. V letech reakce patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Na zimmerwaldské a kientalské konferenci hájil názory pravého křídla. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval buržoazní prozatímní vládu.

Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 104, 396, 397

BACH Johann Sebastian (1685—1750) — německý skladatel, vrcholný představitel barokní hudby. — 328

BAUMAN N. E. (Sarafskij, Sorokin) (1873—1905) — profesionální revolucionář, významný činitel bolševické strany. Do práce v revolučním hnutí se zapojil v první polovině 90. let v Kazani; v roce 1896 aktivně pracoval v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy, zejména jako propagandista v narvském obvodě. V roce 1897 byl zatčen a po 22 měsících věznění v Petropavlovské pevnosti deportován do Vjatecké gubernie. V říjnu 1899 emigroval do Švýcarska, vstoupil do Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí a aktivně se účastnil boje proti ekonomismu. V roce 1900 se podílel na zakládání organizace Jiskry a v letech 1901—1902 pracoval v Moskvě jako její tiskový důvěrník; v únoru 1902 byl zatčen. Dne 31. srpna uprchl společně se skupinou sociálních demokratů z Lucíanského vězení v Kyjevě. Na II. sjezd SDDSR byl delegován

moskevským výborem, patřil k většinovým jiskrovcům. V prosinci 1903 se vrátil do Moskvy, řídil moskevský výbor strany a zároveň severní byro ústředního výboru strany; ve svém bytě zřídil ilegální tiskárnu. V červnu 1904 byl zatčen, v říjnu 1905 osvobozen. Při demonstraci organizované moskevským výborem 31. října byl zavražděn černosotňovcem. Baumanův pohřeb se stal mohutnou lidovou demonstrací. Ve 24. čísle listu Proletarij byl otištěn Leninův nekrolog Nikolaj Ernestovič Bauman. — 55—56, 98

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály; povoláním soustružník. Politickou dráhu nastoupil v první polovině šedesátých let; byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem německou Sociálně demokratickou dělnickou stranu (eisenaušských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu.

Za prusko-francouzské války zaujímal internacionalistickou pozici, vystupoval na obranu Pařížské komuny. V 90. letech a po roce 1900 bojoval v německé sociální demokracii proti reformismu a revizionismu. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „vzorem, jak je třeba hájit marxistické názory a bojovat za skutečně socialistický ráz dělnické strany“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 295). V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nebojoval dost energicky proti oportunistům, přeceňoval význam parlamentních forem boje aj.). — 33

BEETHOVEN Ludwig van (1770—1827) — významný německý skladatel, v jehož tvorbě se odrazily myšlenky Velké francouzské revoluce. Z jeho rozsáhlé tvorby jsou nejvýznamnější instrumentální skladby. — 328

BERĐAJEV N. A. (1874—1948) — idealistický filozof blízký existencialismu, mystik. Ve svých prvních pracích vycházel z legálního marxismu; usiloval o spojení marxismu s novokantovstvím, rozvíjel teorii etického socialismu. V roce 1905 vstoupil do konstitučně demokratické strany. V letech reakce patřil k představitelům nábožensko-filozofického směru zvaného bohohledačství. Byl spoluautorem kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci proklamoval tzv. nové křesťanství, jehož filozofický základ tvoří křesťanský existencialismus. V roce 1922 byl za kontrarevoluční činnost vypovězen do zahraničí. — 319, 336

BERNSTEIN Eduard (1850—1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik re-

vizionismu a reformismu. V letech 1881—1889 redigoval ilegální orgán německé sociální demokracie *Der Sozialdemokrat*. V letech 1896—1898 uveřejnil v časopise *Die Neue Zeit* sérii článků *Problemy socialismu*, jež později vydal knižně pod názvem *Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie* [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky 1902). V této knize revidoval filozofické, ekonomické a politické základy revolučního marxismu. Odmítal marxistickou teorii třídního boje, učení o nevyhnutelnosti zániku kapitalismu, o socialistické revoluci a diktatuře proletariátu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků. Razil oportunistické heslo *Hnutí je vším, konečný cíl není ničím*. Za první světové války byl centristou. V následujících letech vyzýval k podpoře politiky buržoazie, vystupoval proti VŘSR a sovětskému státu. — 289, 350, 379, 392

BLANK R. M. (nar. 1866) — publicista, povoláním chemik. Do roku 1905 žil v zahraničí. Spolupracoval s redakcí časopisu *Osvoboždění*, orgánu ruské liberální buržoazie. Po příjezdu do Petrohradu se stal členem redakce listu *Naša žizň* a později jeho redaktorem. Přispíval do levicově orientovaného konstitučně demokratického listu *Tovarišč*. V letech 1909—1912 patřil k nejbližším spolupracovníkům redakce časopisu kadetů, lidových socialistů a menševiků likvidátorů *Zaprosy žizni*. Ve svých pracích zkresloval marxistické učení o diktatuře proletariátu. V. I. Lenin charakterizoval Blanka jako typického představitele konstitučně demokratické politiky a v řadě článků odhalil kontrarevoluční podstatu jeho názorů. — 327—330, 331, 332, 333, 334, 335, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344 až 345, 346, 350, 351, 355, 356—357, 360, 363, 366

BORISOV — viz *Suvorov S. A.*

BRENTANO Lujo (1844—1931) — německý buržoazní ekonom, od roku 1896 profesor politické ekonomie na mnichovské univerzitě, stoupenec „katedrového“ socialismu. Tento směr odmítal třídní boj a hlásal, že vyřešit sociální rozpory v kapitalistické společnosti a sladit zájmy dělníků a kapitalistů mohou reformistické odbory a tovární zákonodárství. V agrární otázce byl Brentano zastáncem teorie stability drobného rolnického hospodářství a „zákona klesající úrodnosti půdy“. V. I. Lenin upozornil na vzájemnou souvislost mezi brentanismem, ruským legálním marxismem a mezinárodním revizionismem. — 350

BÜLOW Bernhard von (1849—1929) — německý diplomat a státník. V letech 1897—1900 byl státním tajemníkem pro zahraniční záležitosti, od roku 1900 do roku 1909 říšským kancléřem. Vystoupil s rozsáhlým programem koloniálních výbojů, vyjadřujícím expanzionistické snahy německého imperialismu. Bülowova vnitřní politika byla reakční, krutě zasahoval proti rostoucímu stávkovému hnutí. Bojoval proti antimilitaristickým tendencím. Na začátku první světové války byl mimořádným vyslancem v Itálii. Později politické činnosti zanechal. — 345

BULYGIN A. G. (1851—1919) — ministr vnitra carské vlády, velkostatkář. Do roku 1900 byl vyšetřujícím soudcem, později gubernátorem v řadě gubernií. V letech 1900—1904 zastupoval moskevského generálního gubernátora, aktivně podporoval činnost zubatovovské tajné policie. 20. ledna 1905 byl jmenován ministrem vnitra. V únoru téhož roku jej car pověřil přípravou zákona o svolání poradní Státní dumy, jímž mělo být oslabeno vzrůstající se revoluční hnutí v Rusku. Duma však svolána nebyla, smetla ji revoluce. Po vydání carova Manifestu ze 17. října 1905 byl Bulygin penzionován; formálně zůstal členem Státní rady, ve skutečnosti však odešel z politického života. — 69, 167, 182, 331

BÜRGER H. F. — autor protimarxistické brožury *Soziale Tatsachen und sozialdemokratische Lehren* [Sociální skutečnosti a sociálně demokratická učení] (1900). Brožuru přijali s velkými sympatiemi němečtí průmyslníci a buržoazie jí využila v boji proti revoluční sociální demokracii. — 368

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CEDERBAUM V. O. — viz Levickij V.

ČARNOLUSKIJ V. I. (1865—1941) — jeden z významných průkopníků vzdělávání lidu, lidový socialista. Aktivně se zapojil do liberálního buržoazního hnutí let 1905—1907. Byl členem ústředního byra Svazu svazů. Spolu s G. A. Falborkem sestavili návrh na uspořádání voleb do ústavodárného shromáždění, který podrobně vložili v knize *Nacionalnoje sobranije* [Národní shromáždění]. Za buržoazní prozatímní vlády (1917) byl Čarnoluskij předsedou Státního výboru pro vzdělávání lidu. Od roku 1921 pracoval v lidovém komisařiátu školství a osvěty RSFSR a zabýval se teorií pedagogiky. Je autorem celé řady prací z dějin pedagogiky a vzdělávání lidu. — 139

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, jeden z „kritiků Marxe“, později menševický předák, likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR; přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války byl sociálšovinistou. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list *Rabočaja gazeta* a později ústřední menševický orgán, časopis *Rabočij internacional*. K sovětské vládě zaujal nepřátelský postoj. — 69, 406

ČIČINADZE N. G. (Kartvelov) (1875—1921) — sociální demokrat, menševik, publicista, dopisovatel řady gruzínských sociálně demokratických listů. V roce 1905 pracoval v Kutaisi, později v Tiflisu [Tbilisi]. Byl delegátem kutaiské organizace s rozhodujícím hlasem na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR. V roce 1918 byl náměstkem ministra vnitra gruzínské buržoazně nacionalistické menševické vlády, později až do vítězství sovětské moci v Gruzii ministrem vojenství. — 384

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců, povoláním lékař. V sociálně demokratickém hnutí pracoval od 90. let, byl členem petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Několikrát byl vězněn a vypovězen do vyhnanství. V září 1903 uprchl do zahraničí, přiklonil se k menševikům. Zúčastnil se IV. a V. sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce v čele skupiny likvidátorů, redigoval list *Golos social-demokrata*. Za první světové války byl horlivým obráněm. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 201, 209, 210, 212, 213, 215, 293, 297, 375, 391

DANIELSON N. F. (Nikolaj -on) (1844—1918) — ruský ekonom, publicista, ideolog liberálního narodnictví 80. a 90. let. V 60. a 70. letech udržoval spojení s kroužky revoluční raznočinské mládeže. Danielson dokončil první překlad Marxova *Kapitálu* do ruštiny, který začal pořizovat G. A. Lopatin. Při práci na překladu si dopisoval s K. Marxem a B. Engelsem a informoval je o problémech ekonomického rozvoje Ruska. Podstatu marxismu však nepochopil a později proti němu vystupoval. V roce 1893 vydal knihu *Očerki*

našeho poreformennogo občestvennogo chozjajstva [Studie o našem poreformním společenském hospodářství], která spolu s pracemi V. P. Voroncova tvořila teoretický základ liberálního národnictví. — 64

DOLGORUKOV Petr Dm. (1866-asi 1945) — kníže, velkostatkář, zemstevní činitel, kadet. Byl předsedou sudžské újezdni zemstevní správy. V letech 1904—1905 se účastnil sjezdů zemstev. Patřil k členům ústředního výboru konstitučně demokratické strany, byl poslancem a místopředsedou I. státní dumy. Po Říjnové revoluci emigroval. — 194

DUBASOV F. V. (1845—1912) — generál-pobočník, admirál, jeden z vůdců carské reakce, krvavý katan první ruské revoluce 1905 až 1907. V roce 1905 bylo pod jeho vedením potlačeno rolnické hnutí v Černigovské, Poltavské a Kurské gubernii. Od listopadu 1905 byl moskevským generálním gubernátorem. Za jeho velení bylo likvidováno prosincové ozbrojené povstání v Moskvě. Od roku 1906 byl členem Státní rady a od roku 1907 členem Rady státní obrany. — 166, 183, 196, 304, 337, 340, 342, 344, 346, 347, 349, 363, 365

DÜHRING Eugen (1833—1921) — německý filozof a ekonom. Jeho filozofické názory byly eklektickou směsicí pozitivismu, metafyzického materialismu a idealismu. Jeho reakčně utopický systém „socialitárního“ hospodářství idealizoval pruské polofeudální formy hospodářství. Vzhledem k tomu, že v 70. letech měl velký vliv na část německé sociální demokracie, podrobil Engels jeho názory kritice v knize Pana Eugena Dühringa převrat vědy (Anti-Dühring) (1877—1878). V. I. Lenin kritizoval Dühringovy eklektické názory v knize Materialismus a empiriokriticismus a v jiných pracích.

Hlavní práce: Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Socialismus [Kritické dějiny národní ekonomie a socialismu] (1871), Cursus der National- und Socialökonomie einschliesslich der Hauptpunkte der Finanzpolitik [Kurs národní a sociální ekonomie zahrnující hlavní otázky finanční politiky] (1873), Cursus der Philosophie als streng wissenschaftlicher Weltanschauung und Lebensgestaltung [Kurs filozofie jako přísně vědeckého světového názoru a způsobu života] (1875). — 341, 425.

DURNOVO P. N. (1844—1915) — jeden z nejreakčnějších státníků carského Ruska. V letech 1884—1893 byl ředitelem policejního departmentu; v letech 1900—1905 náměstkem ministra vnitra. V říjnu 1905 byl jmenován ministrem vnitra. Používal drastických zá-

kroků k potlačení první ruské revoluce, podněcoval černosotňovské organizace k pogromům. Od roku 1906 byl členem Státní rady. — 183, 300, 311, 314, 324, 337, 344, 345, 352, 353, 354, 363, 365

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis v Leninově článku Bedřich Engels — Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 135, 162, 226, 230, 352, 406

FALBORK G. A. (1864—1942) — jeden z významných průkopníků vzdělávání lidu a zemstevního hnutí. „Liberál, div ne ‚demokrat‘ (!?) a kadet“, tak ho charakterizoval V. I. Lenin (Spisy 18, Praha 1957, s. 353). Byl členem ústředního byra Svazu svazů. Spolu s V. I. Čarnoluským sestavili návrh na uspořádání voleb do ústavodárného shromáždění, který podrobně vložili v knize Nacionalnoje sobranije [Národní shromáždění]. Ve svých pracích psal Falbork o vzdělávání lidu. Roku 1912 se podílel na vypracování rezoluce petrohradské městské dumy týkající se války na Balkáně. V. I. Lenin nazval tuto rezoluci „vzorem buržoazního šovinismu“. — 139

FILONOV F. V. (zemřel roku 1906) — guberniální rada. V letech 1905 až 1906 se podílel na organizování trestných výprav do Poltavské gubernie. V prosinci roku 1905 se krvavě vypořádal s rolníky městečka Bolšije Soročincy a vsi Ustivicy. Byl zabit eserem. — 349

FINN-JENOTAJEVSKIJ A. J. (1872—1943) — sociální demokrat, ekonom a literát. V letech 1903—1914 se přikláněl k bolševikům. V roce 1906 byl členem komise, která vypracovala agrární program pro IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR. K nacionalizaci se stavěl negativně, požadoval konfiskaci statkářské půdy, její rozdělení a předání do soukromého vlastnictví rolníků. V. I. Lenin podal zevrubnou kritiku programu stoupců rozdělení půdy ve své práci Agrarnaja programma social-demokratii v pervoj ruskoj revoljucii 1905—1907 godov [Agrární program sociální demokracie v první ruské revoluci 1905—1907] (Spisy 13, Praha 1956, s. 286—294). Za první světové války byl Finn-Jenotajevskij obranářem a šovinistou. Napsal četné práce z oblasti ekonomiky, v nichž zřetelně podstatu marxistického učení. Po Říjnové revoluci psal do menševického listu Novaja žizň. V roce 1931 byl odsouzen za činnost v kontrarevoluční menševické organizaci. — 263, 264, 265

GESSEN I. V. (1866—1943) — ruský buržoazní publicista. Patřil k za-

kladatelům a vůdcům konstitučně demokratické strany, dlouhou dobu byl členem jejího ústředního výboru. Spolu s Miljukovem redigoval list *Narodnaja svoboda* (prosinec 1905) a později *Reč*, což byly orgány konstitučně demokratické strany. Byl členem II. státní dumy a předsedou její právní komise. Po Říjnové revoluci aktivně pomáhal Juděničovi, později emigroval. Jako publicista vedl zuřivou pomlouvačnou kampaň proti bolševikům. — 32, 312, 424

GOLDMAN L. I. (Akim) (1877—1939) — účastník revolučního hnutí od roku 1893. Pracoval jako propagandista v dělnických kroužcích ve Vilně [Vilnius] a v Minsku, v září 1897 se zúčastnil ustavujícího sjezdu Bundu. V roce 1899 byl zatčen, uprchl, pracoval v Oděse, v roce 1900 odjel do ciziny, kde se stal stoupencem organizace *Jiskry*. Začátkem roku 1901 se stýkal s Leninem v Mnichově, projednával s ním plán na vytvoření tiskárny *Jiskry* v Rusku. V květnu 1901 založil v Kišiněvu ilegální tiskárnu, v níž se tiskla *Jiskra* a ostatní sociálně demokratické publikace. V březnu 1902 byl zatčen a poslán do vyhnanství na Sibiř. V roce 1905 z vyhnanství uprchl do Ženevy, připojil se k menševikům, byl tajemníkem redakce menševické *Jiskry*. V roce 1905 zastupoval menševiky v petrohradském výboru SDDSR, na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR byl zvolen do ústředního výboru. V roce 1907 pracoval na Urale, byl zatčen a v roce 1911 poslán do vyhnanství na Sibiř. Po únorové revoluci 1917 byl předsedou irkutského sovětu a členem menševického ústředního výboru. Od roku 1921 se neúčastnil politického života, pracoval v hospodářských institucích a nakladatelstvích. — 201, 204

GRINGMUT V. A. (1851—1907) — ruský reakční publicista, v letech 1897—1907 redaktor monarchistického listu *Moskovskije vědomosti*. Vystupoval proti sebemenším projevům osvobozenického a revolučního hnutí, hájil carské samoděržaví a privilegované postavení pravoslavné církve, stál na pozicích velkoruského šovinismu. Za revoluce 1905—1907 byl jedním z organizátorů a vůdců černosotňovského Svazu ruského národa. — 268

GROMAN V. G. (nar. 1874) — sociální demokrat, menševik. Byl autorem jednoho z návrhů agrárního programu, které byly předloženy IV. (sjednocovacímu) sjezdu SDDSR. Podílel se na redakci menševického časopisu *Naše dělo*. V letech reakce patřil k likvidátorům. Od počátku únorové buržoazně demokratické revoluce v roce 1917 řídil zásobování v Petrohradě. Po Říjnové revoluci pracoval několik

let v hospodářských a správních orgánech. V roce 1931 byl odsouzen za kontrarevoluční činnost. — 265

GUČKOV A. I. (1862—1936) — ruský velkokapitalista, organizátor a vůdce buržoazně statkářské strany okťabristů. Za revoluce v letech 1905—1907 ostře vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval vládní politiku represálií vůči dělnictvu a rolnictvu. V letech reakce byl předsedou komise státní obrany a předsedou III. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního výboru pro vojenský průmysl a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci roku 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v prozatímní vládě. V srpnu 1917 se zúčastnil organizace Kornilovova povstání, byl na frontě zatčen, ale prozatímní vládou osvobozen. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 120, 309, 310, 321, 396

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — významný německý filozof, objektivní idealista, ideolog německé buržoazie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboké a všestranné propracování idealistické dialektiky, která se stala jedním z teoretických zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Svými sociálně politickými názory byl Hegel stoupencem konstituční monarchie.

Hlavní práce: *Phänomenologie des Geistes* [Fenomenologie ducha] (1807; česky 1960); *Wissenschaft der Logik* [Logika jako věda] (1812—1816; slovensky pod názvem *Logika*, 1961), *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* [Encyklopedie filozofických věd] (1817), *Grundlinien der Philosophie des Rechts* [Základy filozofie práva] (1821). Po jeho smrti byly vydány *Vorlesungen über die Ästhetik* [Přednášky o estetice] (1836—1838; česky pod názvem *Estetika*, 1966) a *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie* [Přednášky o dějinách filozofie] (1833—1836; česky pod názvem *Dějiny filozofie I., I., III.*, 1961, 1965, 1974). — 390

HELPHAND A. L. — viz Parvus

CHODSKIJ L. V. (1854—1919) — ekonom a publicista liberálně buržoazního zaměření. Od roku 1895 byl profesorem petrohradské univerzity na katedře finančního práva. Mnoho let přednášel politickou

ekonomii a statistiku v petrohradském lesnickém institutu. Byl redaktorem a vydavatelem časopisu Narodnoje chozjajstvo (1900 až 1905) a listu Naša žižň, autorem řady prací o otázkách ekonomiky a statistiky, mezi jiným také knihy Zemlja i zemledělec [Půda a zemědělec] (1891). Po Říjnové revoluci emigroval. — 175

IZGOJEV A. S. (vl. jm. Lande) (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitel legálního marxismu a nejbližším spolupracovníkem P. B. Struveho, později se stal sociálním demokratem. Za revoluce v letech 1905—1907 patřil k té části buržoazie, která otevřeně přešla na pozici kontrarevolučního liberalismu. Byl nepřitelem bolševismu. Trvale spolupracoval s ústředním listem konstitučně demokratické strany Reč a rovněž přispíval do konstitučně demokratických časopisů Južnyje zapiski a Russkaja mysl. Byl jedním z autorů kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu dekadentní skupiny intelektuálů Věstnik literatury. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 304, 324, 351, 352, 356

JERMANSKIJ O. A. (vl. jm. Kogan O. A.) (Ruděnko) (1866—1941) — sociální demokrat, menševik. Do revolučního hnutí se zapojil na konci 80. let. V roce 1905 pracoval v petrohradské organizaci menševiků, později v oděském výboru SDDSR. IV. (sjednocovacího) sjezdu strany se zúčastnil jako delegát oděské organizace. V letech reakce patřil k likvidátorům; aktivně pracoval v menševickém tisku a v sociálně demokratické frakci III. státní dумы. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. V roce 1917 vystupoval jako menševik internacionalista. V roce 1918 byl členem ústředního výboru menševiků a jedním z redaktorů jejich ústředního orgánu — časopisu Rabočij internacional. V roce 1921 vystoupil z menševické strany a věnoval se veřejné činnosti a vědecké práci. — 400

JOHN — viz Maslov P. P.

KALININ V. — viz Karpinskij V. A.

KARPINSKIJ V. A. (Kalinin V.) (1880—1965) — dlouholetý člen KSSS, vynikající stranický publicista a propagandista. V roce 1898 vstoupil do SDDSR, byl jedním z organizátorů a vůdců charkovského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. Často byl vězněn. Roku 1902 byl vypovězen do Vologedské gubernie, odkud utekl, a do podzimu roku 1904 žil v ilegality. Emigroval do Ženevy, kde se sezná-

mil s V. I. Leninem. Od té doby nepřetržitě pracoval v zahraničních organizacích strany, psal do bolševických listů Vperjad a Proletarij, vedl knihovnu a archiv ÚV SDDSR v Ženevě. V letech 1914—1917 pracoval v ústředním stranickém listu Socialdemokrat. Podílel se na vydávání a rozšiřování bolševické literatury. V prosinci roku 1917 se vrátil do Ruska a zastával odpovědné funkce ve straně i v sovětech. Byl členem Celoruského ústředního výkonného výboru po několik volebních období. V roce 1918 vedl agitační a instruktorské oddělení tohoto výboru. Stal se členem redakčního kolegia VIII. sjezdu KSR(b). V letech 1918—1927 byl členem redakce listů Pravda, Bědnota a řady jiných listů a časopisů. V letech 1936—1937 pracoval v aparátu ÚV VKS(b). Od roku 1937 se zabýval organizováním vědecké a propagandistické činnosti. Získal titul doktora ekonomických věd. Je autorem řady knih o V. I. Leninovi, leninismu a jiných otázkách. — 101—102

KARTVELOV — viz Čičinadze N. G.

KATKOV M. N. (1818—1887) — reakční publicista. Politicky začal pracovat jako stoupenec umírněného šlechtického liberalismu. V letech 1851—1855 redigoval list Moskovskije vědomosti, později byl jedním z vydavatelů časopisu Russkij věstnik. Katkov „učinil za prvního demokratického rozmachu v Rusku (začátkem 60. let 19. stol.) obrat k nacionalismu, šovinismu a stal se zuřivým černošotňovcem“ (Spisy 18, Praha 1957, s. 272—273). V letech 1863 až 1887 redigoval a vydával list Moskovskije vědomosti, který se stal tribunou monarchistické reakce. Katkov sám se nazýval „věrným hlídacím psem samoděržaví“. — 317

KAUFMAN A. A. (1864—1919) — ruský buržoazní ekonom a statistik, profesor, publicista, jeden z organizátorů a vůdců konstitučně demokratické strany. Od roku 1887 do roku 1906 pracoval na ministerstvu zemědělství a státního majetku. Ve své knize Pereselenije i kolonizacija [Přesídlování a kolonizace] (1905) osvětlil dějiny kolonizační politiky carismu. „Autor jako pravý ‚liberál‘ je velmi ohleduplný k byrokracii feudálních statkářů“ (Spisy 13, Praha 1956, s. 426). Podílel se na sestavení kadetského návrhu agrární reformy, přispíval do listu Russkije vědomosti; hlásal třídní smír mezi rolníky a statkáři. Po Říjnové revoluci pracoval Kaufman v ústředních statistických institucích. — 305, 320, 362

KAUTSKY Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát

marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit.

Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s K. Marxem a B. Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal Kautsky řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později zcela přešel na pozice oportunistu. Před první světovou válkou se stal centristou, za války otevřeným odpůrcem marxismu; svůj sociálšovinismus zastíral frázemi o internacionalismu. Kautsky byl zakladatelem teorie ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci napadal proletářskou revoluci, diktaturu proletariátu a sovětskou moc.

V. I. Lenin teorie Kautského kritizoval v dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. — 227—231, 263, 264, 267, 273—274, 276, 357, 368—369, 380, 406

KIZEVETTER A. A. (1866—1933) — ruský liberálně buržoazní historik a publicista. Byl členem Svazu osvobození od jeho vzniku a jedním z vůdců konstitučně demokratické strany. V letech 1900—1911 působil jako soukromý docent na moskevské univerzitě. Aktivně se zúčastnil předvolebního boje kadetů při volbách do I. a II. státní dumy, ve II. státní dumě byl poslancem. Přispíval do listu Russkije vědomosti. Stal se členem redakční rady časopisu Russkaja mysl a byl jedním z jeho redaktorů. Ve svých publicistických pracích zkresloval význam ruské revoluce v letech 1905—1907. V. I. Lenin kritizoval v řadě svých prací Kizevetterovy kontrarevoluční názory a řadil ho mezi konstitučně demokratické profesory spekulující s vědou ve prospěch reakce.

Po Říjnové revoluci Kizevetter aktivně bojoval proti sovětské moci. Za tuto činnost byl v roce 1922 vypovězen ze Sovětského Ruska. V zahraničí aktivně vystupoval v emigrantském tisku. — 304, 318, 319, 324, 333—335, 337

KNUNJANC B. M. (Radin B.) (1878—1911) — profesionální revolucionář, bolševik. V roce 1897 vstoupil do petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce 1901 byl vypovězen do Baku,

kde se stal jedním z vůdců bakuského výboru a výboru Kavkazského svazu SDDSR; v roce 1902 se podílel na založení Svazu arménských sociálních demokratů a jeho ilegálního orgánu, listu Proletariat. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem bakuského výboru, patřil k většinovým jiskrovcům. Po sjezdu pracoval jako důvěrník ústředního výboru na Kavkaze a v Moskvě. V září 1905 byl kooptován do petrohradského výboru strany, zastupoval bolševiky ve výkonném výboru prvního petrohradského sovětu dělnických zástupců. V prosinci 1905 byl zatčen a odsouzen k doživotnímu vyhnanství na Sibiři. V roce 1907 uprchl do ciziny, účastnil se jednání stuttgartského kongresu II. internacionály a čtvrté (třetí celoruské) konference SDDSR v Helsingforsu [Helsinky]. Od konce roku 1907 pracoval v Baku. V letech reakce poněkud kolísal v otázkách bolševické taktiky. V září 1910 byl zatčen, zemřel v bakuském vězení. — 81

KOGAN O. A. — viz Jermanskij O. A.

KONI A. F. (1844—1927) — významný ruský právník a veřejný činitel, akademik. Získal si popularitu při soudním procesu s V. I. Zasuličovou, která spáchala v roce 1878 atentát na městského náčelníka Petrohradu Trepova. Za vynesení osvobozujícího rozsudku nesměl Koni po několik let vykonávat funkci soudce u trestního soudu. Od roku 1885 do konce 90. let zastával funkci generálního prokurátora trestního odvolacího oddělení. Od roku 1907 byl členem Státní rady. Po Říjnové revoluci působil jako profesor petrohradské univerzity. Aktivně se zapojil do veřejné činnosti. Koni dobře znal ruskou literaturu a udržoval přátelské styky s N. A. Někrasovem, I. A. Gončarovem, F. M. Dostojevským, L. N. Tolstým a jinými spisovateli. Jeho literární odkaz je shromážděn v pěti svazcích zápisů a vzpomínek Na žizněnnom puti [Na cestě životem]. — 50

KONOVALOV I. A. (Nikolaj) (1883—1911) — působil v revolučním hnutí od roku 1900. V posledních letech svého života se stal provokatérem. Tento fakt vyšel najevo teprve po únorové revoluci roku 1917. — 203

KOSIČ A. I. (nar. 1833) — saratovský gubernátor v letech 1887—1891. — 50

KRASIN L. B. (Vinter) (1870—1926) — sociální demokrat, bolševik, významný sovětský státník a diplomat. V roce 1890 byl členem Brusněvova sociálně demokratického kroužku v Petrohradě, roku 1891

byl z Petrohradu policejně vyhoštěn do Kazaně, později do Nižního Novgorodu. Roku 1895 byl znovu zatčen a na tři roky vypovězen do Irkutsku. Po návratu z vyhnanství (1897) začal studovat v charkovském technologickém institutu, v roce 1900 jej absolvoval. V letech 1900—1904 pracoval jako inženýr v Baku a společně s V. Z. Kecchovelim zřídil ilegální tiskárnu Jiskry. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům, byl kooptován do ústředního výboru strany; zaujal smířlivecký postoj k menševikům a pomohl tak prosadit kooptaci tří jejich zástupců do ÚV; brzy se však s menševiky rozešel. Zúčastnil se III. sjezdu SDDSR a byl zvolen členem ÚV. V roce 1905 se podílel na založení prvního legálního bolševického listu Novaja žižň; jako představitel ústředního výboru se stal členem petrohradského sovětu dělnických zástupců. Na IV. sjezdu SDDSR byl znovu zvolen členem ÚV. V roce 1908 emigroval. V letech reakce dočasně patřil k otzovistické skupině Vperjod; později zanechal politické činnosti a pracoval jako inženýr za zahraničí i v Rusku. Po Říjnové revoluci pomáhal organizovat zásobování Rudé armády, později byl členem předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady, lidovým komisařem obchodu a průmyslu a lidovým komisařem dopravy. Od roku 1919 byl v diplomatických službách. Od roku 1920 byl lidovým komisařem zahraničního obchodu a zároveň v letech 1921—1923 pracoval jako chargé d'affaires v Londýně. Zúčastnil se janovské a haagské konference. Od roku 1924 pracoval jako chargé d'affaires ve Francii, od roku 1925 v Anglii. Na XIII. a XIV. sjezdu strany byl zvolen členem ÚV VKS(b).
— 405

KRYLOV I. A. (1768—1844) — bajkář, dramatik a žurnalista. V prvním období své činnosti psal převážně satirické články a komedie. Zesměšňoval v nich společenské poměry, především život drobné šlechty, její nevzdělanost a krutost k nevolníkům. Po roce 1806 se věnoval především bajkám. Vytvořil v nich neobyčejné množství typů ze všech vrstev ruské společnosti. — 309

KUROPATKIN A. N. (1848—1925) — generál, v letech 1898—1904 ministr vojenství. Za rusko-japonské války v letech 1904—1905 byl vrchním velitelem pozemních a později veškerých ozbrojených sil Ruska na Dálném východě. Jako vojevůdce projevil málo talentu a rozhodnosti. Za první světové války (v roce 1916) velel Severnímu frontu, byl místodržitelem a velitelem vojsk v Turkestánu. Po Říjnové revoluci žil v Pskovské gubernii. — 230

KUSKOVOVÁ J. D. (1869—1958) — představitelka ruského buržoazního

hnutí, publicistka. V polovině 90. let se v zahraničí seznámila s marxismem, sblížila se se skupinou Osvobození práce, ale brzy pod vlivem bernsteinismu začala revidovat marxismus. Její dokument Credo výstižně vyjadřoval oportunistickou podstatu ekonomismu a vyvolal ostrý protest skupiny ruských marxistů vedených V. I. Leninem. Před revolucí 1905—1907 se Kuskovová stala členkou liberálního Svazu osvobození. V roce 1906 vydávala s S. N. Prokopovičem polokadetský časopis Bez zaglavija, aktivně spolupracovala s listem levicových kadetů Tovarišč. Po Říjnové revoluci vystupovala proti bolševikům; v roce 1921 působila ve Výboru zástupců veřejnosti pro pomoc hladovějícím a spolu s jinými představiteli této organizace se pokoušela zneužít ji k boji proti sovětské moci. V roce 1922 byla ze Sovětského Ruska vypovězena. V zahraničí patřila k neaktivnějším bělogvardějským emigrantům. — 338

KUTLER N. N. (1859—1924) — významný představitel konstitučně demokratické strany. Pracoval na ministerstvu financí, byl ředitelem hlavní berní správy, později ministrem zemědělství. Patřil k autorům návrhu kadetského agrárního programu, který měl získat rolníky pro samoděržaví. V. I. Lenin podal podrobnou kritiku tohoto návrhu ve svých pracích Návrh projevu o agrární otázce ve II. státní dumě a Agrární program sociální demokracie v první ruské revoluci 1905—1907 (Spisy 12, Praha 1956, s. 254—288; Spisy 13, Praha 1956, s. 217—431). Po Říjnové revoluci pracoval Kutler v lidovém komisariátu financí. Od roku 1922 byl členem správy Státní banky SSSR. — 268

KUZMIN-KARAVAJEV V. D. (1859—1927) — vojenský právník, generál; patřil k vůdcům pravého křídla kadetů. Byl členem Státní dumy prvního a druhého volebního období, hrál významnou politickou roli při potlačování revoluce 1905—1907. Za první světové války aktivně pracoval v zemstvu; byl členem výboru pro vojenský průmysl. Občanské války se zúčastnil jako aktivní bělogvardějec, byl členem Juděničovy politické rady. V roce 1920 emigroval. — 50

LANDE A. S. — viz Izgojev A. S.

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat, menševik, jeden z vůdců likvidátorského směru v ruské sociální demokracii. Do revolučního hnutí se zapojil v roce 1901, pracoval v Oděse a Simferopolu. V roce 1905 byl členem petrohradského menševického výboru SDDSR a v roce 1906 členem petrohradského sjednoceného výboru strany. Byl delegátem IV. (sjednocovacího)

sjezdu SDDSR s rozhodujícím hlasem. Na sjezdu i v tisku hájil menševický program municipalizace půdy. Byl delegátem V. sjezdu strany. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se stal jedním z otevřených a aktivních šířitelů likvidátorství. Podílel se na vydávání likvidátorsky zaměřených publikací v menševickém ústředním tisku. Podrobnou kritiku Larinových likvidátorských názorů podal V. I. Lenin v článku Krize menševismu (Spisy 11, Praha 1956, s. 336—359). Larin se aktivně zapojil do protistranického srpnového bloku a stal se členem jeho organizačního výboru. Po únorové revoluci stál v čele skupiny menševiků internacionalistů, kteří vydávali časopis Internacional. V srpnu roku 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech a hospodářských organizacích. — 374

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (N. Lenin, Lenin) (1870—1924) — viz Životopisná data. — 35, 64, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 90, 104, 108, 109, 110, 112, 152, 190, 202, 203, 204, 205, 206, 212, 213, 214, 215, 260, 261, 262, 267, 270, 271, 282, 294, 295, 320, 322, 369, 374, 375, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 390, 391, 392, 395, 398, 400, 401, 402, 405, 408, 409

LEONOV — viz Levickij V.

LEVICKIJ V. (vl. jm. Cederbaum V. O.) (Leonov) (nar. 1883) — významný menševik, publicista. Do revolučního hnutí vstoupil koncem 90. let, pracoval v dvinské organizaci Bundu. Začátkem roku 1906 se stal členem petrohradského sjednoceného výboru SDDSR, byl delegátem petrohradské organizace na IV. (sjednocovacím) sjezdu. V předvolební kampani do II. státní dumy se odtrhl od sociálních demokratů a usiloval o vytvoření volebního bloku s kadety. V období reakce patřil k vedoucím představitelům likvidátorství; byl členem redakce časopisu Naša zarja, spolupracoval s časopisem Golos social-demokrata, Vozrožděnije a jinými likvidátorsky zaměřenými časopisy menševiků. Stal se členem menševického ústředí, byl mezi těmi, kteří podepsali Otevřený dopis o likvidaci strany. Je autorem „výstižné“ formulace „ne hegemonie, ale třídní strana“, nahrazující marxismus sociálním liberalismem. Za první světové války se projevil jako šovinista podporující krajně pravicovou skupinu obránců. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky, aktivně bojoval proti sovětské moci. V roce 1920 se angažoval pro politiku kontrarevolučního „taktického centra“. Později se věnoval publicistické činnosti. V. I. Lenin charakterizoval Levického jako jednoho z nejvýznamnějších oportunistů a vůdčích činitelů ruského reformismu.

V řadě svých prací podrobil jeho názory zdrcující kritice. — 390 až 391

LIPKIN F. A. — viz Čerevanin N.

LOMTATIDZE V. B. (Vorobjov) (1879—1915) — sociální demokrat, menševik, v období reakce likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR jako delegát gurijské stranické organizace. Roku 1907 byl poslancem II. státní dumy za Kutaiskou gubernii. Za činnost v sociálně demokratické frakci II. dumy byl odsouzen k nuceným pracím. Trest mu byl změněn na sedmiletý žalář. — 405, 409

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státní a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žižň. Redakce listu Vperjod jej delegovala na III. sjezd SDDSR. Na sjezdu Lunačarskij přednesl z Leninova pověření referát o ozbrojeném povstání. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. sjezdu strany. V roce 1907 zastupoval bolševiky na mezinárodním socialistickém kongresu ve Stuttgartu. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Lenin v práci Materialismus a empirio-kriticismus (1909) podrobil Lunačarského názory kritice. V roce 1911 se Lunačarskij s vperjodovci rozešel. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován zplnomocněným zástupcem (chargé d'affaires) SSSR ve Španělsku. Napsal mnoho prací o umění a literatuře. — 213

LURJE M. A. — viz Larin J.

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce (ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR (1907) podporovala bolševiky.

Od počátku první světové války stála na pozicích internaciona-
lismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála
(později zvané Spartakus a Spartakův svaz). Ve vězení napsala pod
pseudonymem Junius brožuru *Die Krise der Sozialdemokratie* [Kri-
ze sociální demokracie] (1916) (viz Leninův článek *O Juniově bro-
žůře*, *Spisy* 22, Praha 1957, s. 329–344). V prosinci 1918 sehrála
významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Ně-
mecka. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy
vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou
jejích mylných názorů jí pomáhal zaujmout správné stanovisko.
— 273–274

LUŽENOVSKIJ G. N. (1870–1906) — guberniální rada, aktivní činitel
tambovské černosotňovské organizace Svaz ruských lidí. V letech
1905–1906 se podílel na organizování černosotňovských pogromů,
jimiž chtěl carismus zlikvidovat revoluční hnutí rolníků v Tambov-
ské gubernii. Byl zabit eserkou M. A. Spiridonovovou. — 349, 354

MACHNOVEC V. P. — viz Akimov V. P.

MARÈS Roland — autor článku *Krasnaja Rossija* otištěného v listu
L'Indépendance Belge 30. října 1905. — 423

MARTOV L. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873–1923) — jeden z čelných
představitelů menševismu. V sociálně demokratickém hnutí pra-
coval od první poloviny 90. let. V roce 1895 se podílel na založení
petrohradského Svazu boje za osvobození dělnické třídy. V roce
1896 byl zatčen a vypovězen na tři roky do Turuchanska. Po návra-
tu z vyhnanství roku 1900 připravoval vydávání *Jiskry* a stal se čle-
nem její redakce. Na II. sjezdu SDDSR byl delegátem za organizaci
Jiskry a stál v čele oportunistické menšiny. Po sjezdu začal pracovat
v ústředních menševických institucích a redigoval menševické publi-
kace. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list *Golos*
social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference
(1912). Za první světové války byl centristou, zúčastnil se zim-
waldské a kientalské konference. Po únorové revoluci 1917 stál
v čele skupiny menševiků internacionalistů. Po Říjnové revoluci
vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa
a v Berlíně vydával menševický časopis *Socialističeskij věstnik*.
— 69, 201, 202, 203, 204, 209, 293

MARX Karel (1818–1883) — zakladatel vědeckého komunismu, ge-

niální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninův článek Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87]. — 59, 63, 64, 135, 191, 225—227, 230, 234, 328, 329, 347, 350, 351, 352, 355, 366, 379, 385, 391

MASLOV P. P. (John, X) (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Přispíval do časopisů Žizň, Načalo a Naučnoje obozrenije. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR vystoupil z pověření menševiků s referátem o agrární otázce; na sjezdu byl zvolen do redakce ústředního orgánu. V letech reakce byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd SSSR. — 260, 263—264, 265, 270—272, 273—278, 279, 281, 282, 377, 383

MEDVĚĐEVOVÁ K. P. (nar. kolem roku 1868) — žena N. A. Baumana. Do roku 1905 se aktivně účastnila revolučního hnutí. Později zanechala revoluční činnosti, žila na Kavkaze a poté na Urale. — 55.

MIKULÁŠ II. (ROMANOV) (Mikuláš Krvavý) (1868—1918) — poslední ruský car, panoval od roku 1894 do únorové revoluce roku 1917. Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců byl 17. července 1918 v Jekatěrinburgu (Sverdlovsk) zastřelen. — 32, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 57, 72, 73, 74, 87, 95, 96, 97, 99, 268, 422

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce liberálně monarchistické strany kadetů, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1886 byl soukromým docentem na moskevské univerzitě. Jako historik byl subjektivní idealista a eklektik, popíral zákonitost historického procesu. Politickou činnost zahájil v první polovině 90. let; od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů Osvobožděnije, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se účastnil zakládání konstitučně demokratické strany, byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního tiskového orgánu Reč. Byl poslancem III. a IV. státní dумы. Po únorové revoluci 1917 prosazoval jako ministr zahraničí v první prozatímní vládě imperialistickou politiku války „až do vítězného konce“; v srpnu 1917 se aktivně účastnil přípravy kontrarevoluč-

ního Kornilovova povstání. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů zahraniční vojenské intervence proti Sovětskému Rusku, aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. Od roku 1921 vydával v Paříži list *Poslednije novosti*. — 68, 312, 316, 324, 353

MİN G. A. (1855—1906) — plukovník, velitel semjonovského gardového pluku. Byl jedním z těch, kdo řídili potlačení ozbrojeného povstání v Moskvě v prosinci roku 1905. Trestné výpravě, která měla zasáhnout na železniční trati Moskva—Kazaň, vydal rozkaz „nezatýkat a jednat bez milosti“. Na jeho příkaz byla 17. (30.) prosince 1905 ostřelována z děl Prochorovova textilní továrna, kde se soustředily hlavní ozbrojené síly revoluce. Za krvavé potlačení povstání byl Mikulášem II. povýšen na generálmajora. Byl zabit eserem. — 337

MÍŠIN Z. S. (nar. roku 1866) — rolník Stavropolské gubernie, volostní staršina. Byl poslancem I. státní dumy, stoupencem progresistů. Zaslal petici Státní dumě, v níž požadoval jménem rolnických volitelů zestátnění veškeré půdy. — 386

MOROZOV M. V. (Muratov) (1868—1938) — sociální demokrat, bolševik, literát. Do revolučního hnutí vstoupil koncem 80. let. V letech 1903—1904 řídil ilegální činnost v Baku, později byl jedním z vůdců revoučnického hnutí v Turkestánu. Redigoval list Samarkand a Russkij Turkestan. Za samarkandskou organizaci byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR s právem poradního hlasu. Na sjezdu vystoupil s pozměňovacím návrhem k rezoluci menševiků o Státní dumě, který se týkal bodu o sociálně demokratické frakci v parlamentě. Tento návrh podporoval V. I. Lenin. V roce 1908 žil Morozov ilegálně v Petrohradě. Několikrát byl vězněn. Od roku 1910 byl v emigraci v Paříži, kde se stal členem bolševické sekce vedené V. I. Leninem. Roku 1917 se vrátil do Petrohradu a aktivně se účastnil Říjnové revoluce. Později pracoval v hospodářských institucích. V letech 1930—1932 byl viceprezidentem Akademie umění a od roku 1936 ředitelem nakladatelství Vsekochudožnik. — 401

MÜLBERGER Arthur (1847—1907) — německý lékař, stoupenec vulgárního socialismu a Proudhonova učení. Jeho články o bytové otázce, otištěné roku 1872 v listě *Der Volksstaat*, přiměly Engelse k ostré kritice. Mühlberger přispíval do časopisu *Die Zukunft*. Napsal několik prací o dějinách společenského myšlení ve Francii a Německu, kritizoval marxismus. — 341, 425

MURATOV — viz Morozov M. V.

MURAVJOV N. V. (1850—1908) — právník. Z titulu prokurátora petrohradského soudního dvora vystupoval jako žalobce v procesu s narodovoljovci, kteří 1. března 1881 zavraždili Alexandra II. V letech 1894—1905 byl ministrem spravedlnosti. Roku 1905 byl jmenován vyslancem v Římě. — 362

NABOKOV V. D. (1869—1922) — jeden z organizátorů a vůdců konstitučně demokratické strany, člen jejího ústředního výboru. Od roku 1901 redigoval právníký list buržoazně liberálního zaměření Pravo a časopis Věstník prava. Aktivně se účastnil sjezdů zemstev v letech 1904—1905. Byl redaktorem a vydavatelem týdeníku Věstník partii narodnoj svobody a listu Reč. Byl členem I. státní dumy. Po únorové revoluci roku 1917 se stal vedoucím kanceláře prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské moci a stal se členem krymské krajské vlády jako ministr spravedlnosti. Později emigroval do Berlína. Podílel se na vydávání emigrantského pravicově orientovaného konstitučně demokratického listu Rul. — 300

NAKORJAKOV N. N. (Stodolin) (1881—1970) — sociální demokrat, po II. sjezdu SDDSR bolševik. Do revolučního hnutí vstoupil roku 1901. Pracoval ve výborech SDDSR v Kazani, Samaře a na Uralu, spolupracoval s legálním i ilegálním tiskem. Byl několikrát zatčen a poslán do vyhnanství. Za ufskou organizaci byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR s rozhodujícím hlasem. Na sjezdu vystoupil s pozměňovacím návrhem týkajícím se složení parlamentní frakce. Tento návrh podporoval V. I. Lenin. Roku 1911 emigroval do Ameriky, kde redigoval menševicky orientovaný list Novyj mir, vydávaný ruskými emigranty. V době první světové války stál na obranářských pozicích. Roku 1917 se vrátil do Ruska. Pracoval v nakladatelství v Charkově, na Sibiři a v Moskvě. V roce 1925 vstoupil do KSR(b). Byl ředitelem Státního nakladatelství umělecké literatury. — 402, 403

NAPOLEON III. (vl. jm. Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — synovec Napoleona I., francouzský císař (1852—1870). Po porážce revoluce roku 1848 byl zvolen prezidentem Francouzské republiky. V roce 1851 provedl státní převrat. K. Marx zhodnotil tuto událost ve svém díle Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta (K. Marx - B. Engels, Spisy 8, Praha 1960, s. 137—238). — 74

NIKOLAJ — viz Konovalov I. A.

NIKOLAJ -ON — viz Danielson N. F.

PARVUS (vl. jm. Helphand A. L.) (1869—1924) — sociální demokrat, od r. 1903 menševik; koncem 90. let a na přelomu století pracoval v Sociálně demokratické straně Německa, patřil k jejímu levému křídlu. Byl redaktorem Sächsische Arbeiter-Zeitung. Napsal řadu prací o světovém hospodářství. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce byl v Rusku, spolupracoval s redakcí menševického listu Načalo, vyzýval k účasti v Bulyginově dumě, obhajoval taktiku dílčích dohod s kadety atd. Parvus propagoval teorii permanentní revoluce, z níž později Trockij učinil nástroj boje proti leninismu. Za první světové války byl sociálšovinistou, agentem německého imperialismu. Od roku 1915 vydával renegátský časopis Die Glocke. — 69, 212, 328

PETROV S. G. — viz Skitalec

PETRUNKEVIČ I. I. (1844—1928) — statkář, zemstevní činitel, kadet. V roce 1904 byl předsedou Svazu osvobození. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Patřil k spoluzakladatelům a významným vůdcům konstitučně demokratické strany, byl předsedou jejího ústředního výboru a vydavatelem jejího ústředního tiskového orgánu Reč. Veřejná činnost Petrunkeviče byla typickým projevem politické podlézavosti představitelů liberální buržoazie vůči samoděržaví. Byl poslancem I. státní dумы. Po Říjnové revoluci emigroval. — 385

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — představitel ruského a mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku. Ještě jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revoluční činnosti. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval do Švýcarska, rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Po roce 1900 redigoval spolu s V. I. Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Na sjezd byl delegován skupinou Osvobození práce, patřil k většinovým jiskrovcům, byl členem byra (předsednictva) sjezdu.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal Plechanov smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se připojil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 se rozcházel s bolševiky v zásadních otáz-

kách taktiky; na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR přednesl referát o agrární otázce, obhajoval menševický návrh Maslova. V otázce Státní dumy zastával krajně pravicový postoj a vyzýval k podpoře kadetské dumy. Podle Leninovy charakteristiky byl Plechanov skutečným ideovým vůdcem menševiků na sjezdu. V letech reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidátorství. Postavil se do čela skupiny menševiků oddaných straně. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci roku 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesouhlasil.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu; Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění národnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 61, 191—192, 193, 194, 212, 228, 258, 263, 264, 267, 268, 269, 289—297, 319, 322, 339, 355, 356, 357, 361, 377, 379, 380, 381, 382, 383, 390, 391, 392, 405, 406, 407

POBĚDONOSCEV K. P. (1827—1907) — reakční státník carského Ruska, nejvyšší prokurátor synodu, faktický předseda vlády a hlavní inspirátor feudální reakce za vlády Alexandra III. Hrál význačnou úlohu i za cara Mikuláše II. Hájil carský absolutismus, byl nesmířitelným odpůrcem buržoazních reforem 60. let a nepřítelem vědy a osvěty. Při vzestupu buržoazně demokratické revoluce v říjnu 1905 byl nucen odstoupit. — 68

POTRESOV A. N. (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V 90. letech se přiklonil k marxistům. Za činnost v petrohradském Svazu boje za osvobození dělnické třídy byl poslán do vyhnanství do Vjatecké gubernie. V roce 1900 emigroval a podílel se na založení listu Jiskra a časopisu Zarja. II. sjezdu SDDSR se účastnil jako delegát Jiskry s právem poradního hlasu, patřil k menšinovým

jiskrovcům. V letech reakce byl ideologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděnije a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revoluci emigroval. Přispíval do týdeníku Dni, založeného Kerenským, a svými články útočil proti sovětské moci. — 361

ПРОКОПОВИЧ С. Н. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernsteinismu v Rusku. Patřil k aktivním členům liberální monarchistické organizace Svaz osvobození. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru konstitučně demokratické strany. Redigoval a vydával časopis Bez zaglavija a spolupracoval s redakcí listu Tovarišč. Své práce o dělnické otázce psal v bernsteinovsko-liberálním duchu. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost vypořádán z SSSR. — 338

ПРИЦЫН — viz Solovejčik B. I.

РАДИН В. — viz Knunjanec B. M.

РИМАН Н. К. (1864—1917) — plukovník carské armády. V době potlačení ozbrojeného povstání v Moskvě v prosinci roku 1905 velel trestné výpravě na železniční trati Moskva—Kazaň. Řídil se instrukcí „nezatýkat a jednat bez milosti“. Na železničních stanicích Sortirovočnaja, Perovo, Ljubercy a jiných se krvavě vypořádal s revolucionáři i s místním obyvatelstvem. — 349, 354

РОДИЧЕВ Ф. И. (nar. 1856) — tverský statkář a zemstevní činitel, jeden z vůdců konstitučně demokratické strany a člen jejího ústředního výboru; právník. V letech 1904—1905 se zúčastnil sjezdů zemstev. Byl poslancem Státní dumy ve všech volebních obdobích. Po únorové revoluci roku 1917 se stal komisařem buržoazní prozatímní vlády pro záležitosti Finska. Po Říjnové revoluci emigroval. — 155, 385

РОМАНОВ В. А. (1847—1909) — velkokníže, strýc cara Mikuláše II. V letech 1884—1905 byl vrchním velitelem gardových vojsk a petrohradského vojenského okruhu. Na carův pokyn vydal rozkaz ke střelbě do petrohradských dělníků 9. ledna 1905. — 68

РОЖКОВ Н. А. (1868—1927) — historik a publicista. V 90. letech se názorově sblížil s legálními marxisty. Začátkem roku 1905 vstou-

pil do SDDSR a načas se přiklonil k bolševikům. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se stal jedním z ideových vůdců likvidátorství; přispíval do časopisu Naša zarja, redigoval list menševicko-likvidátorského zaměření Novaja Sibir. V. I. Lenin kritizoval Rožkovovy názory v článcích Manifest liberální dělnické strany a Z tábora stolypinské „dělnické“ strany (Spisy 17, Praha 1958, s. 304—315 a s. 344—349). Po únorové revoluci roku 1917 vstoupil do ústředního výboru menševiků a několik měsíců byl náměstkem ministra pošt a telegrafu v prozatímní vládě. K Říjnové revoluci zaujal nepřátelský postoj. V době cizí vojenské intervence a občanské války bojoval proti sovětské moci. V roce 1922 se rozešel s menševiky. V následujících letech se věnoval vědeckopedagogické a administrativní práci v různých institucích. Je autorem řady prací o dějinách Ruska. — 263, 264, 265

RUDĚNKO — viz Jermanskij O. A.

RUMJANCEV P. P. (Šmidt) (1870—1925) — účastník sociálně demokratického hnutí od roku 1891, pracoval ve stranických organizacích v Petrohradě i v jiných ruských městech. Po II. sjezdu SDDSR se stal bolševikem. Byl členem byra výborů většiny. Voroněžský výbor SDDSR jej delegoval na III. sjezd strany. V červnu 1905 byl kooptován do ústředního výboru SDDSR. V roce 1905 přispíval do prvního legálního bolševického listu Novaja žizň a byl jedním z jeho redaktorů, v letech 1906—1907 spolupracoval s časopisem Věstnik žizni. V období reakce zanechal práce ve straně. Žil v cizině a věnoval se statistice. Zemřel v Berlíně. — 374

SARAFSKIJ — viz Bauman N. E.

SKITALEC (vl. jm. Petrov S. G.) (1868—1941) — ruský spisovatel rolnického původu. Na konci 90. let byl spolupracovníkem listu Samarskaja gazeta. V letech 1898—1906 udržoval blízké přátelské vztahy s A. M. Gorkým, pod jehož vlivem a nepřímým vedením se stal revolučním spisovatelem. Do tohoto období spadají jeho první a nejlepší práce, prodchnuté protestem proti samoděržaví a láskou k lidu. Skitalcova báseň Ticho stalo krugom byla otištěna roku 1906 v devátém sborníku organizace Znanije. V období reakce Skitalec opustil ideovou linii A. M. Gorkého. V letech 1921—1934 žil v Mandžusku. Skitalcovy spisy byly v SSSR vydány v roce 1936. — 307

SKVORCOV-STĚPANOV I. I. (1870—1928) — dlouholetý účastník ruského revolučního hnutí, významný stranický pracovník a sovětský stát-

ník, marxistický publicista, autor četných ekonomických, historických a protináboženských prací, překladatel a redaktor tří svazků Kapitálu a řady dalších děl K. Marxe a B. Engelse.

V revolučním hnutí pracoval od roku 1892 a v SDDSR od roku 1896. Koncem roku 1904 se připojil k bolševikům. Jako delegát na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR v roce 1906 zaujímal leninskou pozici. V letech 1907 a 1911 byl bolševiky navržen za poslance Státní dumy. V období stolypinské reakce zastával nesprávné názory na agrární otázku a stavěl se smířlivě k frakční skupině Vperjod. Za revoluční činnost byl několikrát vězněn a poslán do vyhnanství. Aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce, stal se členem vojenského revolučního výboru v Moskvě a prvním lidovým komisařem financí Sovětské republiky. Několikrát byl zvolen členem celoruského ústředního výkonného výboru sovětů SSSR. Byl členem ústřední revizní komise KSR(b) (X.—XIII. sjezd), členem ÚV VKS(b) (od XIV. sjezdu), redaktorem řady stranických a sovětských periodik, ředitelem Leninova institutu při ÚV VKS(b) a členem prezidia Komunistické akademie. — 289

SLEPCOV — gubernátor. — 97

SOLOVEJČIK B. I. (Pticyň) (nar. 1884) — menševik, k sociálně demokratickému hnutí se připojil v roce 1903; pracoval v jihoruských městech a později v Moskvě. Za moskevskou okruhovou organizaci byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. V roce 1909 zanechal politické činnosti. Ve 30. letech pracoval v lidovém komisariátu lehkého průmyslu. — 390

SOMBART Werner (1863—1941) — německý ekonom, představitel vulgární buržoazní ekonomie, jeden z hlavních ideologů německého imperialismu, profesor vatislavské a berlínské univerzity. Na počátku své činnosti byl Sombart typickým ideologem „sociálního liberalismu s lehkým marxistickým nádechem“ (Spisy 18, Praha 1958, s. 62), později se stal odpůrcem marxismu, líčil kapitalismus jako harmonickou hospodářskou soustavu. V posledních letech života přešel na pozice fašismu.

Hlavní díla: Sozialismus und soziale Bewegung im XIX. Jahrhundert [Socialismus a sociální hnutí v 19. století] (1896; česky 1898), Der moderne Kapitalismus [Moderní kapitalismus] (1902) aj. — 350

SOROKIN — viz Bauman N. E.

SPIRIDONOVÁ M. A. (1884—1941) — patřila k vedoucím činitelům eserské strany. Za atentát spáchaný v roce 1906 na Luženovského, hlavního organizátora černosotňovských pogromů v Tambovské gubernii, byla odsouzena a poslána na nucené práce. Po únorové revoluci 1917 patřila k levému křídlu eserů. Po Říjnové revoluci prováděla nepřátelskou činnost proti sovětské moci; vystupovala proti uzavření brest-litevského míru. Později politické práce zanechala. — 335, 337, 338

STĚPANOV — viz Skvorcov-Stěpanov I. I.

STODOLIN — viz Nakorjakov N. N.

STRUVE P. B. (1870—1944) — ruský buržoazní ekonom a publicista, představitel legálního marxismu, spolupracovník a redaktor časopisů *Novoje slovo* (1897), *Načalo* (1899) a *Žižň* (1900). Lenin nazval Struveho „velikým mistrem renegátství“ (*Spisy* 13, Praha 1956, s. 495). Již ve své první práci *Kritičeskije zametki k voprosu ob ekonomičeskom razvitii Rossii* [*Kritické poznámky k ekonomickému rozvoji Ruska*] (1894) vystupoval Struve proti narodnictví, „doplňoval“ a „kritizoval“ Marxovo ekonomické a filozofické učení, sympatizoval s představiteli vulgární buržoazní politické ekonomie a propagoval malthuziánství. Patřil k teoretikům a organizátorům liberální organizace *Svaz osvobození* (1904—1905) a byl redaktorem jejího ilegálního orgánu *Osvobožděnije* (1902—1905). Když v roce 1905 vznikla konstitučně demokratická strana, stal se členem jejího ústředního výboru. Po porážce revoluce 1905—1907 stanul v čele pravého křídla liberálů. Po Říjnové revoluci byl členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 68, 95, 289, 291, 304, 308, 324, 330, 332—335, 338, 343, 347—348, 355, 357

SUVOROV S. A. (Borisov) (1869—1918) — sociální demokrat, publicista a statistik. Do revoluční činnosti se zapojil v 90. letech jako narodovljovec. V roce 1900 se stal sociálním demokratem; v letech 1905—1907 pracoval v bolševických organizacích v různých městech Ruska. Byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR. Na sjezdu vystoupil jako jeden z referentů o agrární otázce a hájil požadavek, aby byla statkářská půda rozdělena a předána do soukromého vlastnictví rolníků. Po porážce revoluce v letech 1905—1907 se přiklonil k přívržencům machismu ve straně, kteří zahájili tažení proti marxistické filozofii. Byl spoluautorem jejich sborníku *Očerki po filozofii marksizma* [*Nástin marxistické filozofie*] (1908). V. I. Lenin ve své práci *Materialismus a empiriokriticismus* (1909) podrobil

Suvorovovy protimarxistické filozofické názory zdrcující kritice.

Po roce 1910 zanechal Suvorov stranické práce a pracoval jako statistik. V roce 1917 se přiklonil k menševikům internacionalistům. Před Říjnovou revolucí i po ní zastával řadu volených funkcí v Moskvě a v Jaroslavi. Zahynul za kontrarevolučního povstání v Jaroslavi v červenci roku 1918. — 384

ŠIDLOVSKIJ N. V. (1843—1907) — statkář ve Voroněžské gubernii, senátor, člen Státní rady. Dne 29. ledna 1905 byl jmenován předsedou zvláštní vládní komise ustavené „k neodkladnému zjištění příčin nespokojenosti dělníků v Petrohradě a jeho předměstích a ke zjednání nápravy pro budoucnost“. Carská vláda komisi rozpustila 20. února 1905. — 293

ŠIPOV D. N. (1851—1920) — velkostatkář, významný činitel zemstevního hnutí, umírněný liberál. V letech 1893—1904 zastával funkci předsedy moskevské guberniální zemstevní správy. V listopadu 1904 předsedal zvláštní poradě zemstevních činitelů. V listopadu 1905 se podílel na založení Svazu 17. října a stal se předsedou jeho ústředního výboru. V roce 1906 vystoupil ze Svazu a vstoupil do Strany pokojné obnovy; téhož roku byl zvolen členem Státní rady. V roce 1911 zanechal politické činnosti. Říjnovou revolucí přijal nepřátelsky, patřil k vedoucím osobnostem kontrarevoluční bělogvardějské organizace Národní centrum. — 309, 310, 314, 316, 317, 320, 321, 323, 325, 326, 352, 354

ŠMIDT — viz Rumjancev P. P.

ŠMIDT P. P. (1867—1906) — poručík černomořského loďstva, revoluční-demokrat, jeden z vůdců sevastopolského povstání roku 1905. Svým vystupováním proti samoděržaví na manifestacích a demonstracích v říjnu roku 1905 si získal velkou popularitu mezi námořníky a dělníky. Dělníci ho zvolili doživotním poslancem sevastopolského sovětu dělnických zástupců. Brzy byl zatčen. Po krátkém věznění si lid vynutil jeho osvobození, z námořnictva byl však propuštěn. V době sevastopolského povstání v listopadu 1905 převzal velení křižníku Očakov a později se prohlásil velitelem celé flotily. Po porážce povstání byl na základě rozsudku carského soudu zastřelen. — 129

TOLSTOJ L. N. (1828—1910) — ruský spisovatel, jeden z nejvýznamnějších světových autorů. Značně ovlivnil vývoj ruské i světové literatury. Ve své tvorbě vylíčil život předrevolučního Ruska.

Původem i výchovou byl šlechtic, ale rozešel se s názory svých kruhů a ostře kritizoval státní, společenské i ekonomické zřízení. Jeho ostré kritice neušla ani církev, která podporovala a ospravedlňovala útlak a vykořisťování. Za to byl Tolstoj z církve vyobcován.

Tolstoj odhaloval zvlí samoděržaví, ale místo boje proti nevolnictví, proti absolutistickému a policejnímu státu hlásal „neodporování zlu násilím“, apolitičnost, odklon od revoluce a mravní sebezdokonalování. Tvrdil, že je nutno nahradit staré náboženství novým. Jeho učení — tolstojovství — bylo utopické. Lenin charakterizoval názory Tolstého a zhodnotil jeho činnost v několika člancích: Lev Tolstoj jako zrcadlo ruské revoluce; L. N. Tolstoj; L. N. Tolstoj a současné dělnické hnutí; Tolstoj a proletářský boj (Spisy 15, Praha 1958, s. 205—212, Spisy 16, Praha 1958, s. 332—337, 340 až 342, 364—365) aj. — 366

TREPOV D. F. (1855—1906) — vrchní policejní komisař Moskvy v letech 1896—1905. Byl to „jeden z nejnenáviděnějších přísluhovačů carismu v celém Rusku, který proslul v Moskvě svou krutostí, surovostí a tím, že se pokoušel spolu se zubatovovci demoralizovat dělníky“, charakterizoval jej Lenin (Spisy 9, Praha 1982, s. 237). 11. ledna 1905 byl jmenován generálním gubernátorem Petrohradu, později zastupoval ministra vnitra. V říjnu 1905 vydal „proslulý“ rozkaz „slepých nábojů nepoužívat, ostrými nešetřit“. Byl iniciátorem černosotňovských pogromů. — 44, 48, 57, 68, 93—99, 196, 385, 423

TRUBECKOJ S. N. (1862—1905) — kníže, idealistický filozof, liberál. Pokoušel se upevnit carismus zavedením umírněné ústavy. Jako člen delegace zemstev, kterou Lenin označil za „carovu buržoazní čeládku“, se v roce 1905 zúčastnil audience u Mikuláše II. a přednesl programové prohlášení. Lenin tuto politickou demarši představitelů zemstev hodnotil jako pokus o dohodu, jako kupčení buržoazie s carismem, jako patolízalství. V roce 1905 byl Trubeckoj zvolen rektorem moskevské univerzity. Dal souhlas k jejímu uzavření, protože se obával otevřeného revolučního vystoupení studentů proti samoděržaví na univerzitní půdě.

Ve svých filozofických pracích O prirodě čelovečeskogo soznanja [O povaze lidského vědomí] (1889—1891), Osnovaniya idealizma [Základy idealismu] (1896) aj. ostře vystupoval proti materialismu. Redigoval časopis Voprosy filosofii i psichologii. — 44

ULJANOV V. I. — viz Lenin V. I.

V. V. — viz Voroncov V. P.

VILÉM II. (HOHENZOLLERN) (1859—1941) — německý císař a pruský král (1888—1918). — 54, 148

VINAVER M. M. (1863—1926) — advokát, jeden ze zakladatelů konstitučně demokratické strany, po několik let člen jejího ústředního výboru. Spolu s V. D. Nabokovem redigoval buržoazní časopis Věstník prava. Aktivně se podílel na založení Svazu advokátů. V roce 1906 byl zvolen členem I. státní dумы. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě, byl ministrem zahraničních věcí v krymské krajské vládě. Před evakuací Krymu v roce 1919 spolu s jinými členy vlády předal Francouzům veškerý majetek krajské banky a sevastopolské finanční správy. Emigroval do Paříže, kde stál v čele pařížského výboru kadetů a spolupracoval s emigrantským listem Poslednije novosti. — 305

VINTER — viz Krasin L. B.

VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel imperialistických zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastánce samoděržaví. Snažil se zachránit monarchii malými ústupky a sliby liberální buržoazii a krutými represáliemi vůči lidu. Byl jedním z těch, kdo potlačili revoluci v letech 1905—1907. Jako ministr dopravy (únor—srpen 1892), ministr financí (1892—1903) a předseda vlády (říjen 1905—duben 1906) prosazoval v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství zájmy velkoburžoazie. Všestrannou podporou zahraničních investic přispěl k rozvoji kapitalismu v Rusku a k větší závislosti Ruska na imperialistických státech. Lenin jej charakterizoval jako „ministra makléře“ a „burzovního agenta“. — 23—25, 32, 42—43, 50, 67—69, 70—71, 73, 75, 94, 95, 96, 99, 138, 141, 142, 143, 145, 268, 314, 345, 362, 397, 419, 420, 422—423, 424

VLADIMÍR — viz Romanov V. A.

VODOVOZOV V. V. (1864—1933) — ekonom a publicista liberálně národnického zaměření. Od roku 1904 byl členem redakce listu Naša žizň. V roce 1906 spolupracoval s levicovým kadetským listem Tovarišč, za volební kampaně do II. státní dумы se stal trudovikem. V roce 1912 psal v časopise Zaprosy žizni, s nímž spolupracovali kadeti, lidoví socialisté a menševici likvidátoři, o otázce vztahu dělnické a buržoazní demokracie a příslušných politických stran. Kri-

tice Vodovozovových liberálně buržoazních názorů věnoval ve svých pracích významné místo V. I. Lenin. V roce 1917 byl Vodovozov členem redakce časopisu Byloje a spolupracoval s liberálně buržoazním listem Děž. K Říjnové revoluci se stavěl nepřátelsky. V roce 1926 emigroval a přispíval do bělogvardějského tisku. — 398

VOROBJOV — viz Lomtatidze V. B.

VORONCOV V. P. (V. V.) (1847—1918) — ekonom a publicista, jeden z ideologů liberálního narodnictví 80.—90. let, autor knih Sudby kapitalizma v Rossii [Osudy kapitalismu v Rusku] (1882), Naši napravlenija [Naše směry] (1893), Očerki teoretičeskoj ekonomii [Nástin teoretické ekonomie] (1895) aj. Tvrdil, že v Rusku nejsou podmínky pro rozvoj kapitalismu, hájil zbožní malovýrobu a idealizoval rolnickou občinu. Prosazoval politiku smíru s carskou vládou a byl odpůrcem marxismu. Voroncovy názory kritizoval v mnoha svých pracích V. I. Lenin. — 64

WANG KANG-ČCHE (vl. jm. Wang An-š') (1021—1086) — čínský státník, reformátor a vědec-utopista. Navrhl a částečně uskutečnil reformy, jejichž cílem bylo na základě revize soupisu zemědělské půdy přispět k rovnoměrnějšímu zdanění lidu. Dále chtěl zavést státní úvěr pro rolníky, vytvořit státní obchodní podniky pro regulování trhu a námezdní vojsko nahradit pravidelnou armádou. Reformy se setkaly s odporem feudálů a lichvářů, kteří je zmařili. — 269

WARSKI Adolf (vl. jm. Warszawski A. S.) (1868—1937) — dlouholetý a významný činitel polského revolučního hnutí. Na konci osmdesátých let byl jedním z organizátorů Svazu polských dělníků, aktivně se podílel na založení Sociální demokracie Království polského, později Sociální demokracie Království polského a Litvy. V roce 1893 emigroval a v zahraničí spolu s R. Luxemburgovou a dalšími pracovníky začal vydávat list Sprawa robotnicza — první orgán polských sociálních demokratů — a později časopis Przegląd socjaldemokratyczny. Za sociální demokracii Polska a Litvy byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu strany s právem poradního hlasu. Po sjezdu se stal členem ÚV SDDSR. Na V. sjezdu strany byl zvolen za člena ÚV. V letech 1909—1910 pracoval v redakci ústředního orgánu SDDSR — listu Social-demokrat. V tomto období charakterizoval Lenin Warského jako „zkušeného publicistu, schopného marxistu a skvělého soudruha“ (Spisy 36, Praha 1958, s. 147). Za první světové války patřil Warski k internacionalistům, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. V roce 1916 se vrátil

do Polska, ale Němci ho zatkli za protiválečnou agitaci. Po osvobození roku 1917 se stal jedním z vedoucích pracovníků Sociální demokracie Polska a Litvy. V roce 1918 byl jedním ze zakladatelů Komunistické dělnické strany Polska a členem jejího ÚV, účastnil se jejích sjezdů a konferencí. Byl zvolen poslancem polského Sejmu a předsedou jeho komunistické frakce. V roce 1929 emigroval do SSSR; v Institutu Marxe-Engelse-Lenina se věnoval dějinám polského dělnického hnutí. — 392

WOLFF Bernhard (1811—1879) — německý novinář, od roku 1848 majitel berlínského listu National-Zeitung, zakladatel první zpravodajské agentury v Německu (1849). — 51

X — viz Maslov P. P.

ŽDANOV (pravděpodobně 1874—1906) — policejní komisař, podílel se na krutém zúčtování carismu s rolníky Tambovské gubernie v roce 1905. Byl zabit bojovou skupinou eserů. — 349

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(Říjen 1905 — duben 1906)

1905

V říjnu 1905 Lenin žije v Ženevě, od 8. (21.) listopadu v Petrohradě.
až dubnu 1906

13. (26.) října Lenin píše článek Celoruská politická stávka; předtím si pořizuje výpisky ze zahraničních novin, koncipuje osnovu článku a dělá si k němu poznámky. Článek vyšel 31. (18.) října jako úvodník v listu Proletarij, č. 23.

V dopise M. M. Essenové do Petrohradu píše Lenin o stranických záležitostech a o revoluci v Rusku. Vyslovuje naději, že se bude moci brzy vrátit z emigrace a začít v Rusku vydávat ústřední orgán a propagandistickou literaturu, zdůrazňuje, jaký význam má propaganda v tisku za revoluce, a radí zintenzívnit přípravy k ozbrojenému povstání.

14. (27.) října Lenin oznamuje v dopise Mezinárodnímu socialistickému byru v Bruselu, že ÚV SDDSR souhlasí s návrhem A. Bebela z 15. (28.) června 1905, aby byla svolána konference k projednání názorových rozdílů mezi bolševiky a menševiky a aby byli na tuto konferenci jako zástupci ÚV SDDSR vysláni V. I. Lenin, F. V. Lengnik a P. P. Rumjancev, a zároveň žádá o sdělení termínu jejího svolání.

V dopise ÚV SDDSR do Ruska Lenin žádá, aby mu bylo dovoleno přizvat do redakčního výboru a do redakce listu Novaja žižň G. V. Plechanova.

Nejdříve Lenin si pořizuje výpisky z novin The Times, Le Temps a Vossische Zeitung o růstu revolučního hnutí v Rusku.
16. (29.) října

17. (30.) října Lenin píše osnovu k článku Rovnováha sil. Koncipuje obsah 24. čísla listu Proletarij. List vyšel s někud jiným obsahem.
- Mezi 17. a 19. říjnem (30. říjnem a 1. listopadem)* Lenin si při práci na článku První vítězství revoluce píše poznámky pod názvem Nová revoluce a nová válka, koncipuje teze a náčrt osnovy článku a pořizuje si výpisky z novin L'Indépendance Belge a Le Temps.
- Před 18. (31.) říjnem* Lenin sestavuje osnovu k článku První výsledky politické diferenciacie.
- Lenin rediguje 23. číslo listu Proletarij.
18. (31.) října Ve 23. čísle listu Proletarij vycházejí Leninovy články První výsledky politické diferenciacie, Hysterie poražených, Ultimátum revoluční Rigy, Plány tatrman-ského ministra, Zostření situace v Rusku a dvě poznámky k článku neznámého autora Britské dělnické hnutí a kongres tradeunionů.
19. října
(1. listopadu) Lenin píše článek První vítězství revoluce, reagující na Manifest ze 17. (30.) října. Článek vyšel 7. listopadu (25. října) jako úvodník 24. čísla listu Proletarij.
- Mezi 19. a 25. říjnem (1. a 7. listopadem)* Lenin si dělá výpisky (rusky) z listu The Times o demonstracích v Petrohradě po zveřejnění carova Manifestu ze 17. (30.) října, o ohlasech na tento Manifest a překládá výzvu petrohradského sovětu dělnických zástupců.
- Nejdříve
19. října
(1. listopadu)* Lenin píše noticku Rakouské ohlasy na vítězství všeobecné politické stávký v Rusku a výzvy k boji za všeobecné volební právo v Rakousku.
20. října
(2. listopadu) Lenin referuje na schůzi ruských sociálních demokratů v Ženevě o posledních politických událostech v Rusku.
21. října
(3. listopadu) Lenin píše nekrolog o N. E. Baumanovi. Nekrolog vyšel 7. listopadu (25. října) v 24. čísle listu Proletarij.

22. října
(4. listopadu) Lenin píše noticku Poslední zprávy.
- Nejdříve
24. října
(6. listopadu) Lenin si pořizuje výpisky z listu Berliner Tageblatt o ohlasech na celoruskou politickou stávkou.
- Před 25. říj-
nem (7. listo-
padem) Lenin si dělá výpisky z úvodníku 75. čísla listu Revol-
jucionnaja Rossiija pro svůj článek Maloburžoazní
a proletářský socialismus a koncipuje osnovu tohoto
článku.
- Lenin pořizuje zkrácený překlad německého článku
O novém konstitučním manifestu Mikuláše Posled-
ního, uveřejněného 1. listopadu 1905 v 256. čísle
listu Vorwärts.
- Lenin rediguje 24. číslo listu Proletarij.
25. října
(7. listopadu) V 24. čísle listu Proletarij vyšel Leninův článek
Maloburžoazní a proletářský socialismus.
- Mezi 28. říj-
nem (10. listo-
padem)
a 2. (15.)
listopadem Lenin si dělá výpisky z Le Temps o Vitteho manévro-
vání po vydání Manifestu ze 17. (30.) října 1905
pro svůj článek Mezi dvěma bitvami.
- Nejdříve
29. října
(11. listopadu) Lenin píše noticku Cenná přiznání (není dokončena).
Při práci na noticce si pořizuje výpisky z Le Temps.
- Nejdříve
31. října
(13. listopadu) Lenin si dělá výpisky z Le Temps o pomoci Vilé-
ma II. Mikuláši II. proti revoluci.
- Koncem října Lenin píše v dopise G. V. Plechanovovi o nezbytnosti
sjednotit sociální demokracii, zve jej do redakční rady
listu Novaja žizň a navrhuje mu, aby se sešli.
- V dopise G. D. Lejtezenovi do Paříže jej Lenin žádá,
aby napsal článek nebo noticku o interviewu s Gues-
dem, Lafarguem a Brackem o prozatímní revoluční

vládě a o účasti ruských sociálních demokratů v této vládě pro listy Proletarij nebo Novaja žižň.

*Koncem října
až začátkem
listopadu*

Lenin v dopise Členům „většiny“ oděské organizace Moťovi a Kosťovi sděluje, že od nich dostal Dopis soudruhům, který poslali redakci listu Proletarij, kárá je za dezorganizaci, za neopodstatněnost požadavku svolat „ustavující sjezd“ jakožto jediný prostředek k sjednocení strany a hájí myšlenku, aby se za účelem sjednocení strany svolaly dva sjezdy — většiny a menšiny.

*2. (15.)
listopadu*

Lenin píše článek Mezi dvěma bitvami, který pak vychází jako úvodník v 26. čísle listu Proletarij.

*Začátkem
listopadu*

Lenin odjíždí ze Ženevy přes Stockholm do Ruska.

Lenin čeká ve Stockholmu na doklady nezbytné pro návrat do Ruska.

*2.—4. (15. až
17.) listopadu*

Lenin píše článek Naše úkoly a sovět dělnických zástupců (Dopis redakci).

*3. (16.)
listopadu*

V 25. čísle listu Proletarij vyšel jako úvodník Leninův článek Rozuzlení se blíží a dvě vsuvky do článku V. A. Karpinského (V. Kalinina) Rolnický sjezd.

*5. (18.)
listopadu*

Lenin přijíždí ze Stockholmu do Helsingforsu (dnešních Helsinek).

*8. (21.)
listopadu*

Lenin přijíždí do Petrohradu.

Lenin se setkává na konspirativní schůzce bolševiků s M. N. Ljadovem, L. B. Krasinem a s dalšími stranickými pracovníky.

Lenin navštěvuje hrob obětí Krvavé neděle na Preobraženském hřbitově v Petrohradě.

Lenin má projev na rozšířeném zasedání petrohrad-

ského výboru SDDSR o vztahu strany k sovětům dělnických zástupců.

9. (22.)
listopadu

Lenin řídí společné zasedání bolševické části redakce *Nové žizni* a stranického aktivu, na němž je stanoveno složení redakce a vypracován nejbližší program listu.

Lenin se účastní zasedání ústředního výboru, na němž je jednomyslně schváleno svolání Všem stranickým organizacím a všem sociálně demokratickým dělníkům o svolání IV. sjezdu SDDSR.

9. (22.)
listopadu—
3. (16.)
prosince

Lenin rediguje list *Novaja žizň*, čísla 9—28.

10. (23.)
listopadu

V 9. čísle *Nové žizni* vyšel začátek Leninova článku O reorganizaci strany, prvního článku, který Lenin napsal po návratu z emigrace do Ruska.

12. (25.)
listopadu

Lenin v úvodníku *Proletariát a rolnictvo*, otištěném v 11. čísle *Nové žizni*, posílá pozdrav sjezdu Celoruského rolnického svazu.

13. (26.)
listopadu

V 12. čísle *Nové žizni* vychází Leninův článek Stranická organizace a stranická literatura.

Lenin mluví na zasedání petrohradského sovětu dělnických zástupců o způsobech boje proti výlukám, jimiž kapitalisté dělníkům odpověděli na svémocné zavádění osmihodinové pracovní doby. Rezoluce, kterou navrhl, byla příštího dne schválena na zasedání výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců.

15. (28.)
listopadu

V 13. čísle *Nové žizni* vychází Leninův úvodník *Nezdařená provokace*. V témž čísle je rovněž otištěno pokračování jeho článku O reorganizaci strany.

Lenin píše článek *Armáda a revoluce*. Článek vyšel 16. listopadu ve 14. čísle *Nové žizni*.

16. (29.)
listopadu
- Ve 14. čísle Nové žizni vyšlo dokončení Leninova článku O reorganizaci strany.
- Lenin referuje na schůzi petrohradských stranických pracovníků, konané v místnostech Svobodné ekonomické společnosti, na téma Kritika agrárního programu strany socialistů-revolucionářů. Schůze byla přerušena zásahem policie.
18. listopadu
(1. prosince)
- V 16. čísle Nové žizni vyšly Leninovy články Misky vah kolísají a Učte se od nepřátel.
20. listopadu
(3. prosince)
- V 18. čísle Nové žizni vyšel Leninův článek Revoluční papírování a revoluční činy, týkající se ústavodárného shromáždění.
23. listopadu
(6. prosince)
- V 19. čísle Nové žizni vyšel jako úvodník Leninův článek Skomírající samoděržaví a nové orgány lidové moci.
- Lenin na schůzi petrohradských stranických pracovníků v místnostech gymnázia Vitmerové pokračuje ve svém referátu na téma Kritika agrárního programu strany socialistů-revolucionářů, přerušeném 16. (29.) listopadu policií.
24. listopadu
(7. prosince)
- Lenin píše článek Socialismus a anarchismus. Článek vyšel 25. listopadu v 21. čísle Nové žizni.
26. listopadu
a 2. prosince
(9. a 15.
prosince)
- V 22. a 27. čísle Nové žizni vychází Leninův článek Socialistická strana a nestranická revolučnost.
27. listopadu
(10. prosince)
- Lenin se účastní zasedání ÚV SDDSR, na němž se projednává příprava ozbrojeného povstání, změna složení redakce Nové žizni a vydávání bolševického listu Borba v Moskvě. Na tomto zasedání se Lenin setkává s A. M. Gorkým.
3. (16.)
prosince
- V 28. čísle Nové žizni vychází Leninův článek Socialismus a náboženství.

V. I. Lenin a N. K. Krupská se legálně ubytovali v Petrohradě, na Řeckém prospektu, dům č. 15/8. Usilovné slídění tajné policie však Lenina po několika dnech přimělo byt opustit a znovu přejít do ilegality.

Lenin se účastní společné porady ÚV SDDSR, petrohradského výboru strany a výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců, svolané narychlo v souvislosti se zastavením Nové žizni. Na poradě se též projednává otázka ozbrojeného povstání.

12.—17.
(25.—30.
prosince

Lenin řídí první konferenci SDDSR v Tammerforsu [Tampere], referuje o současné situaci a o agrární otázce. Konference schvaluje rezoluci o agrární otázce, kterou navrhl Lenin.

Lenin zasedá v komisi pro vypracování rezoluce o vztahu ke Státní dumě; rezoluce je konferencí schválena.

V polovině
prosince

Lenin se účastní zasedání ÚV SDDSR, na němž člen moskevského výboru bolševiků M. N. Ljadov referuje o průběhu ozbrojeného povstání v Moskvě. Ústřední výbor dává na Leninův návrh moskevskému stranickému výboru pokyn, aby zajistil organizované zastavení dalšího ozbrojeného boje.

22. prosince
(4. ledna 1906)

Lenin se účastní v Petrohradě porady členů ÚV SDDSR a delegátů tammerforské konference bolševiků a referuje na ní o taktickém stanovisku bolševiků vůči Státní dumě.

V prosinci 1905
až lednu 1906

Lenin koncipuje obsah a rozsah (počet rukopisných stran) druhé části (V.—IX. kapitoly) své práce Agrární otázka a „kritikové“ Marxe.

Koncem roku
1905 nebo začátkem
roku 1906

Lenin sestavuje osnovu článku Etapy, směr a perspektivy revoluce.

- Od začátku roku do poloviny března* Lenin se účastní práce v agrární komisi, ustavené sjednoceným ÚV SDDSR k přípravě agrárního programu pro IV. (sjednocovací) sjezd strany.
7. (17.) ledna V 1. čísle listu Molodaja Rossija vychází jako úvodník Leninův článek Dělnická strana a její úkoly v současné situaci.
- V lednu* Lenin píše článek na obranu bolševické taktiky aktivního bojkotu I. dumy pod názvem Máme bojkotovat Státní dumu? Stanovisko „většiny“. Článek vycházel v lednu v podobě letáků ÚV a sjednoceného ÚV SDDSR.
- Lenin přijíždí z Petrohradu do Moskvy.
- Lenin se účastní zasedání lektorské skupiny při moskevském výboru SDDSR, na kterém se projednávají výsledky moskevského prosincového ozbrojeného povstání.
- Lenin píše článek Státní дума a sociálně demokratická taktika. Článek vyšel v únoru v brožuře stejného názvu.
- V polovině ledna* Lenin se vrací z Moskvy do Petrohradu.
- Po lednu* Lenin si dělá podrobné poznámky ve sborníku K agrární otázce (Příloha k časopisu Pravda) v článkách P. Maslova Místo předmluvy a Odpověď soudruhu Nazarovovi a v článku Valentinova Ještě o agrárním programu.
- Před 4. (17.) únorem* Lenin přednesl na schůzi sociálně demokratických organizací petrohradské čtvrti Moskovskaja zastava referát O volbách do Státní dumy.
7. (20.) února V 1. čísle listu Partijnyje izvěstija vychází Leninův článek Současná situace v Rusku a taktika dělnické strany.

- Nejpozději
7. (20.) února
až 20. března
(2. dubna)* Lenin se podílí na přípravě 1. a 2. čísla listu Partij-nyje izvěstija.
- Před 11. (24.)
únorem* Lenin referuje na schůzi stranických pracovníků-bolševiků v Petrohradě o taktice aktivního bojkotu Státní dumy.
- 11. (24.)
února* Lenin řídí jednání petrohradské městské konference SDDSR, přednáší referát o vztahu ke Státní dumě a předkládá svůj návrh rezoluce o taktice bojkotu Státní dumy. Konference se většinou hlasů vyslovuje pro bojkot.
- Po 11. (24.)
únoru* Lenin píše svolání Všem dělníkům a dělnicím města Petrohradu a okolí, ve kterém objasňuje závěry městské konference SDDSR a vyzývá k aktivnímu bojkotu Státní dumy. Svolání vydává jako leták sjednocený petrohradský výbor SDDSR.
- Koncem února
až začátkem
března* Lenin řídí jednání druhé petrohradské městské konference SDDSR a vystupuje na obranu své rezoluce O taktice bojkotu. Konference schvaluje Leninovu rezoluci.
- Lenin v Kuokkale (ve Finsku) připravuje taktickou platformu bolševiků: návrh rezolucí pro IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR.
- V 1. polovině
března* Lenin přijíždí do Moskvy zorganizovat diskusi o svém návrhu taktické platformy: o návrhu rezolucí pro IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR; účastní se porady vedoucí skupiny moskevských bolševiků.
- Lenin se účastní zasedání zamoskvoreckého okresního výboru SDDSR v Moskvě a přispívá do diskuse při projednávání rezoluce o vztahu k sovětům dělnických zástupců.
- Lenin je přítomen na zasedání moskevského okružního výboru SDDSR při projednávání otázky účasti

- moskevské organizace na volební kampani před volbami do dумы.
- V polovině března* Lenin řídí porady skupiny bolševiků v Petrohradě, na nichž se projednává taktická platforma. Je zvolen do komise, která je pověřena definitivní redakcí platformy.
- 20. března (2. dubna)* Ve 2. čísle listu Partijnyje izvěstija vychází Leninův článek Ruská revoluce a úkoly proletariátu (jako úvodník) a článek Taktická platforma k sjednocovacímu sjezdu SDDSR. Návrh rezolucí k sjednocovacímu sjezdu SDDSR.
- Lenin má v Petrohradě politický referát na téma Ozbrojené povstání a proletariát.
- Ve druhé polovině března* Lenin píše brožuru Revize agrárního programu dělnické strany. Brožura vyšla začátkem dubna v Petrohradě.
- 24.—28. března (6.—10. dubna)* Lenin píše brožuru Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany. Brožura vyšla v dubnu v Petrohradě.
- 26. března (8. dubna)* Lenin je delegován za petrohradskou organizaci na IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR.
- Po 28. březnu (10. dubnu)* Lenin si ze své práce Vítězství kadetů a úkoly dělnické strany dělá výpisky k otázce sovětů.
- Březen* Lenin píše předmluvu k ruskému vydání brožury K. Kautského Sociální demokracie už neexistuje!
- Koncem března* Lenin řídí v Petrohradě poradou skupiny bolševiků delegovaných na IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR.
- Před 10. (23.) dubnem* Lenin přijíždí do Stockholmu na IV. (sjednocovací) sjezd SDDSR; na separátní poradě bolševiků se staví proti návrhu zmařit sjezd vzhledem k tomu, že se projevila převaha menševiků na sjezdu.
- 10.—25. dubna (23. dubna až 8. května)* Lenin se aktivně účastní jednání IV. (sjednocovacího) sjezdu SDDSR; je zvolen do předsednictva sjezdu a do komise pro vypracování návrhu stanov SDDSR.

Při projednávání jednacího řádu mandátové komise na 1. zasedání předkládá Lenin rezoluci, která je pak sjezdem přijata.

Na 2. zasedání Lenin mluví o projednání písemných prohlášení, zaslaných sjezdovému byru a žádajících zastavení frakčních schůzí, staví se za návrh P. P. Rumjanceva (Šmidta), aby se hlasovalo o změně jednacího řádu podle jmen delegátů, a proti rezoluci M. A. Lurjeho (Larina) o hlasování podle jmen delegátů.

Lenin předsedá 3. zasedání, ohlašuje jednací pořad a účastní se diskuse o jednacím pořadu; navrhuje doplnit ho o hodnocení současné situace a o projednání otázky národních a národnostních organizací SDDSR. Sjezd tento Leninův návrh přijímá.

Lenin předsedá 4. zasedání; předkládá návrh, aby bylo agrární komisi uloženo připravit referáty a navrhnout referenty.

Na 5. zasedání má Lenin referát o agrární otázce.

Lenin předsedá 7. zasedání a je zvolen do komise pro otázku Státní dумы.

Na 8. zasedání Lenin řídí další část diskuse o agrární otázce.

Lenin předsedá 9. zasedání a má závěrečné slovo k agrární otázce.

Lenin předsedá 10. zasedání; předkládá návrh, aby všechny protokoly byly schvalovány sjezdem, a v diskusním příspěvku k práci mandátové komise navrhuje stáhnout projednávání této otázky z programu.

Lenin předsedá 11. zasedání, diskutuje o hlasování týkajícího se rezoluce o taktice v agrární otázce.

Lenin předsedá 12. zasedání.

Na 13. zasedání Lenin referuje o současné situaci a třídních úkolech proletariátu.

Na 14. zasedání si Lenin dvakrát bere slovo při projednávání protokolu ze šestého zasedání.

Lenin předsedá 15. zasedání a předkládá dvě písemná prohlášení.

Na 16. zasedání má Lenin závěrečné slovo k otázce současné situace a třídních úkolů proletariátu.

Na 17. zasedání má Lenin koreferát o vztahu ke Státní dumě, přednáší návrh rezoluce a předkládá dvě písemná prohlášení.

Lenin předsedá 18. zasedání a vyslovuje se pro to, aby bylo v diskusi o vztahu ke Státní dumě uděleno slovo zástupcům národních a národnostních sociálně demokratických organizací.

Na 19. zasedání má Lenin závěrečné slovo o vztahu ke Státní dumě.

Lenin předsedá 21. zasedání; staví se za návrh, aby se otázka ustavení parlamentní sociálně demokratické frakce odložila do doby, než se vyjasní složení sociálně demokratických kandidátů do dumy; prohlašuje, že má odlišný názor na složení parlamentní frakce SDDSR, a předkládá písemné prohlášení k procedurální otázce.

Na 22. zasedání se Lenin připojuje k protestu L. B. Krasina (Vintera) proti pozměňovacím návrhům k menševické rezoluci o ozbrojeném povstání a pronáší řeč o ozbrojeném povstání.

Lenin předsedá 24. zasedání a vítá jménem sjezdu do řad SDDSR Sociální demokracii Království polského a Litvy.

Lenin předsedá 26. zasedání; vystupuje s odlišným názorem na složení parlamentní sociálně demokratické frakce.

tické frakce předkládá dva písemné návrhy a doporučuje, aby se přešlo k běžným záležitostem.

Na 27. zasedání sjezd schvaluje Leninovu formulaci 1. článku stanov o členství ve straně. V diskusi Lenin polemizuje s pozměňovacím návrhem K. G. Goguy (Davidova) k 4. článku stanov strany.

25.—26. dubna
(8.—9. května) Lenin píše Provolání delegátů sjednocovacího sjezdu, kteří patřili k bývalé frakci „bolševiků“, adresované straně. Provolání podepisují bolševičtí delegáti 26 stranických organizací.

O B S A H

Předmluva	7—22
1905	
CELORUSKÁ POLITICKÁ STÁVKA	23—26
ROVNOVÁHA SIL	27—28
PRVNÍ VÝSLEDKY POLITICKÉ DIFERENCIACE	29—36
HYSTERIE PORAŽENÝCH	37—39
ULTIMÁTUM REVOLUČNÍ RIGY	40—41
PLÁNY TATRMANSKÉHO MINISTRA	42—43
ZOSTŘENÍ SITUACE V RUSKU	44—45
*POZNÁMKY K ČLÁNKU BRITSKÉ DĚLNIC- KÉ HNUTÍ A KONGRES TRADEUNIONŮ	46
1	46
2	46
PRVNÍ VÍTĚZSTVÍ REVOLUCE	47—54
NIKOLAJ ERNESTOVIČ BAUMAN	55—56
POSLEDNÍ ZPRÁVY	57

* Autorem názvů označených hvězdičkou je Institut marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

MALOBURŽOAZNÍ A PROLETÁŘSKÝ SOCIALISMUS	58—66
MEZI DVĚMA BITVAMI	67—76
NAŠE ÚKOLY A SOVĚT DĚLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ (<i>Dopis redakci</i>)	77—90
ROZUZLENÍ SE BLÍŽÍ	93—100
*VSUVKY DO ČLÁNKU V. KALININA ROLNICKÝ SJEZD	101—102
1	101
2	101
O REORGANIZACI STRANY	103—113
I	103
II	107
III	111
PROLETARIÁT A ROLNICTVO	114—118
STRANICKÁ ORGANIZACE A STRANICKÁ LITERATURA	119—124
*USNESENÍ VÝKONNÉHO VÝBORU PETROHRADSKÉHO SOVĚTU DĚLNICKÝCH ZÁSTUPCŮ ZE 14. (27.) LISTOPADU 1905 O ZPŮSOBECH BOJE PROTI VÝLUKÁM	125—126
NEZDAŘENÁ PROVOKACE	127—128
ARMÁDA A REVOLUCE	129—132
MISKY VAH KOLÍSAJÍ	133—134
UČTE SE OD NEPŘÁTEL	135—136
REVOLUČNÍ PAPIROVÁNÍ A REVOLUČNÍ ČINY	137—140
SKOMÍRAJÍCÍ SAMODĚRŽAVÍ A NOVÉ ORGÁNY LIDOVÉ MOCI	141—145

SOCIALISMUS A ANARCHISMUS	146—149
SOCIALISTICKÁ STRANA A NESTRANICKÁ REVOLUČNOST	150—158
I	150
II	153
SOCIALISMUS A NÁBOŽENSTVÍ	159—164
*REZOLUCE O AGRÁRNÍ OTÁZCE SCHVÁLENÁ NA KONFERENCI „VĚTŠINY“ V TAMMERFORSU	165
DĚLNICKÁ STRANA A JEJÍ ÚKOLY V SOUČASNÉ SITUACI	166—169
*ETAPY, SMĚR A PERSPEKTIVY REVOLUCE	170—173
1906	
MÁME BOJKOTOVAT STÁTNÍ DUMU? <i>Stanovisko „většiny“</i>	174—177
STÁTNÍ DUMA A SOCIÁLNĚ DEMOKRATIC- KÁ TAKTIKA	179—189
SOUČASNÁ SITUACE V RUSKU A TAKTIKA DĚLNICKÉ STRANY	190—197
*PETROHRADSKÁ MĚSTSKÁ KONFERENCE SDDSR <i>11. (24.) února 1906</i>	199—206
*1. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY K JEDNÁNÍ O OPRAVNĚNOSTI ZASTOUPENÍ OKRUHOVÉ A VYBORSKÉ ORGANIZACE NA KONFERENCI	201
1	201
2	201
3	201
4	202
5	202
6	202

7	202
8	202
9	203
10	203
11	203
12	203
*2. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY KE ZPRÁVĚ PETROHRADSKÉHO VÝBORU	204
*1. Odmítnutí Martovova návrhu stáhnout zprávu petrohradského výboru	204
*2. Návrh ke zprávě petrohradského výboru	204
*3. Vystoupení na obranu návrhu	205
*3. POZNÁMKA K REZOLUCI O TAKTICE BOJKOTU	206
*PETROHRADSKÁ MĚSTSKÁ KONFERENCE SDDSR <i>(II.) konec února — začátek března 1906</i>	207—215
*1. VYSTOUPENÍ NA PODPORU REZOLUCE O TAKTICE BOJKOTU	209
1	209
2	209
*2. NÁMITKY PROTI POZMĚŇOVACÍM NÁVRHŮM KE 2., 3. A 6. BODU NÁVRHU REZOLUCE	210
1	210
2	210
3	210
4	210
*3. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY K 7. A 8. BODU NÁVRHU REZOLUCE	212
1	212
2	212
3	213
4	213
*4. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK TÝKAJÍCÍ SE HLASOVÁNÍ O 8. BODU NÁVRHU REZOLUCE	214
*5. PÍSEMNÉ PROHLÁŠENÍ ZASLANÉ BYRU KONFERENCE	215
VŠEM DĚLNÍKŮM A DĚLNICÍM MĚSTA PETROHRADU A OKOLÍ	216—219

REZOLUCE PETROHRADSKÉ ORGANIZACE SDDSR O TAKTICE BOJKOTU	220—223
RUSKÁ REVOLUCE A ÚKOLY PROLETARIÁTU	224—234
I	224
II	227
III	231
TAKTICKÁ PLATFORMA K SJEDNOCOVACÍMU SJEZDU SDDSR	
<i>Návrh rezolucí k sjednocovacímu sjezdu SDDSR</i>	235—252
Současná etapa demokratické revoluce	238
Ozbrojené povstání	239
Partyzánské bojové akce	241
Prozatímní revoluční vláda a místní orgány revoluční moci	243
Sověty dělnických zástupců	244
Vztah k buržoazním stranám	245
Vztah k národním sociálně demokratickým stranám	247
Odbory	248
Vztah ke Státní dumě	249
Zásady organizace strany	251
REVIZE AGRÁRNÍHO PROGRAMU DĚLNICKÉ STRANY	253—285
I. Letný nástin historického vývoje názorů ruské soci- ální demokracie na agrární otázku	257
II. Čtyři proudy uvnitř sociálně demokratické strany v otázce agrárního programu	263
III. Hlavní chyba soudruha Maslova	273
IV. Úkoly našeho agrárního programu	279
V. Návrh agrárního programu	284
VÍTĚZSTVÍ KADETŮ A ÚKOLY DĚLNICKÉ STRANY	287—367
I. Jaký objektivní význam měla naše účast ve volbách do dumy?	289
II. Sociální a politický význam prvních voleb	298
III. Co je to strana svobody lidu?	302
IV. Úloha a význam kadetské dumy	310
V. Malá ukázka kadetské samolibosti	327

Odbočení. <i>Všeobecně srozumitelná debata s kadetskými publicisty a učenými profesory</i>	332
VI. Závěr	360

*PŘEDMLUVA K RUSKÉMU VYDÁNÍ BROŽURY K. KAUTSKÉHO SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE UŽ NEEXISTUJE!	368—369
--	---------

*SJEDNOCOVACÍ SJEZD SDDSR

<i>10.—25. dubna (23. dubna—8. května) 1906</i>	371—409
---	---------

*1. REZOLUCE O POVINNOSTI MANDÁTOVÉ KOMISE PODÁVAT SJEZDU ZPRÁVY O ČINNOSTI	373
*2. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY NA 2. ZASEDÁNÍ SJEZDU K OTÁZCE HLASOVÁNÍ PODLE JMEN DELEGÁTŮ O PÍSEMÝCH PROHLÁŠENÍCH ZASLANÝCH SJEZDOVÉMU BYRU	374
1	374
2	374
*3. DISKUSNÍ PŘÍSPĚVEK NA 3. ZASEDÁNÍ SJEZDU	375
*4. NÁVRH NA FORMULACI VIII. BODU NÁVRHU POŘADU JEDNÁNÍ SJEZDU	376
*5. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K AGRÁRNÍ OTÁZCE	377
*6. PROHLÁŠENÍ O NUTNOSTI SCHVALOVÁNÍ PROTOKOLŮ SJEZDEM	388
*7. PÍSEMNE PROHLÁŠENÍ NA 15. ZASEDÁNÍ SJEZDU	389
*8. ZÁVĚREČNÉ SLOVO K OTÁZCE SOUČASNÉ SITUACE A TRÍDNÍCH ÚKOLŮ PROLETARIÁTU	390
*9. NÁVRH REZOLUCE O STÁTNÍ DUMĚ PŘEDLOŽENÝ SJEDNOCOVACÍMU SJEZDU	393
*10. KOREFERÁT O VZTAHU KE STÁTNÍ DUMĚ	395
*11. PÍSEMNE PROHLÁŠENÍ NA 17. ZASEDÁNÍ SJEZDU	400
*12. VYSTOUPENÍ NA OBRANU	

MURATOVOVA (MOROZOVOVA) POZMĚŇOVACÍHO NÁVRHU O SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ PARLAMENTNÍ FRAKCI	401
*13. ODLIŠNÝ NÁZOR NA SLOŽENÍ PARLAMENTNÍ FRAKCE SDDSR	402
1	402
2	402
*14. PÍSEMNÉ PROHLÁŠENÍ NA 21. ZASEDÁNÍ SJEZDU	404
*15. PROJEV K OTÁZCE OZBROJENÉHO POVSTÁNÍ	405
*16. VYSTOUPENÍ NA 24. ZASEDÁNÍ SJEZDU	408
*17. PÍSEMNÁ PROHLÁŠENÍ NA 26. ZASEDÁNÍ SJEZDU	409
1	409
2	409
PROVOLÁNÍ DELEGÁTŮ SJEDNOCOVACÍHO SJEZDU, KTEŘÍ PATŘILI K BÝVALÉ FRAKCI „BOLŠEVIKŮ“, ADRESOVANÉ STRANĚ	410—415
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	417
* Poznámky k článku Celoruská politická stávka	419—421
* Poznámky k článku První vítězství revoluce	422—424
* Osnova článku Maloburžoazní a proletářský socialismus	425—426
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (<i>říjen 1905 až duben 1906</i>)	429
Seznam publikací a dokumentů, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	434
Seznam prací, které V. I. Lenin přeložil	437
Poznámky	438

Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	502
Jmenný rejstřík	540
Životopisná data	573

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

12

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 12, Politizdat, Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorky Hana Zikmundová a Jiřina Novotná. Odpovědné redaktorky Marta Brabencová a Naďa Stupková. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vydání II. Praha 1983. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5010. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 30,33 (text 30,11, ilustrace 0,22), VA 31,09. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 10,80 Kčs, váz. výt. 16,— Kčs. 73/202-21-8.5

25-024-83   Kčs 16,—